شانامەی کوردی

چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب

چوار دەقی جیاواز و یەک چیرۆک

SHANAMEY KURDI

CHIROKI ROSTEM U ZORAB

CHWAR DEQI CYAWAZ U YEK CHIROK

Copyright: Siawas Goudarzi
Utgivare: Apec Förlag AB
Print 2013
ISBN: 978-91-86139-72-8

شانامەی کوردی

چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب

چوار دەقی جیاواز و یەک چیرۆک

ئامادەکردنی:
سیاوەش گۆدەرزی

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس
هەولێر - هەرێمی کوردستانی عێراق

هەموو مافێک هاتووەتە پاراستن ©
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس
شەقامی گوڵان - هەولێر
هەرێمی کوردستانی عێراق
هەگبەی ئەلیکترۆنی aras@araspress.com
وارگەی ئینتەرنێت www.araspublishers.com
دەزگای ئاراس لە ٢٨ تشرین (٢) ١٩٩٨ هاتووەتە دامەزران

شانامەی کوردی - چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب
ئامادەکردنی: سیاوەش گۆدەرزی
کتێبی ئاراس ژمارە: ١٣٨٧
چاپی یەکەم ٢٠١٣
تیرێژ: ٦٠٠ دانە
چاپخانەی ئاراس - هەولێر
ژمارەی سپاردن لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان ٣٠٧ - ٢٠١٣
نەخشاندنی ناوەوە و ڕازاندنەوەی بەرگ: ئاراس ئەکرەم

ژپنک:
ژمارەی پێوانەییی ناودەوڵەتیی کتێب
ISBN: 978-91-86139-72-8

وەبەردانی سێ دەقی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا لەگەڵ یەکتری. وەبەردانی دەقە کوردییەکان لەگەڵ دەقی هەمان چیرۆک لە شانامەی فیردەوسیدا، بڵاوکردنەوەی دەقێکی نوێ لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بۆ یەکەم جار.

پێرست

– سەرەتا 9
– وەبەردانی دەقە جیاوازەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا 17
* پاشخان 17
* وەبەردانی نوسخە جیاوازەکان 19
١– دین و ئاماژەی ئایینی (ئیسلام و یارسان) 19
٢– ئاماژە و تایبەتمەندییە کوردییەکان 23
٣– زمان و جیاوازیی شێوەزار 25
٤– جیاوازیٚ ناوەرۆک لە تێکستدا 29
٥– دارِشتنەوە و دووبارە نووسینەوە 35
٦– قارەمان و کەسایەتییەکان 37
– وەبەردانی دێر بەدێری دوو دەق 41
– چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە دەقی شانامەی فارسیی فیردەوسی...... 217
١– کورتەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب، دەقی فیردەوسی 219
٢– جیاوازییەکان لە نێوان دەقی فارسی و کوردیدا 222
– وەبەردانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی کرمانجیی ژووروو لەگەڵ دەقە...... 249
١– پاشخان 251
٢– جیاوازییەکان 254
– دەقی داستانەکانی ڕۆستەم و زۆراب لە چوار دەقی کوردیدا 263
١– دەقی نووسخەی سیاوەش گۆدەرزی 265
٢– دەقی نووسخەی محەمەد ڕەشید ئەمینی 351
٣– دەقی نووسخەی ئیرەج بەهرامی 425
٤– دەقێکی بڵاونەکراوە 491
– فەرهەنگۆک 548

سەرەتا

کاتێک خەریکی نووسین و هێنانە سەر ڕێنووسی کوردی، وەرگێڕان، داڕشتنەوە و پەڕاوێز نووسینی یەکێک لە دەسنووسەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بووم، کە دواتر لە کۆتایی ساڵی ۲۰۱۲دا لە دەزگای ئاراس لە هەولێر چاپ کرا، لەگەڵ ئەوەی دەمزانی دەقە کوردییەکانی شانامە جیاوازیی تەواویان لەگەڵ شانامەی فارسیی فیردەوسیدا هەیە، هاوکات سەرەنجم بۆ ئەوەش ڕاکێشرا، کە دەقە کوردییەکانیش بۆ خۆیان زۆر لێک جیاوازن. ئەم جیاوازییە نەک تەنیا لە زاراوەی جیاوازدا بەڵکو لە فۆرم، داڕشتن و تەنانەت ناوەڕۆکیشدا لە نێو دەقە جیاوازەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆربدا بەرچاون.

بێجگە لە چەند شانامەی چاپکراوی کوردی، ئەویش تەنیا وەک دووبارە نووسینەوەیەک یان هێنانە سەر ڕێنووسی کوردی، هێشتا لێگەران و لێکۆڵینەوە و وەبەردانی دەقە کوردییەکانی شانامەی کوردی لەگەڵ دەقی فیردەوسی و هەروەها وەبەردانی دەقە جیاوازە کوردییەکان لەگەڵ یەکتریدا نەکراوە. نەک تەنیا لێکۆڵینەوە بەڵکو هەتا ئێستاش شانامەی زارەکی، کە خەریکە دوا بێژەرەکانیان لە کوردستاندا کۆچی دوایی دەکەن، تۆمار نەکراون و بە دەیان و بگرە سەدان دەسنووسی شانامەی کوردیی دیکە هێشتا بە چاپ نەکراوی خەریکن لە بیر بچنەوە.

لە سۆنگەی پێویستییەکی گرینگی چاپ و بڵاوکردنەوەی دەقە کۆنە کوردییەکان و لێکۆڵینەوە لە سەریان، بڕیارم دا وەبەردانێک لە نێوان نوسخە جیاوازەکانی لانی کەم هیچ نەبێ وەک سەرەتایەک لە نێوان چیرۆکە جیاوازەکانی ڕۆستەم و زۆرابدا بکەم. بۆ ئەوەش وەک هەوڵێکی سەرەتاییی سێ نوسخەی چاپکراوی جیاوازی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابم لە نێو سێ کتێبدا هەڵبژارد: "شانامەی کوردی، داستانی ڕۆستەم و زۆراب، سیاوەش گۆدەرزی، "شاهنامەی کوردی (هەورامی)، محەمەد ڕەشید ئەمینی و "شاهنامە کردی، ئیرەج بەهرامی".

لە دووتوێی ئەم کتێبەی کە ئێستا لە بەردەستدایە، لە پێشدا وەربەردانێکی گشتی

داستانی ڕۆستەم و زۆراب لە هەر سێ دەقی ئاماژەپێکراوی سەرەوەم کردووە. لێرەدا وەک بنەمای لێکۆڵینەوەی وەبەردان چەند سیمبۆلێکم هەڵبژاردووە و خاڵی هاوبەش و لێک جیاییی هەر سێ دەقەکەم لە سۆنگەی سیمبۆلەکانەوە دەرخستووە. دواتر وەک شێوازی لێکۆڵینەوەی کلاسیک دوو دەقی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە دوو شانامەی کوردی نوسخەی گۆدەرزی و شاهنامەی کوردی نوسخەی ئەمینی دێر بەدێر وەبەر وەبەر یەکتری داوە. بە دوای ئەمەدا هاتووم و هەمان دوو دەقی وەبەردراوم جارێکی دیکە وەبەر دەقی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی فیردەوسی داوە و هەوڵم داوە لێرەشدا لێکچوون و جیاوازیی نێوان شانامەی کوردی و فارسی لەم چیرۆکەدا دەر بخەم. پاشان لە بەشێکی دیکەی کتێبەکەدا هەوڵم داوە وەبەردانێکی سەرەپێی لە نێوان چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بە کرمانجی سەروو و دەقە کوردییەکانی دیکە و دەقی هەمان چیرۆک لە شانامەی فیردەوسیدا بکەم. دواتر جارێکی دیکە هەر سێ دەقی نوسخەی گۆدەرزی، نوسخەی ئەمینی و نوسخەی بەهرامیم لە ڕێنووسێکی هاوبەشدا نووسیوەتەوە. لە نوسخەی گۆدەرزیدا تەنیا هەڵەکانی چاپی پێشووتر ڕاست کراونەتەوە. لە نوسخەی ئەمینیدا هەڵەکان لە وشە و دێردا ڕاست کراونەتەوە و ڕێنووسی چیرۆکەکە یەکدەست کراوە. نوسخەی بەهرامی لە چاپی پێشووتردا تەنیا دووبارەنووسینەوە بە ڕێنووسی فارسی بووە، کە ئەویشم لە بنەوە بە ڕێنووسی کوردی نووسیوەتەوە و هەروەها هەڵەکانیشم ساغ کردووەتەوە. هەر لەم بەشەدا دەقێکی بڵاونەکراوەی نوسخەیەکی دیکەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابم بە وێنە داناوە. ئەم دەقە بە دوو خەت نووسراوەتەوە، خەتی یەکەم زۆر خانا نووسراوە، کە دەکرێ لە ڕووی وێنەکان بە ئاسانی بخوێندرێتەوە. خەتی دووەم شێواو و تێکەڵ پێکەڵ نووسراوە و هەتا ڕادەیەکیش بەشێک لە بەیتەکان نەماون، کە ئەم بەشی کۆتاییە پێویستی بەسەرڕاستکردنەوە هەیە. بە گشتی ئەم نوسخەیە تەواو نییە. ئەم دەقە لە لایەن شانامەناسی کورد کاک بێهرووز چەمەنئارا لە کتێبخانەی دەوڵەتی بەرلین وێڕای کۆمەڵێک دەسنووسی دیکەی بڵاونەکراوە، بە دەستم گەیشتووە.

لە دوا بەشی کتێبەکەدا فەرهەنگۆکێکم بۆ ناو و وشە زەحمەتەکان داناوە، کە لە خۆیدا دەتوانێ یارمەتیدەرێکی بچووکی ئاسان خوێندنەوەی دەقە جیاوازەکانی ڕۆستەم و زۆراب بێت.

بۆ ئەم کتێبە؟

شانامە کوردییەکان پێناسەیەکی کوردییان هەیە و بە ناوی شانامەی کوردی ناسراون و جیاوازیی بەرچاویان لە باری فۆرم و ناوەڕۆکەوە لەگەڵ شانامەی فیردەوسیدا هەیە. کەوابوو شانامەی کوردی بەشێکە لە ناسنامەی ئەدەبی کوردی و لەو ڕوانگەیەشەوە بەشێک لە ناسنامەی نەتەوەیی کورد پێک دێنێ. هەر بۆیە هەموو هەوڵدانێک لە پێناوی چاپ و بڵاوکردنەوە، لێکۆڵینەوە و لێگەڕانی زیاتر لە شانامە کوردییەکان بە کامە شێوەزاری کوردی بێت، جیاوازیی نییە، لە خۆیدا هەوڵدانێکە بۆ بتەوکردنی ناسنامەی کوردی و هاوکات جوڵاندن و قایمکردنی هەستی هاوبەشی کوردی لە هەموو بەشە جیاوازەکانی کوردستاندا. ئەگەر لە باری کولتوورییەوە لەم بەشەی کوردستان بۆ ئەو بەشەی کوردستان لە ژێر کاریگەریی کولتووری دەوڵەتی سەردەستدا گۆڕانێک لە نێو بەشە جیاجیاکانی کوردستان هەبێت، ئەوە ئەدەبی کوردی بە گشتی و ئەدەبی زارەکی و شانامە کوردییەکان بە پێچەوانە، ژانری هاوبەشی کورد لە هەموو کوردستانن. کەوابوو هەر چەشنە هەوڵدانێک بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە و لێکۆڵینەوە لە پێناوی شانامەی کوردیدا هەوڵدانێکە لە پێناوی بتەوترکردنی ناسنامەی نەتەوەیی کوردا.

لەم ساڵانەی دواییدا چەند شانامەی کوردی لە ئێران چاپ و بڵاوکراونەتەوە. ئامانج لە بڵاوکردنەوەی شانامە کوردییەکان چی بێت با ببێت، ئەمە لە ناخی خۆیدا ئەرێنییە و وەک جۆرێک خزمەت بە ئەدەبی کوردی دێتە ژماردن. بەڵام لایەنێکی نەرێنی لەم پێوەندییەدا بەتایبەتی بە سەرەنجدان بەو نوسخە چاپکراوانەی شانامە، کە من دیتوومن، ئەوەیە یەکەم، تەنیا جۆرێک دووبارە نووسینەوەی شانامەکانە ئەویش بە ڕێنووسی فارسی، کە ئەمە لە خۆیدا خوێندنەوەی دروستی چیرۆکەکانی شانامە زۆر تووشی گرفت دەکا. چونکە ڕینووسی فارسی لە بنەڕەترا بۆ کوردی ناشێ. بۆ ڕێنووسی فارسی لە دووبارەنووسی شانامە کوردییەکاندا بەکار دەبرێ؟ ئەمە لە خۆیدا، جێگەی سەرەنجە، لە کاتێکدا ئێمە ڕێنووسێکی هەتا ڕادەیەک جێگرتووی کوردیمان لە هەر دوو بەشی کوردستان، باشوور و ڕۆژهەڵاتدا هەیە. لە لایەکی دیکەوە لە پێشەکی و ناساندنی ئەم شانامانەدا جۆرێک لێک گرێدانی دەستکرد لە نێوان شانامەی کوردی و شانامەی فیردەوسیدا بە ئامانج و مەبەستێکی تایبەتی کراوە. وەک هەمان وتەی مەنشوور، کە کوردەکان ئێرانین و ئەدەب و مێژووی هاوبەشیان لەگەڵ ئێراندا هەیە. لێرەدا ئیتر مەبەست ئێرانی کەوناران، شوێن و

وارگەی کورد، فارس، بەلووج و... نییە بەڵکو مەبەست دەوڵەتی نەتەوەیی ئێستای ئێرانە. ڕاستە کورد و ئێرانییەکان مێژوو و میتۆلۆجیای هاوبەشیان هەیە بەڵام ئەمە نابێ ببێتە هۆکار، کە لە ژێر ئەم ناونیشانەدا ئەدەبی کوردیش بە سووک و ئاسانی بدزرێ و بکرێتە مڵکی دەوڵەتێکی نەتەوەیەک، کە خەڵکی کورد لە مافە نەتەوایەتییەکانی بێبەش دەکا. ئەوەی، کە لە ژێر پەردەدا لە ئێرانی ئیمڕۆدا لەم پێوەندییەدا دەکرێ، لە ڕاستیدا هەوڵدانێکی شاراوەی ناسیۆنالیزمی ئێرانییە، کە دەیهەوێ شانامە کوردییەکان لە ناسنامەی ڕاستینەی کوردی خۆیان دابڕێ. بەڵام لێکۆڵینەوە زانستییەکان لە سەر شانامە کوردییەکان دەتوانێ ئەو هەوڵانە نەزۆک و بێ کاریگەر بکا. کەوایە لەو سۆنگەیەوە گرینگە شانامە کوردییەکان وەک چۆن هەن دووبارە بە ڕێنووسی ئێستای کوردی بنووسرێنەوە، لێکۆڵینەوەیان لە سەر بکرێ، ئاماژە تایبەت و کوردییەکانیان دەستنیشان بکرێن و بە بێ دەمارگرژی و لە سەر بنەمای لێکۆڵینەوەی زانستی جیاوازییەکانیان لەگەڵ شانامەی فیردەوسیدا دەربخرێن و دواتریش وەک بەشێکی گرینگ لە ئەدەبی کلاسیکی کوردی بخرێنە بەردەستی خوێنەرانی کورد.

جیاواز لە لایەنی ناسنامەی کوردی لە شانامە کوردییەکاندا و جیاواز لەوەی، کە ئەوان بەشێکی گرینگ و نەپچڕاون لە ئەدەبی کوردی، دیسان شانامە کوردییەکان وەک ڕەنگدانەوە و ئەزموون لێ وەرگرتنی ئەوەی لە ڕابردوودا رووی داوە و ئەوەی ئێستا لە کوردستان ڕوو دەدا گرینگییەکی تایبەتی خۆیان هەیە. دەگوترێ بەشێکی زۆر لە ئەفسانەکان ڕاستن و ڕەنگدانەوەی مێژوو و بەسەرهاتی کەوناران. مێژووزانێک دەبێ ئاگای لە میتۆلۆجیا و ئەفسانەکان هەبێت بۆ ئەوە بە باشی لە مێژوو تێ بگا. ئەگەر هاتوو تێگەیشتنێکی ڕاستیش لە مێژوو نەکرێ ئەوە خوێندنەوەی ڕاستییەکانی ئێستا، کە لە پاشخانی دوێنێدا خۆیان حەشارداوە، نابیندرێن. کەوابوو ئێمە وەک کورد بە بێ ئاگاداری لە میتۆلۆجیا و ئەفسانەی خۆمان ناتوانین نە لە ڕابردوو تێ بگەین و نە هەنگاویش بەرەو پێشەوە بهاوێژین. لەو سۆنگەیەوە شانامە کوردییەکان باشترین سەرچاوەی میتۆلۆجیایی کوردین.

بە گشتی دەکرێ بگوترێ بە دەگمەن ڕەنگە دەسنووسێکی کۆن دەست بکەوێ، کە بە تەواوەتی و ڕێکوپێک و بێ عەیب نووسرابێتەوە. بێجگە لەوە، بە دەگمەن دەسنووسێکی کوردیش هەڵدەکەوێ، کە دوای سەد ساڵ یان زیاتر لە کەشی نم و شێ، قرتاندنی جرج و مشک و کەمتەرخەمی و نەزانینی چۆنیەتیی پاراستن، پارێزراو بێت. تەنیا لەم چوار

نوسخە جیاوازەی شانامە، کە لەم کتێبەدا دەخرێتە بەر سەرنجتان، ئەم کەمایەسییە بە ڕوونی دەبیندرێ. لە نوسخەی ئەمینیدا نەک دێر چەند لاپەڕە لە چیرۆکەکە فەوتاوە. لە نوسخەی بەهرامیدا ئەگەرچی دوای بڵاوکردنەوەی چیرۆکەکەش ئاماژەی پێ نەکراوە، بەڵام بەشی کۆتاییی چیرۆکەکە بە دەیان دێری ناتەواوە. لە نوسخەیەکی نوێدا، کە بۆ یەکەمجار لەم کتێبەدا بڵاو دەکرێتەوە، دیسان بەشێک لە چیرۆکەکە نادیارە. لە نوسخەی گۆدەرزیدا، کە بە ساقترین نوسخە دەژمێردرێ دیسان دەیان وشەی شێواو و نەخوێنراو دەبینرێ. کەواتە لە سۆنگەی ڕاستییەکی بەم شێوەیە، دەتوانرێ لە وەبەردانی نوسخە جیاوازەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا، چیرۆکێکی تەواو و جێگەی باوەڕ لە سەر هەموو نوسخە جیاوازەکان ساخ بکرێتەوە. کەوابوو دواجار چاپ و بڵاوکردنەوەی ئەم کتێبەش هەنگاوێکی گرینگە لەو پێناوەدا.

١

دەقە جیاوازەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا، خاڵە هاوبەش و ناکۆکەکان

دەقە جیاوازەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب
لە شانامەی کوردیدا

پاشخان:

لە نێو شانامە کوردییەکاندا دوو جۆری سەرەکیی شانامە هەیە. یەک شانامەی نووسراو و یەکیش شانامەی زارەکی، کە ڕەنگە دەیان شێوازی جیاوازی ئەگەر لە بەیتبێژان و میرزاکانی کوردستان بە دەنگ تۆمار کرابن، هەبێت. هەر دوو جۆری شانامە بۆ خۆیان بە دەیان شێوازی جیاوازیان هەیە، کە بە پێی ناوچە و هەرێمی جیاواز گۆڕانیان بە سەردا هاتووە. خاڵی سەرەکی و هاوبەشی هەموو شانامە کوردییەکان ئەوەیە، کە باس و گێڕانەوەی پاڵەوانەتی و قارەمانانی ئەفسانەیی دەکەن. لە هەر داستان و چیرۆکێکی کوردیدا باسی پاڵەوانگەلی ئەفسانەیی بکرێ ئەوە ئەو چیرۆکانە چ زارەکی و چ نووسراو بن، دەکەونە نێو چوارچێوەی شانامەی کوردییەوە. شانامەی کوردی، "ڕەزمنامە" یان "شەڕنامە" شی پێ دەگوترێ. زۆربەی هەرە زۆری شانامە کوردییەکان بە تایبەتی ئەوانەی نووسراونەتەوە بە شێوەزاری گۆرانی یان هەورامی نووسراونەتەوە. تێکەڵی و لێک نێزیکیی ئەم دوو زاراوەیە وای کردووە، کە لە شانامەکاندا جێگۆڕکێ بە ناوی هەورامی لە باتی گۆرانی یان بە پێچەوانەوە بکرێ. بێجگە لە شێوەزاری گۆرانی، شانامەی کوردی بە شێوەزاری دیکەی کوردی وەک سۆرانی (جافی)، لەکی و کرمانجیی سەروو هەیە. هەروەها شانامەی لوڕیش وەک نزیکترین شانامە لە باری زمانەوە بە شێوەزاری لەکی و زمانی کوردی چەند شێوازی جیاجیای هەیە.

شانامە کوردییەکان بە گشتی وەک بەسەرهات و ناوی پاڵەوانەکان، وەک شانامەی فیردەوسی دەچن. بەڵام بە پێی هەڵکەوتەی جوگرافی، مەزهەبی و ئێتنیکی گۆڕانکاری بەرچاو لە ناوەڕۆکی شانامە کوردییەکاندا لە درێژایی مێژوودا هاتووەتە گۆڕێ. هێندێک کەس بەتایبەتی ئەوانەی، کە تا ئێستا شانامە کوردییەکانیان چاپ و بڵاوکردووەتەوە شانامە کوردییەکان وەک وەرگێرانی دەقاودەق یان وەرگێڕانی ئازادی شانامە دەزانن. من

لەگەڵ ئەم بۆچوونە نیم و وەک دواتر لە درێژاییی خوێندنەوەی ئەم کتێبەدا دەردەکەوێ، شانامە کوردییەکان پێناسەیەکی تایبەت بە خۆیان هەیە، کە لە فۆرم و ناوەڕۆکدا لە شانامەی فیردەوسی جیاوازن. هەربۆیە شانامە کوردییەکان نەک وەک وەرگێران لە شانامەی فێردەوسی بەڵکو ناسنامەی تایبەت بە خۆیان وەک "شانامەی کوردی" هەیە. شانامە کوردییەکان تەنیا لە باری زمانییەوە نا بەڵکو لە باری فۆرم و ناوەڕۆکیشەوە جیاوازی بەرچاویان لەگەڵ شانامەی فیردەوسی هەیە.

جیاوازییەکی بەرچاو لە نێوان شانامە کوردییەکان و شانامەی فیردەوسیدا ئەوەیە، کە لە شانامە کوردییەکاندا تەنیا چیرۆکی پاڵەوانگەل باس کراوە نەک دیرۆکی ئەشکانی و ساسانی وەک لە شانامەی فیردەوسیدا هەیە. لە شانامە کوردییەکاندا چیرۆک گەلێکی وەک ڕۆستەم و زۆراب، ڕۆستەم و زەردەهەنگ، ڕۆستەم و ئەسفەندیار، ڕۆستەم و شوغاد، بەهمەن و فەرامەرز، بەرزو و فلاوەند، مەنیژە و بێژەن و... هەیە و ئیتر ئەو بەشە لە شانامەی فیردەوسی، کە بە شێوازێکی کرۆنۆلۆجیک باسی دیرۆکی پادشایانی ساسانی و بەر لەوان دەکا، نییە.

لە کاتێکدا شانامە کوردییەکان پێناسەی کوردیی خۆیان هەیە بەڵام بۆ خۆشیان جیاوازیی بەرچاویان لەگەڵ یەکتریدا هەیە. لەم سێ نوسخەیەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا، کە لێرەدا وەبەر یەکتری دەدرێن و هەروەها نوسخەیەکی چاپ نەکراوی هەمان چیرۆک لە کتێبخانەی دەوڵەتی بەرلین، کە دواتر وێنەکانی ئەو دەقەش لەم کتێبەدا بڵاو دەکرێنەوە، هەر چواریان جیاوازییان پێکەوە هەیە و تەنانەت چەند بەیتێک نابیندرێنەوە، کە لە یەکتری بچن. لێرەدا دەگەینە ئەو ئەنجامە، کە ڕەنگە سەدان جۆری جیاوازی شانامەی کوردی هەبن. بێهروز چەمەنئارا، شانامەناسی کورد باس لەوە دەکا، کە ئەو زیاتر لە شێست جۆری شانامە و زیاتر لە شیست هەزار بەیت شانامەی کوردیی کۆکردووەتەوە[1]. من پێم وایە هەژماری شانامە زۆر لەوە زیاترە ئەگەر بێتو ئەوە لە بەرچاوبگرین، کە لە ڕابردوودا هەر خێڵ و هۆزێک یان تەنانەت بنەماڵەیەکی کورد خاوەنی جۆرێک شانامەی تایبەت بە خۆیان بوون. تەنانەت ئەگەر شانامە کوردییەکان بە کرمانجیی سەروو نەژمێرین دیسان هەژماری شانامەکان لەو هەژمارە ئاماژە پێ کراوە زۆر زیاترن.

---

١. چمن آرا، بهروز، درآمدی بر ادب حماسی و پهلوانی کردی با تکی بر شاهنامه کردی، مجله علمی پژوهشی جستارهای ادبی، دانشگاه فردوسی مشهد، سال ٤٤، شماره۱، بهار ۱۳۹۰

شانامەی زارەکی، کە لە ڕابردوودا دەنگبێژان بە ئاهەنگەوە لە دیوەخان یان لە نێو گەورە ڕەشماڵاندا خوێندوویانەتەوە، لە لای کوردە کۆچەرەکان هەر لە لوڕستانەوە تا باکوری کوردستان برەوی هەبووە. بەڵام ئێستا بە داخەوە بێجگە لە چەند شانامەیەکی زارکی، کە خراونەتە سەر کاسێت، بە دەیان و سەدان شانامەی دیکە بە هۆی گۆڕان لە پێکهاتەی کۆمەڵگای کوردستان لە نێو چوون و شوێنەوارێکیان لێ نەماوە.

وەبەردانی نوسخە جیاوازەکان:

لەم بەشەدا سێ نوسخەی چاپکراوی جیاوازی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە نێو سێ کتێبدا هەڵدەبژێردرێ:

یەکەم، شانامەی کوردی، داستانی ڕۆستەم و زۆراب، سیاوەش گۆدەرزی، ئاراس لە هەولێر، ساڵی ٢٠١٢.

دووەم، شاهنامەی کوردی (هەورامی)، مەحمەدڕەشید ئەمینی کوردۆنیا، سلێمانی، ساڵ نادیار.

سێهەم، شاهنامە کردی، ئیرەج بەهرامی، ئانا، تاران، ساڵی ٢٠١٠.

من لێرەدا وەک یەکەم بەشی کتێبەکە ئەم سێ دەقە بە بنەما دەگرم و وەربەردانێکی گشتی هەر سێ دەقەکە دەکەم و هەوڵ دەدەم وەک بنەمای لێکۆڵینەوەی وەبەردان چەند سیمبۆلێک هەڵبژێرم و خاڵی هاوبەش و لێک جیاییی هەر سێ دەقەکە لە سۆنگەی سیمبۆلەکانەوە دەربخەم.

١- دین و ئاماژەی ئاینی

دین و باوەڕی دینی چ یارسانی و چ ئیسلام لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا لە هەر سێ چیرۆکەکەدا دەکرێ وەک سیمبۆلی جیاکەرەوەی شانامەی کوردی لە فارسی دابنرێ. بە شێوەیەکی دیکە دەکرێ بگوترێ دین پێناسەیەکی کوردی بە شانامەی کوردی دەدا و وەک دایکۆتۆمی یان "پێناسەی لێک جیا" شانامەی کوردی لە شانامەی فیردەوسی دادەبڕی.

دەقە پیرۆزەکانی یارسان وەک دەفتەری سەرئەنجام لە خۆیاندا ئەو سەرچاوە ئاینییانەن، کە چیرۆکەکانی شانامەی کوردی هەتا ڕادەیەکی بەرچاو تێیاندا ڕەنگی داوەتەوە. ناوی پادشا و پاڵەوانگەلێکی وەک کەیقوباد، کەیکاوس، جەمشید، ئارش و ڕۆستەم و زۆراب و هەروەها چیرۆکەکانی وەک ڕۆستەم زۆراب و ڕۆستەم و ئەسفەندیار لە

دەقە ئاینییەکانی یارساندا هەن[2]. بێجگە لەوە ناوەڕۆکی چیرۆکەکانی شانامەش کاریگەریی گەورەی ئاینی یارسانی پێوەیە. لە داستانی ڕۆستەم و زۆرابدا باوەڕی ئاینی دونادون، یان تەناسوخ، کە بنەمای ئاینی یاری لە سەر ڕاوەستاوە، بە ڕوونی دەبیندرێ. لە لایەکی دیکەوە دەکرێ کاریگەریی مەزهەبی ئیسلامی وەک پێناسەیەکی تایبەت بۆ شانامەی کوردی دابندرێ. وەک جیاوازیی بەرچاو چ لە دەسپێک و چ لە کۆتاییی چیرۆکەکەدا لە دەقی کوردیدا بە شێوەی جیاواز هەژمارێک بەیتی تایبەت هەن، کە هێمان بۆ بیروبۆچوونی ئیسلامی و بە تایبەت شیعەی نووسەر یان بێژەری کوردی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب. ئەم بەیتانە دەکەونە دەرەوەی چیرۆکەکە و هیچ پێوەندییەکیشیان بە ناوەڕۆکی خودی چیرۆکەکەوە نییە. ئەم بەیتانە وەک پێشەکی، ناوئاخن یان کۆتاییی چیرۆکەکان لە لایەن بێژەری کوردیی چیرۆکەکانەوە داندراون و پێوەندی ئۆرگانیکییان لەگەڵ ناوەڕۆکی چیرۆکەکاندا نییە. بەڵام دیسان هەمان دەسپێک و کۆتاییی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی کوردی پێک دێن و بەشێکی جیانەکراوەکان لە کۆی چیرۆکەکە، ئەڵبەت لە خوێندنەوە و داڕشتنێکی کوردیدا.

ئیسلام:

بۆ نموونە لە دەقە کوردییەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا، ناوی ئیمامانی شیعە و بیروباوەڕی مەزهەبی نووسەر تێکە هەڵکێشی چیرۆکەکە لە دەسپێک و کۆتاییدا کراوە. بێجگە لەوە لە ناوەڕاستی چیرۆکەکاندا لە مناجات یان پارانەوەی ڕۆستەم لە یەزدان ناوی ئیمامانی شیعە هاتوون، کە ئاماژەن بە باوەڕی مەزهەبی دانەر یان بێژەرانی چیرۆکەکانی ڕۆستەم و زۆراب.

لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی گۆدەرزیدا هاتووە:

بە ڕەفەرف سوار عەرسەی لامەکان

بە شەوق پابۆس ئاغەی خوراسان

بە دوڵدوڵ سوار حەلوەلا فەتا

پەرێش نازڵ بی سوورەی چل...

لێرەدا "ڕەفەرف" ناوی یەکێک لە دوو ئەسپی حەزرەتی مەحەمەدە. "ئاغەی خوراسان"

۲. چمن آرا، بهروز، درآمدی بر ادب حماسی و پهلوانی کردی با تکیه بر شاهنامه کردی، مجله علمی پژوهشی جستارهای ادبی، دانشگاه فردوسی مشهد، سال ٤٤، شماره۱، بهار ۱۳۹۰

مەبەست ئیمام ڕەزا، ئیمامی هەشتەمی شیعەکان و "دولْدولْ"یش بەهەمان شێوەیە ناوی یەکێکی دیکە لە ئەسپەکانی حەزرەتی مەحمەدە.

لە شوێنی دیکەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا هێندێک چەمک و دەستەواژەی ئاینی ئیسلامی وەک وشەی "قەساس" لە باتی "تۆڵە" هاتووە، کە دیسان گوزارە لە باوەڕی مەزهەبی دانەری شانامەی کوردییەوە دەکا.

لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی بەهرامیدا ئاوا هاتووە:

ئاما پەی قەساس جگەرگۆشەی وێش
سەف بەستەن نە دەشت بێ خۆف و ئەندێش

چەمکی "غەزا"، کە ناوەڕۆکێکی ئاینینی هەیە و مانای شەڕی موسڵمان لە دژی کافر دەدا لە شەڕنامەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە چەند جێگەدا لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی کوردیدا هاتووە.

لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی بەهرامیدا هاتووە:

ئێختیار وە تۆن هەر چە ڕەزات هەن
مەیلتەن ئاشتی یا عەزم غەزاتەن

"ڕۆژی کەربەلا" مەبەست ڕووداوی کەربەلا و کوژرانی حەزرەتی حەسەین و هەڤاڵەکانیەتی، ئەم بەیتەی خوارەوە لە نوسخەی ئەمینی وەک زۆر بەیتی دیکە تەنیا تایبەتە بە شانامەی کوردی و ئاماژەیە بە بیروباوەڕی مەزهەبیی دانەری شانامە:

واچە جەی دنیا ڕۆستەم خەتا کەرد
خەتای فەرزەندان ڕۆی کەربەلا کەرد

لێرەدا چەند نموونەیەکی دیکە لە ئاماژە مەزهەبییە ئیسلامییەکان لە چیرۆکە جیاوازەکانی شانامەی کوردی لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا دەخرێنە بەر سەرەنج:

نوسخەی گۆدەرزی:

نام حەق بەردەن ئەڵاهوئەکبەر
جە هەردوو تەرەف گرتشان کەمەر

نوسخەی بەهرامی:

هەر دوو واتشان ئەڵاهوئەکبەر
گێرتشان بە چەنگ کەمەربەند یەکدگەر

نوسخەی ئەمینی:

بە تەوفیق حەق ئەلاهو ئەکبەر
بازهەم وە کوشتی گرتشان کەمەر

یان:

زاڵ زەڕ نەوەد، شاد بی وە جەمین
کەردش شوکرانەی ڕەبەلعالەمین

نوسخەی گۆدەرزی:

بە یا ڕەب یا ڕەب هەر شەو بێداران
بە سەدای ئەکبەر سوبح و ئێواران

خاڵێکی جێگەی سەرەنج لە چیرۆکە کوردییەکانی ڕۆستەم و زۆرابدا ئەوەیە لە کاتێکدا شوێنەواری ئاینی زەردەشتی بە دەقی فیردەوسییەوە ماوە بەڵام لە دەقە کوردییەکاندا ئەمە سڕدراوەتەوە یان زۆر کەم ڕەنگ کراوە. وەک نموونە لە دەقە کوردییەکاندا لە باتی مۆبدی زەردەشتی لە شانامەی فیردەوسیدا وشەی وەزیر داندراوە.

یارسان:

باوەڕی دوونادوون یان تەناسوخ وەک بنەمای ئاینی یارسان بە زەقی بە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی شانامەی کوردییەوە دیارە و هەر ئەمەشە وەک فاکتەرێکی هەرە گرینگ زیاتر لە هەموو فاکتەرەکانی دیکە، پێناسەیەکی کوردی بە چیرۆکەکانی ڕۆستەم و زۆراب دەدا و ئەوان لە شانامەی فیردەوسی جوێ دەکاتەوە. لە کۆتاییی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا لە دەقی فیردەوسیدا، (ئەڵبەت لەم نوسخەیەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی فیردەوسی، کە لێرەدا کەڵکی لێ وەرگیراوە) دوای ئەوە تەهمینە لە مەرگی زۆراب ئاگادار دەبێ دوای ساڵێک لە غەم و خەفەتی زۆرابدا دەمرێ بەڵام لە دەقە کوردییەکاندا و لە هەر دوو نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینیدا چیرۆکەکە درێژەی دەبێ. دوای ٤٠ ڕۆژ ئازیەتباری تەهمینە بە لەشکەرێکی گەورەوە دەچێتە شەڕی ڕۆستەم دواتر بە نێوبژیوانی زاڵ ئاخرەکەی تەهمینە ئاشتی لەگەڵ ڕۆستەمدا دەکا و پێکەوە ژیانێکی نوێ لە زابول دەست پێ دەکەن و دوای نۆ مانگ کوڕێکی دیکەیان دەبێ، کە ناوی دەنێن "فەرامەرز" و بەو شێوەیە زنجیرەی پاڵەوانانی سام بەردەوام دەبێ. ئەمەش وەک ئاماژەی پێ کرا لە فەلسەفەی دوونادوونی ئاینی یارسانەوە سەرچاوەی گرتووە. هەر پەیوەست بەم باسەوە جێگەی تێڕامانە لە

زۆربەی چیرۆکە شیعرییەکاندا چ لە چوارچێوەی شەڕنامە و شانامە یان لە دەرەوەی ئەوان بە شێوەزاری گۆرانی، باوەڕی دوونادوون ڕەنگدانەوەی زەق و بەرچاوی هەیە. وەک نموونە دەتوانین ئاماژە بە وەرگێرانی کوردیی چیرۆکی "گول و بولبول"[3]، لە نووسینی میرزا کازمی هەمەدانی بکەین، کە لەم چیرۆکەشدا دوونادوون بنەمای هزریی چیرۆکەکە پێک دێنێ.

کاریگەریی ئاینی یارسان لە ڕەستە و دەستەواژە بەکارهاتووەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا لە زۆر شوێنی دیکەی چیرۆکەکەدا دەردەکەوێ. لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی بەهرامیدا لە دوو دێردا هاتووە:

هەر چە بپرسی ژە پاڵەوانان

پەرێت مەوانووم چووین دەفتەروانان

لە نوسخەی گۆدەرزیشدا بە هەمان شێوە هاتووە:

هەر چی مەپرسی جە پەهلەوانان

پەنەت مەواچوون چون دەفتەروانان

لێرەدا دەفتەر یان کەلام بە سرووده ئاینییەکانی یارسان دەگوترێ. ئەو کەسانەی کە بتوانن دەفتەرەکان بە ئاسانی بخوێنن و لێکدانەوەیان لە سەر بکەن پێیان دەگوترێ دەفتەروان یان دەفتەرخوێنەوە. لەم بەشە لە چیرۆکەکەدا لە بەر ئەوەی هەجیر ناوونیشانی پاڵەوانانی ئێرانی بۆ زۆراب بەیان دەکا، دانەری چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب، ناسناوی دەفتەروانی بە هەجیر داوە. ئەمەش بە ڕوون و ئاشکرایی دەری دەخا، کە دانەر یان بێژەری چیرۆک، یارسانی و پێڕەوی ئاینی دینی یارسان بووە و باوەڕی مەزهەبیی خۆی تێکەڵ بە چیرۆکەکە کردووە.

٢- ئاماژە و تایبەتمەندییە کوردییەکان

چەند تایبەتمەندی و ئاماژەیەک لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی شانامەی کوردی بەتایبەتی نوسخەی ئەمینیدا هەن، کە نەک لە شانامەی فیردەوسی بەڵکو لە شانامە کوردییەکانی دیکەدا نین. جوگرافیای کوردستان و داب و نەریتی تایبەت بە کوردستان لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا بە جۆرێک ڕەنگی داوەتەوە.

---

٣. ئەم چیرۆکە لە ساڵی ٢٠٠٠ لە لایەن سیاوەش گۆدەرزییەوە لە چاپخانەی نینا لە سوید چاپ کراوە.

ناو و شوێنی جوگرافیای کوردستان:

لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی ئەمینیدا باسی شوێنی جوگرافی کوردستان وەک نموونە کێوی زۆر ناسراوی بێستوون لە قەراغ شاری کرماشان کراوە، کە لە شانامە کوردییەکانی دیکەدا نییە:

ڕۆستەم جە ڕەخش خەستەو سەرنگوون
مەلەرز جە بیم چوون کویی بێستوون

لاواندنەوە و چەمەری:

چەمەری ڕێوڕەسمێکی تایبەتیی پرسە و شینگێڕییە، کە لەودا لاواندنەوە و شێنگێڕی بە ئاهەنگێکی تایبەتییەوە وێرای دەهۆڵ و زوڕنا لە دەڤەری کرماشان و کوردستانی خواروودا بەڕێوە دەچێ. لە نوسخەی ئەمینیدا بەشێکی تەواو بە ناوی شێوەنی تەهمینە بۆ زۆراب لە شێوازی چەمەری و لاواندنەوەی کوردیدا هەیە، کە لە نوسخەکانیدا دیکەدا نییە و ئەمەش تەنیا تایبەتمەندییەکی کوردییە لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا:

ڕۆڵەی گوڵ دەماخ، گوڵ باخانم ڕۆ
سنەوبەر قامەت، لێلاخانم ڕۆ
فەرزەند عەزیز، نۆجوانم ڕۆ
سالار سپای شای توورانم ڕۆ
چراغ دیدەی جەهان بینم ڕۆ
(قرة لعیون)، نازانینم ڕۆ
زینەت مەجلیس بوزورگانم ڕۆ
مەرد هونەرمەند پەهلەوانم ڕۆ
ساحیب گورز و تێغ شۆڕ و شەڕم ڕۆ
چالاک مەیدان پڕ هونەرم ڕۆ

ئەڤینی نێوان پاڵەوان و کچە جوتیار:

لە ئەدەبی زارەکیی کوردیدا زۆر چیرۆک هەن، کە باسی ئەڤین و خۆشەویستیی نێوان کوڕە دەوڵەمەند و کچە هەژار، کوڕە ئاغا و کچە جوتیار دەکەن. بە هەمان شێوە لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی ئەمینیدا باسی ئەڤین و دڵداریی زۆراب بۆ کچە

جوتیارێک دەکرێ. ئەمەش تایبەتمەندییەکی کولتووری ئەڤینداریی نێوان کوڕ و کچی گوندە، کە لە ئەدەبیاتی زارەکیی کوردیدا زۆر باوە. ئەمە لە خۆیدا پێناسەیەکی زیاتری کوردی بە چیرۆکی شانامەی کوردی دەدا، کە لە شانامەی فیردەوسی لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا نییە:

سـپـای بێ سـامـان ئارۆ تا ئێـوار
لوان وە جـاگـەی سـەبزە و مـێـرغـوزار
یـاوان وەجـای خــوەش، دڵ نـشـین بـی
یـەک قـەتـعـە زەمـین توران زەمـین بـی
یـەک دوخـتـەرێ دهـقـان سـالار
مـەنشـور بی حـوسنش نە ڕووی ڕۆزگـار
زۆراب چوون شنەفت نام ئەو دوخـتـەر
عـاشـق بـی وەنـەش مـەرد دلاوەر

٣. زمان و جیاوازیی شێوەزار

لە پێشـدا ئەوە بڵێم، کـە من زمـانناس نیم، لێرەدا تـەنیـا جـیـاوازییـە بەرچاوەکـان لە بەکارهێنانـی شـێوەزاری جیاوازدا لە نوسخـە جیاوازەکاندا دەردەخـەم و خـۆم لە قـەرەی لێکۆڵینەوەی وردی زمـانناسـییـانەی چیرۆکی ڕۆسـتـەم و زۆراب نـادەم. جیـاوازیی نـێوان شـێـوازەکـانـی هەورامـی و گـۆرانـی ئەوەنـدە لێک نزیکن، کـە زۆر زمـانناس هەردوو شـێـوەزارەکـە بەیەک دادەنێن یان شـێـوازی گـۆرانـی بە زمـانـی نووسـینی هـەورامـی و شـێوەزارەکـانی دیکەی خـوارووی کـوردسـتـان دادەنێن. لە چیـرۆکـی ڕۆسـتـەم و زۆراب نوسخـەی ئـەمـینیدا دانەری چیرۆک، کە نەناسراوە لە کـۆتاییی چیرۆکەکـەدا باسـی ئەوە دەکا، کە چیرۆکەکەی بە "لەفز" شێوەزاری گۆرانی داڕشتووە:

شـوکور وە یـەزدان حەیی سـوبحـانی
تەمـام بـی داسـتـان لـەفـز گـۆرانی
ئەر سـەد مـەزمـونش مـاچان گۆرانی
ئەی لـەفـز گـۆران شـەکـەرفـشـانی

ئەمە لە کاتێکدا، کە ئەو شـانامـەیە لە لایـەن ئەمـینییـەوە بە ناوی "شـانامـەی هـەورامـی" ناودێر کراوە. ئەمە لە خۆیدا ئەگەر دەمارگرژی شێوەزاری پێوە دیار نەبێت، کێشە و گرفت

نییە. چونکە وەک وترا شێوەزارەکان ئەوەندە لێک نزیکن، کە جیاکردنەوەیان بۆ زمانناس نەبێ زەحمەت بێت[٤]. بەڵام بە هەرحاڵ ئەم گرفتە وەک تێرمینۆلۆجی دەبێ بە شێوەیەک چارەسەر بکرێت و ئەمەش دەگەڕێتەوە سەر زمانناس و پسپۆڕانی شێوەزارەکان[٥].

چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی بەهرامی یان وەک لە دەقەکەدا هاتووە: "ڕووسەم و زووراو" شـێـوەزارێکی تێکەڵاوە لە نێـوان گـۆرانی/ هەورامی و لەکیدا. ئەگەرچی دووبارەنووسی چیرۆکەکە ئیرەج بەهرامی شێوەزاری بەکارهاتووی وەک گۆرانی ناودێر کردووە، بەڵام شێوەزاری بەکارهاتوو بە تەواوەتی جیاوازیی لەگەڵ دوو نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینیدا هەیە. لەم نوسخەیەدا "ژە" لە باتی "جە" بەکار هاتووە و دەیان وشەی دیکە، کە لە نوسخەکانی دیکەی چیرۆکەکەدا نین[٦]. ڕۆستەم و زۆراب بە شێوازی گۆرانی کوردی خـواروو یان لەکی وەک "ڕووسەم" و "زووراو" نووسراون. وشەکانی "دوێت" کچ و وشەی "چووین" (وەک) لە نوسخەکانی گۆدەرزی و ئەمینیدا نین:

---

٤. بێهرووز چەمەنئارا، چەند وشەیەکی نێو شانامەی کوردیی بە هەر دوو شێوازی گۆرانی و هەورامی وەبەریەک داوە. لێرەدا لێک نزیکی و تێکەڵاویی ئەم گـۆرانی و هەورامی دەبینێدرێ: پەشێو (گ: پەشێو، هـ: پەشێو) بڵێ (گ: باچا، هـ: واچە) خۆی (گ: وێش، هـ: وێش) دەیکێشا (گ: مەکێشا، هـ: مەکێشا) چییە (گ: چێشەن، هـ: چێشەن) خوێن (گ: هوون هـ: وون). چمن آرا، بهروز "درآمدی بر ادب حماسی و پهلوانی کردی با تکیه بر شاهنامەی کردی".

٥. بێهرووز چەمەنئارا لە نامەیەکی ئێلکترۆنیکدا بۆی نووسیوم: "گورانی (ستایل) شێوازێکی ئەدەبییە، کە وەکوو چەترێک بە سەر زاراوەکانی کوردی خـواروو وەک: کەڵهوڕی، لەکی، هەورامی و لوڕی کاریگەریی هەیە. من لە وتارێک کە لەگەڵ پرۆفیسۆر 'کراینبروک' دا نووسیومانە باس لەوە دەکەین، کە گورانی بۆ خۆی زاراوە یان دیالێکت نییە بەڵکو ستایلێکی ئەدەبییە، کە تەنیا بو شیعر بە کار دەبر درێت و لە هێچ شوێنێکدا لاپەڕەیەک یان دێرێک پەخشان بە گۆرانی نەدۆزراوەتەوە.

٦. جێگەی سەرەنجە لە نوسخەی ئەمینیدا تەنیا لە دووبەیتییەکدا وشەی "ژە" لە باتی "جە"ی هەورامی یان گۆرانی بەکار هاتووە، کە ئەمە بە هیچ شێوەیەک لە نوسخەی گۆدەرزیدا نییە. شیمانەی ئەوە هەیە ئەو دووبەیتییە لە نوسخەی دیکەوە کەوتبێتە نێو نوسخەی ئەمینی:

مەعلووم بۆ جە لات پور نامەوەر
ژە توران ئامان سپای پڕ خەتەر
ئیسە ژە توران شای ئەفراسیاب
ئامان وەی مەکان سپای بێ حەساب

کەس وێنەی ڕووسەم پور زاڵ سام
وێش نەکەرد وە پەند واتەی خاس و عام
...
وە هەوا چووین تەیر نە ئاو چووین ماسی
یا چووین ستارە شەو نە سیاهی
...
دوێت کەژدەهەم گوردئافەرید نام
دیش هەجیر نە جەنگ زووراو بی ناکام

دواتر وشەکانی وەک "پور"[7] بە مانای کوڕ یان "گورد" یان "کورد" بە مانای پاڵەوان لە نوسخەی بەهرامیدا هەروەک شانامەی فیردەوسی زۆر بەرچاون بەڵام لە نوسخەکانی ئەمینی و گۆدەرزیدا زۆر دەگمەن بەکار هاتوون، یان وشەی "گورد" لە بنەڕەتدا بەکارنەهاتوون:

ژە لێتان حەریف ئەی گورد کودامەن
کێتان هونەرمەند پڕ زۆر و سامەن
...
دیش سوار کلاوزەڕین نە سەرەن
پور گۆدەرزەن، گیو نامەوەرەن

شێوەزاری نووسینی هەردوو نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینی زۆر لێک نزیکن یان هەر یەکن. بەڵام لە بەکارهێنانی وشە و زماندا و هەروەها لە ناوەڕۆکدا زۆر لێک جیاوازن.

جێگەی سەرەنجە بۆ تاقەجارێکیش لە نوسخەی گۆدەرزیدا وشەی فیلەتەن نابیندرێ و لە باتی ئەو وشەی پیلەتەن هەیە کە هەمان مانا دەدا. بە پێچەوانەش لە نوسخەی ئەمینیدا تەنیا تاقە جارێک پیلەتەن بەکارهاتووە و لە جێگاکانی دیکەدا فیلەتەن نووسراوە. دواتر لە نوسخەی ئەمینیدا لە باتی "هوون"، کە وشەیەکی کۆنی هەورامی یان گۆرانییە و ئێستاش

---

[7]. لە نوسخەی ئەمینیدا لە زۆر جێگادا لە باتی وشەی "بەور" کە هەمان بەبر یان پڵینگە "پور" نووسراوە، پێم وایە ئەم وشە هەڵەیە و بە هەڵە لەڕێنووسی فارسی کە "بور" دەنووسرێت، وەرگیرابێت.

له زمانی ئاخافتنی هەورامیدا ڕۆژانەدا بەکار دەبرێ، وشەی "خوون" بەکار هاتووە. بەڵام لە هەموو نوسخەی گۆدەرزیدا یەک جاریش وشەی "خوون" نەنووسراوە:

کەیکاوس پەرسا پیلەتەن چوونی
پەوسە مەزانۆ جگەر پڕ هوونی

ئەم دیاردەی گۆڕینەوەی وشە کۆنەکان بە هێندێک وشەی زۆر بەکارهاتوو لە زمانی فارسی یان کوردیی ئێمڕۆییدا بە شێوەیەکی گشتی لە نوسخەی ئەمینیدا دەبیندرێ. بەڵام بە پێچەوانە لە هەموو نوسخەی گۆدەرزیدا بۆ نموونە جارێکیش وشەی "ژن" بەکار نەهاتووە و لە باتی ئەوە "زەن" بەکار هاتووە:

وڵات پڕ مەبۆ جە واتە و خەبەر
چەنی زەن جەنگ کەرد سوهراب سەروەر

لە لایەکی دیکەوە لە کاتێکدا بۆ نموونە لە نوسخەی بەهرامیدا وشەی کۆنی کوردی وەک "دوێت" کچ بەکار هاتووە و لە نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینیدا زۆر جار کناچە یان وشەی "دوختەر" کچ، کە ئێستا لە فارسیدا "دختر" بکار دەبرێ، بەکارهاتووە:

دوختەر خجڵ مەند جە مەیدان کار
بە حیلەبازی ئاما بە گوفتار
ماچان پاڵەوان شای ئەفراسیاب
چەنی یەک دوختەر نمانا عەتاب

بۆ خوێندنەوەی دەسنووسەکان ئەگەر وردبینییەکی زۆر بەکار نەهاتبێت، دەکرێ هێندێک هەڵەی بەرچاو بۆ نموونە تەنانەت لە خوێندنەوەی ناوەکاندا، دواتر لە دووبارەنووسیدا ڕووی دابێت. وەک نموونە "گورگین و میلاد" لە نوسخەی ئەمینیدا وەک دوو ناو هاتووە، کە ئەمە هەڵەیە، بە پێێ میتۆلۆجیی ئێرانی گورگین کوڕی میلاد بووە و بە گورگینی میلاد بە ناوبانگ بووە بەڵام لە نووسینی هەورامی یان گۆرانیدا بە ڕێنووسی فارسی وەک دوو ناو "گورگین میلاد" نووسراوە، کە ئاوا دەخوێندرێتەوە: "گورگینێ میلاد". بەڵام بەهۆی ڕەچاو نەکردنی وردبینی لە دووبارە نووسینەوەدا وەک دوو ناوی جیاواز نووسراون. نموونەیەکی دیکە وشەی "مەردەنان" (مردووم)، لە کۆی چیرۆکەکاندا چەن جار وشەی "مەرد" بەکار هاتووە، کە هێندێک جار مانای "پیاو" دەدا و هێندێک جاریش مانای "مرد" دەدا. بەڵام لە ڕێنووسی فارسیدا هەردووکیان "مرد" نووسراون، کەواتە ئەگەر وردبینی بەکار نەبرێ، گرفت و هەڵەی گەورە هەم لە دووبارەنووسی و هەم لە تەنانەت خوێندنەوەشدا ڕوو دەدا.

ئەمە لە هەمان کاتدا ئەوە دەردەخا، کە چەندە ڕێنووسی فارسی بۆ نووسینەوەی زمانی کوردی بە گشتی نەپۆڕ و نەگونجاوە. بۆ نموونە لە هەورامیدا دەنگێکی دیکە هەیە، کە لە نێو شێوەزارەکانی دیکەی کوردیدا نییە و لە ئەلفوبێی کوردیدا بە پیتی ئارامی یان عەرەبی پیتێک بۆ ئەم دەنگە دانەندراوە. بۆ پیتی کۆتایی وشەی "ئێد" دەنگێک هەیە لە نێوان "دال" و "گاف"دا ئەم دەنگە لە گۆرانی یان هەورامیدا هەیە بەڵام لە سۆرانیدا نییە. هەر لێرەدا ئەوەش دەردەکەوێ، کە ئەم ڕێنووسەی ئێستای کوردی بۆ شێوەزارەکانی خوارووی کوردستان وەک هەورامی، لەکی و لۆڕی گونجاو نییە و پێویستی بە زیادکردنی پیتی دیکە هەیە.

هەندێک جار وشەکان وەک پۆڕان لە کێش و سەروای شیعرەکاندا لە چیرۆکە جیاوازەکاندا گۆڕدراون. لە زۆر جێگادا وشەکانی وەک "سەحرا" کراوەتە سارا یان "سنع" کراوەتە سن یان سند، کە ئەمانە تەنیا هۆکاری گونجاندنی وشە لە نێو کێشی شیعر بووە و پێوەندییان بە شێوەزاری جیاوازەوە نییە.

وەک دوا سەرەنجیش لە پێوەندی لەگەڵ زماندا، لە دەسنووسەکاندا هەموو نیشانە ڕێزمانییەکانی وەک (، " ؟ و هی دیکە) لە دەسنووسەکەدا نین و بۆ کارئاسانی و هاسان خوێندنەوە، هەوڵ دراوە لە نوسخەی چاپی چیرۆکەکاندا ڕەچاو بکرێن و دابندرێن. وەک نموونە تاقە نیشانەیەکی ڕێزمانی لە خودی دەستنووسەکاندا نابیندرێن.

٥. جیاوازیی ناوەڕۆک لە تێکستی چیرۆکەکاندا

فۆرم و دارشتنی چیرۆکەکانی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا زۆر لێک جیاوازن و ئەمەش کار دەکاتە سەر گۆڕانی بەرچاو لە ناوەڕۆکی چیرۆکەکاندا. لە نوسخەی ئەمینیدا چیرۆکەکە بەوە دەست پێ دەکا، کە تەهمینە کچی پادشای سەمەنگان گەڵاڵەی دزینی ڕەخشی ڕۆستەم دادەڕێژێ بۆ ئەوە ڕۆستەم بۆ شاری سەمەنگان بۆ لای خۆی ڕابکێشێ. لەم نوسخەیەدا لە دووەمین بەیت بە دواوە، چیرۆکەکە بەم شێوەیە دەست پێ دەکا:

تەهمینە واتش وە یاران تەمام
دییەنم نە خاو نەوەی زاڵ سام

ڕەخش فیلەتەن باوەرن پەرێم
ئەوسا مەزانۆم چەنی کار وێم

تا بـەیۆ وەی جـا نامـدار رۆسـتـەم
بـەڵکو خــوداوەنـد بیــاونۆ وەهـەم

دواتر جارێکی دیکە لە ڕەوتی چیرۆکەکەدا دوای دزرانی ڕەخشی ڕۆستەم جارێکی دیکە باسی هێنانی ڕەخش بۆ سەمەنگان و شاردنەوەی لە تەویلەیەکدا لە سەمەنگان دەکرێ، کە ئەمــەش هـەر وەک برگـەکـانی دەسـپـێک، بە هیچ شـێـوەیەک لـە نوسـخـەکـانی دیکەی چیرۆکەکەدا وەک نوسخەی گۆدەرزی و بەهرامی نییە:

بینـاشـــان وە نـاو تـەوێڵـــەخـــانـە
مــەحـفـووز ئـەسـرار وەبی گـومــانە

شـەرح ڕەخش تـەمـام مـاجـەرای خـەبەر
واتـش پەی دڵبــەر جــە پا تـا وەســەر

تەهمـینە جـە شـاد سـەنامـە کـەردش
سـەر وە چـەرخ بەرز هـەفتـەمین بەردش

شـاد و شکۆفـە بی سـەوڵ شـا پەروەر
بەخـشـا وە یاران گـەنج و سـیم و زەڕ

لە کـاتێکدا نوسـخـەی ئەمـینی بە دزینی ڕەخش دەست پێ دەکا بـەڵام لە نوسـخـەکـانی گـۆدەرزی و بـەهرامـیـدا چیـرۆکـەکـە بە چوونی ڕۆسـتـەم بۆ ڕاوکـردن لە نزیک دەڤـەری سەمەنگان دەست پێ دەکا. لێرەدا دوو ناوەڕۆکی جیاواز دەدرێتە چیرۆکەکان.

جیاوازییەکـی دیکەی بەرچاو لە ناوەڕۆکدا، کە نوسخەی ئەمینی لە نـوسخەی گۆدەرزی و بەهرامی جیـا دەکـاتەوە، ئەوەیە لە نوسـخـەی ئـەمینیی شانامـەی هـەورامـیدا هـاتووە؛ دوای دزینی ڕەخـشـی ڕۆسـتـەم و وەڕێکەوتنی ئەو بەرەو سـەمەنگان لەبـەر قورسـاییی زینی ئەسپ و گورز و گۆپاڵ، کـە ڕۆسـتـەم بە ناچاری بـە کـۆڵەوەی گـرتبـوو، خـەریک بوو ڕۆسـتـەم لە پێ بکەوێ، کە لـە خودا پاڕایەوە سـەت مـەن لە قورسـایی و هێزی ڕۆسـتەم جارێـک بە قەرز لای خۆی دابنێ، کە ئەگەر ڕۆژێک ویستی دووبارە وێی داتەوە:

ڕۆسـتـەم دەنگ دلێر نامـی نـامـەبەرز
سـەد مەن زۆرش دا وە خودا وە قەرز

واتش خـودایا ئەی سـەد مـەن قوەت
بە ڕۆژ تـەنگی مـەسـتـانوم چـەنەت

جـارێکی دیکە لە ڕەوتی چیرۆکـەکەدا باسـی ئـەو سـەد مـەن وزەیە دەکرێ، کە ڕۆسـتـەم لە کاتی چوون بۆ سەمەنگان بە قەرز بە خودای دابوو و ئێستا لێرە بۆ شەڕ لەگەڵ زۆراب لێی وەردەگرێتەوە:

سـوجـدەی زەمین بەرد نە ڕووی سـەرزەمین
وات شـوکـورم بـە تـۆن ڕەبەلعـالەمـین
ئەو سـەد مـەن قـوەت من بەخـشـام بە تۆ
بـدرێ وەنـەم نـەجـاتم پـەی بـۆ
چونکە ڕەزاش بـی خـودای کـەرەم کـەر
ئەو سـەد مـەن قـوەت سـپـەردش وەبەر

جـێگەی سـەرەنجـە، کـە لە شـانامـەی لەکـیـشـدا هاتووە لە بەر ئـەوەی ڕۆسـتـەم لە بەر قـورسـایی لەشـی نەیدەتوانی بەڕێگەدا بڕوا و لاقـەکـانی لە عـەرز ڕۆ دەچوو، لـە خـودا پاڕایەوە، کە هێندێک لە وزە و زۆری لێ کەم بکاتەوە بۆ ئەوە بتوانێ ڕێگە بڕوا[8].

دواتر لە درێژەی چیرۆکـەکەدا و دوای پێگەیشـتنی تەهمینە و ڕۆسـتـەم، لـە نوسـخـەی گۆدەرزی و بەهرامـیدا هاتووە؛ ڕۆسـتـەم بە تەهمینەی گوتووە ئەگەر کوڕت بوو ناوی بنێ زۆراب، کە ئەمە لە نوسخەی ئەمینیدا نییە:

نوسخەی بەهرامی:

نـە ویـرت نـەوەر زووراوش نـام بـۆ
بەو تەور بپـەروەر چـەنی و تەمـام بۆ

لە نوسخەی گۆدەرزیدا:

بە نـام و نشـان سـوهراب بۆ نـامش
پەروەرش ببـۆ جـە عـەقڵ و فـامش

دواتر جـێگەی سـەرەنجـە لە کـاتی گـەڕانەوەی ڕۆسـتـەم لە سـەمـەنگان لە شـانامـە کـوردییەکـاندا، ڕۆسـتـەم دەچێ بۆ لای کەیکاوس شـا و داسـتـانی ڕاو، دزرانی ڕەخش و چوون بۆ سـەمـەنگان دەگـێڕێتـەوە، کە ئەمـانە لە شـانامـەی فـیـردەوسـیدا نین تـەنانەت لە

٨. زبان و ادبیات، رشد آموزش زبان و ادب فارسی، زمستان ١٣٨٧ - شماره ٨٨.

نوسخەی بەهرامیدا ڕۆستەم بە درێژی چیرۆکی خۆی و تەنانەت باسی تەهمینەش بۆ کەیکاوس شا دەگێڕێتەوە و ئەویش خەلاتی دەکا:

داخلّ بیم وە شار پادشای سەمەنگان
نە قەسر جامرێز ئەو کەردەم مەکان
مارەی کناچەی شا نە ئەو زەمان
بڕیم پەری وێم وە ڕەسم دەوران
سەحەر دا دیار وە ڕەخش بیم سوار
ئامام بێ مدار خدمەت شەهریار
ئێد بشنەفت ژە ئەو ئافەرین وانا
تەڵەب کەرد گەنجوور پادشای دانا
واتش باوەرە خەلاتی تەمام
بپۆش بە ئەندام پور زاڵ سام
هەم چەنی و گەوهەر دانەی بێ شمار
کەردش وە خەلات ڕووسەم بێ مدار

تایبەتمەندییەکی دیکە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە نوسخەی ئەمینیدا، کە لە باری ناوەڕۆکە شانامەی کوردی لە هی فارسی و فیردەسی جیا دەکاتەوە، ئەوەیە، کە زۆراب لە ڕێگای هێرش بۆ سەر ئێران لەگەڵ کچە جوتێرێکدا زەماوەند دەکا و بەرهەمی ئەمەش کوڕێک دەبێ بە ناوی بەرزوو. زۆر جێگەی سەرەنجە، کە سەلماندن و پاڵپشتییەک بۆ ئەمە لە لایەن عیمادەدەین دەوڵەتشاهی[9] لە خوێندنەوەی تایبەتی خۆی لە ئەوێستا و

٩. عیمادەدین دەوڵەتشاهی لە ساڵی ١٢٨٨ی کۆچی مانگی لە شاری کرماشان لە بنەماڵەیەکی ناسراو و ئەریستۆکراس لە دایک دەبێ. لە نێوان ساڵەکانی ١٣٣٠و ١٣٣٢ ڕۆژنامەی جڤاکی سیاسی "گەنجەوەر"ی بە زمانی فارسی لە کرماشان بڵاوکردووەتەوە. لە ساڵی ١٣٢٧ دەبێتە سۆفی لە نێو دەروێشەکانی ناسراو بە نەعمەتولاهی. پاشماوەی ٣٥ ساڵی دوایی ژیانی تەرخان دەکا بۆ لێکۆڵینەوە لە زمانی ئەوێستایی و فێربوونی زیاتر لە ٢٣ بن زاراوەی کوردی. لە ساڵی ١٣٦٣ یەکەم کتێبی بە ناوی "جوگرافیای ڕۆژئاوای ئێران یان کێوە نەناسراوەکانی ئەوێستا" (جغرافیای غرب ایران یا کوهھای ناشناختە اوستا) و (داستان رستم و سهراب بە روایت اوستا) بڵاو دەکاتەوە. عیمادەدینی دەوڵەتشاهی لە ١٦ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٧٠ لە ئەمەریکا کۆچی دوای کرد و تەرمەکەی لە شاری قوم لە ئێران بە خاک سپێردرا.

سـرروودەکـانی فـەرووەردین یەشـتـدا هـەیە. بە پێی ڕوانگەی دەوڵەتشـاهی، ڕۆسـتـەم لە شینگێری زۆرابدا لە دەقی ئەوێستا زۆر جار وشەی (زاوای بە ئاکام نەگەیشتوو) دووپات دەکاتەوە. واتە زۆراب بەرلەوەی بە دەستی باوکی بکوژرێ زەماوەندی کردووە و وەک ئێستا پێی دەگوترێ تازە زاوا بووە. لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی ئەمینیدا هاتووە، کە زۆراب لە ڕێگای هێرش بۆ سەر ئێران لە نێوان سەمەنگان و قەڵاسپیدا، ئەڤینداری کچە گوندییەک دەبێ و دەیخوازێ.

دەوڵەتشاهی وشـەی ئەوێستایی "یەزەمەئید" وەک کوردی "ی زامـایی دی" لە فەرووەردین یەشـتدا دەخوێنێتـەوە، کە لە کوردی ئیمڕۆدا بە مـانای "ئەمە زاوایەتیت بوو" دێت. دواتر ئەوەی جـێگای سـەرەنجی دەوڵەتشـاهی بووە ئەم وشـەیە زۆرجـار لەگەڵ وشـەی "سـوراو" (زووراو یان زۆراب) لە دەقی ئەوێسـتـادا هـاتووە و ئەمـەش بـووەتە سـەرەتایەک بـۆ سـەرهەڵدانی بۆچوونەکەی، کـە فـەرووەردین یەشت هـەمـان لاواندنەوەی ڕۆسـتـەمـە لە سـەر زۆرابی تازەزاوای کوژراو.

ئەم چیرۆکەی نێوان زۆراب و کـچە جووتێر تەنیا لە نوسخەی ئەمینیدا هەیە و ئەمەش ناوەڕۆکی شانامەی کوردیی نوسخەی ئەمینی لە هەموو نوسخەکانی دیکە جیا دەکاتەوە.

فەسڵی کۆتاییی چیرۆکەکانی ڕۆستەم و زۆراب لە کـوردیدا خاڵی سـەرەکیی جیاوازیی شـانامـەی کـوردی لەگەڵ شـانـامـەی فـارسـیـیـە. لە نوسـخـەی بەهرامـیـدا لەگەڵ ئەوەی دوافەسڵی چیرۆکەکە بۆ چوونی تەهمینە بۆ لای ڕۆسـتـەم دوای کـوژرانی زۆراب تەرخـان کراوە بەڵام لە پڕێکدا چیرۆکەکە کۆتاییی پێ دێت و ئیتر باسی دووبارە زەماوەند و دواتر لەدایکبوونی کوڕی دووەم بە ناوی فلامەرز ناکرێ. شیمانەی ئەوە دەکرێ ئەم چیرۆکە بە ئەنقەست بڕا بێت هەر بۆیە کۆتاییی چیرۆکەکە وەک نوسخـە کوردییەکانی دیکە ناچێ. بەڵام ناوەڕۆکی فـەسـڵی کـۆتاییی چیـرۆکی ڕۆسـتـەم و زۆراب، پێناسـەیەکی بـە تەواوەتی کـوردی دەدا بە شـانامـەی کـوردی و وەک پێـشـتـریش ئامـاژەی پێ کـرا ئەمـە لە باوەڕی دونادونی یارسـانی و تێ هەڵچوونەوە و ژیانەوە سـەرچاوە دەگرێ. لە نوسـخـەی ئەمـینیدا چیرۆکەکە درێژەی دەبێ و لە سەرجەم ٢٩ دوو دێریدا باسی ناشتن و سازکردنی گڵکۆ بۆ زۆراب لە شـاری زابول دواتر گەڕانـەوەی سـوپای تۆرانی و باسکردنی چۆنیـەتیی کـوژرانی زۆراب لە زمـان هـومـان پاڵەوانی تۆرانی بۆ ئەفـراسـیـاب شـای توران دەکـرێ. بەهەمـان شـێوەش لە نوسـخـەی گۆدەرزیدا چیرۆکی ڕۆسـتـەم و زۆراب بە کـوژرانـی زۆراب کۆتاییی نایەت بەڵکو تەهمینە و ڕۆستەم جارێکی دیکە بۆ بەردەوامیی ژیان پێکەوە تێ هەڵدەچنەوە.

کاتێک دەقی کوردیی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بەو شێوەیە کۆتاییی دێت، کە چیرۆکەکە نەک مردن بەڵکو ژیان و دووبارە تێ هەڵچوونەوە دەکاتە وشەکانی کۆتایی، ئەمەش لە خۆیدا حاڵەتی تراژیک و خەمهێنەری چیرۆکەکە لا دەبا. هەر ئەمەش وا دەکا لە باری ناوەڕۆک و فورم و شێوازی داڕشتنی چیرۆکەوە، دەقی کوردی خۆی لە دەقی فیردەوسی، کە وەک تراژیکترین چیرۆکی شانامە یان وەک "خەمنامە" ناسراوە، جوێ بکاتەوە.

وەک گوترا نوسخەی بەهرامی شیمانەی شێواندن و قرتاندنی دوا فەسڵی چیرۆکەکەی لێ دەکرێ و وەک نوسخەکانی گۆدەرزی و ئەمینی چیرۆکەکە کۆتاییی پێ نایەت. لە کاتێکدا تەهمینە شمشێری بەرز کردووەتەوە کە لە ڕۆستەمی بدا، زاڵ دەستی دەگرێ و ناهێڵێ و بەو شێوەیە چیرۆکەکە لە پڕێکدا بە کۆتایی دێت:

ڕووسـەم وات بە ئەو پیـر زەمـانە
قەسەم وە بێچوون یەکتای یەگانە
ڕازیم تا ئەو تێخ بشـانۆ بە توند
لادی نە فـەرقم وە بێ چوین و چەند
کەس وێنەی ڕووسـەم پور زاڵ سـام
وێش نەکەرد وە پەند واتەی خاس و عام
یا ڕەب بە حـاجـەت سـەید سـەروەر
مـەکـەر ئازارم ڕۆیی مـەحـشـەر

لە نوسخەی ئەمینیدا دوای ئاشتبوونەوەی تەهمینە و ڕۆستەم چیرۆکەکە بە شێوەیەکی بەتەواوەتی جیاواز بە کۆتایی دێت:

نۆ مـاه و نۆ ڕۆژ چونکە بی تەمـام
ڕۆشن بی چراغ نەوەی زاڵ سـام
نامش فلامـەرز جـەنگی نیـاشـان
وەناز و ئەعـزاز جـەم بی جـە لاشـان
ڕۆستەم چەنی زاڵ تەهمینەی بێگەرد
کەردن شوکر زات تاک تەنیای فەرد

بە هەمان شێوەی نوسخەی ئەمینی و بە هەمان ناوەڕۆکیش، نوسخەی گۆدەرزی بە بڕێک جیاوازیی فۆرم و داڕشتن بە کۆتایی دێت:

جــه نۆ مـــاه ویـەرد، نـۆ ڕۆ بـی تـەمـــام
ڕۆشـن کـــــەرد چـراغ نـەوەی زاڵ ســـــام
فــەرزەنـدیۆ جــە شــێـر هـونـەرمــەندەتـر بی
بە بـاڵا چـوون ســام، ســاحـێـب هـونـەر بی
نـامش فــەرامـــەرز جـــەنگی نـیـــاشـــان
یەکســەر کـوی شـادی جـەم بی جـە لاشـان
ڕۆســـتـــەم چەنـی زاڵ تەهـیـــمنـەی بێگەرد
کــەردن شــوکـر زات، تاک تـەنیــای فــەرد
چەند پارچەی قـوماش چەند خـەزێنەی سام
بەخـــشـــان وە مــسکێن گــەدای ناتـەمـام

٥. شێوازی دارِشتنەوە و دووبارە نووسینەوە

چیرۆکی ڕۆسـتـەم و زۆراب لە نوسـخـەی گۆدەرزیدا ٩٥٨ بەیت، لە نـوسـخـەی ئـەمـینـیـدا ٨٣٠ بەیت و لە نوسـخـەی بەهرامیدا ٧٣٠ بەیتـە. ئەمەش یەکێکی دیکە لە جیـاوازییەکـانی نیوان چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدایە.

چیـرۆکی ڕۆســتـەم و زۆراب نوسـخــەی گـۆدەرزی لە ســەر دەسنووســێکی تـەواو و بێ کەموکورتی ئامادە کراوە. چیرۆکی نوسخەی ئەمینی لە سەر دوو دەسنووس، کە یەکەمیان تەنیـــا ٥١ لاپەڕە بووە، دووەمــیــان، کــە ئەویش نـاتەواو بـووە و ســەرجــەم ٦ لاپـەڕەی لە نێوەڕاسـتـدا لێ نەمـاوە و بە زەحـمــەتیش خـوێندراوەتـەوە، سـاق کراوەتەوە، هـەر بۆیە ئەو نوسخەیە تەواو نییە و لە سەر نوسخەی بەهرامیش ڕوونکردنەوەیەک لە چاپی چیرۆکەکەدا نییە. بە پێی هەژماری بـەیتەکان دەکرێ ئەوە بگوترێ، کە نوسخـەی گۆدەرزی لە هـەر دوو نوسـخـەی ئـەمـینـی و بەهرامی تەواوتر و جـێگەی مـتـمـانەترە. لەگەڵ ئەوەی لـە نوسـخـەی ئەمـینـیدا لانی کـەم بـەشێک و بە دەیان بەیتی دیکە هـەن، کە لـە نوسـخـەکـانی گۆدەرزی و بەهرامیدا نین و هـەروەها ناوەڕۆکی بەیتەکانیش پێناسـەیەکی بەهێزتری کوردییـان هـەیە بەڵام دەیارنەمـــانی ٦ لاپـەڕە و ســـاق نـەبوونـەوەی دەیان بـەیتی دیکە لـە چیــرۆکــەکـــەدا کەمـایەسـیـیـەکی گـەورەیە، کە لە چیرۆکی نـوسـخـەی گۆدەرزیدا نـیـیـە. کـەمـایەسـیی هـەرە گەورەی نـوسخـەی بەهرامی ئەوەیە، کە کۆتاییی چیرۆکـەکە شـیمـانـەی دەست تێ وەردان و قـرتانـدنی هەیە و چـیرۆکـەکە لە پێناســە کـوردییـەکەی، کـە جـارێکی دیکە پێکگەیشـتنی

ڕۆستەم و تەهمینە و دواتر لە دایکبوونی فەلامەرزە، دادەبڕدرێ. لێرەدا دەکرێ لە تێکەڵکردنی چیرۆکەکانی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەکانی گۆدەرزی و ئەمینی چیرۆکێکی تەواوی ڕۆستەم و زۆرابی کوردی تەواو و بێ کەموکورتی ساق بکرێتەوە.

لە هەمان تەوەرەی فۆرم و داڕشتنیشدا پێویستە ئەوە بگوترێ، کە نوسخەکانی گۆدەرزی و بەهرامی لە باری زمانییەوە دەوڵەمەندترن لە نوسخەی ئەمینی. لاوازی لە هەڵبژاردنی وشە و هەبوونی فۆرمی لاوازی داڕشتنی شیعری بە کۆی دەقی نوسخەی ئەمینییەوە دیارە. لە بەرانبەر ئەمەدا نوسخەکانی بەهرامی و گۆدەرزی فۆرم و داڕشتنی بەهێزتریان هەیە.

لە دەستنووسەکاندا سەرفەسڵی بەیازەکان پاش هەر فەسڵێک بە فارسی نووسراون. لە نوسخەی گۆدەرزی و بەهرامیدا سەرفەسڵەکان هەر بە فارسی نووسراون. لە چاپی چیرۆکەکەدا دیسان سەرفەسڵەکان لە نوسخەی بەهرامیدا نەکراون بە کوردی و هەر بە فارسی وەک خۆی داندراون. لە نوسخەی ئەمینیدا تەنیا ٦ سەر فەسڵ هەیە، کە ئەمەش کەمایەسییەکی دیکەی فۆرم و داڕشتنی ئەو نوسخەیە دەردەخا بەڵام لە نوسخەکانی گۆدەرزی و بەهرامیدا ١٥ سەر فەسڵ جیاواز بۆ بابەتە جیاوازەکانی نێو چیرۆکەکە دیاری کراوە. ئەوەی کە بۆ سەرفەسڵەکان بە گۆرانی یان هەورامی نەنووسراون جێگەی سەرەنجە و هەر ئەمەش تێزی بێهرووز چەمەنئارا بەهێز دەکا، کە گۆرانی تەنیا شێواز و ستایلی شیعر بووە. هەربۆیە چون سەرفەسلەکان دەکەونە دەرەوەی چوارچێوەی شیعری ئەوە بە فارسی نووسراون. لە داڕشتن و هەڵبژاردنی وشەدا بە بێ گوێدانە پاشخانی میتۆلۆجیی چیرۆکەکە ئازادییەکی بەرفراوان لە لایەن دانەر و بێژەرانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی شانامەی کوردییەوە ڕەچاو کراوە. بۆ نموونە وشەی "فەرەنگ" یان فەرەنگی، کە بە مانای ڕۆژئاوایی یان ئەوروپایی دێ، بۆ وێنەکردنی کەرەستە و ئامرازی شەڕ لە دەقە کوردییەکاندا بەکار هاتووە. یان لە نوسخەی ئەمینیدا چەکی "شێست تیر"، کە چەکێکی مۆدێرنە، دەبیندرێ، کە لە نوسخەکانی گۆدەرزی و بەهرامیدا نییە.

زۆر جار لە باتی ڕەخش وەک ناوی ئەسپی ڕۆستەم لە نوسخەیەکدا تەنیا "ئەسپ" بەکاربردراوە. هەروەها وشەی "ئێران" وەک یەک لە چیرۆکەکاندا بەکارنەهاتووە. وەک نموونە لە نوسخەی گۆدەرزیدا کەمتر لە وشەی "ئێران" کەڵک وەرگیراوە، لە کاتێکدا لە نوسخەی ئەمینی و بەهرامیدا زۆرتر وشەی ئێران بەکار بردراوە. ئیتر ئەمە بە مەبەست بووبێ یان بێ مەبەست پێوەندییان بە زەقی دانەرانی شانامەی کوردییەوە هەیە، کە لە

کەسێکەوە بۆ کەسێکی دیکە جیاوازیی هەیە. بەو حاڵەشەوە جیاوازییەکی تەواو لە نێوان زابولستان یان زابول، کە ڕۆستەم خەڵکی ئەوەێ بووە و وڵاتی ئێراندا دادەندرێ. لە نوسخەی ئەمینیدا ئاوا هاتووە:

مەیو وە تەعجیل نمەز یە چێشەن
جە ئێران ئامان ئەحواڵێ پیشەن

لە هەژمار و دانی ژمارەدا جیاوازی لە نێوان نوسخە جیاوازەکاندا هەیە. بە دەگمەن هەڵدەکەوێ، کە هەژمارەکان وەک هەژماری پاڵەوان، سوارە و شەڕکەران، ئەسپ و خەزێنە یەک بگرێتەوە. بە شێوەیەکی گشتی لە نوسخە کوردییەکاندا هەمیشە هەژمارەکان زۆر زیاتر لەوەی لە دەقی فیردەوسیدا هەیە، نیشان دراون. وەک نموونە لە دەقی فیردەوسیدا باسی ناردنی چەند دانە یاقووتێک لە لایەن ڕۆستەمەوە بۆ زۆراب کراوە بەڵام لە نوسخە کوردییەکاندا ئەو سێ یاقووتە کراوەتە چەند باری ئەسپی جەواهێر و خەزێنە:

لە نوسخەی بەهرامیدا:

فەرما وە گەنجوور سا وە خەزێنە
بار کەرد وە ئەسپان کاڵای وەرێنە

لە نوسخەی گۆدەرزیدا:

فەرما بە گەنجوور دانە و جەواهێر
بار کەرد وە ئەسپان چون سەنگ باهێر

٦. قارەمان و کەسایەتییەکانی ناو چیرۆکەکان:

ڕۆستەم و زۆراب:

ڕۆستەم و زۆراب دوو قارەمانی سەرەکیی چیرۆکەکەن، لە نوسخەی گۆدەرزیدا، ڕۆستەم ١٣٨ جار، لە ئەمینیدا ٩٤ جار و لە بەهرامیدا ١١٦ جار بەڵام زۆراب لە نوسخەی گۆدەرزیدا تەنیا ٧٥ جار، لە نوسخەی ئەمینیدا ٧٥ جار و لە نوسخەی بەهرامیدا ٦١ جار بەکار هاتوون. لێرەدا دەبیندرێ، کە جیاوازیی بەرچاو لە هەژماری ناوەکانی ڕۆستەم و زۆراب لە نوسخە جیاوازەکاندا هەیە. بێجگە لەوە ناوەکانیش بە شێوەی جیاواز لە نوسخە جیاوازەکاندا بەکارهاتوون. لە نوسخەی بەهرامیدا "ڕووسەم" بۆ ڕۆستەم و "زووراو" بۆ زۆراب و لە نوسخەی گۆدەرزیدا "سوهراب" بۆ زۆراب بەکارهاتوون. جێگەی سەرەنجە کە لە نوسخەی بەهرامیدا زۆر جار "زووراو سەمەنگانی" و "ڕووسەم زابولی" بەکارهاتوون.

زاڵ باوکی ڕۆستەم لە نوسخەی ئەمینیدا ٣٣ جار لە نوسخەی گۆدەرزیدا ٣٥ جار و لە نوسخەی بەهرامیدا ٣٠ جار بەکار هاتووە. بەڵام دایکی ڕۆستەم ڕوودابە، تاقەجارێک ناوی نەهاتووە، ئەمە لە کاتێکدایە، کە لە هەمان چیرۆک لە دەقی فیردەوسیدا چەند جار ناوی ڕوودابە هاتووە.

زەوارە:

جێی ڕامانە کە "زەوارە" برای ڕۆستەم و کوڕی زاڵ، کە هەمیشە لە شەڕەکاندا لەگەڵ ڕۆستەمدا بووە، لە چیرۆکە جیاوازەکانی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا بە پێچەوانەی شانامەی فیردەوسی تەنیا یەک جار ئەویش نەک وەک برای ڕۆستەم بەڵکو تەنیا وەک پاڵەوانێکی ئێرانی ناوی هاتووە:

نوسخەی ئەمینی:

بوزورگان چوون گیو، گۆدەرز و "کەشواد"
زەوارە و بەهرام، شیدوش و فەرهاد

نوسخەی گۆدەرزی:

بوزورگان، گیو، گۆدەرز و کەشواد
زەوارە و بەهرام، شیدوش و فەرهاد

گوردئافەرید:

گوردئافەرید کچی کەژدەهەم و برای پاڵەوانی ئێرانی هەژیرە، کە لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا لە شەڕدا لە لایەن زۆرابەوە دەگیردرێ و دواتر خۆی بە فێڵ ڕزگار دەکا. جێگەی سەرەنجە لە نوسخە جیاوازەکانی شانامەی کوردیدا بە شێوازێکی جیا لە فیردەوسی باسی کراوە و هاوکات وێنەکردنێکی یەکدەستیش لە گوردئافەرید لە شانامە کوردییەکاندا نابیندرێ. لە نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینیدا لەگەڵ ئەوەی باسی گوردئافەرید دەکرێ بەڵام ناوی ناهێندرێ و هەروەک کچی کەژدەهەم بە ناوی "خاهەر" واتە خوشکی هەژیر و "دوختەر" کچی کەژدەهەم باس کراوە. لە نوسخەی بارامیدا ناوی گوردئافەرید هاتووە و تەنانەت سەرفەسڵێک بە ناوی "شەڕی نێوان زۆراب و گوردئافەرید"وە هەیە.

نوسخەی گۆدەرزی:

خاهەر چوو کە دیش ماجەرای هەجیر
سیا بی جە قار وێنەی ڕەنگ قیر

نوسخەی ئەمینی:

خـاهەر چونکە دی مـاجـەرای هـەژیر
سـیـا بی جـە قـەهر وێنەی سـیـا قـیـر

لە نوسخەی بەهرامیدا بەم شێوەیە باسی گوردئافەرید کراوە:

دوێت کـەژدەهـەم گـوردئافـەرید نام
دیش هەجیر نە جەنگ زووراو بی ناکام

سـەرتاپا پۆشـا ئەسلەحـەی نەبەرد
شـی وە لای بابـۆش دەروون پڕ ژە دەرد

کـەژدەهـەم واتش ڕووم سـفـیـد کـەردی
نامووست ژە دەس ئەی شێر دەر بەردی

...

وە گـوردئافـەرید چەنی و سـەرسـام
واتـش بـواچـە دەبـیـــــر بـای وە لام

جێگەی لێوردبوونەوەیە، کە ژن لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا ئەگەرچی لایەنی ئازایەتی و شـەڕکـەریی باس کـراوەو ئاوەڵناوی پاڵەوان لـە ژنێکی وەک گـوردئافـەرید نـراوە بەڵام دیسان سیمبۆلی فێڵ و تەڵەکەیە. تەهمینە کچی پادشای سەمەنگانیش بەهەمان شێوە فێڵ و تەڵەکەبازە و پیلانی دزینی ڕەخشی ڕۆستەم دادڕێژێ. لەگەڵ ئەوەی گوردئافەرید ژنێکی ئازا و شەڕکەر بووە و شەڕی باشیشی لەگەڵ زۆراب کردووە بەڵام دواتر بە "مەکر و حیلەی ژنانە" خۆی لە دەستی زۆراب ڕزگار کردووە.

ژندەڕەزم:

لە نوسخـە جیاوازەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا، باسێکی درێژ لە سەر ژندەڕەزم یان ژندەڕەزم برای تەهمینە و پاڵەوانی تۆرانی کراوە، کە چۆن تەهمینە ڕای سپاردووە، کە زۆراب لە باوکی ئاشکرا بکا. لە نوسخەی گۆدەرزیدا باسی ئەوە ناکرێ، کە ژندەڕەزم برای تەهیـمنە بووە و دواتریش تەنیا لە چەند بەیتێکدا باسی ڕاسـپاردنی ژندەڕەزم لە لایەن تەهیـمنەوە کـراوە، کـە بـاوک و کـوڕ لێک ئاشکرا بکا بۆ ئەوە یەکیـان بە دەسـتی ئەوی دیکەیان نەکوژرێ. بەڵام لە نوسخـەی ئەمینیدا بە ڕوونی باسی ئەوە کراوە، کە ژندەڕەزم

خاڵۆی تەهمینە بووە:

بـرادەرێ داشـت تـەهـمـــیـنـەی نـازدار
نـامـــیش زنـدەرەزم بە ڕووی ڕۆژگـــار
بـانـوو وە ســەد ناز ســەدا کـەر وە لێش
خـــەیلێ نەســـیـحـــەت ئەو وانا پـەرێش
ئـەمـــانـەت فـــەرزەن برای نـامـــدار
زۆراب جـــە ڕۆســـتـــەم بکەر ئاشکار

بەڵام لە نوسخـەکانی بەهرامی و گۆدەرزیدا زۆر دواتر لە ڕەوتی چیرۆکەکەدا و پێش لە کوشتنی ژندەرەزم لە لایەن ڕۆستـەمـەوە باسی ژندەرەزم دەکرێ، بە پێچەوانە لە نوسخـەی ئەمینیدا لە چەند فەسڵێک پێشتر و لە کاتی ئامادەکاری زۆراب بۆ هێرش بۆ سەر ئێران باسی ژندەرەزم دەکرێ[١٠].

لە نوسخەی بەهرامیدا ئاوا هاتووە:

نـە ئـەو دەم زووراو ژە مــــڵک تـووران
کەمـەر بەست پەی جەنگ ئاما بە ئێران
دایـەش زندەرەزم هـەمـــڕاش کـــیـــانـا
فـــراوان وە پێش نەســـیـحـــەت وانـا
واتش ئامـــانت مــــەشی بـە ئـێـــران
مــــەیاوی بـە ڕەزم جـــەنگی دلێـــران

١٠. جێگەی سـەرەنجـە لە چەند نوسخـەی فـارسیشـدا ئەم جیاوازییـە هەیە، بە گوێرەی وتارێکی دوکتور عەلی عەباس ڕەزایی نوورئابادی، لـە داستانی ڕۆستەم و زۆراب بە زاراوەی لەکی باسی ئەوەش کراوە، کـە ژندەرەزم لاڵ بووە و تەنانەت ئەو شـەوە، کە ڕۆسـتـەمی دی هـەتا خـەریک بوو خۆی بناسێنێ، وشەی ڕۆستەمی نەکەوتە سەر زمان و ڕۆستـەمیش چاوەڕێی نەکرد و کوشتی. بە پێی قسەی نوورئابادی ئەمە مەسەلەیە لە دەقە جۆراوجۆرەکانی شانامـەی فارسیدا وەک یەک نین. بێجگە لـەوە لە هـەمـوو دەقـەکـانی شـانامـەشـدا ئامـاژە بە خـزمـایەتیی ژندەرەزم و زۆراب نەکراوە. بۆ نموونە لە نوسخـەی چاپی مـوسکۆدا تـەنیا ئاماژە بە پاڵەوانێک کراوە، کـە لە لایەن تەهمینەوە بۆ ناساندنی ڕۆسـتـەم بە زۆراب. ئیتر نە ناوی هاتووە و نە باسی خـزمـایەتیی ئەو لەگەڵ زۆرابدا کراوە. لە نوسخـەی دیکەی شـانامـەی فـارسیدا بۆ نموونـە لە نوسخـەی ژول مـول فەرانسایی و مەلەک شوعرای بەهاردا باسی ژندەرەزم وەک خاڵۆی زۆراب کراوە.

٢

وەبەردانی دێر بەدێری دوو دەق

وەبەردانی دێر بەدێری دوو دەقی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شاهنامەی کوردی (هەورامی)، موحەمەد ڕەشیدی ئەمینی و شانامەی کوردی، داستانی ڕۆستەم و زۆراب، سیاوەش گۆدەرزی

چەند ڕوونکردنەوەیەک:

پێویستە لێرەدا ئاماژە بە چەند ڕوونکردنەوەیەک لە سەر بەراوردکردنەکە بکەم و هاوکات چەند تێبینییەکی گشتی لە سەر چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شاهنامەی کوردی (هەورامی)، کۆکردنەوەی و دووبارەنووسی موحەمەدڕەشیدی ئەمینی بکەم. دیارە دواتر لە کاتی وەبەردان هەر دوو چیرۆکەکەدا، هەموو تێبینییەکانی دیکەی خۆم لە پەڕاوێزدا دەخەمە بەر سەرەنج.

ڕوونکردنەوەکان:

یەکەم، چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی ئەمینی ئەگەرچی بە ڕێنووسی کوردی نووسراوە بەڵام کەموکورتیی زۆر لە ڕێنووسەکەدا هەیە، کە من هەوڵم داوە جارێکی دیکە چیرۆکەکە بخەمەوە سەر ڕێنووسی کوردی.

دووەم، بە هەڵەی تەکنیکی یان هەڵەی ئینسانی بێت، وشەکان لە بەیتەکاندا پێکەوە لکێندراون یان لێک جوێ کراونەتەوە، کە ئەمەش بووەتە هۆی ئەوە ئەگەر خوێنەر، گۆرانی/ هەورامی خوێنەوەی باش نەبێ، ناتوانێ بە ئاسانی و بە بێ هەڵە چیرۆکەکە بخوێنێتەوە، ئەم کێشەیەش سەرڕاست کراوەتەوە.

سێیەم، لەگەڵ ئەوەی ڕێنووسی کوردی لە بەرچاو نەگیراوە بەڵکو لە خودی چیرۆکەکە و دواتر لە هەموو کتێبەکەش ڕێنووسی یەکدەستی تێدا ڕەچاو نەکراوە. وەک نموونە دەیان وشە هەن، کە بە دوو جۆری جیاواز نووسراون؛ وەک دنیا و دونیا، دوو و دو، خوفتان و خەفتان و هەتا دواتر...

چوارەم، ژمارەیەک وشە و دەستەواژە و نیوەبەیت لە چیرۆکەکەدا لە لایەن منەوە ڕاست کراونەتەوە. ئەو وشانەی کە خراونەتە نێو ئەم نیشانەیە [ ] هی منن.

پێنجەم، لە بەراوردکردنەکەدا وەک کورتکردنەوە نیشانەی "ن ئە" بۆ (نوسخەی ئەمینی) و "ن س" بۆ (نوسخەی گۆدەرزی) دیاری کراوە.

چیـرۆکی ڕۆسـتـەم و زۆراب لە شـاهنامـەی کـوردی (هەورامـی)، کـۆکـردنەوەی و دووبارەنووسی موحەمەد ڕەشیدی ئەمینی بەم شێوەیە دەست پێ دەکا:

شـەرت و شـۆن دروست کـۆنە عـەیاران
تـەبیب زامـان دڵـەی بیـمـاران
بەل جـە نـفـووسی دۆعـای خـاسـان بۆ
مـوشکڵێ داروم پـەیتـان ئـاسـان بۆ
تـەهـمـینـە واتش وە یـاران تـەمـام
دیـەنم نـە خـاو نـەوەی زاڵ سـام
ڕەخـش فـیلـەتـەن بـاوەرن پـەرێـم
ئـەوسـا مـەزانـۆم چـەنـی کـار وێم
تا بـەیۆ وەی جـا نـامـدار ڕۆسـتـەم
بـەڵکو خـوداوەند بیـاونـۆ وەهـەم
ئـەگـەر ئـەی کـارە بکـەرین تـەمـام
مـەبەخـشـو پێـتـان خـەڵات و ئـەنعـام
یـاران واتـشـان ئـەی نـوور دیـدە
ئـەمـرت مـوتـاعـەن ئەی بـەرگـوزیدە
خـاترت جـەم بۆ وێت مـەدەر وەغـەم
پەرێمـان سـەهلەن ئـەی کـار ڕۆسـتـەم
هـەتـا زینـدەنـان نـە ڕووی ڕۆزگـار
گـیـانمـان نەڕات مـەکـەرین نسـار
ئەلوەداع کـەردەن یاران جـە دلبـەر
ئـەسڵـەحـە و ئـەسبـاب پۆشـاشـان نەوەر
پـەنـا بـەردشـان وەحـەی قـەدیر
ڕەوان بـین وە ڕای قـەدیر و تـەقـدیر
ڕەوان بـین وەڕا چـوون جگـەرڕێشـان
داخڵ بین وە جـای (عـەجـیب و لـەکـان)

ئەی جـــاگـــە بازیم یاران دڵ غـــەم
بچین بە گـوفـتـار ....[11]

هەتا ئێرە، ئەم ١٣ بەیتە (دوو دێرە) لە دەستنووسەکەی گۆدەرزی (ن گ)دا نین. ئەمەش نەک تەنیا وەک دەسپێک بگرە لە باری ناوەرۆکیشەوە دەستنووسەکان لێک جیا دەکاتەوە، وەک لێرەدا هاتووە تەهمینە کچی پادشای سەمەنگان بە پلان و بەرنامە، گەلاڵەی ئەسپ دزینی ڕۆستەمی داڕشتووە هەتا ئەوە ڕۆستەم بە دوای ئەسپی دزراویدا بچێتە سەمەنگان و لەوەێ تەهمینە بیبینێ. بەڵام لە نوسخەی (ن گ)دا هیچ ئاماژەیەک بە گەلاڵەی ئەسپ دزینی ڕۆستەم نەکراوە بگرە کاتێک ڕۆستەم لە دەشتی نەخچیر لە ڕاو دەبێ بە هەڵکەوت سوارانی تورانی ئەسپەکەی دەبین و دواتر بە زۆر کەمەندی دەکەن و لەگەڵ خۆیاندا دەیبەن بۆ سەمەنگان. لە نوسخەکەی (ن گ)دا ئاوا مەبەستی ڕۆستەم بۆ دەرکەوتن لە ماڵ باس کراوە: (بە مەبەستی ڕاو لە کۆشک دەرچوو، پێی لە ئەسپی چوون باڵندەی تەیاردا، کەمان و تیری خەدەنگانی لە پشت بەست و ڕووی لە دەوروبەری شاری سەمەنگان کرد).

لە درێژەی نوسخەی ئەمینیدا هاتووە:

ڕۆژێ نیـشـتـە[12] بێ ڕۆسـتـەم وەغـەمناک
هـۆرێـزا وەپـا بـەور سـینـە چـاک
گـورز گـاوسـەر، تێغ هندی کـار[13]
سـاخـتـەی ئوسـتـادان دەور ڕۆزگـار

---

١١. لە دەسپێکی نوسخەی (گۆدەرزیدا) داستانەکە بەم ٣ دوو دێرە دەست پێ دەکا:
بـە نـام دانـای حـورِ زولجـەلاڵ
جـەهـان ئافـەرین مـانـگ و ڕۆژ و سـاڵ
ئەربدۆ تەوفـیق خـوداوەند جـە سـەر
بـواچـون دەسـتـان نـەوەی زاڵ زەڕ
تەمـامـی دۆسـتـان خـاتر شـاد کـەرێم
جەنگنامـەی ڕۆستەم سوهراب یاد کەرێم

١٢. لە نوسخەی گۆدەرزیدا "نشته بی" نووسراوە.

١٣. لە نوسخەی گۆدەرزیدا ئەم دێرە بە شێوەیەکی دیکە هاتووە: کەمەند و کەمان تێغ هیندیکار، دێری دووەم لە هەر دوو نوسخەدا وەک یەکن.

کـەلەی دێو سـفـیـد خـوفـتـان پۆست بەور
بـــکــــەردش نـــەوەر پـــەهـــلـــەوان دەور[١٤]

کـــەمـــەند و کـــەمـــان چل زەرع خـــەدەنگ
پۆشـــا وە ئەندام کـەمـــەر بەست وە تـەنگ[١٥]

ئاوەردش شـەست تیـر ئەسـڵـەحـەی گـران
دا نـە ڕووی کـــەمـــەر وە ئـەندەک زەمـــان[١٦]

هـۆرێزا وەپا شـــــێـــــر نـامـــــــوەر
ئارزووی کـەباب گـــۆڕش کـــەفت نـە ســەر

پـا نـیــــــــا وەرەخـش ڕاهــی بـی ڕەوان
ڕوو کەرد وە مـەکان پادشـای سـەمـەنگان[١٧]

یاوا وەمـــــەیدان گــــوزەرگـــــای شـکار
گـێـــڵا پـەی شکار نـە ڕووی مـێـــرغــوزار[١٨]

بـەعـــزی جـــە گـــۆڕان وێش[١٩] دی وەچەم
پا نیـــا[٢٠] وەرەخش ئەوان کــــەردن ڕەم

١٤. ئەم بەیتە ش لە نوسخەی گۆدەرزیدا جۆرێکی دیکە هاتووە و باسی کەلـەی دێوسفیدی تێدا نییە:

دەرع پۆلادین چەنی پۆست بەور
پۆشـــا بە ئەندام پەهـلەوان دەور

١٥. ئەم بەیتە لە نوسخەی گۆدەرزیدا نییە.
١٦. ئەمەش بەیتێکە لە نوسخەی گۆدەرزیدا نییە.
١٧. لەم بەیتە و بەیتی پێش ئەودا مـەبەستی ڕۆستەم بۆ چوون بۆ لای سـەمەنگان باس کراوە و لە ناوەڕۆکـدا لەگـەڵ نوسـخـەی گـۆدەرزیدا هیـچ جیـاوازیـیـەکـیـان نیـیـە بـەڵام لە داڕشتن و جێگەربوونی وشەکاندا جیاوازی هەیە.
١٨. ئەم دێرە بەو ناوەڕۆکەوە لە نوسخەی گۆدەرزیدا نییە. بەڵام لە جێی ئەو دێری دیکە هەیە.
١٩. هـەمـان دێر لە نـوسـخـەی گـۆدەرزیشـدا هـەیە بەلام وەک دەبیـن لێـرەدا وشـەی "وێش" هیـچ مانایەک نادا لە نوسخەی گۆدەرزیدا "وەحشی" نووسراوە، کە ئەمە ڕاستترە.
٢٠. لە نوسخەی گۆدەرزیدا لە باتی "پا نیا وەرەش" نووسراوە "جەولاندا بە ڕەخش".

تیــری جــه تـەرکش دا نە ڕووی کــەمـــان
وە پـەنجــــەی پڕ زۆر نـادرەی زەمـــــان[21]

ڕەهـا دا جــە شــەست تیــر حــەجــەرسم
داش نە سـینەی گـۆڕ گـوزەر کـەرد جـە دم[22]

وەپـەنجــــەی پڕ زۆر هـەوادا کـــــەمــــەند
کــێــشـــا بێ ئـەندێش ئـاوەردش وەبەند[23]

سـەرش جـە تـەن کـەند وێنەی شـێـر مـەست
چەرمش بەو دەسـتـوور هـەوادا بە قـەست[24]

لە نوسخەی گۆدەرزیدا ڕاست ئەم بەیتە هەیە، کە لێرەدا نین:

درەخـــتێ بە زۆر کـــەند جــە بێــخـــەوە
لاشــەی گـۆڕ ئاوەرد کـەرد وە سـیـخـەوە

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ئـاهیـــری نـەو دەشـت ســەحـــرا ئـەفـــرۆزا
چـەند هـیــزم ئاوەرد وەیـەک جـا ســۆزا[25]

یەک سـیــخـی ئاوەرد ســاخــتــەی کـەبابی
داش وەڕووی ئـاهـیـــر چوون مـــرغ ئـابی[26]

٢١. ئەم دێرە لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن، بێجگە لەوە لە باتی "جە" "نە" نووسـراوە، کە هەردوو لێرە یەک مانا دەدەن.
٢٢. لە نوسـخـەی گـۆدەرزیدا لە باتی "تیـر" پێکای" نووسـراوە. دەبێ لێـرەدا "تیـر" لە نوسـخـەی ئەمینیدا ڕاست بێت.
٢٣. لە باتی "کێشا بێ ئەندێش" لە نوسخەی گۆدەرزیدا "ئەو گۆڕ زامدار" نووسراوە.
٢٤. دێری دووەم لە هـەر دوو نوسـخـەکـەدا یەکن. بەڵام دێری یەکـەم لە نوسـخـەی گـۆدەرزیدا بەم جۆرە هاتووە: "سەر بڕی ئەو گۆڕ چەنی پا و دەست"
٢٥. لە هەردوو نوسخەدا بێ کەم و زیاد وەک یەک هاتوون.
٢٦. دێری یەکەم لە نوسخەی گۆدەرزیدا ئاوا هاتووە: "سیخ گۆڕ ئاوەرد ساخت کەبابی". لە دێریی دووەمدا لە "وە" لە نوسخەی گۆدەرزیدا "نە" هاتووە.

لادی چـەرخـنـا نـەکـــــــــەردش درەنـگ
ئاوەردش بـەدار کـەندش نە ڕووی سـەنگ[٢٧]

تەمـام گـۆشت و مـەغـز چەنی ئیـسـتـخـان
بـواردش بە شـــاد بە ئـەمــر ســوبحـــان[٢٨]

ڕاست لەم شوێنە، لە نوسخەی گۆدەرزیدا دوو دێڕێکی دیکە هەیە، کە لێرەدا نییە:

شـــەرارەی کـەباب نە مـــەغـــزش جـا کـــەرد
ئامـــا پـەری خـــاو جـــایێ بـەنا کــــەرد

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

زیـن جـــە کـــۆڵ ڕەخش ئاوەردش بـەوار
ڕەخـشش ڕەها کەرد نە ڕووی مـێرغـوزار[٢٩]

زیـن ڕەخـش ئـاوەرد نـیـــــا وە بـالـین
بـە ئـەمـــر مـــەعـــبـــوود ڕەبـەعـــالەمـین[٣٠]

نـە پای مـــێــرغـــوزار باڵینێ جـــا کـــەرد
ڕەخش دڵ فـــــراز ڕەهـای چـرا کـــــەرد

---

٢٧. لە دێری یەکەمدا لە نوسخەی ئەمینیدا "لادی" نووسراوە، لە نوسخەی گۆدەرزیدا "خەیلێ" نووسراوە. لادی یانێ کەم و خـەیلێ یانێ زۆر. لە دێری دووەمدا لە نوسخەی گۆدەرزیدا ئاوا نووسراوە: "ئاوەردش بە شاد کەندش نە ڕووی سەنگ"

٢٨. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٢٩. لە نوسخەی گۆدەرزیدا ئاوا هاتووە:

نە پای مـــورغـــزار پیلەتەن جـا کـــەرد
ڕەخش ئاما نە دەور ڕۆستەم چرا کەرد

٣٠. لە نوسخەی گۆدەرزیدا بەم شێوەیە هاتووە:

زین ڕەخش ئـاوەرد نیـــاش نـە باڵین
بە ئـەمـر مـەعـبـوود پادشـای سـەرین

ئەسڵـەحـەی ڕۆی جـەنگ جـە تەن کـردەوە
سـەر نیـا وە زین خـاوش بەردەوە[31]

جـە تەقـدیر حـەق بینای لایەنام
هیچ نەوی بێـدار تا وە دمـای شـام[32]

هەتا ئێرە لەگەڵ ئەوەی داڕشتنی بەیتەکان لێک جیاوازن بەڵام لە ناوەڕۆکدا وەک یەکەن. تەنیا ئەوە نەبێ، کە لە نوسخەی گۆدەرزیدا باسی ئەوە کراوە، کاتێک ڕۆستەم دەوروبەری تاقی کردەوە، کە چۆڵە و کەسی لێ نییە، ڕەخشەکەی بۆ لەوەڕان بەرەڵا دەکا. ئەمە لە بەیتەکانی نوسخەی ئەمینیدا نییە[33].

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ناگـا جـە تورکـان دە نەفـەر سـوار
ئامـان بەو مـەکـان بە عـەزم شکار[34]

جـەو مـەکـاندا ئامـان ویەردن
جـە نەکـا دیشـان شـۆن ڕەخش بەردن[35]

---

٣١. لە نوسخەی گۆدەرزیدا ئاوا هاتووە:

سـلاح ڕۆی جـەنگ جـە تەن کـەردەوە
سـەر نیـا وە گـورز خـاوش بەردەوە

٣٢. لە نوسخەی گۆدەرزیدا بەم شێوەیە هاتووە:

هیچ نەبی بیـدار تا بە نمای شـام
جـە تەقـدیر چەرخ بەنای لایەنام

٣٣. هەر چەنـد نگا کەرد کەس نەبی دیار
ڕەخشش ڕەها کەرد نە ڕووی مورغزار

٣٤. ئەم دوو دێرە لە هەر دوو نوسخەکەدا هەروەک یەک هاتوون.

٣٥. لە نوسخەی گۆدەرزیدا ئاوا نووسراوە:

جـەو دەشت نەخـچـیـر ئامـان ویەردن
جە ناکاو نیشان نە شۆن ڕەخش بەردەن

شـین وه شـــۆن ڕەخش تورکـــان بێ درەنگ
ڕەخش هـەم نگا کـەرد ڕوو نیـا وه جـەنگ[٣٦]

لێرەدا دوو بەیت لە نوسخەی گۆدەرزیدا هەیە، کە لە نوخسەی ئەمینیدا نییە:

کـێـشـا بە ڕۆسـتـەم نـەعـرەی سـەهمناک
هـیـچ نـەبی بیـــــدار بەور ســـــینە چاک

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

تورکـــان پـەری ڕەخش مـــەوسـتن کـەمـــەند
مـل نەدا پـێـــشـــان ڕەخش هونـەرمـــەند[٣٧]

خـــۆفش هـیـچ نـەکـــەرد ئەو جـــە دلێـــران
ســەر پەنج تـەن کـەند چوون نەڕە شـێـران

ســەر پەنج تـەن کـەند ئـاخـر سـەرئەنجـام
بە حـەڵقـەی کـەمـەند وسـتـشـان نە دام

لە نوسخەی گۆدەرزیدا ڕەخشی ڕۆستەم لە پێشدا سەری کەسێک و دواتر سەری دوو کەس، سەرجەم سەری سێ سواری تورانی بە چەپۆڵە لە لەش کردووەتەوە، نەک سەری پێنج کەس وەک لە نوسخەی ئەمینیدا هاتووە. لە ن گ وا هاتووە[٣٨].

---

٣٦. ئەم دوو دێرە لە هەر دوو نوسخەکەدا هەروەک یەک هاتوون.

٣٧. لە ن گ ئاوا هاتووە:

سـواران پەی ڕەخش مـەوەسـتن کـەمـەند
تـاو دا بە تـورکـان ڕەخش هونـەرمـــەند

٣٨.

هیـچ خـۆفش نەکـەرد ئەو جـە دلێـران
سـەر ج یەکێ کـەند چوون نەڕە شـێران
سێ نەفـەر سەر کەرد، ئاخر سەرئەنجام
بە حـەڵقەی کـەمـەند وستیشـان نە دام

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

دەردەم دەرسـاعـەت گـرتشـان وە تاو
بەردن وە تووران هیچ نـەکـەردن خـاو[٣٩]

بیناشـان وە ناو تـەوێڵـەخـانـە
مـەحـفـووز ئـەسـرار وەبی گـومـانـە

شـەرح ڕەخش تەمـام مـاجـەرای خـەبەر
واتش پەی دڵبـەر جـە پا تا وەسـەر

تەهمـینە جـە شـاد سـەنامـە کـەردش
سـەر وە چەرخ بەرز هـەفـتـەمین بەردش

شـاد و شکۆفـە بی سـەوڵ شـا پەروەر
بەخـشـا وە یاران گـەنج و سـیم و زەڕ

نـەی جـا بازمـێ تـەهمـینە وەی کـار
بشـین وە سـەر وەخت پەهلەوان کـار[٤٠]

جـە تـەقـدیر حـەق بینای لایەنام
هیچ نەوی بێـدار تا وە دمـای شـام[٤١]

ڕۆسـتـەم نە خـاودا تەن کـێشـا و خـێـزا
هـۆرێزا وەپا چوون بـەور سـتـێـزا[٤٢]

---

٣٩. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ ئاوا هاتووە:

دەردەم دەرسـاعـەت کـەردشـان بەتاو
بەردەن وە تووران شـەو نەکـەردن خـاو

٤٠. ئەم بەیتـە و ٤ بەیتی پێش ئەو، سـەرجەم ٥ بەیت لە ن گ دا نییـە. ئەمـەش وەک بەشـێک لە چیرۆکەکە، کە باسـی نەخشـە و پیلانی تەهمینە بۆ دزینی ڕەخشی ڕۆسـتەم دەکا لە ن گ دا نییـە. ئەمـەش لەو بارەوە جێگەی سـەرەنجە، کە گێڕانەوەی هەمـان چیرۆک لە دوو نوسـخـەی جیاوازدا دوو گێڕانەوەی جیاوازی هەیە.

٤١. ئەم دێرەش لە (ن گ) دا نییە.

٤٢. لە (ن گ) دا لە باتی "نە خاودا"، "جە خاودا" نووسراوە.

لێره له نوسخەی گۆدەرزیدا دوو بەیت هەیە نوسخەی ئەمینیدا نییە:

بیـــــدار بی ج خــــاو هـۆرێـزا وەپا
دیا کـــه ڕەخـــشـش نـەمـــەنـدەن وەجـــا

ڕۆسـتـەم نـگا کـەرد ڕەخش نـەمـەنده بی
ســــەر سێ ئـادەم ج تەن کـــەنده بی

(ن ئه) بەردەوام دەبێ:

هـەرچـەنـد نـگا کــــەرد ڕەخـش نـەوی دیـار
هـۆرگـێـلا جـه ڕەنـگ شـی نـه جـامـەی قـار[٤٣]

دەست دا وه خـوفتان سـاختـەی پۆست بەور
پـۆشــــــا وه بـالاش پـەهـلـەوان دەور[٤٤]

تەکش بەست نه پشت کـەمـەند و کـەمـان
ڕوو کەرد نه مـەسکەن پاشای سـەمەنگان[٤٥]

زینش چەنـی گـــورز گـــرت وه کـــۆڵەوە
ڕوو نیـــا وه دەشت ســـارای چۆڵەوە[٤٦]

---

٤٣. ئەم دێره له هـەر دوو نوسـخـەکـەدا وەک یەکن بێـجگه له (ن ئه)دا له باتی "نەبی"، "نەوی" نووسراوه.

٤٤. له ن گ دا نووسـراوه دەست دا "نه خـەفـتـان". له ن ئه له زۆر شـوێندا خـەفـتـان و خـوفـتـان نووسراوه، که دیاره ئەم ناگەڕێتەوه سـەر دەستنووسەکان چونکه لەواندا به ڕێنووسی فارسی "خفتان" نووسراوه.

٤٥. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

تێغش بـەست نه پشت کەمەند و کەمان
ڕوو نیـــا به مـــڵک شـــار ســـەمـــەنگان

٤٦. دێری یەکەم له هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن، له دێری دووەمدا له ن گ دا ئاوا هاتووه: ڕوو کەرد به ماوای هەرده چۆڵەوه

وەخـــــتێ بەراوە ئـەو مـــــەشـی وە قـین
تا پشت زانوو مــــەنیـــشت وە زەمـین[٤٧]

خـــەریک مــــەندە بی نەو بیـــاوان چۆڵ
گـاهی پوشت وە زین گـاهی زین وە کـۆڵ[٤٨]

دوو کـــۆهـی گـــران یەک بە یەک بەتەر
فـــیلەتەن و زین گـــورز گـــاوســـــەر[٤٩]

ڕۆســـتـــەم دەنگ دلێـــر نامـی نامـــەبەرز
ســەد مــەن زۆرش دا وە خـــودا وە قـــەرز

واتش خـــودایا ئەی ســـەد مـــەن قـــوەت
بە ڕۆژ تەنگی مــــەســـتـــانووم چەنەت[٥٠]

وات شـــــوکـــــرم بە تۆ بازا ئـیـــــلاهـی
نەی شـــەرمـــەندەگی هێـــز و پەناهـی[٥١]

فـرە کـەس مـاچان یە [ڕۆسـتـەم مـەردەن]
جـە دەشت نەچیـر خـەسـتـەگی بەردەن[٥٢]

---

٤٧. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە.

٤٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

خـــەریک مــــەندە بی بیـــابان چۆڵ
گـەهێ پشت بە زین گـەهێ زین بە کـۆڵ

٤٩. ئەم دێرە و دوو دێری دوای ئەو لە ن گ دا نییە. جێگەی سەرەنجە یەکجاریش وشەی فیلەتەن لە ن گ دا نییـە، بەڵکو پیلەتـەن هەیە. بە پێچـەوانـەش لە ن ئە دا تەنیـا تاقـە جارێک پیلەتەن هاتووە و لە جێگاکانی دیکەدا فیلەتەن نووسراوە.

٥٠. وەک وترا ئەم بڕگەیە لە ن گ دا نییە. هاوکات ئەم مەسەلەی قەرزکردنی هێز لە خوا جارێکی دیکە لە ن ئە دا لە شوێنێکی دیکەی چیرۆکەکە دووپات دەکرێتەوە، کە لە ن گ دا لەوێشدا نییە.

٥١. ئەم دوو دێرە لە (ن ئە)دا لاوازەو مانایەکی وا نادا. لە ن گ دا هەمان دوو دێری ئاوا هاتووە:

وات شـــوکـــرم بە تۆن باری ئـیـــلاهـی
جـە شـەرمـەندەگی و جـە ڕوو سـیـاهـی

٥٢. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە.

جـە لای هامـسـەران هابیم شـەرمـەسـار
بیـم وە سـەرزەنشت واتـەی ڕۆزگـار[٥٣]

لێرەدا بڕگەیەک لە ن گ دا هەیە، کە لێرەدا نییە:

هەنـی وە بێ ڕەخش پەشـێـوەن حـاڵم
کـە کـێش بووە جـەنگ گـورز و گـۆپاڵم

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

جـە ڕاگـەی هەفت خـوان گـیـانم وە ئـەو بی
ڕەفـیـق ڕای چۆڵ هـام ڕاز شـەو بی[٥٤]

تـا کـەفت وە دمـای شـۆن ڕەخش وێش
کـەمـەر بەست وە جـەنگ پەهلەوان پێش[٥٥]

مـەنزڵ بـە مـەنزڵ بـە خـاتر غـەمین
مـەشـیـا بـە ڕاوە بـە تووران زەمین[٥٦]

لێرە چەند بڕگەیەکی دیکە لە ن گ دا هەیە لە ن ئە دا نییە:

جـە لای هـامـسـەران پا بیم شـەرمـەسـار
بـیـم بـە سـەرزەنش واتـەی ڕۆزگـار

فـرە کـەس مـاچان یە ڕۆسـتـەم مـەردەن
چ سـورِ پێش ئامـان ڕەخـشـان بەردەن

---

٥٣. لە هەر دوو نوسخەکەدا بە بێ جیاوازی وەک یەکن.

٥٤. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن بەڵام دێری دووەم لە ن گ دا بەشێوەیەکی دیکە هاتووە:

ڕەفـیـق ڕای چۆڵ هـەم ڕای شـەوم بی

٥٥. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

مـەنزڵ بە مـەنزڵ تا تووران زەمین
زەویر و مـەلال خـاتر پڕ غـەمین

تـا كــــەفت ئەو دمــــای شــــۆن ڕەخش وێش
كــەمــــەر بەســـتـــە جــەنگ پەهلەوان پێش

جـــــە زۆر بـازووی زەرب گــــــران گـــــورز
وە هـەر كــــۆ مــــەشی زەمـین مـــــەدا لـەرز

بە دوای ئەم بەیتانەدا، فەسڵێکی نوێ لە ژێر ناوی "مناجات کردنی ڕۆستەم"دا لە ن گ دا هەیە کە لە ن ئە دا نییە:

وات شـــوكــرم بە تۆن یا بار ئـیــلاهـی
جـە شــەرمـــەندەگی جـە ڕوو سـیـاهـی[٥٧]

یـا ڕەب بە حـــاجـــەت مـــوقـــەڕەبانت
بـە عـــــەرش عـــەزیم مــــەلایكەكـــانت

بە رەفـەرف سـوار عـەرسـەی لامـەكـان
بە شـــەوق پابـۆس ئاغـــەی خـــوراســـان

بـە دوڵدوڵ ســـــوار حـــــەلوەلا فـــــەتا
پـەرێش نـازڵ بـی ســــــــوورەی چـل ...

پەنـاهـم بـە تۆن فـــــــریـاد ڕەس هـانـا
ئـەر نـەدەی تەوفـــیق نـیـــیـــەن تـوانا

جە ئەسڵـەحـەی سەنگین، گورز و گۆپاڵم
نەمــــەندەن تـاقــەت، پەشـــێـوەن حـــاڵم

جـــەو دەمـــدا واتش فــەریـادڕەس هـانـا
نـــاتـــەوانـــش بـــی هـــەم بـــی تـــوانـــا

مـــەنزڵ بە مـــەنزڵ تەی كـــەردش بـە قین
هـەرا تـاكـــــــە یـاوا بـە تووران زەمـین

٥٧. ئەم بەیتە لێرەدا جارێکی دیکە دووپات کراوەتەوە.

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

سوب سەحەر نە وەقت شوعلەی شەوق نوور
شەهەر سەمەنگان دیار دا جە دوور[٥٨]

لێرەدا لە ن گ دا بەیتێکی دیکە هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

تەک دا بەو حەسار خاتر جە خەم کەیل
عەرەق جە بالاش مەڕێزا چوون سەیل

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

یەکا یەک تورکان ئاگابین جە کار
خەبەر بەردشان پەری شەهریار[٥٩]

واتن جە سەحرا شەخسێ وەقارەن
یەقین پەهلەوان خەنجەر گوزارەن[٦٠]

سەرتا پاش پولاد زرەپۆشەوە
زینش چەنی گورز ها وە دۆشەوە[٦١]

یەکێ شناساش واتش ڕۆستەمەن
پیادە کەفتەن دەروون پڕ غەمەن[٦٢]

---

٥٨. ئەم دوو دێرە لە لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٩. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

چەند کەس جە تورکان ئاگابین جە کار
خەبەر بەردشان وەلای شەهریار

٦٠. ئەم دوو دێرە لە ن ئە دا ناڕێکی و لاوازییەکی پێوە دیارە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتن جە سەحرا شەخسێ دیارەن
ئەڵبەت پەهلەوان خەنجەر گوزارەن

٦١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سەرتاپا وە بەرگ ئاهەن پۆشەوە
زینش چەنی گورز ها بە دۆشەوە

٦٢. لە ن گ دا، کەسێک نا بەڵکو خودی پادشای سەمەنگان ڕۆستەمی لە دوورەوە ناسیوەتەوە:

پادشا واتش یاران ڕۆستەمەن
پیادە کەفتەن دەروون پڕ خەمەن

نەو دەشت و سەحرا شکارش کەردەن
نە قارەن بە گورز ڕەخشان بەردەن[٦٣]

پادشای سەمەنگان بە دڵە پڕ جە بەخت
ئاما وە پێشواز فیلەتەن وە جەخت[٦٤]

چەند مەنزڵ کەشین خاسەی شەهریار
ئەهالی پێشواز نەوەی نامدار[٦٥]

چین [شین] وە لای ڕۆستەم یەگانەی پڕ فام
بە قەدر و ئەعزاز کەردشان سڵام[٦٦]

شا وات پیلەتەن نەوەی زاڵەنی
پەی چێش پیادە پەشێو حاڵەنی[٦٧]

---

٦٣. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە بە شێوەیەکی دیکە هاتووە:

جە دەشت نەخچیر شکارش کەردەن
سەر نیان وە خاو ڕەخشان بەردەن

٦٤. وا دیارە لە ن گ دا هەڵەیەک ڕووی داوە، چوونکە لە پێشدا پادشا بۆ خۆی ڕۆستەم دەناسێتەوە و دواتر هاتووە، کە کاتێک پادشا لە هاتنی ڕۆستەم ئاگادار بوو:

سا شا ئێد شنەفت هۆرێزا جە تەخت
لوا وە پێشواز پیلەتەن وە جەخت

٦٥. لە ن گ دا ئەم دوو دێرەش بە جۆرێکی دیکە هاتووە:

چەندی ئەعیانان نامەی شەهریار
لوان وە پێشواز نەوەی نامدار

٦٦. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بە شێوەیەکی بە تەواوەتی جیاواز هاتووە:

سەرتاپاش پۆشان ڕوی زەمین جە لاش
کەفتن ن ما بەین گەرد خاک پاش

٦٧. دێری دووەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن بەڵام دێری یەکەم لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە: پادشا وات ڕۆستەم نەوەی زاڵەنی.

پەنەم واچە ڕاس ئینە کێ کەردەن
جەو دەشت نەچیر ڕەخش تۆ بەردەن[٦٨]

لە درێژەی پرسیارکرانی پادشا لە ڕۆستەم دوو دوو دێرێکی لە ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

کێ بۆ چەنی تۆ پەنجە ببازۆ؟
سەر وە چەند دارۆ وە کێ مەنازۆ؟

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ڕۆستەم وات گۆڕێم بریان کەردە بێ
سەرنیام وە گورز خاوم بەردە بێ

بێدار بیم نە خاو هۆرێزام وە پا
دییام کە ڕەخشم نەمەندەن وە جا

شۆنم ئاوەردەن من وە شار تۆ
وە غەزەب شارت قەتڵ و عام مەبۆ

بە حوکم عەزیم ڕەخشم پەیدا کەر
[یا] [شۆن] ڕەخشم (نە شەهرە) جا کەر

هەر جە [کەهتەران] تا وە [مەهتەران]
هەفت تەبەق ئاسمان ڕەخش پەیدا کەران[٦٩]

٦٨. لە ن گ دا دێری یەکەم بە برێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:
بواچە پەنەم ئینە کێ کەردەن
جە دەشت نەخچیر ڕەخش تۆش بەردەن
٦٩. هەتا ئێرە، ئەم پێنج دوو دێرە لە هەر دوو نوسخەی گ و ئە دا بێجگە لە هێندێک جیاوازیی کەم بایەخ وەک یەک هاتوون.

بـه تـەوفـــیق پاک بینای بێ هـەمـــتـــاه
کـاریٚ مـــەکـەروون خـــوون بشـــۆ وە ڕاه[٧٠]

لە ن گ دا دوو دوو دێرێکی دیکە هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

تۆ هـەم بەو دەسـتوور جگەر پڕ جـە خوون
بـە زەخم تیـــغـم مـــەبی ســـەرنگوون

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ئەی قـــەســـر و ئەیوان دەروازە و حـــەســـار
بـە زەرب گـــورزم مـــەبۆ یەخـــتـــەســـار[٧١]

لێرەدا جارێکی دیکە لە ن گ دا دوو دوو دێرێکی دیکە هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

شـــا کـــە ئێـــد شنـەفت ترســـا فـــەراوان
لـەرزا وێنـەی بـیـــد نـە ڕووی شـــەتـاوان

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

واتـش پـەهـلـەوان خـــاتر شـــاد کـــەریم
گردین بـە تـەعجیل ڕەخش پـەیدا کـەریم[٧٢]

---

٧٠. لە ن ئە دا لە باتی "هوون" کە وشەیەکی کۆنی هەورامی یان گۆرانییە "خوون" هاتووە. بەڵام لە ن گ دا زۆر کـەم وشـەی "خـوون" بەکـارهـاتووە . ئەم دیاردەی گـۆڕینەوەی وشـە کـۆنەکـان بە هێندێک وشـەی فـارسـی یان سـەردەمـیی کوردی لە ن ئـە دا دەبیندرێ. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە بەم شێوەیە هـاتووە:

وەرنـە بـە یـەزدان پـەنـای بێ هـەمـــتـــا
کــاریٚ مـــەکـــەروون هوون بشـــۆ بە ڕا

٧١. لە هـەر دوو نوسـخـەکەدا وەک یەک هـاتوون.

٧٢. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

وات ڕۆسـتـەم ئەمـشـەو خـاترشـاد کـەرێم
سـەحـەر وە تەئجـیل ڕەخش پەیدا کـەرێم

وه توندی تیـژی کـار نـیـیـەن مـەیسـەر
بە لـەفـز شـیـرین مـار مـەیو وە بەر[٧٣]

[مـێـهـمـان] عـەزیز نوور دیدەنی
ڕەزمـئـاوەر دەور بەر گـوزیدەنی[٧٤]

ئیـمـشـەو بنیشـە تا وە سـوب سـەحـەر
گـۆش دەر وە ڕازان یاران دڵبـەر[٧٥]

سـەحـەر ڕەخش وێت مـوکـەمـەل تـەیار
پەرێت مـاوەروم سـەرئەنجـام کـار[٧٦]

لە ن گ دا ئەم سێ دوو دێرە هاتوون کە لە ن ئە دا نین:

ئیمشـەو مێـهمـان بەر تا سوب مـەدرۆ ڕەنگ
هـەنـی پـەری ڕەخش دڵ مـاوەر بە تـەنگ

هەر چەند گـەنج و مـاڵ توحـفـەی تەمـامـەن
هـەر چەند کـەنیـزان چەنی جـە لامـەن

تـەمـامی یـەکـسـەر پاینـدازتـەن
هـەرچـی مـەواچـی بـەدڵ وازتـەن

---

٧٣. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا لە خوارەوەتر لە دوای سێ بەیتی دیکە هاتووە:
بە توند و تیـزی کـارن مـەبۆ مـەیسـەر
بە لـەفـز شـیـرین مـار مـەیۆ وە بەر
٧٤. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
مـێـهـمـان عـەزیز نوور دیدەمی
قـەدەم ئاوەردەی بەرگـوزیـدەمی
٧٥. لە ن گ دا بە شێوەیەکی کەمێک جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووە:
ئەمشـەو بۆ وە بەزم تا وەسوب سـەحـەر
گـۆش بدێم وە دەنـگ ڕازان دلبـەر
٧٦. لە دوو نوسـخـەکـەدا هەروەک یەک هاتوون، ئەوە نـەبێ، کە جـێگەی ئەم دوو دێرە و دێرەکـانی پێش و پاش خۆی لە ڕیزبەندیی هەر دوو نوسخەکەدا لێک جیاوازن و شوێن گۆڕکێیان پێ کراوە.

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ڕۆستەم چوون شنەفت ساکن بی جە دەرد
لـوا وە ئـەیـوان ئـالآی لاجــــــــەوەرد[٧٧]

هـەتا تـاریک بـی شـــــەو ئـامـــــا وەبـەر
چراغـان کـریا فـانووسـان یـەکـسـەر[٧٨]

جـەمعێ جە تورکان دیبـای ئەتڵەس پۆش
کـەمـــەربەند کـار ڕەندان مـــەی نۆش[٧٩]

ســەف ســەف جـەم بـین پەری تەمـاشـا
ڕۆســتــەم نشــتــەبی نە حــزوور شـا[٨٠]

هـەوا بی تاریک شــــەو ئامــــا بـەوار
چـراغــان کــریـا فـــانووس وە هـەزار[٨١]

---

٧٧. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن، تەنیا لە باتی "وە" لە ن گ دا "نە" نووسراوە.

٧٨. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە نییە. هاوکات دوو دێرەکە لە جێگەی خۆیدا نییە. من پێم وایە ئەمە شـێـوازێکی دیکەی داڕێژراوی ئەم دوو دێرەی خـوارەوەیە، کـە بـە هـەڵە لە ن ئە دا کـەوتووتە دواوە:

هـەوا بی تاریک شــــەو ئامــــا بـەوار
چـراخــــان کـــریا فـــانۆســـان هـەزار

٧٩. لە ن گ دا ئەم دوو دێرەش لە هەمان شوێندا نییە و لە چەند دوو دوو دێری خوارتر هاتووە. بێجگە لەوە دوو دێرەکە بە شێوازێکی دیکەی جیاوازتر داڕێژراوە:

تەمـامـی تورکـان دیبـای ئەتڵـەس پۆش
کـەمەر بەسـتـەکان دانەی دوڕ بە گۆش

٨٠. لێرەش بە هەمان شێوە لە ن گ دا ئەم دوو دێرەش لە هەمان شوێندا نییە و لە چەند دوو دوو دێری خوارتر هاتووە:

ســەف ســەف جـەم بین پـەرێ تەمـاشـا
ڕۆســـــتـــەم شی وەبان تەخت پادشـــا

٨١. هەمان دوو دێری لە ن گ دا هەیە بەو جیاوازییە، کە لە دێری دووەمدا ئاوا هاتووە: چراخان کریا فانۆسان هەزار

لێرەدا سێ دوو دێری لە ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە دا نین:

ئەیوان لاجەوەرد جەواهێر سیفەت
خشت بۆگولاو گەنج بێ زەحمەت

موتەلا پاڵشت دیبای چینی باف
عەنبەر گوڵ ئاوێز جە بۆی موشک ناف

جە هەرجا فانۆس، مەشعەڵ نەهادە
دیدەی پڕ خومار لەب مەست بادە

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ساقی پڕ مەکەرد پیاڵەی شەراب
سەرکەشان سەرمەست بادەی بۆگولاب[٨٢]

ناڵەی موتربان سەدای ساز تەرز
مەیاوا بە گۆش کەهکەشان بەرز[٨٣]

موتەکای پاڵشت دیبای چینی کار
نیشت وەبان تەخت پەهلەوان کار[٨٤]

---

٨٢. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ساقی پڕ مەکەر وە پیاڵەی شەراب
سەرکێشان سەرمەست چەنی بۆی کەباب

٨٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ناڵەی موترەبان سەدای ساز تەرز
مەنشت نە پای عەرش کەهکەشان بەرز

٨٤. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە. بەڵام دوو دێرە کە بە هەمان مانا و ناوەڕۆک لە دێرەکانی پێشووی نێو ن گ دا هەیە.

نە مەستی شەراب چە ساقی سادە
نەدیدەی پڕ خار جە مەستیی بادە[٨٥]

ڕۆستەم عەجەب مەند نەو کار کردار
نە فەرش ئەیوان کورسی زەڕەنگار[٨٦]

گۆش دا وە شادی ساکن بی جە دەرد
وەخت نیمەشەو مەیل خاوش کەرد[٨٧]

خەڵوەت کەردشان چەند ئەمیر و شا
شی وە خابگا ئەو شێر هەیجا[٨٨]

ڕۆستەم شی وە تۆی دیبای فەرش زەڕ
خاوش بەردەوە وێنەی شێر نەڕ[٨٩]

٨٥. ئەمە لە ن گ دا نییە بەڵام لە باتی دوو دێرێکی دیکە هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

مەست بادە و فانۆسان گەوهەر
شەوق دا نە جامڕێز وێنەی نوور خوەر

٨٦. لە ن گ دا، ئاوا هاتووە:

ڕۆستەم عەجەب مەند حەیران بی جە کار
جە بەزم ئەیوان، کورسی زەڕەنگار

٨٧. ئەم دوو دێرە بە شێوازێکی دیکە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

گۆش دا بە سازان ساکن بی جە دەرد
وەخت نیمە شەو مەیل خاوش کەرد

٨٨. ئەم دوو دێرەش بە شێوازێکی دیکە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

ڕۆستەم وە ئەیوان هۆرێزا وە پا
لوا وە جامڕێز خەڵوەتخانەی شا

٨٩. لە دوا دێری ئەم فەسڵە لە ن گ دا دوو دێرێکی ئاوا هاتووە:

مەست بادە بی بێ خۆف و ئەندێش
سەرنیا نە خاو پەهلەوەنا پێش

توهمـــــــەتەن نە خـــــاو بمانـۆ نەی جـــــا
بشین وە ســـەر وەخت ئەو شـــۆخ هەیجـــا[٩٠]

کناچیّ پادشـــا ســـەوداش کـــەفت نە ســـەر
مـــەهجـــەمین وێنەی خـــورشـــیـــد خـــاوەر[٩١]

وەخت نـیــــــمــــــەشـــــەو هۆرێزا وە پاە
وێش تەبدیل بکەرد جـــەمین وێنەی مـــاە[٩٢]

[دوو] ئەبرۆی قـــەتران قـــەڵەم کـــەشـــیـــدە
مـــوژان چون ئەڵمـــاس ســـورمـــە چەریدە[٩٣]

خـــاڵان چوون جـــەوهـەر جـــەخت حـــەجـــەر
لێـــوش وێنەی لەعل دندان چوون گـــەوهـەر[٩٤]

---

٩٠. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە و لە باتی ئەوە فەسڵێکی نوێ بە ناوی: "چوونی تەهمینە کچی پادشا بۆ لای ڕۆستەم و وەخەبەرهێنانی ئەو" دەست پێ دەکا:

٩١. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە ئاوا هاتووە:

کناچەی پاشـــا هەواش کـــەفت نە ســـەر
وە جـــــــەمـین وێـنـەی مـــــــاە منـەوەر

٩٢. ئەم دوو دێرە، کـــە دوای چەند دوو دێرێکی دیکە هاتووە و بە هەڵە لە ن گ دا هاتووە، بە شێوازێکی جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووە:

وەخت نمەشـــەو بێـــدار بی جـــە خـــاو
پۆشـــــا وە بـاڵا دیبـــــای بۆ گـــــوڵاو

٩٣. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بە شێوازێکی جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووە:

دوو ئەبرۆی قـــەتران قـــەڵەم کـــەشـــیـــدە
مــــــژان چـون ئەڵمــــــاس نـە دەور دیدە

٩٤. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بە شێوازێکی جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووە:

خـــاڵان لاجـــەوەرد زوڵف کـــۆگـــای عـــەنبـــەر
لەبان وێنەی لاڵ دەنـدان چـون گـــــــەوهـەر

وه بـالاَ وێـنـەی [بـەڵـقـــــــــیـس] پـەری
بەکـشـمـەی چاوان زوهره و مـوشـتـەری[٩٥]

نسف نیـمـەشـەو بێـدار بی جـە خـاو
بپـۆشـا وه باڵاش دیبـای بۆ گـوڵاو[٩٦]

شەو کەرد وه دوو نیم ڕەوشەن کەرد[دوو] شەم
بەرگش کـە پۆشـا بە وێنەی ئەرقـەم[٩٧]

وێنەی دڵبـەران ئامـا نیـشـت جـە لاش
وه پەنجـەی [بێگەرد] مـاڵا دەست وه پاش

له باتی ئەم بەیتـەی سـەرەوە دوو دوو دێری بە شـوێن یەکدا لـە ن گ دا بەم شـێـوەیە هاتوون:

تەک دا وه ڕۆسـتـەم جـە ڕووی نازەوه
سـەرتاپا وه بەرگ ئـاڵای تازەوه

ئامـاوه بالین نشت وه سـەرینش
دەست شـەرم مـاڵا وه ڕووی جـەمینش

٩٥. ئەم دوو دێره لە ن گ دا بە شێوازێکی جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووه:
بـالاَ بـە وێـنـەی پـەرێـزای پـەری
یەکێ جـە ئەوان زوهره و مـشـتـەری
٩٦. ئەم دوو دێره لە ن گ دا بە شێوازێکی جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووه:
وەخت نیـمـە شـەو ڕۆشن کـەردش شـەم
بەیراقش پۆشـا شی وەلای ڕۆسـتـەم
٩٧. ئەم دوو دێره لە ن گ دا نییە. بەڵام دوو دێرێکی نزیک بەو ناوەڕۆکە هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:
وه پەنجـەی شـمـشـاد ئاڵای بۆ عـەنبـەر
شـەمعش گرت وه دەست چون شـەمس خـاوەر

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

[بێـــدار] بی نە خـــاو بادە نۆشـــیـــدە
دیش کە نیشتە بێ یەک ڕوو پۆشیدە[98]

واتش ئـەی عـــەزیز پـەی چێش ئامـــانی
مـــەتڵـەبت چێـــشـــەن نـەی جـامـــدرانی

واتش ئـەی دڵبـــــەر پـەنـەم ناســــازەن
پەی چێش ئامـــانی چێـــشت نیـــازەن[99]

وات نیـــازم ئێـــدەن ئـەوەند نـەمـــەردام
تەمـــاشـــای بالآی ڕۆســـتـەم بکەردام[100]

تۆ ڕاگەی هەفت خـوان بی هام دەم و یار
تەی کـــەردی تەمـام وە تـەنـها ســـوار[101]

---

٩٨. بەم شێوەیە لە ن گ دا هاتووە:
بێـــدار بی جـــە خـــاو، بادە نۆشـــیـــدە
دیش کـــە نشـــتـــە بی یەک نوور دیدە
٩٩. لە باتی ئەم دوو دوو دێرە، لە ن گ دا تەنیا دوو دێرێکی بەم شێوەیە هاتووە:
ڕۆســتـەم وات ئـەی شـەخس ســەوڵ ســەرئەفـراز
پەی چێش ئامـــانی چێـــشـــتـــەن نیـــاز؟
١٠٠. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بە شێوازێکی جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووە:
واتـــش بـیـــنـــایم ئـــەیـــد مـــن نـیـــــــــــاز
تەمـــــاشـــــای ڕۆســـــتـــەم کــــەرون بـە دڵواز
١٠١. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بە شێوازێکی جیاوازتر بەم شێوەیە هاتووە:
تۆ ڕاگــەی هەفـتــخـوان کـەردی یەخـتــەسـار
ن جـــــهـــــان گـــــەڕای بـە تـەنیـــا ســـــوار

هـەفـــتـــا و دوو دێو ئالآی زبـردەسـت
مـابـاقی دێوان تـەمـام هـەرچی هـەست[١٠٢]

شـنـەفــتـم گـــۆڕت وەبریان کـــەردەن
جـە هونەرمــەندی وە تـەنـهـا وەردەن[١٠٣]

لە ن گ دا لە باتی ئەم چوار دوو دێرەی خوارەوە پێنج دوو دێری هەن:

نە ئـەڵکووس تورک نـە ئەفـراسـیـاب
هیچ کەس جە مـەیدان تۆ نەکردش تاب

ئـێـــران و تـووران ئـاوردت بـە دەسـت
حەفتا و دوو دێو بە زۆر دەسـتت بەست

جەو سـاوە سـەودای تۆم کەفتـەن خەیاڵ
بە خـەم مــەویرۆ جـە لام مـاه و سـاڵ

جـــە دەور قـــەدیم شـــاهـان کــەیدا
جـــــفت من و تـۆ نـەمـــــەبـۆ پـەیدا

کـــەس نەدیـەن وە چەم بـەژن باڵای من
جـــەمین بـێ خـــەوش خـــاڵ ئاڵای من

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

خـــــۆ نـەدی وە چـەم بـەژن بـاڵای مـن
جـــەمـین [بێگـەرد] خـــاڵ ئـاڵای مـن

١٠٢. لە ن گ دا تۆزێک خوارەوەتر لە ڕیزبەندیی ن ئە دا دوو دێرێکی ئاوا هاتووە:
ئـێـــــــران و تـووران ئـاوردت بـە دەسـت
حـــەفـــتــا و دوو دێو بە زۆر دەســـتت بەست

١٠٣. لە ن گ دا بەم شـێوەیەکی دیکە هاتووە، وەک ڕیزبەندیش شـوێنی ئەم دوو دێرە لە هـەمـان شوێنی ن ئە دا نییە. لە باری ناوەڕۆک و جوانکارییەوە، ئەمەیان لەبارترە:
شنەفـتـەم گووریت بریـان کـەردە بی
جـە هـونەرمــەندیت تەنیــا وردە بی

وەختێ وە سەردا بکێشووم نیقاب
مەشو نە حجاب شەمس چەنی مەهتاب

جەهان تا جەهان دونیا سەرانسەر
نییەن وێنەی من پێم بکەر باوەر

ها واتم وە تۆ گفتوگۆ تەمام
مروەت مەند وەتۆ باقی (وەسلام)[١٠٤]

(ن ئە) لە ژێر سەرفەسڵی "مارەبڕینی تەهمینە بۆ رۆستەم"بەردەوام دەبێ:

ئەر من جە بابۆم تەڵەب بکەری
کار ڕەوای من بە جا باوەری[١٠٥]

کناچە پادشای سەمەنگان منم
بەرگوزیدەی خاس ڕووی جەهان منم[١٠٦]

عالەم حەسرەت مەند خاڵ ئالامەن
شاهان [گشت] حەیران بەژنو [بالامەن]

---

١٠٤. وەک دەبینین لێرەدا لە ن ئە دا ئەم فەسڵە تەواو دەبێ و سەرفەسڵێکی دیکە لە ژێر ناوی "مارەبڕینی تەهمینە بۆ رۆستەم" دەست پێ دەکا. بەڵام لە ن گ دا سەرفەسڵێکی تازە ناکرێتەوە و چیرۆکەکە هەروا درێژەی هەیە.

١٠٥. لە ن گ دا بەم شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:

ئەگەر جە بابۆم من تەڵەب کەری
کامڕەواییی من وەجا باوەری

١٠٦. لە ن گ دا بە شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:

کناچەی پاشای سەمەنگانەنان
بەرگوزیدەی چەشم گشت جەهانەنان

شـــاهـان حـــەسـرەتمـەند پـابۆس پامـــەن
سـەراسـەر [تـوفـەیل] زوڵف سـیـامـەن[107]

فـــەرزەندێ جـــە مـن جـــە پـشت تۆ بـۆ
ئێـران و توووران [گـشت] یـەکێ مـەبۆ[108]

کنـاچـە ئـێـد وات شـی بـە جـاکـــەی وێش
وە تـەنـهـــــا بمـانـد پـور بـێ ئـەنـدێش[109]

ڕۆستـەم چوون شنەفت جـەو پەری ئەندام
تەڵەب کەرد وەزیر ساحیب عەقڵ و فام[110]

کـــیـــاســـتش وەلای شـــاه شـــەهریار
[بیـۆ] [وە] [جـامـڕێز] زەرورمـەن کـار[111]

---

١٠٧. لە باتی ئەم دوو دێرە و دوو دێری سەرەوەش، لە ن گ دا ئەم دوو دێرە هاتووە:

شـــاهـان حـــەسـرەتمەند پـابۆس پـامن
سـەراســەر تـوفـــەیل زولف ســـیــامن

١٠٨. لە ڕیزبەندییدا ئەم دوو دێرە لە ن گ دا لە سەرەوەتر پێش سێ دوو دێری دیکە بەم شێوەیە هاتووە:

فـــەرزەندێ جـــە من جـــە نـەسڵ تـۆ بۆ
ئـێـــران و توووران مـــوتیـــعش مـــەبۆ

١٠٩. لە ن گ دا بە شێوەیەکی زۆر جیاوازتر ئاوا هاتووە:

ئەیدش وات پـەنە، شی بە مـاوای وێش
چوو کـە تەنـهـا مـــەند پـەهلەوان پێش

١١٠. لە ن گ دا بە شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:

ڕۆسـتـەم ئێـد شنەفت جـە پەری ئەندام
تەڵەب کـەرد وەزیر سـاحب عـەقڵ و فام

١١١. لە ن گ دا بە شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:

کـــیـــاناش وە لای شـــاه شــــەهریار
بیـــۆ وە جـــامــڕێز زەروورمـــەن کـــار

پادشـــا شنەفت بێـــدار بی جـــە خـــاو
[ئاما[[وە] جامڕێز وە تەعجیل و تاو[112]

لێرەدا دوو دێڕێکی سەرەنج ڕاکێش لە ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە دا نییە. شای توران لە ترسی ڕۆستەم پاڵەوانەکانی لە دەوری خۆی کۆ دەکاتەوە، بەر لەوەی ڕۆستەم بەو شەوە بچێتە لای:

وات پەهلەوانان گـــــرد بیـــــان وەبەر
نەوا کـە ڕۆســتـەم قـەسـتم کـەرۆ سـەر

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

تەمـــام بەگلەران مـەرسـەعی کـەمـەر
حـوکم کـەرد لێـشـان ئاوەرد وە نەزەر[113]

شـا چەنی ڕۆسـتـەم شـێـری کـارەزار
[نشت] وەبان تەخت کورسیی زەرنگار[114]

ڕۆسـتـەم چەنی شـا حـەکایەت مـەکەرد
حـەرفی مـەواچوون وەنەت نەبۆ گـەرد[115]

---

١١٢. لە ن گ دا بە شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:
پادشـــا شنەفت بێـدار بی جـە خـاو
ئامـــا وە جـامــڕێز وە تـەئجـیل و تاو

١١٣. لە ن گ دا بەم شێوەیە هاتووە:
تەمـــام بەگلەران مـــەرســـەع کـــەمـــەر
ئامـــان بە ئەیوان ئالای بۆ عـــەنبـــەر

١١٤. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە.

١١٥. لە ن گ دا بە شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:
ڕۆستەم چەنی شا حیکایەت مەکەرد
وات حـەرفێ ماچون وەنەت نەیۆ گـەرد

بـۆ تـا مـن و تـۆ پـەیـوەنـدیٚ [کـــــــەریم]
کـاری وەنده پیـر پەسـەندی [کـەریم][116]

مـــاچان گـــوڵت هـەن نه پـەردەی حــەرەم
ئومــیــد هـەن جـــەلات بنمـــانی کـــەرەم

ئەو گـــوڵ وە لازم بۆ بـەخــشــە پێــمــان
تا ڕای بزورگـیت مـەعلووم بـۆ لێـمـان[117]

شـــا واتش ڕۆســتـــەم ئـەر بەوت مـــەیلەن
تـەخت و کناچێم نـەڕات توفـــەیلـەن[118]

جــــــه هـەر دوو تـەرەف ئـەوەل بـین ڕازی
فـــتــوای نکاح مـــەند ئاوەردن قـــازی[119]

قـــازی تەڵەب کـــەرد پادشــــای دانا
به ڕەسـم تورکــان عــەقــدشــان وانا[120]

---

١١٦. له ن گ دا بەم شێوەیه هاتووە:

بۆ تا ئێـــمــــه و تۆ پەیوەندی کــــەریم
کـــــامـــــــڕەوایی به جــــا ئاوەریم

١١٧. له باتی ئەم دوو دوو دێرە له ن گ دا تەنیا دوو دێرێکی بەم شێوەیه هەیه:

گـوڵیٚ جـه باغچـەت ببـەخشـه پێمـان
دارای بوزورگـیت مـەعلـووم بۆ لێـمـان

١١٨. له ن گ دا به شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:

پاشـــا وات ڕۆســتـــەم ئەرتۆ مـەیلتـــەن
تـەخت و کناچـەم گـــرد توفـــەیلتــــەن

١١٩. ئەم دوو دێرە له ن گ دا نییه.

١٢٠. لێرەدا له هـەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگه لەوە که له باتی "به ڕەسم تورکان" له ن گ دا "به ڕەسم قانوون" نووسراوە.

قـــازی تەڵەب کـــەرد پادشــــای دانا
بـه ڕەسم قـــانوون عـــەقــدشـــان وانا

ئـاخــر وه مــــەیلان [کـــارســـاز] کـــەرەم
ڕۆسـتـەم تەهمـینەش ئاوەرد وه حـەرەم[١٢١]

فـــــیلـەتـەن خـــــێـــــزا دانـەی لاڵش بـی
ئەشـتـەهـای جـەمـین زوڵف و خـاڵش بی[١٢٢]

گـا بـۆی لەعل کـاڵ لیـمـۆی تەڕ مـەکـەرد
گـا دەست نەما [بەین] شـەمامـان زەرد[١٢٣]

....
....[١٢٤]

تـا وەخـت ســـــەحـــــەر لەبـالـەب کــــەردن
جـە کـەوســەر لەعل شـەربەت مـەوەردن[١٢٥]

---

١٢١. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

١٢٢. لێردا وشـەی "خێزا" بە هەڵە کەوتووەتە نێو دێری یەکەمی شیعرەکەوە، دروستەکەی وشـەی "حەیران"ە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

پـیلـەتـەن حـــــەیران دانـەی لاڵش بـی
ئاشـوفـتـەی جـەمین زولف و خـاڵش بی

١٢٣. لە ن گ دا بە شێوەیەکی تۆزێک جیاوازتر ئاوا هاتووە:

گـــا بـۆســـەی لەبان چـون لاڵ بێگەرد
گـا دەست نە مـابـەین شـەمـامـان زەرد

١٢٤. لە جێگەی دوو دێرەی لێرەدا پاک کراوەتەوە یان نەخوێندراوەتەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەو شــەو کـە جـەم بین وە شــادکـامـی
کـــــــامــــــــڕەوا بـین بـە نـیـک نـامـی

١٢٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

تـا بـە وەخت ســوبـح ڕازان مــەکــەردن
جـە گـوڵشـەن لەبان شـەربەت مـەوەردن

ســـەحـــەر جـــە بـازوی ڕۆســـتـــەم...
لـەعل قـــــەدیمـی گـــــەوهـەر لاڵ بـی[١٢٦]

بـە تـاقـی جـــــە تـەرح دانـەی دەریـا بـی
لەعل [خـەزانەی] کـەیکاوس شـا بی[١٢٧]

بـەر ئاوەرد جـــە باڵ بداش وە دڵبــــەر
ئەگـەر منداڵێ خـودای کـەرەم کـەر[١٢٨]

ئەر [مـــادینە] بۆ نە گــیـســوش ببـــەند
وەلاش بمـانـۆ تـا بـە وەخـت چـەنـد[١٢٩]

وەر نێـــرینـە بی جـــە بازوش بەشـــاد
هـەتا جـــــە بابـۆش باوەروش وەیـاد[١٣٠]

حـــــوکـــــمش بـۆ ســــام نـەریمان
جـە هونەرمــەندیش نیـیــەن وە جـەهان

---

١٢٦. لێرەدا شوێنی بەتاڵ دەبێ وشەی "بی لاڵی" بێت. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سەحەر نە باهـۆی ڕۆستەم بی لاڵی
لاڵ قـــیـــمـــەتی دانـەی زولاڵی

١٢٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بە سـافی جـە تەرز دانـەی دەریا بی
لاڵ خـەزێنەی کـەیکاووس شـا بی

١٢٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بەر ئاوەرد جـە باڵ فـەرما بە دڵبـەر
ئەربدۆ فـەرزەند کەرەمدار جە سـەر

١٢٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەر مـاینە بۆ نـە گیـسـووش ببـەند
نـگاش بـدارە تـا بـە وەخـت چـەنـد

١٣٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەر نێـــرینـە بۆ نـە باهـۆش بەست
نشـــانەی بابۆش زو بدە بە دەست

لێرەدا دوو دێرێک لە ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

بە نام و نشـــان ســـوهراب بۆ نامش
پەروەرش ببـــۆ ج عـــەقڵ و فـــامش

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

وەختی کە ساڵش هەفت و هەشت یاوا
بنیەش وە مەکتەب ....[132]
تا عەقڵی توفڵش نەمانۆ جە سەر
کـــــالآی یەزدانی بکەرو نەوەر[133]
ئەوسا جەو دما بە گورز و کەمەند
....[134]
تۆ هەر ....
ئینە واتم پێت هەنی وێت زانی[135]

---

١٣١. ئەم دوو دێرە کە لارەسەنگیشی تێدایە لە ن گ دا بە شێوازێکی درووستر هەیە، دیارە نە لە هەمان ڕیزبەندیدا:

حوکمش بە وێنەی سام نەریمان
جە هونەرمەندیش نەبۆ نە جەهان

١٣٢. جێگەی بەتاڵ لێرەدا دەبێ "تا نەبۆ ساوا" بێت. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وەختێ کە ساڵش هەفت و هەشت یاوا
بنیەش وە مەکتەب تا نەبۆ ساوا

١٣٣. "کالای یەزدانی" لێرەدا بە هەڵە داندراوە، درووستەکەی ئەوەیە لێرەدا هاتووە:

عەقڵ توفەیلیش نەمانۆ نە سەر
کەلام یەزدان کەردە بۆش نە وەر

١٣٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەوسە جەو دما بە گورز و کەمەند
فەند پەهلەویش باوەرۆ نە وەند

١٣٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

نەبا هەرزە بۆ شێت کلکانی
ئانە واتم پێت هەنی وێت زانی

لێرەدا لە ١٧ دوو دێریدا دیالۆگێکی دوور و درێژەی نێوان ڕۆستەم و تەهمینە سەبارەت بە چوونی ڕۆستەم و بەجێهێشتنی تەهمینە و گەڕانەوە بۆ لای شای ئێران لە ن گ دا هەیە کە لە ن ئە دا نییە:

تەهمینە شنەفت جە ڕۆستەم هەواڵ
پەری لووانش شادی کەرد بەتاڵ

واتش ئەی ڕۆستەم نەوەی زاڵ سام
شەلا ئەی چەند ڕۆ نەنیشتیای وە لام

دمای لووانت دەردم کارییەن
شەو و ڕۆ پەرێت شین و زارییەن

نەی دنیای پڕ فەند لووای باداباد
نمەز خاترم بە کێ بکەم شاد

زندەگیم تەم بۆ ئیسە وەبێ تۆ
نوور بینایم وەبێ تۆ نەبۆ

بە وێم مەزانۆ ڕۆح ڕەوانم
وەئەسرین مەشۆ سورمەی چەمانم

تەهمینە ئێد وات ڕۆستەم کەرد خەندە
واتش ئەی نەفام عەقڵ نەمەندە

من موتیع کەرەدن گرد وڵگەی توران
نەوا دەست و برد کەران جە ئێران

مەبۆ بگێلون چەنی ڕەخش بە قەست
تاکە دوشمنان باوەرۆ بە دەست

موسەخەر کەرون گشت وڵگەی توران
تا دوشمەن نەبان چەنی شای ئێران

هەر کەسێ دەعوای پەهلەوانیش بۆ
نیشانەی مەرگش بکیانۆ پەی تۆ

به تـەوفـیق حـەق دانـای بێ ئـەفـسـوس
گشت مـوتیـع کەرون بـە شـای کـەیکاوس

تۆ خـاتەر جـەم بە، بە وێت مـەدەر خـەم
مـەیلت جـە لای مـن زەرەیێ نیـیـەن کـەم

بـە شـاد بنیـشـە چەنـی بـابۆی وێت
عـەقڵت کەم نەبۆ، شـێت مـەبە سـەرشـێت

هەمـیشـە خوەشـحـاڵ شـکۆفـە چون گـوڵ
تۆ زەرەی جـە خـەم مـاوەرە نـە دڵ

ئـەگـەر کـە یەزدان چەنیت گـەرم بۆ
نـەسـیـبت ئـاخـر جـە لای مـن مـەبۆ

ئـەگـەر نمـامم سـەبز ببـۆ جـە لات
تۆ چـەنی و نمـام سـپـەردەم بە خـودات

دوای ئەم دیالۆگەی نێوان ڕۆستەم و تەهمینە، درێژەی چیرۆکەکە بەم بەیتەی خوارەوە لە ن گ دا بەردەوام دەبێت:

ڕۆسـتـەم کـە ئێـد وات نـام خـودا بەرد
دەر دەم دەر سەعات ڕەخشش تەڵەب کەرد

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ئـەوسـا هـۆرێزا وەخت سـوبحـدەم
پۆشـا خـوفـتـان ئەسـپـابش نـەودەم

حـسب الفـرمـودەی پەهلـەوان کـار
ڕەخـشـشـان پەرێش کـەردە بی تـەیار

فـــیلەتەن خـــێـــزا بـە ڕەخش بـی ســـوار
هیمەت خواهی کەرد جە لای شـەهریار[١٣٦]

ڕۆســـتــــەم چی وە لای پادشـــای ئێـــران
وە پێـــشـــوازش بـین تـەمـــام دلێـــران[١٣٧]

شـــا وات فـــیلەتەن نیـــیـــەنی دیار
وە بێ تـۆ مـــوڵکم ببـــۆ یـەخــتــەســـار[١٣٨]

وە بـــێ تـــۆ بـــڕیـــان نـــوور دوو چـــاوان
تەخت و شـــاهیی من هـەر وە تۆ ڕەوان[١٣٩]

---

١٣٦. لێرەدا لە باتی ئەم سێ دوو دێرە لە ن ئە دا، لە ن گ دا بە پێنج دوو دێری باسی ماڵئاواییی ڕۆستەم دەکرێ:

ســاکـە جـە ڕۆسـتـەم شنەفتن تورکـان
ڕەخـشـشـان ئاوەرد بە دید و بە گـیـان
پـــەهـــلـــەوان بـــەور هـــۆرێـــزا وە پـــا
تـەمـــام ئەســـبـــابش ئاوردن بە ڕا
حـەســەب ئەلفـەرمـوودەی پەهلەوان کین
ڕەخشـشـان ئاوەرد، پەرێش کـەردەن زین
ئەوســا هۆرێزا وەخت ســوب ســەحــەر
بپـۆشـا خــەفـتـان ببـەسـتش کـەمـەر
ڕەخـشـشـان ئاوەرد ڕۆسـتـەم بی سـوار
هیـمـەت خـاهی کـەرد جـە لای شـەهریار

١٣٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆسـتـەم شی وە تەخت پادشـای ئێران
ئامـــان وە پێـــشـــواز تەمـــام دلێـــران

١٣٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

کـــەیکاوس پەرســـا نیـــیـــەنی دیار
وە بێ تۆ تەخـــتم ببـــۆ یەخـــتـــەســـار

١٣٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بـە بێ تۆ عـــومـــرم نەنۆ نە جـــەهـان
حـــوکم شـــاهی من هـەر بە تۆ ڕەوان

ڕۆستەم وات ئەی شا نەداری خەوەر
چە ماجەرایەم وییەردەن جە سەر[١٤٠]

جەو دەشت نەچیر شای ئەفراسیاب
کەردە بیم خەیاڵ ئارەزووی کەباب[١٤١]

جەو شکار گۆڕێم بوریان کەردەبی
سەرنیام بە گورز خاوەم بەردەبی[١٤٢]

هۆرێزام وەپا ڕەخش نەمەندەبی
سەری پەنج نەفەر جە تەن کەندە بی[١٤٣]

شیم نە کورەی خەشم هەم نە جامەی قین
ڕەخشم پەیدا کەرد نە توووران زەمین[١٤٤]

کەیکاوس شنەفت ئەو باس و ئەحواڵ
کەردش ئافەرین وە ئەولاد زاڵ[١٤٥]

---

١٤٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆستەم وات ئەی شا نەدرای خەبەر
چە ماجەرایم وییردەن وە سەر

١٤١. لە هەر دوو دەستنووسەکەدا وەک یەک هاتوون. بێجگە لەوە لە ن گ دا "جە" هاتووە و لە ن ئە دا "جەو".

١٤٢. لێرەشدا هەروا لە هەر دوو دەستنووسەکەدا وەک یەک هاتوون. بێجگە لەوە لە ن گ دا "جە" هاتووە و لە ن ئە دا "جەو".

١٤٣. لە ن گ دا بە شێوەیەکی جیاوازتر ئاوا هاتووە:

بێدار بیم جە خاو ڕەخش نەمەندە بی
سەر سێ ئادەم جە تەن کەندە بی

١٤٤. لە ن گ دا بڕێک جیاواز ئاوا هاتووە:

من شیم نە غەزەب هەم نە جامەی قین
ڕەخشم پەیدا کەرد جە توووران زەمین

١٤٥. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە.

رۆســتــەم گـێـلاوە شی بە سـیـســتــان
بەو مـوڵک مـەسکەن بەو مـاوا و مـەکان[١٤٦]

ئـامـــــــاوە لای زاڵ بـەبـر بـێ ئـەنـدێش
نمانا جـــەلاش عـــەرزە و حـــاڵ وێش[١٤٧]

زاڵ زەڕ نـەوەد شـــــاد بـی وەجــــــەمـین
کــەردش شــوکــرانەی [ڕەبەلعـالـەمین][١٤٨]

لێرەدا ئـەم فەسڵـە لە چیرۆکی ڕۆستـەم و زۆراب لە ن گ دا تەواو دەبێ و فـەسڵـێکی نوێ لە ژێر ناوی " چیرۆکی لەدایکبوونی سوهراب" دەست پێ دەکا.

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

جـــە شــــاری تووران چەنـی ئـەحـــوالان
تەهمینەی نەجیب شای سۆسـەن خالان[١٤٩]

....

گـەردونـای گـەردون پاســە کــەرد کـارێ[١٥٠]

---

١٤٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جـەو دمـا ڕۆســتـەم شی وە سـیـسـتـان
بەو تەخت و مـەسکەن بەو زێد و مـەکـان

١٤٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئـامــا وە لای زاڵ بـێ خـــۆف و ئـەندێش
نـە مـــانا جــــە لاش عـــەرز حـــاڵ وێش

١٤٨. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە.

١٤٩. وەک دەبیندرێ ئەم دوو دێرە مانا نادا، لە ن گ دا بەم شێوەیە هاتووە:

ئـەوســـا جــــە تووران بشـنـۆ هـەوالان
تەهمینەی بێ عەیب شای سۆسەن خالان

١٥٠. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە بەم شێوەیە هاتووە:

دایم پەی ڕۆســـتــەم مــەنالا جــە دەرد
گـەردوونـای گـەردوون بار ڕەحـمش کـەرد

نۆ مـــاهـه و نۆ ڕۆژ جـــەمـــابەین ویەرد
فــــــەرزەندێ ئـاوەرد....................[151]

لێرەدا لە ن گ دا دوو دێڕێک هەیە کە لە ن ئە دا نییە:

مــزگـانیـشـــان بەرد پەی ڕۆســتــەم زاڵ
فــــەرزەندێت بیــــەن چون مـــاهـ زوڵاڵ

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ڕۆســـتـــەم چوون شنـەفت شـــادی نمانا
گەوهەر ئەفشان کەرد حەمد حەق وانا[152]

فــەرمـا بە گــەنجـوور بشکەن خــەزانە
بارکــەران لێـشـــان قــەبای شـاهـانە[153]

چەند دانە یـاقـــووت دوڕدانەی دڵکێش
کیاست پەی تەهمینە هەم فەرزەند وێش[154]

---

١٥١. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە بەم شێوەیە هاتووە:
جــە نۆ مـــاهـ ویەرد نـۆ ڕۆ بـی تەمــام
فــەرزەنـد وێش بـی ســوهـراب نیــا نـام
١٥٢ بە جیاوازییەکی کەم بایەخەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
ڕۆســـتـــەم ئێــد شنـەفت شـــادی نمـانا
گــەوهەرفــشـــان کــەرد، ئافــەرین وانا
١٥٣. لە ن گ دا بە جۆرێکی دیکەوە ئەم دوو دێرە هاتووە:
فـەرمـا بە گـەنجـور دانە و جـەواهـێـر
بارد کەرد وە ئەسپان چون سەنگ باهێر
١٥٤. بە بێ ناوهێنانی تەهمینە لە ن گ دا بە جۆرێکی دیکەوە ئەم دوو دێرە هاتووە:
چەند دانە یاقــوت چەند گــەنج دڵکێش
کــیـاست وە تووران پەی فــەرزەند وێش

تەمـام خـەرج کـەردەن ئەو نە سـەرکـارش
....[155]

لێرەدا لە ن گ دا دوو دێرێک هەیە کە لە ن ئە دا نییە:

یـەک ڕۆژ دە ڕۆژ یـەک مـــاهـە ســـاڵ بـی
بـە جـــەمـین وێنەی ڕۆســـتـــەم زاڵ بـی

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

وە یـەک ســـاڵـەگی چـوون دوو ســـاڵـە بـی
....[156]

مـــەنـیـــا وە زەمین کـــودەکـــان چین چـین
مـەبەست دەست و پـای پەهلەوان وە قـین[157]

چـونکە جـــە ئـەولاد ئەسـڵ ڕۆســـتـــەم بـی
یەکێ چوون زۆراب نـە عـالـەم کـــەم بـی[158]

---

١٥٥. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە دیسان نەپۆڕە. ئەمەش یەکەم دوو دێرە هەتا ئێرەی چیرۆکەکە، کە بە یارمەتیی هەر دوو ن گ و ن ئە ساق نەکرابێتەوە:
تەمام خەرج کەران ئەو جە سەرکارش
نگەهدارش بۆ حـــــەق نگەهدارش

١٥٦. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
وە یەک ساڵەگیش چون دوو ساڵە بی
وە پەنج ســاڵەگی ســـەرقـــەباڵە بی

١٥٧. لە ن گ دا بە شێوەیەکی زۆر جیاوازتر ئاوا هاتووە:
مـــەنیـــا وە زەمین منالان وە چنگ
نە هەر کەس مەدا مەوەستش نە دەنگ

١٥٨. ئەم دوو دێرە ڕیزێک دواتر لە ڕیزبەندیی ن ئە دا بەم شێوەیە لە ن گ دا هاتووە:
چونکە جـە ئەولاد توخم ڕۆســتـەم بی
کەس وێنەی سوهراب نە عالەم کەم بی

وه پەنجـــەی پڕ زۆر مـــەکـــەندش ســـەران
کـەس نەوەی هەمـتـاش جـە نام ئاوەران[١٥٩]

تورکـان عـاجـز بین یەکسـەر جـە دەسـتش
هـیچ کـــەس نەتـاوا بکەرۆ قـــەســـتش[١٦٠]

واتشـــــان ئـەی زۆڵ وێـڵ هـەر جـــــایی
بێ بابۆ بێ کـــەس مـــادەر خـــەتایی[١٦١]

کــــەس نمـەزانـۆ ئـەسـڵ تـۆ جــــە کــــۆن
توخم کـێـیـەنی بێ شـەرت و بێ شـۆن[١٦٢]

زۆراب ئێـد شنـەفت شی نـە جـامـــەی قـار
شـی وەلای دایـەش خـــــرۆشـــــا وەزار[١٦٣]

واتـــش ئـــەی دایـــە پـــەنـــەم واچـــە ڕاســـت
رازی مـــەپـەرســـون پۆســـەی دڵـم واست[١٦٤]

---

١٥٩. لە هـەردوو نوســـخـــەکـەدا وەک یەکن، تەنیـــا لە باتـی "نەوی" لە ن ئە دا، لە ن گ دا "نـەبی" نووسراوە.

١٦٠. لە هـەردوو نوسخـەکەدا وەک یەکن.

١٦١. لە هـەردوو نوسخـەکەدا وەک یەکن، بە بڕێک جیاوازییەوە:

واتشـــان ئـەی زۆڵ وێـڵ هـەر جـــایـی
بێ بـابـۆ زادە مـــــــادەر خــــــەتـایـی

١٦٢. لە هـەردوو نوسخـەکەدا وەک یەکن.

١٦٣. لە هـەردوو نوسخـەکەدا وەک یەکن.

١٦٤. بێجگە لـە باتێ "ڕازێ" لە ن ئە دا، کـە "حـەرفێ" لە ن گ دا نووسـراوە، دەنا ئەم دوو دێرە لە هـەردوو نوسخـەکەدا وەک یەکن:

واتـش ئـەی دایـە پـەنـەم واچـە ڕاسـت
حـەرفێ مـەپرســون پەوســە دڵم واست

وە پەنجـــەی پڕ زۆر هـونـەرمـــــەندەنـان
جــە هونـەرمـــەندان وێم پەســـەندەنان[١٦٥]

نـیـــیـــەن جـــە تووران مـــونـاسب بـۆ پێم
جــە تووران زەمین من جــە پشت کـێم[١٦٦]

لێرەدا لە ن گ دا لە دوو بڕگـەدا زۆراب مـەترسیـی لێدان دەخـاتە بەر دایکی، تەهیـمنە ئەگەر بێتو ڕاستی باوکی بۆ ئاشکرا نەکا. ئەمە لە ن ئە دا نییە:

پەنـەم واچە ڕاست خـەیاڵ نەکـەری
وەرنە جــە دەســتم ســزا مـــەوەری

ئەر ئیســە ڕاســتش مـەواچی وە لام
وەرنە وە زەربـێ مـــەکــەروت نـاکــام

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ئـەگـــەر تۆ مـــەبوت جـــە من بوینـی کـــام
بـە وێم زۆرابم بـابـۆم چێـــــشـــــەن نـام[١٦٧]

---

١٦٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وە پەنجــــە و بازو هونـەرمـــــەندەنـان
جــە هـونەرمـــەندی دڵ پـەســـەندەنـان

١٦٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

کـــەس نـەمـــەوینـۆن منـاسب بـە وێم
جـە تووران زەمین من جـە پشت کـێم؟

١٦٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئـەر مـــەبۆت جـــە من تۆ بـوینـی کـــام
ئەمن ســوهرابم بابۆم چێــشـــەن نام؟

دادێ جـــــــواب دا ئـەی بـەرگـــــــــوزیـدە
فــــــەرزەنـد عــــــەزیز هـەم نـوور دیدە[١٦٨]

جـــــە واتـەی ڕەقـــیب بـەدوازان جـــــەنگ
وێت مـــەدەر وە غــەم دڵ مـــاوەر وە تـەنگ[١٦٩]

کـێ بـۆ چـەنـی تـۆ پـەنجـــــــــــە بـوازۆ
ســــــەر لە جــــــەنگ دارو وە کێ بنـازۆ[١٧٠]

بابـۆت ڕۆسـتــەمــەن شــای کــەمــەر [لاڵان]
شێران [جە] تاو [شەت] گورزش مەناڵان[١٧١]

جــە ڕاگــەی هەفت خــوان تـا مــازەندەران
خــاڵی کــەرد زەمین جــە جــادووگــەران[١٧٢]

لێـرە بەدواوە لە ن گ دا ٢٣ دوو دێری هـەیە، کـە ن ئە دا نیـیـە. لێـرەدا دوای ئەوە زۆراب چیرۆکی باوکی خۆی ڕۆستـەم گوێ لێ دەبێ، هـەر زوو بڕیار دەدا، کە هێرش بکاتە سـەر ئێـران. دوای ڕووخـاندنی دەسـەڵاتی کـەیکاوس شـا، باوکی ڕۆسـتـەم لە سـەر تەخـتی

١٦٨. لە ن گ دا "دایە" دایکەو ئاوا هـاتووە:

دایە، دایە جـــواب ئەی بەرگـــوزیدە
فـــــەرزەند نامـــــدار هـەم نـوور دیدە

١٦٩. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

جــــە واتـەی بەدان بـەدوازان جـــــەنگ
بەد گـومـــان مـــەبە دڵ مـــاوەر بە تـەنگ

١٧٠. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

یەکێ بـو چـەنیت پـەنجــــــە بە بازو؟
ســــەرش وە چەند بۆ وە کێ مـــەنازو؟

١٧١. دوای ڕاستکردنەوەی هەڵەکان لە ن ئە دا، لە هـەر دوو نوسخەکەدا یەکن.

١٧٢. بە کەمێک جیاوازیی کەم بایەخ لە دێری یەکەمدا، لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

هـەر جــە هــەفــتـخــوان تـا مــازەندەران
خــاڵی کــەرد زەمین جــە جـادووگــەران

پادشایەتیی ئێراندا دابنێ و دواتر بگەڕێتەوە شا ئەفراسیاب لە توورانیش بڕووخێنێ و بۆ خۆی ببێتە شای تووران. بە یارمەتیی تەهمینەی دایکی لەشکرێک کۆ دەکرێتەوە و زۆراب خۆی ئامادەی شەڕ دەکا. بەشێکی سەرەنجڕاکێشی نێو ئەم بەشە، کە لە ن ئە دا نییە، باسی پەیداکردنی ئەسپ بۆ زۆرابە، کە ئاخرەکەی ڕەخشێک لە تۆوی ڕەخشی ڕۆستەم لە لایەن گەنجێکی توورانییەوە پێشکەش بە زۆراب دەکرێ. دوای ئەم ٢٣ دوو دێرە لە ن گ دا، ئەم فەسڵەش لە چیرۆکەکە کۆتاییی پێ دێت.

سوهراب ئێد شنەفت ساکن بی جە غەم
جە شادی سەربەرد وە چەرخ حەفتەم

وات سا من فەرزەند ڕۆستەم بۆ پدەر
ئێران و تووران مەبۆ موسەخەر

ئەربدۆ تەوفیق جەهان ئافەرین
لەشکر مەکێشون وە ئێران زەمین

نە گیو نە گۆدەرز زەنەندەی پڕ زۆر
نە توس نە کەستەهم نە بەهرام گۆر

نە شا نە گورگین نە ئەولاد کەی
یەکێ نەمازون چون دار کەرون پەی

هەر وەخت شای ئێران ئاوەردەم بە دەست
ئەوسا جەو دما وێنەی شێر مەست

چەنی شای تووران مەیونە عەتاب
مەنیشۆ نە تەخت شای ئەفراسیاب

فەرما وە دایەش لەشکەر تەڵەب کەرد
پەیدا بی خرۆش زەمزەمەی نەبەرد

سپاهێ جەم کەرد جە تورکان چین
جە هاڕەی ئەسپان مەلەرزا زەمین

دانه تـەپڵ و کــــــۆس پادشـــــا وێنه
شـکـسـت دا وه تـەخت لاڵ خـــــــەزێنه

تیپ تیپ دا لـەشکر دەسـتــه بێـشــمــار
واتش بـه دایـه نـه جــــێش بۆ ســـــوار

دایه حـوکـمش کـەرد جـه تووران هەمـه
پـەرێش ئـاوەردەن تـەمــــــامـی ڕەمـــــه

کـەمـەند گـرت به دەست شی نه دلێشـان
به کـەمـەند یەک یەک گـیـر مـەدا لێشـان

دەست مەنیا نه پشت ئەسپان سەر مەست
سـست مـەبی ئەسـپـان چەنی زۆر دەست

جـەو ئەسـپـــان خـاس هیچ نامـا بەکـار
دەســتــــه پاچه بی نەجـێش بۆ ســوار

نـاگـــــا پـەیدا بـی یەک نەوجــــــەوانێ
وات ئـەســـــپێ دارون جـــــه مـــــادیانێ

ئەسـپم جـه ئەولاد ڕەخش ڕۆسـتـەمـەن
وێنەی ئەو ئـەسـپـه نـه عـالەم کـەمـەن

ئەو شـەو کـه ڕەخش ڕۆسـتـەم جـه لام بی
مـــــادیانێم بی ئەو شـــــەو به فـــاڵ بی

ئیـسـه جـەو توخـمـه ئـەو ئەسـپـه پەیدان
لایەق به ڕەکـــاب خـــاســـەی پادشــــان

پـەڕەنـده چـون بـەرق ڕەوەنـده چـون بـاد
مـــەگـــــەر خـــاترت به ئەو ببـــۆ شـــاد

ســـوهراب فــەرمـــاواش ئـاوەرد وه نەزەر
جــــه توخـم ڕەخش بـی نەوەی نامــــوەر

دەست ئاوەرد وەبان سـەخـەرەی پشـتـدا
زەڕەی نـەلەخــشــا نـە ژێر مــشــتــدا

سـوهراب فـەرمـاواش ئەسـپش کـەردن زین
یـەکـێ نمـازۆن جــــە مــــەردان کـین

وەک دەبیندرێ لێرەدا ئاخافتنی نێوان زۆراب و دایکی لە ن ئە دا بەردەوام دەبێ و تەهمینە زۆر پەسنی ڕۆستەم دەدا. لەم بەیتەی خوارەوە هەتا ١٠ دوو دێری دیکە لە ن گ دا نییە:

وە زۆر هـونـەر جــە عــەرسـەی مـەســاف
تـارنـا دێوان تـا بـە کــــوهـی قــــاف

جــەرگ دێوسـفــیـد بەر ئاوەرد وە بەر
پۆست بەور خـەفـتـان کـەلەی دێو نەسـەر

نـەوەی نـەریمـان ســــام ڕۆژ جــــەنگ
بـەور بەیان کــوش ســەرکــەند ئەرژەنگ

بـاش بـالا دەست تـەمـــام ســــەروەران
کــوشـــەندەی دێوان ڕای مــازەندەران

گـــەوارەندەی جــام بادەی بـۆ گــولاب
کـوشـەندەی شـێـران شـای ئەفـراسـیـاب

گــورز گــاوســەر مــەگــێــرۆ وە دەس
هیچ بیـمش نیـیـەن [ئەسـڵـەن نە] هیـچ کەس

وەخــتـی دێو شکاف مــەشــانۆ وەقــار
[مـــەجـــۆشـــۆ وە جـــۆش] پەهلەوان کــار

نـە دۆست نـە دوشــمـن نـە فــەرزەند پدەر
نـە وەخـت دەعــوا نـەکــەردش گــوزەر

هیـچ کـەس خـەلاسـیـش نیـیـەن نە بـەندش
نەداران تـاو [شــەت] حــەڵقـەی کـەمــەندش

شـــێـــر و دێو و بـەور ئـەژدەهای کــۆســـــار
هـیچ کـــــام جـــــە بـەندش نـەبـین پایـەدار

سـەرگرد سورەت گـرد ڕیش سـیا و دوو فـاق
کـــەمــــەربـەند باریک ســـینـە پڕ فــــەراق

سـوب سـەحـەر نـە دەم هەنگامـەی خـروس
خـێزا جـە تورکـان سـەدای تەپڵ و کـوس[173]

زۆراب دلێـــــر کـــــەمــــەر بـەست وە تـەنگ
ئیـــرادەش ئێـــدەن بشـــۆ پـەری جــەنگ[174]

ســـــوار بی وە ئـەسپ کــــــەڕەنا ژەنیـــــا
لەشکەر گشت نە پای سـای سـەرا کێشـا[175]

[ئـارۆ] کــە زۆراب کــەمـــەر بـەست وەتـەنگ
ئیـــرادەش ئێـــد بی بشـــۆ پـەرێ جـــەنگ[176]

لێرەدا لە ن ئە دا، باسـێکی درێژ لەبارەی ژندەڕەزم پاڵەوانی توورانەوە هەیە، کـە چۆن تەهمینە ڕای سـپاردووە، کـە زۆراب لە باوکی ئاشکرا بکا. هـەمـان ناوەڕۆکیش لە ن گ دا هـەیە بەڵام بەو جیاوازییە، کە لە ن گ دا باسی ئەوە ناکرێ ژندەڕەزم برای تەهیمنە بووە و دواتریش تەنیا لە چەند بەیتێکدا باسی ڕاسپاردنی ژندەڕەزم لـە لایەن تەهیـمنەوە کراوە، کـە باوک و کـوڕ لێک ئاشکرا بکا بۆ ئەوە یەکـیـان بە دەسـتی ئەوی دیکەیان نەکـوژرێ.

١٧٣. لە ن گ دا لە سەرووی ئەم دوو دێرە ، فـەسڵێکی نوێ لە ژێر ناوی " لەشکەر کێشانی زۆراب بۆ ئێران" کراوەتەوە. ئەم دوو دێرە لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

١٧٤. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بەشێوەیەکی زۆر جیاوازتر هاتووە:

بێدار بی سوهراب وەقت سوب سەحەر
پۆشنا خـەفـتـان ببـەسـتش کـەمـەر

١٧٥. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بە شێوەیەکی زۆر جیاوازتر هاتووە:

دانـە تـەپڵ کــوس کـــەڕنا ژەنیـــا
لەشکر گشت جە شار سەمەنگان کەنیا

١٧٦. ئەم دوو دێرە لە ن ئە دا هەمان دووەم دوو دێری پێش خۆیەتی بە بڕیک جیاوازییەوە.

ئەمـەش نەک وەکو ڕیزبەندی لە ن ئە دا بەڵکو زۆر دواتر دوای گەیشتنی لەشکەری تووران بە ئێران، ئەم باسە لە ن گ دا لە فەسڵی "چوونی ڕۆستەم بۆ خەیمەی سوهراب و کوشتنی ژندەڕەزم" بەم شێوەیەی خوارەوە دێتە گۆڕێ.

دایەش زندەڕەزم چەنەش کـــیـــــانا
فـــەراوان جـــە لاش نەســیــحــەت وانا

واتش ئامـــانت مـــەشی بە ئێــــران
مـــــەیاوی نەزد جـــەنگی دلێـــــران

لازم کـــەیکاوس شـــای ئێـــران زەمین
مـاوەرۆ پەی جـەنگ سـپـای سـەهـمگین

ئارۆ مـــەعـرەکـەی جـەنگ شـێـران بۆ
هـەیاهووی نـەبـەرد دەنگ دلێـــــران بۆ

ئەر ڕۆسـتـەم جـە دوور مـەوینی وە چەم
لادی شـــۆ بە لاش تۆ بە خـــاتر جـــەم

خـــەیلێ ســاکن بەر تۆ نە خـــاک پاش
نیشانەی فـەرزەند عەرز کـەرە جـە لاش

چونکە بـە تەقــدیر پادشـــای بێـبـاک
بە دەست ڕۆستەم، سـوهراب بۆ هەلاک

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

برادەرێ داشت تەهـمـــــینەی نازدار
نامــیش زندەڕەزم بە ڕوی ڕۆزگـــار[١٧٧]

بانوو وە ســەد ناز ســـەدا کـــەرو لێش
خەیلی نەسیحەت ئەو وانا پەرێش[١٧٨]

---

١٧٧. لە ن گ دا نییە.

١٧٨. لە ن گ دا نییە.

ئەمـــانـەت فـــەرزەن برای نـامـــدار
زۆراب جـە ڕۆسـتـەم بکەر ئاشکار[179]

[ئارۆ] کـە نـەبەرد جـەنگ شـێـرانەن
هـەیا هـوی تیـــر دەنگ دلێـــرانـەن[180]

لازم کـــەیکاوس ئـەو مـــیـــر کـــەیان
مـاوەرۆ لەشکەر بـێ سـەر و سـامـان[181]

....
.... وە جـەخت و زۆر[182]

....
.... نە خاک قەدەم گاش

قبوڵ کەردش حـەرف بانوی مـوحتـەرەم
.... لوا چە نیش زندەڕەزم

....
.... نەکەردش درەنگ

لێـرەشـدا لە ن ئە دا لـە درێژەی چیرۆکـەکەدا بـاسـی بەسـەرهـاتی ئەڤـینداریی زۆراب بۆ کچە جووتێرێک کراوە، کە لە ن گ دا نییە:

---

١٧٩. دێری یەکەم لە ن گ دا نییە و ناوەڕۆکی دێری دووەمیش زۆر دواتر لە ن گ دا هەیە.

١٨٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئارۆ مـەعـرەکـەی جـەنگ شـێـران بۆ
هـەیاهووی نـەبـەرد دەنگ دلێـــران بۆ

١٨١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

لازم کـەیکاوس شـــای ئێـــران زەمـین
مـاوەرۆ پەی جـەنگ سـپـای سـەهـمگین

١٨٢. ئەم دوو دێرە ناتـەواوە و دوو دێرە ناتەواوەکـانی دوای ئەو، سـەرجـەم چوار دوو دێر لە ن گ دا نییە.

سـپـای بێ سـامـان ئارۆ تا ئێـوار
لوان وه جاگەی سەبزه و مێرغوزار[١٨٣]

یاوان وەجـای خـۆش دڵنشین بی
یەک قـەتعـە زەمین توران زەمین بی

یەک دوختـەرێ دهقـان سـالار
مەنشـور بی حوسنش نه روی رۆزگار

زۆراب چوون شنەفت نام ئەو دوختـەر
عـاشق بی وەنەش مـەرد دلاوەر

دەردەم دەرسـاعـەت مـەرد دلاوەر
کەفت نه کارسازی مەحبوبی دڵبەر

چەن جبهه و خەلعەت مەردان پڕدان
کیاستش وەلای سالار دهقـان

پەسەند کەرد خەڵات دهقان وێنەی شێر
دەردەم قبوڵ کەرد ئەو مەرد دلێر

وه حوسن و ڕەزا به سوڵح و سیلاح
دوختـەر پەی زۆراب کەردشان نیکاح

کەردەن ئارایش مەحبوب دڵبەر
پۆشـان سـەرتاپاش بادلەی جه زەڕ

نازدار باوان ئەو شـۆخ دڵبـەر
مەدرەوشا وێنەی خورشیدی خاوەر

مەحبوب بێ عەیب..................
نازدار باوان نامش بی شـرو

١٨٣. ئەم دوو دێره و ١٠ دوو دێری دوای ئەو کە باسی داستانی ئەویندارییی زۆراب دەکەن لە ن گ دا نییە.

ئەو شـــەو هـەردووشـــان یاوان بە مـــراد
غـــەمـــان ئەیام [گـــشت] داشـــان وەباد

ســـەحـــەر خـــیـــزیا ســـپـــادار زۆراب
ئەسـبـابش پۆشـا وە تەعـجـیل و تاب[١٨٤]

ســوار بی وە ڕەخش بێ خـۆف و ئەندێش
ڕاهـی بـی نـەودەم ڕاهـان گـــــرنـە پـێش

ڕاهـی بی وە ڕا ســـپـــای بێ ســـامـــان
پـەی مـــوڵک ئـێـــران تـەعـــجـــیل دادەوان

واتشـــان زۆراب کـەمـــەر بەست وە جـــەنگ
ها شـی وە ئـێـــران نـەکـــەردش درەنگ[١٨٥]

هـێـــمـــا کـــودەکـــەن نادیدە ســـاڵەن
مـەیلش وە شـمـشـێر گـورز و گۆپاڵەن[١٨٦]

سـا کە ئـێد شنەفت شـای بوڵند ئـیـقـبـاڵ
شـادی نمـانا خـەیلێ بی خـوەشـحـاڵ[١٨٧]

---

١٨٤. لە جـێگەی ئـەم دوو دێرە و دوو دوو دێری دیکەی دوای ئەو لە ن گ دا تـەنیـا ئـەم دوو دێرە ئەویش بە شێوازێکی جیاواز هاتووە:

یاوا بە جەیحون کەشتی وست نە ئاب
خـەبەر بەردشـــان پەی ئەفـراسـیـــاب

١٨٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتشان سوهراب پشتش بەست وە جەنگ
هـاشـی بـە ئـێـــران نـەکـــــەردەش درەنگ

١٨٦. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

١٨٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شا کە ئێد شنەفت شای تووران زەمین
کـــیـــــانا پەرێش هـەزار ئافـــەرین

فـــەرمـــا خـــەزانە بشكین بێ دەنگ
باركەران ئـەسبان تازی بـە سـەد ڕەنگ[١٨٨]

چەند ئـەسپ و وشـتـر مـەرسـەعی كـەمـەر
كـیـاست پەی زۆراب نەوەی نـامــوەر[١٨٩]

فـــەرمـــا وه هـومـــان چەنی بـارەمـــان
[بپـۆشن] سـیـلاح كـەمـەند و كـەمـان[١٩٠]

ســـان دا بـە ســپـــا چل هـەزار ســـوار
سـپـــەردش بە دەست هومـــان ســالار[١٩١]

شـــا وات بە هـومـــان بزانە چێـــشــــەن
من هـەر جـە ڕۆستـەم خـاترم ڕێشـەن[١٩٢]

---

١٨٨. لە ن گ دا لە ڕیزبەندییەكی دیكەدا ئاوا هاتووە:
فـەرما بە گـەنجـوور دانەی گران سـەنگ
بار كەران ئەسپان تازەی عەجەب ڕەنگ
١٨٩. لە ن گ دا لە ڕیزبەندییەكی دیكەدا ئاوا هاتووە:
چەند ئەسپ ئەستـەر چەند زەڕین كـەمـەر
كـیـاست وە پێـشكەش نەوەی نامـــوەر
١٩٠. لە ن گ دا لە ڕیزبەندییەكی دیكەدا ئاوا هاتووە:
فـەرمـا بە هـورمـان چەنی بەهـرەمـان
بپـۆشـان سـەلاح كـەمـەند و كـەمـان
١٩١. لە ن گ دا لە ڕیزبەندییەكی دیكەدا ئاوا هاتووە:
سـاندا سـپـای وێش سی هـەزار سـوار
سپـەردش بە دەست هومان خـونخـوار
١٩٢. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
شـاوات بە هومـان مـەزانی چێـشـەن
ئەمـن جـە ڕۆسـتـەم خـاترم ڕێشـەن

ئەمـــانـەت فـــەرزەن زینـهـــار ســـەد زیـنـهـــار
ڕۆسـتـەم جـە زۆراب نـەكـەری هۆشـیـار[193]

[ئارۆ] كـــە نەبـەرد جـــەنگ شـــێـــران بـۆ
مـــــەیدان نـەبـەرد دەنگ دلێـــــران بـۆ[194]

كـــارێ بكـەری ڕۆســـــتــــەم وە غـــەمناک
وە دەســتـی فـەرزەند وێش ببـۆ هیـلاک[195]

هـومـــان پـڕ زۆر كـــەمـــەر بەست بە تـاو
بەرشی جـە ئەیوان شـای ئەفـراسیـاو[196]

هومـــان بە فـــەرمـــان شـــای لەشكەرشـكەن
شـی وەڵای زۆراب نـەوەی فـــــیـلـەتـەن[197]

---

١٩٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئامـانت فـەرزەن زەنـهـار سـەد زەنـهـار
ڕۆسـتـەم بە سوهراب مـەكـەران ئیزهار

١٩٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئارۆ مـەعـرەكـەی جـەنگ شـێـران بۆ
هـەیاهۆی نـەبـەرد، دەنگ دلێـــران بـۆ

١٩٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

كـارێ بكەران ڕۆســتــەم بۆ خــەمناک
بـەدەست فـــەرزەند وێش ببـــۆ هـەلاک

١٩٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هومـــان هۆرێزا كـەمـــەر بەست بـە تاو
بەرشی جـە ئەیوان شـای ئەفـراسیـاب

١٩٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـپا بەرد بە حـوكم شـای لەشكرشكەن
شـی وەڵای ســـوهـراب نەوەی پیلـەتـەن

شــی وه لای زۆراب هــومـــــــــان پــڕ زۆر
تـەمــــام خـــەڵاتـان ئاوەرد وە حـــزوور[198]

هــومـــــــــان خــــــەڵاتـان ئـاوەرد وە نـەزەر
پەســـەند کـەرد خـەڵات شـێـر نامــوەر[199]

ڕاهـی بـی وە ڕا شـــــــێـــــــر پـڕ هـونـەر
نـەکـــــەردش ئـەندێش مــــــەرد دلاوەر[200]

گـــوزەر کـــەرد جـــە ئاب وە ســـاحـل یاوا
خـــەیمە و بـارەگـا کـــەردشـــان وە پا[201]

لە ن گ دا لێـرەدا ســەرفـەسـڵـێکی نوێ بە ناوی "شــەڕی هـەژیر لەگـەڵ ســوهـراب و گرفتاربوونی ئەو بە دەستی سوهـراب" دەست پێ دەکا.

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

یەکێ جـەو حـەســار کــەردە بی مــقــام
هـەجـیـر [گـۆدەرز] مـەبـەردشــان نام[202]

---

۱۹۸. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

شـی وەلای ســـوهـراب هومـــان پڕ زۆر
خێزا جە جەیحوون سـەدای بانگ شۆر

۱۹۹. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە.

۲۰۰. لە ن گ دا لە مانادا بە شێوازێکی زۆر جیاوازتر هـاتووە:

سپای بێ سامان ڕاهـی بی پەی جەنگ
ســـــالار تووران نەکــــەردەش درەنگ

۲۰۱. لە ن گ دا ئەم دوو دێرە نییە، لە باتی ئەوە دوو دێری دیکە هـەیە و ئەوەش دەبێتە دوا دێری ئەم فەسڵە لە چیرۆکەکە، کە لە ن ئە دا وا نییە:

دە ڕۆژ دە شــــەو کـــەردشــــان یەلغــــار
یاوان بە سـەرحـەد ڕای سـفـیدحـەسار

۲۰۲. لە هـەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

لێرەدا دوو دێڕێک لە ن گ دا هەیە کە لە ن ئە دا نییە:

دایم جـەو حــەســار نیـشــتــەبی بە شــاد
بە فــەرمــوودەی حـوکم گۆدەرز کــەشـواد

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

خـــەبەر جـــە قـــاســـد یاوا وە هەجـــیـــر
واتن پەیدا بی گـــەرد [زمـــهـــەریر][٢٠٣]

ئەم دوو دێڕەش لە ن ئە دا نییە:

جـە دەریای جـەیحوون تا سـفـیـد حـەسـار
ئـانـا پـەیـدا بـی چەنـی گـــــــەرد و تـار

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

هەژیر هەم شنەفت سـیـا بی جـــە قــار
پۆشــا وە ئەندام جــامـــەی کــارەزار[٢٠٤]

ئەسپش کەردش زین کەمەربەندش بەست
ئـامـا وە مـەکـان وێنـەی شـێـر مـەست[٢٠٥]

---

٢٠٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

خـەبەر سـوهراب شـی وەلای هەجـیـر
واتـن پـەیدا بـی گـــەرد زمــــهـــەریر

٢٠٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هەجیر ئێد شنەفت شی نە جامەی قار
پۆشــا بـە ئەندام جــامـــەی کــارزار

٢٠٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەسپەر وست نە دۆش کەمەر بەندش بەست
ڕوو کەرد بە مەیدان نێزەش گرت بە دەست

کـێـشــا وه تورکــان نهعــرهی گــرانی
[بهیۆ وه] مـــهیدان یـهک پـههـلـهوانـی[٢٠٦]

ئاخــر ســپــای کــێن، کــێن یارتان
نـه ســپــا مـــازو، نـه ســـهرداتـان[٢٠٧]

زۆراب چوون شنهفت سـیـا بـی جـه قـار
ئـامـــا وه مـــهیدان بـهزم کـــارهزار[٢٠٨]

لێرهدا دوو دێرێکی دیکه له ن گ دا ههیه، که له ن ئه دا نییه:

ئهسپـهر وست نه دۆش تهرکش چهنی تیر
جـــــهولان دا بـه ئـهسپ لـوا پـهی هـهژیر

(ن ئه) بهردهوام دهبێ:

هـهژیر وات ئهی شـهخس تـۆ چێش نامـهنی
وهپای وێت وهدام نـههـهنگ ئـامـــهنی[٢٠٩]

ئـهگـــهر تـۆ نـه دهست مـن بـهرشـی وهبـهر
ئهوسـا عــهزم تـهخت کـهیکاوس بکهر[٢١٠]

---

٢٠٦. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

کـێـشـا وه تورکـان نهعـرهی گـرانی
بیـــۆ نه مـــهیدان یهک پههلـهوانی

٢٠٧. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

ئینه سـپـای کێن، کـێن سـهردارتان؟
نـه ســـپـــا بازون نـه ســـهردارتـان

٢٠٨. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

سـوهراب ئێد شنهفت سیا بی جه قار
پۆشــا بـه ئهندام جــامـــهی کـــارزار

٢٠٩. له هـهر دوو نوسخهکهدا وهک یهکن.

٢١٠. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

ئهگـهر تۆ جـه دهست من بـهرشی وهبهر
ئهوسـا دهعـوای تهخت کـهیکاوس بکهر

ئەم گفتوگۆیەی نێوان زۆراب و هەژیر لە ن گ دا نییە، بێجگە لە دوو دوو دێڕێک نەبێ، کە ئەویش لە ڕیزبەندیی ن گ دا لە شوێنێکی دیکەدا هەڵکەوتووە لە سەرەتای فەسڵی"شەڕی هەژیر لەگەڵ سوهراب و گرفتاربوونی ئەو بە دەستی سوهراب"دا.

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

زۆراب چوون شنەفت واتش دلاوەر
نام تۆ چێشەن جە عەرسەی خەتەر[٢١١]

وات نامم هەژیر بابۆم گۆدەرزەن
شێر ڕووی مەیدان هەم ساحیب گورزەن

دایم نەی حەسار مەنیشین وە شاد
وەفەرموودەی حوکم شای کەیان نژاد

پەی جەنگ و جەدەل شای ئەفراسیاب
نیشتە نیم نەی جا وە تەعجیل و تاب

هاواتم وەتۆ ئەحوالات تەمام
هەرچی پێت مەیۆ باقی و سەلام

زۆراب و هەژیر بە یومن داوەر
تۆ مەبی زەلیل کەیکاوس بێ سەر

ئەر بدۆ تەوفیق بێ هەمتای داوەر
ئێران و توران مەکەم موسەخەر

ئەو پەهلەوانان دانای هونەرمەند
ماوەرووم وەگیر وە حەڵقەی کەمەند

هەژیر گۆدەرز سیا بی جە قار
دەست دا وە تیر پەهلەوان کار

---

٢١١. ئەم دوو دێڕەو ٩ دوو دێڕی دوای ئەو لە ن گ دا نییە.

ئامـــــــــانـه پـێش زەربـێ دا وەنـەش
دەســــتـــــەپاچە بی ڕەها بی چەنەش

لە ن گ دا دوو دێرێک هەیە کە لێرەدا نییە:

دەست بەرد وە نـەیزە پـەهلـەوان کـــــار
داش نە کــەمـــەربەند ســوهراب نـامـدار

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

[جــە] مــەودای ئەڵمـــاس تیــر پڕ خـــەتەر
ئـەســــڵـــــەن وە زۆراب نیــــاوا زەرەر[٢١٢]

نۆبەی زۆراب بـی ئەو شـــێــر دەســـتـــان
پا نـیـــا وە ئەسپ ڕەها کـەرد عــەنان[٢١٣]

ئـەوەڵ ئـیــــــــسـم زات ئـاوەردەش وە یـاد
وە پەنجــەی پڕ زۆر بازو کـەرد گـوشــاد[٢١٤]

داش نە کـــەمـــەربـەند هەژیر ســـەرمـــەست
کەندش نە ڕوی زین دەست و پاش ببەست[٢١٥]

---

٢١٢. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جـە مـەودای ئەڵمـاس نـەیزەی پڕ خـەتەر
ئەسلەن وە ســـوهراب نەبی کـــاریگەر

٢١٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

نۆبەی سوهراب بی دەست بەرد وە سەنان
ڕەکـاب دا وە ئەسپ ســەمـەند دا جـەولان

٢١٤. لە ن ئە دا ئەم دوو دێرە سەروبن کراوە بەڵام لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وە پەنجـەی پڕ زۆر بازو کـەرد گوشـاد
ئـەوەڵ زات حـــــــەق ئـاوەردش وە یـاد

٢١٥. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

بەردش پەی هومـــان وەدەست بەســـتـــە
زەنجیر نە گەردەن وە سەر شکستە[٢١٦]

یاران پەی هەژیر شـــیـــوەن کـــەردن داد
کـــەردشـــان فـــەریاد وە داد و بێ داد[٢١٧]

خـــاهـەر چونکە دی مـــاجـــەرای هـەژیر
سـیـا بی جە قـەهر وێنەی سـیـا قـیـر[٢١٨]

شـی وە لای بـابـۆش دەروون پڕ جـــــە دەرد
پۆشـا بـەرگ جـەنگ ئەسـڵـەحـەی نەبەرد[٢١٩]

واتـش ئـەی بـابـۆ هـەژیر گـــــیـــــریـا
چی ســەردەمـــەنە ڕوومـــان بی ســیـــا[٢٢٠]

لەم ڕیزبەندییەی ئێرەدا چوار دوو دێری لە پشت سەری یەکتری سەبارەت بە ئیزن خواستنی خوشکی هەژیر لە باوکی و چوونە شەڕ لەگەڵ زۆراب و تۆڵەسەندنەوەی براکەی، لە ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

---

٢١٦. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٢١٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

یاران هەجـیـر نە بالای حـەسـار
کـەردشـان فـەریاد خـرۆشـان بە زار

٢١٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

خاهەر چوو کە دیش ماجەرای هەجیر
سـیـا بی جـە قـار وێنەی ڕەنگ قـیـر

٢١٩. بە کەمێک جیاوازی لە دێری دووەمدا لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شی وە لای بابۆش دەروون پڕ جە دەرد
پۆشـا بە ئەندام ئەسـاسـەی نـەبەرد

٢٢٠. بە کەمێک جیاوازی لە دێری دووەمدا لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتش ئەی بابۆ هەجـیـرت گـیـریا
جـەی سەر زەمـینە ڕوومـان بی سـیـا

ڕۆخسـەت دەر پەنەم تا من چوون مـەردان
بســتـانۆن قـەســاس جـە ئەو پەهلەوان

جە تەن خوای قەساس هـەجیر سەرمەست
ئـەو پـەهـلـەوانـە بـاوەرون بـە دەسـت

بابۆ ڕۆخـسـەت دا دوختـەر پەی مـەیدان
بـكـەرۆ نـەبـەرد چـەنـی پـەهـلـەوان

ئەسـپـەر و گـەهیم تەمـام ئاهەن بەر
دوودی بـرادەر دڵ کــــــەباب جـگـەر

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ئەســپش کــەرد وە زین ســەرتا پا [تەیار]
لـەجــام لاجــــەوەرد کـــار زەڕەنگار[221]

دوو زوڵفش بە زیر کـولاّ (کــەر هوشـیـار؟)
ئـامــا نە مــەیدان عــەرســەی کــارەزار[222]

تـەکش بەست نـە پشت ســەدوچل خــەدەنگ
هـەر یەکێ وەزنش سێ مـەن بی وە سـەنگ[223]

---

٢٢١. ئەم دوو دێرە لە ڕیزبەندیی ئێرە لە ن گ دا نییە بەڵام دوو دێری دیکەی بەو ناوەڕۆکە لە هەر دوو نوسخەکاندا هەیە.

٢٢٢. وەک وشـەکان لە نێو کەوانە خراون، لانی کەم دێری یەکەم لەم دوو دێرە دا مـانا نادا. دواتر لە ن گ دا وشـەی "کلاّوخـود" کە لە شـانامـەی فـیردوسـیشـدا هـاتووە و مـانای کلاّوی ئاسنین دەدا، هەیە بەڵام لە سەرجەم ن ئە دا وشەی کلاّوخود نابیندرێ. "لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

دوو زولفش نـە زیر کـلاّوخـود کـەرد تار
پۆشــا دەرع جــەنگ حــەربـەی کــارزار

٢٢٣. لێرەدا لە نـاوەڕۆکدا جـیـاوازییـەکی بەرچاو لە هەژمـاردا لـە نێـوان هەر دوو نوسـخـەکـەدا دەبیندرێ:

تەرکش بەست نە پشت چەنی چل خەدەنگ
هـەر یەک پەیکانش دوو مـەن بی بە سـەنگ

لێرەدا ئەو دوو دێرەی، کە پێشتر لە پێوەندی لەگەڵ هەژیردا لە ن ئە دا نووسراوە، وەک ڕیزبەندی لە ن گ دا هاتووە و بێجگە لەوەش دوو دێڕێکی دیکەش هاتوون:

ئەسپش زین کەرد سەرتاپا تەیار
لجام لاجەوەرد ڕەکاب زەڕەنگار

سوار بی وە ئەسپ گوزیدەی سالان
ئاما نە مەیدان شای سۆسەن خالان

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ئاما نە مەیدان خرۆشا وە جەخت
چوون شێر و بەوران کێشا بانگ سەخت[٢٢٤]

خرۆشا وە قین دەرەندەی شکار
کێشا وە تورکان تەعرەیە وە قار[٢٢٥]

واتش ئەی تورکان ئەبلەی ناتەمام
سواریێ پەی جەنگ حازر بۆ جە لام[٢٢٦]

[ئارۆ] وەخت جەنگ ڕوی کارەزارەن
کێشان هونەرمەند جویای شکارەن[٢٢٧]

---

٢٢٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئاما نە مەیدان وێنەی شێر مەست
چون شێر غوران خرۆشا بە قەست

٢٢٥. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا لانی کەم وەک ڕیزبەندی لێرەدا نییە.

٢٢٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتش ئەی تورکان دوور جە عەقڵ و فام
سواریێ پەی جەنگ حازر بۆ جە لام

٢٢٧. بە کەمێک جیاوازی لە دێری دووەمدا لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئارۆ وەخت جەنگ ڕووی کارزارەن
کێتان هونەرمەند جویای شکارەن

زۆراب ئێـد شنەفت غـەزەب کـەرد خـەیاڵ
ئامـا نە مـەیدان نەوەی توخم زاڵ[228]

وەخـەشم خـرۆشا دەست بەرد وە کـەمان
ئامـا وە هـەمـدا ئەژدەهای دەمـان[229]

دوخـتـەر ئێـدش دی پێـچا وێنەی مـار
دەست دا وە گـۆپاڵ خـەیاتەی تاودار[230]

سـەد و چل خـەدەنگ مـەودای مـوشکاو
ساختەی ئوستادان توحفەی [تازەساو][231]

دا نە ڕووی کـەمـان یەکـایەک وە قـار
پـێکا وە زۆراب خـەدەنگان [ژار][232]

تەرکش خـاڵی مـەند، خـاڵی بی کـەمـان
نۆبە کـەفت وە دەست ئەژدەهای دەمـان[233]

---

٢٢٨. لانیکەم دێری یەکەم لەم نوسخەیەدا مانا نادا. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سوهراب ئێد شنەفت هۆرهێلا جە ڕەنگ
ئاما نە مەیدان عەرسەی دەشت جەنگ

٢٢٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

دوختەر خرۆشا دەست بەرد ئەو کەمان
ستێزا چون شێر ئەژدەهای دەمان

٢٣٠. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە.

٢٣١. لێرەشدا وەک هەژمار دوو نوسخەکە جیاوازییان پێکەوە هەیە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

چل چووب خەدەنگ مەودای مووشکاو
ساختەی ئوستادان توحفەی تازە ساو

٢٣٢. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٢٣٣. بە کەمێک جیاوازییەوە لە دێری یەکەمدا، لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

تەرکش توهی بی خاڵی بی کەمان
نۆبە کەفت بە دەست ئەژدەهای دەمان

نۆبەی زۆراب بی نەهیب دا سەمەند
وه پەنجەی پڕ زۆر هەوا دا کەمەند[٢٣٤]

جە بەرکۆی تەرکش کەردش نگونسار
وه حەڵقەی کەمەند ئاوەردش بە وار[٢٣٥]

[پیا] بی جە زین دەست بەرد پەی کەمەر
جە ناکا کلاو بگێلاش جە سەر[٢٣٦]

دوو زوڵف قەترانی گیسو چوون کەمەند
شێرژن ئێران چابوک هونەرمەند[٢٣٧]

دوختەر خجڵ مەند جە مەیدان کار
بە حیلەبازی ئاما بە گوفتار[٢٣٨]

---

٢٣٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سوهراب ئەی جەنگ دی خەیلێ خجڵ مەند
بە پەنجەی پڕ زۆر هەوا دا کەمەند

٢٣٥. ئەم دوو دێرە به شێوەیەکی بەراوەژوو ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

جە بەرکۆبەی زین ئاوەردش بە وار
بە حەڵقەی کەمەند کەردش نگوونسار

٢٣٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

پیا بی جە ئەسپ دەست بەرد ئەو کەمەر
دیا کلاوخود بکیانش نە سەر

٢٣٧. وەک دەبیندرێ لە ن گ دا وشەی "ئێران" نییە، زۆر جار لە شوێنەکانی دیکەی ئەم چیرۆکەدا لە ن ئە دا وشەی ئێران هاتووە، کە لە ن گ دا نییە:

دوو زوڵف چون قەتران قەڵەم کەشیدە
مژان چون ئەڵماس نە دەور دیدە

٢٣٨. بە کەمێک جیاوازی لە دێری دووەمدا لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

دوختەر خجڵ مەند جە مەیدان کار
حیلەبازی کەرد ئاما وه گوفتار

واتش پەهلەوان شێر پڕ هونەر
بواچم پەرێت تەمام سەرانسەر[239]

تۆ شێر شکار پڕ زۆر و زاتی
کوشەندەی شێران ڕوی سەر بساتی[240]

شێر هونەرمەند بەرەندەی روی کار
نامت بەد مەبۆ جە رووی ڕۆزگار[241]

ماچان پاڵەوان شای ئەفراسیاب
چەنی یەک دوختەر نمانا عەتاب[242]

جە لای هامسەران خجڵ مەمانی
مورەی بەند مولْک تورکان مەشانی[243]

وڵات پڕ مەبۆ جەی واتە و خەبەر
چەنی ژن جەنگ کەرد زۆراب سەروەر[244]

---

٢٣٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتش ئەی جەوان مەردانە کردار
نامت بەد مەبۆ نە رووی ڕۆزگار

٢٤٠. لە ن گ دا نییە.

٢٤١. لە ن گ دا نییە.

٢٤٢. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ماچان پەهلەوان شای ئەفراسیاب
چەنی دوختەرێ نەمانا عەتاب

٢٤٣. لە ڕیزبەندییەکی دیکەدا و بە جێگۆڕکێ کردن لە نێوان "ئێرانی" و "تورکاندا" لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جە لای هامسەران خجڵ مەمانی
مەبی بە واتەی پەند ئێرانی

٢٤٤. لە ریزبەندییەکی دیکەدا لە ن گ دا هاتووەو بێجگە لەوە لە هەموو نوسخەی گ دا جارێکیش وشەی "ژن" بەکار نەهاتووە و لە باتی ئەوە "زەن" بەکار هاتووە:

وڵات پڕ مەبۆ جە واتە و خەبەر
چەنی زەن جەنگ کەرد سوهراب سەروەر

هـەژیر هـا جــە لات ئـەجــیــرت کــەردەن
مـن یـار تـۆنـا تـا وە ڕۆی مــــــەردەن[٢٤٥]

تۆ بۆ چەنی من شــەرت و وەفــا کــەر
کـەمــەندت نە پشت باهووم ڕەها کـەر[٢٤٦]

لەم ڕیزبەندییەی ئێرەدا لە ن گ دا دوو دوو دێری هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

شــەرت بۆ چوون یاران قــەدیم زەمــانە
بســــازۆن چەنیت بێ مــــەنع و تـانە

ئەگـەر یەک سـەعـات مـەدەریم دەســتـور
مــەشــۆم بەو حــەســار فــەراوان زور

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

هـەرچی گــەنج و مــاڵ خــەزێنـەم تـەمــام
مـــاوەرۆم پەرێت تا وەدمــای شــام[٢٤٧]

زۆراب چوون شنەفت خـەیلێ بی خـۆشـحـاڵ
عــاشق بی وە زوڵف قــەترانی نۆ خــاڵ[٢٤٨]

---

٢٤٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هەجـیـر ها جـە لات زەنجـیـرت کـەردەن
منیـچ بەردەی تۆم تا بە ڕووی مـــەردەن

٢٤٦. لە ن گ دا نییە.

٢٤٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هەرچی گـەنج و مـاڵ خــەزێنەی تەمـام
مـــاوەرون پەرێت بێ ســـەبر و ئارام

٢٤٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سوهراب ئێد شنەفت خـەیلێ بی خوشحاڵ
عـــاشق بی وە زولف قـــەترانی زو غـــاڵ

هۆرکێشا کەمەند ساختەی [چەرم] خام
دوختەر بەو دەستوور ڕەها بی جە دام[٢٤٩]

جە دەست زۆراب خەلاس بی بەندش
شی وە لای ئەقوام خێش و فەرزەندش[٢٥٠]

شی وە تۆی حەسار باڵای سیمین ڕەنگ
کێشان بە داخڵ باڵا شۆخ شەنگ[٢٥١]

واتش ئەی زۆراب خاکت وەسەر بۆ
نیشانەی شادیت وەخت خەتەر بۆ[٢٥٢]

هۆرگێڵە وە پەس خاکت بۆ وەسەر
مەکیانم خەبەر پەی ئێران یەکسەر[٢٥٣]

---

٢٤٩. بە کەمێک جیاوازی لە دێری یەکەمدا، لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
هۆر گرتش کەمەن ساختەی چەرم خام
دوختەر بەو دەستور ڕەها بی جە دام

٢٥٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
جە دەست سوهراب بەرشی بێ ئازار
ڕوو سفید سەربەرز شی وەپای حەسار

٢٥١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
پیا بی جە ئەسپ باڵا شۆخ شەنگ
شی وە بورج بەرز قەڵای سەخت سەنگ

٢٥٢. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
کێشا نەعرەی سەخت سەوڵ سیم ئەندام
وات ئەی پەهلەوان دوور جە عەقڵ و فام

٢٥٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
هۆرگێڵە جە مڵک خاکت وە سەر بۆ
نەسیب شادیت وەخت خەتەر بۆ

هۆرگـێـڵـه وه پەس خـاکت وه سـەر بۆ
وەلای کـەیکاوس مـەکـیـانوم خـەبەر[٢٥٤]

ڕۆسـتـەم جـە ئەولاد دەسـتـان سـامـەن
ئەو بۆ خـەوەردار کـارت تەمـامـەن[٢٥٥]

زۆراب چوون شنەفت سـیـا بی جـە قـار
واتش ئەی دوخـتـەر بێـڕای جـادووکـار[٢٥٦]

لێرەدا لە ن گ دا، دوو دێڕێک هاتووە کە لە ن ئە دا نییە:

نـەزانـام بە مـەکـر ئەفـسـوون نمایت
وەرنـە کـەی جـە بەند من مـەبی ڕاهیت

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

نەی وەخت خـۆ تاریک سـەروەخت شـامـەن
جـە لای عـاقـڵان کـۆشش حـەرامـەن[٢٥٧]

---

٢٥٤. لە ن ئە دا دێری یەکـەم هەمـان دووپاتکراوەیی دێری یەکەمی دوو دێری پێش خـۆیەتی. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وەرنە پەی کـاوس مـەکـیـانۆم خـەبەر
سـپـای بێ سـامـان بکێـشـوت بە سـەر

٢٥٥. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکە بەڵام لە دێری دووەمدا کەمێک جیاوازی هەیە، لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆسـتـەم جـە ئەولاد دەسـتـان سـامـەن
ئەر بیـۆ بە جـەنگ عـومـرت تەمـامـەن

٢٥٦. بە کەمێک جیاوازی لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـوهراب ئێد شنەفت سـیـا بی جـە قـار
واتـش ئەی بی ڕای شـووم جـادووکـار

٢٥٧. دێری دووەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکە، لە دێری یەکەمدا جیاوازی هەیە:

ئارۆ خـۆ تاریک سـەر وەخت شـامـەن
جـە لای عـاشـقـان کـۆشش حـەرامـەن

بـەڵـێ گـــــەر مـــــەنـدم بـە ئـیــــزن داوەر
ئەی قـەڵای عـەزیم مـوحکەم مـوسـەخـەر[٢٥٨]

وە زۆری بـازوو وە زەرب گـــــــــــۆپـاڵ
ئەی قـــەڵای عـــەزیم مـــەکـــەرمێ پـامـــاڵ[٢٥٩]

ئەوسـا مــەوینی مـــەعـرەکـــەی شـێــران
مـــەعلووم بۆ جـــەلات پادشـــای ئێــران[٢٦٠]

دوخـــتـــەر ئێــدش [شـی] وە جـاگـــەی وێش
نشـست وە بان تەخت هـیچ نەوی ئەندێش[٢٦١]

بابـۆ وات فـــەرزەند ڕووت سـفـیـد کـەردان
وە نامـووس بـەرشـیت نە دەست شـێـران[٢٦٢]

---

٢٥٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بـەڵـێ بە تـەوفـــیق جـــەهـان ئافـــەرین
ســـەحـــەر من بـە زوو بازوی ســەهـمگین

٢٥٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەی قـــەڵای ســـەنگین دەروازە و حـــەسـار
وە زەرب گـــۆپاڵ مـــەبۆ یەخـــتـــەســـار

٢٦٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەوســا مــەزانی مــەعـرەکــەی شـێـران
مـــەپرســـۆ جـــە لات ڕەزم شـــای ئێـــران

٢٦١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

دوخـتـەر ئێـد شنەفت ئامـا نە جـای وێش
شـی بە لای بابـۆش بـە خـــۆف ئـەنـدێش

٢٦٢. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن، لە دێری دووەمدا جیاوازی هەیە:

بابۆ وات دوخـتـەر ڕووت سـفـیـد کـەردان
وە نامـــووس بـەرشـیـت ج دەست مـــەردان

دوخـــتـــەر وات بـابۆ هـەرگـــیـــز نـەدیمـان
مـــەواچی ســـامـــەن یا خـــۆ نەریمـان[٢٦٣]

لێرەدا لە ن ئـە دا هـاتووە کـە ٧ دێر نـەخـوێنـدراوەتەوە. کـەوابێ دەبێ دێری هـەشـتـەمـیش هـەبێت، کـە لێرەدا نـەهـاتووە. بێجگە لەوە لە ن گ دا بە پێی ڕیزبـەندی ڕاست لەم شـوێنەدا هـیچ دوو دوو دێرێکی دیکە نابیندرێ:

وێنـەی ڕۆسـتـەمـەن نە جـەنگ کـەردەنش
کـەس نییەن نەی جا هـەما وەردەنش[٢٦٤]

لێرەدا دوو دێرێک لە ن گ دا هـەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

هـەجـــیـــرت گـــیـــریا بـە کێ بنـازیم
چارمـــان ئێـــدەن شـــار بـە جـــا بـازیم

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ســـەردار گـــران ســـەهـمـناک وێشـــەن
یا نوتفـەی سـامـەن یان سام هـەر وێشـەن[٢٦٥]

لـە ن گ دا ئەم ٧ بـەیتـــانـە هـەن کـــە لـە ن ئە دا نـین. ڕەنگە لەو شـــوێنـەی، کـــە باسـی نەخـوێندرانەوەی ٧ دێر دەکرێ مەبەست هـەر ئەم بەیتانەی ئێرە بن، کە لە ڕیزبەندیی ن ئە

---

٢٦٣. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن، لە دێری دووەمدا جیاوازی هەیە:
دوخـــتـــەر وات بابۆ هـەرگـــیـــز نـەدیمـان
مـــاچی ڕۆســـتـــەمـــەن ســـام نـەریمـان
٢٦٤. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:
وێنـەی ڕۆسـتـەمـەن وە جـەنگ کـەردەنش
نـە مـــــــــەبـۆ چـارەی دوا بـەردەنـش
٢٦٥. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:
ســـەردار گـــران ســـەهـمـناک پێـــشـــەن
یا نـەوەی سـامـەن یا هـەر سـام وێشـەن

دا لەو شوێنە هەڵکەوتبێت. لە ن گ دا بە دوای ئەو بەیتانەدا فەسڵەکە کۆتاییی پێ دێت و فەسڵێکی نوێ بە ناوی " نامەنووسینی باوکی هەژیر بۆ کەیکاوس شا" دەست پێ دەکا. لێرەدا "گوردئافەرید" خوشکی هەژیر، کە ناوی نەهاتووە بەسەرهاتی شەڕکردنی خۆی لەگەڵ زۆراب بۆ باوکی دەگێڕێتەوە:

وە باهۆ قـــەوی وە ســـینە چاکـــەن
وە زۆر پڕ هێـــز وە جـــەمین پاکـــەن

جـــە هونەرمـــەندیش نیـــیەن نە جـــەهان
بە عـــەزم کـوشـتـــەی کـــەیکاوس ئامـــان

هەجیرش بگرت قەستش کەرد بە قەست
نیـاش نە ڕووی خـاک دەست و پاش بەست

دوو زوڵفم نە زیر کـــڵاوخـــود کـــەرد تار
شـیم نە ڕووی مـەسـاف عـەرسـەی کـارزار

ســەد چووب خـــەدەنگ پێکام نە گـیـانش
یەک یەک چون نەشتەر نشت نە ئیستخوانش

ئەســـپـــەر قـــەڵەم کـــەرد وە تیغ ئابدار
کـــڵاوخـــود کـــەنیـــا زوڵفم دا دیار

ئەوەند جـەنگ کـەردم پەنەم نەمـەند گـیـان
وە فـــەند جـــە دەســـتش ئینە بەرشـــیـــان

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

بابۆ ئێـد شنەفت خـەیلێ بی ســـەرســـام
ڕوو کەرد بە دەبیـر ساحێب عـەقڵ و فام[٢٦٦]

---

٢٦٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بابۆ ئێد شنەفت خەیلێ بی سەرسام
تەڵەب کەرد وەزیر ساحیب عەقڵ و فام

فــــەرمـــا ئەی دەبیـــر نامـــە بەنا کـــەر
ئیـبـتـیـدا بە نام مـوشکولْ گـوشـا کـەر[٢٦٧]

قــەڵەم گــرت بــە دەست دا نــە روی تەحـــریر
نـویـســـــا بـە نـام بینـای [بـێ نـەزیر][٢٦٨]

لێرەدا لە ن ئە دا سـەرفەسـڵێکی نوێ بە ناوی "نامـەنووسـینی گـۆدەرز بۆ کـەیکاوس شـا"[٢٦٩] دەست پێ دەکـا. بەڵام وەک دیتـرا لە ن گ دا چەند بەیـتێک پێشـتـر دەسـتی پێ کردووە. بێجگە لەوە دەسپێکی نامەکان لە هەر دوو نوسخەکەدا زۆر لە یەک جیاوازن. لە ن ئەدا ئاوا دەست پێ دەکا:

تـەرقــیم کــەرد نـامــە نـام کــردگـــار
کــیـــانـا دروود ســـەنای بـێ شـــمـــار

بـەڵێ کـــەیکاوس پادشـــای ئێـــران
ســالار ســـەرهەنگ جــەنگی دلێــران

مـەعلووم بۆ جـەلات شـای ئێران زەمین
شـەهنشـای سـەردار سـپای سـەهمگین

ئومـێـد هەن بە زات جـەهـان ئافـەرین
بمـانی بـە شـــاد نە ڕووی ســـەر زەمـین

لە ن گ دا بەشێوەیەکی دیکە بەم سێ دوو دێرە دەست پێ دەکا:

نـویـســـا وە لای پادشــــای ئێـــران
یەعنێ کـەیکاوس شـای دەنگ دلێـران

ئومـێـد هەن بە زات جـەهـان ئافـەرین
بنـیـشی وە شـاد نە ڕووی سـەر زەمین

٢٦٧. لە ن گ دا نییە.
٢٦٨. لە ن گ دا نییە.
٢٦٩. کەژدەهەم یان گۆدەرز هەر دوو لە چیرۆکە جیاوازەکاندا هاتوون.

جـەوانێ چون شـێر غـورەندەی دەمـان
ڕەفــیــقش هـومــان چەنی بـارەمـــان

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ها جــە لای تـورکــان شــای ئەفــراســیــاب
ئامـان وەی مـەکـان سپـای بێ حـەسـاب[٢٧٠]

چەند خـێـمــە گـوڵ ڕەنگ ئەبریشـــەم تاف
سـەحرا و سـەر زەمین بی وە دانەی سـاف[٢٧١]

جـــــوانێ جـــە سنع یـازدە ســـــاڵەن
ســالار ســەرکــەش کــەمــەربەند لاڵەن[٢٧٢]

هـەر کــا مــەکــێــشـــۆ تێغ هندی کـــار
نـەهـەنـگ نـە دەریـا نـەدارۆ قــــــەرار[٢٧٣]

جـــە توران ئامـــان پەی شـــەهریاری
قـــەڵامـــان بـە زۆر گــرتـەن بە خـــاری[٢٧٤]

---

٢٧٠. دێری یەکـەم لە هەردوو نوسـخـەکـەدا یەکن، بەڵام لە دێری دووەمـدا جـارێکی دیکە ناوی "ئێران" لە ن ئە دا هەیە، کە لە ن گ دا نییە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ها جە لای تورکان شای ئەفراسیاب
ئامـان بە ئێـران سـوپای بێ حـەسـاب

٢٧١. لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن، بێجگە لەوە لە باتی "سەحرا" لە ن گ دا "سارا" هاتووە.

٢٧٢. لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن.

٢٧٣. بە کەمێک جیاوازییەوە لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن:

هەر گـا بکێـشـۆ تیغ هـیندی کـار
نەهەنگ نە دەریا مـــەبۆ بێ قـــەرار

٢٧٤. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگە لە دێری دووەمدا نەبێت، ئەمەی ن گ دروسترە:

جــە توران ئامــان پەی شـــەهریاری
قــەڵامـان بە زۆر کـەردەن حـەسـاری

هەژیر شی پەرێش بەندش کـەرد وە قـەست
نیـاش وە زەمین دەست و پاش ببـەست[٢٧٥]

لێرەدا لە ن گ دا دوو دێڕێک هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

هـەنی نـەمـەندەن تـەنـها سـواریێ
بشـۆ بە مـەیدان پەی کـارزاریێ

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

هـەنی نـەمـەندەن جـەنگ سـواران
بشـین بـە مـەیدان پەی کـارزاران[٢٧٦]

لە درێژەی نامەی گۆدەرز بۆ کەیکاوس شادا لە ن ئە دا چەند دوو دێڕێکی دیکە هاتوون، کە لەگەڵ ن گ دا جیاوازییان هەیە. لە ن ئە دا نامەکە بەم سێ دوو دێرە کۆتایی دێت:

عـەرزە نویسـیـا سـەرتا پا تەمـام
نـویسـا مـۆر کـەرد گـۆدەرز پڕ فـام

داش بـە دەسـت پـەیک پـەڕەنـدەی پـڕ دەو
وێشـان کـۆچ کـەردن هەر بە نیـوەشـەو

کـێـشـان گـەنجـوو و مـاڵ خـەزانـە تەمـام
بەرشـێن جـەو مـەکـان بێ سـەبر و ئارام

لە درێژەی نامـەکەی گـۆدەرز بۆ کـەیکاوس شـادا، لە ن گ دا هـەژمارێکی دیکەی زیاتر دوو دێری هـەن، کە لە نوسخـەی ئە دا نین:

---

٢٧٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هەجیر وست وە چەنگ خـەستەی دڵ خـەمین
کـێـشـا وە کـەمـەند پارەی سـەهمگین

٢٧٦. لە ڕیزبەندی ن گ دا لە هەمان شوێندا نییە و ئاوا هاتووە:

هـەنی نـەمـەندەن تـەنـهـا سـواریێ
بشـۆ بە مـەیدان پـەی کـارزاریێ

ئەگـەر کـە شـا وێش زو نەیۆ وە جـەنگ
هەنی جـە حـەسـار نـیـیەن جـای درەنگ

هەرچێ گـەنج و مـاڵ توحـفـە و مـەتـامـەن
هەر چەند کە فـەرزەند یان ئەقـرەبامـەن

شـەو ڕاگـە نەهات مـەگـیـرون نە وەر
پەژارە نەبی جـا تا بـە ڕووی مـەحـشـەر

ئیـخـتـیـار بە دەست شـای بڵند مـاوان
سـینەمـان بە تیغ دوژمـن شکاوان

عـەرزی زەلیـلی سـەرتـاپا تـەمـام
نـویسـا بـە سـۆز یـاوا بـە ئـەنجـام

داش بـە دەست پـەیک پـەڕەندەی پڕ دەو
وێشـان کۆچ کـەردن هـەر جە نیمـە شـەو

کـێشـان گـەنج و مـاڵ گـوریزان بـە تاو
بەرشین جـە ئەیوان شـەو نەکـردن خـاو

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

سـەحـەر چـوون خـورشێد نوورش بی ئیـزهار
سپـای قـەتران پۆش جـبـهەش بـی قـەرار[٢٧٧]

جـەهـان پۆشـاوە کـالای نۆ ڕەنگی
بێـدار بی جـە خـاو ئەژدەهـای جـەنگی[٢٧٨]

---

٢٧٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـەحـەر چوون خـوەرشید جـە کەل بەر ئاما
سـپـای بێ سـامـان جـە خـاو هـورێزا

٢٧٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

پـۆشـان وە بـالا کـالای فـەرەنگی
بێـدار بی جـە خـاو سـوهراب جـەنگی

سـپـلاح رۆی جـــەنگ تەمـــام دا نە وێش
شـی وە کـۆڵ ڕەخش بێ خـۆف و ئـەندێش[٢٧٩]

سـپـای بێ سـامــان خـێـزا پەی نـەبەرد
زەمـین بی بـە قــیــر هـەوا لاجـیـوەرد[٢٨٠]

جـــەولان دا وە ئـەسپ نـەوەی نـامــــدار
لەشکەر ڕوو کــەردن وە دەروازەی شــار[٢٨١]

[ســواران] شــەڕ جــویای ڕەزم جــەنگ
دیشــان خـاڵیـیـەن قـەڵای تەخت تـەنگ[٢٨٢]

گـێـلان پەی دوخـتـەر جـە سـەر تـا بە وار
نـەوی نیــشــــانـەی نـەوەی نـامــــدار[٢٨٣]

---

٢٧٩. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ســـەلاح رۆی جـــەنگ پۆشـنـا بـە وێش
شـی نـە کــۆڵ ڕەخش بێ خــۆف و ئەندێش

٢٨٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ســپــای تورکــان خــێــزان پـەی نەبەرد
زەمـین بـی وە قـــیـــر هـەوا لاجـــەوەرد

٢٨١. بە بڕێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جــــەولان دا بـە ئـەسپ نـەوەیـی نـامــــدار
شکسـتن بـە گـــورز دەروازە و حـــەســـار

٢٨٢. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بـە هەڵە نووسراوە، دەبێ دروستـەکـەی ئەمـەی سـەرەوە لە ن ئە دا بێت. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ســـواران دا وە جـــویای ڕەزم جــــەنگ
کـێـشــان نە مـابەین قـەڵای سـەخت تـەنگ

٢٨٣. لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن.

کـێـشــان گـەنج و مـاڵ بارخـانـەی وێشــان
نشـتن جــەو حــەســار خــاتر پـەرێشــان[284]

قـــاســـد گـــۆدەرز چوون تـەیر تێـــژباڵ
یاوا وە ئێـــران وێنـەی بای شـــەمـــاڵ[285]

مـــــــەنـزڵ بـە مـــــــەنـزڵ لـوا بـە ڕاوە
نامـــە دا بە دەست کــەیکاوس شـــاوە[286]

ســـەراســـەر ئـەحـــواڵ وێشـــان نمانا
جـــە لای کـــەیکاوس پادشـــای دانا[287]

کــــەیکـاوس وانـا نـامــــــەی دلێـــــران
خـــرۆشــــا وە قـــار پادشـــای ئێـــران[288]

نیــــا بـە نـای بـەزم یاران تـەڵەب کـــەرد
بیــژەن چەنـی گـیـو [گـورگین مـیـلاد][289]

٢٨٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

کـێـشــان بەو حـەسـار بارخـانەی وێشــان
نشـــستن وە خـــەمناک خــاتر پەرێشـــان

٢٨٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

قـاسـد چوون شــاباز جــەنگی دلێـران
تـا یاوا وە نـەزد پادشــــــای ئێـــــران

٢٨٦. لە ن گ دا نییە.

٢٨٧. لە ن گ دا نییە.

٢٨٨. لە ن گ دا لە شوێنێکی دیکە ڕیزبەندیدا ئەم دوو دێرە بەم شێوەیە هاتووە:

چون وانا عـــەرزەی جـــەنگی دلێـــران
خـــرۆشــــا بە قـــار پادشـــای ئێـــران

٢٨٩. لەم دوو دێرە دا، دێری دووەم بە شێوەیەکی زۆر جیاوازتر لە ن گ دا هاتووە:

نیـــان بـەزم ســـاز یاران تـەڵەب کـــەرد
خـــدی دان بـە جـــام تـا بە شـــەفـــەق زەرد

له ڕیزبەندی ل‍ە ن گ دا، ئا لێرەدایە، کە نامەبەری گۆدەرز دەگاتە لای کەیکاوس شا و ئەم دوو دوو دێرە هاتووە، کە لە ن ئە دا نییە:

چەند پەهلەوانان حازر بین جە لاش
دەست وە بان دەست مەکەردن سەناش

شا دیش قاسدێ ئاما جە لاوە
عەرزش دا بە دەست کەیکاوش شاوە

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

توس و فەیبورز شازادەی کەیان
شیدوش شاپور نەوەی دلێران[290]

لێرەدا دوو دێرێک لە ڕیزبەندی ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

بێژەن چەنی گیو، گورگین میلاد
ڕەهام و بەهرام، گۆدەرز کەشواد

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

جەم نە حزووری شای ئێران دیار
تەک دان وە باڵین کورسی زەڕنگار[291]

خێزا نۆشا نۆش پیاڵەی بێگەرد
ڕەهام و بەهرام گۆدەرز و کەشواد[292]

---

٢٩٠. لە ڕیزبەندی ن گ دا، کە لە شوێنێکی دیکەدا هەڵکەوتووە بەم شێوەیە هاتووە:

تـوس و فـەریبـورز شـازادەی کـەیـان
شـیـدوش و قـوبـاد نەوەی کـەیـانـان

٢٩١. لە ن گ دا نییە.

٢٩٢. وەک خۆی ئەمە لە ن گ دا نییە، بەڵام هەمان ناوەڕۆک و هەمان ناو لە دوو دوو دێری دیکەدا، کە لە ن گ دا هەیە کە پێشتر هاتووە.

شـــا وات وه یاران خـــــاترم ڕێشــــەن
[ســپــایێ] ئامــان عــەداوەت پێــشــەن[293]

شـــا قـــســـەی زۆراب یەکـــایەک تەمـــام
وانا پەرێشـــان ئاخـــر ســـەرئەنجـــام[294]

واتش پەهلەوان جـــەنگیـــتـــان کـــامـــەن
کـێـتــان هونەرمــەند پڕ زۆر و ســامــەن[295]

ســـەحـــەر ســـپـــاهی مکەمـــەڵ تەیار
ڕاهی بـۆ بەو جــــا وێـنەی ئـەبر تـار[296]

بەو تەور سـپــای تورک کــەرو قــەتڵ و عــام
هـــەر بـــواچـــانـــەوە تـــا دەور ئـــەیـــام[297]

---

٢٩٣. ئەمە لە ن گ دا نییە.

٢٩٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شـا قسـەی سـوهراب سـەرتاپا تەمـام
وانا پەرێشـان سـەرسام بین سـەرسام

٢٩٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتش پەهلەوان جـەنگی کـودامـەن؟
کێـتـان هـونەرمـەند پڕ زۆر سـامـەن؟

٢٩٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سەحەر سپای جەنگ مەسپارۆش بە دەست
ڕاهی بۆ پەی ڕەزم وێنەی شـێـر مـەست

بە دوای ئەمەدا دوو دێڕێکی دیکە هاتووە کە لە ن ئە دا نییە:

فـــەردا {پەری لیک} شـــۆڵەی ئافـــتـــاب
برۆ بەو مـەکـان سـپـای بێ حـیـسـاب

٢٩٧. لە ن گ دا دێری یەکەم وەک یەکن و دێری دووەم لێک جیاواز:

بەو تەور سـپـای تورک کـەرۆ قـەتڵ و عـام
هـەر واچـان بـە ڕاز تـا یومــــەلقـــەیام

جـــــــەو پـەهـلـەوانـان ئـالآی پـڕ هـونـەر
هیچ کەس پەری جەنگ نەبەستش کەمەر[٢٩٨]

تەمــام گـشت مــات بین ســەراسـیـمــە وار
ئاخـر سـەرئەنجـام ئامـان بە گـوفـتـار[٢٩٩]

واتـن پـادشـــــا جــــــەوانـێ وەی تـەور
وە (نیکی) مـەدۆ شـمـشـێـر نە ڕوی هەور[٣٠٠]

نـە جـــاگـــەی هـەژیر کـــەردەن وە بـەند
وە یەزدان پاک یەکـــتـــای خــــوداوەند[٣٠١]

مــەگــەر هـەر ڕۆسـتـــەم جـە زابـۆل زەمین
بـەیـو وە جـــــەنـگ وە مـــــەیـدان کـین[٣٠٢]

وەرنـــە هــیـــچ تـــەور نمـــەبــۆش وە چـــار
کـەس نیـیـەن هـەمـتـاش نە ڕوی ڕۆزگـار[٣٠٣]

لێرەدا لـە ن گ دا ئەم فـەسـڵـە تەواو دەبێ و فـەسـڵێکی نوێ لە ژێر سـەردێڕی "نامـە نووسینی کەیکاوس بۆ لای ڕۆستەم" دەست پێ دەکا.

---

٢٩٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئـەو پەهـلـەوانان نـە پای تـەخـت شـــــا
تـەمـــام ســـەراســـەر گـــرد زەڕین کـــولا

٢٩٩. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەکوو یەکن.

٣٠٠ لە هەر دوو نوسـخـەکـەدا یەکن، بێجگە لەوە وشـەی "نیکی" بە هەڵە کـەوتووەتە نێـو ن ئە دا. دروستەکەی وشەی "کینە"یە کە لە ن گ دا هاتووە.

٣٠١. لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن، بێجگە لەوە لە ن گ دا لە باتی "نە" لێرەدا "وە" هاتووە.

٣٠٢. لە هەر دوو نوسـخـەکـەدا دێری یەکـەم وەکو یەکن، دێری دووەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە: بیـۆ پەری جەنگ نە مەیدان کین

٣٠٣. دێری دووەم لە هەر دوو نوسـخـەکەدا وەک یەکـە، بیتی یەکـەم لـە ن گ دا ئاوا هاتووە: وەرنە بێ دەستوور هیچ نەدارۆ چار

(ن ئه) بەردەوام دەبێ:

کــەیکاوس شنــەفت خـــەیلێ بی ســـەرســـام
تەڵەب کــەرد وەزیر ســاحێب عــەقڵ و فــام[٣٠٤]

وەزیر حـــــازر بی جــــە لای کـــــەیکاوس
تــەک دا وە کـــورسـی ســــاف ئـابـنـوس[٣٠٥]

لێرەدا فـەسڵێکی نـوێ لە ژێر سـەردێری "نامەنووسـینی کەیکاوس بۆ ڕۆسـتەم" لە ن ئە دا دەست پێ دەکا:

قــەڵـەم گــرت بـە دەست دا نـە روی تەحــریر
نـویسـا بـە نـام بیـنـای بـێ نـەزیـر[٣٠٦]

ئـەوەڵ ئیــسم زات یـەزدان ئینشـــا کـــەرد
بـەنام بێ چون بێ هەمـــتـــای بێگەرد[٣٠٧]

دوعـــــای فـــــراوان نـویـســــا وە زاڵ
وەنەت مـــەعلووم بۆ پیــری کـۆنـە ســاڵ[٣٠٨]

دووهــەم بـە ڕۆســـتــــەم نـەوەی زاڵ ســـام
بمـانـی بـە شـــــاد نـە دەوری ئـەیـام[٣٠٩]

---

٣٠٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شــا فــەرمــا وەزیر حــازر بی جــە لاش
ســوجــدەی زەمین بەرد نە ڕووی خــاک پاش

٣٠٥. لە ن گ دا نییە.

٣٠٦. لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن.

٣٠٧. لە ن گ دا نییە.

٣٠٨. لە ن گ دا نییە.

٣٠٩. لە ن گ دا نییە.

بەڵێ ئەی ڕۆستەم نەوەی پورسام
باش باڵادەس دلێران تەمام[٣١٠]

دایم سپەهدار جەرگەی سەروەران
جەلاد دێوان ڕای مازەندەران[٣١١]

لە ن گ دا ئەم دوو دێرە هاتووە، کە لە ن ئە دا نییە:

هەر بە مەرز ڕۆم تا وە مڵک چین
نامت مەنشوورەن جە ڕووی سەرزەمین

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

بەور بەیان پۆش کەللەی دێو نەسەر
شێر سەهمگین کوشەندەی ئەژدەر[٣١٢]

ساحێب زۆر و زات گورز نۆسەد مەن
نەوەی زاڵ زەڕ بێخۆف جە دوشمەن[٣١٣]

جە دوشمەن نەترس بە ڕۆژ داوا
جەرگ دێو شکاف وە تێغ مەودا[٣١٤]

مەعلووم بۆ جە لات پور نامەوەر
[ژ] توران ئامان سپای پڕ خەتەر[٣١٥]

---

٣١٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بەڵێ هەی ڕۆستەم پەهلەوان جەنگ
کوشندەی دێوان ئەولاد ئەرژەنگ

٣١١. لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن.

٣١٢. لە ن گ دا نییە.

٣١٣. لە ن گ دا نییە.

٣١٤. لە ن گ دا نییە.

٣١٥. لە ن گ دا بە شێوازێکی دیکە هاتووە. جێگەی سەرەنجە لە ن ئە دا وشەی "ژە" لە باتی "جە"ی هەورامی یان گۆرانی لەم دوو دێرە و ژمارەیەک دوو دێری دیکەدا هاتووە کە لە ن گ دا نییە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

مەعلووم بۆ جە لات وەختم بێ وەختەن
هەژیر ها خەریک زندان سەختەن

ئیـــســـه ژ توران شـــای ئـهفـــراســـیـــاب
ئامـان وەی مـەکـان سپـای بێ حـەسـاب[316]

ســـــپــــــاهـدار زۆراب زەنـەنـدەی دەمــــــان
هێمـان [گولّبەرگش] نەو ڕەستـەی ساوان[317]

له ڕیزبەندی ن گ دا دوو دێرێک هەیە، کە لێرەدا نییە:

ســـوهراب ســـپـــەهـدار جـــەنگێ مـــەوانـۆ
خـەنجـەر جـە ڕووی چەرخ هەفـتـەم مـەشـانۆ

(ن ئه) بەردەوام دەبێ:

جــــوانـێ جـــــە سنـع یازده ســـــالآنـەن
ســالار ســەرکـــەش کـەمـــەربەند لالّەن[318]

نـە وەقت مـــەیدان مـــەعـــرەکـــەی نەبـەرد
کـۆی خـارا بە دەست ئەو مـەبۆ وە گـەرد[319]

٣١٦. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

هـا جـه لای تورکـان شـای ئـەفـراسـیـاب
ئامـان پەی مـەکـان سـپـای بێ حـیـسـاب

٣١٧. له جێگەی ئەم دوو دێره ، دوو دێرێکی زۆر جیاواز و دوور لەیەک له ن گ دا هاتووه:

چەند کـــەس پەهلـەوان زەنـەندەی دەمـــان
هـومـــان و قـــوباد چەنی بەهـرەمـــان

٣١٧. له هـەردوو نوسـخـەکـەدا وەک یەک هاتوون. وشـەی "سنع" لە ن ئە دا و و "سـن" و بە هـەڵەش "سند" له ن گ دا نووسراون.

٣١٩. به کەمێک جیاوازییەوه له ن گ دا ئاوا هاتووه:

نـه وەقت مـــەیدان مـــەعـــرەکـــەی نەبـەرد
کـــۆی خـــارا بە گـــورز ئەو مـــەبۆ بە گـــەرد

چەند پەهلەوانان جەنگی هەمڕاشەن
گشت کەمەر بەستە حازر جە لاشەن[٣٢٠]

سپای تورانی عەداوەت پێشەن
یەک زۆراب نامی سەردار وێشەن[٣٢١]

سپا سالارەن نەوتوول نەمام
سالار سەرکەش پڕ زۆر و سامەن[٣٢٢]

هەرچی پاڵەوان سەرحەد نشینەن
یەکایەک مەحبووس خاتر غەمگینەن[٣٢٣]

هەژیرش بە زۆر وە زۆر کەردەن قەست
بەتاو نە مەیدان دەست و پاهش بەست[٣٢٤]

لێرەدا ئەم دوو دێرەی خوارەوە لە ن گ دا هاتووە:

وە زەرب باهۆی زۆر سەهمگین
نگون کەرد نە خاک سارای سەرزەمین

---

٣٢٠. لە ن گ دا ناوەڕۆکی ئەم دوو دێرە تێک هەڵکێشی دوو دێرێکی دیکە کراوە. چاو لە دووەمین پەڕاوێزی، پێش ئەم پەڕاوێزە بکە.

٣٢١. لە ڕیزبەندیی ن گ دا نییە، بەڵام ئەمە هەمان دوو دێری دووپاتکراوەی نامەی گۆدەرز بۆ کەیکاوس شایە.

٣٢٢. لە ڕیزبەندی ن گ دا نییە.

٣٢٣. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون، بێجگە لەوە لە ن گ دا لەباتی وشەی "سەرحەدنشین" وشەی "کورسی نشین" نووسراوە.

٣٢٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هەژیرش وە جەنگ قەستش کەرد وە قەست
داش وە زەمیندا دەست و پاش بەست

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

هەنی نەمەندەن جەنگی سواران
بشین وە مەیدان پەی کارەزاران[٣٢٥]

ئامانت فەرزەن زینهار سەد زینهار
وەختی مەوینی نامەی شەهریار[٣٢٦]

بپۆشە سیلاح جەنگی وە ئەندام
وەتاو تەعجیل حازر بەر جە لام[٣٢٧]

نامە دا بە دەست گیو هونەرمەند
پەهلەوان چوون تیر جەهەندەی کەمەند[٣٢٨]

کەبووتەر فراز ڕاهی بی وە جەخت
دە شەوانە ڕۆژ بە وەخت و بێ وەخت[٣٢٩]

---

٣٢٥. لە ڕیزبەندیی ن گ دا نییە، بەڵام ئەمە هەمان دوو دێری دووپاتکراوەی نامەی گۆدەرز بۆ کەیکاوس شایە.

٣٢٦. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون بێجگە لەوە، کە لە ن گ دا وشەی "مەوانی" (کە خوێندت) لە جێگەی وشەی "مەوینی" (کە دیدت) هاتووە.

٣٢٧. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون بێجگە لەوە کە لە ن گ دا لە جێگەی "بەر"، "بە" نووسراوە .

٣٢٨. بە کەمێک جیاوازی لە دێری یەکەم و جیاوازی زۆر لە دێری دووەمدا لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

نامەش دا بە دەست گیو هونەرمەند
سوار بی وە ئەسپ جەهەندەی سەمەند

٣٢٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

گیو سەرئەفراز ڕاهی بی وە جەخت
دە ڕۆژ و دە شەو بە وەخت بێ وەخت

ڕۆژ یازدەهەم وەخت سوب سەحەر
جە زابل زەمین سەرکێشا وە دەر[٣٣٠]

گوزەر کەرد نە ئاب سەحرای سەهمناک
ڕوو نیا بە دەشت پوور سینە چاک[٣٣١]

ناگا دیدەبان جە بالآی حەسار
نگا کەرد جە دوور پەیدا بی سوار[٣٣٢]

شی وە لای ڕۆستەم نەوەی زاڵ سام
واتش پەهلەوان دونیات بۆ وەکام[٣٣٣]

سواریَ بە تەعجیل مەیۆ وە ڕاوە
ها وە کۆڵ ئەسپ جەهانپەیماوە[٣٣٤]

مەیو وە تەعجیل نمەز یە چێشەن
جە ئێران ئامان ئەحواڵێ پیشەن[٣٣٥]

---

٣٣٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

یازدەهەم نە وەخت شۆڵەی سوب سەحەر
جە زابوڵ زەمین سەر کێشا وە بەر

٣٣١. لە ن گ دا نییە و لێرەشدا دوو دێرێکی نەپۆڕە.

٣٣٢. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکە، بەڵام دێری دووەم بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: نگا کەرد جە دوور مەیۆ یەک سوار

٣٣٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شی بە لای ڕۆستەم بێ سەبر و ئارام
وات ئەی پەهلەوان نەوەی زاڵ سام

٣٣٤. دێری دووەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری یەکەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە: سوارێ جە دوور مەیۆ جە ڕاوە

٣٣٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بە تەئجیل مەیۆ تمەز کە چێشەن
جە ئێران ئامان هەواڵێ پێشەن

رۆســتــەم چوون شنـەفت دەردەم بی ســوار
ئامــا وە بیــرون دەروازەی حــەســار[٣٣٦]

نگا کـــەرد واتش نەوای دوشـــمـــەن بۆ
جـویای جـەنگ کین جـای فـیلەتـەن بۆ[٣٣٧]

نگا کـــەرد جــە دوور دانـای هۆشــیـــار
ئاوەرد وە نەزەر ڕەفـــتـــاری ســـوار[٣٣٨]

زانـاش تـاج کـــلاو تـەڵاش نـە ســـــەرەن
بەرگــوزیدەی وێش گــیــوی ئەژدەرەن[٣٣٩]

ئامــا وە پێـشـواز دەسـت وست نەگــەردەن
دیدەم ڕەوشـن بی تاســەی تۆم کــەردەن[٣٤٠]

دەسـت گــــرت بـە دەسـت لـوان وە ئـەیوان
خـدمـەتش مـەکـەرد بـە ڕۆح و بە گـیـان[٣٤١]

لێرەدا لە ڕیزبەندیی ن گ دا دوو دێرێک هەیە، کە لە ن ئە دا نییـە، ئەمـەش پرسـیـارێکە، کە ڕۆستەم لە گیوی دەکا، وەک لە ن ئە دا دواتر دەبیندرێ، تەنیا وەڵامی گیو داندراوە:

٣٣٦. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٣٣٧. لە ن گ دا نییە.

٣٣٨. لە ن گ دا نییە.

٣٣٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

زانـاش کـــلاوخـــود تـەڵا نـە ســـەرەن
خـــاهـەر زادەی وێش گـــیـــو نـامـــوەرەن

٣٤٠. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

تـا یاوان بـە هـەم دوو دەسـت نـە گــــەردەن
دیدەم ڕۆشـن بـی تـاســـــەتم کـــــەردەن

٣٤١. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

دەست گـــرتن وە هـەم تـا شـین بـە ئـەیوان
مــوبـەت مــەکــەردش بە دیدە و بە گـــیـان

پادشـــا چاقـــەن؟ گـــۆدەرز چ کـــارەن؟
جـــە پەهلـەوانان کـێ حـــورمـــەت دارەن؟

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

وات پادشـــا وە کـــەیف گـــۆدەرز وەکـــارەن
جـــە پـەهلـەوانـان کـێ خـــاتر دارەن[٣٤٢]

وات شـــوکـــور وە تۆ گـــشت وە دەمـــاغـــەن
قـــەڵا گـــیـریان هـەجـیـر دووســـاخــەن[٣٤٣]

[شـــاهنشـــا] کـیـاست وە تەعـجـیـل و تاو
زینـهار سـەد زینـهار شـەو نەکەری خـاو[٣٤٤]

ســـەرداری گـــران ســـەهـمناک ئـامـــان
[پـەهلـەوانێـــوەن] زۆرش بێ ســـامـــان[٣٤٥]

ســـەد و دوو هــەزار ســـوار جـــە لاشـــەن
چەند پـەهلـەوانان جـەنگی هـەمـتـاشـەن[٣٤٦]

---

٣٤٢. لە ن گ دا بەشێوەی پرسیاری ڕۆستەم لە گۆدەرز هاتووە، بەڵام لێرەدا سەروبنی ئەم دوو دێرە لە ن ئە دا بە هەڵە هاتووە.

٣٤٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتش بە دەوڵەت گـــشت بە دەمـــاخـــەن
قـــەڵاکـــە گـــیـریان هـەژیر دوســـتـــاخـــەن

٣٤٤. دێری دووەم لە هەر دوو نوسخەدا یەکن، بەڵام دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

شـــا منش کـــیـــاست بە تەئجـــیل و دەو

٣٤٥. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەدا یەکن، بەڵام دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

پەهلـەوان جـــەنگ زۆرش بێ ســـامـــان

٣٤٦. لە ن گ دا لە بارەی ژمارەی سوارەکانەوە "دەور دوو هەزار" (نزیک بە دوو هەزار) هاتووە بەڵام وەک دەبیندرێ لە ن ئە دا سەد و دوو هەزار سوار هاتووە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

دەور دوو هـەزار ســـپـــا جـــە لاشـــەن
چەند پەهلـەوانـان جـــەنگی جـــە لاشـــەن

بەڵێ وێنەی ئەو شـــێـــر ســـــەهـمگین
نیـــیەن ناپەیدان نە ڕووی ســەرزەمین[٣٤٧]

ڕۆســـتــەم وات گـێــڵام بە زات و هونەر
نەدیم پەهلـەوان جـــــە وێم زیاتـەر[٣٤٨]

بەڵێ جـە دوخـتــەر شـاهی سـەمـەنگان
[بەوێم] مـــەزانو فـــەرزەندێم پەیدان[٣٤٩]

ئەگـــەر ئەو بیــیــەن منداڵیش کـــەردەن
ئابڕو حـــەیای هەجـــیـــرش بەردەن[٣٥٠]

هێــمـــا کـــودەکـــەن نادیدە ســـاڵەن
بێ خـــەبەر نە ڕەزم گـــورز و گـــۆپاڵەن[٣٥١]

گـــیـــو هونەرمـــەند نامـــەی شـــەهریار
ئاوەرد دا وەدەست پەهلـەوان کـــــار[٣٥٢]

---

٣٤٧. دێری دووەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەکوو یەکن، بەڵام دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

نامش ســـوهرابەن، بەور ســـــەهمگین

٣٤٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆســـتــەم وات گـێـڵام دنیـا ســەراســەر
نەدیم پـەهلـەوان جـــــــە وێم زیـاتـەر

٣٤٩. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٣٥٠. ئەم دوو دێرە لە ڕیزبەندیی ن گ دا لە خـوارەوەی دوو دێری پێش ئەو لە ڕیزبەندی ن ئە دا هاتووە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەگـــەر ئەو بیـــەن یاریش پەی کـــەردەن
بـە ڕووی ئـاشـــــــتـی هـەژیـرش بـەردەن

٣٥١. ئەم دوو دێرە لە ڕیزبەندیی ن گ دا لە سـەرەوەی دوو دێری پێش ئەو لە ڕیزبەندیی ن ئە دا هاتووە: لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هێـــمـــای کـــودەکـــەن نادیدە ســـاڵەن
هام قـــابیل نیـــیـــەن هێـــمـــای منداڵەن

٣٥٢. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

دەردەم دا بـە دەسـت پـەهلـەوان کـــــــار

ڕۆستــەم گرت بـە دەست خـەیلێ نگا کـەرد
لەرزیـا وێنەی بیـد، خـۆفش نـە دڵ بەرد[٣٥٣]

واتش وە یـەزدان کــــارســـــاز بێ چوون
وە زەربـی تێـــغـم مـــەبۆ ســـەرنگوون[٣٥٤]

یا وە زەرب گـــورز مـــەکـــەروم قـــەســـتش
یا نـە جـای هـەجیـر مـەبەندم دەســتش[٣٥٥]

ئەو کـە دەعـوای تەخت کـەیکاوس کـەردەن
چارەش مـــەردەنەن هـە مـــەبۆ مـــەردەن[٣٥٦]

[ئیـمـشـەو] وە هـامـڕاز جـامـی بنۆشـیم
سـەحەر جامـە خـەشم غەزەب مـەبۆشیم[٣٥٧]

لە باتی ئەم دوو دوو دێرەی خوارەوە، لە ن گ دا تەنیا یەک دوو دێری ئاوا هاتووە:

مـەیل کـەردەن وە جـام نشــتـەن بە دڵشـاد
کـــەیکاوس شـــاشـــان هـیچ نـەمـــا بە یاد

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

مـەیل کەردن بە جـام شـەو نیشتن بە شـاد
غـــەمـــان دونـیـــا یەکـــســـەر دان وە باد

٣٥٣. لە هـەر دوو نوسخـەکەدا یەکن.
٣٥٤. لە هـەر دوو نوسـخـەکەدا یەکن، تـەنیا لە بـاتی وشـەی "یەزدان" لـە ن ئە دا، لە ن گ دا "دانا" نووسراوە.
٣٥٥. لە هـەر دوو نوسـخـەکـەدا یەکن، تەنیـا لە باتـی وشــەی "مـەبـەندم" لە ن ئە دا، لە ن گ دا "مەیونون" نووسراوە.
٣٥٦. لە هـەر دوو نوسخـەکەدا یەکن.
٣٥٧. بە جیاوازییەکی کەم بایەخەوە لە هـەر دوو نوسخەکەدا یەکن.
ئـەمـــشـــەو با هـامـــدەم جـــامێ بـنۆشـــیـم
ســەحـــەر بەرگ خـــەشم غـەزەب بپـۆشـیـم

خـــدێ دان وه کـــەیف [نشـتن] وه دڵشـــاد
کـــەیکاوســـــشــــان هـیچ نـامـــا وه یاد
نیـاشـان مـەجلیس سێ ڕۆژ و سـێ شـەو
پەی بـەزم بســـات کـــیـــانـی نـەو[358]
جـە مـەسـتـی شـەراب هیچ نامـان وەفـام
ڕۆژی چوارەمی ئاخــر ســـەرئەنجـــام[359]
گـیـو وات بە ڕۆسـتـەم ڕادەی سـەبر چەند
ئـەو ڕۆ سێ ڕۆژەن مـنت کـــەردەن بەند[360]
یاخـــۆ ســـوار بەر یا دەســـتــــوورم دەر
نەوای پادشـا قــەسـتـم کـەرۆ ســـەر[361]
کـەیکاوس پەی جـەنگ جـەخـتـش وەتاوەن
هیچ نیـیـەن وەفـام مـەسـتی شـەراوەن[362]

---

۳٥٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سێ ڕۆ تا شـــەوان مـــەجلیس نیـــاشـــان
لادی کـــەم نـەبی شـــەربـەت جـــە لاشـــان

۳٥٩. بە جیاوازییەکی کەم بایەخەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جـە مـــەسـتـی شـەراب هـیچ نەبـین وە فـام
پەی ڕۆی چەهـارەم ئاخـــر ســـەرئەنجـــام

۳٦٠. لە ن ئە دا وەک لێرەدا و هێندێک شـوێنی دیکەی چیرۆکەکەدا دەبیندرێ وشـەی "ئەورۆ" لە باتی وشـــەی "ئارۆ" لـە ن گ دا دووبات کـــراوەتەوە. بێـــجگە لـەوە دێری دووەم لە هـەر دوو نوســـخـــەکـــەدا یەکن و دێری دووەم لە ن گ دا ئـاوا هـاتووە: گـیـــو وات بە ڕۆســـتـــەم دارای هونەرمەند.

۳٦١. دێری دووەم لـە هـەر دوو نوســـخـــەکـــەدا وەک یـەکن. دێری یەکـــەم لـە ن گ دا بە کـــەمـــێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

یا ســـــوار ببـــــە یا دەســـــتــــــوورم دەر

۳٦٢. بە بڕێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

کـەیکاوس خـەشـمـش پەی جـەنگ بە تاوەن
هـەم فـــامـش نیـــیـــەن مـــەست شـــەراوەن

وەک لە ڕوونکردنەوەی ئەمینی لە کتێبەکەدا هاتووە لێرەدا وەک ڕیزبەندیی ٥ لاپەڕەی بەیازەکە، کە هەرکامەیان ١٥ "دێر" بووە، نەماوە. ئەم بەیتانە و هەموو لاپەڕەکان لە ن گ دا هەن.

لە ن گ دا وەک ڕیزبەندی لە درێژەی چیرۆکەکەدا هەتا کۆتایی ئەم فەسڵە، ئەم ٨٠ دوو دێرە کە لە ن ئە دا نییە، هاتووە:

مەبادا جە وەخت سەرمەستی شەراب
بواچۆ پێمان حەرف نا سەواب

ڕۆستەم وات بە گیو وەس کەر خەیاڵان
شێران جە تاو شەت تێغم مەناڵان

کەیکاوس جە لام چوون مشتێ خاکەن
چ پەروام چ خۆف شای سەهمناکەن

فەرما غوڵامان ئاڵای کەمەر زەڕ
زین کەران وە ڕەخش پەڕەندەی بێ پەڕ

کەمەر بەست نە پشت شەو نەکەردەن خاو
یاوان بە ئێران جەولان دان بە تاو

گۆدەرز و بەهرام، فەرهاد و قوباد
زەنگەی شاوران گورگێن میلاد

جەنگی سواران هەزاران هەزار
ئامان وە پێشواز نەوەی نامدار

ڕۆستەم چەنی گیو پیا بین جە ڕەخش
ئامان بە ئەیوان ئاڵای عەجەب نەخش

سوجدەی سەلام کەرد دانای هونەرمەند
پادشا وە قین عەلەیکش بسەند

شی نە جامەی قین، خەشمش خرۆشا
ڕوو کەرد بە ڕۆستەم وە هەیبەت جۆشا

به ڕووی خـەشـمـەوە کـەیکاوس بە قـار
واتش بـە ڕۆسـتـەم هەرزەی هـەرزەکـار

هیچ نەمـەترسی جـە حـوکم شـاهی؟
نمـەیـۆت وە چەم مـن چـون گـــەدای؟

گـیوم کـیاسـتـەن زینـهار سـەد زینـهار
هـەژیر نە بەندەن قـەڵا یەخـتـەسـار

تـۆ دایم نـە فـــیـکـر بـەزم ڕازەنـی
جـە حـوکم شـاهـان بێ نیـازەنی

ئـەگـەر جـە دەمـدا تێـغێ مـەبی پێم
ئـەوسـە بە تاقی مـەزانای مـن کـێم

بـە یـەزدان پـاک تیـغێ مـەشـەندم
سـەرت چون ترنج جـە تەن مـەکـەندم

شـا فـەرمـا بە گـیـو ڕۆسـتـەم کـەر بدار
جـە گـوفـتـار مـن چون نـەبیـەن پەژار

گـیـو نامـاش نە دڵ دەست و برد نـەکـەرد
شـەرم جە ڕۆستـەم کەرد، کێشا ئاه سەرد

شـا فـەرمـا وە تـوس بەورێ نە ئاغـوش
ڕۆسـتـەم چەنی گـیـو هـەردوو بەدار کـەش

وە زەرب چـومـاغ چـووی سـەخت پـەرام
بـڕێزە نـاخـوون پـەنجـە و پاش تـەمـام

توس ئامـا وە خـەشم توندی کـەرد نیگار
کـەمـەربەندش گـرت بکیـشـۆش بە دار

ڕۆسـتـەم چون شنەفت شـادی کـەرد بە تاڵ
خـرۆشـا بە خـەشم نـەوەی توخم زاڵ

واتش کـــەیکاوس وەســـەن قین و قـــار
نـەداری وە یاد جــــەفـــــای ڕۆزگـــــار

چەنی دێو ســفــیــد خــجڵ مــەندە بی
گـــرە گـــوشـــایت گــشت وە بـەندە بی

چەند نەڕە دێوان ســەر جــە تەم کــەندم
هـیچ کـــەس نیـــاراست بیـــۆ نە وەندم

چـەنـد پـەهـلـەوانـان بـەڵخ و بـوخـــــارات
بـە دەسـت بـەســــتــــە ئاوەردەم بـە لات

شـــــــــــــاهــیـم دا بــە تــۆ مــن....
بـەدار کـــــەردەنم جـــــە تۆنـە پنداشت

تۆ توخـم جــەمــشــیــد مـن نـەوەی زاڵم
جــە تۆ حـــازرەن بـەخت و ئـیـــقـــبــاڵم

ئـەر مـن نـەترســــون جـــــە یـەزدان پاک
چ کـــاوس چ لام یـەک مــشـــتێ خـــاک

ســا کـە حـەکـایەت ڕۆســتـەم بی تەمـام
توس ســــپــــەهـدار زۆر دا بـە ئـەندام

گـــرتش کـــەمـــەربـەند پیلەتەن بە قـــار
تـا بەر جــە ئـەیوان بکێـشـــوش بـە دار

ڕۆســتــەم بە غــەزەب مـشـتێ دا نـە توس
وسـتش نە ڕووی خـاک وێنەی سـیـاپوس

پا نیــــا وە ڕەخش ســــوار بی وە زین
بـەرشی جــە ئەیوان جـۆشـیــا بە قـین

واتش مـن ڕۆســــتــــــەم ئـەولاد زاڵم
کێ دارۆ تـابـشـت گـــــورز و گـــــۆپاڵم

ئەر من نەترسـۆ جـە یەزدان پاک
پادشـا جـە لام وێنەی مـشـتێ خـاک

جـەولان دا بە ئەسپ بێ سـەبر و ئارام
ڕاهی بی بە عـەزم ڕای زابول مـەقـام

واتن پادشـا مـەست شـەرابی
لادی توندی کـەرد، تۆیچ بێ دەمـاخی

چەند پەهلەوانان مـەجلیس نشین بی
یەکایەک مـەحـبـووس خاتر خـەمین بی

واتن بە گـۆدەرز تۆ ڕەهنمـایی
ئەرکـان دەوڵەت پای تەخت شـایی

واچە کـەیکاوس مـەر سـەرسـامەنی
دێوانەی کەم هۆش بێ عـەقڵ و فـامـەنی

ڕۆستەمت پەی چێش کەردەن خاتر تەنگ
مینای تەخت وێت پارە کـەرد وە سـەنگ

گـۆدەرز چون شنەفت نەکـەرد مـدارا
ئامـا نە پای تەخت پادشـای دارا

واتش پادشـام نەداری خـەبـەر
یەکێ چون ڕۆسـتـەم شـێـر پڕهونەر

چەند کێشا پەرێت جەفـای فـەراوان
چەند جـادوو بە تێغ هیندی شکاوان

چەند کـێـشـا پەرێت تەپڵ بەشـارەت
چەند گـەنج شـاهان ئاوەرد بە غـارەت

چەند نۆبەت بە جەنگ شای ئەفراسیاب
جـە هوون مـەردان زەمین کـەرد ئاب

ئیــــســـــه جـــه لای تۆ پـوچ و بێکارەن
مـــایەش حــەرف ســـارد، خـــەڵاتش دارەن

پادشـــا شـنـەفت ئـامـــا نـە جـــای وێش
کـــیـــاسـت ئەو دمـــای پەهـلـەوان پێش

عــومـــرم ڕۆســـتــەمـــەن ســـام نـەریمان
من جـە گـوفـتـەی وێم هـابیم پەشـیـمـان

گـــۆدەرز و بەهـرام فـــەرهـاد و قـــوبـاد
شـیــدوش و شـــاپور، گـــورگین مــیـــلاد

توس، فـــەریبـــورز چەنـی کـەســـتـــەهەم
چەند کـــەس دلێـــران ڕاهـی بین وەهـەم

یاوان بـە ڕۆســـتـــەم یاران گـشـت تەمـــام
بە شـــەرت قـــانـوون کـەردشـــان ســـەلام

واتن بـە ڕۆســـتـــەم ئـاخـــر یـە چێـشـــەن؟
تۆ جــە شـــای ئێــران خـــاترت ڕێشـــەن؟

ســـــوار گـــــران بـەرگـــوزیدەی جـــەنگ
بێ تۆ عـــومـــرمـــان نەبۆ یەکـــدرەنگ

دلێـــران پەرێت گـــرد خـــــاتـر تەنگەن
هـامـــــســــــەران زویر مـــات بێـــدەنگەن

بـاش بـاڵا دەست، جــــەنـگی دلێـــــران
گـۆش مـــەردۆ وە حـەرف پـادشـــای ئێــران

پـادشـــا بێ هـۆش مـــەست تریاکـــەن
لادی توندی کـــەرد مـــەگـــەر چ باکـــەن

ڕۆستـەم وات گۆدەرز سـاحیب عـەقڵ و فـام
وەســـەن حـــەرف پـوچ واتـەی ناتـەمـــام

من و سـیـدق سـاف ئـیـقـرارم کـەردەن
هـەنی جـەی دەمـا تـا بە ڕۆی مـەردەن

هـەر تـاکـە زیندەم نـە ڕووی ڕۆزگـار
پـەژارەم جـە دەین دیدەی شـەهـریار

ئەمـن گـورز و تێغ ڕەخـشـم جـە لامـەن
چ پەروام جـە قین کـەیکاوس شـامـەن

گـۆدەرز هـەم جـە نۆ ئامـا بە گـوفـتـار
وات ئـەی پەهـلەوان عـەرسـەی کـارزار

هـەرچی (تـۆ) واچـی ڕاسـتـەن تەمـام
بەڵێ حـەرەف ئێـدەن ئاخـر سـەرئەنجـام

ئێـرانـی مـەدان تەعنەی بێ حـەسـاب
مـەواچان ڕۆسـتـەم تەرسـا جـە سـوهراب

ڕۆسـتـەم چون شنەفت سـاکن بی جـە قین
تـەرسـا جـە تانەی واتـەی مـەنا و مـین

خـاتـر گـۆدەرز ئاوەردش بـە جـا
گـێـلاوە ئـامـا وە پای تـەخـت شـا

پـادشـا شنـەفت ئامـا وە پێـشـواز
وات مـن حـەرفـێم وات تـۆ بکێـشـی نـاز

شـاهـیت دا وە من مـنت کـەرد وەشـا
مـەبۆ تـا وە سـەر سـەریش وە ڕا

وە فـەرزەندیم گـرت، دەسـت بە دامـانت
لادی توندیم کـەرد جـە دێر ئـامـانت

ئێـسـە پەشـیـمـان خـاتـر خـەمـینم
نـەمـەندەن پـەرێت ڕەنگ نـە جـەمـینم

رۆســتــەم وات ئەی شـا گـونا کـارەنان
ببـەخـشم ئەمن شـەرمـەسـارەنان

هەر تاکـە زیندەی سـەر ڕووی بیـساتم
بەندەی کـەمـتـەرەین ئیـسـتـادەی پاتم

منیچ یەکـێنان جـە گـەردەن کـەشـان
جـە غـولام گونا جـە خـواجـە بەخـشـان

ئەربدۆ تەوفـیق پادشـای جـەبار
پەری تۆ سـوهـراب مـەکـێـشـون بە دار

ئەو کـە دەعوای تەخت کەیکاوس کـەردەن
جـا مـەردەنـەن هەر مـەبۆ مـەردەن

شـا وات بۆ ئەمـشـۆ جـامێ بنۆشـیم
سـەحـەر بەرگ خـەشم غـەزەب بپۆشـیم

ئەوەند بکێـشم سـپـای بێ شـومـار
دنیـا وە سـوهـراب جـەنگی ببـۆ تار

ڕۆسـتـەم چەنی شـا ڕوو کـەرد بە ئەیوان
زەمـزەمـەی سـازان یاوا بە کـێـوان

مـەیل کەردەن بە جـام بادەی عـەنبەر فـام
گـۆش دان بە ڕازان دلێـران تـەمـام

ئەو شـەو تا سـەحـەر یاران سـەراسـەر
گـۆش دان بە ئاهەنگ ڕازان دڵبـەر

لێرەدا لە ڕیزبەندیی ن گ دا فەسڵێکی نوێ بە ناوی "لەشکرکێشانی کەیکاوس شا بۆ شەڕی سوهراب" دەست پێ دەکا. ئەم بەشە لە چیرۆکەکە لە ن ئە دا لە درێژەی چیرۆکەکە براوە، لێرەدا لە ن گ دا درێژەی چیرۆکەکە، کە لە ٣١ دوو دێری پێک دێت، بەم شێوەیە دەست پێ دەکا:

سـەحـەر چوون خـێـزا شـۆڵەی ئافـتـاب
شـا فــەرمـا بـە توس بە تـەئجـیل و تاب

وێت چەنـی گــۆدەرز عــەلـەم وەپا كـــەر
سـەف سـەف سـواران جـەنگی جیـا كـەر

چابوک دلێــران ســـەد هـەزار ســـوار
سـان دا نە پای تـەوق خـاسـەی شـەهریار

لەشكر نویســان عــاجــز بین جــە نـام
قــەڵەم هەم نەمــەند كــاغــەز بی تـەمـام

فــەرمـا بـە گــەنجــوور دارای خــەزێنە
وا ئەسـپـەر بەخـشـا، مـینای سـەد وێنە

ســـــواران شـــا فـــــەریدوون فـــــەڕ
سـەراسـەر پۆشـان جـامـەی ڕەخت زەڕ

دانـە تـەپڵ كـــوس ڕاهـی بـی وە جــــەنگ
جـەهـان بـی یەكسـەر زوڵمـات شـەو درەنگ

ئارۆ هـەر چەند سـەنگ نە ڕووی سـارا بی
جــە پۆڵای هـەفت جــۆش كـوە خــارا بی

یەكـســان بی جـە سم سـواران وە گـەرد
بەردش پەی گەردوون گێج مـەدا و مـەبەرد

سێ ڕۆ تـا شـــەوان كــەردشـــان یـەلغـــار
یاوان وە قــەلعـەی ڕای سـفـیـد حـەسـار

هـەوا بـی تـاریک چەنـی گــــەرد تـیـــــر
ڕووی جـەهـان زوڵمات بی بە دەریای قیـر

جــەو تەرەف هـومــان جـە بالای حـەسـار
نگا كـــەرد جـــە دوور پـەیدا بـی غـــوبار

شی وه لای سوهراب سەراسیمە ڕەنگ
واتش پەهلەوان نییەن جای درەنگ

سپای بێ سامان ئامان جە ئێران
سپەهدار کاوس شای دەنگ دلێران

فرێ مەترسون خاترم ڕێشەن
جە سپای عەزیم دڵ بە ئەندێشەن

سوهراب وات هومان چ وەخت خەمەن؟
ئەرسەد کەیکاوس سپاش عەزیمەن

وە یەزدان پاک بەنای لامەکان
گردین بە دەستم مەبان وە بی گیان

زەڕەی خۆف نەکەرد نەوەی نامدار
شی وە بورج بەرز باروونەی حەسار

دیا وە لەشکر سپای ئێراندا
وە خەیمەی سەدرەنگ، دەنگ دلێراندا

تەمام دەشت کوە هاموون پۆشا بی
جە نەرعەی ئەسپان زەمین جۆشا بی

چەند هەزار بەیداخ سەرکێشان بە ئەوج
سەحرا و سەرزەمین لەشکر مەدا مەوج

پڵنگان جە کوە یەکسەر ستێزان
شێران جە فەریاد لەشکر گوریزان

فەرما تا هەژیر حازر بی جە لاش
سوجدەی زەمین بەرد نە ڕووی خاک پاش

سەرتاپاش خەریک حەڵقە کەمەند بی
گەردەنش بە تەوق سەد حەڵقە بەند بی

سوهراب وات هەژیر خەستەی پەشێو حاڵ
ئارۆ فـــەراوان مـــەپرســـون ئەحـــواڵ

جە گیو جە گۆدەرز جە بەهرام جە توس
جـــە ڕۆســتــەم زاڵ جـــە شـــا کـەیکاوس

جـــە توخم گـــۆدەرز جـــە ئەولاد ســـام
هەر چی مەپرســون ڕاست واچە جـە لام

ئەگـــەر تۆ مـــەبۆت کـارت بـۆ خـوشـتــەر
هەر چی مـــەپرســـون ڕاست جـــوابم دەر

ئەگـەر ڕاست واچی ڕاست مـەیۆ نە ڕات
ئەگـــەر بەد مـــەواچی بەد مـــەیۆ نە ڕات

هەژیر ئێـد شنەفت ئامـا نە گـوفـتـار
واتش ئەی جـــەوان نـەوەی نامـــدار

هـەر چی مـــەپرسی جـــە پەهلەوانان
پەنەت مـــەواچون چون دەفـتـــەر وانان

لێرەدا وەک ڕیزبەندی سەرفەسڵێکی دیکە بە ناوی "هەواڵپرسینی سوهراب لە هەژیر" لە ن گ دا دەست پێ دەکا، کە ئەم دوو دێڕییانەش سەرجەم ٨٢ دوو دێری دەبن لە ن ئە دا نین:

پەرســـاش ئەو خـــەیمەی نیلینگی زەڕباف
تیـــرەک زەڕ ســـتـــوون ئەبریشـــەم تەناف

چەند فـــەرشی زەڕباف دیبـــای چینیکار
وســـتـــەن نە مـــابەین کـــورسی زەڕەنگار

خـــەیلێ چادرەن بێ شـــومـــار بە دەو
جـــوملە حـــازرەن نە پای تەخت ئەو

نشتەن سپەهدار سەر بە تاجەوە
سەرمەستەن وە بان کورسی عاجەوە

جە لای دەست ڕاست تا وە پای عەلەم
سەف سەف سواران جەنگی بڕین جەم

ئەو سام سەهمناک فەڕی سامداران
نام ئەو واچە فەڕی نامداران

هەژیر وات خەیمەی کەیکاوس شاهەن
ساحب بەزم ڕەزم تیپ سپاهەن

پەرساش ئەو خەیمەی سورخ ئەتڵەس فام
تەناف تای خەیات ستوون سیم فام

ستوون نوقرەبەند ئاڵای زەڕ وەرەق
مەدرۆشۆ نە تەرح ستارەی شەبەق

سەر عەلەم نە تەرح کەللەی ئەژدەهان
کاڵاش قیمەتی دیبای پڕ بەهان

نە پای عەلەمدا نیشتەن جەوانێ
سەف پێکان جە لاش چەند پەهلەوانێ

واتش سپەهدار سپای لەشکرەن
نامش مەوانان توس نەوزەرەن

پەرساش ئەو خەیمەی زەرد لاجەوەرد
تیرەک زەڕ ستوون پەنجە وەش پەیکەرد

بەیداخێ کێشان پەیک نەهەنگ وار
حاشیەی بەیداخ دیبای کەس نەدار

زەمزەمەی سازان سەدای کوس جەنگ
بەر مەیۆ جە سۆز جە خەیمەی گوڵڕەنگ

وات خەیمەی گۆدەرز سام سەهمناک
جە ڕەزم شێران هیچ نەدارۆ باک

شێران سەر ئەفکەند خاشاک پاشەن
فەرزاندان هەفتا هەفت کەس جە لاشەن

پەرساش ئەو خەیمەی سورخ گوڵناری
ستوون نوقرە بەند لاجەوەرد کاری

تەناف ئەبریشەم تیرەک دانە بەند
بەند کەردەن بە ناز چەند حەڵقەی کەمەند

سەر عەلەم چوون مار زەنەندەی تەوار
نە دەورش مەدران سواران هەزار

واتش خەیمەی گیو خەنجەر گوزارەن
فەرزەند گۆدەرز هەم نامدارەن

داماد ڕۆستەم شێر پڕ زاتەن
کوشندەی دێوان سەر ڕووی بیساتەن

پەرساش ئەو خەیمەی ساف سفید ڕەنگ
سەف بەستەن تێدا سواران جەنگ

تەناف ئەبریشەم سەرستوون جە سیم
ساختەی ئوستادان نادرەی قەدیم

جوانێ جە تەرح گوڵ خونچەی ناز
گۆش دان وە ئاهەنگ سەدای سۆز ساز

تاوس پەڕ پێکان نە دەوران تاج
وێش نشتەن وە بان کورسی چووب عاج

واتش فەریبورز زەڕین کولاهەن
گوزیدەی شێران فەرزەند شاهەن

پەرساش ئەو خەیمەی دێز دیبا ڕەنگ
قەتارە ئەسپان چەنی گورز جەنگ

بەستەن نە دەورش یەکایەک تەمام
چەنی چەند ئەسپان مەرسەع لجام

بەیداخێ جە تەرح چناران بەرز
سەرکێشان بە ئەوج سەماوات ئەرز

سەر عەلەم ج تەرح کەللەی شێر نەڕ
مەشینۆ وە باد ئالآی سوب سەحەر

وات خەیمەی بەهرام نەوەی گۆدەرزەن
دەنگ نیک نامیش نە عالەم بەرزەن

پەرساش ئەو خەیمەی زەڕبەفت خارا
حەیرانەن چوون چەتر جەمشید دارا

کەنارش زەڕبەفت حاشیەش گوڵنار
کالآی قیمەتی مەتای کەس نەدار

ستوون چووب عاج ئاراستەن جە زەڕ
نم دادەی گولآب مشک ئاهوو بەڕ

بەیداخێ نە دەور خەیمەش مەلەران
سەر کێشان بە ئەوج سەحفەی ستاران

نشتەن بە زەمین بە خاتر گوشاد
کەیانان کەی نمەیۆش وە یاد

وات خەیمەی پەژن باشی ئێرانەن
دوختەرزای ڕۆستەم توخم شێرانەن

پەرساش ئەو خەیمەی سەبز نیلرەنگی
سەر عەلەم جە تەرح ئەژدەهای جەنگی

مێخ دامان جە سیم، سەرستوون جە زەڕ
ئەسەر ئوستادان ئاراستەن وە فەڕ

تەناف ئەبریشەم کەشیدەن بە تاب
تیرەک دانەبەند، نم دادەی گوڵاب

نە دەورش کێشان پەردەی بێ شمار
بەستەن بە سەد تەرز تەنافان هەزار

جوانێ وە بەرگ ڕووی مەیدانەوە
وە گورز و گۆپاڵ بێ سامانەوە

تەکدان وە کورسی وێنەی شێر مەست
غوڵامان جە لاش دەست وە بان دەست

ڕەخشێ نە مابەین خەیمەش دیارەن
عەنان سورمە دۆز زینش تەیارەن

چەند حەڵقەی کەمەند ساختەی چەرم خام
بەند کەردەن وە زین، چەم وەردەن تەمام

سیلاح ڕۆی جەنگ بە وێش ئاراستەن
خەفتانش وە چەرم بەوران ئاراستەن

ئەو مەرد و ئەو ڕەخش ئەو حەڵقەی کەمەند
جە ئێرانیان ئەوم کەرد پەسەند

ئەو سام سەهمناک فرێ سامدارەن
نام ئەو واچە گران نامدارەن

نام ئەو واچە هەرچی نامەش هەست
نەبا بە دەستم زووتر ببۆ قەست

هەژیر گۆدەرز شووم شەرمسار
بە مەکر و ئەفسوون ئاما وە گوفتار

واتش ئەی سوهراب خاتر زویرم
نامش نەمەندەن ئەسڵەن جە ویرم

هەر ئێد مەزانۆ پڕ زۆر و سامەن
وە تازە جە موڵک بوخارا ئامەن

چەنی چەند هەزار جەنگی دلێران
ئامان وە ئیمداد پادشای ئێران

سوهراب وات ئەی مەرد شوم دڵ جە سەنگ
نمەز کۆن ڕۆستەم پەهلەوان جەنگ؟

سەرا پەردەی چەتر خەیمەگاش کامەن؟
ئاخر جە کام لاش ماواو مەقامەن؟

وات شین وە گەشت باغچەی عەجەب تەرز
نشتەن نە پای چەتر چناران بەرز

گۆش دان بە ئاهەنگ نەغمەی نەهانی
نامان وە ئیمداد سپای ئێرانی

سوهراب وات چ وەخت وادەی گوڵ گەشتەن
سەراسەر بەتاڵ ئەر سەد بەهەشتەن

هەر جا شەهرێ هەن دارۆغە تێشەن
کەمەر بەستەی جەنگ گشت تاعەت کێشەن

یەکێ چون ڕۆستەم ئەو پەهلەوانە
دیارش نییەن جە سپا و سانە

یەقین مەزانۆن ئینە ویانەن
سەراسەر حەرفت مەکر و ئەفسانەن

سوهراب وات پەنەش ئەرێ پەهلەوان
هەر چەند جە ڕۆستەم من پەرسام نشان

هەر چەند کە پەرسام تۆ ڕاستت نەوات
مەبۆ تا هەفت ساڵ زندان ببۆ جات

هەژیر گۆدەرز شووم شەرمەسار
فریێ جە دڵدا وێش کەرد گرفتار

وێش بە وێش مەوات ئەی پەهلەوانە
فریێ جە ڕۆستەم پەرسا نیشانە

ئەرمن نیشانەی ڕۆستەم بدۆم پێش
نەکەروم پەنهان ڕاست بواچۆم پێش

مەبادا جەی حەرەف ئاخر سەرئەنجام
زەرەر بۆ پەری نەوەی زاڵ سام

هەر ئێد خاستەرەن نەکەروش عەیان
وێم بدۆم وە تیغ پەژار بۆ جە گیان

بابۆی من گۆدەرز خەنجەر گوزارەن
فەرزەندان هەفتاد هەفت نامدارەن

بە غەیر جە ئەولاد تایفە و خوێشان
تەنیا لاشەی من نەبۆ دلێشان

وات سوهراب کەم تەرس نە بیرم نە وەر
پندار کە پەیدا نەبیم جە مادەر

یە چ ویانە دڵ نەوازییەن
ئاخر مەکێشم یە خۆ بازییەن

ئەگەر جە کوشتم تەقسیر بکەری
نامەرد ئەو کەسە خودا نا قەبری

سوهراب ئێد شنەفت غەزەب کەرد خەیاڵ
خرۆشا بە خەشم، شادی کەرد بە تاڵ

دەست پێکا وە پشت مـــەرد هـەرزەکـــار
هـەوا داش نـە بـورج بـاروونـە حـــەســـــار

هیچ نامــاش بـە چەم سـپــای کــاوس شــا
زەڕەی خـۆف نـەکــەرد، ئامــا نشت بـە جـا

جـــەو تەرەف چون چەتر شـــاهـی بـەپا بی
شـــەو ئامـــا کــاوس مـــەجلیس نیــا بی

بـوزورگـــان نـە بەزم خـــاســـەی شـــەهریار
مـەیل کـەردەن وە جـام بادەی خـوەش گـەوار

لێرەدا وەک ڕیزبەندی جارێکی دیکە چیرۆکەکە لە فەسڵێکی نوێدا لە ژێر ناوی "چوونی ڕۆســتـەم بـۆ خــەیمەی ســوهراب و کـوشـتنی ژندەڕەزم" لە ن گ دا دەست پێ دەکـا. من جـــارێکی دیکە ئەو بەشـــانەی، کـــە لـە ن ئە دا نین و لـە ن گ دا هـەن، لـە ڕیزبـەندی چیرۆکەکەدا، کە سەرجەم ٣٣ بەیتن لێرەدا دادەنێم:

ڕۆسـتـەم وات بە حوکم پادشـای ئەعزەم
مـــــــەبۆ پـەهـلـەوان بـوینـون وە چـەم

مـــوشـــۆن بوینـون یە چ ســـوارەن؟
یە پـەی چێش ئامــان، یـا خـود چکارەن؟

بـەرگ شـــەو ڕەنگی نە وەر مــەکـــەرون
ئەمـشــەو وێم وە پای تەخـتش مـەوەرون

هـۆڕێزا وە جــەخت نـەوەی زاڵ ســـام
پـــەنـا بــەرد وە زات بــەنـــای لا یــەنـــام

شـەو ڕەنگیش پۆشـا تورانـی دەسـتـوور
ڕوو نیــا نەو دەشـت زوڵمــات دەیجــوور

تەک دا وە قـشــون بێ خـۆف و ئەندێش
لادی نـگـا کـــــــەرد پـەهـلـەوان پـێـش

دیش کـــــه بەزم ڕەزم تـوران بـه تـابـەن
ســـوهـراب هەر نە فکر جـام شـــەرابەن

جــه لای دەست ڕاست هـومــان نیـا بی
جــەو لاش بارەمـــان مــەجلیس نیـا بی

چەند کەس دلێران جه باده سەرمەست
حـازر بین جه لاش دەست وه بان دەست

به بالآ چون ســـام ســەنگین ســـوار بی
به هەیبەت چون شێر جویای شکار بی

ڕۆستەم عەجەب مەند خەیلێ نگا کەرد
واتش ئەی یەزدان تاک دنیـــای فـــەرد

به دەست و باهۆ چون من مـــــەنمانۆ
خەنجەر نه ڕووی چەرخ هەفتەم مەشانۆ

بـه بـالآ وێـنـەی ســــــــام نــەریمـان
حەیران بی وەنەش، پێش نەمەند ئیمان

بەڵێ چون ســـوهراب جــه توران زەمین
کەمەر بەست بە جەنگ، ئامان بەزم کین

دایەش زندەڕەزم چەنەش کـــــیـــــانا
فـــەراوان جـــه لاش نەســیـحــەت وانا

واتش ئامـــــانت مــــەشی بە ئێــــران
مـــــەیاوی نەزد جـــــەنگی دلێـــــران

لازم کــــەیکاوس شــــای ئێـــران زەمین
مــاوەرۆ پەی جەنگ سپـای سەهمگین

ئارۆ مــەعـرەکـەی جـەنگ شـێـران بۆ
هەیاهووی نەبەرد دەنگ دلێـــــران بۆ

ئەر ڕۆستــەم جـە دوور مـەوینی وە چەم
لادی شـــۆ بـە لاش تۆ بـە خـــاتر جــەم

خــەیلێ ســاکن بەر تۆ نە خـــاک پاش
نیـشانەی فـەرزەند عەرز کـەرە جە لاش

چونکە بـە تەقــدیر پادشــای بێــبــاک
بە دەست ڕۆسـتـەم، سـوهـراب بۆ هەلاک

ئەو شـەو کە ڕۆسـتـەم قسمـەت ئاوەردش
تەمـاشـای سـوهـراب جـەنگی مـەکەردش

نـاگـا جــەو دەمــدا خــێــزا زندەڕەزم
بـە تاو و تـەعــجــیل هورێزا جــە بـەزم

جـە مـەسـتی شـەراب بادەی بۆ عـەنبـەر
هـیچ نـەبی وە فـــام نـاگـــا شی وە بـەر

خـەیلێ نگا کـەرد شـەخـسێ دی وە چەم
مــەدران نە پای چەتر بێ دەنگ و مــاتەم

هەر چەند زندەڕەزم لێش پەرسا ئەحواڵ
پێـش نـەدا جــــــواب نـەوەی تـوخـم زاڵ

هیچ نەدا جـواب چەنەش نەکــەرد دەنگ
زندەڕەزم جـە خۆف هورگـێلا جـە ڕەنگ

کەمــەربەندش گرت، کـێشا بـێ ئەندێش
ڕۆســــتـــەم وە غــەزەب پا نیـــا وە پێش

مـشـتێ دا وەنەش بـە غـەزەب ڕۆســتـەم
ئامـــا وەلادا مـــەغـــزش کـــەفت نـە دەم

خـەڵتـان بی نە خـاک چون سـەنگ خـارا
پەژار بـی جـە گـیـان جـە خـەم بی دارا

هـومـــــــان هـۆرێـزا چـەنـی بـارەمـــــــان
دیشـان زندەڕەزم کـەفـتـەن وە بـێ گـیـان

پـەوســـە بـێ تەقـــدیر بەنـای بان ســـەر
فـــــــەرزەند جــــــە بـابـۆ بـوینـو زەرەر

سـەرسـام بـین سـەرسـام یە کـار کێ بۆ
جــــە گــــــەردش چـەرخ، دەوران بـێ پـۆ

لێرە بە دواوە جارێکی دیکە درێژەی چیرۆکەکە لە ن ئە دا دەست پێ دەکاتەوە:

واتـشـــــــان زۆراب نمـەز کـێ کـــــــەردەن
تـۆ ســـلامـــەت بی زنـدەڕەزم مـــەردەن[٣٦٣]

هـۆرگـــــرتـن نـە خـــــاک ئـاوەردن پـەرێش
پەشـێو بی جە حـاڵ مـەرگ خـاڵۆی وێش[٣٦٤]

زۆراب ئـێــدش دی ســـیـــا بی جـــە قـــار
بێـزار بی جـە نۆش بـادەی خـۆشـگەوار[٣٦٥]

ئامـا نگا کـەرد خـەیـلێ عـەجـیب مـەند
جـەو مـەرد پڕهـۆش دانـای دڵ پەســەند[٣٦٦]

---

٣٦٣. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

واتشـــان سـوهـراب تمەز کێ کـەردەن
تۆ ســەلامــەت بای، زندەڕەزم مــەردەن

٣٦٤. وەک پێشتر باس کرا لە ن گ دا باسی ئەوە نەکراوە، کە زیندەڕەزم خاڵۆی زۆراب بێت، بەڵام لە ن ئە دا وا هـاتووە، ئێـسـتـاش لێـرەدا جـارێکی دیکە لە ن ئـە دا ئاماژە بـە ژندەڕەزم وەک خـاڵۆی زۆراب کراوە. دواتر ئەمە لە دێرەکانی دواتریشدا دووپات دەکرێتەوە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـوهراب ئێد شنەفت سیا بی جە قار
پەژار بی نـە جام بادەی خـوەش گـەوار

٣٦٥. لە ن گ دا نییە.

٣٦٦. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگە لـەوە کە لە باتی وشـەی "دڵ پەسـەند" لێرەدا لە ن گ دا "هونەرمەند" نووسراوە.

کەفتە بی نە خاک چوون مینای بێگەرد
مەجرووح مەقتوول جەمین لاجەوەرد[٣٦٧]

واتش ئەی یاران ئیمشەو تا سەحەر
چەند کەس دلێران جەنگی پڕ هونەر[٣٦٨]

بگێلان نە دەور لەشکر وە بێ غەم
چوون عەسەس داران بداران وەچەم[٣٦٩]

لە ڕیزبەندی ن گ دا دوو دێڕێکی جوان، کە هاوکات پەندێکی پێشینانی کوردییە، لێرەدا هەیە کە لە ن ئە دا نییە:

گورگێ بە دزدی مێشێ مەورۆ
مەر من مەردەنان حەقم بوەرۆ

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

سەحەر بە تەوفیق دانای خاس و کەست
هەرکەس ئێد کەردەن ماوەروش بە دەست[٣٧٠]

من پەرێ خالۆم نەبوون خاتر تەنگ
بەی تەورە کەردەن چەرخ مینا ڕەنگ[٣٧١]

---

٣٦٧. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون، بەڵام دێری دووەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە: ڕەنگ زەرد زایف، جەمین لاجەوەرد

٣٦٨. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون، بەڵام دێری دووەم لە ن گ دا بە جێگۆڕکێی نێوان وشەی "دلێران" لێرەدا "جە مەردان" نووسراوە:

چەند کەس جە مەردان جەنگی پڕ هونەر

٣٦٩. لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٣٧٠. دێری دووەم لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن، بەڵام دێری دووەم، کە نەپۆڕی لە هەر دوو نوسخەکەدا هەیە، لە ن گ دا ئاوا هاتووە: سەحەر بە تەوفیق دانای خاس پەسەنت.

٣٧١. لێرەدا لە مانا و وشەدا دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا لێک جیاوازن. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

پەری زندەڕەزم نەبان خاتر تەنگ
پی تەورەن گەردوون چەرخ مینای ڕەنگ

ئەوسـا چوون ڕۆسـتـەم شی بە دمـاوە
یاوا وە ئوردوی کـەیکاوس شـاوە[٣٧٢]

گـیـو ئەو پەهلەوان پایتـەخت شـا بی
ئەو شـەو پاسـەبان ئێـران سـپـا بی[٣٧٣]

ئەو دەم وە شـمـشـێـر بەڕەندەی دوودەم
ئامـا بشـانۆ بە فـەرق ڕۆسـتـەم[٣٧٤]

لە ن گ دا ئەم دوو دێرە هەیە، کە لێرەدا نییە:

ڕۆسـتـەم شناسـاش گـیـو سـەرکـەشـەن
بە شـەو کـێـشکچی، دڵ بێ ئەندێشـەن

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

... مـەسـتـان نـوور دیـدەمـن
سـەوارگـران بـەرگـوزیـدەمن[٣٧٥]

واتش بە ڕۆسـتـەم جـە کـۆ بیـەنی
وەتـەنهـا سـوار ئەو کـۆ شـیـەنی[٣٧٦]

---

٣٧٢. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم جیاوازییان پێکەوە هەیە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە: یاوا بە ئوردوو، گیو دی جە ڕاوە

٣٧٣. لە ن گ دا بەم شێوەیە هاتووە:

گـیـو هەم پەهلەوان پایتـەخت شـا بی
بە شـەو پاسـەبان ئێـران سـپـا بی

٣٧٤. لە ن گ دا بەم شێوەیە هاتووە:

دەست دا بە شمشێر پەی ڕۆستەم تاو دا
پەهلەوان چون دیش شناسـاش دەرجـا

٣٧٥. ئەم دوو دێرە ناتەواوە لێرەدا لە ن گ دا بە شێوەیەکی تەواو ئاوا هاتووە:

واتـش نـەکـەردی نـووری دیـدەی مـن
سـوار گـران بـەرگـوزیـدەی مـن

٣٧٦. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن. دێری یەکەم بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: گیو پەرسا ڕۆستەم جە کۆ بییەنی؟

شـــیم تـەمـــاشـــای زۆرابم کـــەردەن
کەمەر بەستەی جەنگ جە مەردان مەردەن[٣٧٧]

بـە بـاڵا جـــە تـەرح نـۆبـەر نـەمـــامـــەن
چمـان هەر جـە تـوخم ئـەولاد سـامـەن[٣٧٨]

حـــــــەیـف پـەهـلـەوان تـوران وڵاتـەن
ڕۆحش جـە قـەیران یەومـول مـەمـاتەن[٣٧٩]

مـەزانـون نە جـەنگ شـمـشـێـر مـەشـانۆ
حـەیف کـە پەهلەوان بێ سـەر مـەمـانۆ[٣٨٠]

سـاتێ حـەکـایەت پەری گـیـو مـەکـەرد
ئامـا بە جـای وێش دەروون پڕ جـە دەرد[٣٨١]

سـەرنیـا بە ڕەخت شی نـە جـامـەی خـاب
نەنۆشـا بە شـاد پیـاڵەیە شـەراب[٣٨٢]

---

٣٧٧. دێڕی دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن. دێڕی یەکەم بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

واتش تماشـــای ســـوهرابم کـــەردەن

٣٧٨. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٣٧٩. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٣٨٠. لە ن گ دا بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

مـەزانو نـە ڕووی ئەبر شـمـشـێـر مـەشـانۆ
حـەیف بە دەست من بێ سـەر مـەمـانۆ

٣٨١. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون بێجگە لەوە کە لە ن گ دا لە باتی وشەی "ساتێ" لێرەدا، وشەی "خەیلێ" نووسراوە.

٣٨٢. بە بڕێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـەر نیـا وە گـورز، شی نە جـامـەی خـاب
ئەو شـــەو نـەنۆشـا پیـاڵەی شـــەراب

لەم ڕیزبەندییەی ئێرەدا، لە ن گ دا سەرفەسڵێکی نوێ بە ناوی "شەڕی نێوان سوهراب و ڕۆستەمی زاڵ بۆ جاری یەکەم" دەست پێ دەکا:

ســـەرنیــا [بە ڕەخت] دەروون مـــاتەم بی
کــۆکــۆ پەژاران جــە لای ئـەو جــەم بی[٣٨٣]

سـەحـەر شـوعلەی شـەمس دانە ڕووی زەمین
بـە ئـەمـــر فـــەرمـــان ڕەبـەلعـــالـەمین[٣٨٤]

لە ڕیزبەندیی ن گ دا لێرەدا دوو دوو دێری هەیە، کە لە ن ئە دا نین:

سـپـای خـوەر بە ئـەمـر دارای سـەمـا و ئەرز
عـــەلەم دا نـە بـورج کــــۆســــاران بـەرز

خـێـزان خـرۆشـان جـەرگـەی سـپـاهی
ژەنیـــا تـەپڵ کـــوس بـارگـــەی شـــاهی

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

بێـــدار بی نە خـــاو زۆراب جـــەنگی
تەن پۆشـا وە زەرع سـاخـتـەی فـەرەنگی[٣٨٥]

خـێــزا و خــرۆشــا هەر دوو ســپــاهان
دان جـە تـەپڵ کـوس خـشـمـەت پـەناهان[٣٨٦]

---

٣٨٣. لە ن گ دا نییە.

٣٨٤. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بە شێوەیەکی زۆر جیاوازتر و هاوکات جوانتر ئاوا هاتووە:

ســەحــەر چوون خــرووس وانا بـە ئاهـەنگ
دڕیا پـەردەی تـار زوڵمـــات شـــەو ڕەنگ

٣٨٥. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: وێش پۆشا وە دەرع دێبای فەرەنگی

٣٨٦. ئەمە دەبێ هەمان دوو دێری دوو دێر پێشتر لە خۆی لە ن گ دا بێت، کە لە ن ئە دا ئاوا هاتووە:

خـێـزان خـرۆشـان جـەرگـەی سـپـاهی
ژەنیـــا تـەپڵ کـــوس بـارگـــەی شـــاهی

سـیـــلاح ڕۆی جـــەنگ هـەرچی بی تـەمـــام
پـەرێش ئـاوەردن پـۆشـــــــا بـە ئـەنـدام[٣٨٧]

پا نیـــــا وە ئـەسپ جـــــەهـانـپـــــەیماوە
ڕوو نیـــا وە تیپ کـــــەیکاوس شـــاوە[٣٨٨]

یـاوا وە ئـوردو کـــــەس ئـامـــــاش نـەوەند
پەنجـا مـێخ نـە چەتر کـەیکاوسش کـەند[٣٨٩]

بوزورگـــان نـە دەور خـــێـــمـــەی شـــەهریار
گـــورێزان جـــە ترس نـەوەی نـامــــدار[٣٩٠]

ڕوو بـە کـــــەیکاوس بـانـگ ســــەهـمـنـاک
زهـرەی دلێـــران تـەمـــام مـــەبی چاک[٣٩١]

واتـش کـــــــەیـکـاوس ئـەر پـادشــــــانـی
ســـالار ســــەرهـەنگ ئێــران ســپـــانی[٣٩٢]

---

٣٨٧. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

نـام یـەزدان بـەرد پـۆشـــــا بـە ئـەندام

٣٨٨. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: ڕوو نیا وە تیپ ئێران سپاوە

٣٨٩. دێری یەکـەم لە هـەردوو نوسـخـەکـەدا وەک یەکن، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هـاتووە:

هـەشـتـا و دوو مـێخ چەتـر کـاوس کـەند

٣٩٠. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

گـــورێزان جــــە تاو پـەهلـەوان کـــار

٣٩١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

کێشا بانگ سەخت نەعرەی سەهمناک
زەهرەی دلێـران جـەنگی مـەبی چاک

٣٩٢. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

بۆ وە ڕووی مـــەیدان ڕەزمگای شـــێـــران
نگا کـــەر وە ڕەزم جـــەنگی دلێـــران[٣٩٣]

بـەنـام بـێ چـوون بـەنـای بـێ تـەنـاف
ئارۆ نە مـەیدان مـەعـرەکـەی مـەسـاف[٣٩٤]

تـا جـــە خـــێـــمــەی وێت ناوەروت وە بەر
نەکـێـشـوت نەخـاک سـیـای پڕخـەتەر[٣٩٥]

شـەو جـە پای بەیداخ نەکـێـشـوت وەدار
نـەشـــوون وەجـــای وێم بگـیـــرۆ قـــەرار[٣٩٦]

کـەیکاوس شنەفت گـیـوش کـەرد ڕەوان
یاوا وە ڕۆســتــەم چوون شـێـر غـوڕان[٣٩٧]

ئـامـــا پـەهلـەوان شـــۆخ زەبـەردەست
کـەس نەدارۆ تاب چەنیش کـەرۆ قـەست[٣٩٨]

---

٣٩٣. بە کەمێک جیاوازیی کەم بایەخەوە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون، لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بۆ نە ڕووی مـەیدان ڕەزمگای شـێران
نگا کـــەر نـەبەرد جـــەنگی دلێـــران

٣٩٤. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

من سـەوگـەند بە زات بەنای بێ تەناف

٣٩٥. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٣٩٦. بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

شـەو نە پای بەیداخ نەکێشـوت بە دار
نەشـۆم وە جـای وێم نـەگیـرۆم قـەرار

٣٩٧. لەن گ دا "چون دی" هاتووە، دەبێ "چون شنەفت" لەن ئە دا ڕاستر بێت. لەن گ دا ئاوا هاتووە:

کەیکاوس "چوون دی" گیوش کەرد ڕەوان
وات ڕۆســتــەم بیـــۆ چوون پەیک دەوان

٣٩٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئـامـــان پـەهلـەوان شـــۆخ زبـەر دەست
کەس نەدارۆ تاب، مەر ئـەو کەرۆش قـەست

گـیـو کــه هاناش بـەرد ڕۆســتــەم بی ڕەوان
وســـتش نـه باهـو کــەمـــەند و کــەمـــان[399]

غـــەلغـــەلەی عـــەزیم فـــەریاد و زاری[400]
خـێــزا جـــه مـــابەین مـــەردان کـــاری[401]

لێرەدا له ن گ دا دوو دێرێک هەیە، که له ن ئه دا نەهاتووه:

جــــەی گـــفـــتـــوگـــۆ بی نـەوەی نامـــدار
کــەیکاوس یەکـــســـــەر لێش بـڕیا قـــەرار

(ن ئه) بەردەوام دەبێ:

واتـشــــان ڕۆســـتـــەم کـــەی مـــەیۆ دێرەن
شـا خـــەریک وە دەست چنگاڵ شـێــرەن[402]

ڕۆســـتــەم عــەجــەب مــەند واتش یه دێوەن
ســـپــا وەی تـەورە خـــاتر پەشــێـــوەن[403]

---

٣٩٩. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

گـیـو چوون هانا بەرد ڕۆســتـەم بی ســوار
ئەســـپـــەر وست نـه دۆش پەهلەوان کـــار

٤٠٠. به دوای ئەم دوو بەتییەدا لێرەدا له ڕیزبەندیی ن گ دا چوار دوو دێری پێشووتر به کەمێک جیاوازییەوە دووپات کراوەتەوە، که له ن ئه دا نییه، چاو له نوسخەی سەرەکی بکه.

٤٠١. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

واوەیلای عـــــەزیم خـــــێـــــزا بـه زاری
خـێــزا جــه مـــەردان شـێــران کـــاری

٤٠٢. لێرەدا جیاوازییه، که ئەوە که له ن ئه دا له زمانی کەسانی دیکەوە قسە دەکرێ بەڵام له ن گ دا له زمان کەیکاوس شاخۆیەوە قسە دەکرێ. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

واتش کــه ڕۆســتــەم کـــەی مــەیۆ دێرەن
لەشکر ها خـــەریک چەنگاڵ شـــێــرەن

٤٠٣. دێری دووەم له هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن. دێری یەکەم له ن گ دا ئاوا هاتووه: ڕۆســتـەم چوون شنەفت واتش یه دێوەن.

شـــا واتش ڕۆســـتــەم کــەی مــەیۆ دێرەن
لەشکر ها خــەریک چەنگاڵ شـــێــرەن[٤٠٤]

نـەودەم کـــە ڕۆســـتـــەم نەکـــەردش درەنگ
ئامــا بە مــەیدان وێنەی شـێـر جـەنگ[٤٠٥]

ڕوو کـــەرد وە زۆراب کـــودەک خـــەرامـــان
کـەفـتی نە دەریای بێ سـەر و سـامـان[٤٠٦]

مـــەگـــەر نـەشنەفـــتی چەی وەرتـەر نـامم
بە پای وێت ئامـــای کـــەفـــتی نە دامم[٤٠٧]

مـــسکین ســـەرســـام خـــەیاڵ پەرکـــەندە
مـــســـەخـــەر مـــەبی وە گـــورز بەندە[٤٠٨]

زۆراب وات ئـەی پیـــر جـــەهـان دیدەکـــار
چەمـــیـــدەی دەوران جـــەفـــای ڕۆزگـــار[٤٠٩]

---

٤٠٤. لە دوو ڕیزبەندیی جیاواز لە هەردوو نوسخـەکەدا یەکن، کەواتە ئەو دوو دێرەی لە پەڕاوێزی دووەمی پێش ئەم پەڕاوێزەدا هاتووە، هەمـان دووپاتەی ئەم دوو دێرەیە بەڵام بە شـێـوازێکی دیکە. ئەگەری ئەوە هەیە ئەم دوو دێرە بە هەڵە کەوتبێتە ناو نوسخـەی ئەمینییەوە.

٤٠٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕان نیـــا وە ڕەخش نـەکـــەردش درەنگ
ئامـا نـە مـەیدان پەی مـەسـاف جـەنگ

٤٠٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆستـەم وات سوهراب کودەک خـەرامان
کـەفـتـەنی نە گـێج دەریای بێ سـامـان

٤٠٧. لە ن گ دا نییە.

٤٠٨. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٠٩. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون

جــــه لای عـــاقـــلآن دانای هونـەرمـــــەند
نـالایـەق وەتۆن واتـەی نـاپـەســــــــەند[٤١٠]

ئـەر تـۆ چـوون دەریـا مـن چـوون بـادەنـان
جــــه هـونـەرمـــــەندی هـونـەر زادەنـان[٤١١]

ئەم دوو دێرە لە ن گ دا بەڵام لێرە لەم ڕیزبەندییە لە ن ئە دا نییە:

بـەڵـێ پیـــرەمــــەرد، دێوانـەی کـــەم فـــام
ئارۆ بـە کـەمـەنـد سـاخـتـەی چـەرم خـام

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ئـەر شـــــێـــــر ئـەر بـەور ئـەر ئـەژدەهـانـی
ئـەر ســـــام دەوران نـەوەی کــــەیـانـی[٤١٢]

بە حـەڵقـەی کـەمـەند مـەکـێـشـوت وەخـاک
سـینـەت وە ئەڵـمـاس هندی بکەم چاک[٤١٣]

ڕۆســـتـــەم وات زۆراب واتـەی چـەرم گـــەرم
خـاسـتـەرەن جـە ڕاز ئاواز بێ شــەرم[٤١٤]

---

٤١٠. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون، بێجگە لەوە نەبێت لە باتی وشەی "هونەرمەند" لێرەدا لە ن گ دا "خرەدمەند" (عاقڵ) هاتووە.

٤١١. بە بڕێک جیاوازیی کەم بایەخەوە، لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئـەر تـۆ چـوون دەریای مـن هـەر بـادەنـان
جــــە هـونـەرمـــــەندان، هـونـەر زادەنـان

٤١٢. لە ن گ دا نییە.

٤١٣. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن. دێری یەکەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جـە مـەرکـۆبـەی زین مـەکـێـشـوت نە خـاک

٤١٤. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

بـەڵـێ تـۆ کـــــــودەک نـادیـدە ســـــــاڵـی
بێ خـــەبەر جـــە ڕەزم گـــورز و گـــۆپاڵی[٤١٥]

هێـــمـای گــەرم و ســەرد دنیــای پڕســـتـەم
نـامـــان بـە گـــۆشـت نـەدییـــەنت وە چـەم[٤١٦]

مـن شـــــــــێــــــر پـڕ زات نـادرەی دەورم
مـن پیـــــر پـڕزۆر کـــــوشـنـدەی بـەورم[٤١٧]

ســـتـــارەی ڕووی زات گـــەردوون گـــەوامـــەن
مـــەزانۆ مـن زات شـێــران جـــە لامـــەن[٤١٨]

بیـنـای بـێ زەواڵ شــــــوکـــــرانـەم وەتـۆن
دەفتـەرخـانـەی ئـەسڵ گشت وە دەست تۆن[٤١٩]

لێرەدا دوو دێرێک لە ن گ دا لەم ڕیزبەندییەدا هاتووە، کە لە ن ئە دا نییە:

وەر نە مـــەل و مـــۆر وەحـــشـی گـشت تـەمـام
مـــەشـنـاســۆ فـــەرزەنـد وێش بە عـــەقـڵ و فـــام

٤١٥. لە هـەردوو نوسـخـەکەدا وەک یەک هـاتوون.
٤١٦. لە هـەردوو نوسـخـەکەدا وەک یەک هـاتوون.
٤١٧. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

مـن پـیـــــــــــر زەرهــان نــادرەی دەورم
مـن شـــێـــر پڕ زات کـــوشـندەی بـەورم

٤١٨. دێری دووەم لە هـەردوو نوسخـەکەدا وەک یەکن، دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هـاتووە:

ســتـارەی ڕووی چـەرخ گـەردان کـودامـەن

٤١٩. بە بڕێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بینای بـێ زەواڵ شـــوکـــرمـــان پێـــتـــەن
دەفــتــەرخـــانەی ئـەسڵ بە دەست وێتـەن

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

بـەڵێ چـوون ڕۆسـتـــەم دانـای دوڕ شکاف
ئارۆ نـە مــەیدان مــەعـرەکـەی مـەسـاف[٤٢٠]

بـەو تەور نـە فـــەرزەند وێش بـی هـەراســـان
هـەر چەند نگا کـەرد یـەکـتـر نەناســان[٤٢١]

ئاخـر سـەرئـەنجـام سـەرکـێـشـان وە جـەنگ
بـە ئـەمـــر تەقـــدیر چـەرخ مـــینا ڕەنگ[٤٢٢]

ئەم دوو دێرە لە ن گ دا هەیە، کە لێرە لەم ڕیزبەندییەدا نییە:

دەسـت پـێـکـا وە چـووب نـەیـزەی مـــووشـکـاو
ســـپـــــەر وسـت نـە دۆش پـەهـلـەوان داو

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

داشـــــان وە هـەمـــدا نـێــزەو گـــورز و تێـغ
جــــە زەخـم ئـەنـدام نـەکــــەردن درێـغ[٤٢٣]

جـە مــەودای ئـەڵمــاس نـێـزەی خــەتـەرناک
حـەڵقـەی زرێشـان جـە تەن بی چاک چاک[٤٢٤]

---

٤٢٠. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
یەکێ چوون ڕۆسـتــەم دانای دوڕ شکاف
ئارۆ نـە مـەیدان مـەعـرەکـەی مـەسـاف

٤٢١. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن. بێجگە لەوە لە باتی "یەکتر نەناسان" لێرەدا لە ن گ دا "کەس کەس نەناسان" نووسراوە.

٤٢٢. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن، دێری دووەم بەم شێوەیە لە ن گ دا هاتووە:
گـــەردش ئـەیوان چـەرخ مـــینا ڕەنگ

٤٢٣. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون، بێجگە لەوە لە باتی "وەهەمدا" لێرە لە ن گ دا "وە یەکدا" هاتووە.

٤٢٤. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
حـــەڵقــە زرێشــان مـــەڕێزا نـە خـــاک

شکیــا چوون سنان ســەرنێــزە کــەم بی
قەترەی خوون جە فەرق گۆناشـان جەم بی[٤٢٥]

گــا تێغ و گــا گــورز گــا خــەدەنگ شــانان
دلێــــران ئەو ڕۆژ زەربەت مــــەنمانان[٤٢٦]

دوو کۆی بێ سـامـان نەلەخـشـان نە جـەنگ
نـە ئێـــد زویر بـی نە ئەو خـــاتر تـەنگ[٤٢٧]

ڕۆســـتــــەم فـــراوان خـــۆفش نە دڵ بـەرد
واتش یا یـەزدان تـاک تـەنیــــا فــــەرد[٤٢٨]

من هـەر جــە توفـڵــێم جــەنگئــازمــا بیم
کــوشــەندەی دێوان شــووم گــومــڕا بیم[٤٢٩]

چەند جــەنگ دێوان جــە لام بی ئاســـان
هـەرگـــیـــز وەی تەورە نـەویم هـەراســـان[٤٣٠]

خــەیلێ فکرش کــەرد ســیــا بی جــە دەرد
جـــەولان دا وە ئەسپ پارەی ڕەهنـەوەرد[٤٣١]

---

٤٢٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شکیـا چووی سـەنان سـەرنەیزە کـەم بی
قـەترەی هوون جە فـەرق زامشـان جـەم بی

٤٢٦. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

گـا گـورز و گـا تێغ گـا تیـر مـەشـانان
دلێــــران بـە زۆر زەربـەت مــــەنمـانان

٤٢٧. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٢٨. لە هەردوو نوسـخـەکەدا وەک یەک هاتوون، بێجگە لەوە لە باتـی "یا" لێرەدا لە ن گ دا "ئەی" هاتووە.

٤٢٩. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٣٠. لە هەردوو نوسـخـەکەدا وەک یەک هاتوون، بێجگە لەوە لە باتی "وەی تەور" لێرەدا لە ن گ دا "وەی دەستوور" نووسراوە.

٤٣١. لە هـەردوو نوسـخــەکـەدا وەک یـەک هاتوون، بێـجـگە لەوە لە بـاتـی "ئەسـپ" لێـرە لە ن گ دا "ڕەخش" نووسراوە.

وه پـەنجــەی پڕ زۆر کـــوشـــەندەی هـەزار
گــرتش کــەمـــەربەند زۆرابـی ســـالار[432]

فــــــراوان بـە زۆر بـازووی بـێ ئـەنـدێش
کـێـشـا نـەلەخـشـا نە ڕووی زین وێش[433]

نۆبـەی زۆراب کـەفت گـورزی کـەرد نە کـار
ڕەخش تـا وه زانوو غـەرق بـی نە غـوبار[434]

لە باتی ئەم دوو دوو دێرە لە ن ئە دا، دوو دێڕێکی ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

جـە زۆر بازوش قەڵخان بی وە گەرد
نەکـەردش ئەندێش نە نالا جـە دەرد

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

داش بـە دوو شـــانەی دوش ڕۆســـتـــەمـــدا
قــەڵخــان بی خـاشـخــاش ڕێزا وە هەمـدا

ڕۆســتــەم بازووش {نەلخـشــاش} نە گــەرد
نـە کــــەردش ئـەندێش نـە نـالا جــــە دەرد

واتـش چـوون جــــە زەربی گــــورزم نە نـاڵی
بێــــشـک ڕۆســــتـــــەمـی ئـەولادی زاڵی[435]

---

٤٣٢. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وە پەنجــەی پڕ زۆر کــەنەندەی مــوغـــار
گـــرتش کــەمــــەربـەند نەوەی نـامـــدار

٤٣٣. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٣٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

نۆبـەی ســوهراب بی گـورز کـەردش نگار
ڕەخش دا بە زانو کــەردش نگوونســـــار

٤٣٥. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگە لەوە لە باتی "ئەولاد" لێرە لە ن گ دا "جە توخم" هاتووە.

ڕاســــەن مـــــەواچان فــــیلـەتـەن تـۆنـی
جــــە ئـەولاد زاڵ هـونـەر بـێ شـــــۆنـی[٤٣٦]

هیچ نامـــا نە گـــۆش قـســـەی فـــەرزەندش
نەکـــەردش قــبــوڵ گـوفــتـــار و پـەندش[٤٣٧]

وات ئـەر تـۆ بگنی بە [چنگ] ڕۆســـــتـــــەم
هـەنــی زنـدەگـی مــــــــەوینـی بـە چـەم[٤٣٨]

ڕۆســـــتــــەم پاڵـەوان پڕ زۆر و ســــامـــــەن
کـەی چوون مـن بە جـەنگ تورانـی ئامـەن[٤٣٩]

جـــەلای فـــیلەتـەن من [کـــەمـــتـــەر نیـــەم]
نـا لایەق بـە جــــەنـگ مـــــەیدان کــــینـەم[٤٤٠]

زۆراب ئێـــد [شـنـەفت] هەنی دەنگ نەکـــەرد
دەست پێکا بە تێغ خـــێــزا پەی نـەبەرد[٤٤١]

[ئارۆ] مــــەعـــــرەکــــەی گـــورز گـــران بی
زەمـــین چـــوون بـازاڕ ئـاهــەنـگـەران بـی[٤٤٢]

---

٤٣٦. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری یەکەم بەم شێوەیە لە ن گ دا هاتووە: پەوسە مەواچان پیلەتەن تۆنی.

٤٣٧. لە هەردوو نوسـخـەکـەدا وەک یەکن، بێجگە لەوە لە ن گ دا دوو دێڕێکی دواتر دێت و وەک ڕیزبەندی دەکەوێتە دواتر، هەروەها لە نێوان "گوفتار و پەندش" واو نییە.

٤٣٨. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگە لەوە لە ن گ دا دوو دێڕێکی پێشتر دێت و وەک ڕیزبەندی دەکەوێتە پێشتر.

٤٣٩. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: کـەی چوون من جەنگ تۆ ناتەمامەن

٤٤٠. دوای ڕاستکردنەوەی ن ئە، لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگە لە "بە" لێرە، کە لە ن گ دا "وە" نووسراوە.

٤٤١. لە ن گ دا نییە.

٤٤٢. لە ن گ دا نییە.

قـــەڵخـــان بی خـــەشـــخـــاش ڕێزیا نە دۆش
سـواران سـەرسـام ئەسـپان شـین نە هۆش[٤٤٣]

ڕۆسـتـەم جـە ڕەخش خـەسـتـەو سـەرنگوون
مـەلەرزا جـە بیم چوون {کویی بێسـتوون}[٤٤٤]

سنان و گـــورز و تیـــر هـیچ نـامـــا وە کـــار
غـەمگین بـین نە جـەبر جـەفـای ڕۆزگـار[٤٤٥]

ئـاخـــر بـە فـــەرمـــان جـــەهـان ئافـــەرین
هـەر دوو جـە ئـەسـپـان ئامــان وە زەمـین[٤٤٦]

وە عـــەزم کـــوشـــتـی دەست وەهـەم بـەردن
تەن و گـیـان بـە زات یەزدان سـپـەردن[٤٤٧]

دەست پێـچـان وە پێچ حـەڵقـەی کـەمـەربەند
وسـتـشـــان نە تەرز کـەمـــان و کـەمـەند[٤٤٨]

لەجـام ئـەسـپـان بـەسـتـشـــان نە ســەنگ
حـــەڵقـــەی زرێشـــان پـارە بی بـە چەنگ[٤٤٩]

---

٤٤٣. لە ن گ دا نییە.

٤٤٤. لە ن گ دا نییە.

٤٤٥. بە هێندێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـا کـا گـورز و تیغ هـیچ نامـا بە کـار
غـەمـین بی بە جـەور جـەفـای ڕۆزگـار

٤٤٦. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن، بێجگە لەباتی "فەرمان" لێرەدا لە ن گ دا "مەیلان" نووسراوە.

٤٤٧. لە هەردوو نوسـخـەکەدا یەکن، بەڵام وەک ڕیزبەندی لە ن گ دا سێ دوو دێری لـە خـوارەوەتر هەڵکەوتووە.

٤٤٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

پێچـان وە ڕووی زین حـەڵقـەی کـەمـەربەند
وستـەن وە ڕووی خـاک کەمـان و کەمـەند

٤٤٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

لجـام ئەسـپـان بەسـتـە بین وە سـەنگ
حـەڵقـە زرێشـان پارە بی جـە جـەنگ

لادی بە دەســـتـــوور كـــوشـــتـی نەكـــار بـی
دنیـــا جـــە لاشـــان تاریک و تار بی[٤٥٠]

لێرەدا دوو دێرێک لە ن گ هەیە، کە ل ن ئە دا نییە:

لادی جـــە مـــەیدان کـــەس نەبی دیار
دلێـــران ســـەرسـام ســەراســیـمـــەوار

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

زۆراب بـە تـەوفـــیـق حـــەی لایـەنـام
کـێـشـا کـەمـەربەند نەوەی زاڵ سـام[٤٥١]

بەردەش تا بـە دۆش خـەستـەی دڵ غـەمگین
هەواش دا نـە خـاک سـیـا سـەرزەمین[٤٥٢]

ئـامـــا وێـنەی شـــێـــر دڕەندەی شکار
نشت نە سینەی [بەور] کۆنەی ڕۆزگار[٤٥٣]

دەست پێکا وە تێغ حـەڵقـەی سـەهمنـاک
سـینەش وە ئەڵمـاس هندی کـەرۆ چاک[٤٥٤]

٤٥٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بازهـەم وە كـوشـتـی گـرتشـان كـەمـەر
دوو پەنجـە وە قـەهر وە یاران یەكسـەر

٤٥١. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکە، دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: جەوان بە تەوفیق بەنای لایەنام.

٤٥٢. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکە، دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: بەردش، ئاوەردش خەستەی دڵ غەمین.

٤٥٣. لە ن ئە دا لە زۆر جێگادا لە باتی وشەی "بەور" کە هەمان بەبر یان پڵێنگە "پور" نووسراوە، پێمـوایە ئەم وشە هەڵەیە و بە هەڵە بە ڕێنووسی فارسی "بور" وەرگیرابێت. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکە، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: نشت نە ڕووی سینەی پەهلەوان کار.

٤٥٤. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکە، دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: دەست پێ بکا وە تێغ حەربەی سەهمناک.

ڕۆستەم وات زۆراب کودەک خەرامان
حەرفێ مەواچون مروەتەن ئامان[455]

مەویر جە قانوون گەردەن فەرازان
وەختێ جە مەیدان کوشتی (مەسازان)[456]

هەر کەس ئەوەڵ جار مەبۆ سەرنگوون
مەبەخشاش نە ڕای کارساز بێچوون[457]

وەختێ دووهەم جار نگوون بی وەخاک
ئەوسا وە ئەڵماس سینەش مەبۆ چاک[458]

وە سەد مەکر و فەن حیلەبازی وێش
خەلاس بی جە دەس شێر بێ ئەندێش[459]

ئەم بەیتە لە ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە دا نییە:

سوهراب ڕۆستەمش نە مەیدان وەردا
بە وێنەی وەیلان بە سوورەت سەردا

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

---

٤٥٥. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکە، دێری یەکەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: ڕۆستەم وات سوهراب بەور بێ سامان

٤٥٦. وشەی "سازان" هەڵەیە و بە پێی ن گ وشەی "بازان" واتە دۆڕاندن دروستترە. بێجگە لەوە لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٤٥٧. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٤٥٨. لە ن گ دا بە گۆڕینی "بکەر" ئاوا هاتووە:

وەختێ دووهەم جار وستی نە ڕووی خاک
ئەوسا بە ئەڵماس سینەش بکەر چاک

٤٥٩. بە بڕێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بە سەد مەکر و فەند، حیلەبازی وێش
خەلاس بی جە دەست بەور بێ ئەندێش

هەردووشـــان غـــەمگین خـــاتر پـەرێشـــان
ڕوو کەردن هـەر کەس وە خەیمەی وێشـان[٤٦٠]

ئەم دوو دێرەش لە ن گ هەیە، کە لێرەدا نییە:

دوو مـــــەرد پڕ زات بـێ خـــۆف و ئەنـدێش
شـــەو ئـامـــا لـوان هـەر یـەک نە جـــای وێش

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

هومـــان کـــە پرســـا ڕۆســـتـــەم چە کـــەردی
جـــە مـــەیدان ڕەزم دەعـــوای نـە بەردی[٤٦١]

واتش ئـەی هومـــان بێـشـــەک ڕۆســـتـــەمـــەن
سەد گورز دام[وەنەش]هێما پێش کەمەن[٤٦٢]

نەکـــەردش ئـەندێش نەلەخـــشـــا نە جـــاش
زرێش ڕێـزە بی بە وێنەی خـــاشـــخـــاش[٤٦٣]

---

٤٦٠. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە، ئاوا هاتووە:

هـەر دووشـــان خـــەریک خـــاتر پـەرێشـــان
ڕووکـــەردن بە چـەتر خـــەیمەگـــای وێشـــان

٤٦١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هـومـــان وات ســـوهـراب ئـارۆ چ کـــەردی
نە مـــەیدان جـــەنگ عـــیـــلاج نـەکـــەردی

٤٦٢. لێرەدا کردار لە دێری دووەمدا بە هەڵە بەکار هاتووە. لە ن گ دا ئاوا کۆی دووبەتییەکەی هاتووە:

سوهراب وات هومان بێ شەک ڕۆستەم بی
سـەد گورز دام وەنـەش هێما پێش کـەم بی

٤٦٣. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

به گورز و شمشێر به حەڵقەی کەمەند
هیچ نەوی عەلاج بگیرون جە بەند[٤٦٤]

ئاخر وە کوشتی دەست وەهەم بەردیم
تەن و گیان وە زات یەزدان سپەردیم[٤٦٥]

بەنام بێچوون پادشای جەبار
وستم بە ڕووی خاک ئەو شێر سالار[٤٦٦]

بە حەرف و ئەفسوون بەرشی جە دەستم
هەنی جە مەیدان کوشتی نە وەستم[٤٦٧]

سینەش وە ئەڵماس نەکەردم خەتەر
بەخشام وە بێچوون دانای کەرەم کەر[٤٦٨]

هومان وات زۆراب یە تۆ چە کەردی
پەری بەخت وێت فرە بەد کەردی[٤٦٩]

---

٤٦٤. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن، دێری دووەم لە ن دا ئاوا هاتووە: نەکریاش عیلاج هیچ ناما نە وەند.

٤٦٥. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٤٦٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وە نام بێچوون نە مەیدان کار
وستم نە ڕووی خاک بە سەد کارزار

٤٦٧. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن، دێری یەکەم لە ن دا ئاوا هاتووە: ئاخر وە ئەفسووس بەرشی جە دەستم.

٤٦٨. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن، دێری دووەم لە ن دا ئاوا هاتووە: بەخشام نە ڕای حەق بەنای بان سەر.

٤٦٩. بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

هومان وات سوهراب خەیلێ بەد کەردی
پەری بەخت وێت فرە ڕەد کەردی

تۆ ئەوت نەکــوشت ئەو تۆ مـــەکـــوشـــۆ
غـــارەت سـپـــات وە تـوران مـــەشـــۆ[٤٧٠]

شـێـری وەی دەسـتـوور کـەفـتــەن نە دامت
ڕەها دای جـە بەند کـەم بیـەن فـامت[٤٧١]

لێرەدا لە درێژەی قسەکانی هومان لە ن گ دا دوو بەیتی دیکە هاتووە، کە لێرەدا نین:

ئـەر بدۆ تـەوفـــیق دانـای خـــاس کـــەست
ئـەمـــجـــار پـەهـلـەوان ئاوەردی بـە دەست

بە تێـغ ئـەڵمـــــاس هـینـدی خـــەتـەرنـاک
مـــەدرش ئامـــان جــــەرگش بکـەر چاک

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

زۆراب بـە خـــەنـدە ئامـــا بـە گـــوفـــتـــار
واتش ئەی هـومـــان ســــەرتیپ ســـالار[٤٧٢]

ســـەحـــەر وە تـەوفـیق جـــەهان ئافـــەرین
ئیـمجار نە کوشتش تەقسیر نەکەرین[٤٧٣]

ڕۆســتــەم جـە زۆراب هـۆرگـێـلا جـە دەرد
ئامـــا وە دەروون [خـــەیمـەی] لاجـەوەرد[٤٧٤]

---

٤٧٠. لە باتی وشەی "غارەت" لێرە، لە ن گ دا "ئاوارە" هاتووە، بێجگە لەمە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٧١. لە باتی "وەی" لێرەدا، لە ن گ دا "بەی " هاتووە، بێجگە لەمە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٧٢. لە ن گ دا نییە.

٤٧٣. لە ن گ دا نییە.

٤٧٤. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جـەی لاوە ڕۆسـتـەم هۆرگـێـلا جـە دەرد
ئامـــا نە مـــابەین خـــەیمەی لاجـــەوەرد

کــــەیکاوس پەرســــاش فـــیلـەتـەن چۆنی
چێـشــەن مــەوینوت جگەر پڕ خــوونی[٤٧٥]

یەک تـەنهــا جــەوان نـەبەســـتی دەســـتش
یا بـە گـورز وێت نـەکـەردی [قــەســتش][٤٧٦]

ڕۆســـتــەم وات شــاهم پەشــێــوەن حــاڵم
مـــەشـــۆ وە تاراج گـــورز و گـــۆپاڵم[٤٧٧]

خـــجڵ مــــەندەنان بـە دەســـتی کـــەسێ
مـەگـەر فـەریاد ڕەس وە فـەریاد ڕەسێ[٤٧٨]

چەند ســـاڵ و چـەند وەخت مـن پـەهلـەوانم
کـــوشــــەندەی دێوان مــــازەندەرانم[٤٧٩]

نـەتـەرســــــام جــــە ڕەزم دێوان جـــــادوو
سـفید دێوم کوشت بێ خۆف و ئەرجوو[٤٨٠]

---

٤٧٥. لێرەدا جیـاوازییـەک لـە نێوان دوو نوسـخـەکـە لە دوو وشـەدا هـەیە، کـە زۆر جـار دووپات کـراوەتەوە. وشــەکـانی "فـیلـەتەن" و "خــوون" لێـرەدا، لە ن گ دا هـەمـیـشــە وەک "پیلەتەن" و "هوون" هـاتوون. لە ن گ دا ئاوا هـاتووە:

کـــەیکاوس پـەرســا پیلەتـەن چونی
پەوســـــە مــــــەزانۆ جگەر پڕ هـونی

٤٧٦. لە هـەردوو نوسخـەکەدا یەکن.

٤٧٧. لە جیاتی "شاهم" لێرەدا لە ن گ دا "ئەی شا" نووسـراوە. بێجگە لەوە لە هـەردوو نوسـخەکەدا وەک یەک هـاتوون.

٤٧٨. بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هـاتووە:

خجڵ مەندەنان جە دەست یەک کەس
مـەگـەر خوداوەند کـەرۆم فـەریاد ڕەس

٤٧٩. دێری دووەم لە هـەردوو نـوسـخـەکـەدا وەک یەک هـاتوون، دێری یەکـەم بـە برێک جیـاوازییـەوە ئاوا لە ن گ دا هـاتووە: چەند ساڵەن چەند وەخت من پەهلەوانم

٤٨٠. دێری یەکـەم لە هـەردوو نوسـخـەکـەدا وەک یەک هـاتوون، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هـاتووە:

تەی کەردەن زەمین بە تەنیا سوار

ئارۆ من خـــەریک یەک نەوڕەســـیـــدەم
جـە زۆر بازووش قـامـەت چەمـیـدەم[٤٨١]

مـــەرهـەم خـــوداوەند یاری بـۆ جـە ســـەر
وەرنە [جەی] مـەیدان [کێ] مەشۆن وەبەر[٤٨٢]

لە ن گ دا لەم ڕیزبەندییەی ئێرەدا فەسڵێکی نوێ بە ناوی "پاڕانەوەی ڕۆستەم لە خودا بۆ سەرکەوتن بە سەر زۆرابدا" هەیە، کە لێرە لە ن ئە دا نییە. لەم فەسڵەدا ٨ بەیت هەیە، کە ژمارەیەکییان وەک ن ئەمینی دەچن، بەڵام جیاوازیی بەرچاو ئەوەیە لە ن ئە دا باسی ئەو سەد مەن وزەیەی، کە ڕۆستەم لە کاتی چوون بۆ سەمەنگان بە قەرز بە خودای دابوو و ئێستا لێرە بۆ شەڕ لەگەڵ زۆراب لێی وەردەگرێتەوە، نەکراوە. ئەمەش شتێکە هەر لە ن ئە دا هەیە. ٨ بەیتیان لە ن گ دا ئەمانەن:

هـەتا نیـــمـــەشـــەو زەلیل و زەکـــار
مـــەڕێزا ئەســـرین مـــەوات یا غـــەفـار

بـە وێم مـــــەزانـون گـــونە کــــارانم
عـاسی و عـوسیـانبـار دوور جە یارانم

بـە یارەب یارەب هـەر شـــەو بێـــداران
بە ســـەدای ئەکـبـەر سـوبح و ئێـواران

بـیـــــاوە بە داد مـن تـەنیــــا باڵم
ئەگـــەر نیـــاوی پەشـــێـــوەن حـــاڵم

بیـــاوم بە داد پادشــــای شــــاهـان
ڕۆژی دەهـەندە جـــەمع گـــومـــڕاهـان

---

٤٨١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئیسە هـا خەریک یەک نەوڕەسیدەم
پەژارەم جـە گیـان قامـەت چەمیدەم

٤٨٢. لە باتی "نە مەیدان" لێرە "نە دەستش" لە ن گ دا هاتووە، وەکی دیکە وەکو یەکن.

بیـــاوم بـه داد پادشـــای بێـــبـــاک
وه تێغ ســـوهـراب جـــەرگم نـەبۆ چاک

مـــەواتش یا ڕەب فـــەریادڕەس هـانا
ئـەر نـەدەی تاقـــەت نیـــیـــەن تـەوانا

مناجـاتش کـەرد ڕۆسـتـەم بە زەکـار
دۆعـاش قـەبووڵ کـەرد ڕەب جـەهـاندار

لە ن ئەدا لە باتی ئەو ٨ بەیتە لە ن گ دا، ئەم ٤ بەیتە هاتووە:

بە دیدەی ئـەســرین کـــەردش مناجـــات
نـالا وە دەرگـــای قـــازیولحـــاجـــات

سـوجـدەی زەمین بەرد نە ڕووی سـەرزەمین
وات شـــوکـــورم بە تۆن ڕەبەلعـــالـەمین

ئەو سـەد مـەن قـوەت من بـەخـشـام بە تۆ
[بـدری وەنـەم نـەجـــــــاتم پـەی بـۆ]

چونکە ڕەزاش بی خـــودای کـــەرەم کـــەر
ئەو ســـەد مـــەن قـــوەت ســـپـــەردش وەبەر

لێرە لەم ڕیزبەندییە لە ن گ دا سەرفەسڵێکی نوێ بە ناوی "شەڕی نێوان سوهراب و ڕۆستەم بۆ جاری دووەم و کوژرانی سوهراب بە دەستی ڕۆستەم" هەیە، کە لە ن ئە دا نییە.

سـەحـەر چوون سـپـای خـوەرشـیـد خـاوەر
جـە بەر کوهی قـاف سـەرکـێشـا وەبەر[٤٨٣]

---

٤٨٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سەحەر چوون خوەرشید نە بورج خاوەر
سـەر کـێشـا وە بورج کـەیوان ئـەخـزەر

لێــره، له ن ئه دا ١٠ بەیت هاتوون وەک ڕیزبەندی له ن گ دا لێــره نـەهاتوون بگره له شوێنی دیکەدا به کەمێک جیاوازییەوه هاتوون. له باسی پاڵەوانه ئێرانییەکاندا، که لەم بەشـەدا هاتوون له ن گ لـه چەند فەسڵی پێشـتردا و ناوی ئەوان له کاتی باسی کۆشکی کەیکاوس شادا کراوه.

سـپـا دەشت و کـۆی هـامـوون پۆشـا بێ
جـه نەعـرەی فـیـلان زەمین جـۆشـا بێ

هــەرچـی پـەهـلـەوان زۆر زبـەر دەسـت
یەک یەک سـوار بین چوون فـیـلان مـەست

[گـــوگین مـــیـــلاد] بەهرام و قـــوباد
شیدوش و شاپوور گۆدەرز و گوشاد[٤٨٤]

گـــیـــو هـونەرمـــەند بێــژەن چەنی ئەو
سـوار بـین وه ئەسپ سـالار خـوەش ڕەو

[ڕەهـام و بـەهـرام ئـەولاد گـــۆدەرز][٤٨٥]
شــاهزادەی کــەیان توس و فــەریبــوز

[سـیـلاح] ڕۆی جەنگ سـەراسـەر تـەمـام
پـۆشـــــا وه ئـەندام نـەوەی نـیـکـنـام

ئارۆ هەرچەند سـەنگ نه ڕووی سـارا بی
پولاد حــەفت جـۆش نه کـۆی خـارا بی

---

٤٨٤. وەک لێــرەدا دەبینرێ "گــورگین و مــیــلاد" وەک دوو ناو هـاتووه، ئـەمــه هـەڵەیـه، به پێی میـتۆلۆجیی ئێرانی، گورگین کوڕی میلاد بووه و به گورگینی میلاد بـه ناوبانگ بووه بەڵام له نووسینی هەورامی یان گۆرانیدا به ڕێنووسی فارسی وەک دوو ناو "گورگین میلاد" نووسراوه، که ئاوا دەخوێندرێتەوه: " گورگینێ میلاد"

٤٨٥. له ن ئه دا هەڵەیەکی دیکه لێره ڕووی داوه، که دەبێ ڕاستـەکەی ئاوا بێت: "ڕەهام و بەهرام ئەولاد گۆدەرز" واته ڕەهام و بەهرام کوڕەکانی گۆدەرز.

بەلاو بی پەی ڕەزم ئەو نە ڕووی سارا
وێنەی شێر مەست دڵ جە غەم دارا

یەکسان بی جە سم ئەسپان سەرمەست
سواران جەنگ ڕاهی بین بە قەست

جە هەردوو تەرەف کەڕەنا ژەنیا
سەدای تەپڵ و کوس ئێرانی سپا

لێرەدا جارێکی دیکە هەر دوو نوسخەکە وەک ڕیزبەندی یەک دەگرنەوە:

دانە تەپڵ و کوس سپای تورک و چین
بانگ ڕەستاخیز کەفت نە ڕووی زەمین[٤٨٦]

نەیەک لا تەرتیب ئێران سپا بی
درەفش بێ خەوش کەیان وەپا بی[٤٨٧]

ڕۆستەم پەی نەبەرد بێدار بی جە خاو
تەن پۆشا وە [درع] جامەی تازەساو[٤٨٨]

[سیلاح] ڕۆی جەنگ تەما دانەوێش
شی بە کۆڵ ڕەخش بێ خۆف و ئەندێش[٤٨٩]

---

٤٨٦. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٨٧. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون بێجگە لەوە لە باتی "نە یەک لا" لێرە، لە ن گ دا "جە یەک جا" نووسراوە.

٤٨٨. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکە، لێرەدا "جامەی تازە ساو" لە ن ئە دا هەڵەیە، ڕاستەکەی "حەربەی تازەساو"ە، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: تەن پۆشا وە دەرع حەربەی تازە ساو.

٤٨٩. ئەم دوو دێرە لە ن ئە دا دووبارە بووەتەوە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سیلاح ڕۆی جەنگ هەرچی بی تەمام
نام یەزدان بەرد پۆشا بە ئەندام

جـــــەولان دا بـە ڕەخش پـەڕەنـدەی تـەیار
ئامـا وە مــەیدان عـەرسـەی کـارەزار[٤٩٠]

جــەو تەرەف زۆراب پۆشـــا دەرع جــەنگ
ئـامـــا بە مـــەیدان نەکـــەردش درەنگ[٤٩١]

لە ن گ ئەم بەیتە هاتووە، کە لێرە لە ن ئە دا نییە:

هـەر دوو ســـوار بـین بـێ پەروا جــە خـــەم
ئـامــــان نە مـــــەیدان ڕوو نیـــان وەهـەم

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ڕۆســـتــەم وات زۆراب کـودەک خــەرامــان
کـەفـتی نە دەریـای پڕ سـەر و سـامـان[٤٩٢]

تۆ نـە ڕاگـەی چەفت غـەڵـەت کـەفـتــەنی
بە زۆر مـــەردان ئەمـــجــار ڕەفـتــەنی[٤٩٣]

زۆراب وات ئەی پیر خـەستەی پەشێو حاڵ
ئـارۆ فــراوان مـــەپرســـوون ئەحـــواڵ[٤٩٤]

ئـەر ڕۆســــتــــــەم تـۆنی نـام وێت ببـــــەر
نـەوا کـــە حـــەیفـــەن بمـانی بـێ ســـەر[٤٩٥]

---

٤٩٠. لە باتی "جەولان دا" لە ن گ دا "پا نیا" نووسراوە. بێجگە لەوە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٩١. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٤٩٢. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، دێری دووەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە: کەفتەنی نە گێج دەریای بێ سامان.

٤٩٣. لە جیاتی "مەردان" لێرە لە ن گ دا "گورزم" هاتووە، بێجگە لەوە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک نووسراون.

٤٩٤. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٩٥. بە کەمێک جیاوازی و جێگۆڕکێی وشەکان لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

لە ن گ دا بەیتێکی ئاوا هاتووە، کە لێرە لە ن ئە دا نییە:

ڕۆستـــەم واتەی ئەو نەگـــرتش نـە گـــۆش
جـــۆشـا، خـرۆشـــا، دەروون مــەدا جـــۆش

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

هـیچ نـامــا نـە گـــۆش قـــەول فــەرزەندش
نەکـەردش نە گـۆش گـوفـتـار و پەندش[496]

واتش ئەی بەدبەخت دوور جـە عـەقڵ و فـام
بێ خـەبەر جـە حـاڵ دونیـا نا تـەمـام[497]

یە وەخت مــەیدان کـــوشـــتی بـازییـــەن
چە جـای مـەکـر و فـەند حـیلەبازییـەن[498]

نمەیۆ بـە کـــــار گـــــەزاف و خــــــەلاف
مـەردانە دەستـوور بۆ بە ڕووی مـەساف[499]

دوو جــەنگی ســـوار جــە هەم جـــودا بـین
جــە کـــۆڵ ئەســـپـان جـەنگی پیـا بین[500]

ئەر تۆ ڕۆســـتــــەمی نام وێت ببــــەر
وەرنە جــە مـەیدان مـەمـانی بێ ســەر

٤٩٦. بە کەمێک جیاوازی کەم بایەخەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هیچ نـامـا نە گـۆش قسـەی فـەرزەندش
نەکـــەردش قـــەبووڵ گـوفـتــار پەندش

٤٩٧. بە کەمێک جیاوازیی کەم بایەخەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وات ئەی هەرزەکــار ئەبلەی ناتەمـــام
جـاهیل نـادان، دوور جـە عـەقڵ و فـام

٤٩٨. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٤٩٩. لە ن گ دا نییە.

٥٠٠. لە باتی "جەنگی" لە ن ئە دا لە ن گ دا "دەردەم" نووسراوە، کە ئەمەی دوایەیان ڕاستە، بێجگە لەوە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

لێره له ن ئه دا فهسڵێکی نوێ له ژێر ناوی "کوشتنی زۆراب به دهستی ڕۆستهمی زاڵ" دهست پێ دهکا، که ههمان سهردێر له ههمان ڕیزبهندی له ن گ دا نییه:

نام حـــــهق بهردهن ئهڵاهوئهکـــــبـــــهر
جـه ههردوو تهرهف گـرتشـان کـهمـهر[501]

وهختێ سـتـارهی [لێـشـان] مـهبۆ گـوم
قـهزای ئاسـمـان مـهکـهرۆ مـهعلووم[502]

[دوو] کۆی بێ سـامـان پێـچـیـان وههـم
پێـچـیـان چوون پێچ مـاران ئهرقـهم[503]

له ن گ دا لهم ڕیزبهندییه بهیتێک هاتووه، که له ن ئه دا نییه:

تهمـــامـی لهشکهر هـهر ناگـــاشـــان بـی
چهم نه ڕای مـــهیدان تماشـــاشـــان بـی

(ن ئه) بهردهوام دهبێ:

فـــیلهتهن چوون شـــێـــر دڕهندهی شکار
نام یهزدان بهرد سـیـــا بی جـــه قـــار[504]

زۆرابش کـــێـــشـــا وست [نه] ڕووی زهمین
دهست بهرد [ئهو میـان] قهبزهی تێغ کین[505]

---

٥٠١. به کهمێک جیاوازییهوه ئاوا له ن گ دا هاتووه:
به تهوفـــیق حـــهق ئهڵاهوو ئهکـــبـــهر
بازهـهم وه کـوشـتی گـرتشـان کـهمـهر

٥٠٢. له ن گ دا نییه.

٥٠٣. دێری دووهم له ههردوو نوسخهکهدا یهکن، به کهمێک جیاوازییهوه دێری یهکهم ئاوا له ن گ دا هاتووه: دوو کۆی بێ سامان چهم وهردن به ههم.

٥٠٤. له باتی "فیلتهن چوون" لێره له ن گ دا "ڕۆستهم به وێنهی" نووسراوه. بێجگه لهوه له ههر دوو نوسخهکهدا وهک یهک هاتوون.

٥٠٥. دوای ڕاستکردنهوهی ههڵهکان له ن ئه دا، له ههردوو نوسخهکه وهک یهک هاتوون.

هـەرچـی ئامـــان وات هـیـچ نەداش ئـامـــان
خـەنجـەر شــەند وەنەش شـێر بـێ سـامـان[٥٠٦]

بـە مـــەودای ئـەڵمـــاس بەڕەندەی خـــەتـەر
جەرگش پارە کەرد جە پشت گوزەر کەرد[٥٠٧]

بـالآ چوون نـەمـــام ســـاوای زەڕســـتـــوون
پارە بی جـــە تـەن ڕەنگین بی بـە خـــوون[٥٠٨]

زۆراب وات ئەی پیـر گومـڕای دڵ جـە سـەنگ
من کـوشـتـی وە تێغ ژارئالووی فـەرەنگ[٥٠٩]

بـەڵـێ تـۆ بـە وێـت نـەدرای خـــــــــەبـەر
جـــە دەست بابـۆم چۆن مـــەشی وەبەر[٥١٠]

وات بـابـۆت کـــــــــێـن نـامـش گـنـو نـام
تـۆ وەی کــودەکی چۆن ســـتـــەن نـە دام[٥١١]

---

٥٠٦. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
هەر چەند ئەمان واست پێش نەدا ئەمان
خـەنجـەر هورکـێـشـا بەور بێ سـامـان
٥٠٧. بە کەمێک جیاوازییەوە لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
بە مـەودای ئەڵماس سـەر نەیزەی خـەتەر
جـەرگش پارە کـەرد جـە دڵ شی وە بەر
٥٠٨. بە بڕێک جیاوازی کەم بایەخەوە لە ن گ دا بەم شێوەیە هاتووە:
بالآی نەونمام، سـاوای زەڕ سـتـوون
پارە کـەرد وە تێغ ڕەنگین بی وە هـوون
٥٠٩. بە بڕێک جیاوازی لە ن گ دا بەم شێوەیە هاتووە:
سـوهراب وات ئەی پیـر پڕای دڵ جـە سـەنگ
من کـوشـتـی وە تێغ سـەر مـەودای خـەدەنگ
٥١٠. لە هەر دوو نوسخەکەدا یەکن.
٥١١. لە ن گ دا نییە.

زۆراب چوون شنەفت ئامــا بە گــوفــتــار
واتش ئەر هەی پیــر کــۆنەی ڕۆزگــار[٥١٢]

بابۆم ڕۆســتــەمــەن شــای کــەمــەر لالآن
شـێران جە تاو شـەت گورزش مـەنالآن[٥١٣]

ئەر مـــەبی وە مـــورغ پـەرەندەی شکار
وە حــەڵقــەی کـەمــەند مـاوەرۆت بە وار[٥١٤]

فــیلەتەن شنەفت شــادی کــەرد بە تاڵ
سـەرسـام بی جە سـام نەوەی توخم زاڵ[٥١٥]

واتش نیـشـانەت جـە ڕۆسـتـەم چێشـەن
پەنەم واچە ڕاست دڵ وە ئەندێشــــەن[٥١٦]

واتــش لاڵـێـــــــــــوەن بـاهـوبـەنـد بـاڵ
نیــشــانەی ڕۆســتــەم نەوەی تـوخم زاڵ[٥١٧]

دایەم جـــە توران بەســـتـــەن وە باڵم
نگا کـــەر بە وێت پەشــێــوەن حــاڵم[٥١٨]

---

٥١٢. لە ن گ دا نییە.

٥١٣. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٥١٤. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٥١٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆســتــەم ئێـد شنەفت شـادی کـەرد بە تاڵ
سـەرسـام بی ســەرسـام نەوەی توخم زاڵ

٥١٦. دێری دووەم تەنیـا جیـاوازیی "بە" لە ن گ دا لە باتی "وە" لێرەدایە. دێری یەکەم بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: واتش نیشانەی ڕۆستەم چیت پێشەن؟

٥١٧. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٥١٨. دێری یەکەم تەنیـا جیـاوازیی "نە" لە ن گ دا لە باتی "وە" لێرەدایە. دێری دووەم بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: نگا کەردنش پەشێوەن حاڵم.

ڕۆســـــتـــــەم نگا کـــەرد دانـەی لاڵ وێش
شـناسـا جــە باڵ فــەرزەند دڵ ڕێش[519]

دەست دا بە خـەفـتـان قـوبای چینی کـار
پارە پارە کـــەرد خـــرۆشـــا وە زار[520]

هــۆردا وەســـــــــەردا وە ئـاواز بـەرز
دیش کـە گـیـو ئـامـان بەهـرام و گـۆدەرز[521]

واتـن فـــیلـەتـەن ئاخـــر یە چێـــشــــەن
پەی چێش وەی دەسـتـوور خاترت ڕێشـەن[522]

ڕۆســـتـــەم وات گـــۆدەرز مـــەپرســـە حـــاڵم
پـشـــتم شکســـتـــەن شـــادی بەتاڵم[523]

بی وە غــــەزەب پێـم دەعــــوای نـەبـەردم
جگەرگـــای فـــەرزەند وێم پارە کـــەردم[524]

---

٥١٩. لە هەر دوو نەسخەکەدا یەکن، تەنیا لە جێگای "جە" لێرە لە ن گ دا "نە" هەیە.

٥٢٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

دەست دا نە خەفتان دیبای چینی تار
جە سـەر پارە کـەرد خـرۆشـا بە زار

٥٢١. بێجگە لە جیاوازییەکانی وەک "هۆردا وە سەردا" لێرە لە باتی "هۆرداش بە سەردا" لە ن گ و "ئامان" و "ئاما" لە ن گ دا، لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٥٢٢. لە ن گ دا بە تۆزێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

واتن بە ڕۆسـتـەم ئاخر یە چێشـەن؟
پەی چێش پەی تەورە خاترت ڕێشـەن؟

٥٢٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆستەم وات گۆدەرز مەپرسە ئەحواڵ
فەرزەندە وێم بی، بیم بە کۆی زوخاڵ

٥٢٤. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

جـــە وەخت پیـــری وادەی ویەردم
جگەرگـای فـەرزەند، وێم پارە کـەردم

خــەنجــەر هـۆرکـێـشــا وێش بکەرۆ قــەست
گیـو مەکـەرد زاری گۆدەرز مـەگرت دەست[٥٢٥]

بوزرگــان کـێـشــان خــەنجــەر جـە دەســتش
نـالاّ پەی فـــــەرزەند نـە ئاوات وەســــــتش[٥٢٦]

گـۆدەرز وات ڕۆســتــەم ئارۆ وێت مــەکــوشی
فــایدەش نیــیــەن ئـەو جـە دەست بـەرشی[٥٢٧]

بـەقــــــا نـەدارۆ ئـەی دونـیــــــای فـــــــانی
ئەر ســەد ئەو مــەردەن تـۆ وێت مــەمــانی[٥٢٨]

لێرەدا بەیتێک لە ن گ دا هەیە کە لێرە لە ن ئە دا نییە:

ئەی دنیــای خــراپ هـەر پەوســەش کـەردەن
هـەزار چوون ڕۆسـتـەم، سـوهرابش مـەردەن

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

فـەڵەک وەی دەسـتـوور نویشـتـەن جە ســەر
فـــــەرزەنـد جـــــە بـابـۆش بـوینـۆ زەرەر[٥٢٩]

---

٥٢٥. لە هـەردوو نوسخـەکەدا یەکن.

٥٢٦. لە هـەردوو نوسخـەکەدا یەکن.

٥٢٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

گۆدەرز وات ڕۆستـەم ئەروێت بکوشی
چ کەڵک مەگێرۆ، جە دەستت بەرشی

٥٢٨. لە هـەردوو نوسخـەکەدا یەکن.

٥٢٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

گـەردوون پی دەسـتـوور نویسـان جـە سـەر
بـابـۆ جــــە فــــەرزەند نەدراۆ خـــــەبـەر

شــاهـان هـوشـــەنگ جـــەمــشـــیـد و دارا
کێش نـەکەرد نە پای ڕووی سـەنگ خارا[٥٣٠]

کــــۆ شـی فــــەریدەوون زوحـــــاک تـازی
نمەز وە ئەفـســـوون کـــێش نـەدا بازی[٥٣١]

ڕۆســـتـــەم وات گـــۆدەرز تۆ وێت مـــەزانی
کێ چوون من بێ ڕەحم جەی دونیای فانی[٥٣٢]

بە مــــەودای ئـەڵمـــــاس هـەتـا کـــە تـاوام
جگەرگـــای فـــەرزەند جـــەنگی شکاوام[٥٣٣]

هـیچ کـــەس وێنـەی مـن نە ژێر گـــەردوون
وێش وە دەست وێش نەکـەرد سـەرنگوون[٥٣٤]

بەڵێ هەم وە حـــوکم دۆعـــای خـــاســـان بۆ
شـەفـای ئەی زامـە مـەگـەر نوشـدار بۆ[٥٣٥]

---

٥٣٠. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

جە شاهان هوشەنگ جەمشید و دارا
کێش نەکەردن بەند پای سەنگ خارا

٥٣١. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن، تەنیا جیاوازیی بچووک لە دێری دووەمدایە، کە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: بە مەکر و ئەفسوون کێش نەدا بازی؟

٥٣٢. لە باتی "بێ ڕەحم" لێرەدا لە ن گ دا "بییـەن" هاتووە. بێجگە لەوە لـە هـەردوو نوسـخـەکەدا وەک یەکن.

٥٣٣. لە جیاتی " هەتا" و "جەنگی" لێرەدا لە ن گ دا "هـەرتا" و "جـەنگیم" نووسراوە، وەکی دی لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٥٣٤. لە ن گ دا نییە.

٥٣٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

مـــەگـــەر وە حـــوکم دەوای تاریخـــات
شـەفـای ئەی زامـە بە نۆشـدارو بات

هـا جــە خـــەزێنـەی کــەیکاوس شـــاوە
جـە گـۆشـەی سـەندووق توحـفـەی تـەڵاوە[536]

ئومــــێــــدەن جــــە لای گـــۆدەرز دانـا
ئـیـــمـــجـــار پـەی زۆراب مـــروەتـەن هـانا[537]

ئەم دوو دوو دێرە لە ن گ دا هەیە، لێرە لە ن ئە دا نییە:

هـۆرێـزە وە پـا مــــــەکـــــــەر مـــــــەدارا
بشـــــــۆ وە پـای تـەخـت پـادشـــــــای دارا

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

شـــۆ وەڵای کـــاوس شـــای کـــەمـــەر لاڵان
عـەرز بکەر جـە لاش وەی تەور ئەحـواڵان[538]

واچە جـەی دونیـا ڕۆسـتـەم خـەتا کـەرد
فـــەرزەندش وە تێـغ جگەر جــیـا کـــەرد[539]

وێش ڕوو سـیـا کـەرد پەی قـەتڵ فـەرزەند
بکیـــــــانۆ دەوا وە بێ چـوون و چـەند[540]

---

٥٣٦. وەک وشە و وەک ڕێزمان جیاوازی هەیە، بەڵام ناوەڕۆک هەر یەکە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
هـانە خـــەزانەی کـــەیکاوس شـــادا
نە گۆشـەی سندووق ساخـتـەی تەڵادا

٥٣٧. "ئومێدەن" لێرە لە باتی "ئومێدە هەن لە ن گ دا نووسراوە. "ئیمجار" لێرەدا و "ئەمجار" لە ن گ دا پێوەندیی بە دەسـتـوونی نوسـخـەکانـەوە نییـە، پێوەندیی بـە زەوقی ئامـادەکـەروە هەیە. بێجگە لەوانە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٣٨. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن. دێری دووەم بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: عەرز کەرە جە لاش پەی تەور هەواڵان.

٥٣٩. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن. دێری دووەم بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: خەتای فەرزەندان ڕۆی کەربەلا کەرد.

٥٤٠. لە ن گ دا بە شێوازێکی زۆر جیاوازتر ئاوا هاتووە:
زەڕەی نۆش داروو ئەگـەر جە لاشـەن
بکیـــانۆ پـەرێم دیدەم نە ڕاشــــەن

له ن گ دا له باتی ئەم چەند بەیتەی خوارەوە، ٥ بەیتی دیکە لە ن گ دا هاتووە کە لەبەر جیاوازیی بەرچاو لەگەڵ ن ئە دا، لێرە دادەندرێن:

داروویێ دارۆ تەقـــسیـــر نەکـــەرۆ
ئەو ڕەنج مـن بـەردم ئـەویـچ مـــەورۆ

ئەر بدۆ شـــەفـــا دانای کـــردگـــار
دایمـەن ئـەوقـــات نە ڕۆی ڕۆزگـــار

هـەر تاکـە زیندەم گـیـانم نە ڕاشـەن
کـەمـەر بـەستـەی جـەنگ حـازر جە لاشـەن

زەڕەیۆ نۆشـــدارو بدۆ پەی ســـوهـراب
لەب تەشنەی هەلاک، شـەو نەکـەردەن خـاب

گـــۆدەرز بە تەئجـیل نەکـــەرد مـــدارا
لـوا وە پـای تـەخـت پـادشـــــای دارا

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

یەکێ چوون زۆراب شـــۆخ دیدە مـــەست
نە پای تەخت شـــاه نمەیۆ بە دەست

ئەر بدۆ شـــەفـاش خـودای کـەرەم کـەر
ئەویش شـــێـــرێ وەن جـــە من زیاتەر

هەتا کـە زیندەی ڕووی ســـەر بیـســاتەن
کـەمـەر بەسـتـەی جـەنگ حـازر جـە لاتەن

گـۆدەرز شـی واتش ڕۆســـتـەم کـیـاناش
خـواجە و غولامیم ئەر مـەندەن جە لاش[٥٤١]

---

٥٤١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

وات پادشـا ڕۆسـتـەم منش کیاسـتـەن
خـواجە و غـولامیم ئەگەر هەن ڕاستـەن

زەرەی نۆشـــــــــدارو بـدەر پـەی زۆراب
لەب تشنه و هیلاک بێ خورد و بێ خاب[٥٤٢]

کـــاوس وات گــۆدەرز جـــه وێت بۆ خـــەبەر
دیت واتم وه توس ڕۆسـتــەم وەدار کــەر[٥٤٣]

چه گـفـتـوگـۆش کـەرد به سـەد قـار و قین
توسش وست نه خاک سیای سەرزەمین[٥٤٤]

ئارۆ جـــەو دەمـــــدا چۆن بـێ دەمـــاغش
هێـمان هـا نه جـەنگ کۆ مـەدەن داغش[٥٤٥]

ئەوسـا ڕۆسـتـــەم بی وه تەنـهـا سـوار
یەکـا یەک مـــەوات نـه ڕووی شـەهـریار[٥٤٦]

ئەم بەیتە لە ن گ دا هەیە، لێرە لەم ڕیزبەندییەدا لە ن ئە دا نییە:

وەخـــــتـێ ســـــارێژ بۆ زام فـــــەرزەندش
هەر یەک جـه شـــاهان نیـیـەن گـەزەندش

---

٥٤٢. بە شێوەیەکی کەمێک جیاوازتر لە ڕیزی ئەو ٥ دوو دێرەی سەرەوە لە ن گ دا هاتووە.

٥٤٣. لە ن گ دا بە برێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

شـا وات ئەی گۆدەرز جە وێت پرس خـەبەر
دیت فـەرمـام بە توس ڕۆسـتـەم بە دار کـەر

٥٤٤. لە هـەردوو نوســخــەکـــەدا یەکن، بێــجگە لەوە لە بـاتی "چە" لە ن ئـەدا "چەنـد" لە ن گ دا نووسراوە.

٥٤٥. "ئارۆ" لە ن گ دا ڕاست کراوەتەوە، بێجگە لەوە دێری دووەم لێرەدا مـانا نادا و دروسـتـەکـەی لە ن گ دا هەیە:

ئارۆ جــەو دەمـــەدا چوون بێ دەمـــاخش
هێـمـای هەر نە مـەرگ من مـەندەن داغش

٥٤٦. "تەنـهـا" لێـرە لە ن گ دا "تەنیـا"یە. "نە ڕووی" لێـرەدا لە ن گ دا "چەنی"یە. وەکی دیکە لە هـەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ڕۆستەم و زۆراب ئەر یەک بگێران
ئێران و توران مەکەران وێران[٥٤٧]

لێرەدا لە نێوان کەیکاوس شا و گۆدەرز نێردراوی ڕۆستەم بۆ هێنانی "نۆشدارو" دیالۆگێک لە ن ئە دا هەیە لە ن گ دا نییە:

گۆدەرز وات ئەی شا سالار ئێران
ڕۆستەم وە تەنها هەفت خوان کەرد وێران[٥٤٨]

نمەدی وە چەم ڕەنج قەدیمان
نە چەرخ گەردوون دوشمەن فەریبان[٥٤٩]

ڕۆستەم جەو دەمدا بەر مەشۆ جە دین
پەی تەخت تۆ کەرد فەرزەند کوشت بە کین[٥٥٠]

چەرخ چەپی واز دوشمەن مەکرباز
مەیۆ نە دیدەت قەترەی خوون بە تاز[٥٥١]

نەواچی گۆدەرز تەدبیرش نەکەرد
مەکێشی ئەی ئاخ مەوێنی ئەی دەرد[٥٥٢]

---

٥٤٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ڕۆستەم و سوهراب چوون یەک بگیران
شاهی من کامەن، تەخت من وێران

٥٤٨. لە ن گ دا نییە.

٥٤٩. لە ن گ دا نییە.

٥٥٠. لە ن گ دا نییە.

٥٥١. لە ن گ دا نییە.

٥٥٢. لە ن گ دا نییە.

هـۆرێـزا گـــــــۆدەرز بـێ ســــــەبـر و ئـارام
شـی وە لای ڕۆســـتـــەم نەوەی زاڵ ســـام[٥٥٣]

واتـش کـــەیکـاوس بـێ عـــەقڵ و فـــامـــەن
دێوانـەی بێ هـۆش شـێت سـەرسـامـەن[٥٥٤]

کــــەردەن خــــەیاڵات بێـــهـــودەی بـاتـڵ
نۆشـــدارو جـــە لاش هـیچ نـەبی حـــاسـڵ[٥٥٥]

هــەر وێـت حـــــــازرەن ئـەر بـشـی وەلاش
بسـتـــانی داروی دەرمـــان پـەی شـــەفـاش[٥٥٦]

ڕۆسـتــەم چوون شنەفت کــەرد شین و زاری
فـــەرمــا غـــولامـــان خـاســـەی دیـاری[٥٥٧]

لـەحـــافـێ جـــە فـــەرش دیـبـــای بـۆگـــولاو
ئـاوەردن پـەرێش وە تـەعـــجـــیـل و تـاو[٥٥٨]

دەست کـێـشـا لاشـەی فــەرزەند شـیــرین
نیـــا جـــە مـــابەین، دیبــای کـــار چـین[٥٥٩]

---

٥٥٣. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکە، دێری یەکەم بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە: گۆدەرز ئاماوە بێ سەبر و ئارام.

٥٥٤. لە ن گ دا وشەکان جێگۆڕکێیان پێ کراوە:

واتش کـەیکاوس شـێت سـەرسـامـەن
دێوانـەی کـەم هـۆش بێ عـەقڵ و فـامـەن

٥٥٥. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٥٦. لێرەدا لە ن ئە دا چەند هەڵەیەک ڕووی داوە. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هـەر وێت خـاسـتـرەن ئـەربشـی وە لاش
بسـتـانـی پـەرێش دەوا پـەی شـفـاش

٥٥٧. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون بێجگە لە "کەرد" لێرەدا، کە لە ن گ دا "وە" هاتووە.

٥٥٨. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٥٥٩. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

هۆرگرتن نه خاک سیای پڕ غوبار
بەردشان وه سەحن خەیمەی زەڕەنگار[٥٦٠]

زۆراب جە مەیدان ئاوەردن وه بەر
هەرکەس زۆراب دی خاک مەکەرد وه سەر[٥٦١]

خێزا پەی ماتەم ناڵەی دلێران
سپای سیستان سەرکەردەی ئێران[٥٦٢]

بوزورگان چوون گیو، گۆدەرز و گوشاد
زەواره و بەهرام، شیدوش و فەرهاد[٥٦٣]

گورگین و ئەشکۆش شاپوور و بێژەن
گشتشان جەم بین جە دەور شیوەن[٥٦٤]

سەفا سەف جەم بین یاران خرۆشان
بوزورگان تەمام قەترانی پۆشان[٥٦٥]

ڕۆستەم پەی جەستەی فەرزەند مەناڵا
ناڵەش مەیاوا وه عەرش باڵا[٥٦٦]

---

٥٦٠. له هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.
٥٦١. له هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگە له باتی "ئاوەردن وه بەر" لێره له ن گ دا "ئاوەرد وەبەر" نووسراوە.
٥٦٢. له باتی "سپای سیستان" لێرەدا له ن گ دا "سپای تورکان" نووسراوە، بێجگە لەوە له هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن.
٥٦٣. "گوشاد" لێرەدا هەڵەیە، دروستەکەی "کەشواد"ه ئەوەی له ن گ دا هاتووە. بێجگە لەوە له هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن.
٥٦٤. ئەمە له ن گ دا نییە.
٥٦٥. دێری دووەم له هەر دوو نوسخەکەدا یەکن، دێری یەکەم ئاوا له ن گ دا هاتووە: وه ناڵەی نەبەرد جەو دەم خرۆشان
٥٦٦. له هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

زۆراب وات ئـەی پیـــــــر نـەوەی تـوخـم زاڵ
وەس کـەرە زاری وەســەن پەشـێـو حـاڵ[٥٦٧]

پـەوســـــە بـی تـەقـــدیر حـــــەیی لایـەنام
بـابۆ جـــە فـــەرزەند نیـــاوۆ بە کـــام[٥٦٨]

بـەڵێ ســـپـــای مـن نـشـــتـــەن نـە ســـارا
نشـــتـەن وە غـەمناک دڵ جـــە غـەم دارا[٥٦٩]

لە ن گ دا ئەم بەیتە هەیە، کە لێرە لە ڕیزبەندی ن ئە دا نییە:

تـەمـــاشـــان بڕیا، مـــەندن وە بێ کـــەس
ڕەنجـشـــان یەکســـەر بەرشی وە عـــەبەس

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

مـن هـا وە ئەڵمـــــاس پـارە بـی جـــــەرگم
ئەمـــانـت فـەرزەن، جـــە دمـــای مـــەرگم[٥٧٠]

مـــــازە کـــــەیکاوس بـە ڕۆژ یـا شـــــەوان
بوازۆ بـە قـــەســـد جـــەنگ چەنـی ئەوان[٥٧١]

لە ن گ دا ئەم بەیتە هەیە، کە لێرە لە ڕیزبەندیی ن ئە دا نییە:

---

٥٦٧. دێری یەکـەم لە هـەر دوو نوسـخـەکـەدا یەکن، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هـاتـووە: وەس کـەر زاری و شین وەس بەر پەشێو حاڵ.

٥٦٨. لە باتی "حـەیی لایەنام" لێرەدا لە ن گ دا "بەنای لایەنام" نووسـراوە. بێجگە لەوە لە هـەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٦٩. لە باتی "نشتن نە سـارا" لە ن گ دا "جـەو دەشت و سـارا" نووسـراوە، بێجگە لەوە لە هـەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٧٠. لە هـەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٧١. لە هـەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

یەکێ چەنیـــشـــان بکیـــانی وە شـــەو
بویران نـە مـــڵک بـە تەئجـــیل و دەو

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

بشـــــان بە توران خـــاتر پەرێشـــــان
ساکن بان جـە مـوڵک مـەنزڵگای وێشـان[٥٧٢]

ئەوسـا گـورز و تێغ ئەسـاسـەی جـەنگم
خـــەفـتـــان چینی دەرع شـــەو ڕەنگم[٥٧٣]

بکیـــانە پەی دایەم حـــاڵم پەشـــێـــوەن
خـــەفـتـــانم جـای زام فـیلەتەن پێـوەن[٥٧٤]

بـنـــاڵـۆ پــەی بــەخــت تـاڵــەی زەبــوونم
پەی زامـــان سـەخت قـیـمــەی دەروونم[٥٧٥]

ســـــەرنیـــام وە خــــاک ها مـن ویەردم
بێــــزام جـــــە دین یاران فــــەردم[٥٧٦]

ســـــەرم شـی وەتـەوق دڵم بی وە خــــوون
مـن جـــە ئێـــرانی هابیم ســـەرنگوون[٥٧٧]

---

٥٧٢. لە باتی "جـە" لێرەدا لە ن گ دا "بە" نووسـراوە، وەکی دی لە هە دوو نوسـخـەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٧٣. دێری دووەم لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتووە. دێری دووەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

حـەفـتـان چەنی خـود هـەم دەرع جـەنگم

٥٧٤. لە جیاتی "بکیانە" و "فیلەتەن" لێرەدا لە ن گ دا "بکیـان" و "پیلەتەن" نووسراوە. بێجگە لەوە لە دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٧٥. لە دوو نوسخـەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٧٦. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

من یا بیم نە خـاک پای سـەنگ خـاران
پەژار بیـم جـــــە دیـن ئاوازەی یـاران

٥٧٧. لە ن گ دا نییە.

سەرنیام بە خاک پای سەنگ خاران
بێزارم جە دین ئازوردەی یاران[٥٧٨]

خەیلێ حەرفش وات حەکایەت وانا
شەو ئاما بە وار ئەرواحش دانا[٥٧٩]

گیان سپارد وە ژار مەودای پڕخەتەر
بێزار بی جە عەیش دونیای ستەمگەر[٥٨٠]

شکورمان بە زات تاک تەنهای فەرد
ئەرواح جە بەدەن نە هەم جودا کەرد[٥٨١]

ئارۆ خەستەی تێغ زام کاری بی
ئەرواح سپەردە نادیاری بی[٥٨٢]

سەحەر نە هەنگام گوڵبانگ یا حەی
شا فەرما کێشان قەتاران کەی[٥٨٣]

داشان وە هەمدا نەو دەشت کینە
کۆچ کەردەن جە شار زابول زەمینە[٥٨٤]

---

٥٧٨. بە شێوەیەکی کەمێک جیاوازتر دووپات کراوەتەوە.

٥٧٩. دێری یەکەم لە هەر دوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون، دێری دووەم لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شەو ئاما بە ئەمر بێ باک دانا

٥٨٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

گیان سپەرد بە نیش ژارئالووی نەبەرد
پەژار بی جە عەیش دنیای ستەم کەرد

٥٨١. لە ن گ دا نییە.

٥٨٢. لە ن گ دا نییە.

٥٨٣. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سەحەر چەنی سوبح گوڵ بانگ یا حەی
شا فەرما کێشان قەتاران تەی

٥٨٤. لە باتی "زابول" لێرە لە ن گ دا "کابول" هاتووە، دروستەکەشی هەر دەبێ کابول بێت، چونکە ڕۆستەم بۆ خۆی لە زابولەوە هاتبوو بۆ شەڕ. بێجگە لەوە لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

بـارخـــانـان بـار، کـــێـــشـــــان بـه ڕاوه
ســـپـــای وێش هۆرگــرت شـین به دمـــاوه[٥٨٥]

چەنـی ســـــواران ســـــپــــــای زابـولی
چەنی قـــەوم خـــوێش ســـپـــای کــابڵی[٥٨٦]

دەروون وه غـــەمناک خـــاتر جـــه غـــەم کـــەیل
ڕێزان پەی زۆراب ئەسرینان چوون سەیل[٥٨٧]

ڕۆستـەم عـەجـەب مـەند بێ هۆش و سـەرسام
ســەرا پەردەی چەتر دیبـای عـەنبـەر فـام[٥٨٨]

ســـتـــوون ســـەیوان ڕەنجـــیـــده کـــەمـــەند
چەند فەرش و چەند ڕەخت کورسی دانەبەند[٥٨٩]

ئـاهـیـــــرێ نـەو دەشـت ســــەحــــرا فـــرووزا
تەمـــامی جـەم کـــەرد وه یەک جـا ســـووزا[٥٩٠]

---

٥٨٥. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

بارخـــانـه بار کـــەرد کـــێـــشـــان به ڕاوه
ســـپـــای وێش هورگـــرت شـی به دمـــاوه

٥٨٦. له ن گ دا ئاوا هاتووه:

بـەعـــزێ ســـواران ســـپـــای کـــابولّی
چەنی قـــەوم و خـــوێش جـەرگـەی زابولّی

٥٨٧. له باتی "دەروون" لێره له ن گ دا "مەندن" هاتووه، بێجگه لەوه له هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٨٨. له باتی "عەجەب مەند مەند" لێره له ن گ دا "خجڵ مەند" نووسراوه، بێجگه لەوه له هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٨٩. له باتی "ڕەنجیده" لێره له ن گ دا "زنجیره" هاتووه، بێجگه لەوه له هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٥٩٠. له هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

ئەوسا لاشەی ساف فەرزەند دڵبەر
جای زامش پڕ کەرد جە میشک و عەنبەر[591]

ئەم دوو بەیتە لە ن گ دا هەیە بەڵام وەک ڕیزبەندی لێرە لە ن ئە دا نییە:

نیان نە تابووت ئالای دڵ پەزیر
جای زامش پڕ کەرد جە عەتر و عەهیر

نشت نە کۆڵ ئەسپ مەسرەع لجام
کێشا وە زابول نەوەی زاڵ سام

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

هۆرگرتن نە خاک سیای پڕ غوبار
بەردن وە لای زاڵ کۆنەی ڕۆزگار[592]

خەبەر شی پەی زاڵ کۆنەی زەمانە
سەرسام بی جە سام خێزا جە یانە[593]

چەنی ئەهل بەیت بەرشین جە [ئەیوان]
زەڵزەڵەی زاریش یاوا وە کەیوان[594]

---

٥٩١. دێری یەکەم لە هەردوو نوسخەکەدا یەکە، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە:
شوستن بە کافوور، بۆی مشک عەنبەر

٥٩٢. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٥٩٣. بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:
خەبەر شی پەی زاڵ دەور زەمانە
سەرسام بی سەرسام خیزا جە یانە

٥٩٤. دێری یەکەم دوای ڕاستکردنەوە لە ن ئە دا لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن، دێری دووەم ئاوا لە ن گ دا هاتووە: زلزلەی زاری یاوا نە کێوان.

دیشـــان کـه ڕۆسـتــەم پەیدا بی جـە دەشت
ئەسرین چوون سـەیلاو نەدیدە مـەوشت[٥٩٥]

زاڵ زەڕ ئـامـــــا دەروون پڕ جـــــە دەرد
دڕی یـەقـــەی وێش جــەمـین لاجـــوەرد[٥٩٦]

فــــەرمـــا کــــە تـابووت ئـاوەردن پـەرێش
بـوێنو جــە نـاو جگەرگــۆشـــەی وێش[٥٩٧]

سـەیر کەردش جە زام بێهۆش بی چوون سەنگ
تـاســـاو تەواســـا هیـچ نـامـــا بە دەنگ[٥٩٨]

وە ســـەوهـان مـــســـمـار ئـاهەن پارە کــەرد
تەمـاشـای ڕۆخـسـار ئەو بێـچـارە کـەرد[٥٩٩]

بە بـاڵا چوون ســـام شـــای کــەمـــەر لاڵان
وە هـەیبـەت چوون بەور دەڕەندەی سـاڵان[٦٠٠]

ئەم بەیتە لە ن گ دا هەیە کە لێرەدا لە ڕیزبەندی ن ئە دا نییە:

٥٩٥. لە باتی "جـە" و "سێـڵاو" لێرە، لە ن گ دا "جەو" و "سێـڵاب" هاتووە، بێجگە لەوانە لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٥٩٦. لە ن گ دا دوو دێرەکە سەرەوژێر ئاوا هاتووە:

یەقــە و دامـــان چاک، جــەمین لاجـــوەرد
زاڵ زەڕ ئـامـــــا، دەروون پڕ جـــــە دەرد

٥٩٧. لە باتی "کــە" و "جــە نـاو" لە ن گ دا "تـا" و "زامـــان" نووســـراوە، وەکی دیکە لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٥٩٨. لە ن گ دا نییە.

٥٩٩. لە هەردوو نوسخەکەدا یەکن.

٦٠٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

دیا وە ســـوهـراب شـــای کـــەمـــەر لاڵان
وە باهـوو چوون شـێـــر، دڕەندەی ســـاڵان

سـەنعش بە دە سـاڵ فـیـشـتـەر نـە یاوان
جگـەرگـــــاش بـە تێـغ هـیـندی شـکـاوان

(ن ئە) بەردەوام دەبێ:

ڕوو کـەرد وە ڕۆسـتـەم زاڵ زەڕ وە جـەخت
وەناڵەی زەبوون کـێـشـا بـانگ سـەخت[٦٠١]

واتـش ئەی فـــەرزەند شــووم ناپـەسـەند
شـەرمـەندەی ڕوو زەرد جە عاڵەم ڕیشـخەند[٦٠٢]

نەترسـای جـە خـۆف ڕۆی یومـەلەحـشـەر
فـــەرزەندت وە تێـغ ژارئـالووی خـــەتـەر[٦٠٣]

کـوشـتـت وە بـێ ڕەحم شکاوات جـەرگش
ڕەنگ کـەردی وە خوون سـەرتای بەرگش[٦٠٤]

دەســـتت پارەی تێـغ مــەودای خـــەتەر بۆ
مـاوات زمـــهـەریر یومـەلەحـشـەر بۆ[٦٠٥]

---

٦٠١. بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

ڕوو کـەرد بە ڕۆسـتـەم، زاڵ سـیـا بـەخت
وە ناڵەی نەفـرین کـێـشـا بانگ سـەخت

٦٠٢. بە کەمێک جیاوازییەوە ئاوا لە ن گ دا هاتووە:

واتـش ئەی فـــەرزەند نەخش نـاپەســەند
شـەرمـەندەی ڕوو ڕەش دەرگـای خـوداوەند

٦٠٣. لە جێگەی "یەومەل" لە ن گ دا نووسراوە "دەشت"، بێجگە لەوە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٦٠٤. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

٦٠٥. لە باتی "یەومەلحەشەر"، لە ن گ دا "یەومەلسەفەر" نووسراوە، بێجگە لەوە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

چەند ڕۆژ جە زابول شین و زاری بی
واوەیلا و ڕۆ ڕۆ بێ قەراری بی[٦٠٦]

ئاخر سەرئەنجام لاشەی نۆجەوان
سپەردن بە خاک بە ئەمر سوبحان[٦٠٧]

لەم ڕیزبەندییەی ئێرە، لە ن گ دا فەسڵێکی نوێ لە ژێر ناوی "گەیشتنی هەواڵی کوژرانی سوهراب بە دایکی و هاتنی بۆ شەڕ لەگەڵ ڕۆستەم" دەست پێ دەکا. ئەم سەرفەسڵە لە ن ئە دا لەم شوێنە لە ڕیزبەندییدا نییە.

لە ن ئە دا لێرە چیرۆکەکە درێژەی دەبێ و لە سەرجەم ٢٩ بەیتدا باسی دوو تەوەرە دەکرێ کە لە ن گ دا نییە. تەورەی یەکەم باسی ناشتن و سازکردنی گڵکۆ بۆ زۆراب لە شاری زابول دەکرێ و لە تەوەرەی دووەمدا باسی گەڕانەوەی سوپای تورانی و باسکردنی چۆنیەتیی کوژرانی زۆراب لە زمان هومان پاڵەوانی تورانی بۆ ئەفراسیاب شای توران دەکرێ:

نە شادی نە عەیش نە کامەرانی
بێزار بین جە گشت، سپای ئێرانی[٦٠٨]

ئەو دەم فیلەتەن بە ئەندوە و دەرد
ئوستادی مەعمار عارف تەڵەب کەرد

سازا گونبەدێ جە سەنگ مەڕمەڕ
خاکش زەعفەران عەترش چوون عەنبەر

چوار ئوتاق ئەیوان توحفەی تەلابەند
خاستەر جە قیرتاس خاسەی سەمەرقەند

---

٦٠٦. بێجگە لە "جە" و "فەریاد" لێرەدا، کە لە ن گ دا "نە" و "ڕۆڕۆ" نووسراوە، لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٦٠٧. بە هێندێک جیاوازی و پاش و پێشخستنی وشەکان لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئاخر سەرەئەنجام خەستەی ناتەوان
سپەردەن وە خاک لاشەی نەوجەوان

٦٠٨. ئەم دوو دێرە و ٢٨ دوو دێری دوای ئەو لە لە ن گ دا نییە.

دەرگـــــاش دا نە بەند لەعل مــــــرواری
بمـانـۆ نـە ئـەیمـام پـەی یـادگــــــــاری

دەرگــــــاش دا نــە بـەنـد لـەعـل زەڕین تـاب
پـەی یـادگــــــاری نـشـــــــانـەی زۆراب

تـاریخ تـەقـــــویم زیبــــای زەبـر جـــــەد
سـالّنامـەی مـەرگش نـویسـان جـە مـەرقـەد

ســــاکن بـی نـە خـــــاک نـەوەی دلێـــــران
فـــارغ بـی جــــە فـــەتح توران و ئێـــران

مـــەنزڵ گـــرت نە خـــاک ئـەژدەهای ئـەژدەر
مـــەواتـت هـەرگـــیـــز نـەبی جــــە مـــادەر

عـــومـــر جـــوانیش نیـــاوا وە کـــام
بێـزار بـی جــە عـەیش دونیــای ناتەمــام

مـات و مـەلوول بی مـەقـتـوول و مـەدفـوون
نـە خـــاک خـــاری خـــار و ســــەرنگوون

زەبـوون بـی زەلـیـل بـە زام کـــــــــاری
هـاشــــە نامـــەش مـــەند پەی یادگـــاری

ئـەگــەر هـەزار ســـاڵ عــومــرت بۆ تـەمــام
عــاقـیـبـەت مـەرگـەن ئاخـر سـەرئەنجـام

لـەشـکـر تـوران نـە جـــــەیحـــــوون ویـەرد
هـومـــــان پـەی زۆراب شـین و زاری کـــــەرد

گــورز و خـــەفـتـــان و کـــەمـــەند و کـــەمـــان
کــــیــــاست پەی دایەش وە شــــار تـوران

داخڵ بی وەشــــار شــــای ئـەفــراســیـــاب
تـەڵەب کــەرد هـومــان وە تـەعـــجـیل و تـاب

واتش ئەی هومان خەستەی پەشێو حاڵ
زۆراب چێشش کەرد بەیان کەر ئەحواڵ

هومان وات ئەی شا حاڵم بەد حاڵەن
زۆراب مەزڵووم شادیش بەتاڵەن

سێ ڕۆژ نە مەیدان چەنی فیلەتەن
دەعوا کەردشان بە گورز و [کەمەن]

ڕۆژ چوارەم چەنی بابۆی وێش
کوشتی گرتشان بێ خۆف و ئەندێش

هۆرگرت فیلەتەن تاوە فەرق سەر
وستش بە زەمین سیای پڕ خەتەر

وە حیلە و ئەفسوون ئامان سەد ئامان
زۆراب بەخشاش نە ڕاگەی یەزدان

چوون ڕۆژ پەنجەم سەر ئەنجام ویەرد
فیلەتەن زۆر سەند زۆراب زەبوون کەرد

هۆرگرتش وەقار تا وە فەرق دوون
وستش بە زەمین سیای سەرنگوون

هەرچەند ئامان واست هیچ نەداش ئامان
خەنجەر شەند وەنەش زۆر بێ سامان

دانە ڕووی سینەش جە پشت کەرد گوزەر
پەشێو بی حاڵش زۆراب سەروەر

خەستە بی وە تێغ ژارئالووی خەتەر
مەنزڵ بەرد بە خاک سیای پڕ خەتەر

ئەی خەبەر شنەفت شای ئەفراسیاب
پەی مەرگ زۆراب جەرگش بی کەباب

چەند ڕۆژ زاری کــەرد شـــووم کـــینەخـــا
ڕەسم تـەعـــزییـــەش بـەرئـاوەرد بـە جـــا

ئـەو ســـــا پـەی دایـەش بـەردن ئـەحـــــوالاَن
واتـشـــــــــان زۆراب نـادرەی ســــــــالاَن

نـە مـــەیدان وە تێـغ ڕۆســـتـــەم زەبوون بـی
ســــەرتـاپـای بـالاَش ئـالوودەی خـــوون بـی

یـانەش بـی نە خـــاک پـای ســـەنگ خـــاران
بـێـــــــزار بـە جـــــــە ڕووی دیـدار یـاران

دایـە چـوون شـنـەفـت وەی تـەور ئـەحـــــوالاَن
وە ناخـوون مـەکـەند پـەی فـەرزەند، خـالاَن[٦٠٩]

دایـە چـوون شـنـەفـت ئـەحـــوالّ فـــــەرزەند
کەفت[نە]ڕووی زەمـین دەردەم بی {هۆشـمـەند}

ئـامـــــاوە بـە هـۆش وەخـــتـی نـیـــمـــــەڕۆ
خـــــرۆشــــا وە شـین جــــەمـین مـــــاە نۆ

٦٠٩. لێرەدا جارێکی دیکە ڕەوتی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە نوسخەی گۆدەرزیدا بەم چوار دوو دێرە دەست پێ دەکاتەوە، کە بە جـۆرێک لە نوسخـەی ئەمـینیشـدا لـە شـێوازی دیکە و لە ڕیزبەندیی دیکەدا هـاتوون:

ئـەوســــــە پـەی دایـەش بـەردن هـەوالاَن
واتـن کـــە ســــوهـراب نادرەی ســـالاَن

جـە مـەیدان تێـغ ڕۆســتـەم زەبوون بی
ســـەرتاپای بالاَش ئالوودەی خـوون بی

خـەسـتـە بی بە تێغ ژارئالووی خـەتەر
مـــەنزلّ بـەرد وە خـــاک تـاریک بێ دەر

دایە پەی فــــەرزەند شـنـەفت هـەوالاَن
وە ناخـوون مـەکـەند فـەیرووزە خـالاَن

خــــرۆشـــــا وه قـــــار وه نالّه و حــــــەزین
دەست كـــەرد بە فـــەریاد وه زایەڵه و شـین

له (ن ئه)دا فـەسلّێكی نوێ بە نـاوی "شیوەنكردنی تەهیمنه بۆ زۆراب" هەیه، كـه له ن گ دا نییـه. ئەم فـەسـڵـه جـۆرێک لاواندنەوەی زۆرابه له شـێـوازی چەمـەریدا، كـه شیـوەن و لاواندنەوەیەكی تایبەته له كوردستان:

ڕۆڵـەی نـازەنـین ســـــــەهـمـگـیـنـم ڕۆ
جــه نـەوەی شـــێــران دڵ پڕ قـــینـم ڕۆ

ڕۆڵەی گـــوڵ دەمـــاخ گـــوڵ باخـــانم ڕۆ
سنـەوبـەر قـــامـــەت ڵێـــلاخـــانم ڕۆ

فــــــەرزەند عــــــەزیـز نـۆجــــوانم ڕۆ
ســــالار ســــپـــای شــــای تورانم ڕۆ

چـراغ دیـدەی جـــــــەهــان بـیـنـم ڕۆ
(قــــرة الـعـــــیـــــون) نـازانـیـم ڕۆ

زینـەت مـــــەجلـیس بـوزورگـــــانم ڕۆ
مـــــەرد هـونـەرمـــــەند پەهـلـەوانم ڕۆ

سـاحـیب گـورز و تێغ شـۆڕ و شـەڕم ڕۆ
چـالاک مــــــــەیدان پـڕ هـونــەرم ڕۆ

ســـاحــیب دەست و برد زرێ پۆشـم ڕۆ
مـــــەرد مـــوبـارز پڕ خـــــرۆشـم ڕۆ

مـــەرد مـــەیدان گـیـر ئێـران شـارم ڕۆ
نـادرەی زەمــــان شــــاســــوارم ڕۆ

فــــەدای ئـایـەنـەی پـشت شــــانت بـام
فـدای ســەركـەشـیـی ڕۆی مـەیدانت بـام

فـــدای تیـــر و تێـغ بـێ نـازمــــەندت بـام
فـدای ڕەم و گـورز دوشـمـەن سـەندت بام

فـــدای دوو گـــۆنـای شــــەوچراغـت بـام
فــــدای زام ســــــەخت دڵ پڕ داغت بـام

فـــدای نەوخـــێـــزی بـاڵای ســــەوڵت بـام
فـدای گــوڵ غــونچــەی دەور لـەعلت بام

فـــدای تـاج و تـەخت دایـەرەی شـــاهیت
دایـە وە فـــدای جــــەهـان مــــەتـاهیت

ڕۆحـم بـۆ فـــیـــدای ڕۆح شــــیــــرینت
سـەد جـار وە سـەرگـەرد دیدەی ڕەنگینت

ســـەرم بـۆ فـــدای بـەرگ شـــەو ڕەنگت
دایـە وە فـــدای ئـەسـپ گـــوڵ ڕەنگت

دایـە وە فـــدای تـاج خــــەســــرەویت
بـابـۆ بـە فـــــدای بـازووی پـەهـلـەویت

فــــــــدای بـاڵات بـام نـەونمـام نـۆ
ســـاتێ نەمـــانۆ عـــومــــرم وە بێ تۆ

فـــەرمـــان دەر وە قـــەتڵ چابوک ســواران
دەست ئـەندازی کــــەر چـەنی دلێـــران

بفـــەرمـــا ئـەسـپـــان پـەرێت کـــەران زین
وەخـــوون دشــــمــــەن ڕەنگین کـــەر زەمین

بێ کـــەیفـیـشـــان کـەرد نە ڕووی ڕۆزگــار
وێنەی شـەهـیـدان جگەر خـەسـتـەی خـار

بینای عـــومـــرشـــان بەر ئـاوەر جـــە بێخ
نـە ڕای لوتف و ڕەحم مـــــەکـــــەرە درێغ

ئومـــیـــد هەن بە زات جـــەهـان ئافـــەرین
ئەو کەس کە تۆ کوشت وە شمشێر کین

بگنۆ وە دەســـــتم پارە کــــەم جـــەرگش
نە ســـــەر تا وە پا خـــــونین بۆ بەرگش

چەند ڕۆژ تا شـــــــەوان شین و زاری بی
یانەی تەهمـــینە جــــە زەوق خـــاڵی بی

چل ڕۆژ جــامـــەی بەرگ ئازیەتی پۆشـــا
شەو نە جای تەعام زووخاو مەنۆشا[٦١٠]

ئاخر سـەرئەنجام کەمەر بەست بە قار
قەسـەم وەرد بە زات یەکتای کردگار[٦١١]

سوب چوون عەیاران مەپۆشۆ جەمین
لەشکر مەکێشون وە ئێران زەمین[٦١٢]

زابوڵ و ســیـــســـتـــان چەنی زاڵ ســـام
بسووزون وە نەفت سوزان بۆ تەمام[٦١٣]

---

٦١٠. لە ن گ دا بە برێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:
چل ڕۆ جامەی ڕەزم ئازییەتی پۆشا
شەو نە جای تەعام زووخاو مەنۆشا
٦١١. لە ن گ دا بە برێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:
ئاخر سەرئەنجام شی نە جامەی قار
قەسەم وارد بە زات دانای کردگار
٦١٢. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
من چوون عەیاران مەیۆ شون جەمین
لەشکەر مەکێشون وە ئێران زەمین
٦١٣. لە ن گ دا بە برێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:
سەرای سیستان، یانەی زاڵ سام
مەسووچون وە نەفت سەراسەر تەمام

جـه تەنخـوای قـەسـاس خـوون فـەرزەندم
ئەر ڕۆسـتـەم جـە دوور بەیۆ نـە وەندم[٦١٤]

شـەرت بـۆ من وە تێغ بشکاوم جـەرگش
ڕەنگین کەم وە خوون سەرتاپای بەرگش[٦١٥]

زاڵ زەڕ چـەنـی فـیـلـەتـەن هـەر دوو
بگێـرم نـە گـەچ هـەفت شـەوانـە ڕۆ[٦١٦]

ڕۆژێ تـەهـمـیـنـە نشت وەبان تـەخت
تەڵەب کەرد وەزیر وە تەعجیل و جەخت[٦١٧]

هـەرچی جـە توران تا بـە مـوڵک چین
لەشکەر من هـەن نـە ڕووی سـەرزەمین[٦١٨]

---

٦١٤. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

جـێـوەتـی قـەسـاس هوون فـەرزەندم
ئەر ڕۆسـتـەم جـە دەور بیـۆ نـە وەندم

٦١٥. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

شـەرت بۆ من بە تێغ بشکاۆ جـەرگش
ڕەنگ کەروون بە خوون سەرتاپای بەرگش

٦١٦. ئەم دوو دێرە لە ن گ دا نییە، وەک دیارە لارەسنگییەک لە کێشی شیعرەکەدا هەیە.

٦١٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

فـەرمـا تا وەزیر لەشکر تەڵەب کـەرد
بە ناڵە و خـرۆش زەڵزەڵەی نەبەرد

٦١٨. ئەم دوو دێرە و ١٥ دوو دێری دوای ئەوان لە نوسخەی گۆدەرزیدا نین. لە لایەکی دیکەوە ئەم دوو دوو دێرە لە ن گ دا هەن، کە لە ن ئە دا نین:

سـیـلاح ڕۆی جـەنگ پۆشـا بە قـامـەت
خـرۆشـا جـە داخ سـەودای نەدامـەت
ئەڵماس پەی جەنگ بەست نە ڕووی کەمەر
تـەن پۆشـا بە دەرع جـە پا تا بە سـەر

مـــەبۆ جـــەم کـــەران تـا وادەی هـەفت ڕۆ
ئـاوازەی ســــوپـام وە تـوران مـــــەشـــــۆ

وەزیر هـۆرێزا ئـامـــــا وە جـــــای وێش
تـەڵەب کـــەرد ســــەردار تـورانـی وە پێش

هـەفت ڕۆژ و شـەوان قـەڵەم گـرت بە دەست
نـویسـا نـامـــە تەمـــام هـەرچـی هەست

پەری هـەر ســـەرحــەد کـاغـەز کـیـانا
وەزیـر عـــــــــــاقـڵ ئـەمــین دانـا

بـە وەعـــــــدەی چـل ڕۆژ لـەشـکر تـوران
جـەم بەست نە پای تـەخت شـۆخ بێ ئامـان

هـەرچـەند پـەهلـەوان ســـەرحـــەد نشـین بی
یەکـا یەک نە پای تەخـتش غـەمگین بی

دڵبــــەر وات یـاران تـورانـی مـــــەکـــان
دیتـــان چێـــشش کـــەرد زۆراب جـــوان

غـــیـــرەت نەمـــەندەن جــە توران زەمـین
ئەگـەر نەکـێـشـتـون سـپـای سـەهـمگین

ئـەر حـــــــەق زۆراب نـاوەرون بـە دەسـت
بـەدنـام بـۆ تـوران تـا بـە ڕۆی ئـەلـەست

واتشـــان بـەڵێ ســـەرچـەشـــمـــەی توران
بـە تەوفـــیـق حـــەق دانـای لامـــەکـــان

کـــــارێ بکـەرون بـەو مـــولک ئـێـــــران
بـێخ و بـنـچـــــــینـەش بـکـەرون وێـران

ئەو شـــەو قـەرار دان ســپــای توران شـار
سـوب سـەحـەر پۆشـان جامـەی کـارەزار

له (ن ئه) له ژێر سەرفەسڵێکی دیکەدا بە ناوی "لەشکەرکێشیی تەهمینە بۆ سەر ئێران"، چیرۆکەکە بەردەوام دەبێ:

سـپـا خـرۆشـا زەمـین بی وەگـەرد
تەهـمـینەی بێ عـەیب خـاڵان لاجـەوەرد

وە تاب و تـەعـجـیل لەشکەر تەڵەب کـەرد
بـەر ئـامـا خـرۆش زەڵـزەڵەی نـەبەرد

لەشکرێ جـەم کـەرد جـە تورکـان چین
دانـە تـەپـڵ کـوس پـەی زابـول زەمـین

دە هـەزار سـوار جـەنگی دلێـران
حـازر بی پەی جـەنگ پادشـای ئێـران[619]

تەهـمـینـه چەنی سـەد نامـی سـوار
بی وە چەرخـچـیی سـپـای بێ شـمـار[620]

لـەشـکر ڕوو نـیـا بـە دەشت سـارا
جـە دیدەش سـەیلاو خـوناو مـەوارا[621]

نـەزدیک بـی وەمـەرز ئـێـرانـی زەمـین
هۆردانە ڕووی دەشت چەند خەیمەی ڕەنگین[622]

---

٦١٩. لە ن گ دا لە باتی دە هەزار، سی هەزار نووسراوە و ئاوا هاتووە:
سی هـەزار سـوار کـەمـەر بەسـتـەی جـەنگ
بەرد وە سـیـسـتـان نەکـەردش درەنگ

٦٢٠. لە ن گ دا نییە.

٦٢١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:
سـەف کێشا پەی جـەنگ نەو دەشت سـارا
جـە دیدەش ئەسـرین چوون سـەیل مـەوارا

٦٢٢. لە ن گ دا نییە.

خـــەیمە ڕەنگاڕەنگ کـــەردشـــان وەپا
دا نـە دەبدەبـەی کـــوس و کـــەڕەنا[٦٢٣]

جـــە نالّەی نەفـــیـــر چل تـار پڕ جـــۆش
زەمـین و زەمـــان ئـامـــا بـە خـــرۆش[٦٢٤]

خـەبەر شـی پـەی زاڵ کـۆنەی جـەهان گـەرد
واتـن تەهـمـــینـە جـــەمـین لاجـــەوەرد[٦٢٥]

ئامـان پەی قـەسـاس جگەرگـۆشـەی وێش
سـەفـدان لەشکرش بێ خـۆف و ئەندێش[٦٢٦]

شـمـشـێـر پەی جـەنگ کـەردەن نە وەردا
بەند کـەردەن نـەوەر حـەڵقـەی کـەمـەردا[٦٢٧]

ســەوگـەندش واردەن وە یـەکـتـای یەکـتـەن
مـەشـانۆ نە حـەڵق سـینەی فـیلـەتەن[٦٢٨]

---

٦٢٣. لە ن گ دا نییە.

٦٢٤. لە ن گ دا نییە.

٦٢٥. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

خـەبەر شـی پـەی زاڵ دەروون پڕ جـە دەرد
واتـن تـەهـمـــینـە، خـــاڵان لاجـــەوەرد

٦٢٦. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

ئامـان پەی قـەسـاس جگەرگـۆشـەی وێش
سـەف کێشـان پەی جەنگ نەدارۆ ئەندێش

٦٢٧. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئەڵمـاس پـەی جـەنگ بەسـتـەن وە کـەمـەر
سـپـاش ئاوەردەن پەی عـەرسـەی خـەتەر

٦٢٨. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـەوگـەندش واردەن بە یـەکـتـای بێـتـەن
بشـــانۆ بە فـــەرق ســـینەی پیلـەتـەن

ئەوسـا هـۆرێزا ڕۆسـتـەم چەنی زاڵ
بەرشین جە ئەیوان خەستە پەشێو حاڵ[٦٢٩]

ئامـان وە پێـشـواز تەهمـینەی بێگەرد
یەقـە و دامـان چاک جـەمین لاجـەوەرد[٦٣٠]

لێرەدا دوو بەیت لە ن گ دا هەیە، کە ل ن ئە دا نییە:

دایە پەی سـوهراب خـاتر پەرێشـان
جـەولان دا بە ئەسپ تا یاوا پێـشـان

تەهمـینە جـە دوور ڕۆسـتـەم دی وە چەم
خـرۆشـا وێنەی مـاران ئەرقـەم[٦٣١]

دەست بەرد وە ئەڵمـاس نێـزەی پڕ خـەتەر
بشـانۆ بە فـەرق نەوەی زاڵ زەڕ[٦٣٢]

زاڵ زەڕ ئامـا دەسـتش گـرت بە دەست
فـراوان جە لاش عـوزر ڕۆسـتـەم واست[٦٣٣]

---

٦٢٩. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

ئەوسـە هـۆرێزان ڕۆسـتـەم چەنی زاڵ
بەرشین جە ئەیوان خەستەی پەشێو حاڵ

٦٣٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

شین وە پایەنداز تەهمـینەی بێگەرد
یەقە و دامـان چاک خاک بەسەر مەکەرد

٦٣١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

سـاتیـۆ نیگا کـەرد ڕۆسـتـەم دی وە چەم
خـرۆشـا جـە تەرز مـاران ئەرقـەم

٦٣٢. لە ن گ دا ئاوا هەیە:

هۆرکـێشـا ئەڵمـاس ژارئالووی فـەرەنگ
بشـانۆ نە فـەرق پەهلەوان جـەنگ

٦٣٣. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

ڕۆســـــتـــــەم وات پەدەر مـــــەند زەمـــــانە
بە حـــەق بێــچــوون یەکــتــای یەگــانە[٦٣٤]

بـازە یەک شـــمـــشــێـــر بشـــانۆ بە وێم
قـــــەتڵم واجـــبـــــەن هـەرچی بەیۆ پێم[٦٣٥]

هـەر گـــەور و تەرســـا مـــەواچان بیـــرام
کێ فـــەرزەند وێش کـــەردەن ناتـەمـــام[٦٣٦]

زاڵ وات فـــــــەرزەند تـۆ چێش مـــــەزانـی
پەوســـە بی تەقــدیر ئەمــر ســوبحــانی[٦٣٧]

حـــــەریـفـــــان دەور مـــــەردان عــــاقڵ
کـــەس کـــار تەقـــدیر نەکـــەردەن باتڵ[٦٣٨]

دونـیـــا تـا وە ســــەر نـەمـــەندەن وە کـــەس
شـوکرمـان بە دەست فـەرد فـەریاد ڕەس[٦٣٩]

---

٦٣٤. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:

ڕۆســـتـــەم وات: ئەی پیـــر دەور و زەمـــانە
بە حـاجـەت بێـچـوون یەکـتـای یەگـانە

٦٣٥. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بـازە یـەک تیــــــغێ بشـــــــانۆ پـەرێم
قـــەتڵم واجـــبـــــەن هـەرچی بیــــۆ پێم

٦٣٦. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٦٣٧. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٦٣٨. لە ن گ دا لە باتی "حـەریفـان" لێـرەدا "حـەکـاکـان" نووسـراوە. بێـجگە لـەمـە لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەک هاتوون.

٦٣٩. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

هەر ئێـد خـاسـتـەرەن هەر دووتـان بەهەم
بنیـــشـــان بە شـــاد خــاتر کـــەران جـــەم

لەم ڕیزبەندییەی ئێرەدا، سێ بەیت لە ن گ دا هەن، کە لێرە لە ن ئە دا نین:

بەڵێ یەزدان پاک ئەو دەم جە نۆوە
جای سفتەی زامان سارێژ کەردەوە

هەرگیز خەم تا سەر نەمەندەن وە کەس
شوکرمان بە زات فەرد فەریاد ڕەس

خەیلێ پەریشان حەکایەت بکەرد
تا کە هەر دووشان ساکن بین جە دەرد

(ن گ) بەردەوام دەبێ:

پیادە بی جە ئەسپ خەستەی دڵ زوخاڵ
گۆش دا بە ڕازان واتەی پیرە زاڵ[٦٤٠]

ئەوسا جەو دما زاڵ زەمانە
دەستش گرت وە دەست بەردش وە یانە[٦٤١]

شەونیشتن بە شاد چەنی فیلەتەن
شکاوان جە تەرح گوڵ غونچەی چەمەن[٦٤٢]

یەک هەفتە جەو قەسر ئاڵای دڵگوشاد
خدێ دان وە عەیش غەمان دان وەباد[٦٤٣]

---

٦٤٠. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

ئاخر سەرئەنجام ساحێب زوڵف و خاڵ
گۆش دا بە ڕازان واتەی پیرە زاڵ

٦٤١. لە ن گ دا ئاوا هاتووە:

بە چەند دەلالەت وە چەند بەهانە
تەهیمینش وست کەرد بەردش وە یانە

٦٤٢. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن، بێجگە لە وشەی پیلەتەن لە باتی فیلەتەن، کە جێگۆڕکێیان پێ کراوە.

٦٤٣. لە هەردوو نوسخەکەدا وەک یەکن.

دیســـان هەم جـە نۆ بینای بێـهـتـەرین
نـیـــــا وە ڕەحم چـوون ئـەوەڵ وەریـن٦٤٤

نۆ مـــاه و نۆ ڕۆژ چونکە بی تـەمــــام
ڕۆشـن بـی چـراغ نـەوەی زاڵ ســـــام٦٤٥

لەم ڕێزبەندییەدا بەیتێک لە ن گ دا هەیە، کە لە ن ئە لێرەدا نییە:

فـەرزەنـدیۆ جـە شـێـر هونـەرمـەندەتر بی
بە باڵا چوون ســام، ســاحـێب هونـەر بی

نامش فـلاّمـــەرز جــەنگی نیــاشـــان
وەناز و ئـەعـزاز جـەم بی جـە لاشـان٦٤٦

ڕۆســـتــەم چەنـی زاڵ تەهـمـینـەی بێگەرد
کـەردن شـوکـر زات تـاک تەنیـای فـەرد٦٤٧

لە ن گ دا لە کـۆتـای چیـرۆکـەکـەدا ئەم بەیتـانـە هـاتوون، کـە لە ن ئە دا نـین و چیـرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بەو شێوەیە بە کۆتایی دێت:

ڕۆســـتــەم چەنـی زاڵ تەهـیـمـنـەی بێگەرد
کــەردن شــوکـر زات، تاک تـەنیــای فــەرد

---

٦٤٤. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:
دیســان هـەم جـە نۆ بەنـای بێـهـتـەرین
باز هەم حـــامڵ بی، چوون ئەوەڵ وەرین

٦٤٥. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:
جـــە نۆ مـــاه ویەرد، نۆ ڕۆ بی تـەمـــام
ڕۆشـن کــــەرد چراغ نـەوەی زاڵ ســـام

٦٤٦. لە ن گ دا بە بڕێک جیاوازییەوە ئاوا هاتووە:
نـامش فــەرامــەرز جـەنگی نیـاشـان
یەکسـەر کۆی شادی جەم بی جـە لاشان

٦٤٧. لە هـەردوو نوسخـەکەدا وەک یەکن.

چەند پارچەی قوماش چەند خەزێنەی سام
بەخشان وە مسکین گەدای ناتەمام

تەمامی یەکسەر گوشاد بین جە خەم
بە شادی کەردن شوکر حەق دەر دەم

ئەلحەمدولیلا باقی وە سەلام
خاتمەی "کتاو" یاوا بە ئەنجام

ئەمجار بە حاجەت سەید سەروەر
شافێع عوسیان ڕۆی دەشت مەحشەر

... یاران تابعەی ڕەسووڵ
هەر چەهار ئیمام بەرحەق مەقبووڵ

بە شەق ئیمامان چەهاردە مەعسووم
بە شای شەهیدان حوسەین مەزڵووم

بە شەق ئەو خاسان جە دەرگای جەبار
ببەخشۆ گونای عاسی خەتاکار

ئومێدم ئێدەن جەمع حازرین
بیاوان بە کام، نەبان دڵ غەمین

هەزاران دروود هەزاران سەلام
ز ما بەر مەحەمەد عەلەیەسەلام

لە ن ئە دا چیرۆکەکە بە شێوازێکی جیاوازتر لە نوسخەی گۆدەرزی بەم بەیتانە خوارەوە بە کۆتایی دێت. لێرەدا دانەر باسی ئەوەش دەکا، کە بە شێوازی گۆرانی کە لەفز یان شێوەزارێکی شیرین و "شەکەرفشان"ە چیرۆکەکەی بە شیعر هۆنیوەتەوە.

ئەمجار بە شوکور گوشادی جەمین
کەردن شوکور زات ڕەبەلعالەمین

شــوكــور وه يه‌زدان حــه‌ی ســوبحــانی
تـه‌مــام بی داســـتــان لـه‌فــز گــۆرانی

ئه‌ر ســه‌د مــه‌زمــونش مــاچان گـۆرانی
ئه‌ی له‌فــز گــۆران شــه‌كــه‌رفــشــانی

ســه‌یر كه‌ر جه‌ی دونیـای بێ به‌قای فـانی
دۆست كـــه‌س نیــیـــه‌ن به جــاویدانی

غــه‌یر جــه زات تـوحــفــه‌ی كــه‌ره‌م كــه‌ر
هیچ كـــه‌س نمازۆ دونیـــای پر خـــه‌ته‌ر

بێـهـۆش مـه‌گێـڵـون جـه‌ی دونیـای فـانی
هیچ كـه‌س ســه‌رئه‌نجـام، دونیـا نـه‌زانی

ئه‌گــه‌ر قــه‌هره‌مــان ڕووی ســه‌رزه‌مـینی
ئـه‌گـــــه‌ر پادشـــــای دارا نـگینـی

خــه‌ســتــه‌ی جگه‌رســۆز ڕۆزگــار مــه‌بی
ســه‌رنگوون ژێر ســه‌نگ و خـــار مــه‌بی

بـه‌ده‌ن پـه‌روه‌رده‌ی نـازداران شــــــه‌نـگ
ئاخـر سـه‌رئه‌نجـام جاش مـه‌بۆ نه ســه‌نگ

زینهـــار وه‌ی دونیـــای پـه‌لیـد ئـه‌خــزه‌ر
حــوب مـــاوه‌ر وه‌نه‌ش مــه‌به‌ده كــه‌مــه‌ر

چه‌ند ڕۆژێ وه مـێــهــر دونیـا شــاده‌نی
ئـاخـــر ســـه‌رئـه‌نجـــام ڕه‌نج وه باده‌نی

ئه‌ی دونیــای فــانی بێ وه‌فــای بێــهــوود
ســه‌رئه‌نجـام پووچ ســه‌رمــایه‌ی بێــسوود

مــه‌شــغــوڵ به زكــر ڕاگــه‌ی قــیـامــه‌ت
خــه‌م پیكه نـه ڕای قــیــامـــه‌ت قـامــه‌ت

تۆشـــەی قـیـــامـــەت پـەی وێت بکـەر جـەم
بەڵکەم جـــە مـــەحـــشـــەر نەوینـی ســتـــەم

گـۆشـــەگـیـری کـــەر پـەی وێت بە ڕاحـــەت
جـــــە ڕەنج دونیــــا ببـــــە فـــــەراغـــــەت

مـــــــەزانـی دونـیــــــا ئـێــــــدەن ئـەتـوارش
ئـەگـــــەر مـــــەردەنی مـــــەکـــــەر بازارش

هەنـی کـافـیـیـەن نـەسـیـحـەت بـەس بۆ
حـەرفێ کـافـیـیـەن ئـەر کـەسێ کـەس بۆ

بـە تەوفـــیـق حـــەق ڕەحـــیـم و ئـەرحــــەم
تـەمـــام بی کـــتـــاب زۆراب و ڕۆســـتــــەم

تەمـــام بـی داســـتـــان زۆراب و ڕۆســـتـــەم
هـەر کـــەس بوانـۆش مـــەبۆ دڵ مـــاتـەم

یا ڕەب بە حـــاجـــەت پێـــغـــەمـــبـــەرانت
ببـــەخـــشـــە گـونای بـەندەی عـوسـیـانت

بەندە ڕوو ســیـــا کـــەفـــتـــەی دەرگـــاتم
چەمــــەڕای ڕەحـــمـــەت دەفع زوڵمـــاتم

ئـەگـــەر نەبـەخـــشـی بەندەی ڕوو ســـیـــا
مـــائیـــوس مـــەمـــانۆ تـا یەومـــەل عـــەتا

ئیلتـــیـــجـــام ئـێـــدەن پادشـــای جـــەبار
بەبەخـــشـــە گـــونای جـــەمع گـــوناکـــار

خسووس ئەی مەجلیس جە پا تا وە سەر
سـەعـیـد و شـەقی ئەر خـەیر و ئەر شـەڕ

ســەغـیــر و کـەبیــر ئەنسـا و مـوزەکـەر
ببـــەخـــشـــە بە نوور پاک پێـــغـــەمـــبـــەر

عـەفـوکـەر گـونای مـەجلیس ئـەحـبـاب
کـــاتب و قـــاری (ســـامع - لکتـــاب)

فـــــردەوسـی توسـی دانـای پڕ فـــــەهـام
بـاعس ئـیـــجــــاد شــەهـنـامـــەی ئـەیام

هەم سـوڵتـان مـەحـمـوود غـەزنـەوەی مـقـام
عـەفـوی ڕەحـمـەت بان جـە یەومـەلقـیـام

دایـە و بـابـۆمـــان ئـەجــداد و ئوسـتـــاد
ڕۆحشـان بە ڕەحـمـەت ڕەحـمـان ببۆ شـاد

هــەزاران دروود هــەزاران ســـــــــــەلام
زمـــا بەر مـــوحـــمـــەد عـــەلـەیهـو ســـەلام

٣

چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە دەقی شانامەی فارسی فیردەوسی و وەبەردانی لەگەڵ دوو دەقی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا

١. کورتەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە دەقی شانامەی فارسی فیردەوسی

لێرەدا بۆ ئەوە تێگەیشتنێکی گشتیش لە سەر ئەوە چیّ ببیّ، کە لە شانامەی فیردەوسی دەقی فارسی لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا باسی چی کراوە. کورتەیەک لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب دەخرێتە بەر سەرەنج[٦٤٨]:

ڕۆژێک ڕۆستەم بۆ دەرکردنی غەم و خەفەت چوو بۆ ڕاو. لە سنووری خاکی تووران تیّ پەڕی، گۆڕێکی ڕاو کرد، برژاندی هەمووی خوارد و خەوی لیّ کەوت. سوارانی تورانی چاویان بە ڕەخشی ڕۆستەم کەوت، لەگەڵ ئەوەی ڕەخشەکە چەند کەسێکی لیّ کوشتن بەڵام ئاخرەکەی بە کەمەند گرتیان و لەگەڵ خۆیاندا برد.

کە ڕۆستەم لە خەو هەستا، ڕەخشەکەی نەمابوو. زین و کەرەستەی بەجێماوی ڕەخشەکەی لە کۆڵ کرد و بە شوێن ڕەخشدا گەڕا. ڕۆستەم شوێن پێی ڕەخشی بردە شاری سەمەنگان. لەویّ مەترسیی خستە بەر شای سەمەنگان ئەگەر بێتو ڕەخشەکەی بۆ پەیدا نەکا ئەوە لافاوی خوێن لەو شارە هەڵدەستێنیّ. بە پێچەوانەی توند و تیژییەکانی ڕۆستەم، شای سەمەنگان میواندارییەکی شاهانەی لە ڕۆستەم کرد و بەڵێنی پیّ دا ڕەخشەکەی بۆ پەیدا بکا. ئەو شەوە لە کۆڕی وەزیر و پیاوماقوڵانی تورانیدا ڕۆستەم بە بەزم و ڕەزم، گوێگرتن لە مۆسیقا و گۆرانی و شەراب خواردنەوە خەریک بوو. بە مەستی و ماندوویێتی چووە سەر جێگا و خەوی لیّ کەوت.

لە نیوەشەودا تەهمینە، کچی شای سەمەنگان کە ناوبانگی ڕۆستەمی فرە بیستبوو، هاوڕیّ لەگەڵ کارەکەرێک، چووە سەر جێگای ڕۆستەم و وەخەبەری هێنا و ئەڤین و خۆشەویستیی خۆی بۆ ئەو باس کرد. تەهمینەش کە لە جوانیدا کەم وێنە بوو، هەر زوو ڕۆستەم ئەڤینداری بوو. تەهیمنە داوای لە ڕۆستەم کرد، کە هەر ئەو شەوە لە باوکی خوازبێنیی بکا بەو هیوایە، کە منداڵێکی لە ڕۆستەم ببیّ.

---

٦٤٨. کورتەی ئەم چیرۆکە لە سەر ئەم نوسخەیەی شانامەی فیردەوسی وەرگیراوە: کتێبی "رستم و سهراب" بە هەوڵی "محمد حسین کنگرانی فراهانی" چاپی یەکەم ١٣٦٩، چاپخانەی سازمان تبلیغات اسلامی حوزە هنری.

هەر ئەو شەوە شای سەمەنگان داخوازیی ڕۆستەمی پەسەند کرد و ڕۆستەم و تەهمینە بوون بە ژن و شوو. بەیانی، کە ڕۆستەم دەیەویست بڕوا یاقووتێکی بە تەهمینە دا کە وەک نیشانەی ڕۆستەم ئەگەر کچ بوو لە قژی ببەستێ و ئەگەریش کوڕ بوو لە باسکی ببەستێ.

دوای نۆ مانگ تەهیمنە کوڕێکی بوو، کە ناوی نرا زۆراب. بەڵام کوڕ چ کوڕێک، لە سێ ساڵاندا گەمەی چەوگان فێر بوو، لە پێنج ساڵاند هاوێشتنی تیر و کەوان و لە دە ساڵاندا بوو بە پاڵەوانێک، کە ڕکەبەری بۆ پەیدا نەدەبوو. زۆراب باسی باوکی خۆی لە دایکی دەپرسێ و هاوکات پێشی ڕادەگەینێ ئەگەر بێتو ڕاستییەکەی پێ نەڵێ دەیکوژێ. ئەویش ڕاز و نهێنیی باوکی بۆ ئاشکرا دەکا و نیشانەکەی باوکی پێ دەدا بەڵام هاوکات زۆراب وشیار دەکاتەوە، کە لە بەر ئەوە ئەفراسیاب شای توران دوژمنایەتیی لەگەڵ ڕۆستەمدا هەیە نابێ ئەو بەم نهێنییە بزانێ، هاوکات ئەوەشی پێ دەڵێ هۆی ڕاگرتنی ئەم نهێنییە بێجگە لەمە ئەوەش بووە، کە ئەو نەچێ بۆ لای باوکی و ئەم بە تەنیا بەجێ نەهێڵێ.

کاتێک زۆراب زانی، کە باوکی وی ڕۆستەمە، بڕیاری دا هێرش بکاتە سەر ئێران، لەوێ کەیکاوس شا لە سەر تەختی شایەتی لابەرێ و ڕۆستەمی باوکی لە جێگەی ئەودا دابنێ. دواتر لەولاوە بگەڕێتەوە سەر توران و ئەفراسیاب لە پادشایەتی بخا و بۆ خۆی لە جێگەی ئەو لە سەر تەخت دابنیشی.

زۆراب لەشکەرێکی پێکەوە نا، کاتێک ئەفراسیاب لەمە ئاگادار بوو ئەویش لەشکەرێکی گەورەی هاوڕێ لەگەڵ دوو پاڵەوانی تورانی، هومان و بەهرەمان وێڕای دیارییەکی زۆر نارد بۆ زۆراب. ناردنی لەشکەر و دیاری لە لایەن ئەفراسیابەوە پلانێکی شارەوە لە دژی زۆراب بوو نەک یارمەتی. چونکە ئەفراسیاب هاوکات ئامۆژگاری هەر دوو پاڵەوانی تورانی کرد، کە زۆراب و ڕۆستەم لە یەکتری ئاشکرا نەکەن. پیلانەکەش ئەوە بوو؛ دوای ئەوە ڕۆستەم بە دەستی زۆراب کوژرا، زۆرابیش لە خەودا بکوژن و بەو شێوەیە شەڕی ڕۆستەم لە سەر شا ئەفراسیاب و توران لە کۆڵ بکەنەوە.

زۆراب هێرش دەکاتە سەر ئێران و هەژیر پاسەوانی قەڵا سپی لە سەر سنوور لە شەڕێکدا لەگەڵ زۆراب بە دیل دەگیرێ. دواتر گوردئافەرید کچی کەژدەهەم فەرمانداری قەڵا دەچێتە شەڕی زۆراب و دوای شەڕیکی سەخت، ئەویش بە دیل دەگیرێ بەڵام، کە زۆراب بۆی دەرەکەوێ کچە، ئەڤینداری دەبێ و ئازادی دەکا. دوای ئەوە گوردئافەرید بە فێڵ خۆی لە دەستی زۆراب ڕزگار دەکا و دواتر لەگەڵ دانیشتوانی قەڵا بە شەو قەڵا بەجێ دێڵن و هاوکات لە نامەیەکدا کەیکاوس شا لە هێرشی سپای تورک ئاگادار دەکەن.

کە نامە بە کەیکاوس شا دەگا، بە پەلە گیو دەنێرێتە زابول لای ڕۆستەم، کە هەرچی زووە خۆی بگەیەنێتە لای شا. ڕۆستەم ب قسەکانی گیو لە سەر زۆراب تووشی سەرسوڕمان دەبێ بەڵام لە چوون بۆ بەهاناوەچوونی شا پەلە ناکا و دوای سێ ڕۆژ ڕابواردن و خواردنەوە ئاخرەکەی بۆ لای کەیکاوس وەڕێ دەکەێ.

کەیکاوس کە لە وەدرەنگەوتنی ڕۆستەم تووڕە بووە، فەرمان دەدا ڕۆستەم و گیو لە سێدارە بدرێن. ڕۆستەم بەم هەڵوێستەی شا زۆر تووڕە دەبێ و بە شا دەڵێ ئەگەر ڕاست دەکەی و ئەوەندە ئازای، ئەو دوژمنەی هاتووە بن دەرگاکەت (زۆراب) لە سێدارە بدە نەک من. کەیکاوس شا دواتر لە ناچاریدا پەژیوان دەبێتەوە و گۆدەرز ڕەوانەی لای ڕۆستەم دەکا و ئەویش قەناعەت بە ڕۆستەم دەکا بگەڕێتەوە.

سپای ئێران و توران لە بەرانبەر یەکدا ڕادەوستن. شەوێک ڕۆستەم جلی تورانی لە بەر دەکا و دەچێت زۆراب لە نزیکەوە دەبینێ بەڵام، لە کاتی گەڕانەوەدا زەندەڕەزم، کە لە لایەن تەهمینەوە سپێردرابوو ڕۆستەم و زۆراب لە یەکتری ئاشکرا بکا، دەکوژێ.

دواتر زۆراب دەیهەوێ کە هەژیر ڕۆستەمی پێ نیشان بدا بەڵام هەژیر لە ترسی ئەوە ڕۆستەم بە دەستی زۆراب بکوژرێ، لە پێناساندنی ڕۆستەم خۆی دەبوێری و ئەوی پێ نیشان نادا.

شەڕێکی دەستەویەخە لە نێوان ڕۆستەم و زۆرابدا دەست پێ دەکا. هەر دوو پاڵەوان هەموو هێز و وزەی خۆیان بە بەکارهێنانی نێزە، سەنان و شمشێر و گورز بەکار دەبەن. دواتر بە تیر و کەمان درێژە بە شەڕ دەدن. دوای ئەوە کەسیان ناتوانێ ئەوی دیکەیان ژێر بخا و بەسەریدا زاڵ بێت، هەرکامەیان هێرش دەکاتە سەر لەشکەری ئەوی دیکەیان و ژمارەیەک لە سوارانی هەر دوو لا دەکوژرێن. دوای ماوەیەک بە سەر خۆیاندا دێنەوە و ئەو جار درێژەی شەڕ هەڵدەگرن بۆ ڕۆژی دواتر.

شەو ڕۆستەم لە ترسی ئەوەی نەکا بە دەستی زۆراب بکوژرێ لە لای براکەی بە ناوی زەوارە وەسیەت دەکا. زۆرابیش لە هومان دەپرسێ ئەو پاڵەوانەی من ئیمڕۆ شەڕم لەگەڵدا کرد ببێ و نەبێ ڕۆستەم بوو. بەڵام هومان بە پێی ڕاسپاردەی ئەفراسیاب، ڕۆستەمی پێ ناناسێنێ.

ڕۆژی دواتر هەر دوو پاڵەوان دەست بە زۆرانبازی دەکەن. دوای ماوەیەک زۆراب دەتوانێ ڕۆستەم لە عەرز بدا و کاتێک دەیهەوێ سەری لە لەشی جوێ بکاتەوە ڕۆستەم پێی دەڵێ لە

ئاین و نەریتی ئێمەدا یەکەم جار کە پاڵەوان لە عەرز درا نایکوژن، دەیبەخشن و جاری دووەم دەیکوژن، هەر بۆیە زۆراب لە کوشتنی ڕۆستەم خۆی دەبوێرێ و ئازادی دەکا.

جارێکی دیکە ڕۆستەم و زۆراب دەست بە زۆرانبازی دەکەن، ئەمجارە ڕۆستەم، زۆراب لە عەرز دەدا و بە خەنجەر زگی هەڵدەدڕێ. زۆراب بە ڕۆستەم دەڵێ؛ ئەگەر باوکم ڕۆستەم ئاگادار بێ، کە کوڕەکەی زۆراب بە دەستی تۆ کوژراوە، ئەگەر ببی بە ماسی و لە دەریا خۆت ون بکەی یان ببێ بە ئەستێرە و خۆت لە ئاسمان حەشار بدەی ئەوە ڕۆستەم دەتبینێتەوە و لە تۆڵەی کوڕەکەیدا دەتکوژێ.

ڕۆستەم یەکسەر بێهۆش دەکەوێ و دوای ماوەیەک، کە وەخەر دێتەوە پێی دەڵێ؛ بزانم تۆ نیشانەیەکت لە ڕۆستەم هەیە؟ زۆراب باسکبەندەکەی، کە نیشانەی ڕۆستەمی پێوەیە نیشان دەدا. ڕۆستەم دەیهەوێ خۆی بکوژێ بەڵام گەورەکان ڕێگەی پێ ناندەن. دواتر زۆراب داوا دەکا سوارانی تورانی بە بێ ئەوەی تووشی کوشت و کوشتاری کەیکاوس شا بن، ڕەوانەی توران بکرێنەوە. ڕۆستەم داواکەی جێبەجێ دەکا.

ڕۆستەم لەو کاتەدا وەبیری نۆشداروویەک دەکەوێتەوە، کە لە لای کەیکاوس شا هەیە، هەر بۆیە گۆدەرز دەنێرێ و پێی دەڵێ؛ بە کاوس بڵێ ئەگەر تۆزێک لە چاکەکانی منی لە بەرچاو ماوە، کەمێک نۆشداروم بۆ زۆراب، کە لە سەرەمەرگدایە بۆ بنێرێ. بەڵام کەیکاوس شا لە ترسی ئەوە بە زیندوومانەوەی زۆراب، باوک و کوڕ تەخت و بەختی ئەو وێران بکەن، لە ناردنی نۆشداروو خۆی دەبوێرێ و زۆراب دەمرێ. بە بیستنی هەواڵی مردنی زۆراب، تەهمینەش لە بەر خەم و خەفەتان دوای ماوەیەک گیانی دەسپێرێ و دەمرێ و بەم شێوەیە چیرۆکی تراجیک و خەماوی ڕۆستەم و زۆراب کۆتایی دێت.

٢. جیاوازییەکان لە نێوان دەقی فارسی و کوردیی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا

لێرەدا هەوڵ دەدەم کورتەی دەقی فیردەوسی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب وەبەر دوو نوسخەی ئەمینی و گۆدەرزی بدەم و خاڵە جیاواز و هاوبەشەکانیان وەدەرخەم:

هاوکات هەر لێرەدا جارێکی دیکە ئەوەش وەبیر دێنمەوە بەهەمان شێوە، کە زۆر نوسخەی جیاوازی شانامەی کوردی هەیە، بە دەیان و سەدان نوسخەی جیاوازی شانامەی فیردەوسیش هەیە و هەتا ئێستا لانی کەم زیاتر لە ٥٠ نوسخە تۆمار کراون. هەر بۆیە ئەم وەبەردانەی من لێرەدا تەنیا ئەو نوسخە چاپییە لە داستانی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی فیردەوسی دەگرێتەوە، کە پێشتر لە پەڕاوێزی کورتەی داستانەکەدابە فارسی

ئاماژە بە ناوەکەی کرابوو[٦٤٩]. ئەوەی ناوەڕۆکی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە نوسخە سەرەکییەکان یان هاوپێچەکانی دیکەی شانامەی فیردەوسیدا بە جۆرێکی دیکە هاتبن، کە لەگەڵ ئاکامی ئەم باسەی من لێرەدا یەک نەگرێتەوە ئەوە پێوەندی بەم وەبەردانەی ناو ئەم کتێبەوە نییە.

تایبەتمەندییە جیاوازەکان:

وەک لە کورتەی دەقی فارسیی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا هات، کرۆکی داستانەکە لە دەقە فارسی و کوردییەکاندا هەروەک یەک دەچن. لە زۆر شوێندا تەنانەت وردەکارییەکانی ناو داستانەکەش وەک یەک دەچن[٦٥٠]. بەڵام چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا هەروەک زۆربەی چیرۆکەکانی دیکەی شانامەی کوردی، کە هاوکات لە شانامەی فیردەویسدا هەن، لە فۆرم و ناوەڕۆکدا جیاوازن و دەکرێ بگوترێ پێناسەیەکی کوردییان هەیە. کاریگەریی مەزهەبی لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی شانامەی کوردیدا پێناسەیەکی تایبەت بە شانامەی کوردی دەدا و هەر ئەمەش یەکێک لە هۆکارەکانە، کە شانامەی کوردی لە هی فیردەوسی جیا دەکاتەوە. وەک جیاوازیی بەرچاو نەک تەنیا لە دەسپێک و لە کۆتاییی چیرۆکەکەدا، کە دیارە ئەوانە دەکەونە دەرەوەی چوارچێوەی چیرۆکەکەوە و پاڕانەوەی مەزهەبی هەیە بەڵکو لە دەق و ناوئاخنی چیرۆکەکەدا ئاماژەیەکی زۆر هەن، کە هێما بۆ بیروبۆچوونی نووسەر یان بێژەری کوردیی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب دەکەن. بە گشتی ئەو ئاماژە مەزهەبییانەی، کە لە دەقە کوردییەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی کوردیدا هەن هیچ پێوەندییەکییان بە ناوەڕۆکی شانامەی فیردەوسییەوە نییە.

لە دەقی فیردەوسیدا پێشەکی چیرۆکەکە بەم شێوەیە دەست پێ دەکا:

کنون رزم سهراب رستم شنو
دگرها شنیدستی این هم شنو

٦٤٩. رستم و سهراب، محمد حسین کنگرانی فراهانی، چاپی اول ١٣٦٩، سازمان تبلیغات اسلامی حوزه هنری.

٦٥٠. لە کۆتایی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب نوسخەی ئەمینیدا لە دوو دێڕێکدا دانەری شانامە باسی زانای و تێگەیشتوویی فیردەوسی لە نووسینی شانامەدا دەکا:

فەردەوسی توس دانای پڕ فەهام
باعس ئیجاد شەهنامەی ئەیام

یکی داســـتـــان است پر آب چشم
دل نـازک از رســـــتم آید بـخـــــشـم

اگـر مـرگ داد است بیـداد چیـست
زداد این همـه بانگ و فـریاد چیـست

ازاین رازجـــان تـو آگـــاه نیــست
بدین پرده اندر تـو را راه نیـــــست

کنون رزم ســـهـــراب گـــویم درست
از آن کین کـه بـا اوپدر چون بجـست

له دەقە کوردییەکاندا، چیرۆکەکە بە مناجات و نزا و پاڕانەوە لە خودا دەست پێ دەکەن و ناو بەناو ناوی ئیمامانی شیعە و بیروباوەڕی مەزهەبی دانەری شانامەی کوردی تێکەهەڵکێشی چیرۆکەکان لە دەسپێک و کۆتاییدا کراوە. بێجگە لەوە لە نوسخەی کوردییەکاندا لە مناجات یان پارانەوەی ڕۆستەم لە یەزدان بە دەیان بەیت لە ناوئاخنی خودی چیرۆکەکەدا هەیە، کە هیچ پێوەندییەکیان بە دەقی فارسییەوە نییە. وەک نموونە باسی حەزرەتی ڕەزا ئیمامی هەشتەمی شیعەکان لە مەشهەد لە ئێران، شەهیدانی کەربەلا و ناوی ئەسپەکانی حەزرەتی مەحمەد کراوە. هێندێک چەمک و دەستەواژەی ئاینی ئیسلامی وەک بۆ نموونە وشەی "قەساس" لە باتی "تۆڵە" هاتووە، کە دیسان گوزارە لە باوەڕی مەزهەبیی دانەرانی شانامەی کوردی دەکەن، کە لە شانامەی فیردەوسیدا نین. لە لایەکی دیکەوە شوێنەواری ئاینی زەردەشتی، کە هێشتا بە دەقی فیردەوسییەوە ماوە لە دەقە کوردییەکاندا سڕاوەتەوە یان زۆر کەم ڕەنگ کراوە. وەک نموونە لە دەقە کوردییەکاندا لە باتی مۆبدی زەردەشتی لە شانامەی فیردەوسیدا وشەی وەزیر داندراوە:

بفـــرمـــود تا مـــوبدی پرهنر
بیـــاید بخـــواهد ورا از پدر

له کۆتاییی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا لە دەقی فیردەوسیدا، دوای ئەوە تەهمینە لە مەرگی زۆراب ئاگادار دەبێ دوای ساڵێک لە غەم و خەفەتی زۆرابدا دەمرێ و چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب کۆتاییی دێت. بەڵام لە زۆربەی دەقە کوردییەکاندا و لەم دوو دەقەی لێردا (نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینی)، چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بە مردنی زۆراب بە کۆتایی

نایەت. بەڵکو چیرۆکەکە درێژەی دەبێ. دوای ٤٠ ڕۆژ ئازیەتباری تەهمینە بە لەشکەرێکی گەورەوە دەچێتە شەڕی ڕۆستەم، دواتر بە نێوبژیوانی زاڵ تەهمینە ئاشتی لەگەڵ ڕۆستەمدا دەکا و دوای نۆ مانگ کوڕێکی دیکەیان دەبێ، کە ناوی دەنێن فەلامەرز "فەرامەرز" و بەو شێوەیە زنجیرەی پاڵەوانانی سام بەردەوام دەبێ. ئەمەش لە فەلسەفەی دونادونی ئاینی یارسانەوە سەرچاوەی گرتووە و زۆربەی چیرۆکەکانی دیکەش بە شێوەزاری گۆرانی هەمان کۆتایی چاوەڕێی چیرۆکەکان دەکا. لە لایەکی دیکەوە بەردەوامیی ژیان دوای مردنی زۆراب لە دەقی کوردیی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا لە خۆیدا حاڵەتی تراجیک و خەمهێنەری چیرۆکەکە لا دابا. هەر ئەمەش وا دەکا لە باری ناوەڕۆک و فۆرم و شێوازی داڕشتنی چیرۆکەوە دەقی کوردی لە دەقی فیردەوسی، کە وەک تراجیکترین چیرۆکی شانامە ناسراوە، جوێ بکرێتەوە. ئەمەش لە خۆیدا هەموو ڕەوتی فۆرم و داڕشتنی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردیدا لە فیردەوسییەکەی جیا دەکاتەوە.

خاڵی جێگەی سەرەنج ئەوەیە لێرەدا کاریگەریی مەزهەبی شیعە و یارسان پێکەوە لە دەقە کوردییەکاندا دیارە.

لە لایەکی دیکەوە لە دەقی کوردیدا ڕۆستەم و تەهیمنە شەوێکی ڕۆمانتیک بەسەر دەبن کە لەودا باسی ماچ و دەست لەملکردن و مەمکگوشین کراوە، ئەمە بە درێژی لە دەقە کوردییەکاندا هاتووە، کە هەمان دەق لە فیردەوسیدا بە هەمان جوانی و دوورودرێژی نەهاتووە. ئەمەش وەک لایەنێکی دیکەی جوانکاری کوردیی شانامەی کوردی لە دەقی فیردەوسی دادەبڕێ. بەتایبەتی مۆرکێکی کوردەواری لە ژوان و پێکگەیشتنی دوو دڵدار لە دەقە کوردییەکاندا بەرچاوە.

تایبەتمەندییەکی دیکەی ئەم دەقە کوردییە ئەوەیە بە دەگمەن لە نێو ١٠٠٠ بەیتدا ڕەنگە تەنیا یەک دوو بەیتێک کە دەقاودەق وەک شانامەی فیردەوسی لە یەک بچن. وەکو دیکە هەموو چیرۆکەکە لە داڕشتن، فۆرم، شێواز، هەڵبژاردنی وشە، ئاماژە و دەستەواژە کاریگەرییەکی خۆماڵی و کوردەواریی پێوە دیارە.

ئەو دەگمەن بەیتانەی کە لە دەقە کوردییەکان و دەقی فیردەوسیدا وەک یەک دەچن:

فردەوسی: چنین است رسم سرای درشت
گهی پشت زین و گهی زین به پشت

کوردی: خەریک مەندە بی بیابان چۆڵ
گەهێ پشت بە زین گەهێ زین بە کۆڵ

فـــیــــردەوســی: کـــە تیـــزی و تندی نیـــاید بکار

بـنـرمـی بـرآیـد ز ســــــــوراخ مـــــــــار

کـوردی: بە تـوند و تیـژی کـار نە مـەبۆ مـەیسـەر

بـە لـەفـــز شـــیـــرین مـــار مـــەیۆ وە بـەر

فـــیـــردەوسـی: گـــر تـیـغ بـودی کنـون پـیش مـن

ســــــــرش کـنـدمـی چـون تـرنجـی ز تـن

کـــوردی: بـە یەزدان پـاک تیـــغێ مـــەشـــەندم

ســـەرت چـون ترنج جـــە تـەن مـــەکـــەندم

فیردەوسـی: چە کاوس پیشم چە یک مشت خاک

چـرا دارم از خـــــشـم کـــــاوس بـاک

کـــوردی: ئـەر مـن نـەترســـۆ جـــە یـەزدان پـاک

پـادشـــا جـــە لام وێنـەی مـــشـــتێ خـــاک

وەبەردانی وردی دەقەکان:

لێرە بەدواوە هەوڵ دەدەم وەبەردانێکی وردی دەقی فـیردەوسی لەگـەڵ دوو دەقی چیـرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە نوسـخـەی گۆدەرزی و نوسخـەی ئەمینیدا بکەم. لە نوسخـەی گۆدەرزیدا (ن گ) وێکچـوونەکان زۆر بەرچاوترە، لە دەسپێکی داسـتانەکەوە هەتا کۆتایی وەک ڕەوتی ڕووداوەکـان لە چیـرۆکـەکـە، ناوەکـان و کـەسـایـەتیـیـەکـانی نـاو چیـرۆکـەکـە بە هـەندێک جیاوازییەوە وەک یەک دەچن. لە نوسخـەی ئەمینیدا (ن ئە) وێکچوونەکان بە هەمان شێوەی نوسخـەی گۆدەرزی نییە بێجگە لەوە چەند بەشێک و چەند ڕووداوێکی دیکە بە چیرۆکەکەوە زیاد کراوە، کە لە دەقی فـارسیی شانامەدا نییـە. لەم بەشـەدا هەوڵ دەدەم لە بەراوردکردنی هـەر دوو نوسـخـەکـەدا بە تایبـەت وێکچـوون و جیـاوازییـەکانی نێوان دەقی فـارسی و دەقـە کوردییەکان بەراورد بکەم.

یەکەم لێکچـوونێک کە لە بەراوردکردنی نوسـخە کوردییەکان و دەقی داسـتـانی ڕۆسـتـەم و زۆراب لە شـانـامـەی فـیردەوسـیدا وەبەرچاو دەکـەوێ، کەسـایەتـییـە سـەرەکـییـەکـانی نـاو چیرۆکەکە چ لە شانامـەی فێردەوسی و چ لە نوسخـە کوردییەکاندا زۆربەی کەسایەتییەکان بە بڕێک جـیـاوازییـەوە وەک یەک هـاتـوون. لە بەرەی تـورانی ئەم کـەسـایـەتیـانـە هەن:

ئەفراسیاب پادشای توران، زۆراب کوڕی ڕۆستەم، تەهمینە کچی پادشای سەمەنگان و دایکی زۆراب، هومـان و بارەمـان یان بەهرەمـان دوو پاڵەوانی تورانی و ژندەڕەزم یان ژندەڕەزم برای تەهمینە و خاڵۆی زۆراب. لە بەرەی ئێرانیدا کاوس یان کەیکاوس شا، ڕۆستەمی زاڵ، گیو، توس و گۆدەرز و هەژیر یان هەجیر چوار پاڵەوانی ئێرانی، کەژدەهەم یان کەستهەم فەرمانداری قەلا سپی و کچەکەی گوردئافەرید هەن.

لە نوسخە کوردییەکاندا لەگەڵ ئەوەی باسی داستانی شەڕی گوردئافەرید لەگەڵ زۆراب کراوە، بەلام ناوی گوردئافەرید نەهاتووە. لە باسی ژندەڕەزمدا لە نوسخەی ئەمینیدا وەک خاڵۆی زۆراب هاتووە بەلام لە نوسخەی گۆدەرزیدا ناوێک لە خاڵۆبوونی ئەوی تێدا نییە. لە کەسایەتییە لاوەکییەکانیشدا بۆ نموونە لە هەر دوو نوسخە کوردییەکەدا باسی ڕوودابە دایکی ڕۆستەمی زاڵ نەهاتووە بەلام لە شانامەی فیردەوسیدا باسی ڕوودابە کراوە، کە شینگێڕیی زۆراب دەکا.

هەژماری بەیتەکان لە نوسخە کوردییەکاندا لەگەڵ شانامەی فیردەوسی[٦٥١] جیاوازیی بەرچاویان هەیە. لە نوسخەی گۆدەرزیدا ٩٥٨ بەیت و لە نوسخەی ئەمینی ٨٣٠ بەیت. شانامەی فیردەوسی ئەو نوسخەیەی، کە لەم بەراورد کردنەدا کەڵکی لێ وەرگیراوە، ١٤٣٥ دوو دێرە.

یەکەم جیاوازییەکی بەرچاو، کە لە نێوان دەقی فیردەوسی و دەقی کوردیدا ئەویش لە نوسخەی ئەمینیدا تووشی دەبین لە دەسپێکی چیرۆکەکەیە، کە لە ڕاستیدا ناوەڕۆکی دەقی کوردی لە فارسی جیا دەکاتەوە. لە دەقی کوردی نوسخەی ئەمینیدا هاتووە: تەهیمنە کچی پادشای سەمەنگان پێشتر لە خەودا ڕۆستەمی بینیووە و ئەڤینداری قەد و بالای بووە. هەربۆیە فەرمان بە سوارە و سەرباز و گزیری خۆی دەدا هەر جۆرێک بووە ڕەخشی ڕۆستەم بگرن و بیهێنن بۆ سەمەنگان، چونکە ئەو دەم ڕۆستەم ناچار دەبێ بە دوای ڕەخشەکەیدا بێتە سەمەنگان. ئەم دەرفەتەش کاتێک دێتە گۆڕێ، کە ڕۆستەم بۆ ڕاو نزیکی شاری سەمەنگان دەبێتەوە. ئەم بەشە لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بە وشەش لە دەقی شانامەی فیردەوسیدا باسی نەکراوە. لە شانامەی فیردەوسیدا هاتووە، ڕۆستەم دوای خواردن خەوی لێ دەکەوێ، دەستەیەک لە سوارانی تورک بە وێدا تێپەڕ دەبن، کە بە

٦٥١. هەموو داستانی ڕۆستەم و زۆراب لە نوسخەی ژول مول و مەلەک شوعەرای بەهار ١٤٤١ بەیتە بەلام لە نوسخەی موسکۆدا ١٠٥٩ بەیتە بێجگە لەوە لە هەمان نوسخەدا ١٩٠ بەیتی دیکە لە پەراوێزدا و لە دەرەوەی چوارچێوەی چیرۆکەکە هەیە.

ڕێکەوت تووشی ڕەخشی ڕۆستەم دەبن. ڕەخشەکەیان زۆر پێ جوان و بەهێز دەبێ، هەربۆیە بە زۆر دەیگرن و دەیبەنەوە بۆ سەمەنگان بۆ ئەوە لە ماینی خۆیانی بپەڕێنن و ئەسپی جوانی لێ وەبەرهەم بهێنن.

لە دەسپێکی چیرۆکدا هەژماری سەربازانی کوژراوی تورانی بە دەستی ڕەخشی ڕۆستەم هەم لە دەقی فارسی و هەم لە دەقی نوسخەی کوردی گۆدەرزیدا ٣ کەسن بەڵام لە نوسخەی کوردیی ئەمینیدا ٥ کەس نووسراوە. لە نوسخەی هەم فارسی و کوردیی گۆدەرزیدا ڕەخشی ڕۆستەم لە پێشدا سەری کەسێک و دواتر سەری دوو کەس، سەرجەم سەری سێ سواری تورانی بە چەپۆڵە لە لەش کردووەتەوە، نەک سەری پێنج کەس وەک لە نوسخەی ئەمینیدا هاتووە.

دوای دزرانی ڕەخشی ڕۆستەم و بەکۆڵگرتنی زینی ڕەخش و وەرێکەوتن بۆ سەمەنگان لە هەر دوو نوسخە کوردییەکەدا باسی پاڕانەوەی ڕۆستەم لە یەزدان دەکرێ بۆ ماندووێتی و یارمەتیدانی. لە نوسخەی ئەمینیدا باس لەوە دەکرێ، کە ڕۆستەم لە بەر هێز و وزەی خۆی و لەبەر گرانیی بارەکەی کۆڵی و ڕۆچوون بە ناو عەرزدا داوا لە خوا دەکا، کە بڕێک لە وزەکەی وەربگرێ و لە کاتی پێویستدا وێی داتەوە. ئەمە لە دەقی فارسی و لە نوسخەی گۆدەرزیدا نییە.

بەڵام ئەمە لە شوێنی دیکەی شانامە لە باسی ڕۆستەمدا باس کراوە، کە ڕۆستەم لە بەر گرانایی لەشی بە هەر کوێیەکدا بڕۆیشتبایە هەتا ئەژنۆ لە نێو عەرز ڕۆ دەچوو ئەمەش وای کردبوو ڕێگەچوون ڕۆستەمی تووشی گرفت کردبوو هەر بۆیە داوا لە یەزدان دەکا کە بڕێک لە هێز و وزەی کەم بکاتەوە هەتا گرفتی لە ڕێگەچووندا نەیێتە پێش. بەڵام چۆن لە نوسخەی ئەمینیدا لەو بەشە لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا هاتووە جێگەی سەرەنجە چونکە جارێکی دیکە لە بەشی شەڕ لەگەڵ زۆرابدا، ڕۆستەم بۆ بەزاندنی زۆراب پێویستی بە هێز و وزەی زیاتر لەوەی خۆی هەیە، دەبێ هەر بۆیە داوا لە خوا دەکا ئەو هێزەی بە قەرز لای ئەوی دانابوو بۆی بگەڕێنێتەوە. هەروەها لە هەمان بەشی شەڕی دووەمی زۆراب و ڕۆستەم بەشێک بە ناوی مناجات و پاڕانەوە لە خوا بۆ سەرکەوتن بە سەر زۆرابدا لە لایەن ڕۆستەم هەیە، کە دیسان لە دەقە فارسییەکەدا نییە. بێجگە لەوە لە نوسخەی کوردیی گۆدەرزی لە مناجاتی ڕۆستەمدا چەند بەیتێک هەیە، کە هیچ پێوەندیی بە دەقی فارسییەوە نییە.

دواتر لە نوسخە کوردییەکاندا باسی کورسیی زەڕەنگار[٦٥٢] وەک کورسییەکی تایبەت کراوە، کە لە فارسییەکەدا بەو شێوەیە باس نەکراوە.

لە شانامەی فارسیدا ئەو شەوەی تەهمینە دەچێتە لای ڕۆستەم لە بەراورد لەگەڵ نوسخە کوردییەکاندا چەند جیاوازییەکی بەرچاو دەبیندرێ. لە دەقی فارسیدا تەهمینە لەگەڵ ژنە کارەکەرێک، کە شەمێکی بەدەستەوە گرتووە دەچێتە لای ڕۆستەم، لە نوسخە کوردییەکاندا ئەمە لە نوسخەی گۆدەرزیدا نییە بەڵام لە نوسخەی ئەمینیدا هەیە.

تەهمینە لە کاتێکدا کە کارەکەرێک بە تەنیشتییەوەیە و مۆمێکی بەدەستەوە گرتووە پێکەوە دەچنە ژووری تایبەتی ڕۆستەم و بە چوونە ژوورەوەی ئەوانیش ڕۆستەم وەخەبەر دێت.

لە شانامەی فیردەوسیدا هاتووە:

یکی بنده شمع معتبر بدست
خرامان بیامد به بالین مست

پس بند اندر یکی ماهروی
چو خورشید تابان پر از رنگ و بوی

ازو رستم شیردل خیره بماند
برو بر جهان افرین را بخواند

لە دەقی فارسیدا ڕۆستەم بە کرانەوەی دەرکەی ژوورەکەی وەخەبەر دێ و هەڵدەستێ بەڵام لە نوسخە کوردییەکاندا دوای ئەوە تەهمینە لە تەنیشتی ڕۆستەم کە خەوتووە، دادەنیشێ و دەست بە دەست و پێی یان ڕوومەتیدا دێنێ وە خەبەر دێ. دواتر لە دەقە فارسییەکەدا تەهمینە چەند هۆکارێک بۆ پێگەیشتنی ئەوان بە یەکتری و بەستنی پەیمانی ژن و شوویی لەگەڵ ڕۆستەم باس دەکا، کە لە دەقە کوردییەکاندا نین یان بە شێوازی دیکە هاتوون.

---

٦٥٢. لە دەقی لەکی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا ئاوا باسی "کورسی زەڕەنگا" کراوە: لە میوانداری پادشای سەمەنگاندا هەر کورسییەک بۆ ڕۆستەم دێن لە بەر گرانیی ڕۆستەم لە ژێریدا دەشکێ، ئاخەرەکەی تەختی زەرەنگار کە زۆر قایم و خۆڕاگر دەبێ بۆی ساز دەکەن و دەتوانێ لە سەری دانیشێ.
زبان و ادبیات، رشد آموزش زبان و ادب فارسی، زمستان ۱۳۸۷ – شماره ۸۸

لە فیردەوسیدا ئاوا هاتووە:

تو را ام کنون گر بخواهی مرا
بیند همی مرغ و ماهی مرا

یکی آنکه بر تو چنین گشته ام
رد را ز بهر هوا کشته ام

و دیگر که از تو مگر کردگار
نشاند یکی کودکم در کنار

سه دیگر که رخشت به جای آورم
سمنگان همه زیر پای آورم

چو رستم بدانسان پریچهره دید
ز هر دانشی نزد او بهره دید

دگر آنکه از رخش داد آگهی
ندید ایچ فرجام جز فرهی

هەروەها لە نوسخە کوردییەکاندا باسی ناردنی وەزیر بۆ لای باوکی تەهمینە کراوە، بەڵام لە دەقی فارسیدا باسی ناردنی موبدێکی زەردەشتی کراوە. دیسان لە نوسخەی کوردیی گۆدەرزیدا باسی ئەوە کراوە کاتێک ڕۆستەم دەنێرێتە لای شا و بەو شەوە وەخەبەری دێنن، ترسی لێ دەنیشێ و پاڵەوانان لە دەوری خۆی کۆ دەکاتەوە نەکا ڕۆستەم بە تەمای کوشتنی بێت، ئەمە لە دەقی فارسی و هەروەها لە دەقی کوردیی ئەمینیشدا نییە.

لە نوسخەی کوردی ئەمینیدا باسی دزینی ڕەخشی ڕۆستەم وەک گەلاڵە و پیلانی تەهمینە دەکرێ بۆ ئەوە ڕۆستەم بەرەو سەمەنگان ڕاکێشێ، بەڵام ئەمە لە نوسخەی گۆدەرزی و لە دەقە فارسییەکەدا نییە. بەڵام بە سەرەنجدانێک لە وتووێژ و گفتوگۆی نێوان ڕۆستەم و تەهمینە وەک لە دەقی فارسی و نوسخەی گۆدەرزیدا هاتووە، تەهمینە بەڵێن دەدا ئەگەر هەموو سەمەنگانیش گەڕاوە ئەوە ڕەخشەکەی بۆ پەیدا دەکا دیارە پێش لەوە باوکی تەهمینە ئەو بەڵێنە بە ڕۆستەم دەدا، کە هەتا سبەینێ ڕەخشەکەی بۆ پەیدا دەکەن.

کـەوابێ وادەردەکـەوێ تـەهـمـینـە دەبێ پلانێکی شـاراوەی لـە ژێرسـەردا بووبێت بۆیـە بە تێراديتوویی بەڵێنی دیتنەوەی ڕەخشی ڕۆسـتـەم دەدا. هەر بۆیە لە نوسـخـەی ئـەمینیـدا دزینی ڕەخشی ڕۆستـەم وەک پیلانێک لە لایەن تەهمینەوە داندراوە و چەند بـەیتێکیش بۆ ئەوە تەرخان کراوە کە لە دەقە فارسییەکەدا نین.

جێگەی سەرەنجە لە کاتی ئامۆژگاریی ڕۆستەم پێش بـەجێهێشتنی تەهمینە لە نوسخەی کوردی گۆدەرزی و نوسخـەی بەهرامیشدا باسی ئەوە کراوە ڕۆستـەم بە تەهمینەی وتووە ئەگەر کوڕێکت بوو با ناوی "زۆراب" بێت، کـە دیارە ئەمە لە دەقی فـارسیی شـانامەدا نییە. هـەروەها لـە نوسـخـەی کـوردیی گـۆدەرزیدا لە ١٧ بەیت دیـالۆگـێکی دوور و درێژی نێـوان ڕۆسـتـەم و تەهـمـینـە هـەیە، کـە تـەهـمـینـە داوا لە ڕۆسـتـەم دەکـا بە جـێی نەهێـڵێ و لە لای بمێنێـتـەوە، ڕۆسـتـەمیش ئەم داوای تەهمینە بـە گـەوجی دادەنێ و دەڵێ پاراسـتـنی هـەموو خـاکی ئێران بە من سـپـێدراوە چۆن مـن دەتوانم دەسـتـبـەرداری ئەم ئەرکـە بم کـە خـراوەتە سەر شـانم. دیارە ئەمە لە شانامەی فێردەوسیدا بەو شێوەیە نەهاتووە.

لە دەقی فـارسـیی شـانامـەدا دوای گـەڕانەوەی ڕۆسـتـەم لە سـەمـەنگان باسی ئەوە کـراوە ڕۆستەم ڕاستە وڕاست دەچێتەوە بۆ سیستان بۆ لای زاڵ:

وز آنجـا سـوی زابلسـتـان کشـید
کسی را نگفت آنچه دید و شـنید

بەڵام لە نوسـخـە کوردییـەکاندا و لە نوسخـەی گۆدەرزیدا باسی ئەوە کراوە ڕۆسـتـەم لە پێشدا دەچێتە لای کـەیکاوس شا، داستانی چوونی خۆی بۆ ڕاو، دزینی ڕەخش و چوون بۆ سـەمـەنگانی دەگێـڕێتـەوە، کـە دیارە باسی تـەهـمـینـە ناکات، دواتر دەچـێتـەوە بۆ زابول و سیستان.

لە دەقی نوسـخـەی گـۆدەرزیدا هـاتووە ڕۆسـتـەم چەند باری ئەسپ جـەواهێر و بەردگـەلی قیمـەتی و هـەژمـارێک یاقووت و گـەنجـینەی گرانبـەهار ڕەوانەی تـوران کرد بەڵام لە دەقی فارسیدا تەنیا باسی سێ دانە یاقووت و سێ بەردی زێر دەکرێ لەگەڵ نامەیەکدا، کە دیارە لە دەقە کوردییەکاندا باسی نامە نەکراوە. لە نوسخەی ئەمینیدا باسی شکاندنی دەرکەی خەزێنە و ناردنی چەند دانە یاقوتێک کراوە، دیارە لەوێشدا ئاماژە بە هەژمار نەکراوە.

کـە زۆراب لە دایک دەبێ لـە دەقـەی کوردیـی گـۆدەرزیدا لە لە بەشـی ڕەوتی گـەورەبوونی زۆرابدا دەقی فارسی و نوسخـە کوردییەکان بە هێندێک جیاوازییەوە وەک یەکن. بۆ نموونە

له دەقی فارسی لە بەیتێکدا ئەوە هاتووە، کە زۆراب زۆرێکی وای هەبوو ئەسپی لە کاتی غارداندا بە گرتنی کلکی ڕادەگرت، ئەمە لە نوسخە کوردییەکاندا نییە.

دواتر جیاوازییەکی بەرچاو لە نێوان بەسەرهاتی پرسیارکردنی زۆراب لە سەر باوکی لە تەهمینە لە نێوان دەقە فارسی و کوردییەکاندا هەیە. لە هەر دوو دەقە کوردییەکەدا واهاتووە کە هاوتەمەنەکانی زۆراب بە زۆر و باهۆی ئەو ئێرەییان بردووە، چونکە کەس نەیتوانیوە هاوشان و هاوتای ئەو بێت بۆیە جارێک کەسێک پێی وتووە تۆ زۆڵی و کەس نازانێ کوڕی کێت و باوکت کێیە[٦٥٣]. ئەمە لە دەقە فارسییەکەدا نییە. تەنیا ئەوە هەیە زۆراب ڕووهەڵماڵاوانە "گستاخ" دەچێتە لای دایکی و پێی دەڵێ ئەگەر ڕاستیی باوکم پێ نەڵێی دەتکوژم.

گـر ایـن پرسش از مـن بماند نـهـان
نمـانم تـرا زنـده انـدر جـهـان

لە وەبەردانی دەقە کوردییەکان و دەقی فیردەوسیدا چۆنیەتیی ئاگاداربوونی زۆراب لە چیرۆکی نێوان ڕۆستەم و تەهمینە جێگەی سەرەنجە، کە جیاوازی لە نێوان دەقی کوردی و فارسیدا هەیە. لە دەقی کوردیدا زۆراب کاتێک دەبینێ لە هاوتەمەنەکانی خۆی زیاترە و هێز و توانایەکی زۆرتری لەوان هەیە، ئەوان ئێرەیی پێ دەبەن و دوای شەڕ و سەرشکاندنیان، زۆراب بەرۆکی تەهمینە بگرێ و ڕاستیی باوکی لێ بپرسێت، ئەویش باسی ڕۆستەم وەک پاڵەوانێکی بەنێوبانگ دەکا، کە هاوکات شا ئەفراسیاب لە توران دوژمنایەتیی دەکا و هەر بۆیە ئەفراسیاب نابێ ئەمە بزانێت. بەڵام لە دەقی فارسیدا هاتووە کاتێک زۆراب خۆی لە هاوتەمەنەکانی بەهێزتر دەبینێ، ئەمە بۆی دەبێتە مەتەڵ و

---

٦٥٣. لە دەقی لەکیی داستانی ڕۆستەم و زۆرابدا ئاوا هاتووە: ژنێک کە کوڕەکەی بە دەستی زۆراب دەکوژرێ لەبەر ترسی بنەماڵەی تەهمینە ناوێری بە ئاشکرا باسی بکا بەڵام لە کاتی شینگێری و لاواندنەوە کوڕەکەیدا بە لاوە باسی ئەوە دەکا لە بەختی ئێمە کەسێک کوڕی ئێمەی کوشت کەس نازانێ باوکێ کێیە و لە چ پشتێکە؟ زۆراب دوای بیستنی ئەم قسانە دەچێتە لای دایکی و ناچاری دەکا نهێنیی باوکی بۆ بدرکێنێ:

بابوت رووسەمە و باپیرت زاڵە
نیشونی بابۆت یک دونە لاڵە

زبان و ادبیات، رشد آموزش زبان و ادب فارسی، زمستان ١٣٨٧ – شماره ٨٨

پرسیار دەکا گەلۆ دەبێ ئەو لە کامە بن و بنەچە و کامە ئەسڵ و نەسەب بێت.

دواتر دوای ئەوەی تەهمینە چیرۆکی ڕۆستەم بۆ زۆراب دەگێڕێتەوە، باسی دوو هۆکار دەکا، کە هەتا ئێستا ئەمەی بە نهێنی ڕاگرتبوو یەکەم لەبەرئەوە تەهمینە نەیویستووە زۆرابی لێ دوور بکەوێتەوە و بچێ بۆ لای ڕۆستەم دووەم ئەوە تەهمینە زانیویەتی ئەفراسیاب شای توران دوژمنایەتیی لەگەڵ ڕۆستەمدا هەبووە و مەترسیی ئەوەی داناوە بەڵایەک بە سەر زۆرابدا بێنێ، بێجگە لەوە لە دەقی فیردەوسیدا دیسان وشیاری بە زۆراب دەدرێ، کە نابێ ئەفراسیاب بەم نهێنییە بزانێ. دیارە لە دەقە کوردییەکاندا باسی ئەمە نەکراوە.

دگر گفت: افراسیاب این سخن
نبـــاید بداند ز ســـر تا بە بن

کە او دشمن نامور رستم است
بە توران زمین زو همـــە مـاتم است

لە دەقە کوردییەکان و لە دەقی گۆدەرزیدا باسی ئەوە کراوە، کە تەهمینە فەرمانی کۆکردنەوەی لەشکەری بۆ زۆراب داوە، کە ئەمە لە دەقە فارسییەکەدا بەو شێوەیە نەهاتووە. دواتر لێرەدایە، کە مەسەلەی ژندەڕەزم خاڵۆی زۆراب لە نوسخەی کوردیی ئەمینیدا دێتە بەر باس و تەهمینە براکەی ژندەڕەزم ڕادەسپێرێ زۆراب و ڕۆستەم لەیەکتری ئاشکرا بکا نەکا یەکیان بە دەستی ئەویان بکوژرێ.

دواتر لە دەقە کوردییەکاندا بە درێژی باسی داستانی کۆکردنەوەی ئەسپ و تاقیکردنەوەی زۆراب بۆ هەڵبژاردنی ئەسپێکی باش بۆ شەڕ کراوە، کە لە دەقە فارسییەکەدا بەو شێوەیە نییە.

کە دارم یکی کرە رخشش نژاد
بە نیرو چو شیر و بە پویە چو باد

دیارە لە دەقە فارسییەکەدا تەنیا باسی دیتنەوەی ڕەخش کراوە و لێرەشدا مەبەست لە ئەسپێکە لە تۆوی ڕەخشی ڕۆستەم بەڵام لە دەقە کوردییەکاندا بە تایبەت لە نوسخەی گۆدەرزیدا بە درێژی باسی ئەوە کراوە چۆن ئەو شەوەی ڕۆستەم لە سەمەنگان بووە لەگەڵ ماینێکی بەفاڵدا جووت بووە و ئێستا لە جووتبوونە ڕەخشێک هەیە. زۆرابیش لە نێو

هەموو ئەسپەکانی سەمەنگاندا تەنیا ئەو ئەسپە پەسەند دەکا کە لە ڕەخشی ڕۆستەم پەیدا بووە.

لە دەقی فیردەوسیدا کاتێک خەبەر بە ئەفراسیاب پاشا دەگا، کە زۆراب لەشکەری کۆکردووەتەوە و خەریکە هێرش بکاتە سەر ئێران، ئەفراسیاب پاشا لە نهێنیی پێوەندیی باوکایەتی نێوان ڕۆستەم و زۆراب ئاگادارە، کە ئەمە لە نوسخە کوردییەکاندا بەو شێوەیە نەهاتووە.

هنوز از دهان بوی شیر آیدش
همی رای شمشیر و تیر آیدش

چو افراسیاب این سخنها شنود
خوش آمدش و خندید وشادی نمود

به گردان لشکر سپهدار گفت
که این راز باید که ماند نهفت

پسر را نباید که داند پدر
ز پیوند جان و ز مهر گهر

مگر کان دلاور گو سالخورد
شود کشته بر دست این شیرمرد

چو بی رستم ایران به دست آوریم
جهان پیش کاوس تنگ آوریم

وزان پس بسازیم سهراب را
ببندیم یک شب بدو خواب را

دواتر کاتێک زۆراب بەرەو ئێران وەڕێ دەکەوێ و لە ئاوی جەیحوون دەپەڕێتەوە و خەبەر بە ئەفراسیاب شا دەگا، لە دەقە کوردییەکەی گۆدەرزیدا باسی ناردنی سی هەزار سەرباز کراوە بەڵام لە دەقە فارسییەکەدا باسی ناردنی دوازدە هەزار سەرباز کراوە.

هەروەها لە دەقە فارسییەکەدا باسی نامەیەکی ئەفراسیاب شا بۆ زۆراب دەکرێ، کە لەودا هانی دەدا هێرش بکاتە سەر ئێران و دواتر ئەویش لەشکەرێکی سێسەد هەزار

کەسی ئامادە دەکا و ئەویش بە دوای ئەواندا هێرش دەکاتە سەر ئێران، کە ئەمە لە دەقە کوردییەکاندا نین.

دواتر لە دەقە فارسییەکەدا باسی ئەوە دەکرێ چۆن زۆراب لە ڕێگا هەتا دەگاتە قەڵا سپی لە ئێران چۆن گوندەکانی سەر ڕێگا دەسووتێنێ، کە ئەمە لە دەقە کوردییەکاندا نییە.

سوی مرز ایران سپە را براند
همی سوخت ز آباد چیزی نماند

لە دەقی کوردیی نوسخەی ئەمینیدا زۆراب لە ڕێگای بەرەو قەڵا سپیدا عاشقی کچە جوتیارێک دەبێ و هەر لەوێ زەماوەند دەکا، کە ئەمە نە لە نوسخەی کوردیی گۆدەرزی و نە لە دەقی فارسی شانامەی فیردەوسیدا هەیە. لە نوسخەی ئەمینیدا هاتووە؛ هێشتا زۆراب ناگاتە ناو خاکی ئێران کاتێک لە شوێنێک خەریکی حەوانەوە و پشوودانن، خەبەر بە زۆراب دەگا کچە جوتیارێکی جوان هەروەک مانگی چواردە لەم نزیکانە دەژی. دۆستانی زۆراب ئەوەندە باسی جوانیی کچەکە لای زۆراب دەکەن ئەویش دەچێتە سەر ئەو کانیەی کچە جوتێرەکە بۆ ئاوهێنان هاتووچۆی دەکا. زۆراب کە کچە جوتیار دەبینێ یەکجێ ئەڤینداری دەبێ و لە باوکی خوازبێنیی دەکا. کچ لە زۆراب مارە دەکەن. زۆرابیش هەر وەک باوکی ڕۆستەم تەنیا شەوێک لە لای بووک دەمێنێتەوە، زۆراب ئەنگوستیلەیەکی خۆی بەجێ دێڵێ و بەرەوە ئێران وەڕێ دەکەوێ. دواتر ئەو کوڕێکی دەبێ کە ناوی دەنێن بەرزو فلاوەند. جێگەی سەرەنجە لە شانامەی کوردیدا داستانێک بە ناوی بەرزوو فلاوەند هەیە، کە ئەم داستانە لە شانامەی فیردەوسیدا نییە بە هەمان شێوەش زۆربەی پاڵەوانەکانی چیرۆکەکەش لە شانامەی فیردەوسیدا نین[٦٥٤].

دواتر لە دەقە فارسییەکەدا باسی قەڵا سپی وەک قەلایەکی قایم و خۆڕاگری سنووری ئێران دەکرێ و هەروەها فەرمانداری قەڵا کەسێکە بە ناوی کەژدەهەم، کە لە دەقە کوردییەکاندا باسی ناکرێ. لە دەقە کوردییەکە نوسخەی گۆدەرزیدا ئاوا باس دەکرێ کە

٦٥٤. دەقی تەواوی چیرۆکی بەرزو فەلاوەندە لە شاهنامەی هەورامی کۆکردنەوەی مەحمەد ڕەشید ئەمینیدا هەیە. ئەم چیرۆکە بەم شێوەیە دەست پێ دەکا کە ئەفراسیاب شا "بەرزو فەلاوەند" کوڕی زۆراب هەروەک باوکی زۆراب ڕەوانەی شەڕ لەگەڵ ڕۆستەم، کە دەبێتە باپیری دەکا و بەو شێوەیە چیرۆکێکی پڕ لە حەماسە و کارەساتی دیکە لە شانامەی کوردیدا لە دایک دەبێت.

پاڵەوانی قەڵا کەسێکە بە ناوی هەژیر، لە لایەن گۆدەرزی کەشوادەوە دانرابوو. لە دەقە فارسییەکەدا فەرمانداری قەڵا کەژدەهەم یان کەستهەمە. دواتر کاتێک هەژیر دەچێتە شەڕی تورکان هەم لە دەقە کوردی وهەم لە دەقە فارسییەکەدا باسی دیالۆگێکی نێوان زۆراب و هەژیر دەکرێ بەڵام لە دەقە فارسییەکەدا باسی ئەوە دەکرێ زۆراب بە هەژیری وتووە وا دیارە زۆر باوەڕت بە زۆر و بازووی خۆتە، کە بە تاقی تەنیا هاتوویتە شەڕی من بەڵام ئەمە لە دەقە کوردییەکاندا نییە. دواتر لە کاتی شەڕی نێوان هەژیر و زۆرابدا، لە دەقە فارسییەکەدا هاتووە کاتێک هەژیر وەبن دەکەوێ و لەو کاتەی زۆراب دەیهەوێ سەری لە لەش جوێ بکاتەوە، ئەویش دەپاڕێتەوە و زۆراب لە کوشتنی خۆش دەبێ. دیارە ئەمە لە دەقە کوردییەکەدا نییە و تەنیا باسی ئەوە دەکا دەست و لاقی دەبەسترێ و ڕەوانەی لای هومان دەکرێ، کە دیارە ئەمەش لە دەقە فارسییەکەدا هاتووە بەڵام دوای ئەوە هەژیر دەپاڕێتەوە و زۆراب لێی خۆش دەبێ.

هەم نوسخەی کوردیی گۆدەرزی و هەم لە شانامەی فارسیی فیردەوسیدا باسی شەڕی نێوان گوردئافەرید و زۆراب کراوە، کە لە کاتی شەڕ و گرتنی گوردئافەرید و دوای ئەوە ئاشکرا بوو پاڵەوانی بەدیلگیراو کچە، نەیکوشت و عاشقی بوو. لێرەدا گێڕانەوەکە یەکن بەو جیاوازییە، کە لە هەر دوو نوسخە کوردییەکەدا ناوی گوردئافەرید نەهاتووە، هاوکات لە نوسخەی کوردییەکاندا باسی ئەوە کراوە هەرکامە لەو تیرانەی گوردئافەرید بە زۆرابیەوە نا و پیکای تەنیا پەیکانی تیرەکان ٣ مەن قورساییان هەبوو، کە ئەمە لە دەقی فارسی شانامەدا نییە.

فیردەوسی ئاوا باسی گەردئافەرید دەکا:

زنی بود بر سان گردی سوار
همیشه به جنگ اندرون نامدار
کجا نام او بود گردآفرید
که چون او به جنگ اندرون کس ندید
چنان ننگش آمد ز کار هجیر
که شد لاله رنگش به کردار قیر
نهان کرد گیسو به زیر زره
بزد بر سر تاج رومی گره

جیاوازییەکی دیکەی گەورە لێرەدا ئەوەیە لە نوسخە کوردییەکاندا هەژیر و گوردئافەرید وەک خوشک و برا و هەردووکیان کوڕ و کچی کەژدەهەم هاتوون، دیارە بە بێ ئەوەی ناوی کەژدەهەم هاتبێ بەڵام هاوکات هەر لە ناساندنی هەژیردا لە کاتی شەڕ لەگەڵ زۆراب وەک کوڕی گۆدەرزی کەشواد هاتووە، کە ئەمەی دواتریان ڕاستە و لە دەقە فارسییەکەی شانامەشدا وایە. بە پێی شانامەی فیردەوسی، کە دیارە ئەویش لە دەقە کۆنەکانی دیکە وەرگیراوە. هەژیر کوڕی گۆدەرزی کەشواد[٦٥٥] و برای گیو و ٧٩ برای دیکە بووە، کە هەموویان پاڵەوان بوون و کوڕی گۆدەرزی کەشواد بوون.

هەروەها لە شانامەی فارسیی فیردەوسیدا باسی ئەوە کراوە کاتێک لەشکەری توران دەچێتە نێو قەڵا سپی و بە چۆڵکراوی دەیبینن زۆراب لە چوونی گوردئافەرید پەرێشان دەبێ و چەند ڕۆژ هەروا تێ دەپەڕی، کە هومان لەمە ئاگادار دەبێ و هەوڵ دەدا گوردئافەرید لە سەری زۆراب دەربکا و دەڵێ ئێمە بە ئاسانی قەڵامان گرت و بۆ شەڕ هاتووین و دەبێ درێژە بە شەڕ بدەین و بیری گوردئافەرید لە خۆت دوور بخەوە.

توئی مرد میدان این سروران
چە کارت بە عشق پری پیکران
اگر خفتە ای زود برجە بە پای
و گر خود بپائی زمانی مپای

هومان بە زۆراب دەڵێ: تۆ پەیمانێکت لەگەڵ ئەفراسیاب بەستووە، کە دەبێ هەتا سەر وەفادار بەو پەیمانە بمێنیتەوە. ئەگەر سەرکەوتی ئەوە هەموو کەس لە دەورت کۆ دەبنەوە. بە دوای ئەم قسانەی هوماندا جارێکی دیکە زۆراب پەیمان نوێ دەکاتەوە. کە دیارە هەموو ئەم قسە و باسانەی نێوان زۆراب و هومان لە نوسخە کوردییەکاندا نین.

لە هەر دوو دەقە کوردی و فارسییەکەدا هاتووە کاتێک گیو نامەی کەیکاوس شا دەبا بۆ ڕۆستەم و لە هاتنی زۆراب ئاگاداری دەکا. ڕۆستەم باسی ئەوە دەکا کوڕێکی لە کچی پادشای سەمەنگان هەیە بەڵام ئەو هێشتا منداڵە. بەڵام لە دەقی کوردیی گۆدەرزیدا ئەوەشی لێ زیاد کراوە ئەگەر زۆراب بێت و هێرشی کردووە و هەژیری بە دیل گرتووە ئەوە

٦٥٥. دیارە بە سەدان ساڵ و زۆر بەر لە شانامەی فیردەوسی لە ئەوێستادا باسی گۆدەرز و بنەماڵەی گۆدەرز وەک بنەماڵەیەکی ناسراو و پاڵەوان کراوە.

بێگومان به شۆخی ئەو کارەی کردووه، که دیاره ئەمه له دەقی فیردەوسیدا نییه.
له فیردەوسیدا ئاوا هاتووه:

از آزادگـــان این باشـــد شگفت
ز ترکـــان چنین یاد نتـوان گـرفت
من از دخت شـــاه سـمنگان یکی
پســـر دارم و هست او کــــودکی
هنوز آن نیــــاز دل و جــــان من
نه مرد مصاف است و لشکر شکن
همی میـخـورد با لب شـیـر بوی
شود بی گمان زود پرخاشجوی

له دەقی فارسیی شانامەدا دوای ئەوەی کەیکاوس شا له ڕۆستەم توڕه دەبێ و فەرمان به توس دەدا له سێدارەی بدا هاتووه، که توس هەڵدەستێ و ڕۆستەم پێی وابووه دەیهەوێ فـەرمـانی کـاوس بەجێ بگەینێ، هەر بۆیه لێی دا و نەخشی زەویی کرد بەڵام له دەقه کوردییەکاندا به شێوەیەکی دیکه هاتووه و باسی شک و گومان نەکراوه بگره هاتووه، که توس دوای مۆڕەکردنەوه له ڕۆستەم و گرتنی پشتێندەکەی دەیەویست بیباته دەرەوه و له داری بدا هەر بۆیه ڕۆستەم لێی دا.
له دەقی فردەوسیدا قسەکانی کەیکاوس شا ئاوا هاتووه:

کـه رستم کـه باشد کـه فرمان من
کند پست و پیـچـد ز پیمـــان من
اگـــــر تیغ بودی کنون پیش من
ســـرش کندمی چون ترنجی ز تن
بگیــــرش ببـــر زنده بر دار کن
وزو نیــز مگشـــای بر من ســخن
ز گـفـتـار او گـیـو را دل بخـست
کـه بردی به رسـتم برآنگونه دست
برآشـــفت و با گـیـــو و با پیلتن
بدو خـیـره مـــانده همــه انجــمن

بفـرمـود پس گـوس را شـهـريار
کـه رو هر دو را زنده بر کن به دار
بشـد گـوس و دست تهـمتن گـرفت
بدو مـانده پرخـاشـجـويان شگفت
کـه از پيش کـاوس بيـرون برد
مگر اندر آن تيـزی افـسـون برد
تهـمتن بزد دست بر دست گـوس
تو گـفـتـی ز پيل ژيان يافت کـوس

له دەقی فارسیدا له هەمان شەڕ و دەمەقاڵەی نێوان ڕۆستەم و کەیکاوس شادا ئاماژە بە چەمکی کۆیلە کراوە، کە لە دەقە کوردییەکاندا نییە. ئەگەرچی ناوەڕۆکی هەر دوو دەقە کوردی و فارسییەکە وەک یەکن بە تایبەتی ئەوەی، کە ڕۆستەم بە شا دەڵێ تۆ هیچ نەبووی من تۆم کرد بە شا، ئێستاش چ شا و چ مستێک خۆڵم بەلاوە یەکە.

چه کاوس پيشم چه يک مشت خاک
چرا دارم از خـشم کـاوس باک

بەڵام ڕاست ئەو دێرە کە لە دەقە فارسییەکەدا هاتووە ئەوەیە من کۆیلەی تۆ نیم من تەنیا کۆیلەی یەزادنم، لە دەقە کوردییەکاندا نییە.

چـه آزاردم او نـه مـن بـنـدهام
يـکـی بـنـده آفـريـنـندهام

دواتر کە ڕۆستەم دەڕوا لە هەر دوو دەقە کوردی و فارسییەکەدا باسی گرفت و غەمباریی پاڵەوانانی ئێرانی دەکرێ. لە دەقە فارسییەکەدا چەند بەیتێکی جیاوازتر هەیە.

غـمين شـد دل نـامـداران همـه
کـه رستم شبان بود و ايشان رمـه

دیارە ئەمەش تایبەتمەندییەکی دەقە کوردییەکانە ئەگەرچی لە ناوەڕۆکدا لە زۆر شوێن هەر وەک دەقەکەی فیردەوسی دەچن بەڵام بە دەگمەن لە نێو هەموو شانامە کوردییەکان چەند بەیتێک هەبن دەقاودەق وەک هی فیردەوسی بچن. شاعیرانی کورد بە پێی زەوقی

خۆیان بێجگە لەوەی لە ناوەڕۆکیشدا لە چەند جێگایەک گۆڕانکارییان کردووە، وەکو دیکە سەربەستیی تەواو لە دووبارە داڕشتنەوەی دەقە کوردییەکاندا هەبووە. بەو حاڵەشەوە وەک پێشتر ئاماژەی پێ کرا چەند بەیتێک لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابی شانامەی کوردیدا دەبیندرێن دەقاودەق وەک هی فیردەوسی دەچن.

کاتێک زۆراب هەژیر بانگ دەکا و دەیهەوێ پاڵەوانانی ئێرانی پێ بناسێنێ. لە ناساندنی گۆدەرز لە دەقی فیردەوسیدا باسی گۆدەرز وەکو سەرلەشکەری ئێرانی کە ٨٠ کوڕی هەیە و هەموویان پاڵەوانن کراوە بەڵام لە دەقی کوردیی گۆدەرزیدا باسی ٧٧ کوڕی گۆدەرزی کردووە، کە ئێستا لە لای دانیشتوون. وەک لە هەر دوو دەقی فارسی و کوردیدا دەبیندرێ هەمیشە هەژمارەکان وەک یەک نین و کەم و زیادیان هەیە.

دواتر کە لە درێژەی خەبەرپرسینی زۆرابدا هەژیر دێتە سەر ڕۆستەم لە دەقی شانامەی فیردەوسیدا هاتووە دەڵێ وەک بیستوومە ئەوە پاڵەوانیکە لە چینەوە هاتووە. زۆراب وتی ناوی چییە، هەژیر وتی نازانم. دووجار زۆراب پرسی ناوی چییە؟ بەڵام هەژیر وەڵامی نەدایەوە و تەنیا وتی ئەوە پاڵەوانێکە لە چینەوە هاتووە. زۆرابیش لای خۆیەوە نیشانەی ئاڵای ڕۆستەم، کە ئەژدیهای پێوەیە و لە دایکی بیستبوو، دەبینێ بەڵام باوەڕی نەدەکرد کە ڕۆستەم بێت. لە دەقە کوردییەکەدا ئەمە بە شێوازێکی دیکە هاتووە و هەژیر دەڵێ ناوی ئەو پاڵەوانەم لە بیر نەماوە، ئەوەندە دەزانم لە وڵاتی بوخاراوە هاتووە. وەک بیستوومە هاوڕێ لەگەڵ چەند هەزار شەڕکەری ئازا بە هانا و کۆمەکی شای ئێرانەوە هاتووە.

لە وتوویژی نێوان زۆراب و هەژیردا هێندێک جیاوازیی دیکە نێوان دەقە کوردی و شانامەی فیردەوسیدا وەبەرچاو دەکەون. لە دەقی فیردەوسیدا هاتووە زۆراب وتی تۆ باسی هەموو پاڵەوانێکت کرد ڕۆستەم نەبێ، چۆنە ڕۆستەم سەرلەشکری ئێرانی لێرە نەبێت؟ چۆنە لە شەڕێکدا کاوس بۆ خۆی هاتووە، ڕۆستەمی لێ نییە؟ زۆراب وتی ئێستا بەهارە و کاتی گوڵستان، ڕەنگە ئەو لە زابولستان بێت و بەهار لەوێ بەسەر ببا. لە دەقە کوردییەکەدا باسی ئەوەی کەیکاوس بۆچی لێرەیە و ڕۆستەم نییە نەکراوە هەروەها تەنیا باسی ئەوە کراوە ڕەنگە ئێستا ئەو لە گەشتوگوزار و ناو گوڵستان بێت، ئیتر باسی سیستان و شوێنی بوونی ڕۆستەم نەکراوە. لە دەقی فیردەوسیدا بە درێژی باسی ئەوە کراوە کە بۆچی هەژیر ناوی ڕۆستەم ئاشکرا ناکا و هاتووە: هەژیر وتی زۆراب ئەوەندە باسی ڕۆستەم دەکا دەبێ بە تەمای کوشتنی بێت، ئەگەر ڕۆستەم بکوژرێ کێ بەرگری لە کاوس و لەشکەری ئێران بکا؟ باوکی من ٨٠ کوڕی هەیە، وەک گیو، بهرام، رهام،

شیدوش، کە من بکوژریم شتێک ناقەومێ و خۆی دەکاتە قوربانی مانەوەی ڕۆستەم و ئێران.

لە شانامەی فیردەوسیدا ئاوا هاتووە:

پس از مرگ من مهربانی کنند
زدشمن بکین جان ستانی کنند.
چنین دارم از موبد پاک باد
نباشد چو ایران تن من مباد

لە دەقە کوردییەکەدا ئەو وردەکارییانەی فیردەوسی بە هەمان شێوە نەهاتوون. بە دوای ئەمەدا لە دەقی فیردەوسیدا هاتووە هەژیر بە ڕۆستەم دەڵێ: تۆ چ قینێکت لە ڕۆستەم هەیە؟

گفت این چه آشفتن است
همه با من از رستمت گفتن است

هەرچیت لە دەست دێت بیکە، من بکوژە، بەڵام تۆ ڕۆستەم نابەزێنی. لەگەڵیدا ڕووبەڕوو ببی بە زیندوویی ناگەڕێیتەوە. زۆرابیش پشتە دەستییەکی لێ دا و نەخشی عەرزی دەکا. بەڵام لە دەقە کوردییەکەدا زۆر جار ناوی هەژیر بە "هەژیری شووم" هاتووە، کە ئەمە لە دەقی فیردەوسیدا نییە. لە هەمووش گرینگتر لە دەقە کوردییەکەدا دوای ئەوەی زۆراب لە بیستنی ناوی ڕۆستەم لە هەژیر هیوابڕاو دەبێ یەکسەر هەژیر لە قەڵا حەوادەداتە خوارەوە و هەژیر دەکوژێ و ئیتر داستانی هەژیری گۆدەرزی کەشواد لەم چیرۆکەدا بەکۆتایی دێت بەڵام لە دەقی فیردەوسیدا هەژیر ناکوژرێ و دواتر لە ڕەوتی داستانی رۆستەم و زۆرابدا لە چەند شوێنێکی دیکەدا سەر هەڵدەداتەوە.

لە دەقی فیردەوسیدا دوای کوژرانی ژندەڕەزم، زۆراب هەمان شەو بۆ بەرزکردنەوەی وردەی سەربازە تورکەکان فەرمان دەدا وێرای قایمکاری و دانانی کێشک لە بەزم و ڕەزمی خۆیان نەکەون و درێژە بە خواردنەوە و بەزمی خۆیان بدەن، کە ئەم بەشەی دوایی لە دەقە کوردییەکاندا نییە. لە دەقی فیردەوسیدا ئاوا هاتووە:

اگر گم شد از بزم من ژندەرزم
نیاید همی سیر جانم ز بزم

به هومــان بفـرمـود تـا می خـوریم
هـمـــه لشکر غم ز می بشکریم

بۆ ڕۆژی دوایی، زۆراب به تەنیا هێرش دەکاتە سەر لەشکەری ئێران و یەکسـەر دەچێتە سـەر خێمـەی کـەیکاوس شـا. کە ئەمـە وەک ڕیزبەندیی زۆر پێشـتـر لە نوسخـەی کوردیی شانامـەدا هـاتووە، بێجگە لەوە لێرەشدا هێندێک جیاوازیی بەرچاو لە نێوان دوو نوسخـەی کوردی و فارسیدا هـەیە. بۆ نموونە کاتێک زۆراب هێرش دەکاتە سـەر خێمەی کەیکاوس شا مـێـخی خـەیمەکـەی هـەڵدەکـەنێ و بەشـێک لـە بارەگـاکـەی دەڕووخـێـنـێ دەڵێ ئەو شـەوەی ژندەڕەزم کوژرا سوێندم خوارد کەیکاوس بکێشمە دار.

کــز ایران نمانم یکی نامــدار
کنـم زنده کــاوس شـــه را بدار

لە دەقی کـوردیدا یەکـەم باسی ژندەڕەزم نەکـراوە. دووەم نـاوی ئەو پاڵاوانـانەی زۆراب ناویـان دێنێ و دەیـهـەوێ بێنە شــەر لە دەقی کـوردیدا نین وەک گــیـو، گــۆدەرز، توس و فەریبورز کوڕی کەیکاوس شا. سێهەم لە باتی هەڵکەندنی ٧٠ مێخی خێمەی کەیکاوس شا لە دەقی گۆدەرزیدا ٨٢ مێخ و لە دەقی ئەمینیدا ٥٠ مێخ هەڵدەکەندرێ.

دواتر لە دەقی فیردەوسیدا هاتووە کەیکاوس وتی با بەپەلە کەسێک بچێتە لای ڕۆستەم، کە ئەم تورکـە (زۆراب) ئێرەی وێران کردووە و لە ناودار و پاڵەوانەکانیش کەس نییە بچێتە شـەڕی. توس چوو بۆ لای ڕۆسـتـەم و ئەوەی کەیکاوس وتبووی و ئـەوەی بۆ خـۆی بە چاوی خۆی دیبوو بۆ ڕۆسـتەمی گێرایەوە. ڕۆسـتەم بە توسی وت: پادشـایانی کەیانی منیـان هـەم بە بەزم و خۆشـی و هـەم بۆ شەڕ بانگهێشتن دەکرد بەڵام وا دیـارە کاوس شـا تەنیـا منی بۆ شــەڕ گـەرەکـە. ئەمـە لە دەقـە کـوردییـەکـەدا بەو شـێـوە نەهاتووە. یەکـەم لە باتـی توس لە فـیـردەوسـیدا لە کوردیدا گـیو چووەتە لای ڕۆسـتـەم، دووەم لە کـوردییـەکەدا باسـی دیسـان وەدرەنگ کـەوتـنی ڕۆسـتـەم کـراوە، کـە لە دەقی فـیـردەوسـیدا نـیـیـە. لە نوسـخـەی کـوردیی گۆدەرزیدا ئاوا هـاتووە: کەیکاوس بە پەلە و دەسـتـبـەجێ گیوی بە شوێن ڕۆسـتەمدا نارد و وتـی: پاڵەوانێکی گـەنجی دەست و پەنجە قەوی هـاتووە، کەس توانای بەربەرەکانیی لەگەڵدا نییە مەگەر تەنیا هەر ئەو بیکوژێ.

لە دەقی کوردیدا تەنیا جارێک لە هەموو چیرۆکەکەدا تووشـی ناوی زەوارە دەبین ئەویش

نەک وەک برای ڕۆستەم. بەڵام لە دەقی فیردەوسیدا زەوارە، کە برای ڕۆستەمە لە چەند شوێندا ناوی دێت. لە دەقی فیردەوسیدا ڕۆستەم بەر لەوەی بچێتە شەڕی زۆراب لە لای زەوارە وەسیەت دەکا و دەڵێ: من سبەی بەیانی دەچمە شەڕ، لە نێوان دوو لەشکەردا دوو فەرسەخ ڕێگایە، تو بەیانی زو ئالاکە، کەرەستەی شەڕم لە بن خێمەکە بۆ ئامادە بکە، ئەگەر لە مەیدانی شەڕ سەرکەوتم ئەوە وەدرەنگ ناکەوم و دەگەڕێمەوە. ئەگەر هەتا خۆرئاوا نەهاتمەوە ئەوە کوژراوم، بەڵام شین و زاریم بۆ مەکە و قین و تووڕەش مەبە. هیچ کەس لە ئێوە نابێ بچێتە مەیدانی شەڕ و لەگەڵ تورانییەکان شەڕ بکا، یەکسەر بگەڕێتەوە لای زاڵ و چیرۆکی کوژرانەکەی بۆ بگێڕەوە.

چنین بود فـرمـان یزدان پاک
و گـردد به دست جـوانی هلاک

دڵخۆشیی دایکم بدەوە و پێی بڵێ خەفەت نەخوا:

به مـادر نگوئی همـه راز خـویش
که هنگام شـادی چه آید به پیش
بـروز جــوانـی به زندان شـــوی
بر این خـانه مـسـتـمندان شـوی
نگوئی چه آمـــد به پیش از پدر
چرا بـر در یدت بدین ســان جگر
...
اگـر ســال گـردد فـزون از هزار
همین است راه و همین است کار

به زاڵیش بڵێ کەیکاوس لە بیر نەکات و ئەگەر پێویستی هەبوو، لە شەڕدا یارمەتیی بدا. دەقی ئەم وەسیەتە لە دەقی کوردیدا نییە.

دواتر لە هەژماری شەڕەکانی نێوان ڕۆستەم و زۆرابدا لە دەقی فارسی و کوردی جیاوازی هەیە. لە دەقی کوردیدا تەنیا ئاماژە بە دوو شەڕ کراوە، شەڕی یەکەم کە ڕۆستەم بە عەرزدا دەدرێ و لەو کاتەی زۆراب دەیهەوێ بیکوژێ ڕۆستەم فێڵی لێ دەکا و خۆی رزگار دەکا، لە شەڕی دووەمدا زۆراب وە بن دەکەوێ و ڕۆستەم دەیکوژێ. لە دەقی

شانامەی فیردەوسیدا هاتووە: دوای شەڕی یەکەم، زۆراب بە بە هومانی وت ئەوەی، کە ئیمڕۆ لەگەڵ مندا شەڕی کرد هەر وەک من دەچوو، بالآی و سەر و بیچمی. وەک ئەوە وا بوو ئێمەیان وەک یەک دروست کردبێت. هەر کاتێک دەبینم سەیرە ڕەحمی ئەو دەچێتە دڵمەوە، هەموو ئەو نیشانانەی دایکم داویەتی لە ئەودا هەیە. شکم هەیە ڕۆستەم بۆ خۆی بێت. ئەگەر ئەو بێت من چۆن دەتوانم شەڕی لەگەڵدا بکەم. هەتا ئێرە بە بڕێک جیاوازییەوە لە دەقە کوردییەکەدا هەیە بەڵام دواتر فیردەوسی لە درێژەدا دەنووسێ: هومان بە زۆرابی وت: من چەند جار لەگەڵ ڕۆستەمدا شەڕم کردووە، ڕۆستەم نییە، ڕەخشی ڕۆستەم لە کوێ ئەسپی ئەم کابرایە لە کوێ؟ ئەم قسانەی هومان لە دەقە کوردییەکەدا نین. لە دەقی فیردەوسی لە باسی شەڕی دووەمدا هاتووە: بەیانی زۆراب چووە مەیدانی شەڕ و بە دەم پێکەنینەوە بە ڕۆستەمی وتی دوێنێ شەو چۆن خەوتی؟ چۆن هەستای؟ ئەو تیر و شمشێرەت فڕێ بدە و با لە ئەسپەکان پیادە ببین، لەگەڵ یەک دانیشین و لەگەڵ خوای خۆمان پەیمان ببەستین، کە ئیتر پێکەوە شەڕ نەکەین، وەرە ناو و ڕەگەزی خۆت بۆ من باس بکە.

زنام تو کردم بسی جستجوی
نگفتند با من تو با من بگوی

لە دەقە کوردییەکەدا تەنیا ئاوا هاتووە: ئیمڕۆ پرسیار و باس و خواسێکی زۆرم لەگەڵ تۆدا هەیە. ئەگەر تۆ ڕۆستەمی ناوی خۆت بڵێ، با ئیمڕۆ لە مەیدانی شەڕدا بە دەستم نەکوژرێی. هەر لێرە لە دەقی فیردەوسیدا هاتووە زۆراب وتی ئەی پیاوی پیر هیواداربووم بە مەرگی سروشتی بمری بەڵام ئێستا تۆ ئەوەت دەوێ با وا بێت. ئەمە لە دەقە کوردییەکەدا نییە. هەر دوو لە ئەسپ دابەزین، هەوساری ئەسپەکانیان بە بەردەوە بەستەوە، هەردووکیان بە دڵێکی غەمگینەوە دەستیان کرد بە زۆرانبازی، شەڵاڵی عارەقە بوون. دواتر زۆراب لە نەکاو ڕۆستەمی بەعەرز دا.

چو شیر دمنده زجا در بجست
کمر بند رستم گرفت و کشید
یکی نعره بر زد پر از خشم و کین
بزد رستم شیر را بر زمین

زۆراب چووە سەر سینگی، خەنجەری بن پشتێندی کێشا تا سەری ڕۆستەم لە لاشە

جـوێ بکاتەوە، ڕۆسـتـەم وتی لە ئاینی ئێمـەدا نەریت وا نیـیـە. زۆراب لە ڕۆسـتـەم دوور کەوتەوە. دواتر هومان پێی وت: تازە شێری گیراوت بە دەستی خۆت ڕزگار کرد. زۆراب لە وەڵامدا وتی هیچ نییە بەیانی بە زنجیرکراوی دەیهێنمە بەر دەستت. دیارە ئەم دێرانەی دوایی لە نوسخە کوردییەکەدا نییە. دوای ئەوە ڕۆستەم بە فێڵ لە دەستی زۆراب ڕزگاری دەبێ دەچێ و لە یەزدان دەپاڕێتـەوە. لە دەقی فـیـردەوسـیـدا باسی پاڕانەوە و دواتر پەسەندکردنی خواستی ڕۆستەم لە لایەن خواوە کراوە:

همـان زور خـواهم کـز آغاز کـار

مـــرا دادی ای پاک پروردگـــار

دواتر لە دەقی فـیـردەوسـیـدا هاتووە دوای ئەوە یەزدان زۆرەکـەی هەوڵ جـاری بۆ گەڕاندەوە، ڕۆستەم سواری ڕەخش بوو و گەڕایەوە مەیدانی شەڕ. زۆراب وتی ئەی پاڵەوان تۆ تازە لە چنگی شێر ڕزگارت بووبوو، تۆم بە بە پیریت بەخشی، بەڵام وا دیارە جارێکی دیکە گەڕایەوە. دوبارە لە ئەسپ دابەزین و ئەسپەکانیان بە بەرد بەستەوە، پشتێندی یەکترینیان گرت. ڕۆستەم توانی قژی زۆراب بگرێ و بە توندی بۆ خوارەوەی ڕابکێشی، پشتی خوار کردەوە، دای بە عەرزدا، تیغی هەڵکێشا و زگی زۆرابی دڕاند، زۆراب ئاخێکی هەڵکێشا و کەوت. زۆراب هاتە زمان وتی: گەردوون کلیلی مەرگی منی بە تۆدا دەنا تۆ بێ تاوانی، ئەم جیهانە پیرە ئاوا زوو منی بە گەنجی کوشت، هاوتەمەنەکانی من ئێستا خەریکی یارین و منیش ئەوا ئێستا لە خاکدا کەوتووم. لە دەقە کوردییەکەدا ئەم قسانەی زۆراب نییە. دواتر زۆراب لە دەقی فیردەوسیدا درێژە بە قسەکانی دەدا و دەڵێ: بەڵام ئەگەر تۆ ببی بە ماسی و لە دەریا ون ببی و ببی بە ئەستێرەی ئاسمانان لە دەستی بابم ڕزگارت نابێ. لە دەقی کوردیدا ئاوا هاتووە: ئەگەر خۆت دەکەی بە باڵندە و بە ئاسماناندا دەفڕی ئەوە بە کڵافەی کەمەند دەتهێنێتە خوار. لە درێژەی دەقی فیردەوسیدا کەمێک دواتر هاتووە: زۆراب وتی من دەمرم و کاری تورانییەکانیش تێک چووە، تۆ نەهێڵە سپای توران بە دەستی کاوس قەڵتوبڕ بکرێ چونکە ئەوان بە خاتری من هاتوون و لەم شەڕە بەشدارن، من بە تەما بووم تۆ لە سەر تەخت دابنێم نەمزانی بە دەستی تۆ دەکوژرێم. هەژیر لای منە زۆر پرسیارم لێ کرد تۆی پێ ئاشکرا نەکردم، نیشانەکانی دایکم لای تۆ دی بەڵام چارەنووس وابوو.

چنینم نوشته است اختر به سر
که من کشـتـه گردم بدست پدر

له چیرۆکی ڕۆستـەم و زۆراب دەقی فیردەوسیدا یەکەم کەس، کە دەچێتە لای ڕۆستەم لە دوای کوژرانی زۆراب، زەوارە برای ڕۆستـەمە، بەڵام لە دەقە کوردییـەکاندا باس لە زەوارە ناکرێ و باسی ئەوە کراوە، کە پاڵەوانگەلی وەک گیو گۆدەرز و بەهرام دەچنە لای ڕۆستەم.

لە دەقــە کـوردییـەکـەدا باسی ئەوە کـراوە زۆراب داوای لە ڕۆســتـەم کـردووە نەهێـڵـێ کەیکاوس شا هێرش بکاتە سـەر سپای توران بەڵام ئەوەی لە دەقی فیـردەوسیدا بەدرێژی باسی کـراوە، وەک هۆکاری هێـرش نەکردن لە دەقـە کـوردییـەکـەدا نییـە. لـە درێژەی دەقـە فارسـییەکەدا هاتووە: ڕۆستەم گەڕایەوە لای سپای ئێران، لە هاتنی خۆشـحاڵ بوون بەڵام هەمـوو گـیـانی تۆز و خـۆڵاوی بوو، بە وانی وت نـەچن بۆ شـەڕی ئێـران. زەوارە چووە لای ڕۆسـتـەم، رۆسـتـەم هاواری کرد کوڕەکەی خۆم بـە دەستی خـۆم کوشتـووە، بە زەوارەی وت بچـێـتـە لای هومـان پێی بڵێ شـەڕ لە نێوانمـاندا نەمـاوە، هومـان بە زەوارەی وت خـەتای هـەژیری شـووم بووە ڕۆسـتـەمی بە زۆراب ئاشکرا نەکرد، ئێسـتا دەبێ هـەژیر لە باتی ئەوە سـەری ببڕدرێ. زەوارە گەڕایەوە قـسـەکانی هومـانی گێڕایەوە، رۆسـتـەم هـەژیری گرت و خـەریک بوو بیکوژێ، کە پاڵەوانانی ئێـرانی نەیانهـێـشت. هەمـوو ئەم قـسـانـە، بێجگە لە گەڕانەوەی ڕۆستەم بە سەروسەتکی خۆڵاوییەوە هیچی دیکە لە دەقە کوردییەکەدا نییە، لە دەقە کوردییەکەدا هـەژیر چەند ڕۆژ لەمەوبەر کوژراوە، زەوارەی برای ڕۆستەمیش نییە، کە هەواڵی شـەڕنەکردن بگەیەنێتە سپای تورک و قسەکانی هـومان بێنێتەوە بۆ لای ڕۆسـتەم. دواتر لە دەقە کوردییەکەدا ئەوەی کە زۆراب بە ڕۆسـتـەم دەڵێ نەهێڵێ کەیکاوس شا توخنی سپای توران بکەوێ و کەسێک بنێری بۆ لایان، کە بەرەو توران پاشەکشە بکەن زۆر دواتر زۆراب لە دواهەناسەکانی ژیانیدا بە ڕۆستەمی دەڵێ.

لە درێژەی چیرۆکەکەدا لە دەقـە فـارسـییـەکـەدا هـاتووە ڕۆسـتـەم گۆدەرزی بۆ نۆشـداروو نـاردە لای کـاوس شـا. کـاوس پێی وت مـەگـەر لە بیـرت کـردووە زۆراب چۆن هـات و خـەریک بوو بمکوژێ. لە بیرت چوو زۆراب خەریک بوو لە دارم بدا.

از ایرانیـــان ســر ببــرم هزار
کنم زنده کـــــاوس کی را بدار

لە دەقە کوردییەکەدا ئەو بەشە لە قسەکانی کەیکاوس شا کە ڕوو بە ڕۆستەمی کردووە هەیە بەڵام وەک لە دەقە فارسییەکەدا باسی زۆراب کراوە، لەوێ نییە. دوای ئەوە کەیکاوس شا لە دانی نۆشداروو خۆی دەبوێرێ، لە دەقە فارسییەکەدا هاتووە: ڕۆستەم بۆ خۆی چوو بەڵام لە ڕێگای چوون بۆ لای کاوسدا بوو خەبەریان بە ڕۆستەم دا زۆراب گیانی سپارد[656]. ئەمە لە دەقە کوردییەکەدا نییە. لە دەقی فیردەوسیدا باسی ئەوە کراوە لە دوای مردنی زۆراب، کاوس چووە لای ڕۆستەم پێی وت: هەموو کەس لە جیهاندا دەمرێ کەسێک زووتر و کەسێک درەنگتر، من کە ئەو پاڵەوانەم لە دوورەوە دیت وتم ئەمە لە تورک ناچێ. ڕۆستەم پێی وت لەگەڵ تورکاندا شەڕ مەکە، کاوس وتی ئەگەر تۆ شەڕ لەگەڵ ئەواندا نەکەی، ئێمەش نایکەین. ئەمەش لە دەقە کوردییەکەدا نییە.

دوای پاشەکشەی هەر دوو سپای ئێران و توران، و دواتر گەڕانەوەی تەرمی زۆراب بۆ زابول لە دەقی فیردەوسیدا باسی ڕوودابە دایکی ڕۆستەم دەکرێ چۆن شینگێڕیی زۆراب دەکا، کە ئەمە لە دەقە کوردییەکەدا نییە و لە هیچ شوێنێکدا تووشی ڕوودابە ناو نابین.

لە کۆتاییی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە دەقی فیردەوسیدا، دوای ئەوە تەهمینە لە مەرگی زۆراب ئاگادار دەبێ دوای ساڵێک لە غەم و خەفەتی زۆرابدا دەمرێ کە لە دەقە کوردییەکاندا ئەمە نییە. لە دەقە کوردییەکاندا دوای ٤٠ ڕۆژئازیەتباری، تەهمینە بە لەشکەرێکی گەورەوە دەچێتە شەڕی ڕۆستەم بەڵام بە ناوبژیوانیی زاڵ، تەهمینە ئاشتی لەگەڵ ڕۆستەمدا دەکا و دوای نۆ مانگ کوڕێکی دیکەیان دەبێ ناوی دەنێن فەرامەرز.

---

٦٥٦. لە دەقی شانامەی لەکیدا گێڕانەوەیەکی دیکە هەیە: کاتێک ڕۆستەم زگی زۆرانی دڕی و زانایان وتیان تەنیا چارەسەری ئەوە چل شەو ورۆژ بە کۆڵەوە هەڵی بگری بە بێ ئەوە شوێنیک لە جەستەی زۆراب وەرعەرز بکەوێ، ڕۆستەم بۆ ڕزگاریی زۆراب ئەم کارە دژوارەی کرد بەڵام لە ڕۆژی ٣٩هەمیندا، ئەهەریمەنێک لە شێوەی ژنێک لە سەر چۆمێک دەردەکەوێ، کە خۆی بە شوشتنی دەوارێکەوە خەریک کردووە، ڕۆستەم پێی دەڵێ ئەوە خەریکی چیت؟ ژنەکەش دەڵێ ئەم دەوارە ئەوەندە دەشۆم کە سپی بێتەوە، ئەویش دەڵێ هەی نەزان چۆن ڕەش، سپی دەبێتەوە، ئەویش دەڵێ ئەی ئینسانی مردوو چۆن زیندوو دەبێتەوە؟ ئەمە وادەکا ڕۆستەم تووڕە ببێ بە دەستێک زۆراب بگرێ و بەدەستەکەی دیکەی پیرەژنەکە هەڵبگری و بە عەرزیدا بکوتێ و بیکوژێ. لەو کاتە پێی زۆراب لە عەرز دەخشی و دەمرێ. دیارە ئەم گێڕانەوەیە نە لە دەقی فیردەوسی و نە لە دەقە کوردییەکانی دیکەی وەک نوسخەی ئەمینی و گۆدەرزیدا نییە.
زبان و ادبیات، رشد آموزش زبان و ادب فارسی، زمستان ١٣٨٧ – شماره ٨٨.

ئەمەش لە خۆیدا بەشێکی سەربەخۆیە لە شانامەی کوردی و بەدوای بەخاکسپاردنی زۆرابدا دێت بە ناوی "چوونی تەهمینە بۆ شەڕی ڕۆستەم"، کە لە شانامەی فیردەوسیدا نییە.

٤

وەبەردانێکی سەرەپێی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بە کرمانجیی ژووروو لەگەڵ دەقە کوردییەکانی دیکە و دەقی فارسی فیردەوسیدا

١ . پاشخان:

خوێندنەوەیەکی تایبەت لە ئەدەبیاتی کرمانجی سەروو لە سەر چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب هەیە. چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لەم ساڵانەی دواییدا لە لایەن خوەرشید میرزەنگی[٦٥٧] کراوەتە ڕۆمان و بە کرمانجیی ژووروو بە پیتی لاتین بڵاو کراوەتەوە. ئەم داستانە لە سەر بنەمای چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی فیردەوسیدا جارێکی دیکە داڕێژراوە و نووسەر بە پێی زەوق و تێڕوانینی خۆی و لە شێوازێکی نوێدا چیرۆکەیەی داڕشتووە. ئەو نووسەرانەی باکوری کوردستان، کە باسی ڕۆستەم و زۆراب دەکەن، زۆر بە تێڕادیتوویییەوە ڕۆستەمی زاڵیان بە کورد زانیووە. وتنێکی زارەکی ناسراویش لە باکوری کوردستان هەیە دەڵێ: "ڕستەم بە ئەسلێ خوە کوردە". شاعیر و نووسەری کوردی واش لە باکوری کوردستان هەن ناسناوی "زاڵ" باوکی ڕۆستەمیان بۆ خۆیان هەڵبژاردووە. شاعیری ناسراوی کوردیش جگەرخوێن لە زۆر شیعردا باسی ڕۆستەمی زاڵی وەک کورد کردووە. " کا فەرەیدوون؟ کا درەفش، تاخا کایان لە کوویە، کا گوهدەرز و کا ڕستەم، کا ئەو مەیدان لە کوویە؟ لە شیعرێکی دیکەدا جگەرخوێن لە سەر ڕۆستەم دەڵێ: "ئەم گۆهدەرزین، سەربلندین، دەڤچرێنین، وەک ڕستەم بدەن دەنگ".

سەعیدی نورسی کوردیش لە "ڕەسالەی" نووردا باسی ڕۆستەمی زاڵی وەک کورد کردووە، بەڵام گۆیا لە چاپی دواتری رەسالەی نووردا بە زمانی تورکی ناوی کورد بە ڕۆستەمی زاڵەوە سڕاوەتەوە. بێجگە لەوەش دەزانین کە شەرەفخانی بتلیسی[٦٥٨] لە شانامەدا باسی ڕۆستەی زاڵ و بنەماڵە و بنەچەی ئەو وەک کورد دەکا. لە شەرەفنامەدا هاتووە: لە نێو دیرۆکی کوردانددا پاڵەوان و قارەمانێکی وەک ڕۆستەمی ئیبن زاڵ دەرکەوتووە، کە لە سەردەمی کەیقوبادی کەیانیدا ژیاوە. ئەو مێرخاسە لە هەرێمی زابولستان لە دایک بووە، هەر بۆیە بە ناوی ڕۆستەمی زابولی بەناوبانگە. نووسەری شانامە، فیردەوسی ئەو وەک کورد ناودێر دەکا.

---

657. Risteme Zal, Roman, Xursîd Mîrzengî,Wesanen Rewsên

658. Serefname, Serefxan Werger: M. Emîn Bozarslan, Wesanên Deng

به دوای گەڕان بە شوێن سەرچاوەی کرمانجیدا لە سەر داستانی ڕۆستەم و زۆراب، هەر دوو بەرگی کتێبی " زارگوتنا کوردا"م[٦٥٩] لە کۆکردنەوەی ئۆریخانێ جەلیل و جەلیلێ جەلیل وەدەست کەوت. لە بەرگی دووەمی ئەم کتێبەدا داستانێک بە ناوی "ڕۆستەم و جەنگلێمە" هەیە. بەڵام جێگەی سەرەنجە ئەم چیرۆکە تەنیا ناوی ڕۆستەمی زاڵە و هیچ پێوەندییەکی بە ئەو ڕۆستەمە زاڵەی لە شانامە کوردییەکان یان دەقی فیردەوسیدا باس کراوە، نییە. لێرەدا ڕۆستەم پاڵەوانێکە تەنانەت لە زابولیش واتە وڵاتی خۆی ناناسرێ. ڕۆژێک ئەسپەکەی ڕۆستەم بە ناوی ڕەخشی بەڵەک هەڵدێ و دەچێتە شاری زابول (هەمان شاری ڕۆستەم)، ڕۆستەمیش ئەسپ لە ماڵە مەزنی شارەکە بە ناوی مەسیخان پەیدا دەکا، دواتر مەسیخان بە ڕاوێژ لەگەڵ وەزیر و گزیر کچەکەی خۆی بە ناوی فەرەنگ شەهابی دەداتە ڕۆستەم، ڕۆستەم دوای چل ڕۆژ دەگەڕێتەوە ئێران و دواتر فەرەنگ کوڕێکی دەبێ بە ناوی زۆراب. زۆراب هێرش دەکاتە سەر ئێران و کوڕێکی ڕۆستەم واتە براکەی خۆی بە ناوی فەرامەرز دەکوژێ و هەتا دواتر[٦٦٠]... ئەم چیرۆکە چ وەک فۆرم و چ وەک کەسایەتییە سەرەکییەکانی نێو چیرۆکەکە و هەروەها ناوەڕۆک جیاوازییەکی زۆری لەگەڵ چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا هەیە. دیارە ئەوەش نابێ لە بیر بکرێ چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب و هەموو چیرۆکێکی دیکەی نەنووسراوی سەر زارەکی لەم بەیتبێژ بۆ ئەو بەیتبێژ ، لەم هەرێم بۆ ئەو هەرێم گۆڕانی بەسەردا هاتووە و ڕێ ئەوەشی تێ دەچێ ئەم چیرۆکە لە بناغەوە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بێت، کە گۆڕابێ.

کتێبێکی دیکە بە کرمانجیی سەروو و بە لاتینی بە ناوی "ڕۆستەمی زاڵ" لە کۆکردنەوەی ئەدیپ پۆلات[٦٦١] هەیە. لەم کتێبەدا هەموو بەسەرهاتی ڕۆستەمی زاڵ لە شانامەدا کۆ کراوەتەوە و بە ناوی یەکەم ڕۆمانی فۆلکلۆری یان گەلەری کوردی بڵاو کراوەتەوە. لە بەشێک لەم کتێبەدا چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب بە درێژی لە شێوازی نەسردا بڵاوکراوەتەوە، هەر بۆیە دەکرێ لەم کتێبە وەک بنەما بۆ بەراوردکردن لەگەڵ نوسخە

659.Zargotina Kurda, Ordixane Celil u Celile Celil, Moskva, 1978

٦٦٠. دەقی هەمان چیرۆک لە کتێبی "زارگوتنا کوردا" جارێکی دیکە بە کورتکراوەیی بە ناوی "ڕۆستەمێ زاڵ" لە کتێبێکدا بە ناوی "داستانێن کوردی ژ زارگوتنا کوردی" لە لایەن ڕەشۆ زیلان و سەردار ڕەوشەنەوە بڵاوکراوەتەوە:

Serdar Rosan. Destanên Kurdî ji Zargotina Kurdî, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Reso Zîlan-

661. RISTEM ZAL, Destanek Gelêrî, Berhevkar: EDîB POLAT, Dîarbekir 2000

کوردییەکانی دیکە کەڵکی لێ وەربگیرێ.

لێرە بەرلەوەی بچمە سەر جیاوازییەکان لە نێوان نوسخەی ڕۆستەم و زۆرابی ئەدیب پۆلات و نوسخە کوردییەکانی دیکە و دەقی فیردەوسیدا، ئاماژە بە چەند تێبینییەکی گشتی پێویستن:

یەکەم، چوارچێوەی ئەم چیرۆکە بە کرمانجی سەروو هەروەک نوسخەی شانامەی فیردەوسی و هەم وەک نوسخە کوردییەکانی بە کرمانجی خواروو یەکە، واتە دەسپێک و ڕەوتی چیرۆک و ڕووداوەکانی ناو چیرۆکەکە و هەروەها کەسایەتییە سەرەکییەکانی ناو چیرۆکەکە هەر وەک یەکن.

دووەم، هێندێک دەسکاریی بەرچاوی تێدایە، کە لە هیچ کام لە نوسخەکاندا چ فارسی و چ کوردی نین. وەک نموونە لە زۆر شوێندا باسی هورموز خوای زەردەشتی کراوە. ڕاستە لە هەموو نوسخەکانی دیکەشدا باسی یەزدان دەکرێ و دەزانین سەرچاوەی ئەمەش زەردەشتییە بەڵام ناوێک لە هورومز لە نوسخەکاندا نییە.

سێیەم، هێندێک پێناس و شیکردنەوە کە لە شانامەدا و لە چیرۆکەکانی دیکەی ڕۆستەمدا هاتوون و لە خودی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا نەهاتوون لە نوسخەی کرمانجیی سەرووا وەبەرچاو دەکەون. ڕاستە ئەمە یارمەتیی زیاتری خوێنەر دەدا تا باشتر لە چیرۆکەکە بگا بەڵام ئەوانە لە دەقی چیرۆکەدا نین. ڕەنگە هۆکاری سەرەکی بۆ ئەمەش ئەوە بێت چیرۆکەکە لە شیعرەوە بۆ نەسر گۆردراوە و نووسەر دەستی ئاواڵا بووە ئەو گۆڕانکارییانە لە چیرۆکەکەدا بکا. بۆ نموونە ئەوەی لە شیعردا تەنیا وەک ئاماژەیەک هاتووە لە نەسردا لە ڕستەیەک یەک چەند ڕستەیەکدا دەربڕێ.

چوارەم، بە خوێندنەوەی هەموو چیرۆکەکە بۆم دەرکەوت کە زۆر لە دەقە فارسییەکە نزیکە، کەواتە دەتوانم ئەوە بێژم ڕەنگە وەک ئەدیب پۆلات بۆخۆیشی لە پێشەکیی کتێبەکەدا ئاماژەی پێ کردووە، کە لە شانامەی فیردەوسی بە زمانی تورکی[٦٦٢] کەڵکی وەرگرتووە، هەموو چیرۆکەکە لە ژێر کارتێکەریی دەقی شانامەی فیردەوسیدایە. دیارە دواتر من بە وردی دێمە سەر ئەم بابەتە. بەڵام لە هەمان کاتدا هەر لەم نوسخە کوردییەدا لە چەند جێگا ئاماژە بە دەقی بەیتەکان بە کوردی دەکرێ، کە ئەمەیان وەک بۆ خۆی دیسان لە پێشەکیدا ئاماژەی پێ کردووە، کە لە دەقی بەیتبێژان[٦٦٣] کەڵکی وەرگرتووە، کە

662. Şêxname-Fîrdevsî: Çar Cîld.We anên Wezareta Perwerdeyîya Nêtewî Turkîye
663. Evdilqadirê dengbêj Çavkanî: M. Kizilkaya, di pirtûka Dîwana Wunda de

ئەمانە پێوەندییەکیان بە خودی دەقەکەی فیردەوسییەوە نییە. کەواتە بە کورتی دەتوانین بێژین هەموو نەسری چیرۆکەکە لە شانامەی فارسی فیردەوسی بە هێندێک دەسکارییەوە وەرگیراوە و بەیتە کوردییەکانیش هەمان دەقی گەلەری یان فلۆکلۆری کوردی چیرۆکی ڕۆستەمی زاڵن، کە لە شوێنی دیکە وەرگیراون و کراوەتە ناوئاخنی کتێبەکە. بێجگە لەم جیاوازییانەی لە بنەوە ئاماژەیان پێ دەکرێ، هەموو چیرۆکەکە وەک نوسخە کوردییەکانی دیکە و بەتایبەت دەقی شانامەی فیردەوسی دەچێ.

پێنجەم، لەم نوسخەیەدا ئەوەی لە شانامەی فیردەوسیدا وەک ئاین یان باوەڕی ئێمە هاتووە وەک عورف و عادەتی ئێرانی وەرگێڕاوە، کە دیارە ئەمە جێگەی گرفتە چونکە لە دەقی فیردەوسیشدا ڕۆستەم وەک پاڵەوانی ئێرانی ناسراوە نەک وەک خەڵکی ئێران و ڕۆستەم خەڵکی سیستان و بە پێی شانامەی فیردەوسی خەڵکی زابول لە سیستان بووە. کەواتە کاتێک بۆ نموونە ڕۆستەم یان گیوی گۆدەرزی کەشواد، کە خزم و زاوای ڕۆستەمیشە دەڵێ لە ئاینی ئێمەدا وایە یان وا نییە ئەمە ڕاست بە مانای ئاینی ئێرانی نییە.

٢. جیاوازییەکان لە نێوان چیرۆکە جیاوازەکانی ڕۆستەم و زۆراب

لە دەسپێکی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب لە شانامەی کوردی کرمانجی سەروودا، یەکەم جیاوازییەک کە تووشی دەبین جێگۆرکێی گۆڕ بە گاکێوییە. لە فارسیدا گۆڕ زۆرجار وەک ئاسک هاتووەو لەگەڵ "گور"ی ئێستا کە بە مانای کەرەکێوی دێت جیاوازە. دواتر لە هەژماری سوارانی تورکدا جیاوازی هەیە لە نوسخە کوردییەکانی دیکەدا هەژماری دە سواری تورک هاتووە بەڵام لێرەدا باسی حەفت هەتا هەشت سوار دەکرێ.

کاتێک ڕەخشی ڕۆستەم بەرەو سەمەنگان دەبردرێ، خەڵکی لە دەورەی ڕەخش کۆ دەبنەوەو پرسیار دەکەن ئەم ئەسپە هی کێیە، ئەوانیش دەڵێن ئەمە ڕەخشی ڕۆستەمەو لە چۆڵەوانی گرتوومانە. خەڵکی دەهاتن و ماینەکانی خۆیان وەبەر ڕەخش دەدا بۆ ئەوە لە تۆوی ڕەخشی ڕۆستەم ببنە خاوەن ئەسپی چاک و ڕەسەن.

کاتێک ڕۆستەم دەچێتە سەمەنگان لە نوسخە کوردییەکاندا هاتووە چۆن خەبەر بە پادشای سەمەنگان دەدرێ و ئەوانیش دەچنە پێشوازیی ڕۆستەم. بەڵام لێرەدا وا هاتووە، کە ڕۆستەم دەچێتە شاری سەمەنگان لە دەرکەی ماڵێک دەدا و منداڵێک دەرکەی لێ دەکاتەوە و ڕۆستەمیش خۆی پێ دەناسێنێ. منداڵەکەش هەڵدێ بۆ قەسری پادشا و

هەواڵی هاتنی ڕۆستەم ڕادەگەینێ.

لە کاتی چاوپێکەوتنی ڕۆستەم لەگەڵ پادشای سەمەنگاندا ئەو توندوتیژی و هەڕەشانەی لە تێکستە کوردییەکانی دیکەدا هەیە، لێرە بە هەمان شێوە نییە. بۆ نموونە لیرە باسی ئەوە کراوە ڕۆستەم ڕوو بە پادشای سەمەنگان دەڵێ: "ئەگەر بێتو ئەسپەکەم بۆ پەیدا نەکەن، بۆ ناوبانگی شارەکەتان باش نابێ چونکە خەڵکی دەڵێن سەمەنگانییەکان ڕەخشی ڕۆستەمیان دزیوە". بەڵام لە دەقە کوردییەکاندا باس مەترسی خستنەسەری تێک و مەکاندانی قەڵای سەمەنگان لە لایەن ڕۆستەمەوە دەکرێ.

لە کاتی چوونی تەهمینە بۆ لای ڕۆستەم هەروەک دەقی ئەمینی باسی هاوڕێیەتیی کارەکەرێک لەگەڵ تەهمینە دەکرێ. باسی کارەکەرێک دەکرێ بە هاوڕێیەتیی تەهمینە مۆمێکی بەدەستەوە گرتووە و دەچێتە لای ڕۆستەم. لێرەدا ڕۆستەم بە هۆی کرانەوەی دەرکە وەخەبەر دێ، چەند جاران چاوی دەگلۆفێ و دەڵێ ئایا ئەمە ڕاستە یان هێشتا مەستی شەراب بەری نەداوم. پرسیار دەکا تۆ کێی دواتر، کە بۆ ماوەیەکی کورت، کەس وەڵام ناداتەوە، لە پرسیارەکەی پەژیوان دەبێتەوە، بەڵام هەر زوو تەهمینە وەڵام دەداتەوە. دوای ئەوەی خۆی دەناسێنێ، ڕۆستەم دەڵێ ئەمە "هورموز" بۆمی ناردووە. ئەمانە لە نوسخە کوردییەکانی دیکەدا نین. دواتر بە پێچەوانەی نوسخە کوردییەکانی دیکە و هەروەها دەقی شانامەی فیردەوسیشدا باسی ئەوە ناکرێ تەهمینە داوا لە ڕۆستەم بکا لە لای باوکی خوازبێنیی بکا و ئەو شەوە ڕۆستەم و تەهمینە پێکەوە دەبن و لای بەیانی ڕۆستەم نیشانەیەک بە تەهمینە دەدا بۆ ئەوە وەک ناسینەوەی باوکی بە منداڵەکەیان بدا و پێی دەڵێ نابێ کەس بەم نیشانەیە بزانێ. ئەمەش لە نوسخە کوردییەکاندا نییە. دواتر ڕۆستەم دەچێتە لای باوکی تەهمینە و ڕازی پێکەوەبوونی خۆی و تەهمینە ئاشکرا دەکا، کە ئەمەش لە دەقەکانی دیکەدا نییە. بەڵام لێرە لە باتی ناردنی وەزیر بۆ خوازبێنیی تەهمینە وەک لە دەقە کوردییەکانی دیکەدا هاتووە، هەروەک شانامەی فیردەوسی باسی موبدێکی زەردەشتی کراوە کە پەیمانی ژن و شوویی ئەوان دەبەستێ. بەڵام لێرە شتێک زیاد کراوە هیچ پێوەندیی بە هەموو دەقەکانی دیکەوە نییە، ئەویش ئەوەیە لەوەی باوکی تەهمینە، کە ڕۆستەم و تەهمینە پێک دەگەن خۆشحاڵە لەبەرئەوەی ڕەچاوی بەرژەوەندی سیاسیی کردووە یان وەک لە چیرۆکەکەدا هاتووە: "پشتی کو ڕستەمێ زاڵ بو زاڤێ وی، پاشا هیسابێ هێزا خوەیا سیاسی کر". بە پێی هەموو دەقەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب، ڕۆستەم تەنیا شەوێک لە سەمەنگان ماوە بەڵام لە نوسخەی کرمانجیی ژووروودا

دوای پەیمانی ژن و شوویی، شەوێکی دیکە لە سەمەنگان دەمێنێتەوە. بۆ لای بەیانی ئەو کارەکەرەی، کە یەکەم شەو هاوڕێیەتی تەهمینەی بۆ لای ڕۆستەم کردبوو لە ناکاو دێتە ژووری ڕۆستەم و تەهمینە و دەڵێ ڕەخشی بەڵەک دیترایەوە. ئەمەش لە نوسخە کوردییەکانی دیکەدا نییە و بێجگە لەوە ناوی ئەسپی ڕۆستەم، کە ڕەخش بووە لە دەقە فارسی و کوردییەکانی دیکەدا هەر بە ناوی ڕەخش هاتووە، بەڵام لەم نوسخە کرمانجییە و هەروەها نوسخەیەکی دیکەی کرمانجیدا[664] ناوی ڕەخشی ڕۆستەم وەک ڕەخشی بەڵەک براوە. ڕۆستەم کە ڕەخش دەبینێ دەزانێ بریندار کراوە، دەیشوا و تیماری دەکا، ئەمەش دیسان لە دەقە کوردییەکانی دیکەدا نییە. دواتر ڕۆستەم، کە سەمەنگان بەجێ دێڵێ بە پێی ئەم نوسخەیە یەکسەر ڕوو لە سیستان دەکا کە لێرەشدا بە پێچەوانەی دەقە کوردییەکانی دیکە لەگەڵ دەقەکەی فیردەوسیدا یەک دەگرێتەوە. دواتر لە باسی گەورەبوونی زۆرابدا دیسان باسێک، کە لە دەقە کوردییەکاندا هەیە و دەڵێ منداڵان ئێرەیی بە زۆر و بازووی زۆراب دەبەن و قسە و تانەی لێ دەدەن، کە زۆڵە و باوکی دیار نییە، لەم نوسخەیەدا نییە و لێرەش ئەم دەقە لەگەڵ چیرۆکی فیردەوسیدا یەک دەگرێتەوە. دوای ئەوەی تەهمینە چیرۆکی باوکی بۆ ئاشکرا دەکا باسی ئەوەش دەکا، کە ڕۆستەم چەند دیارییەکی بۆ ناردووە و پێی دەدا بە شەرتێک نابێ لە لای کەس باسی بکا. ئەمەش بە هەمان شێوە لە دەقی فیردەوسیدا هەیە و لە دەقە کوردییەکاندا بە هەمان ڕوون و ئاشکرایی نییە. ئەڵبەت بەو جیاوازییە، کە لە دەقی فیردەوسیدا باسی نامەیەکیش لەگەڵ دیارییەکان دەکرێ کە لێرەدا باسی ناکرێ. دواتر تەهمینە باسی دوو شت دەکا؛ یەکەم ئەوە ئەفراسیاب شا دوژمنی ڕۆستەمە و نابێ بەمە بزانێ و هەروەها زۆرابیش نابێ بچێ بۆ لای باوکی چونکە ئەو گلی دەداتەوە و ئیتر دایکی نابینێ، ئەم دوو مەسەلەیە هەردووکیان لە دەقی فیردەوسیشدا هەن بەڵام لە دەقە کوردییەکانی دیکەدا نین. دواتر بە پێچەوانەی نوسخە کوردییەکانی دیکەوە ئەفراسیاب هەر زوو لە مەسەلەی هێرشی زۆراب بۆ سەر ئێران ئاگادار دەکرێ و هێشتا زۆراب خەریکی ئامادەکاری شەڕە، کە ئەفراسیاب لەشکەر و دیاری و پاڵەوانی بۆ دەنێرێ واتە کاتێک هێشتا زۆراب لە سەمەنگانە. بەڵام لە نوسخە کوردییەکانی دیکە و هەروەها دەقی شانامەدا دوای ئەوە زۆراب خەریکە لە چۆمی جەیحوون بپەڕێتەوە، هێزی یارمەتیدەری تۆرانی پێ دەگا. لە ڕەوتی چیرۆکەکەدا لە شوێنێکی دیکە ئەم نوسخەیە و هەروەها دەقی شانامەی فیردەوسی یەک دەگرنەوە ئەویش

664. Destanên Kurdî ji Zargotina Kurdî, Enstîtuya Kurdî ya.

ئەوەیە، کە زۆراب لە هێرش بۆ سەر ئێراندا هەرچی گوند و مەزرایە هەتا قەڵا سپی دەسووتێنێ، کە دیارە ئەمە لە دەقی فیردەوسیشدا هەیە بەڵام دەقە کوردییەکانی دیکەدا نییە. دواتر بە پێی ئەم نوسخەیە لەشکەری زۆراب ئاڵای سەمەنگانی پێیە، کە ئەمە لە نوسخە کوردییەکانی دیکەدا باسی نەکراوە. کاتێک لە شەڕی نێوان هەژیر و زۆرابدا، هەژیر وە بن دەکەوێ، بە پێی ئەم نوسخەیە هەژیر دەپاڕێتەوە و داوا دەکا لە بەر ژن و منداڵەکەی نەیکوژێ، کە دیارە ئەمەش نە لە دەقە کوردییەکان و نە لە دەقی فیردەوسیدا نییە[٦٦٥].

بەڵام مەسەلەیەکی سەرەنجڕاکێش ئەوەیە لەم نوسخەیەدا باسی شەڕی نێوان گوردئافەرید و زۆراب ناکرێ تەنیا باسی ئەوە دەکرێ کاتێک زۆراب و لەشکری تۆرانی هاتنە نێو قەڵا، دیتیان قەڵا چۆڵ کراوە و ڕیش سپی قەڵا کەژدەهەم و کچەکەی گوردئافەرید قەڵاکەیان چۆڵ کردووە و ڕۆیشتوون. ئەمە لە کاتێکدایە هەم لە دقی فیردەوسی و هەم لە یەک دوو دەقی نوسخە کوردییەکاندا باسی شەڕی بەناوبانگی نێوان زۆراب و گوردئافەرید کراوە.

لەم نوسخەیەدا لە ژندەڕەزم وەک کوڕی پادشای سەمەنگان و خاڵۆی زۆراب ناوی هاتووە، ئەمەش تەنیا لە دەقە جیاوازەکانی فیردەوسیدا هاتووە، لە دەقە کوردییەکاندا لە دەقی گۆدەرزی تەنیا وەک پاڵەوانێکی تۆرانی ناوی هاتووە و لە دەقی ئەمینیدا وەک خاڵۆی زۆراب، کە دیارە هەمان برای تەهمینە و کوڕی پادشای سەمەنگانە.

لە باسی گۆدەرزی، کەشواد لە زمانی هەژیرەوە باسی گۆدەرز و ٨٠ لە کوڕەکانی دەکرێ

---

٦٦٥. لە باسی هەژیر لە سەر ڕۆستەم و هۆکاری نەهاتن بۆ شەر لە زمانی هەژیرەوە ئاوا لە چیرۆکی گەلەریی ڕۆستەم و زۆرابدا هاتووە:

Belê, mîre min mîrê mîran e,
Ew pêlewan û nêçîrvan e,
Neçîrvanê şêr û pilingan e,
Bi şev û roj li deşt û çiyan e,
Ez sond dixwum bi Rehman e,
Ew niha digere li Zabilistan e,
Niha rûniştiye li nav bostan e,
Ew mêrekî be sed mêran e,
Nayê şerê xişîm û cahilan e,
Vedixwe meyê, dikuje pezkûviyan e,

کە ئەم هەژمارەش ڕاست وەک دەقی شانامەی فیردەوسییە و لە دەقە کوردییەکانی دیکەدا هەژماری جیاواز هاتووە. لە نەدرکانی ناوی ڕۆستەم و نەناساندنی ڕۆستەم بە زۆراب لێرەدا هەروەک دەقی فیردەوسی باسی پاڵەوانێکی چینی دەکرێ بە پێچەوانەی نوسخە کوردییەکان، کە دەگوترێ پاڵەوانێکە لە بوخاراوە هاتووە. لەم نوسخە کوردییەدا زۆراب گەلێک لە هەژیر دەپاڕێتەوە ڕۆستەمی پێ نیشان بدا و تەنانەت بەڵێنی پێ دەدا هەموو گەنجینەی شاری سەمەنگانی پێ ببەخشێ، دیارە ئەمەش لە نوسخە کوردییەکانی دیکەدا نییە. هەروەها دوای ئەوە هەژیر ڕۆستەم بە زۆراب ناناسێنێ لێرەشدا هەروەک دەقی شانامە زۆراب لێی دەدا و تەختی عەرزی دەکا بەڵام وەک لە نوسخە کوردییەکانی دیکەدا هاتووە، زۆراب هەژیر لە قەڵا فڕێ ناداتە خوارەوە و نایکوژێ، کە دیارە دواتر لە چەند جێگەی دیکەدا ناوی هەژیر لە ڕەوتی ڕووداوەکان لەم نوسخەیەدا وەبەرچاو دەکەوێ. ئەمەش لێکچوونێکی دیکەی نێوان ئەم نوسخە و دەقی فیردەوسییە[٦٦٦].

جیاوازییەکی دیکەی ئەم نوسخە و نوسخە کوردییەکانی دیکە ئەوەیە، کە لانی کەم لە سێ جێگەدا ڕۆستەم قسەکانی تەهمینەی دایکی و نیشانەکانی ڕۆستەمی وەبیردێتەوە، کە ئەمەش لە نوسخە کوردییەکانی دیکەدا نییە.

لە نوسخەی فیردەوسیدا ناوی ئەسپی زۆراب سەمەندە، لە نوسخە کوردییەکانی دیکەشدا چەند جار ناوی سەمەند هاتووە، بەڵام لێرەدا تەنیا باسی ئەسپی زۆراب، کە لە تۆوی ڕەخشە ڕۆستەمە کراوە و لە جێگایەکیشدا وەک ئەسپی عەرەبی Hespekî Erebî ناوی هاتووە.

لێرەش هەروەک نوسخەی فیردەوسی لە کاتی هێرشی زۆراب بۆ سەر خێمەی کەیکاوس شا و ڕماندنی بەشێک لە خیمەکەیدا، دەقی قسەکانی زۆراب لەم نوسخە کوردییەدا هەروەک دەقی فیردەوسی دەچێ، کە دەڵێ من دوای کوشتنی ژندەڕەزمی خاڵۆم سوێندم

---

٦٦٦. لە لەشکەرکێشانی کەیکاوس شا بۆ سەر زۆراب لە دەقێکی گەلەری کرمانجی سەروودا دا ئاوا هاتووە:

El û xêbet,
Bi tirs û heybet,
MeŞiya, çû;
Zû û her zû,
Kawûs li pêŞ.
Pêlewanan da dû

خـوارد تۆ بگرم و له دارت بدەم، دیاره ئەو بەشــەی باسی ژندەرەزم دەکـرێ لـه نوســخــه کوردییەکانی دیکەدا نییه.

له نوسـخـه کوردییـەکانی دیکەدا هاتووه، زۆراب هات و ۷۰ مێـخی خێمەکەی کەیکاوس شای هەڵکەند و هەر بۆیه لایەک له خێمەکه ڕما. لەم نوسخەیەدا هاتووه که زۆراب ڕەمێکی وای له خێمەکه دا ۷۰ مێخی خێمەکه هەڵکەندرا. کەیکاوس شا لەم نوسخەیەدا دوای ئەوه زۆراب هێرش دەکا و خێمەکەی بەسـەردا دوڕووخێنێ و پاڵەوانه ئێرانییەکان ناوێرن نزیکی ببنەوه، دەڵێ:

"خــوەلی ل ســـەر من بە، من ژی دگــۆت پەهلـەوانێن من هەنە". دواتر لـه نوســـخـــه کوردییەکاندا هاتووه کەیکاوس شا گیو به پەلە دەنێرێتە خێمەی ڕۆستەم تا به هانایەوه بێت، بەڵام لەم نوسخەیەدا کەیکاوس شا توس دەنێرێ بۆ لای ڕۆستەم نەک گیو. لێره لەم نوسخەیەدا له پاش چوونی توس بۆ لای ڕۆستەم بۆ یەکەم جار باسی زەواره برای ڕۆستەم دێتە گۆڕێ، که ئەمه له نوسخه کوردییەکانی دیکەدا نییه بەڵام له دەقی فیردەوسیدا هەیە. دواتر کاتێک بۆ یەکەمجار ڕۆستەم زۆراب له ناو جەرگەی شەڕ و مەیداندا دەبینێ دەڵێ من نامیەوێ له پێش چاوی لەشکەر شەڕ بکەین و دەبێ بچینه شوێنێک دوور لەوان. ئەمەش له نوسخه کوردییەکانی دیکەدا نەهاتووه، بەڵام هاوکات هەر لەو نوسخه کوردییانەشدا به بێ ئامـاژەکـردن ئەوه دەردەکـەوێ، کـه ڕۆسـتـەم و زۆراب له دوور له چاوی هەر دوو لـەشکری توران و ئێران شەڕیان کردووه.

له دەسـپێکی شـەڕی نێـوان ڕۆسـتـەم و زۆرابدا هەتا کۆتایی لەم نوسـخـەیەدا هێندێک ڕسـته و ئاماژه هەن له نوسـخه کوردییەکانی دیکەدا نین. وەک نموونه ڕۆسـتەم به زۆراب دەڵێ: "تو ل تەمـەنێ کـوڕی من دای، ئەز ناخـوازم دەست له بەر ته ڕاکەم، ته بکوژم". یان "ته ناهەشـبی ترکـان، به خودێ تو ژ وانره نـابی هەڤاڵ" یان زۆراب ڕۆسـتـەم وەک "خـالۆ" بانگ دەکـا و ڕۆسـتـەمـیش زۆراب وەک "خـوارزێ". له شـوێنێکی دیکەدا هـاتووه، زۆراب خەریک بوو به ڕۆستەم بڵێ: "خالو بێهنا باڤێ من ژ ته دێ". له شوێنی دیکەدا زۆراب خۆی وەک "ئەز سـوهرابێ سـەمـەنگانێ مـە" دەناسـێنێ و باسی خـۆی دەکـا و ئەمـەش لـه چەند جێگای دیکەی چیرۆکەکەدا دووپات دەکرێتەوه.

له دەقی فیـردەوسیدا یەکێک له هۆکارەکان، که ڕۆستەم دوای ئەوەش زۆراب ناونیـشانی لێ دەپرسێ و ڕاسـتـیی خۆی ناڵێ ئەوەیه ڕۆسـتـەم نایەوێ دواتر تـورکان بڵـێن ڕۆسـتـەم پاڵەوانی ناودار بەدەستی کەسێکی نەناسراو کوژراوه، ئەمەش ڕاست لەم نوسخەیەدا هەیە

و ئاوا هاتووه: "بلا ترک نەبێژن ناشیتێکی ڕستەم بن دەست خست". لە شوێنێکی دیکەدا ئاوا زۆراب باسی ڕۆستەم لە لای هومان دەکا: "ئەز ژ وی فدی دکم، وەک مرۆڤ بە باڤێ خوەرە جەنگ بکە. ئەز نیشانێ باڤێ خوە دوی پێلەوانی دە دەبینم". هەروەها لە دوایین شەڕدا زۆراب داوای ئاشتی لەگەڵ ڕۆستەمدا دەکا و دەڵێ: وەرە ئەم ل بەر دەستێ رۆهێ هورموز تۆبە بکەین"

دواتر وەک لە دەقی فیردەوسیشدا هاتووە دوای ئەوە ڕۆستەم و زۆراب لە شەڕ لەگەڵ یەکتردا ماندوو دەبن، هەر کامەیان ڕوو دەکەنە لەشکری بەرانبەر، ڕۆستەم گەلیک پاڵەوان و سەربازی تورک دەکوژێ بەهەمان شێوەش زۆراب هەژمارێک سەربازی تورک دەکوژرێ. ئەمەش بە هێندێک جیاوازییەوە لەم دەقە کوردییەدا هەیە بەڵام لە دەقی نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینیدا نییە.

بێجگە لەمە لە کاتی هێرشی زۆراب بۆ سەر سەربازە ئێرانییەکاندا، زۆراب لە توس پاڵەوان و سەرلەشکری ئێرانیش دەدا و ئەویش هەڵدێ، کە لێرەدا بە درێژی لە زمانی گیو، کە بۆ ڕۆستەمی دەگێڕێتەوە هاتووە، دیسان گیو باسی ئەوە دەکا کە ڕۆستەم بۆ خۆت دەزانی ئێمە لە بەر ڕێسا و یاسای خۆمان قەد لە شەڕ هەڵنایەن بەڵام، زۆراب هێرشی کرد هەموو پاڵەوانەکان هەڵهاتن. ئەم ئاماژەیە لە دەقی فیردەوسی لە دەقی کوردیی گۆدەرزیشدا نییە.

لە دەقی کوردیی گۆدەرزیدا بەشێک بە ناوی مناجات و پاڕانەوەی ڕۆستەم لە یەزدان هەیە بەڵام لەم نوسخەیەدا ئەوە کەیکاوس شایە، کە لە یەزدان و هورموز بۆ سەرکەوتنی ڕۆستەم بە سەر زۆرابدا دەپاڕێتەوە. دیسان لەم نوسخەیەدا ڕۆستەم دوای شەر لە بەر ئەوەی نەیتوانیوە بە سەر زۆرابدا زاڵ بێت دەچێتە لای حەکیم بۆ ئەوە هەلومەرجی تەندروستی خۆی بزانێ، کە ئەمەش لە دەقە کوردییەکاندا نییە.

لە دوایین شەڕی نێوان ڕۆستەم و زۆرابدا وەک لە دەقی فیردەوسیشدا هاتووە، ڕۆستەم لە لای براکەی زەوارە وەسیەت دەکا. ئەمە لەم دەقە کوردییە کرمانجییەدا هەیە بەڵام لە دەقی گۆدەرزیدا نییە. هەر لێرەدایە، کە بۆ یەکەم جار ناوی دایکی ڕۆستەم "ڕوودابە" دێت و ئەمە لە دەقی فیردەوسیشدا هەیە و لە دەقی گۆدەرزیدا نییە.

لە وەڵامی زۆرابدا، کە دەڵێ ئەو پاڵەوانەی ئێمرۆ من شەڕم لەگەڵدا کرد، ڕۆستەم بوو، هومان دەڵێ: ئەو ئەوەندە خۆی بە بچووک نازانێ لەگەڵ تۆدا شەڕ بکا. بەڵام لە دەقی فیردەوسیدا بە شێوەیەکی دیکە هاتووە و باسی ڕەخشی ڕۆستەم دەکرێ، کە ئەو ئەسپەی

ڕۆستەم هەیەتی ڕەخش نییە هەر بۆیە ئەو پاڵەوانە ڕۆستەم نییە[٦٦٧].

لەم دەقە کوردییەدا لە پێشدا ئەوە زۆرابە باسی ئەوە دەکا بۆ ڕۆستەم، کە خەتای هەژیر بوو تۆی بە من نەناساند. دواتر هومان لە ڕاسپاردەیەکەدا لە ڕێگەی زەوارە بۆ ڕۆستەم هەمان شت دووپات دەکاتەوە و خەتای کوژرانی زۆراب دەخاتە ئەستۆی هەژیر. بەڵام لە دەقی فیردەوسیدا تەنیا ئاماژە بە ڕاسپاردەی هومان دەکرێ. دیارە هەموو ئەمانەش لە نوسخەی کوردیی گۆدەرزیدا نین.

پاش بریندار بوونی زۆراب و داوای زۆراب لە ڕۆستەم، کە شەڕ لەگەڵ سپای توراندا نەکا، ڕۆستەم بۆ خۆی دێت و بە لەشکری ئێران رادەگەیەنێ شەڕ مەکەن و زەوارەی برای دەنێرێتە لای هومان، کە بگەڕێنەوە وڵاتی توران و شەڕ کۆتایی پێ هاتووە. ئەمەش لە هەر دوو ئەم دەقە کوردییە و دەقی فیردەوسیدا هەیە بەڵام لە دەقی گۆدەرزی و ئەمیندا نییە.

باسی نۆشداروو یان نۆشداروو لە هەردوو نوسخەی فیردەوسی و ئەم نوسخە کوردییەدا وەک یەکن تەنیا ئەوە نەبێ لەم نوسخەیەدا ناوێک لە دەرمانەکە نابرێ. دواتر کاتێک کەیکاوس شا وەڵامی نا بە گۆدەرز دەدا و دەرمانەکەی وێ نادا و ئەویش دەگەڕێتەوە، ڕۆستەم بە قەستی کوشتنی کەیکاوس شا دەچێ بۆ لای خێمەکەی ئەو، لە نیوەی ڕێگادا کەسێک لە پشتەوە هاوار دەکا: "یا پێلەوانێ جیهانێ، سوهراب ئیدی ژ تە دەرمان ناخوازە، تابووت دەخوازە، ڤەگەڕە". ئەم بەشەی دوایی لە دەقی فیردەوسیدا بەو شێوەیە نەهاتووە بگرە ئاوا هاتووە، کە کەیکاوس شا بە دانی نۆشداروو ڕازی بووە و دەرمانەکەی بە ڕۆستەم داوە بەڵام لە کاتی گەڕانەوە و هێنانی دەرماندا، لە نیوەی ڕێگا زۆراب گیانی

٦٦٧. لە چەند بەیتێکی گەلەریدا زۆراب بەم شێوەیە باسی ڕۆستەم بۆ هومان دەکا:

Hûmano! Bimeyzîne, baş guh li mnin bidêre,
Neyareê min ne ditirse, ne dilerse, wek şêr e,
Çavronî ye, mêjîpak, dilê wî jî weke zêr e,
Li meydanê egît e, be Xwedê ew pir biker e.
Ez posman im ji xwîna vî şerî, dilê min pir zîz e,
Ew ne dijmin e, ji male ye, xwînşêrîn e dilezîz e,
Em betilîn, hesp betilîn, çirûskên şûr wîze wîze,
Ez bi rik im, lê bi şik im: Efrasîyab bi me dileyîze.
Guman dikim; ew Ristemê Zal e, bavê min e,
Ne bi xerez e, ne bi kîn e, ne neyar û dijmin e,
Ger mirim, hûn ê bêjin ew mêr e, lê emir kin e,
Ristem bimre, hûn ê bêjin ji me re qet reqîp tune ...

سپاردووە. جێگەی سەرەنجە لە دەقی کوردیی بەهرامیدا هاتووە دوای ئەوەی کەیکاوس شا لە دانی نۆشداوو خۆی پاراست، ڕۆستەم وتی ئەگەر لە یەزدان نەدەترسام ئەوە هەر ئیستا دەچووم و کەیکاوس شام دەکوشت.

هەروەها بە پێی ئەم نوسخە کوردییە کرمانجییە تەرمی زۆراب دەبردرێتەوە سەمەنگان، کە ئەمە لە خۆیدا کۆتایی چیرۆکەکە هەم لە دەقی فیردەوسی و هەم لە دەقەکانی دیکەش جوێ دەکاتەوە چونکە تەرمی زۆراب نەک بۆ سەمەنگان بەڵکو دەبردرێتەوە زابول بۆ لای زاڵ و ڕوودابە، باوک و دایکی ڕۆستەم.

لاواندنەوەی ڕۆستەم ئەوەی، کە دەوڵەتشاهی پێی وایە لە ئەوێستای زەردەشتیشدا هەیە یەکێک لە برگە هەر خەمهێنەرەکانی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابە. لە دەقی گەلەریی کرمانجیی سەروودا بە هەمان شێوە ئەم لاواندنەوە مۆرکێکی کوردیی پێوە دراوە. ڕۆستەم بەم شێوەیە زۆراب دەلاوێنێتەوە:

Te ev felaket bi min nekir
Dem miftê da destê te
Jîyana min fedaye te kir
Xalo, sûc ne yê te ye,
Kuştin riya mêra ye,
Mirin emrê Xweda ye,
Derdê mezin ew derde,
Kêf kêfa neyara ye,
Wê bêjin Suhrab kutin,
Pêlewanî bi me maye...
Ax lo bavo. Lo bavo, wax lo bavo lo bavoì.
Biçûk bûm, sewî nezin bûm xalo,
Diya min gotibû nîşanên bavo
Emrê min bi heza wî derbas bû,
Lê niha hêviya min jî xelas bê,

Hemî lêgerîna, sewî mezin bûm xalo,
Min ne bav dît, ne reng ne jî rû,
Ez va dimrim, êş û xeter jî li dû
Masî û teyr, hesp an jî stêrk bî tu,
Nafilitî ji bavê min tu zû bi zû.
Ax lo bavo. Lo bavo, wax lo bavo lo bavoì.

٥
دەقی داستانەکانی ڕۆستەم و زۆراب لە چوار دەقی کوردیدا

یەکەم

شانامەی کوردی

داستانی ڕۆستەم و زۆراب

سیاوەش گۆدەرزی

١

بــه نـام دانـای حـــــــەی زوولجـــــــەلاڵ
جـــەهـان ئافـــەرین مـــانگ و ڕۆژ و ســـاڵ

ئـەربدۆ تـەوفـــیق خـــوداوەند جــــه ســــەر
بـواچـون دەســــــتـــــان نـەوەی زاڵ زەڕ

تەمـــامی دۆســـتـــان خـــاتر شـــاد کـــەرێم
جـەنگنامـەی ڕۆستـەم سوهراب یاد کـەرێم

**

ڕۆیێ نشـتــه بی ڕۆســتــەم بە غـەمناک
هـۆرێـزا وەپـا بــەور ســــــــــیـنـه چـاک

کـــەمـــەند و کـــەمـــان تێـغ هینـدیکار
ســاخـــتــەی ئوســتـــادان دەور ڕۆزگـــار

دەرع پــۆلادیـــن چـــەنـــی پـــۆســـت بـــەور
پـۆشـــــــا بـه ئـەنـدام پـەهـلـەوان دەور

پـانـیـــــــا وه ڕەخـش پـەڕەندەی تـەیـار
بـەرشـی جـــــه ئـەیوان بـه عــــــەزم شـکار

کـەمـان بەست نه پشت چەنی خـەدەنگان
ڕووش کـەرد بە مــاوای شـار سـەمـەنگان

مـــەهمـــێــز دا بـه ڕەخش بـەور پڕ هـونەر
ســـــوار گـــــران شـــــێـــر نامــــــوەر

ڕووکـــەرد نە ســـەحـــرا نەکـــەرد مـــدارا
بـەعـــزێ گـــێـــڵـــیـــا نـەو دەشت ســـارا

بەغـزێ جـە گـۆڕان وەحـشـی دی وە چەم
جـەولان دا بە ڕەخش، گـۆڕان کـەردەن ڕەم

تـیـــرێ نـە تەرکش دا نـە ڕووی کـــەمـــان
وە پـەنجـــــەی پڕ زۆر نـادری زەمـــــان

ڕەها دا بـە شـەست پێکای حـەجـەر سم
داش نە سـینەی گۆڕ گـوزەر کەرد جـە دم

وە پـەنجـــەی پڕ زۆر هـەوادا کـــەمـــەند
ئـەو گـــــۆڕ زامـــــدار ئـاوەردش نـە بـەند

ســـەر بڕی ئەو گـــۆڕ چەنـی پا و دەست
چەرمش بەو دەسـتـوور هەوا دا بە قـەست

درەخـــتێ بـە زۆر کـــەند جـــە بێـــخـــەوە
لاشـەی گـۆڕ ئـاوەرد کـەرد وە سـیـخـەوە

ئـاهرێ نـەو دەشت ســـەحـــرا ئەفـــرووزا
چەند هێـزم ئاوەرد وە یەکـجـا ســووزا

ســـیخ گـــۆڕ ئاوەرد ســـاخت کـــەبابی
داش نـە ڕووی ئـاهـر چوون مـــورغ ئـابی

خـــەیلێ چەرخـنـاش نەکـــەردش درەنگ
ئاوەردش بە شـاد کەندش نە ڕووی سەنگ

تەمـام گۆشـت، مـەغز، چەنی ئیسـتخـوان
بواردش بـە ئەمـــر پادشـــای ســـوبحـــان

شـەرارەی کـەباب نە مـەغزش جـا کـەرد

ئامـــا پەری خـــاو جـــایێ بەنا کـــەرد
زین ڕەخش ئاوەرد نیـــــــاش نە باڵین

بە ئەمـر مـەعـبـوود پادشـای سـەرین
هـەر چەند نگا کـــەرد کـــەس نەبی دیار

ڕەخشش ڕەها کەرد نە ڕووی مـورغزار
سـیلاح ڕۆی جـەنگ جـە تەن کـەردەوە

ســـەرنیـــا وە گـــورز خـــاوش بەردەوە
جـە ڕەنج ڕاهان جـە مـەسـتی کـەباب

سـەر نیا وە گورز شی نە جامەی خاب
نە پای مـورغـزار پیلەتەن جـا کـەرد

ڕەخش ئاما نە دەور ڕۆسـتـەم چرا کـەرد
هیچ نەبی بێـــدار تا بە نمای شــــام

جـــە تەقـــدیر چەرخ بەنای لایەنام
ناگـا جـە تورکــان دە نەفـەر سـوار

ئامـــان بەو مـــەکـــان بە عـــەزم شکار
جـەو دەشت نەخـچـیـر ئامـان ویەردن

جە ناکاو نیشان نە شـۆن ڕەخش بەردن
شین وەشـۆن ڕەخش تورکـان وە بێـدەنگ

ڕەخش هەم تورکان دی، ڕوو نیا بە جەنگ
کـێشـا بە ڕۆسـتـەم نەعرەی سەهمناک

هیچ نەبی بێـــدار بەور ســـینە چاک
سـواران پەی ڕەخش مـەوەسـتن کـەمـەند

تاودا بە تورکـــان ڕەخش هونەرمــــەند

هیچ خـﯙفش نەکــەرد ئەو جــە دلێــران
ســەر جە یەکێ کەند چوون نەڕە شێـران

سێ نەفـەر سـەر کەرد، ئـاخـر سـەرئەنجام
بە حــەڵقــەی کـەمــەند وسـتـشــان نە دام

دەردەم دەرســاعــەت کــەرتشــان بـەتاو
بـەردەن وە توران شـــەو نەکـــەردن خـــاو

ڕۆسـتـەم جـە خـاودا تەن کێـشـا و خێـزا
هـﯙرێزا وەپا چوون بـەور ســـتـــێـــزا

بێـــدار بی جـــە خـــاو هـﯙرێزا وەپا
دیا کـــە ڕەخـــشش نـەمـــەندەن وەجـــا

ڕۆسـتــەم نگا کــەرد ڕەخش نەمــەندە بی
ســـەر سێ ئادەم جـــە تـەن کـــەندە بی

هـەرچەند نگا کـــەرد ڕەخش نەبی دیار
هۆرگـێـڵا جـە ڕەنگ شی نە جامـەی قـار

دەست دا نە خەفتان ساختەی پۆست بەور
پـﯙشـــــــا بـە ئـەنـدام پـەهـلـەوان دەور

تێـغش بەست نـە پشت کـەمـەند و کەمـان
ڕوو نیـــا بە مـــڵک شـــار ســـەمـــەنگان

زینش چەنی گـــورز کـــەرد بە کـــﯙڵەوە
ڕوو کـــــەرد بـە مـــــاوای هـەردە چـﯙڵەوە

خـــــەریک مـــــەندە بی بیـــــابان چـﯙڵ
گـەهێ پشت بە زین گـەهێ زین بە کـﯙڵ

وات شـــوکـــرم بە تۆن باری ئیـــلاهی

جــه شــەرمــەندەگی و جــه ڕوو ســیــاهــی
جـه لای هـامـســەران یه بیم شــەرمـسـار
بیـم بـه ســـــەرزەنش واتـەی ڕۆزگـــــار
فـره کـەس مـاچان یه ڕۆسـتـەم مـەردەن
چه سورِ پێش ئـامـان ڕەخشـشـان بەردەن
هـەنی وه بـێ ڕەخش پـەشــێــوەن حــاڵم
کـه کێـشـوو وه جـەنگ گـورز و گۆپاڵم
جـه ڕاگـەی هەفـتـخـوان گـیانم بـه ئەو بی
ڕەفــیـق ڕای چۆڵ هـەم ڕای شـــەوم بـی
تا کـەفت ئەو دمـای شـۆن ڕەخش وێش
کــەمــەر بەســتــه چاک پەهـلەوان پێش
مــــەنزڵ بـه مــــەنـزڵ تـا تـوران زەمـین
زەویـر و مــــەلال خـــاتـر پڕ غــــەمـین
جـــه زۆر بـازووی زەرب گـــران گـــورز
وه هـەر کــۆ مــەشی زەمـین مــەدا لـەرز
***

٢

پاڕانەوەی ڕۆستەم له یەزدان

وات شـــوکــرم بـه تۆن یا بـار ئـیــلاهـی
جــه شــەرمــەندەگی جــه ڕوو ســیــاهـی
یا ڕەب بـه حـــاجـــەت مـــوقـــەڕەبانت
بـه عـــەرش عـــەزیم مـــەلایکەکـــانت
بـه ڕەفـەرف ســوار عـەرسـەی لامـەکـان
بـه شــەوق پابۆس ئاغـــەی خـــوراســـان

به دوڵدوڵ ســــوار حـــەلوەلا فـــەتا
پـەرێـش نـازڵ بـی ســـــوورەی چـل ...

پـەنـاهـم بـە تـۆن فــــریـاد ڕەس هـانـا
ئەر نـەدەی تـەوفـــیق نـیــــیـــەن توانا

جـە ئەسـڵـەحـەی سـەنگین، گـورز و گـۆپاڵم
نـەمـــەندەن تـاقــەت، پەشــێــوەن حــاڵم

جـــەو دەمـــدا واتش فـــەریـاد ڕەس هانا
نـــە تـــەوانــش بــی هـــەم بــی تــوانــا

مـــەنـزڵ بە مـــەنزڵ تـەی کـــەردش بە قین
هــەر تـاکـــــــە یـاوا بــە تـوران زەمـین

سوب سەحەر نە وەقت شۆڵەی شەوق نوور
شـــەهـر ســـەمـــەنگان دیاردا جــە دوور

تەک دا بەو حـەسـار خـاتـر جـە خـەم کـەیل
عـــەرەق جــە باڵاش مــەرێزا چـوون ســەیل

چەند کـەس جـە تـورکان ئاگـابین جە کـار
خــــەبـەر بـەردشــــان وەلای شــــەهـریار

واتن جـــە ســەحــرا شـــەخــسێ دیارەن
ئەڵبـــەت پەهـلـەوان خـــەنجــەر گـــوزارەن

ســــەرتـاپا وە بـەرگ ئـاهـەن پـۆشــــەوە
زیـنـش چـەنـی گــــورز هـا بـە دۆشـــــەوە

پادشــــا واتـش یـاران ڕۆســـتـــەمـــەن
پیـــادە کـــەفـــتـــەن دەروون پڕ خـــەمـــەن

جــە دەشت نـەخـچـیـر شکارش کــەردەن
ســەر نیـان وە خـاو، ڕەخـشـشـان بەردەن

سـا شـا ئێـد شنەفت هۆرێزا جـە تـەخت
لوا وە پێـــشـــواز پیلـەتەن وە جـــەخت

چەندی ئـەعــیـانان نـامــەی شـــەهریار
لـوان وە پێــــشـــــواز نـەوەی نـامـــــدار

ســەرتاپاش پۆشــان ڕوی زەمین جـە لاش
کـــەفتن نە مـــا بەین گـــەرد خـــاک پاش

پـادشـــا وات: ڕۆســـتـــەم نـەوەی زاڵەنـی
پەی چێش پـیــادەی؟ پەشــێــو حــاڵەنی؟

بـواچـە پـەنـەم ئـینـە کـێ کــــــەردەن؟
جـە دەشت نەخـچیر ڕەخش تۆش بەردەن؟

کـێ بـۆ چەنـی تـۆ پـەنجــــە ببــــازۆ؟
ســـــەر وە چەند دارۆ وە کـێ مــــەنازۆ؟

ڕۆســـتــەم وات: گـــۆڕێم بریان کـــەردە بی
ســـەر نیـــام وە گـــورز خـــاوم بەردە بی

بێـــدار بیم جـــە خـــاو، هـۆڕێزام وە پا
دیام کـــە ڕەخـــشم نەمـــەندەن وە جـــا

شـــــــۆنم ئـاوردەن مـن وە شـــــار تـۆ
بـە غــەزەب شـــارت قـــەتڵ و عـــام ببـــۆ

بـە حـــوکم عـــەزیم ڕەخـــشم پەیدا کـــەر
یا شــۆن ڕەخـشم نە شـار جـیـا کـەر

هەر جـە کـەهتـەران تا بە مـێـهتـەران
هەفت تەبەق زەمین ڕەخش پەیدا کـــەران

وەرنـە بە یـەزدان پـەنـای بێ هـەمـــتـــا
کـــارێ مـــەکـــەروون هوون بشـــۆ بە ڕا

تۆ هەم بەو دەستوور جگەر پڕ جە خوون
بە زەخم تێغم مەبی سەرنگوون

ئەی قەسر و ئەیوان دەروازەی حەسار
بە زەرب گورزم مەبۆ یەختەسار

شا کە ئێد شنەفت ترسا فەراوان
لەرزا وێنەی بید نە ڕووی شەتاوان

وات ڕۆستەم ئیمشەو خاترشاد کەرێم
سەحەر وە تەئجیل ڕەخش پەیدا کەرێم

ئیمشەو بۆ وە بەزم تا وەسوب سەحەر
گۆش بدێم وە دەنگ ڕازان دلبەر

سەحەر رەخش وێت موکەمل تەیار
پەرێت ماوەرۆن سەرئەنجام کار

بە توند و تیزی کا نە مەبۆ مەیسەر
بە لەفز شیرین مار مەیۆ وە بەر

مێهمان عەزیز نوور دیدەمی
قەدەم ئاوەردەی بەرگوزیدەمی

هەر چەند گەنج و ماڵ توحفەی تەمامەن
هەر چەند کەنیزان چەنی جە لامەن

تەمامی یەکسەر پایندازتەن
هەرچی مەواچی بەدڵ وازتەن

ئیمشەو مێهمان بە، تا سوب مەدرۆ ڕەنگ
هەنی پەری ڕەخش دڵ ماوەر بە تەنگ

ڕۆستەم چون شنەفت ساکن بی جە دەرد
ڕوو کەرد نە ئەیوان ئالای لاجەوەرد

تەمــامی تـورکــان دیبـای ئـەتڵــەس پۆش
کـەمــەر بەسـتـەگـان دانەی دورِ نە گـۆش

ســەف ســەف جـەم بـین پەرێ تەمـاشــا
رۆســـتـــەم شـی وەبـان تـەخـت پادشـــا

هـەوا بـی تـاریـک شــــەو ئـامــــا بـەوار
چـراخـــان کـــریـا فــــانۆسـان هـەزار

ئەیوان لاجـەوەرد جـەواهێـر سـیـفـەت
خـشـت بۆگـولاو گـەنج بێ زەحـمـەت

مــــوتـەلا پـاڵـشـت دیبــــای چینـی باف
عـەنبـەر گـوڵ ئاوێز جـە بۆی مـوشک ناف

جــە هەرجـا فــانۆس، مـەشـعـەل نەهادە
دیدەی پرِ خـــومـــار لەب مـــەست بادە

ســاقی پرِ مـەکـەرد وە پیـاڵەی شـەراب
سەرکێشان سەرمەست چەنی بۆی کەباب

نـاڵەی مــوتـرەبان ســـەدای ســـاز تـەرز
مـەنشت نە پای عـەرش کـەهکەشـان بەرز

رۆستـەم عەجەب مـەند حەیران بی جە کار
جــە بـەزم ئـەیوان، کـــورسـی زەرِەنگار

گـۆش دا بە سـازان سـاکن بی جـە دەرد
وەخت نیـمـە شـەو مـەیل خـاوش کـەرد

رۆســـــتـــــەم وە ئـەیـوان هـۆرێزا وە پـا
لوا وە جــامــرێز خــەڵوەتـخــانەی شـا

مــەست بادە و فــانۆسـان گـــەوهـەر
شـەوق دا نـە جـامـرێز وێنەی نـوور خـوەر

مـــەست بادە بی، بێ خـــۆف و ئەندێش
ســــەرنیـــا نە خـــاو پەهلەوان پێش

***

٣

چوونی تەهمینە کچی پادشا بۆ لای ڕۆستەم و وەخەبەرهێنانی ئەو

کناچەی پاشـــا هەواش کـــەفت نە ســـەر
وە جـــــــەمـین وێـنـەی مـــــــاه مـنـەوەر

دوو ئـەبرۆی قـــەتران قـــەڵەم کـــەشـــیـــدە
مـــــژان چون ئـەڵمـــــاس نـە دەور دیدە

خـــاڵان لاجـــەوەرد زوڵف کـــۆگـــای عـــەنبـــەر
لـەبان وێـنـەی لاڵ دەندان چوون گـــــەوهـەر

بـــاڵا بـــە وێـــنـــەی پـــەرێـــزای پـــەری
یەکێ جـــە ئـەوان زوهـرە و مـــشـــتـــەری

وەخت نیـــمـــەشـــەو بێـــدار بی جـــە خـــاو
پۆشـــــا وە باڵا دیبـــــای بـۆگـــــوڵاو

وەخت نیـــمـــەشـــەو ڕۆشـن کـــەردش شـــەم
بەیراقش پۆشـــا شی وەلای ڕۆســـــتـــەم

وە پەنجـــەی شـــمـــشـــاد ئاڵای بۆ عـــەنبـــەر
شەمعش گرت وە دەست چون شـەمس خاوەر

تـەکـــدا وە ڕۆســـتـــەم جـــە ڕووی نازەوە
ســـــــەرتـاپـا وە بـەرگ ئـاڵای تـازەوە

ئامــــا وە باڵین نشت وە ســــەرینش
دەست شـــەرم مـــاڵا وە ڕووی جـــەمـــینش

بێـــدار بی جـــە خـــاو، بادە نۆشـــیـــدە
دیش کـــە نشـــتـــە بی یەک نـوور دیدە

ڕۆستـەم وات ئەی شـەخس سـەوڵ سـەرئـەفراز
پـەی چێش ئامـــانی، چێـــشـــتـــەن نیـــاز؟

واتـش بـیـنـایم ئـێـــــد مـن نـیـــــاز
تـەمـــاشـــای ڕۆســتـــەم کـــەرون بە دڵواز

شنـەفــتـــەم گـــۆرێـت بریان کـــەردە بی
جـــە هـونـەرمـــەندیت تـەنیـــا وردە بی

تۆ ڕاگـەی هەفـتـخـوان کـەردی یەختـەسـار
نـە جـــەهـان گـــەڕای بە تـەنیـــا ســـوار

نـە ئـەڵکووس تـورک، نـە ئـەفـــراســـیـــاب
هیــچکەس جــە مــەیدان، تۆ نـەکـردش تاب

ئـێـــــــران و تـوران ئـاوردت بـە دەست
حـــەفـتـا و دوو دێو، بە زۆر دەســتت بەست

جـەو سـاوە سـەودای تۆم کـەفـتـەن خـەیاڵ
بـە خـــەم مـــەویرۆ جـــە لام مـــاە و ســـاڵ

جـــە دەور قـــەدیم شـــاهـان "کـــەی"دا
جـــــفـت مـن و تـۆ نـەمـــــەبـۆ پـەیدا

کـــــەس نـەدیەن وە چـەم بـەژن بـاڵای مـن
جـــەمـین بـێ خـــەوش خـــاڵ ئـاڵای مـن

ئـەگـــەر جـــە بـابـۆم مـن تـەڵەب کـــەری
کـــامـــڕەوایـی مـن وەجـــا بـاوەری

فـــەرزەندێ جـــە مـن جـــە نـەسڵ تـۆ بـۆ
ئـێـــران و تـوران مـــوتـیـــعـش مـــەبـۆ

کناچەی پاشـــــای ســــەمـــــەنگانەنان
بەرگـــوزیدەی چەشم گـــشت جـــەهانەنان

شـــاهان حـــەســـــرەتمەند پابۆس پامن
ســــەراســــەر توفـــەیل زولف ســــیــــامن

ئێـــــدش وات پەنە، شـی بە مـــــاوای وێش
چوو کـــە تەنـهـــا مـــەند پەهلەوان پێش

ڕۆســـتـــەم ئێــد شنەفت جـــە پەری ئەندام
تەڵەب کـــەرد وەزیر ســـاحب عـــەقڵ و فـــام

کـــــیــــاناش وە لای شـــــاه شــــەهریار
بیـــــۆ وە جــــامـــــرێز زەروور من کـــــار

پادشـــا شنەفت بێـــدار بی جـــە خــــاو
ئامـــا وە جــــامـــــرێز وە تەئجـــیل و تاو

وات پەهلەوانان گـــــرد بیـــــان وەبەر
نەوا کـــە ڕۆســـتــەم قـەســـتم کـەرۆ ســـەر

تەمـــام بەگلەران مـــەرســــەع کـــەمـــەر
ئامــــان بە ئەیوان ئالای بۆ عـــــەنبــــەر

ڕۆســـتـــەم چەنی شـــا حـیکایەت مـەکـەرد
وات حــــەرفێ مـــاچون وەنەت نەیۆ گـــەرد

بۆ تا ئێــــمــــــە و تۆ پەیوەندی کــــەریم
کـــــــامـــــــــڕەوایی بە جـــــــا ئاوەریم

گـوڵێ جـە باغـچـەت ببـەخـشـە پێـمـان
دارای بوزورگـــیت مـــەعلووم بۆ لێـــمــــان

پاشــــا وات: ڕۆســـــتـــەم ئەرتۆ مــــەیلتـــەن
تەخت و کناچەم گـــــرد توفـــــەیلتــــەن

قـــــازی تـەڵـەب کـــــەرد پـادشـــــای دانـا
بـە ڕەسـم قـــانـوون عـــەقـــدشـــان وانـا

ئـاخـــر بـە مـــەیلان کـــارســـاز کـــەرەم
ڕۆســـتـــەم تەهـمـــینەش ئـاوەرد وە حـــەرەم

پـیـلـەتـەن حـــــــەیـران دانـەی لاڵـش بـی
ئاشـــوفـــتـــەی جـــەمین زولف و خـــاڵش بی

گـــــا بـۆســـــــەی لـەبـان چـون لاڵ بـێـگـەرد
گـــا دەست نـە مـــابەین شـــەمـــامـــان زەرد

ئـەو شـــەو کـــە جـــەم بـین وە شـــادکـــامـی
کـــــــــامـــــــــڕەوا بـین بـە نـیـک نـامـی

تـا بـە وەخـت ســـوبح ڕازان مـــەکـــەردن
جـە گـــوڵشـــەن لەبان شـــەربـەت مـــەوەردن

ســـەحـــەر نـە باهـۆی ڕۆســـتـــەم بی لاڵـی
لاڵ قـــــیــــــمـــــــەتـی دانـەی زوڵاڵـی

بـە ســــافـی جـــــە تـەرز دانـەی دەریا بـی
لاڵ خـــــەزێنـەی کــــەیکاووس شـــــا بـی

بـەر ئـاوەرد جـــە باڵ فـــەرمـــا بـە دڵـبـــەر
ئـەربـدۆ فـــەرزەند کـــەرەمـــدار جـــە ســـەر

ئـەر مـــاینـە بۆ نـە گـــیـــســـووش ببـــەند
نـــگـــاش بـــدارە تـــا بـــە وەخـــت چـــەنـــد

ئـەر نـێـــــــرینـە بـۆ نـە بـاهـۆش بـەسـت
نـشـــــانـەی بـابـۆش زوو بـدە بـە دەسـت

بـە نـام و نـشـــــان ســــــوهـراب بـۆ نـامـش
پـەروەرش ببـــۆ جـــە عـــەقڵ و فـــامـش

وەخــتێ کــە ســاڵش هـەفت و هـەشت یاوا
بنیـــەش وە مـــەکـــتـــەب تا نەبۆ ســـاوا

عـــەقڵ توفـــەیلیش نـەمـــانۆ نە ســـەر
کـــــەلام یـەزدان کـــــەردە بۆش نـە وەر

ئەوســـە جـــەو دمــا بە گـــورز و کــەمـــەند
فـــــەن پـەهـلـەوانـیـش بـاوەرۆ نـە وەنـد

حـــوکـــمش بە وێنەی ســـام نـەریمان
جـــە هـونـەرمـــەندیش نـەبۆ نە جـــەهـان

نـە بـا هـەرزە بـۆ شـــــێت کـلـکـانـی
ئـانــە واتم پــێــت هـــەنـــی وێـــت زانـــی

تـەهـمـــینە شنـەفت جـــە ڕۆســـتـــەم هـەواڵ
پـەری لـوانش شـــادی کــــەرد بـە تاڵ

واتش ئـەی ڕۆســـتـــەم نـەوەی زاڵ ســـام
شـــەڵا ئەی چەند ڕۆ، نەنیـشـتـیـای وە لام

دمـــــای لـوانت دەردم کـــاریـیـــــەن
شـــەو و ڕۆ پـەرێت شـین و زاریـیــــەن

نـەی دنیــــایی پڕ فـــــەند لوای بـادابـاد
نمـەز خـــــاترم بـە کـێ بـکـەم شـــاد

زنـدەگـــیم تـەم بـۆ ئـیـــســـــە وە بـێ تـۆ
نـــوور بـــیـــنـــایـــیـــم وەبـــێ تــۆ نـــەبــۆ

بــە وێــم مــــــــــەزانــۆ ڕۆح ڕەوانم
وەئەســرین مــەشــۆ ســورمـــەی چەمـــانم

تەهـمـینە ئێـد وات ڕۆسـتـەم کـەرد خـەندە
واتش ئـەی نـەفـــام عـــەقڵ نـەمـــەندە

مـن مـــوتیع كــــەرەدن گـــرد وڵكەی تـوران
نـەوا دەسـت و بـرد كــــەران جــــە ئـێــــران

مــــەبۆ بـگێــڵــون چـەنی ڕەخش بـه قــەسـت
تـاكـــــه دوشـــــــمـنـان بـاوەرۆ بـه دەسـت

مــوســـەخــەر كــەرون گــشـت وڵگەی توران
تـا دوشــمـــەن نـەبان چـەنـی شـــای ئـێــران

هــەر كــــەسـێ دەعـــــوای پـەهـلـەوانـیـش بـۆ
نـیـــشــــانەی مــــەرگش بکیـــانۆ پەی تـۆ

بـه تـەوفـــیـق حـــەق دانـای بێ ئـەفــســـوس
گــشـت مــوتـیـع كــەرون بـه شــا كــەیـكاوس

تـۆ خـــاتەر جـــەم بە، بـه وێت مــــەدەر خـــەم
مـــەیلت جـــه لای من زەڕەیێ نـیــیــەن كــەم

بـه شـــــاد بـنـیـــشـــــه چـەنـی بـابـۆی وێـت
عــەقـڵت كـەم نەبۆ شـێت مـەبە سـەرشـێت

هەمـیـشـه خـوەشـحـاڵ شکۆفـه چـون گـوڵ
تـۆ زەڕەی جـــــه خــــــەم مـــــاوەره نـه دڵ

ئـەگـــــەر كـــــه يـەزدان چـەنـیت گــــەرم بۆ
نـەســــیـــبت ئـاخـــر جـــه لای مـن مــــەبۆ

ئـەگـــەر نەمـــامـم ســــەبز ببـــۆ جــــه لات
تـۆ چـەنـی و نەمـــام ســـپــــەردەم بـه خـــودات

ڕۆســـتـــەم كــه ئـێـد وات نـام خـــودا بـەرد
دەر دەم دەر ســـەعـات ڕەخـشـش تەڵەب كـەرد

ســـاكــه جـــه ڕۆســـتـــەم شـنـەفـتن توركـــان
ڕەخـــشـــشـــان ئـاوەرد بـه دید و بـه گـــیـــان

پـــەهـــڵــــەوان بــــەور هـــــۆرێـــــزا وە پـــا
تـەمـــــام ئـەســــــبـــــابـش ئـاوردن بـە ڕا

حـــەســـەب ئەلـفـــەرمـــوودەی پەهـڵەوان کـین
ڕەخــشــشــــان ئاوەرد، پـەرێش کـــەردەن زین

ئـەوســـا هـۆرێزا وەخت ســـوب ســـەحـــەر
بپـــۆشـــا خـــەفـــتـــان ببـــەســـتش کـــەمـــەر

ڕەخــشــشـــان ئاوەرد ڕۆســـتـــەم بی ســـوار
هـیــمــەت خـــاهی کـــەرد جـــە لای شـــەهریار

ڕۆســــتـــەم شـی وە تەخت پادشـــای ئێـــران
ئـامـــــان وە پـێـــــشـــــواز تـەمـــــام دلێــــران

کـــــەیکاوس پـەرســـا نـیــــیـــــەنی دیار
وە بـێ تۆ تـەخــــتم ببـــۆ یەخـــتـــەســـــار

بـە بـێ تـۆ عـــومـــــرم، نـەمـنـۆ نـە جــــەهـان
حـــــوکـم شــــــاهـی مـن هــەر بـە تـۆ ڕەوان

ڕۆســــتـــەم وات: ئەی شـــا نەداری خـــەبـەر
چـە مــــــاجــــەرایم ویـردەن وە ســـــــەر

جـــە نـەخـــچـــیـــر شـــای ئەفـــراســـیـــاب
بـکـەردم خـــــــەیاڵ ئـارەزووی کـــــــەبات

جـــە شـكـار، گـــــۆڕێم شـكـار کــــەردە بی
ســــەرنـیـــام وە گـــــورز خــــاوم بـەردە بی

بێـــدار بیم جـــە خـــاو ڕەخش نەمـــەندە بی
ســـــەر سێ ئـادەم جـــە تـەن کـــەنـدە بی

من شـــیم نـە غـــەزەب هـەم نـە جـــامـــەی قین
ڕەخــــشـم پـەیدا کـــەرد جـــە توران زەمـین

جـەو دمـا ڕۆســتـەم شی وە سـیـسـتـان
بـەو تەخت و مـەسکەن بەو زێد و مـەکـان

ئامـــا وە لای زاڵ بـێ خـــۆف و ئـەندێش
نـە مـــانا جــە لاش عـــەرز حـــاڵ وێش

***

٤

چیرۆکی لەدایکبوونی زۆراب

ئـەوســـا جـــە تـوران بـشـنـۆ هـەوالان
تەهمینەی بێ عەیب شای سۆسەن خالان

دایم پـەی ڕۆســتـەم مــەنالا جــە دەرد
گـەردوونـای گـەردوون بار ڕەحـمش کـەرد

جـــە نـۆ مـــاه ویەرد نـۆ ڕۆ بـی تـەمـــام
فـــەرزەند وێش بی ســـوهراب نیـــا نـام

مـزگـانیـشـان بـەرد پەی ڕۆسـتـەم زاڵ
فـــەرزەندێت بیـــەن چون مـــاه زوڵاڵ

ڕۆســـتـەم ئێــد شنەفت شـــادی نمانا
گــەوهەرفــشـــان کــەرد، ئافــەرین وانا

فـەرمـا بە گـەنجـوور دانە و جـەواهێـر
بار کـەرد وە ئەسپـان چون سـەنگ باهێـر

چـەند دانـە یاقــوت چەند گـــەنج دڵکێش
کــیـــاست وە توران پـەی فــەرزەند وێش

تەمـام خـەرج کـەران ئەو جـە سـەرکـارش
نـگـەهـدارش بـۆ حـــــــەق نـگـەهـدارش

یەک ڕۆژ دە ڕۆژ یەک مـــاهـە ســـــاڵ بی
بـە جــــەمـین وێنـەی ڕۆســـــتــــەم زاڵ بی

وە یەک ســـاڵەگـــیش چون دوو ســـاڵە بی
وە پـەنج ســــاڵەگی ســـــەرقــــەباڵە بی

مــــــەنـیــــــا وە زەمـین منـاڵان وە چنـگ
نە هـەر کـەس مـەدا مـەوەسـتش نـە دەنگ

وە پەنجـــەی پڕ زۆر مـــەکـــەندش ســـەران
کـــەس نەبی هەمـــتـــاش جـــە نـام ئاوەران

چونکە جـــە ئـەولاد توخـم ڕۆســــتـــەم بی
کـەس وێنـەی سـوهراب نە عـالـەم کـەم بی

تورکـان عـاجـز بین یەکسـەر جـە دەسـتش
کـــەس نـەمـــەتاو بکەرۆ قـــەســـــتش

واتشــــــان ئـەی زۆڵ وێـڵ هـەر جـــــایی
بـێ بابـۆ زادە مــــــادەر خـــــــەتایـی

کـــەس نـەمـــەزانۆ ئەسـڵ تۆ جـــە کـــۆن؟
جـە پشت کـێنی؟ وە بێ شــەرت و شــۆن؟

ســوهراب ئێـد شـنەفت سـیـا بی جـە قـار
شـی وە لای دایـەش، خـــــرۆشـــــا بـە زار

واتــش ئــەی دایــە پــەنــەم واچــە ڕاســت
حـــەرفێ مــەپرســـون پەوســـە دڵم واست

وە پـەنجــــە و بازوو هـونـەرمـــــەندەنان
جــــە هـونـەرمــــەندی دڵ پەســــەندەنان

کـــــەس نـەمـــــەویـنـۆن مـنـاسـب بـە وێم
جـــە توران زەمـین من جـــە پشـت کـێم؟

پـەنـەم واچـە ڕاسـت خـــــەیاڵ نـەکـــــەری
وەرنـە جـــــە دەســـــتم ســـزا مـــــەوەری

ئـەر ئـیـســـە ڕاســتش مـــەواچـی وە لام
وەرنـە وە زەربـێ مـــــەکـــــەروت نـاکـــــام

ئـەر مـــــەبۆت جـــــە مـن تـۆ بـوینـی کـــام
ئـەمن ســـوهـرابم بابـۆم چێـشـــەن نـام؟

دایـە، دایـە جـــــواب ئـەی بـەرگـــــوزیدە
فــــــەرزەنـد نـامـــــــدار هـەم نـوور دیدە

جـــــە واتـەی بـەدان بـەدوازان جـــــەنگ
بەد گـومـــان مـــەبـە دڵ مـــاوەر بـە تـەنگ

یـەکێ بـو چەنیت پـەنجـــــە ببــــــازو؟
ســـــەرش وە چەند بۆ؟ وە کێ مـــــەنـازو؟

بابۆت ڕۆســـتـەمـەن شـای کـەمـەر لاڵان
شـــێـــران جـــە تـاو تێـــغش مـــەناڵان

هـەر جـــە هەفـتـخـوان تا مـــازەندەران
خـــاڵی کـــەرد زەمین جـــە جـادووگـــەران

سـوهراب ئێـد شنەفت ساکن بی جـە غـەم
جـە شـادی سـەربەرد وە چەرخ حـەفـتـەم

وات سـا مـن فـەرزەند ڕۆســـتـەم بۆ پدەر
ئێـــران و توران مـــەبۆ مـــوســـەخـــەر

ئەربدۆ تەوفیق جەهان ئافەرین
لەشکر مەکێشون وە ئێران زەمین

نە گیو، نە گۆدەرز زەنەندەی پڕ زۆر
نە توس، نە کەستهەم، نە بەهرام گۆر

نە شا نە گورگین نە ئەولاد "کەی"
یەکێ نەمازون چون دار کەرون پەی

هەر وەخت شای ئێران ئاوەردەم بە دەست
ئەوسا جەو دما وێنەی شێر مەست

چەنی شای توران مەیونە عەتاب
مەنیشۆ نە تەخت شای ئەفراسیاب

فەرماوە دایەش لەشکەر تەڵەب کەرد
پەیدا بی خرۆش زەمزەمەی نەبەرد

سپاهێ جەم کەرد جە تورکان چین
جە هاڕەی ئەسپان مەلەرزا زەمین

دانە تەپڵ و کۆس پادشا وێنە
شکست دا وە تەخت لاڵ خەزێنە

تیپ تیپ دا لەشکر، دەستە بێشمار
واتش بە دایە نە جێش بۆ سوار

دایە حوکمش کەرد جە توران هەمە
پەرێش ئاوەردەن تەمامی ڕەمە

کەمەند گرت بە دەست شی نە دلێشان
بە کەمەند یەک یەک گیر مەدا لێشان

دەست مەنیا نە پشت ئەسپان سەر مەست
سست مەبی ئەسپان چەنی زۆر دەست

جەو ئەسپان خاس هیچناما بەکار
دەستە پاچە بی نە جێش بو سوار

ناگا پەیدا بی یەک نەوجەوانێ
وات ئەسپێ دارون جە مادیانێ

ئەسپم جە ئەولاد ڕەخش ڕۆستەمەن
وێنەی ئەو ئەسپە نە عالەم کەمەن

ئەو شەو کە ڕەخش ڕۆستەم جە لام بی
مادیانێم بی، ئەو شەو بە فاڵ بی

ئیسە جەو توخمە ئەو ئەسپە پەیدان
لایەق بە ڕەکاب خاسەی پادشان

پەڕەندە چون بەرق، ڕەوەندە چون باد
مەگەر خاترت بە ئەو ببۆ شاد

سوهراب فەرماواش، ئاوەرد وە نەزەر
جە توخم ڕەخش بی نەوەی نامەوەر

دەست ئاوەرد وەبان سەخەرەی پشتدا
زەڕەی نەلەخشا نە ژێر مشتدا

سوهراب فەرماواش ئەسپش کەردن زین
یەکێ نمازۆن جە مەردان کین

***

٥

لەشکەرکێشانی زۆراب بۆ ئێران

سوب سـەحەر نە وەخت هەنگامـەی خروس
خـێـزا جـە تورکـان سـەدای تەپڵ کـوس

بێـدار بی سـوهراب وەقت سـوب سـەحـەر
پۆشنا خـەفـتـان ببـەسـتش کـەمـەر

دانە تـەپـڵ کـــوس کـــەڕنا ژەنـیــــا
لەشکر گشت جە شار سەمـەنگان کەنیا

یاوا بـە جـەیحـون کـەشـتی وست نـە ئاب
خــەبەر بـەردشــان پەی ئەفــراســیــاب

واتشان سوهراب پشتش بەست وە جەنگ
هـاشـی بـە ئێــران نـەکـــەردەش درەنگ

هێــمـــای کــودەکــەن، نادیدە ســاڵەن
مــەیلش وە شــمـشـێـر گـورز و گـۆپاڵەن

ســا کـە ئێـد شنەفت شـای توران زەمین
کـــیـــانا پـەرێش هـەزار ئافـــەرین

فـــەرمـــا بـە هومـــان چـەنی بـەهرەمـــان
بپـۆشـان سـیـلاح کـەمـەند و کـەمـان

ســاندا سـپـای وێش سـی هـەزار ســوار
سـپـەردش بە دەست هومـان خـونخـوار

فـەرمـا بە گـەنجـور دانـەی گـران سـەنگ
بار کـەران ئەسپـان تازەی عـەجـەب ڕەنگ

چەند ئەسپ، ئەستەر، چەند زەڕین کەمەر
کــیــاســت وە پێــشکەش نەوەی نامـــوەر

شـــاوات بە هـومـــان مــەزانــی چێــشـــەن؟
ئەمـن جــە ڕۆســـتـــەم خـــاترم ڕێشـــەن

ئامـــانت فــەرزەن زەنـهـــار ســـەد زەنـهـــار
ڕۆسـتـەم بە سـوهراب مــەکـەران ئیـزهار

ئاڕۆ مـــەعــرەکــەی جــەنگ شــێــران بۆ
هـەیـاهـۆی نـەبـەرد، دەنـگ دلێـــــران بـۆ

کـــارێ بکەران ڕۆســـتـــەم بۆ خـــەمناک
بـەدەست فـــــەرزەند وێش ببـــــۆ هـەلاک

هـومـــان هـۆڕێزا کـــەمـــەر بەست بە تـاو
بەرشـی جــە ئەیوان شـــا ئەفـراســیـــاب

سـپـــا بەرد بە حـوکم شـای لەشکرشکەن
شـی وەلای ســــــوهـراب نـەوەی پـیـلـەتـەن

شـی وەلای ســــــوهراب هـومــــان پڕ زۆر
خـێزا جـە جـەیحـوون سـەدای بانگ شـۆر

سـپـای بێ سـامـان ڕاهـی بی پەی جـەنگ
ســــــالار تـوران نـەکـــــەردەش درەنگ

دە ڕۆز دە شـــەو کـــەردشـــان یـەلـغـــار
یاوان بە ســەرحـەد ڕای ســفـیـدحـەسـار

***

٦

شەڕی هەژیر لەگەڵ زۆراب و گرفتاربوونی ئەو بە دەستی زۆراب

یەکێ جـەو حـەسـار گـرتە بی مـەقـام
هـەجـیـر گـۆدەرز مـەبـەردشـان نـام

دایم جـەو حـەسـار نیـشـتـەبی بە شـاد
بە فـەرمـوودەی حـوکم گـۆدەرز کـەشـواد

خـەبەر سـوهـراب شـی وەلای هەجـیـر
واتـن پـەیـدا بی گـەرد و زمـهـەریر

جـە دەریای جـەیحـوون تـا سـفـید حـەسـار
ئـانـا پـەیـدا بـی چـەنـی گـەرد و تـار

هەجـیـر ئێـد شنەفت شی نە جـامـەی قـار
پۆشـا بە ئەندام جـامـەی کـارزار

ئەسـپەر وست نە دۆش کـەمـەر بەندش بەست
ڕوو کـەرد بە مـەیدان نێزەش گرت بە دەست

کـێـشـا وە تورکـان نـەعـرەی گـرانـی
بـیـۆ نە مـەیدان یـەک پەهـلـەوانـی

ئینە سـپـای کـێن؟ کـێن سـەردارتـان؟
نـە سـپـا بازون نـە سـەردارتـان

سـوهـراب ئێـد شنەفت سـیـا بی جـە قـار
پۆشـا بە ئەندام جـامـەی کـارزار

ئەسـپـەر وست نە دۆش تەرکش چەنی تیـر
جـەولان دا بـە ئـەسپ لوا پـەی هـەجـیـر

هەجـیر وات: ئەی شـەخس تۆ چێش نامـەنی
وە پـای وێت نـە دام نـەهـەنـگ ئـامـەنـی

ئەگـــەر تۆ جـــە دەست مـن بەرشـی وەبـەر
ئەوسـا دەعـوای تـەخت کـەیکاوس بکەر

دەست بـەرد وە نـەیزە پـەهـلـەوان کـــار
داش نـە کــەمــەربەند ســوهراب نـامــدار

جـە مــەودای ئـەڵمــاس نەیزەی پڕ خــەتەر
ئـەسلـەن وە ســـوهـراب نـەبی کـــاریگەر

نۆبـەی سـوهراب بـی دەست بەرد وە ســەنان
ڕەکـاب دا وە ئـەسپ، ســەمــەند دا جــەولان

وە پـەنجــەی پڕ زۆر بازو کــەرد گــوشـــاد
ئــەوەڵ زات حـــــــەق ئـاوەردش وە یـاد

داش نە کــەمــەربەند هـەجـیـر سـەرمــەست
کــەندش نە ڕووی زین دەست و پاش بەست

بـەردش پەی هـومـــان بە دەست بـەســتــە
زەنجـیــر نە گــەردەن بە ســەر شکســتــە

یاران هـەجـــیـــر نـە بـاڵای حـــەســـــار
کــەردشـــان فــەریاد خـــرۆشـــان بە زار

خـاهەر چوو کـە دیش مـاجـەرای هـەجـیـر
سـیـا بی جــە قــار وێنـەی ڕەنگ قــیـر

شـی وە لای بـابـۆش دەروون پڕ جــــە دەرد
پۆشـــا بە ئـەندام ئـەســاســەی نـەبـەرد

واتش ئـەی بـابۆ هـەجـــیـــرت گـــیـــریا
جــەی ســەر زەمــینە ڕوومــان بی سـیـا

ڕۆخــســەت دەر پـەنەم تـا من چوون مــەردان
بسـتـــانۆن قـــەســـاس جــە ئەو پـەهلـەوان

جه تەن خوای قەساس هەجیر سەرمەست
ئەو پەهلەوانە باوەڕون بە دەست

بابۆ ڕۆخسەت دا، دوختەر پەی مەیدان
بکەرۆ نەبەرد چەنی پەهلەوان

ئەسپەر کەهیم تەمام ئاهەن بەر
دوودی برادەر دڵ کەباب جگەر

دوو زولفش نە زیر کڵاوخود کەرد تار
پۆشا دەرع جەنگ حەربەی کارزار

تەرکش بەست نە پشت چەنی چل خەدەنگ
هەر یەک پەیکانش دوو مەن بی بە سەنگ

ئەسپش زین کەرد سەرتاپا تەیار
لجام لاجەوەرد ڕەکاب زەڕەنگار

سوار بی وە ئەسپ گوزیدەی ساڵان
ئاما نە مەیدان شای سۆسەن خاڵان

ئاما نە مەیدان وێنەی شێر مەست
چوون شێر غوڕان خرۆشا بە قەست

واتش ئەی تورکان دوور جە عەقڵ و فام
سوارێ پەی جەنگ حازر بۆ جە لام

ئارۆ وەخت جەنگ ڕووی کارزارەن
کێتان هونەرمەند جویای شکارەن

سوهراب ئێد شنەفت هۆرگێلا جە ڕەنگ
ئاما نە مەیدان عەرسەی دەشت جەنگ

دوختەر خرۆشا دەست بەرد ئەو کەمان
ستێزا چوون شێر ئەژدەهای دەمان

چل چووب خـــەدەنگ مـــەودای مـــووشکاو
ساخـتـەی ئوسـتـادان توحـفـەی تازە سـاو

دا نـە ڕووی کـــەمـــان یـەکـــایـەک بـە قـــار
پێکا وە ســـــوهـراب خـــــەدەنگان ژار

تـەرکش تـوهی بی خـــاڵی بی کـــەمـــان
نۆبـە کـــەفت بـە دەست ئەژدەهای دەمـــان

سـوهراب ئەی جـەنگ دی، خـەیلێ خجڵ مـەند
بـە پـەنجـــەی پڕ زۆر هـەوا دا کـــەمـــەند

جـــە ســـەر کـــۆبـەی زین ئاوەردش بـە وار
بە حـەڵقـەی کـەمـەند کـەردش نگوونسـار

پیـا بی جـە ئەسپ، دەست بـەرد ئەو کـەمـەر
دیا کـــلاوخـــود بکیـــانش نـە ســـەر

دوو زوڵف چون قـەتران قـەڵەم کـەشـیـدە
مــــژان چون ئـەڵمـــاس نـە دەور دیدە

دوخـتـەر خـجـڵـمـەند جـە مـەیدان کـار
حـیلەبازی کـەرد ئامـا وە گـوفـتـار

واتش ئەی جـــەوان مـــەردانـە کـــردار
نـامـت بـەد مــــەبۆ نـە ڕووی ڕۆزگــــار

مـاچان پەهلەوان شـای ئەفـراسـیـاب
چەنی دوخـــتـــەرێ نەمـــانا عـــەتاب

وڵات پڕ مــــەبۆ جـــە واتـە و خـــەبـەر
چەنی زەن جـەنگ کـەرد سـوهراب سـەروەر

جـە لای هامـســەران خـجڵ مـەمـانی
مـــــەبی بـە واتـەی پـەند ئێـــــرانی

هەجیر ها جە لات زەنجیرت کەردەن
منیچ بەردەی تۆم تا بە ڕووی مەردەن

شەرت بۆ چوون یاران قەدیم زەمانە
بسازۆن چەنیت بێ مەنع و تانە

ئەگەر یەک سەعات مەدەریم دەستور
مەشۆم بەو حەسار فەراوان زور

هەرچی گەنج و ماڵ خەزێنەی تەمام
ماوەرون پەرێت بێ سەبر و ئارام

سوهراب ئێد شنەفت خەیلێ بی خوەشحاڵ
عاشق بی وە زولف قەترانی زوغاڵ

هۆر گرتش کەمەن ساختەی چەرم خام
دوختەر بەو دەستور ڕەها بی جە دام

جە دەست سوهراب بەرشی بێ ئازار
ڕوو سفید سەربەرز، شی وەپای حەسار

پیا بی جە ئەسپ باڵا شۆخ شەنگ
شی وە بورج بەرز قەڵای سەخت سەنگ

کێشا نەعرەی سەخت، سەوڵ سیم ئەندام
وات ئەی پەهلەوان دوور جە عەقڵ و فام

هۆرگێڵە جە مڵک، خاکت وە سەر بۆ
نەسیب شادیت وەخت خەتەر بۆ

وەرنە پەی کاوس مەکیانۆم خەبەر
سپای بێ سامان بکێشوت بە سەر

ڕۆستەم جە ئەولاد دەستان سامەن
ئەربیۆ بە جەنگ عومرت تەمامەن

ســوهـراب ئێـد شنەفت ســیـا بی جــە قــار
واتش ئـەی بی ڕای شـــووم جـــادووکـــار

نـەزانـام بە مـــەکـــر ئـەفـــســـوون نمایت
وەرنـە کـــەی جـــە بـەند من مـــەبی ڕاهیت؟

ئـارۆ خـــۆ تـاریک ســـەر وەخت شـــامـــەن
جــە لای عـــاشـــقـــان کـــۆشش حـــەرامـــەن

بـەڵێ بە تـەوفـــیق جـــەهـان ئـافـــەرین
ســـەحـــەر من بە زوو بـازوی ســـەهـمگین

ئـەی قـــەڵای ســـەنگین دەروازەو حـــەســـار
وە زەرب گـــۆپـاڵ مـــەبۆ یەخـــتـــەســـار

ئەوســـا مـــەزانی مـــەعـــرەکـــەی شـــێـران
مـــەپرســـۆ جـــە لات ڕەزم شـــای ئـێـــران

دوخـتــەر ئێـد شنەفت ئـامـا نە جـای وێش
شـی بـە لای بـابـۆش بە خـــــۆف ئـەنـدێش

بـابـۆ وات: دوخـتــەر ڕووت ســفـیـد کـەردان
وە نـامــووس بـەرشـیت جــە دەست مــەردان

دوخــتـــەر وات: بـابـۆ هـەرگـــیـــز نـەدیمان
مـــاچی ڕۆســـتـــەمـــەن ســـام نـەریمان

وێنـەی ڕۆســتــەمــەن وە جــەنگ کــەردەنش
نـە مـــــــــــەبـۆ چـارەی دوا بــەردەنـش

هـەجـــیـــرت گـــیـــریا بە کێ بـنـازیم؟
چـارمـــان ئێـــدەن شـــار بە جـــا بـازیم

ســـەردار گـــران ســـەهـمنـاک پێـــشـــەن
یـا نـەوەی ســـامـــەن یـا هـەر ســـام وێشـــەن

وه باهۆ قەوی وه سینه چاکەن
وه زۆر پڕ هێز وه جەمین پاکەن

جە هونەرمەندیش نییەن نه جەهان
بە عەزم کوشتەی کەیکاوس ئامان

هەجیرش بگرت قەستش کەرد بە قەست
نیاش نە ڕووی خاک دەست و پاش بەست

دوو زولفم نه زیر کڵاوخود کەرد تار
شیم نه ڕووی مەساف عەرسەی کارزار

سەد چووب خەدەنگ پێکام نه گیانش
یەک یەک چون نەشتەر نشت نه ئیستخوانش

ئەسپەر قەڵەم کەرد وه تێغ ئابدار
کڵاوخود کەنیا، زولفم دا دیار

ئەوەند جەنگ کەردم، پەنەم نەمەند گیان
وه فەند جە دەستش ئینه بەرشیان

***

٧

نامەنووسینی باوکی هەژیر بۆ کەیکاوس شا

بابۆ ئێد شنەفت خەیلێ بی سەرسام
تەڵەب کەرد وەزیر ساحیب عەقڵ و فام

نویسا وه لای پادشای ئێران
یەعنێ کەیکاوس شای دەنگ دلێران

ئومێد هەن بە زات جەهان ئافەرین
بنیشی وه شاد نه ڕووی سەر زەمین

جـەوانێ چون شـێـر غـورەندەی دەمـان
ڕەفــیـــقش هـومـــان چەنـی بارەمـــان

ها جـە لای تورکـان شـای ئەفـراسـیـاب
ئامـــان بە ئێـران سـوپای بێ حـەسـاب

جـە خـەیمەی گـوڵڕەنگ ئەبریشـەم تەناف
سـارا و سـەر زەمین، بی وە دانەی ساف

جـــەوانێ جـــە سن پازدە ســالانەن
ســالار ســەرکـەش کـــەمـــەر لالانەن

هـەر گـــا بکێـــشـــۆ تێغ هیندی کــار
نەهـەنـگ نە دەریا مـــــەبـۆ بێ قــــەرار

جـــە توران ئامـــان پەی شـــەهریاری
قـــەڵامـــان بە زۆر کــەردەن حـەســاری

هەجیر وست وە چەنگ خەستەی دڵ خەمین
کـێـشـا وە کـــەمــەند پارەی ســەهمگین

هەر چەند پەهلەوان ســەرحـەد نشـینەن
یەکـایەک مـەحـبـوس خـاتر خـەمـینەن

هـەنی نەمـــەندەن تەنهـــا ســــوارێ
بشــــۆ بە مــــەیدان پەی کـــارزارێ

ئەگــەر کــە شـا وێش زو نەیۆ وە جـەنگ
هەنی جـە حـەسـار نـیـەن جـای درەنگ

هەرچێ گـەنج و مـاڵ توحـفـە و مـەتامـەن
هەر چەند کـە فـەرزەند یان ئەقـرەبامـەن

شـەو ڕاگــە نەهات مـەگـیـرون نە وەر
پەژارە نەبی جـا تـا بە ڕووی مـەحـشـەر

ئیختیار بە دەست شای بڵند ماوان
سینەمان بە تێغ دوژمن شکاوان

عەرزی زەلیلی سەرتاپا تەمام
نویسا بە سۆز یاوا بە ئەنجام

داش بە دەست پەیک پەڕەندەی پڕ دەو
وێشان کۆچ کەردن هەر جە نیمە شەو

کێشان گەنج و ماڵ گوریزان بە تاو
بەرشین جە ئەیوان شەو نەکردن خاو

سەحەر چوون خوەرشید جە کەل بەر ئاما
سپای بێ سامان جە خاو هورێزا

پۆشان وە باڵا کالای فەرەنگی
بێدار بی جە خاو سوهراب جەنگی

سیلاح ڕۆی جەنگ پۆشنا بە وێش
شی نە کۆڵ ڕەخش بێ خۆف و ئەندێش

سپای تورکان، خێزان پەی نەبەرد
زەمین بی وە قیر هەوا لاجەوەرد

جەولان دا بە ئەسپ نەوەیی نامدار
شکستن بە گورز دەروازەو حەسار

سواران (داوە)، جویای ڕەزم جەنگ
کێشان نە مابەین قەڵای سەخت تەنگ

گێلان پەی دوختەر جە سەر تا بە وار
نەبی نشانەی نەوەیی نامدار

کێشان بەو حەسار بارخانەی وێشان
نشتن وە خەمناک خاتر پەرێشان

قاسد چون شاباز جەنگی دلێران
تا یاوا وە نەزد پادشای ئێران

نیان بەزم ساز یاران تەڵەب کەرد
خدی دان بە جام تا بە شەفەق زەرد

چەند پەهلەوانان حازر بین جە لاش
دەست وە بان دەست مەکەردن سەناش

شا دیش قاسدێ ئاما جە لاوە
عەرزش دا بە دەست کەیکاوس شاوە

چون وانا عەرزەی جەنگی دلێران
خرۆشا بە قار پادشای ئێران

بێژەن چەنی گیو، گورگین میلاد
ڕەهام و بەهرام، گۆدەرز کەشواد

توس و فەریبورز شازادەی کەیان
شیدوش و قوباد نەوەی کەیانان

شا قسەی سوهراب سەرتاپا تەمام
وانا پەرێشان سەرسام بین سەرسام

واتش پەهلەوان جەنگی کودامەن؟
کێشان هونەرمەند پڕ زۆر سامەن؟

سەحەر سپای جەنگ مەسپارۆش بە دەست
ڕاهی بۆ پەی ڕەزم وێنەی شێر مەست

فەردا (پەری لیک) شۆڵەی ئافتاب
بەرۆ بەو مەکان سپای بێ حیساب

بەو تەور سپای تورک کەرۆ قەتڵ و عام
هەر واچان بە ڕاز تا یومەلقەیام

ئـەو پـەهـلـەوانـان نـە پـای تـەخت شـــــــا
تـەمـــام ســـەراســـەر گـــرد زەڕین کـــولا

تەمـام گـشـت مـات بین سـەراسـیـمـەوار
ئاخـر سـەرئەنجـام ئامـان بە گـوفـتـار

واتـن پادشـــــا جـــــەوانـێ پـەی تـەور
بە کـیـنـە بدۆ شـمـشـێـر نـە ڕووی هـەور

وە جـــاێ هـەجـیـــر کـــەردە بـۆش نە وەند
وە یـەزدان پاک یـەکـــتـــای خـــوداوەند

مـــەگـــەر هەر ڕۆســـتـــەم نـە زابۆل زەمـین
بیـــۆ پـەرێ جـــەنگ نـە مـــەیدان کین

وەرنـە پـی دەســـتـــوور هـیـچ نـەدارۆ چار
کـەس نیـیـەن هـەمـتـاش نە ڕووی ڕۆزگـار

***

٨

نامە نووسینی کەیکاوس بۆ لای ڕۆستەم

شـا فـەرمـا وەزیر حـازر بـی جـە لاش
سـوجدەی زەمین بەرد نە ڕووی خاک پاش

قەڵەم گرت بە دەست داش نە ڕووی حەریر
نـویـســـا بـە نـام بـیـنـای بـێ نـەزیـر

بـەڵێ هـەی ڕۆســتــەم پـەهـلـەوان جــەنگ
کـــــوشـنـدەی دێـوان ئـەولاد ئـەرژەنگ

دایم سـپـەهدار جـەرگـەی سـەروەران
جــــەلاد دێـوان ڕای مـــــازەنـدەران

هـەر بـە مـــــەرز ڕۆم تـا وە مــــڵک چین
نامت مــەنشــوورەن جـە ڕووی ســەرزەمین

مـەعلووم بۆ جـە لات وەخـتم بێ وەخـتـەن
هەجـیـر هـا خــەریک زندان ســەخــتــەن

هـا جـە لای تورکـان شــای ئەفـراسـیـاب
ئامـان پەی مـەکـان سـپـای بێ حـیـسـاب

چەند کـــەس پەهلەوان زەنەندەی دەمـــان
هـومــــان و قـــوباد چەنی بەهـرەمــــان

ســوهـراب سـپــەهدار جــەنگێ مــەوانۆ
خـەنجەر جە ڕووی چەرخ هەفتەم مەشانۆ

جــــەوانـێ جــــە سـن پـازدە ســـاڵانـەن
ســالار ســـەرکــەش کـــەمـــەر لاڵانـەن

نە وەقت مــەیدان مــەعــرەکــەی نـەبەرد
کـۆی خـارا بە گـورز ئەو مـەبۆ بە گـەرد

هەژیرش وە جەنگ قەستش کەرد وە قەست
داش وە زەمـــیـندا دەست و پاش بـەست

وە زەرب بـاهـۆی زۆر ســـــــــەهـمـگـین
نگون کـەرد نە خـاک سـارای سـەرزەمین

هـەر چەنـد پەهلەوان کـــورسـی نشــینەن
یەکـایەک مـەحـبـوس خـاتر خـەمـینەن

ئامـــانت فـــەرزەن زنهـــار ســـەد زنهـار
وەخـــتێ مـــەوانی نامـــەی شــــەهریار

بپــۆشـــە ســــیــلاح جــەنگی بە ئەندام
بـە تـاو و تەئجـــیل حـــازر بـە جــــە لام

نامـــەش دا بە دەست گـیـــو هونەرمـــەند
ســوار بی وە ئەسپ جەهـەندەی سـەمـەند

گـیـو سـەرئەفـراز ڕاهـی بی وە جـەخت
دە ڕۆز و دە شــــەو بە وەخت بێ وەخت

یازدەهەم نە وەخت شۆڵەی سوب سەحەر
جـە زابوڵ زەمـین ســەر کـێـشـا وە بەر

نـاگـــا دیدەبان جــە باڵای حـــەســـار
نگا کــەرد جـە دوور مـــەیۆ یەک ســوار

شی بە لای ڕۆسـتـەم بێ سـەبر و ئارام
وات ئەی پـەهلـەوان نـەوەی زاڵ ســـــام

ســـواریێ جـــە دوور مـــەیۆ جـــە ڕاوە
هـا بـە کـــۆڵ ئـەسپ جـــەهـانپـــەیماوە

بە تـەئجـیـل مـەیۆ تمەز کــە چێـشـــەن
جــە ئێــران ئـامــان هـەواڵێ پێـــشـــەن

ڕۆسـتـەم چون شنـەفت دەردەم بی سـوار
ئـامـــا وە بیــرون دەروازەی حـــەســـار

زانـاش کـــڵاوخـــود تـەڵا نـە ســـەرەن
خـــاهـەر زادەی وێش گـیـــو نامـــوەرەن

تـا یاوان بـە هـەم دوو دەست نە گـــەردەن
دیدەم ڕۆشـن بـی تـاســـەتم کـــەردەن

دەست گـــرتن وە هـەم تا شـین بە ئەیوان
مـوبەت مـەکـەردش بە دیدەو بە گـیـان

پادشـــا چاقـــەن؟ گـــۆدەرز چکارەن؟
جـــە پەهلـەوانان کێ حـورمـــەت دارەن

واتش بە دەوڵەت گـشت بە دەمـــاخـــەن
قـەڵاکـە گـیـریان هەجـیـر دەسـتـاخـەن

شـــا منش کـیـاست بە تەئجـیـل و دەو
زینهـار سـەد زینهـار شـەو نەکـەری خـەو

سـەرداریٚ گـران سـەهمناک ئامـان
پـەهلـەوان جـەنگ زۆرش بیٚ سـامـان

دەور دوو هـەزار سـپـا جـە لاشـەن
چەند پەهلەوانان جـەنگی جـە لاشـەن

نـامش سـوهـرابەن، بەور سـەهمگین
نـیـیـەن، ناپەیدان نە ڕووی سـەرزەمین

ڕۆسـتـەم وات: گێـلام دنـیـا سـەراسـەر
نـەدیم پـەهـلـەوان جـــە وێم زیاتـەر

بەڵیٚ جـە دوختـەر پادشـای سـەمـەنگان
بە وێم مـەزانۆ فـەرزەندێم پـەیدان

هێـمـای کـودەکـەن نادیدە سـاڵەن
هەم قـابیل نـیـیـەن هێـمـای منداڵەن

ئەگـەر ئەو بیـەن یاریش پەی کـەردەن
بە ڕووی ئاشـتی هەجـیـرش بەردەن

گـیـو هونەرمـەند نامـەی شـەهریار
دەردەم دا بـە دەست پـەهلـەوان کـار

ڕۆستـەم گرت بە دەست خـەیلیٚ نگا کـەرد
لەرزا وێنەی بیـد خـۆفش نە دڵ بەرد

واتش بە دانای کـارسـاز بێـچـوون
وە زەرب تێـغـم مـەبۆ سـەرنگوون

یا وه زەرب گـورز مـەکـەرون قـەسـتش
یا وه جـای هەجـیـر مـەیونون دەسـتش

ئەو کـە دەعـوای تەخـت کـەیکاوس کـەردەن
چارەش مـەردەنـەن هـەر مـەبۆ مـەردەن

ئەمـشـەو با هـامـدەم جـامـێ بنۆشـیم
سـەحـەر بەرگ خـەشم غـەزەب بپۆشـیم

مـەیل کـەردەن وه جـام نشـتـەن بە دڵشـاد
کـەیکاوس شـاشـان هـیچ نـەمـا بـە یاد

سێ ڕۆ تـا شـەوان مـەجلیس نیـاشـان
لادی کـەم نەبی شـەربەت جـە لاشـان

جـە مـەسـتی شـەراب هـیچ نەبین وه فـام
پەی ڕۆی چەهارەم ئـاخـر سـەرئەنجـام

گـیـو وات: بە ڕۆسـتـەم دارای هونەرمـەند
ئـارۆ سـێ ڕۆژەن منـت کـەردەن بـەند

یا سـوار ببـە یا دەسـتـوورم دەر
نـەبا پادشـا قـەسـتم کـەرۆ سـەر

کـەیکاوس خـەشـمش پەی جـەنگ بە تاوەن
هـەم فـامـش نیـیـەن مـەست شـەراوەن

مـەبادا جـە وەخت سـەرمـەسـتی شـەراب
بـواچۆ پێـمـان حـەرف نـا سـەواب

ڕۆسـتـەم: وات بە گیـو وەس کـەر خـەیاڵان
شـێـران جـە تاو شـەت تێـغـم مـەناڵان

کـەیکاوس جـە لام چوون مـشـتێ خـاکـەن
چە پەروام چە خـۆف شـای سـەهمنـاکـەن

فــەرمــا غــوڵامــان ئاڵای کــەمــەر زەڕ
زین کــەران وە ڕەخش پەڕەندەی بێ پەڕ

کەمەر بەست نە پشت شەو نەکەردەن خاو
یاوان بە ئێــــران جـــەولان دان بە تاو

گـــۆدەرز و بەهرام، فـــەرهاد و قـــوباد
زەنگەی شـــاوران گـــورگـــێن مـــیـــلاد

جـــــەنگی ســــــواران هـەزاران هەزار
ئامـــان وە پێـــشـــواز نەوەی نامـــدار

ڕۆستـەم چەنی گیـو پیا بین جـە ڕەخش
ئامــان بە ئەیوان ئاڵای عــەجـەب نەخش

سـوجـدەی سـەلام کـەرد دانای هونەرمەند
پادشــــا وە قین عـــەلەیکش بســـەند

شی نە جامەی قین، خـەشـمش خـرۆشا
ڕوو کەرد بە ڕۆستەم وە هەیبەت جۆشا

بە ڕووی خـەشــمــەوە کـەیکاوس بە قار
واتش: بە ڕۆســـتـەم هەرزەی هەرزەکـار

هیچ نەمــەترسی جــە حــوکم شــاهی؟
نمـەیۆت وە چەم مـن چـون گــــــەدای؟

گـیـوم کـیاسـتـەن زینهـار سـەد زینهار
هەجــیـر نە بەندەن قــەڵا یەخــتــەسـار

تـۆ دایم نــە فـــــــیـکـر بەزم ڕازەنی
جـــە حـــوکم شـــاهان بێ نیـــازەنی

ئەگـــەر جـــە دەمـــدا تێـغێ مــەبی پێم
ئەوســـە بە تاقی مـــەزانای من کـێم

بە یەزدان پاک تێــــغێ مـــــەشـــــەندم
ســـەرت چون ترنج جـــە تەن مـــەکـــەندم

شـا فـەرما بە گیـو ڕۆسـتـەم کـەر بە دار
جــە گــوفــتــار من چون نـەبیـــەن پەژار

گـیـو نامـاش نە دڵ دەست و برد نـەکـەرد
شـەرم جە ڕۆسـتـەم کەرد، کێشا ئاه سـەرد

شــا فــەرمــا وە تـوس بەورێ نە ئـاغــوش
ڕۆسـتــەم چەنی گـیـو هـەردوو بەدار کـەش

وە زەرب چومـــاغ چووی ســـەخت پـەرام
بڕێزە نـاخـــوون پەنجــە و پاش تـەمـــام

توس ئـامـا وە خــەشم تونـدی کـەرد نیگار
کــەمـــەربەندش گــرت بکیـشــۆش بە دار

ڕۆسـتـەم چون شنەفت شـادی کـەرد بە تاڵ
خـــرۆشـــا بـە خـــەشم نـەوەی توخـم زاڵ

واتش: کـــەیکاوس وەســـەن قین و قـــار
نـەداری وە یاد جـــــەفـــــای ڕۆزگـــــار؟

چەنـی دێو ســفــیــد خــجـڵ مـــەندە بـی
گـــرە گـــوشــــایت گـــشـت وە بـەندە بـی

چەند نەڕە دێوان ســـەر جــە تەن کـــەندم
هـیچ کــــەس نیـــاراست بیـــۆ نە وەندم

چـەنـد پـەهـلـەوانـان بـەڵخ و بـوخـــــارات
بـە دەسـت بـەســـــتـــــە ئـاوەردەم بـە لات

شــــاهیـم دا بـە تـۆ نیکیـم بە چـەم داشـت
بـەدار کـــــەردەنم جـــــە تـۆ نـەپـنداشـت

تۆ توخم جەمشید من نەوەی زاڵم
جە تۆ حازرەن بەخت و ئیقباڵم

ئەر من نەترسون جە یەزدان پاک
چە کاوس چە لام یەک مشتێ خاک

ساکە حەکایەت ڕۆستەم بی تەمام
توس سپەهدار زۆردا بە ئەندام

گرتش کەمەربەند پیلەتەن بە قار
تا بەر جە ئەیوان بکێشوش بە دار

ڕۆستەم بە غەزەب مشتێ دا نە توس
وستش نە ڕووی خاک وێنەی سیاپوس

پا نیا وە ڕەخش سوار بی وە زین
بەرشی جە ئەیوان جۆشیا بە قین

واتش من ڕۆستەم ئەولاد زاڵم
کێ دارۆ تابشت گورز و گۆپاڵم

ئەر من نەترسۆ جە یەزدان پاک
پادشا جە لام وێنەی مشتێ خاک

جەولان دا بە ئەسپ بێ سەبر و ئارام
ڕاهی بی بە عەزم ڕای زابول مەقام

واتن پادشا مەست شەرابی
لادی توندی کەرد، تۆیچ بێ دەماخی

چەند پەهلەوانان مەجلیس نشین بی
یەکایەک مەحبووس خاتر خەمین بی

واتن بە گۆدەرز تۆ ڕەهنمایی
ئەرکان دەوڵەت پای تەخت شایی

واچە کـەیکاوس مـەر سـەرسـامـەنی؟
دێوانەی کـەم هۆش، بێ عـەقڵ و فـامـەنی!

ڕۆستەمت پەی چێش کەردەن خاتر تەنگ؟
مـینای تـەخت وێت پارە کـەرد وە سـەن

گـۆدەرز چون شنـەفت نـەکـەرد مـدارا
ئامـا نـە پای تـەخت پادشـای دارا

واتش: پـادشـام نـەداری خـەبـەر
یەکێ چون ڕۆسـتـەم شـێـر پڕ هـونەر

چەند کـێـشـا پـەرێت جـەفـای فـەراوان
چەنـد جـادوو بـە تـێـغ هـینـدی شـکـاوان

چەند کـێـشـا پـەرێت تـەپڵ بەشـارەت
چەنـد گـەنج شـاهـان ئاوەرد بە غـارەت

چەند نۆبـەت بە جـەنگ شـای ئەفراسـیاب
جـە هـوون مـەردان زەمـین کـەرد ئاب

ئـیـسـە جـە لای تـۆ پـوچ و بێکارەن؟
مـایەش حـەرف سـارد، خـەڵاتش دارەن؟

پادشـا شنـەفت ئامـا نـە جـای وێش
کـیـاسـت ئەو دمـای پەهـلـەوان پێش

عـومـرم ڕۆسـتـەمـەن سـام نـەریمان
من جـە گـوفـتـەی وێم هـابیم پەشـیـمـان

گـۆدەرز و بەهـرام فـەرهـاد و قـوباد
شـیـدوش و شـاپور، گـورگین مـیـلاد

توس، فـەریبـورز چەنـی کـەسـتـەهەم
چـەند کـەس دلێـران ڕاهـی بین وەهـەم

یاوان بە ڕۆستـــەم یاران گـشت تەمـــام
بە شـــەرت قـــانوون کـــەردشـــان ســـەلام

واتن: بە ڕۆســتـــەم ئاخــر یە چێـشـــەن؟
تۆ جـــە شـــای ئێـران خـــاترت ڕێشـــەن؟

ســـوار گـــران بەرگـــوزیدەی جـــەنگ
بێ تۆ عـــومـــرمـــان نەبۆ یەکـــدرەنگ

دلێـــران پەرێت گـــرد خـــاتر تەنگەن
هـامـــســـەران زویر مـــات بێـــدەنگەن

باش بالا دەست، جـــەنگی دلێـــران
گۆش مـەردۆ وە حـەرف پادشـای ئێـران

پادشـــا بێ هـۆش مـــەست تریاکـــەن
لادی توندی کـــەرد مـــەگـــەر چ باکـــەن؟

ڕۆستەم وات گۆدەرز ساحیب عەقڵ و فام
وەســـەن حـــەرف پوچ واتەی ناتەمـــام

من و سـیـدق ساف ئیـقـرارم کـەردەن
هـەنی جـــەی دەمـــا تـا بە ڕۆی مـــەردەن

هـەر تاکـــە زیندەم نە ڕووی ڕۆزگـــار
پەژارەم جـــە دەین دیدەی شـــەهریار

ئەمن گـورز و تێغ ڕەخـشـم جـە لامـەن
چ پەروام جـــە قین کـــەیکاوس شـامـــەن

گـۆدەرز هەم جـە نۆ ئاما بە گـوفـتـار
وات ئەی پەهلەوان عـەرسـەی کـارزار

هـەرچی (...) واچی ڕاســـتـــەن تـەمـــام
بەڵێ حـەرەف ئێـدەن ئاخـر سـەرئەنجام

ئێــرانـی مـــەدان تەعنەی بـێ حـــەســاب
مـەواچان ڕۆسـتــەم تەرسـا جـە سـوهراب

ڕۆسـتـەم چون شنەفت سـاکن بی جـە قین
تـەرســا جـــە تـانەی واتـەی مـــەنا و مـین

خــــاتر گـــــۆدەرز ئاوەردش بـە جــــا
گـــێـــڵاوە ئـامـــا وە پای تـەخت شــــا

پـادشــا شنـەفت ئـامـــا وە پێــشــواز
وات مـن حـــەرفــێم وات تۆ بکێــشـی نـاز

شـــاهیت دا وە من، منت کـــەرد وەشـــا
مـــــەبۆ تـا وە ســـــەر، ســـــەریش وە ڕا

وە فـــەرزەندیم گــرت، دەست بە دامـــانت
لادی توندیم کــــەرد جـــە دێر ئـامـــانت

ئێـســـە پەشــیـــمـان خــاتر خــەمـینم
نـەمـــەندەن پەرێت ڕەنگ نـە جـــەمـــینم

ڕۆســتـــەم وات: ئەی شــا گـونا کـارەنان
ببـــەخـــشـم ئەمن شـــەرمـــەســارەنان

هەر تـاکـە زیندەی ســەر ڕووی بیـســاتم
بەندەی کـەمـتــەرەین ئیـسـتــادەی پاتم

منیچ یەکـێنـان جـە گـەردەن کـەشــان
جـە غـوڵام گـونا جـە خـواجـە بەخـشـان

ئەربدۆ تـەوفـــیق پادشــــای جـــەبار
پەری تۆ سـوهـراب مـەکـێـشـون بە دار

ئەو کـە دەعوای تەخت کەیکاوس کـەردەن
جــا مـــــەردەنـەن هەر مــــەبۆ مــــەردەن

شـــا وات بـۆ ئەمــشـــۆ جــامێ بنۆشــیم
ســەحــەر بەرگ خــەشم غـەزەب بپـۆشـیم

ئەوەنـد بکێــشم ســپـــای بێ شـــومـــار
دنیـــا وە ســـوهـراب جــەنگی ببـــۆ تـار

ڕۆسـتــەم چەنی شـا ڕوو کـەرد بـە ئەیوان
زەمــــزەمــــەی ســــازان یاوا بـە کـێـــوان

مـەیل کەردەن بە جـام بادەی عـەنبـەر فـام
گــــۆش دان بـە ڕازان دلێـــــران تـەمــــام

ئەو شـــەو تا ســەحــەر یاران ســەراســەر
گــــــۆش دان بـە ئـاهـەنـگ ڕازان دڵبـــــەر

***

٩

لەشکرکێشانی کەیکاوس شا بۆ شەڕی زۆراب

ســـەحـــەر چـوون خــێــزا شــۆڵەی ئـافـتــاب
شـــا فـــەرمـــا بـە توس بـە تـەئجـــیل و تـاب

وێت چەنـی گــــۆدەرز عــــەلـەم وەپا کــــــەر
ســەف ســەف سـواران جــەنگی جـیـا کـەر

چابوک دلێـــــران ســــــەد هـەزار ســــوار
ســـان دا نـە پای تەوق، خـاســـەی شـەهریار

لـەشکـر نـویســــان عــــاجـــز بـین جـــە نـام
قـــەڵەم هەم نـەمـــەند، کــاغـــەز بی تـەمـــام

فــــەرمـــــا بـە گــــەنجـــــوور دارای خـــــەزێنە
وا ئەســـپــــەر بەخـــشـــا، مــینای ســـەد وێنە

سـواران شـا فـەریدوون فـەڕ
سـەراسـەر پۆشـان جـامـەی ڕەخت زەڕ

دانە تـەپڵ کـوس ڕاهـی بی وە جـەنگ
جـەهـان بی یەکسـەر، زوڵمـات شـەو درەنگ

ئارۆ هـەر چەند سـەنگ نە ڕووی سـارا بی
جـە پۆڵای هـەفت جـۆش کـوە خـارا بی

یەکـسـان بی جـە سم سـواران وە گـەرد
بەردش پەی گـەردوون گـێج مـەداو مـەبەرد

سێ ڕۆ تا شـەوان کـەردشـان یەلغـار
یاوان وە قـەلعـەی ڕای سـفـید حـەسـار

هـەوا بـی تـاریک چەنـی گـەرد تـیـر
ڕووی جـەهان زوڵمـات بی بە دەریای قـیـر

جـەو تەرەف هومـان جـە باڵای حـەسـار
نگا کـەرد جـە دوور پەیدا بـی غـوبار

شی وە لای سـوهراب سـەراسـیمـە ڕەنگ
واتش پەهلـەوان نیـیـەن جـای درەنگ

سـپـای بێ سـامـان ئامـان جـە ئێـران
سـپـەهدار کـاوس شـای دەنگ دلێـران

فـرێ مـەترسـون خـاترم ڕێشـەن
جـە سـپـای عـەزیم دڵ بە ئەندێشـەن

سـوهراب وات: هومـان چە وەخت خـەمـەن؟
ئەرسـەد کـەیکاوس سـپـاش عـەزیمەن

وە یـەزدان پـاک بەنـای لامـەکـان
گـردین بە دەسـتم مـەبان وە بێ گـیـان

زەڕەی خـــۆف نـەکـــەرد نـەوەی نـامـــدار
شـی وە بـورج بـەرز بـاروونـەی حـــەســـار

دیا وە لـەشـکر ســـپـــای ئـێـــراندا
وە خـــەیمـەی ســـەدڕەنگ، دەنـگ دلێـــراندا

تـەمـــام دەشت کـــوە هـامـــوون پۆشـــا بـی
جـە نەرعـــەی ئەسـپـان زەمین جـۆشــا بی

چەنـد هـەزار بەیداخ ســەرکـێـشـان بـە ئـەوج
ســەحـرا و ســەرزەمـین لەشکر مـەدا مــەوج

پڵنگان جــە کـوە یـەکـســەر سـتـێـزان
شـێـران جــە فـــەریاد لـەشکر گــورێزان

فـــەرمـــا تـا هـەجـیـر حـــازر بی جــە لاش
ســوجـدەی زەمین بـەرد نە ڕووی خــاک پاش

ســەرتاپاش خــەریک حــەڵقــە کــەمــەند بی
گــەردەنش بە تەوق ســەد حــەڵقــە بەند بی

سوهراب وات: هەجیر خەستەی پەشێو حاڵ
ئـارۆ فـــەراوان مـــەپرســـون ئەحـــواڵ

جـە گـیـو جـە گـۆدەرز جـە بـەهرام جـە توس
جــە ڕۆســتــەم زاڵ جــە شـــا کــەیکاوس

جـــە تـوخـم گــــۆدەرز جـــە ئـەولاد ســـام
هـەر چی مـــەپرســـون ڕاست واچە جــە لام

ئەگـــەر تۆ مــەبۆت کـارت بۆ خــوەشـتــەر
هـەر چی مـــەپرســـون ڕاست جـــوابم دەر

ئـەگـــەر ڕاست واچی ڕاست مـــەیۆ نـە ڕات
ئـەگـــەر بـەد مـــەواچی بـەد مـــەیۆ نـە ڕات

هەجیر ئێد شنەفت ئاما نە گوفتار
واتش ئەی جەوان نەوەی نامدار

هەر چی مەپرسی جە پەهلەوانان
پەنەت مەواچون چون دەفتەروانان

***

١٠

هەواڵپرسینی زۆراب لە هەژیر

پەرساش ئەو خەیمەی نیلینگی زەرباف
تیرەک زەڕ ستوون ئەبریشەم تەناف

چەند فەرشی زەرباف دیبای چینیکار
وستەن نە مابەین کورسی زەرەنگار

خەیلێ چادرەن بێ شومار بە دەو
جوملە حازرەن نە پای تەخت ئەو

نشتەن سپەهدار سەر بە تاجەوە
سەرمەستەن وە بان کورسی عاجەوە

جە لای دەست ڕاست تا وە پای عەلەم
سەف سەف سواران جەنگی بیەن جەم

ئەو سام سەهمناک فرێ سامداران
نام ئەو واچە فەری نامداران

هەجیر وات: خەیمەی کەیکاوس شاهەن
ساحب بەزم ڕەزم تیپ سپاهەن

پەرساش ئەو خەیمەی سورخ ئەتڵەس فام
تەناف تای خەیات ستوون سیم فام

ســــتـــــوون نـوقـــــرەبـەنـد ئـاڵای زەڕوەرەق
مـــەدرۆشـــۆ نە تـەرح ســـتـــارەی شـــەبـەق

ســـەر عـــەلـەم نـە تـەرح کـــەڵڵەی ئـەژدەهـا
کـــاڵاش قـــیـــمـــەتی دیبـــای پڕ بـەهـا

نـە پای عـــەلەمـــدا نیـــشـــتـــەن جـــەوانێ
ســـەف پێکان جـــە لاش چـەند پەهلـەوانێ

واتش: ســـپـــەهدار ســـپـــای لـەشکرەن
نـامـش مـــــــــەوانـان تـوس نـەوزەرەن

پـەرســـاش ئـەو خــــەیمـەی زەرد لاجــــەوەرد
تیـــرەک زەڕ ســـتـــوون پـەنجـــە وەش پەیکەرد

بـەیداخێ کـــێـــشـــــان پەیک نەهـەنگ وار
حـــاشـــیـــەی بەیداخ دیبـــای کـــەس نـەدار

زەمـــزەمـــەی ســـازان ســـەدای کـوس جـــەنگ
بەر مـــەیۆ جـــە ســـۆز جـــە خـــەیمەی گـوڵڕەنگ

وات: خـــەیمەی گـــۆدەرز ســـام ســـەهـمناک
جــــە ڕەزم شــــێـــران هیچ نـەدارۆ باک

شـێـران ســـەر ئـەفکەند خـــاشـــاک پاشـــەن
فـــەرزەندان هـەفـتـا هـەفت کـەس جـــە لاشـــەن

پـەرســـاش ئـەو خـــەیمەی ســـورخ گـــوڵناری
ســـتـــوون نـوقـــرە بـەند لاجـــەوەرد کـــاری

تـەنـاف ئـەبریشــــــەم تیـــــرەک دانـە بـەند
بەند کـەردەن بە ناز چەند حـەڵقـەی کـەمـەند

ســـەر عـــەلـەم چـوون مـــار زەنـەندەی تـەوار
نـە دەورش مـــــــەدران ســــــواران هـەزار

واتش خـــەیمەی گـیـو خـەنجـەر گـوزارەن
فــــەرزەند گــــۆدەرز هـەم نـامــــدارەن

دامـــاد ڕۆســـتـــەم شــیـــر پڕ زاتـەن
کــوشندەی دێوان ســەر ڕووی بیــسـاتەن

پەرسـاش ئەو خـەیمەی سـاف سـفـیـد ڕەنگ
سـەف بـەسـتـەن تێـدا ســواران جـەنگ

تەناف ئەبریشـەم سـەرسـتـوون جـە سـیم
سـاخـتـەی ئوسـتـادان نادرەی قـەدیم

جـوانێ جـە تـەرح گـوڵ خـونچـەیی ناز
گـۆش دان وە ئاهـەنگ سـەدای سـۆز سـاز

تـاوس پـەڕ پـێـکـان نـە دەوران تـاج
وێش نشـتـەن وە بان کـورسی چووب عـاج

واتش فـــەریبـــورز زەڕین کــــولاهـەن
گــوزیدەی شـێـران فـەرزەند شـاهـەن

پەرســاش ئەو خـەیمەی دێز دیبـا ڕەنگ
قـەتارە ئەسـپـان چەنی گـورز جـەنگ

بەسـتـەن نە دەورش یەکـایەک تەمـام
چەنی چەند ئەسـپـان مـەرسـەع لجـام

بـەیداخێ جــــە تـەرح چـناران بـەرز
سـەرکـێـشـان بە ئەوج سـەمـاوات ئەرز

سـەر عـەلەم جـە تەرح کـەڵلەی شـێـر نەڕ
مـەشنیـۆ وە باد ئالآی سـوب سـەحـەر

وات: خـــەیمەی بەهـرام نەوەی گــۆدەرزەن
دەنگ نیـک نامـــیش نە عـــالەم بەرزەن

پەرسـاش ئەو خـەیمەی زەرپەفت خـارا
حـەیرانەن چوون چەتر جـەمـشـید دارا

کـەنارش زەرپەفت حـاشـیـەش گـوڵنار
کـاڵای قـیـمـەتی مـەتای کـەس نەدار

سـتوون چووب عـاج ئاراسـتـەن جـە زەڕ
نم دادەی گـوڵاب مـشک ئاهوو بەڕ

بەیداخێ نە دەور خـەیمەش مـەلەران
سەر کێشان بە ئەوج سەحفەی ستاران

نشـتـەن بە زەمین بە خـاتر گـوشـاد
کـەیانان کـەی نمەیۆش وە یاد

وات: خـەیمەی بێـژەن باشی ئێـرانەن
دوخـتـەرزای ڕۆسـتـەم توخم شـێـرانەن

پەرسـاش ئەو خـەیمەی سـەبز نیلرەنگی
سـەر عـەلەم جـە تەرح ئەژدەهای جەنگی

مێخ دامان جە سیم، سەرستوون جە زەڕ
ئەسـەر ئوسـتـادان ئاراسـتـەن وە فـەڕ

تەناف ئەبریشـەم کـەشـیـدەن بە تاب
تـیـرەک دانەبەند، نم دادەی گـوڵاب

نە دەورش کـێـشـان پەردەی بێ شـمـار
بەسـتـەن بە سـەد تەرز تەنافـان هەزار

جـوانێ وە بەرگ ڕووی مـەیدانەوە
وە گـورز و گـۆپاڵ بێ سـامـانەوە

تەکـدان وە کـورسی وێنەی شـێـر مـەست
غـوڵامـان جـە لاش دەست وە بان دەست

ڕەخـــشـێ نـە مـــابـەین خــــەیمـەش دیـارەن
عـــــەنـان ســــــورمــــــە دۆز زینش تـەیـارەن

چەند حـەڵقـەی کـەمـەند سـاخـتـەی چەرم خـام
بـەند کـــەردەن وە زین، چـەم وەردەن تـەمــــام

ســـیـــلاح ڕۆی جــەنـگ بە وێش ئاراســـتـــەن
خـــەفـــتـــانش وە چـەرم بەوران ئـاراســـتـــەن

ئەو مـەرد و ئەو ڕەخش ئەو حـەڵقـەی کـەمـەند
جـــە ئێـــرانیـــان ئـەوم کـــەرد پەســــەند

ئـەو ســام ســـەهـمـناک فـــرێ ســامـــدارەن
نـام ئـەو واچـە گـــــــران نـامــــــــدارەن

نـــام ئــەو واچـــە هـــەرچـــی نـامــش هـــەســت
نـەبـا بـە دەســـــتـم زووتر ببــــۆ قـــــەست

هـەجـیـــر گـــۆدەرز شـــووم شـــەرمـــســـار
بە مـــەکـرو ئەفـســوون ئـامـــا وە گـوفـتـــار

واتـش: ئـەی ســــــوهـراب خـــــاتر زویـرم
نـامش نـەمـــەندەن ئـەســـڵـــــەن جـــە ویرم

هـەر ئێـــد مـــــەزانـۆ پڕ زۆر و ســــامــــەن
وە تـازە جــــە مــــوڵک بوخــــارا ئـامـــــەن

چـەنـی چەند هـەزار جـــــەنگی دلێـــــران
ئـامــــان وە ئیــــمــداد پادشـــــای ئێـــران

سوهراب وات: ئـەی مـەرد شـوم دڵ جـە سـەنگ
نمەز کـــۆن ڕۆســـتــــەم پەهلـەوان جــەنگ؟

ســـەرا پەردەی چەتر خـەیمەگـــاش کـامــەن؟
ئاخـــر جـــە کـــام لاش، مـــاواو مـــەقـامـــەن؟

وات: شین وه گـەشت باغـچـەی عـەجـەب تەرز
نشـــــتـــــەن نە پای چـەتر چنـاران بـەرز

گـــۆش دان بـە ئاهـەنگ نەغـــمـــەی نـەهانـی
نامـــان وه ئـیـــمـــداد ســـپـــای ئێـــرانی

سـوهراب وات: چە وەخت وادەی گوڵ گەشتەن
ســـەراســـەر بەتـاڵ ئەر ســـەد بەهەشـــتـەن

هـەر جـا شــەهرێ هـەن دارۆغـــە تێـــشـــەن
کەمـەر بەسـتـەی جـەنگ گشت تاعەت کێشـەن

یـەکـێ چـون ڕۆســـــتـــــەم ئـەو پـەهلـەوانـە
دیارش نیـــیـــەن جـــە ســـپـــا و ســـانـە

یـــەقـین مـــــــــــــەزانـۆن ئـیـنـە ویـانـەن
ســـەراســـەر حـــەرفت مـــەکـر و ئەفـســانەن

ســـــــوهـراب وات پـەنـەش: ئـەرێ پـەهلـەوان
هـەر چـەند جـە ڕۆسـتـەم من پـەرسـام نشـان

هـەر چـەند کـــە پەرســـام تۆ ڕاست نـەوات
مـــەبۆ تا هـەفت ســـاڵ زندان ببـــۆ جـــات

هـەجـیـــر گـــۆدەرز شـــووم شـــەرمـــەســـار
فـــرێ جـــە دڵدا وێش کـــەرد گـــرفـــتـــار

وێـش بـە وێـش مـــــــەوات ئـەی پـەهلـەوانـە
فـــرێ جـــە ڕۆســـتـــەم پەرســـا نیـــشـــانـە

ئـەرمن نیـــشـــانـەی ڕۆســـتـــەم بدۆم پێش
نـەکـــەروم پـەنـهـــان ڕاست بـواچـۆم پێش

مـــەبادا جـــەی حـــەرەف ئاخـــر ســـەرئەنجـام
زەرەر بـۆ پـــەری نـــەوەی زاڵ ســـــــــام

هەر ئێد خـاسـتـەرەن نەکـەروش عـەیان
وێم بدۆم وە تێغ پەژار بۆ جـه گـیـان

بابۆی من گـۆدەرز خـەنجـەر گـوزارەن
فـەرزەندان هەفـتـاد هەفت نامـدارەن

بە غـەیر جـه ئەولاد تایفـە و خـوێشـان
تەنیـا لاشـەی من نەبۆ دڵێـشـان

وات: سـوهراب، کـەم تەرس، نە بیـرم نە وەر
پندار کـە پەیدا نەبیم جـه مـادەر

یـه چـه ویـانـه دڵ نـەوازیـیـەن
ئاخـر مـەکـێـشم یە خـۆ بازییـەن

ئەگـەر جـه کـوشـتم تەقـسـیـر بکەری
نامـەرد ئەو کـەسـە خـودا نا قـەبری

سـوهراب ئێد شنەفت غـەزەب کـەرد خـەیاڵ
خـرۆشـا بە خـەشم، شـادی کـەرد بە تاڵ

دەست پێکا وە پشت مـەرد هەرزەکـار
هـەوا داش نە بورج باروونە حـەسـار

هیچ نامـاش بە چەم سـپـای کـاوس شـا
زەرەی خـۆف نەکـەرد، ئامـا نشت بە جـا

جـەو تەرەف چون چەتر شـاهی بەپا بی
شـەو ئامـا کـاوس مـەجلیس نیـا بی

بوزورگـان نە بەزم خـاسـەی شـەهریار
مـەیل کـەردەن وە جـام بادەی خـوەش گـەوار

***

١١

چوونی ڕۆستەم بۆ خێمەی زۆراب و کوشتنی ژندەڕەزم

ڕۆستـەم وات: بە حـوکم پادشـای ئـەعزەم
مـــــــەبۆ پـەهـلـەوان بـوینـون وە چـەم

مــــوشــــۆن بوینـون یـە چە ســـــوارەن؟
یە پـەی چێش ئامـــان، یا خــود چکارەن؟

بـەرگ شـــەو ڕەنگی نـە وەر مــــەکـــەرون
ئەمــشـــەو وێم وە پای تەخــتش مــەوەرون

هـۆڕێزا وە جـــــەخت نـەوەی زاڵ ســــام
پـــەنــا بــەرد وە زات بــەنــای لا یـــەنــام

شـــەو ڕەنگیش پۆشــا تـورانی دەســـتـــور
ڕوو نیـــا نەو دەشت زوڵمـــات دەیجـــور

تەکـــدا وە قــشـــون بـیٚ خــۆف و ئەندێش
لادی نـگـا کـــــــــەرد پـەهـلـەوان پـێش

دیش کــــــە بـەزم ڕەزم توران بە تـابـەن
ســـوهـراب هەر نـە فکر جـام شــــەرابـەن

جـــە لای دەست ڕاست هومـــان نیـــا بی
جـــەو لاش بارەمـــان مـــەجلیس نیـــا بی

چەند کـەس دلێـران جـە بادە سـەرمـەست
حـــازر بـین جـە لاش دەست وە بـان دەست

بـە باڵا چـون ســـام ســـەنگین ســـوار بـی
بە هـەیبـەت چـون شـێـر جـویای شکار بی

ڕۆسـتـەم عـەجـەب مـەند خـەیلیٚ نگا کەرد
واتـش: ئـەی یەزدان تاک دنیــــای فـــەرد

به دەست و باهۆ چون من مـــــەنمانۆ
خەنجەر نە ڕووی چەرخ هەفتەم مەشانۆ

بە بالا وێنەی ســــــام نەریمان
حەیران بی وەنەش، پێش نەمەند ئیمان

بەڵێ چون ســوهراب جــە توران زەمین
کەمەر بەست بە چەنگ، ئامان بەزم کین

دایەش زندەڕەزم چەنەش کـــیـــانا
فــەراوان جــە لاش نەســیــحــەت وانا

واتش ئامــــانت مـــەشی بە ئێــران
مـــــەیاوی نەزد جــــەنگی دلێـــران

لازم کـــەیکاوس شـــای ئێــران زەمین
ماوەرۆ پەی جەنگ سپای سەهمگین

ئارۆ مـــەعـرەکـەی جــەنگ شـێــران بۆ
هەیاهووی نەبەرد دەنگ دلێــــران بۆ

ئەر ڕۆســتــەم جــە دوور مـەوینی وە چەم
لادی شـــۆ بە لاش تۆ بە خـــاتر جـــەم

خـــەیلێ ســاکن بەر تۆ نە خــاک پاش
نیشانەی فەرزەند عەرز کەرە جە لاش

چونکە بە تەقــدیر پادشــای بێــبــاک
بە دەست ڕۆستـەم، سوهراب بۆ هەلاک

ئەو شـەو کە ڕۆستـەم قسمـەت ئاوەردش
تەماشای سوهراب جەنگی مەکەردش

ناگــا جـــەو دەمــدا خــێــزا زندەڕەزم
بە تاو و تەعـــجــیل هورێزا جــە بەزم

جـه مـەسـتی شـەراب بادەی بۆ عـەنبـەر
هـیـچ نـەبی وە فـــام نـاگـــا شـی وە بـەر

خــەیلێ نگا کـەرد شـەخسـێ دی وە چەم
مـــەدران نە پـای چەتـر بێ دەنگ و مـــاتەم

هەر چەنـد زندەڕەزم لێش پەرسـا ئەحـواڵ
پـێش نـەدا جــــواب نـەوەی تـوخـم زاڵ

هیـچ نەدا جــواب چەنەش نەکـــەرد دەنگ
زندەڕەزم جـە خـۆف هورگـێلا جـە ڕەنگ

کـەمـەربەندش گـرت، کـێشـا بێ ئـەندێش
ڕۆســــتـــەم وە غـــەزەب پـانیـــا وە پێش

مـشـــتێ دا وەنەش بـە غـەزەب ڕۆســـتـەم
ئـامـــا وەلادا مـــەغـــزش کـــەفت نـە دەم

خــەڵتـان بی نە خـاک چـون سـەنگ خـارا
پەژار بـی جـە گـیـان جــە خــەم بی دارا

هـومـــــان هـۆرێزا چـەنـی بـارەمـــــان
دیشـان زندەڕەزم کـەفـتـەن وە بێ گـیـان

پـەوســـە بێ تەقـــدیر بەنـای بـان ســـەر
فــــــەرزەنـد جــــە بابـۆ بوینـو زەرەر

ســەرسـام بین سـەرسـام یە کـار کێ بۆ؟
جـــــە گـــــەردش چەرخ، دەوران بـێ پۆ

واتـشـــان: ســـوهراب تمـەز کێ کــەردەن
تۆ ســـەلامـــەت بـای، زندەڕەزم مـــەردەن

سـوهراب ئێـد شنەفت سـیـا بی جـە قـار
پەژار بی نە جـام بادەی خـــوەش گـەوار

ئاما نگا كەرد خەیلێ عەجەب مەند
جە مەرد پڕ هۆش دانای هونەرمەند

كەفتە بی نە خاك چون مینای بێ گەرد
ڕەنگ زەرد زایف، جەمین لاجەوەرد

واتش ئەی یاران ئەمشەو تا سەحەر
چەند كەس جە مەردان جەنگی پڕ هونەر

بگێلان جە دەور لەشكر وە بێ خەم
چون عەسەسداران بداران وە چەم

گورگێ بە دزدی مێشێ مەورۆ
مەر من مەردەنان حەقم بوەرۆ

سەحەر بە تەوفیق دانای خاس پەسەنت
هەر كەس ئێد كەردەن ماوەرۆش بە دەست

پەری زندەڕەزم نەبان خاتر تەنگ
پی تەورەن گەردوون چەرخ مینای ڕەنگ

ئەوسە چون ڕۆستەم شی بە دماوە
یاوا بە ئوردوو، گیو دی جە ڕاوە

گیو هەم پەهلەوان پایتەخت شا بی
بە شەو پاسەبان ئێران سپا بی

دەستدا بە شمشێر پەی ڕۆستەم تاودا
پەهلەوان چون دیش شناساش دەرجا

ڕۆستەم شناساش گیو سەركەشەن
بە شەو كێشكچی، دڵ بێ ئەندێشەن

واتش: نەكەردی نووری دیدەی من
سوار گران بەرگوزیدەی من

گیو پەرسا ڕۆستەم جە کۆ بییەنی؟
وە تەنها سوار بە کۆ شییەنی؟

واتش تماشای سوهرابم کەردەن
کەمەر بەستەی جەنگ جە مەردان مەردەن

وە بالا جە تەرح نەوبەر نمامەن
چمان هەر جە توخم ئەولاد سامەن

حەیف کە پەهلەوان توران ولاتەن
ڕۆحش نە قەیران یەومەل مەماتەن

مەزانو نە ڕووی ئەبر شمشێر مەشانۆ
حەیف بە دەست من بێ سەر مەمانۆ

خەیلێ پەری گیو حەکایەت مەکەرد
لوا وە جای وێش دەروون پڕ جە دەرد

سەر نیا وە گورز، شی نە جامەی خاب
ئەو شەو نەنۆشا پیاڵەی شەراب

***

١٢

شەڕی نێوان زۆراب و ڕۆستەمی زاڵ بۆ جاری یەکەم

سـەحـەر چوون خـرووس وانا بـە ئاهـەنگ
دڕیا پـەردەی تـار زوڵـمــات شـــەو ڕەنگ

سپـای خـوەر بە ئـەمر دارای سـەمـا و ئەرز
عـــەلەم دا نـە بـورج کـــۆســاران بـەرز

خـێـزان خـرۆشـان جـەرگـەی سـپـاهـی
ژەنیـــا تـەپڵ کـــوس بـارگـــەی شـــاهـی

بێـدار بی جـــە خـاو سـوهـراب جـەنگی
وێش پۆشـــا وە دەرع دێبـــای فـــەرەنگی

سـیـــلاح ڕۆی جـەنگ هەرچی بی تـەمـام
نـام یـەزدان بـەرد پـۆشــــا بـە ئـەندام

پا نیـــا وە ئـەسب جـــەهـانپـــەیماوە
ڕوو نیـــا وە تیپ ئێـــران ســـپـــاوە

یاوا وە ئـوردوو، کـــەس ئامـــاش نـەوەند
هەشـتــاو دوو مـێخ چەتر کـاوسش کـەند

بـوزورگـــان نـە دەور خــەیمەی شـــەهریار
گـــوریزان جـــە تاو پـەهـلـەوان کــــار

کێشا بانگ سـەخت نەعـرەی سـەهـمناک
زەهـرەی دلێــران جــەنگی مـــەبی چاک

واتش کــــەیکاوس ئـەر پادشـــــانی؟
ســالار ســـەرهـەنگ ئێــران ســپـــانی؟

بۆ نە ڕووی مـــەیدان ڕەزمـگای شـێـــران
نگا کـــەر نـەبـەرد جــــەنگی دلێـــران

من سـوگـند بـه زات بەنای بێ تەناف
ئارۆ نـه مـەیدان مـەعـرەکـەی مـەسـاف

تـا جـه خـەیمـەی وێت نـاوەرۆت وە بەر
نه کێشـوت نـه خـاک سـپـای پڕ خـەتەر

شـەو نـه پای بەیداخ نەکێشـوت بە دار
نـەشـۆم وه جـای وێم نـەگـیـرۆم قـەرار

کـەیکاوس چوون دی گـیـوش کـەرد ڕەوان
وات ڕۆسـتـەم بیـۆ چوون پەیک دەوان

ئامـان پەهلـەوان شـۆخ زبـەر دەست
کـەس نەدارۆ تاب، مەر ئـەو کـەرۆش قـەست

گـیـو چوون هانا بـەرد ڕۆسـتـەم بی سـوار
ئـەسـپـەر وست نه دۆش پەهلەوان کـار

واوەیلای عـەزیم خـێـزا بـه زاری
خـێـزا جـه مـەردان شـێـران کـاری

واتش کـەیکاوس ئەر پـادشـانی؟
سـالار سـەرهـەنگ ئێـران سـپـانی؟

بۆ نـه ڕووی مـەیدان مـەعرەکـەی شـێـران
نگـا کـەر وه زۆر جـەنگی دلێـران

من سـەوگـەند وە زات بەنای بێ خـەلاف
ئارۆ نـه مـەیدان مـەعـرەکـەی مـەسـاف

تا جـه خـەیمەی وێت نەکـێـشـوت بە دار
نەشـۆن وه جـای وێم نەگـیـرۆن قـەرار

جـەی گـفـتـوگـۆ بی نـەوەی نامـدار
کـەیکاوس یەکـسـەر لێش بریا قـەرار

واتش کــه ڕۆســـتــەم کــەی مــەیۆ دێرەن؟
لـەشکر ها خـــەریک چەنگاڵ شـــێـــرەن

ڕۆســـتـــەم چوون شنەفت واتش یە دێوەن
ســـپـــاهـی پی تـەور خـــاتر پـەشـــێـــوەن

ڕان نیـــا وە ڕەخش نـەکـــەردش درەنگ
ئامــا نە مـــەیدان پەی مــەســاف جــەنگ

ڕۆسـتـەم وات: سـوهراب کـودەک خـەرامـان
کــەفـتــەنی نە گـێج دەریای بێ سـامــان

مــسکین ســـەرسـام خـــەیاڵ پەرکــەندە
مـــوســـەخـــەر مـــەبی بە گـــورز بەندە

سـوهراب: وات ئەی پیـر جـەهان دیدەکـار
چەمـــیـدەی هیـــجـران جـەفــای ڕۆزگــار

جـــە لای عـــاقـــڵان دانای خـــرەدمـــەند
نـالایـق بـە تـۆن واتـەی نـاپـەســـــــــەند

ئـەرتـۆ چـوون دەریـایـی مـن هـەر بـادەنـان
جـــــە هونەرمـــــەندان، هـونـەر زادەنان

بـەڵێ پیـــرمـــەرد، دێوانـەی کـــەم فـــام
ئارۆ بـە کـەمـــەند ســاخـتــەی چەرم خــام

جـە مـەرکـۆبەی زین مـەکـێشـوت نە خـاک
سـینەت وە ئـەڵمـاس هیندی مـەکـەم چاک

ڕۆسـتـەم وات: سـوهـراب واتەی چەرب نەرم
خــاســتـــرەن جــە ڕاز ئاوازەی بێ شـــەرم

بـەڵێ تـۆ کـــــودەک نـادیدە ســـــاڵـی
بێ خـــەبەر جـــە ڕەزم گـــوروز و گـــۆپاڵی

هێـمـای گـەرم و سـەرد دنیـای پڕ سـتــەم
نـامــــانت بە گــــۆش، نـە دینـت وە چەم

مـن پـیـــــــــر زەرهـان نـادرەی دەورم
من شـــێـــر پڕ زات کـــوشـنـدەی بـەورم

سـتــارەی ڕووی چەرخ گـەردان کـودامـەن؟
مـــەزانۆ من زات شــێــران جــە لامـــەن

**

بینـای بێ زەواڵ شـــوکـــرمـــان پێــتـــەن
دەفــتــەرخـــانەی ئـەسڵ بە دەست وێتـــەن

وەر نە مــەل و مـۆر وەحـشـی گشت تـەمـام
مـەشنـاسـۆ فـەرزەند وێش بـە عـەقڵ و فـام

یەکێ چوون ڕۆســـتــەم دانـای دوڕ شکاف
ئارۆ نـە مـــەیدان مــەعــرەکــەی مـەســاف

بەو تـەور جـە فـەرزەند وێش بـی هـەراسـان
هەر چەند نگا کەرد کەس کەس نەناسـان

ئاخـر سـەرئەنجام سـەرکێشـان وە جـەنگ
گــــەردش ئـەیوان چەرخ مــــینـا ڕەنگ

دەست پێکا وە چووب نـەیزەی مـــووشکاو
ســــپــــەر وست نـە دۆش پـەهلـەوان داو

داشـــان وە یـەکــدا نـەیزەو گـــورز و تێـغ
جــــە زەخـم ئـەندام نـەکــــەردن درێغ

جـە مــەودای ئەڵمـاس نـەیزەی خـەتـەرناک
حـــەڵقـــە زرێشـــان مـــەڕێزا نە خـــاک

شکیـا چووی سـەنان سـەرنەیزە کـەم بی
قەترەی هوون جە فـەرق زامشـان جـەم بی

گـا گـورز و گـا تێغ گـا تیـر مـەشـانان
دلێـــــران بە زۆر زەربـەت مـــــەنمانان

دوو کۆی بێ سامان مل خشان جە جەنگ
نە ئێی بی زەبوون نە ئەو خــــاتر تەنگ

ڕۆســـتـــەم فــراوان خـــۆفش نە دڵ بەرد
واتش ئەی یەزدان تاک تەنیـــای فـــەرد

من هەر جــە تفـڵی جــەنگ ئازمــا بیم
کـــوشندەی دێوان شـــووم گـــومـــڕا بیم

چەند جــەنگ دێوان جــە لام بی ئاســـان
هەرگیـز پەی دەسـتـوور نەبیم هەراسـان

خـەیلێ فکرش کـەرد سـیـا بی جـە دەرد
جــــەولان دا بە ڕەخش پارەی ڕەنەوەرد

وە پەنجــەی پڕ زۆر کــەنەندەی مــوغـــار
گـــرتش کـــەمـــــەربەند نەوەی نامـــدار

زۆردا بــە ئـەنـدام بـازوی بـێ ئـەنـدێـش
کـێـشـــا، نەخـشـــا، نە ڕووی زین ویش

نۆبەی سـوهراب بی گـورز کـەردش نگار
ڕەخش دا بە زانو کـــەردش نگوونســـــار

جــە زۆر بازوش قـــەڵخـــان بی وە گـــەرد
نەکـــــەردش ئەندێش نە ناڵا جــــە دەرد

واتش چون جــــە زەرب گـــورزم نەناڵی
بێـــشک ڕۆســـتـــەمی جـــە توخم زاڵی

پەوســـــە مــــــەواچان پـیلـەتـەن تـۆنـی؟
جـــــە ئـەولاد زاڵ هـونـەر بـێ شـــــۆنـی؟

وات ئـەرتـۆ بگـنـی بـە چەنگ ڕۆســـــتــــەم
هــەنــی زیـنـــدەگــی نمــەویـنــی وە چــەم

هیـچ نامـاش نـە گـۆش قـسـەی فـەرزەندش
نـەکـــەردش قـــەبـووڵ گـــوفـــتـــار پـەندش

ڕۆســــتــــەم پەهـلـەوان پڕ زۆر و ســـامـــەن
کـــەی چوون من جـــەنگ تـۆ ناتـەمـامـــەن؟

جـــە لای پیلـەتـەن مـن کـــــەمــــتـــرینـەم
نـالایـەق وە تـێـغ مـــــــەیدان کـــــــینـەم

ســـاکـــا گـــورز و تێـغ هیـچ نامـــا بە کـــار
غـــەمـین بی بـە جـــەور جـــەفـــای ڕۆزگـــار

ئـاخـــــر بـە مـــــەیلان جـــەهـان ئـافــــەرین
هەر دوو جـــە ئـەســـپـــان ئـامـــان بـە زەمین

پێـچـان وە ڕووی زین حـەڵقـەی کـەمـەربـەند
وسـتــەن وە ڕووی خـاک کـەمـان و کـەمـەند

لجــام ئـەســـپـــان بەســـتـــە بین وە ســـەنگ
حـــەڵقـــە زریێشـــان پـارە بی جـــە جـــەنگ

بازهـەم وە کـــوشـــتـی گـــرتشـــان کـــەمـــەر
دوو پەنجــــە وە قـــەهر وە یاران یەکـــســـەر

وە عـــــەزم کـــوشـــــتـی دەست وەهەم بـەردن
تـەن و گـــیـــان بـە زات یەزدان ســـــپـــەردن

لادی جـــــە مـــــەیدان کــــەس نـەبی دیـار
دلێـــران ســـەرســـام ســـەراســـیـــمـــەوار

جــــــەوان بە تـەوفـــــیق بەنای لایـەنام
کـێـشــا کــەمـــەربەند نەوەی زاڵ ســام

بەردش، ئاوەردش خـەسـتــەی دڵ غــەمین
هـەوادا نە خـــاک ســیـــای ســـەرزەمین

ئامــــا وێنەی شــــێـــر دڕندەی شکار
نشت نـە ڕووی ســـینـەی پـەهلەوان کـــار

دەســتــپـێکا وە تێغ حـەربـەی سـەهمناک
ســینەش بە ئەڵمــاس هیندی بکەر چاک

ڕۆستــەم وات: سـوهراب بەور بێ ســامـان
حـــەرفـێ مـــەواچون مـــروەتـەن ئامــــان

مـــەویر جـــە قـــانوون گــەردەن فــەرازان
وەخـتـێ جـە مــەیدان کـوشـتـی مــەبازان

هـەر کـــەس ئەوەڵ بار مـــەبۆ ســـەرنگوون
مـەبخـشـاش نە ڕای کـارسـاز بێچـوون

وەختێ دووهەم جار وسـتی نە ڕووی خـاک
ئەوســا بە ئـەڵمــاس ســینـەش بکەر چاک

بە ســـەد مــەکـر و فـەند، حـیلەبازی وێش
خـــەلاس بـی جـــە دەست بەور بێ ئـەندێش

ســـوهراب ڕۆســـتــەمش نە مـــەیدان وەردا
بە وێنـەی وەیلان بە ســــوورەت ســـــەردا

هەر دووشـــان خـــەریک خـــاتر پـەرێشــان
ڕووکـــەردن بە چەتر خـەیمـەگـای وێشــان

دوو مــــەرد پڕ زات بـێ خـــۆف و ئەندێش
شـــەو ئامــا لوان هـەر یـەک نە جــای وێش

هومـــان وات: ســـوهراب ئارۆ چە کـــەردی؟
نە مـــەیدان جـــەنگ عـــیـــلاج نەکـــەردی؟

سوهراب وات: هومان بێ شەک ڕۆستەم بی
سەد گـورز دام وەنەش هێـما پیش کـەم بی

نەکـــەردش ئەندێش نە لەخـشـــا نە جـاش
زرێش ڕێزە بی بە وێنەی خـــاشـــخـــاش

بە گـورز و شـمشـێـر بە حـەڵقەی کـەمـەند
نەکـــریاش عـــیـــلاج هـیچ نـامـــا نە وەند

ئـاخـــر وە کـــوشـــتی دەست وەهەم بەردیم
تەن و گـــیـــان وە زات یەزدان ســـپـــەردیم

وە نام بێـــــچــــوون نە مـــــەیدان کـــــار
وســـتم نە ڕووی خـــاک بە ســـەد کـــارزار

ئاخـر وە ئەفـســووس بەرشی جـە دەســتم
هەنی جـە مـــەیدان کـــوشـــتی نە وەســـتم

ســـینەش بە ئەڵمـــاس نەکـــەردم خـــەتەر
بەخـــشـــام نە ڕای حـــەق بەنـای بان ســـەر

هومـان وات: سـوهراب خـەیلێ بەد کـەردی
پەری بـەخـت وێت فــــرە ڕەد کـــــەردی

تۆ ئەوت نەکـــوشـت، ئەو تۆ مـــەکـــوشـــۆ
ئاوارە ســـــپـــــات وە توران مــــــەشـــــۆ

شـێـــر بێ دەســـتـــوور کـەفـتـەن نە دامت
ڕەها دای جـــە دەست، کـــەم بین فـــامت

ئەر بدۆ تەوفــــیق دانای خـــاس کـــەست
ئەمــــجـــار پەهلەوان ئاوەردی بە دەست

به تێغ ئەڵماس هیندی خەتەرناک
مەدرەش ئامان جەرگش بکەر چاک

جەی لاوە ڕۆستەم هۆرگێلا جە دەرد
ئاما نە مابەین خەیمەی لاجەوەرد

کەیکاوس پەرسا پیلەتەن چونی؟
پەوسە مەزانۆ جگەر پڕ هونی؟

یەک تەنیا جەوان نەبەستی دەستش؟
یا بە گورز وێت نەکەردی قەستش؟

ڕۆستەم وات: ئەی شا پەشێوەن حاڵم
مەشۆ بە تاراج گورز و گۆپاڵم

خجڵ مەندەنان جە دەست یەک کەس
مەگەر خوداوەند کەرۆم فەریاد ڕەس

چەند ساڵەن چەند وەخت من پەهلەوانم
کوشندەی دێوان مازەندەرانم

نەترسام جە ڕەزم دێو جادووکار
تەی کەردەن زەمین بە تەنیا سوار

ئیسە ها خەریک یەک نەوڕەسیدەم
پەژارەم جە گیان قامەت چەمیدەم

مەر هەم خوداوەند یاری بۆ جە سەر
وەرنە جە دەستش کێ مەشۆن وەبەر

***

١٣

پاڕانەوەی ڕۆستەم لە خودا بۆ سەرکەوتن بە سەر زۆرابدا

هەتا نیمەشەو زەلیل و زەکار
مەڕێزا ئەسرین مەوات یا غەفار

بە وێم مەزانون گونە کارانم
عاسی و عوسیانبار دوور جە یارانم

بە یاڕەب یاڕەب هەر شەو بێداران
بە سەدای ئەکبەر سوبح و ئێواران

بیاوە بە داد من تەنیا باڵم
ئەگەر نیاوی پەشێوەن حاڵم

بیاوم بە داد پادشای شاهان
ڕۆژی دەهەندە جەمع گومڕاهان

بیاوم بە داد پادشای بێباک
وە تێغ سوهراب جەرگم نەبۆ چاک

مەواتش یا ڕەب فەریاد ڕەس هانا
ئەر نەدەی تاقەت نییەن تەوانا

مناجاتش کەرد ڕۆستەم بە زەکار
دۆعاش قەبووڵ کەرد ڕەب جەهاندار

***

١٤

شەڕی نێوان زۆراب و ڕۆستەم بۆ جاری دووەم و کوژرانی زۆراب بە دەستی ڕۆستەم

سـەحـەر چوون خـوەرشـیـد نە بـورج خـاوەر
سـەر کـێـشـا وە بـورج کـەیوان ئەخـزەر

دا نـە تـەپڵ کـوس سـپـای تورک چین
بانگ ڕەسـتـاخـیـز کـەفت نـە ڕووی زەمین

جـە یەکـجـا تـەرتیب ئێـران سـپـا بی
درەفش بـێ خـەوش کـەیان وەپا بـی

ڕۆسـتـەم پەی نەبەرد بێـدار بی جـە خـاو
تـەن پۆشـا وە دەرع حـەربـەی تازە سـاو

سـیـلاح ڕۆی جـەنگ هەرچی بی تـەمـام
نـام یـەزدان بـەرد پـۆشـا بـە ئـەندام

پـا نـیـا وە ڕەخـش پـەڕەنـدەی تـەیـار
ئـامـا نە مـەیدان عـەرسـەی کـارزار

جـەو تەرەف سـوهراب پۆشـا دەرع جـەنگ
ئـامـا نـە مـەیدان نـەکـەردش درەنگ

هـەر دوو سـوار بین بـێ پـەروا جـە خـەم
ئـامـان نە مـەیدان ڕوو نـیـان وەهـەم

ڕۆسـتـەم وات: سـوهراب کـوودەک خـەرامـان
کـەفـتـەنی نـە گـێج دەریای بێ سـامـان

تۆ نـە ڕاگـەی چەفت، غـەڵەت کـەفـتـە بی
وە زۆر گـورزم ئـەمـجـار ڕەفـتـەنی

سوهراب وات: ئەی پیر خەستەی پەشێو حاڵ
ئارۆ فـــراوان مـــەپرســـون ئەحـــواڵ

ئەر تۆ ڕۆســـتـــــەمی نام وێت ببـــەر
وەرنە جـــە مـــەیدان مـــەمـــانی بێ ســـەر

ڕۆســـتـــەم واتەی ئەو نەگـــرتش نە گـــۆش
جـــۆشـــا، خـــرۆشـــا، دەروون مـــەدا جـــۆش

هیچ نامـــا نە گـــۆش قـــســـەی فـــەرزەندش
نەکـــەردش قـــەبووڵ گـــوفـــتـــار پەندش

وات ئەی هەرزەکـــار ئەبلەی ناتەمـــام
جـــاهیل نادان، دوور جـــە عـــەقڵ و فـــام

یە وەخت مـــەیدان کـــوشـــتی بازییـــەن
چە جـای مـەکرو فـەند، حـیلە بازییـەن؟

دوو جـــەنگی ســـوار جـــە هەم جـــیـــا بین
جـــە کـــۆڵ ئەســـپـــان دەر دەم پیـــا بین

بە تەوفـــیق حـــەق ئەڵاهوو ئەکـــبـــەر
بازهەم وە کـــوشـــتی گـــرتشـــان کـــەمـــەر

دوو کـــۆی بێ ســـامـــان چەم وەردن بە هەم
پێـــچـــیـــان چوون پێچ مـــاران ئەرقـــەم

تەمـــامی لەشکەر هەر ناگـــاشـــان بی
چەم نە ڕای مـــەیدان تماشـــاشـــان بی

ڕۆســـتـــەم وێنەی شـــێـــر دڕندەی شکار
نام یەزدان بەرد ســـیـــا بی جـــە قـــار

ســـوهرابش کـێـشـــا، وست نە ڕووی زەمین
دەست بەرد ئەو مـــیـــان قـــەبزەی تێغ کین

هەر چەند ئەمـــان واست پێش نەدا ئەمـــان
خـــەنجــەر هۆركـێـشـــا بەور بێ ســامـــان

بە مـــەودای ئەڵمـــاس ســەر نەیزەی خـــەتەر
جـــەرگش پارە کـــەرد جـــە دڵ شی وە بەر

باڵای نەونمام، ســــاوای زەڕ ســــتـــــوون
پارە کـــــەرد وە تـێـغ ڕەنگین بـی وە هـوون

سوهراب وات: ئەی پیر پڕای دڵ جە سەنگ
من کـوشـتـی وە تێغ سـەر مـەودای خـەدەنگ

بـەڵێ تـۆ جـــــە وێت نەداری خـــــەبـەر
جـــە دەست بابۆم چۆن مـــەشی وە بەر

بابۆم ڕۆســـتـــەمـــەن شـــای کـــەمـــەر لاڵان
شـێـران جـە تاو شـەت گـورزش مـەناڵان

ئەر مـــــەبی بە مـــــورغ پەڕەندەی شکار
وە حـــەڵقـــەی کـــەمـــەند مـــاوەرۆت بە وار

ڕۆسـتـەم ئێـد شنەفت شـادی کەرد بە تاڵ
ســـەرســـام بی ســـەرســـام نەوەی توخم زاڵ

واتش نیـشـانەی ڕۆسـتـەم چیت پێـشـەن؟
پەنەم واچـە ڕاست دڵ بـە ئەندێشـــــەن

واتـش لاڵـێـــــــــوەن بـاهـوبـەنـد بـاڵ
نیـــشـــانەی ڕۆســـتـــەم نەوەی توخم زاڵ

دایەم جـــە توران بەســـتـــــەن نە باڵم
نگا کــــەردنش پەشــــێــــوەن حـــاڵم

ڕۆســـتـــــەم نگا کـــەرد دانەی لاڵ وێش
شنـاســـــا نە بـاڵ فـــــەرزەنـدە دڵ ڕێش

دەست دا نە خـەفـتـان دیبـای چینی کـار
جــە ســەر پارە کــەرد خــرۆشــا بـە زار

هـەرداش بـە ســـــــەردا بـە ئـاواز بـەرز
دیش کــە گــیــو ئامــا، بەهرام و گــۆدەرز

واتن بە ڕۆســتــەم ئاخــر یە چێــشــەن؟
پەی چێش پەی تەورە خـــاترت ڕێشــەن؟

ڕۆســتــەم وات گـۆدەرز مـەپرسـە ئەحـوالْ
فــــەرزەندە وێم بی، بیم بە کــۆی زوخــالْ

جــــە وەخت پـیــــــری وادەی ویـەردم
جگەرگـــای فــــەرزەند، وێم پارە کــــەردم

خـەنجـەر هۆرکـێـشـا وێش بکەرۆ قـەست
گیو مـەکەرد زاری، گۆدەرز مەگـرت دەست

بوزورگـان کـێـشـان خـەنجـەر جـە دەسـتش
نـاڵا پـەی فـــــەرزەند نە ئاوات وســـــتش

گــۆدەرز وات: ڕۆســـتـــەم ئەر وێت بکوشـی
چە کــەڵک مـەگـێـڕۆ، جـە دەسـتت بـەرشـی

بـەقـــــا نـەدارۆ ئەی دنـیــــــای فــــــانی
ئەر ســەد ئەو مــەردەن، تۆ وێت مــەمــانی

ئەی دنیـای خـراپ هـەر پەوسـەش کـەردەن
هەزار چوون ڕۆسـتـەم، سـوهرابش مـەردەن

گـەردوون پی دەسـتـوور نویسـان جـە سـەر
بابۆ جــــە فــــــەرزەند نەدراۆ خــــــەبەر

جـە شـاهان، هوشـەنگ، جـەمـشـیـد و دارا
کـێش نەکــەردن بەند پای سـەنگ خـارا؟

کوشی فەرەیدوون زوحاک تازی
بە مەکر ئەفسوون کێش نەدا بازی؟

ڕۆستەم وات: گۆدەرز تۆ وێت مەزانی
کێ چوون من بیەن جەی دنیای فانی؟

بە مەودای ئەڵماس هەر تاکە تاوان
جگەرگای فەرزەند جەنگیم شکاوان

مەگەر وە حوکم دەوای تاریخات
شەفای ئەی زامە بە نۆشداروو بات

هانە خەزانەی کەیکاوس شادا
نە گۆشەی سندووق ساختەی تەڵادا

ئومێد هەن جە لای گۆدەرز دانا
ئەمجار پەی ڕۆستەم مروەتەن هانا

هۆرێزە وە پا مەکەر مەدارا
بشۆ وە پای تەخت پادشای دارا

شۆ وە لای کاوس شای کەمەر لاڵان
عەرز کەرە جە لاش پەی تەور هەواڵان

واچە جەی دنیا ڕۆستەم خەتا کەرد
خەتای فەرزەندان ڕۆی کەربەلا کەرد

زەڕەی نۆشدارو ئەگەر جە لاشەن
بکیانۆ پەرێم دیدەم نە ڕاشەن

دارویێ دارۆ تەقسیر نەکەرۆ
ئەو ڕەنج مەن بەردم ئەویچ مەورۆ

ئەربدۆ شەفا دانای کردگار
دایمەن ئەوقات نە ڕۆی ڕۆزگار

هەر تاکــە زیندەم گــیـــانم نە ڕاشـــەن
کـەمــەر بەسـتـەی جـەنگ حـازر جـە لاشـەن

زەڕەیۆ نـۆشـــــداروو بـدۆ پـەی ســــوهـراب
لەب تـەشنەی هەلاک، شـەو نەکـەردەن خـاب

گـــۆدەرز بە تـەئجـــیل نـەکـــەرد مـــدارا
لـوا وە پـای تـەخـت پـادشـــــــــای دارا

وات پادشـا ، ڕۆسـتــەم منش کـیـاسـتـەن
خــواجـە و غــولامی ئەگـەر هـەن ڕاسـتـەن

زەڕەیۆ نـۆشـــــداروو بـدۆ پـەی ســــوهـراب
لەب تـەشنەی هـەلاک شـەو نـەکـەردەن خـاب

شـا وات: ئەی گـۆدەرز جـە وێت پرس خـەبەر
دیت فـەرمـام بە توس ڕۆسـتـەم بە دار کـەر

چەند گوفت و گۆش کەرد بە سەد قار و قین
توسش وست نە خـاک سـیـای سـەرزەمین

ئـاڕۆ جــەو دەمـــەدا چوون بێ دەمـــاخش
هێـمـای هـەر نە مـەرگ من مـەندەن داغش

ئـەو ســا ڕۆســتـــەم بی بە تەنیـا ســوار
یـەکـــایەک مـــەوات چەنی شــــەهریار

وەخـــتـێ ســــارێژ بۆ زام فــــەرزەندش
هەر یەک جـە شـاهـان نیـیـەن گـەزەندش

ڕۆسـتــەم و سـوهراب چوون یەک بگیـران
شـــاهی من کـــامـــەن، تەخت من وێران

گــــۆدەرز ئـامـــاوە بێ ســـەبر و ئارام
شی وە لای ڕۆســـتـــەم نەوەی زاڵ ســـام

واتش: کەیکاوس شێت سەرسامەن
دێوانەی کەم هۆش بێ عەقڵ و فامەن

کەردەن خەیاڵان بێهوودەی باتڵ
نۆشداروو جە لاش هیچ نەبی حاسڵ

هەر وێت خاسترەن ئەربشی وە لاش
بستانی پەرێش دەوا پەی شفاش

ڕۆستەم چوون شنەفت وە شین و زاری
فەرما غوڵامان خاسەی دیاری

لەحافێ جە فەرش دیبای بۆگوڵاو
ئاوەردەن پەرێش بە تەئجیل و تاو

دەست کێشا لاشەی فەرزەند شیرین
نیا نە ما بەین دیبای کار چین

هۆرگرتن جە خاک سپای پڕ غوبار
بەردشان وە سەحن خەیمەی زەڕەنگار

سوهراب جە مەیدان بەر ئاوەرد وەبەر
هەر کەس سوهراب دی خاک مەکەرد وەسەر

خێزا پی ماتەم ناڵەی دلێران
سپای تورکان و سەر کەردەی ئێران

بوزورگان، گیو، گۆدەرز و کەشواد
زەوارە و بەهرام، شیدوش و فەرهاد

وە ناڵەی نەبەرد جەو دەم خرۆشان
دلێران گردین قەترانی پۆشان

ڕۆستەم پەی جەستەی فەرزەند مەناڵا
ناڵەش مەیاوا بە عەرش باڵا

سوهراب وات ئەی پیر نەوەی توخم زاڵ
وەس کەر زاری و شین وەس بەر پەشێو حاڵ

پەوسە بی تەقدیر بەنای لا یەنام
بابۆ جە فەرزەند نیاۆ بە کام

بەڵێ سپای من جەو دەشت سارا
نشتەن وە غەمناک دڵ جە غەم دارا

تەماشان بڕیا، مەندن وە بێ کەس
ڕەنجشان یەکسەر بەرشی وە عەبەس

من ها بە ئاڵماس پارە بی جەرگم
ئامانت فەرزەن جە دمای مەرگم

مازە کەیکاوس وە ڕۆ یا شەوان
بنازۆ بە قەست جەنگ چەنی ئەوان

یەکێ چەنیشان بکیانی وە شەو
بویران نە مڵک بە تەئجیل و دەو

بشان بە توران خاتر پەرێشان
ساکن بان بە مڵک مەنزڵگای وێشان

ئەوسە گورز و تێغ ئەسڵەحەی جەنگم
خەفتان چەنی خود هەم دەرع جەنگم

بکیان پەی دایەم حاڵم پەشێوەن
خەفتانم جای زەخم پیلەتەن پێوەن

بناڵۆ پەی بەخت ناڵەی زەبوونم
پەی زامان سەخت قیمەی دەروونم

من یا بیم نە خاک پای سەنگ خاران
پەژار بیم جە دین ئاوازەی یاران

خـــەیلێ حـــەرفش وات حـــەکـــایەت وانا
شــــەو ئـامــــا بە ئـەمــــر بێ باک دانا

گـیـان سـپـەرد بە نیش ژارئالوی نە بەرد
پەژار بی جـە عـەیش دنیـای سـتـەم کـەرد

سـەحـەر چەنی سـوبح گـوڵ بانگ یا حـەی
شـا فـەرمـا کـێـشـان قـەتاران تەی

داشـــان بە هـەمـــدا جـــەو دەشت کـــینە
کـــۆچ کـــەردن نە مـــڵک کـابوڵ زەمـــینە

بارخـــانە بار کـــەرد کـــێـــشـــان بە ڕاوە
ســـپـــای وێش هورگـــرت شـی بە دمـــاوە

بەعـــزێ ســـواران ســـپـــای کـــابوڵـی
چەنی قـــەوم و خـــوێش جـــەرگـــەی زابوڵـی

مـــەندن وە غـەمناک خـاتر جـە خـەم کـەیل
ڕێزان پەی سوهراب ئەسـرینان چوون سـەیل

ڕۆسـتـەم خـجـڵـمـەند بێـهـۆش و سـەرسـام
سـەرا پـەردەی چەتر، دیبـای عـەنبـەر فـام

سـتـوون سـەیوان، زەنجـیـرەی کـەمـەند
چەند فـەرش، چەند ڕەخت، کورسـی دانەبەند

ئاهرێ نەو دەشت ســـەحـــرا ئەفـــروزا
تەمـــامـی جـــەم کـەرد بە یەکـــجـــا ســـوزا

ئـەوســـە لاشـــەی ســـاف فـــەرزەند دڵبـــەر
شـوستن بە کـافـوور، بۆی مـوشـک عـەنبـەر

نـیـــــــــان نـە تـابـووت ئـالای دڵ پـەزیـر
جـای زامش پڕ کـەرد جـە عـەتر و عـەهیـر

نشت نه کــۆڵ ئەسپ مــەســرەع لجـــام
کـــێـــشـــا وە زابول نەوەی زاڵ ســـام

هۆرگـێـرتن نە خـاک سـیـای پڕ غـوبار
بەردەن وە لای زاڵ کـــوهـنەی ڕۆزگـــار

خـــەبەر شی پەی زاڵ دەور زەمـــانە
سـەرسـام بی سـەرسـام خـیـزا جـە یانە

چەنی ئەهل بەیت بەرشـین جـــە ئەیوان
زلـزلەی زاری یـاوا نـە کـــێـــوان

دیشـان کـە ڕۆسـتـەم پەیدا بی جـەو دەشت
ئەسرین چوون سیلاب جە دەیدەش مەڕشت

یەقـەو دامـان چاک، جـەمـین لاجـەوەرد
زاڵ زەڕ ئامـــا، دەروون پڕ جـــە دەرد

فـــەرمـــا تا تابووت ئاوەردەن پەرێش
بوینۆ زامـــان جگەرڕێشـــەی وێش

وە ســەوهـان مـسـمـار ئاهەن پارە کـەرد
تماشـای ڕۆخـسـار ئەو بێـچـارە کـەرد

دیا وە سـوهـراب شـای کـەمـەر لالان
وە باهو چوون شـێـر، دەڕندەی سـالان

سـەنعش بە دە سـاڵ فـیـشـتـەر نە یاوان
جگەرگـــاش بە تێغ هـینـدی شکاوان

ڕوو کـەرد بە ڕۆسـتـەم، زاڵ سـیـا بەخت
وە ناڵەی نەفـرین کـێـشـا بانگ سـەخت

واتش ئەی فـــەرزەند نەخش ناپەســەند
شـەرمـەندەی ڕوو ڕەش دەرگـای خـوداوەند

نەترسـای جـە خـۆف ڕۆی دەشت مـەحـشـەر؟
فــــەرزەندت وە تـێغ ژارئـالوی خــــەتـەر؟

کــوشــتـی وە بێ ڕەحـم، شکـاوای جــەرگش
ڕەنگ کــەردی بە خــوون ســەرتـاپای بـەرگش

دەســـــتت پارەی تێغ مــــەودای خـــەتەر بۆ
مــاوات زمـــهـــەریر یەومـــە ســـەفــەر بۆ

چـــەنــد ڕۆ نـــە زابـــوڵ شـــین و زاری بــی
واوەیـلاو فـــــەریاد بـێ قــــــەراری بـی

ئاخـر ســەرەئەنجـام خـەســتـەی ناتەوان
ســپـــەردەن وە خـــاک لاشـــەی نـەوجـــەوان

***

١٥

گەیشتنی هەواڵی کوژرانی زۆراب بە دایکی و هاتنی بۆ شەڕ لەگەڵ ڕۆستەم

ئـەوســـــــە پـەی دایـەش بـەردن هـەواڵان
واتـن کـــە ســــوهـراب نـادرەی ســـاڵان

جــە مـــەیدان تێغ ڕۆســـتــەم زەبوون بـی
ســـەرتـاپای باڵاش ئـالوودەی خـــوون بـی

خـــەســـتــە بی بـە تێغ ژارئـالووی خـــەتەر
مـــــەنزڵ بەرد وە خــــاک تـاریک بێ دەر

دایـە پەی فـــــەرزەنـد شنـەفت هـەواڵان
وە ناخـــوون مـــەکـــەند فــەیرووزە خـــاڵان

چـل ڕۆ جـــامـــەی ڕەزم ئازییـــەتی پۆشـــا
شــەو نـە جـای تـەعـام زووخـاو مـەنۆشـا

ئاخر سەرئەنجام شی نە جامەی قار
قەسەم وارد بە زات دانای کردگار

من چوون عەیاران مەیۆ شون جەمین
لەشکەر مەکێشون وە ئێران زەمین

سەرای سیستان، یانەی زاڵ سام
مەسووچون وە نەفت سەراسەر تەمام

جێوەتی قەساس هوون فەرزەندم
ئەر ڕۆستەم جە دەور بیۆ نە وەندم

شەرت بۆ من بە تێغ بشکاۆ جەرگش
ڕەنگ کەروون بە خوون سەرتاپای بەرگش

فەرما تا وەزیر لەشکر تەڵەب کەرد
بە ناڵە و خرۆش زەڵزەڵەی نەبەرد

سیلاح ڕۆی جەنگ پۆشا بە قامەت
خرۆشا جە داخ سەودای نەدامەت

ئەڵماس پەی جەنگ بەست نە ڕووی کەمەر
تەن پۆشا بە دەرع جە پا تا بە سەر

سی هەزار سوار کەمەر بەستەی جەنگ
بەرد وە سیستان نەکەردش درەنگ

سەف کێشا پەی جەنگ نەو دەشت سارا
جە دیدەش ئەسرین چوون سەیل مەوارا

خەبەر شی پەی زاڵ دەروون پڕ جە دەرد
واتن تەهمینە، خاڵان لاجەوەرد

ئامان پەی قەساس جگەرگۆشەی وێش
سەف کێشان پەی جەنگ نەدارۆ ئەندێش

ئەڵمـاس پەی جـەنگ بـەسـتـەن وە کـەمـەر
سـپـاش ئاوەردەن پـەی عـەرسـەی خـەتەر

سـەوگـەندش واردەن بە یەکـتـای بێـتـەن
بشـــانۆ بـە فـــەرق ســـینەی پیلـەتەن

ئەوســە هۆرێزان ڕۆســـتـــەم چەنی زاڵ
بەرشین جە ئەیوان خـەستـەی پەشێو حاڵ

شین وە پایـەنداز تـەهـمـــینەی بێگەرد
یەقـەو دامـان چاک خـاک بە سـەر مـەکـەرد

دایە پەی ســوهـراب خـــاتر پـەرێشـــان
جـــەولان دا بـە ئەسپ تـا یاوا پێـــشـــان

سـاتیـۆ نیگا کـەرد ڕۆسـتـەم دی وە چەم
خـــرۆشــا جـــە تـەرز مـــاران ئـەرقـــەم

هۆرکـێـشـا ئەڵمـاس ژارئالووی فـەرەنگ
بشـــانۆ نـە فـــەرق پەهلـەوان جـــەنگ

زاڵ زەڕ ئـامـــا دەســـتش گـــرت بە دەست
فـەراوان جـە لاش عـوزر ڕۆسـتـەم وەست

ڕۆســتـــەم وات: ئەی پیـر دەور و زەمـــانە
بە حـاجـەت بێـچـوون یەکـتـای یەگـانە

بـازە یەک تـێـــغێ بـشـــانـۆ پەرێم
قـــەتڵم واجـــبـــەن هـەرچی بیـــۆ پێم

هـەر گـــەور و تەرســا مـــەواچان بیـــرام
کێ فـــەرزەنده وێش کـــەردەن ناتـەمـــام

زاڵ وات ئـەی فـــەرزەند تـۆ چێش مـــەزانی
پەوســە بی تـەقــدیر ئـەمـر ســوبحـانی

حـــەكـــاكـــان دەور مـــەردان عـــاقڵ
كـــەس كـــار تـەقـــدیر نەكـــەردەن باتڵ

هەر ئێـد خـاسـتـــەرەن هەر دووتان بەهەم
بنیـــشـــان بـە شـــاد خـــاتر كـەران جـــەم

بـەڵـێ یـەزدان پـاک ئـەو دەم جــــــە نـۆوە
جـای سـفـتـەی زامـان سـارێژ كـەردەوە

هەرگـیـز خـەم تا سـەر نەمـەندەن وە كـەس
شـوكـرمـــان بە زات فــەرد فــەریاد ڕەس

خــەیلێ پـەریشـــان حـــەكـــایەت بكەرد
تا كـە هـەر دووشـــان ســاكن بـین جـە دەرد

ئاخـر سـەرئەنجـام سـاحـێب زوڵف و خـاڵ
گـــــۆش دا بـە ڕازان واتـەی پیـــــرە زاڵ

بـە چـەنـد دەلالـەت وە چـەنـد بـەهـانـە
تەهیـمـینش وست كـەرد بەردش وە یانە

شـــــەونشـتن بە شــــاد چەنـی پیلـەتـەن
شكاوان جـە تـەرح گـوڵخـونچـەی چەمـەن

یەک هەفـتـە جـە قـەسـر ئـالای دڵ گـوشـاد
خــدی دان بە عـــەیش خـــەمـــان داد وە باد

دیســـان هەم جــە نۆ بـەنای بێـــهـتـــەرین
باز هـەم حـــامڵ بی، چوون ئـەوەڵ وەرین

جـــە نـۆ مــــاە ویـەرد، نـۆ ڕۆ بـی تـەمـــام
ڕۆشـن كـــــەرد چراغ نـەوەی زاڵ ســـــام

فـەرزەندێ جـە شـێـر هونـەرمـەندەتر بی
بە بالا چوون ســام، ســاحــێب هونـەر بی

نـامش فــەرامــەرز جــەنگی نیــاشـــان
یەکسـەر کـۆی شـادی جـەم بی جـە لاشـان

ڕۆسـتـــەم چەنـی زاڵ تەهـیــمنەی بێگەرد
کــەردن شــوکـر زات، تاک تـەنیــای فــەرد

چەند پارچەی قوماش چەند خـەزێنەی سـام
بەخــشـــان وە مــسکین گــەدای ناتـەمــام

تەمــامی یـەکـســەر گـوشـاد بین جـە خـەم
بە شـــادی کـــەردن شــوکـر حــەق دەر دەم

**

ئەلحـــەمــــدوولیــــلا باقـی وە ســـــەلام
خــــاتمەی "کـــتـــاو" یاوا بە ئـەنجــــام

ئەمــجــار بە حــاجــەت ســەید ســەروەر
شـافێع عـوسـیـان ڕۆی دەشت مـەحـشـەر

... یـاران تـابعــــــەی ڕەســــــــووڵ
هەر چەهار ئیــمــام بەرحــەق مــەقـبـووڵ

بە شــەق ئیـمــامـان چەهاردە مــەعـســووم
بە شـای شــەهیـدان حـوسـەین مـەزڵووم

بە شــەق ئەو خــاسـان جـە دەرگـای جـەبار
ببــەخــشــۆ گــونای عــاسی خــەتاکــار

ئومـــێـــدم ئێـــدەن جـــەمع حـــازرین
بیــــاوان بە کــــام، نـەبـان دڵ غــــەمین

هــەزاران درووود هــەزاران ســـــــــەلام
ز مـــا بـەر مـــەحــمـــەد عـــەلەیەســـەلام

دووەم

چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب
لە شاهنامەی کوردی (هەورامی)

موحەمەد ڕەشیدی ئەمینی

تێبینی:
بە هۆی کەموکورتی لە دووبارەنووسینەوە و خستنە سەر ڕێنووسی کوردی، لێرەدا جارێکی دیکە چاوخشاندنێک بە سەر ڕێنووسی کوردی چیرۆکەکەدا کراوە و بە پێی دەرفەت و تێگەیشتن، هەڵەکان ڕاست کراونەتەوە.

١

شـــەرت و شـــۆن دروست کـــۆنـە عـــەیاران
تـەبـیـب زامــــــان دڵـەی بـیــــمــــــاران

بـەل جــە نفـــووسـی دۆعـــای خـــاســـان بـۆ
مـــــوشـکلێ داروم پـەیتــــان ئـاســـان بـۆ

تـەهـمـــــیـنـە واتـش وە یـاران تـەمـــــام
دیـەنم نـە خـــــاو نـەوەی زاڵ و ســــــام

ڕەخـش فـــــــیلـەتـەن بـاوەرن پـەرێـم
ئـەوســـــا مــــەزانـۆم چـەنـی کـــار وێـم

تـا بـەیـۆ وەی جـــا نـامـــدار ڕۆســـتـــەم
بـەڵکـو خـــــوداوەنـد بـیـــــاونـۆ وەهـەم

ئـەگـــــەر ئـەی کــــارە بکـەرین تـەمــــام
مــەبەخــشــو پێـتــان خـــەڵات و ئـەنعـام

یـاران واتـشــــــــــان ئـەی نـوور دیـدە
ئـەمــــرت مـــوتـاعــــەن ئـەی بـەرگـــوزیدە

خــــاترت جــــەم بـۆ وێت مـــەدەر وەغــــەم
پـەرێمـــان ســـەهلـەن ئـەی کــار ڕۆســـتـــەم

هـەتـا زیـنـدەنـان نـە ڕووی ڕۆزگـــــــــار
گـــیـــانمان نـەڕات مـــەکـــەرین نســـار

ئـەلوەداع کــــەردەن یـاران جــــە دلبــــەر
ئـەسـڵـــەحـــەو ئـەسـبـاب پـۆشـاشـــان نـەوەر

پـەنـا بـەردشـــــان وەحــــــەی قـــــەدیر
ڕەوان بـین وەڕای قــــــەدیر و تـەقـــــــدیر

ڕەوان بـین وەڕا چـوون جگـەرڕێـشـــــــان
داخڵ بین وەجــای عـــەجـــیـــبـــولـەکـــان

ئـەی جـــــاگـــــە بازیم یاران دڵ غــــــەم
بـچـین بـە گـــــوفـــــتـــــار ....

کـەلەی دێو سـفـیـد خـوفـتـان پۆست بەور
بـــکـــەردش نـــەوەر پـــەهــــلـــەوان دەور

کـــەمـــەند و کـــەمـــان چـل زەرع خـــەدەنگ
پۆشـــا وە ئەندام کــەمـــەر بەست وە تەنگ

ئاوەردش شـەست تیـر ئـەسـڵـەحـەی گـران
دانـە ڕووی کــــەمـــــەر وە ئـەندەک زەمــــان

هـۆریزا وەپـا شـــــێـــــر نامــــــوەر
ئارزووی کـەباب گـۆڕش کـــەفت نـە ســـەر

پـانـیـــــــــا وەرەخـش ڕاهـی بـی ڕەوان
ڕو کـەرد وەمـــەکـان پادشـای سـەمـەنگان

یاوا وەمـــــەیدان گــــوزەرگـــــای شکار
گـــێـــڵا پەی شکار نـە ڕووی مـــێـــرغـوزار

بـەعـــــزێ جـــە گــــۆران وێش دی وە چەم
پانـیــــــا وەرەخـش ئـەوان کــــــەردن ڕەم

تـیـــری جـــە تـەرکش دا نـە ڕووی کـــەمـــان
وە پـەنجـــــەی پڕ زۆر نـادرەی زەمــــــان

ڕەهـا دا جــە شــەست تیــر حــەجــەرسم
داش نـە سـینـەی گـۆڕ گـوزەر کـەرد جـە دم

وە پـەنجـــەی پڕ زۆر هـەوادا کــــەمــــەند
کـــێـــشــــا بێ ئەندێش ئاوەردش وە بەند

سـەرش جـە تـەن کـەند وێنەی شـێـر مـەست
چەرمش بەو دەســـتـــوور هـەوادا بە قـــەست

ئاهیـــری نـەو دەشـت ســـەحـــرا ئەفـــروزا
چەند هیـــــزم ئاوەرد وەیەک جـــا ســــوزا

یەک سـیـخێ ئاوەرد سـاخـتـــەی کـەبابی
داش وەڕووی ئـاهـیـــــر چوون مـــــرغ ئابی

لادی چـەرخـنـا نـەکـــــــــەردش درەنـگ
ئاوەردش بەدار کـــەنـدش نـە ڕووی ســـەنگ

تەمـام گـۆشت و مـەغـز چەنی ئـیـسـتـخـوان
بواردش بە شـــاد بە ئـەمـــر ســوبحـــان

زین جــــە کــــۆڵ ڕەخش ئـاوەردش بـەوار
ڕەخـشش ڕەها کـەرد نە ڕووی مـێـرغـوزار

زین ڕەخـش ئـاوەرد نـیـــــــا وە بـاڵـین
بـە ئـەمــر مـــەعـــبـــوود ڕەبەعـــالـەمین

نـە پای مـــێـــرغـــوزار باڵینێ جـــا کـــەرد
ڕەخش دڵ فـــــراز ڕەهـای چرا کـــــەرد

ئەسـڵـەحـەی ڕۆی جـەنگ جـە تـەن کـەردەوە
ســــەر نیـــا وە زین خــــاوش بـەردەوە

جــــە تەقـــدیر حـــەق بینای لایەنام
هیچ نەوی بێـــدار تا وە دمـــای شـــام

نـاگـــا جـــە تورکـــان دە نەفـــەر ســوار
ئامـــان بـەو مـــەکـــان بە عـــەزم شکار

جـــەو مـــەکـــاندا ئامـــان ویـەردن
جــە نەکـا دیشـــان شـــۆن ڕەخش بـەردن

شین وه شۆن ڕەخش تورکان بێ درەنگ
ڕەخش هەم نگا کەرد ڕوو نیا وه جەنگ

تورکان پەری ڕەخش مەوستن کەمەند
مل نەدا پێشان ڕەخش هونەرمەند

خۆفش هیچ نەکەرد ئەو جە دلێران
سەر پەنج تەن کەند چوون نەڕە شێران

سەر پەنج تەن کەند ئاخر سەرئەنجام
بە حەڵقەی کەمەند وستشان نە دام

دەردەم دەرساعەت گرتشان وه تاو
بەردن وه توران هیچ نەکەردن خاو

بیناشان وه ناو تەوێڵەخانە
مەحفووز ئەسرار وەبی گومانە

شەرح ڕەخش تەمام ماجەرای خەبەر
واتش پەی دڵبەر جە پا تا وەسەر

تەهمینە جە شاد سەنامە کەردش
سەر وه چەرخ بەرز هەفتەمین بەردش

شاد و شکۆفە بی سەوڵ شا پەروەر
بەخشا وه یاران گەنج و سیم و زەڕ

نەی جا بازمێ تەهمینە وەی کار
بشین وه سەر وەخت پەهلەوان کار

جە تەقدیر حەق بینای لایەنام
هیچ نەوی بێدار تا وه دمای شام

ڕۆستەم نە خاودا تەن کێشا و خێزا
هۆرێزا وەپا چوون بەور ستێزا

هـەرچـەنـد نـگـا کــــــەرد ڕەخـش نـەوی دیـار
هۆرگـێـڵا جـە ڕەنگ شـی نە جـامــەی قـار

دەست دا وە خـوفـتـان سـاخـتـەی پۆست بەور
پـۆشــــــــا وە بـاڵاش پـەهـلـەوان دەور

تەکش بەست نە پشت کـەمــەند و کـەمـان
ڕوو کـەرد نـە مـەسکەن پاشـای سـەمــەنگان

زینـش چـەنـی گـــورز گـــرت وە کــۆڵەوە
ڕوو نیــــا وە دەشت ســـارای چـۆڵەوە

وەخــــتـێ بەڕاوە ئـەو مـــــەشـی وە قـین
تـا پـشت زانـوو مـــــەنیـــشـت وە زەمـین

خـــەریک مــــەندە بێ نـەو بیــاوان چۆڵ
گـاهـی پوشت وە زین گـاهـی زین وە کـۆڵ

دوو کـــــۆهـی گــــران یەک بـە یـەک بەتـەر
فــــیـلەتـەن و زیـن گـــورز گـــاو ســــەر

ڕۆســــتــــەم دەنگ دلێـــر نـامـی نـامــەبەرز
ســــەد مــەن زۆرشــدا وە خــودا وە قـــەرز

واتش خــودایا ئەی ســـەد مـــەن قـوەت
بـە ڕۆژ تـەنگـی مـــــەســــتـــانـوم چـەنـەت

وات شـــــوکـــــرم بـە تۆ بازا ئـیـــــلاهـی
نـەی شـــەرمـــــەندەگی هێـــز و پەنـاهـی

فـــــرە کـــــەس مـــاچان یە ڕەسـم نـەردەن
جـــە دەشت نـەچیـــر خــەســتـــەگی بەردەن

جـــە لای هـامــســـەران هابیم شـەرمـەسـار
بیم وە ســـــەرزەنشت واتـەی ڕۆزگــــــار

جـه ڕاگـەی هەفت خـوان گـیـانم وه ئەو بی
ڕەفـــــیـق ڕای چۆڵ هـام ڕاز شـــــەو بی

تـا کـــەفت وه دمـــای شـــۆن ڕەخش وێش
کـــەمـــەر بەست وه جـــەنگ پـەهلـەوان پێش

مـــــەنزڵ بـه مـــــەنزڵ بـه خـــاتر غـــــەمین
مـــــەشــــیـــــا بـه ڕاوه بـه تـوران زەمین

سـوب سەحەر نه وەقت شـوعلەی شـەوق نوور
شـــەهـر ســـەمـــەنگان دیاردا جــــه دوور

یـەکـا یەک تورکـــان ئاگـــابین جـــه کـــار
خـــــەبەر بەردشـــــان پەری شـــــەهریار

واتن جـــه ســـەحـــرا شـــەخـسێ وەقـــارەن
یـەقین پـەهلـەوان خـــەنجـــەر گـــوزارەن

ســــــــەرتـا پاش پـولاد زرەپـۆشـــــــــەوه
زینش چەنی گـــــورز هـا وه دۆشـــــــەوه

یـەکێ شـنـاســـاش واتش ڕۆســـتـــەمـــەن
پـیـــاده کـــەفـــتـــەن دەروون پڕ غـــەمـــەن

نـەو دەشت و ســـەحـــرا شکارش کـــەردەن
نه قـــارەن به گـــورز ڕەخـشـــشـــان بەردەن

پادشـــای ســەمـەنگان به دڵه پڕ جـه بەخت
ئـامـــا وه پێـــشـــواز فـیـلەتەن وه جـــەخت

چەند مـەنزڵ کـەشین خـاســەی شـەهریار
ئەهـالـی پێـــشـــــواز نـەوەی نـامـــــدار

شین وه لای ڕۆســـتـــەم یـەگـــانـەی پڕ فـــام
به قـــەدر و ئـەعـــزاز کـــەردشـــان ســـڵام

شـــــــــا وات پـيـلـەتـەن نـەوەی زاڵـەنـی
پەی چێش پیـــادە پەشـــێــو حـــاڵەنی

پـەنـەم واچـە ڕاس ئـینـە کـێ کــــــەردەن
جـــەو دەشت نـەچیـــر ڕەخش تۆ بـەردەن

ڕۆســـتـــەم وات گـــۆڕێم بریان کـــەردە بێ
ســـەرنیـــام وە گـــورز خـــاوم بـەردە بێ

بێـــــدار بـیم نـە خـــــاو هـۆرێـزام وە پا
دیام کــــە رەخـــشم نەمـــەندەن وە جـــا

شــــــۆنم ئـاوەردەن مـن وە شــــــار تـۆ
وە غـــەزەب شـــارت قـــەتڵ و عـــام مـــەبۆ

بـە حـــوکم عـــەزیم ڕەخـــشم پەیدا کـــەر
یا شـــۆن ڕەخـشم (نـە شـــەهرە) جـا کـەر

هـەر جـە کـەهتـەران تا وە مـێـــهـتـەران
هەفت تەبەق ئاسـمـان ڕەخش پەیدا کـەران

بـە تـەوفـــیق پاک بینای بێ هـەمـــتـــاه
کـــارێ مـــەکـــەرون خـــوون بشـــۆ وە ڕاه

ئەی قـــەســـر و ئەیوان دەروازەو حـــەســـار
بـە زەرب گـــورزم مـــەبۆ یەخـــتـــەســـار

واتش پـەهلـەوان خـــاتـر شـــاد کـــەریم
گـردین بە تـەعـجـیل ڕەخش پەیدا کـەریم

وە توندی تیـــژی کـــار نیـــیـەن مـەیســـەر
بـە لەفـــز شـــیـــرین مـــار مـــەیو وە بەر

مـــێـــهـــمـــان عـــەزیز نـوور دیدەنی
ڕەزمـــــئـــــاوەر دەور بـەر گــــوزیـدەنی

ئیمشەو بنیشە تا وە سوب سەحەر
گۆش دەر وە ڕازان یاران دڵبەر

سەحەر ڕەخش وێت موکەمەل تەیار
پەرێت ماوەروم سەرئەنجام کار

ڕۆستەم چوون شنەفت ساکن بی جە دەرد
لوا وە ئەیوان ئالای لاجەوەرد

هەتا تاریک بی شەو ئاما وەبەر
چراغان کریا فانووسان یەکسەر

جەمعێ جە تورکان دیبای ئەتڵەس پۆش
کەمەربەند کار ڕەندان مەی نۆش

سەف سەف جەم بین پەری تەماشا
ڕۆستەم نشتەبی نە حزوور شا

هەوا بی تاریک شەو ئاما بەوار
چراغان کریا فانوس وە هەزار

ساقی پڕ مەکەرد پیاڵەی شەراب
سەرکەشان سەرمەست بادەی بۆگوڵاب

ناڵەی موتربان سەدای ساز تەرز
مەیاوا بە گۆش کەهکەشان بەرز

موتەکای پاڵشت دیبای چینی کار
نیشت وەبان تەخت پەهلەوان کار

نە مەستی شەراب چە ساقی سادە
نە دیدەی پڕ خار جە مەستی بادە

ڕۆستەم عەجەب مەند نەو کار کردار
نە فەرش ئەیوان کورسی زەڕەنگار

گــۆش دا وه شــادی ســاکن بی جــه دەرد
وەخت نیــمــەشــەو مــەیل خــاوش کــەرد

خــەڵوەت کــەردشــان چەند ئەمــیــر و شــا
شــی وه خـــابگا ئەو شـــێـــری هەیجـــا

ڕۆســـتـــەم شی وه تۆی دیبـــای فـــەرش زەڕ
خـــــاوش بــەردەوه وێــنــەی شـــێـــــر نــەڕ

توهــمـــــەتـەن نـه خـــــاو بمانۆ نـەی جـــا
بشین وه ســـەر وەخت ئەو شـــۆخ هــەیجـــا

کناچێ پادشـــا ســـەوداش کـــەفت نـه ســـەر
مـــەهجـــەمـین وێنـەی خـــورشـــیـــد خـــاوەر

وەخت نیـــــمـــــــەشـــــــەو هـۆرێزا وه پاه
وێش تـەبدیل بکـەرد جـــەمین وێنـەی مـــــاه

دوو ئـەبرۆی قـــەتران قـــەڵەم کـــەشـــیـــده
مـــوژان چون ئـەڵمـــاس ســـورمـــه چەریده

خـــاڵان چوون جــەوهـەر جــەخت حــەجــەر
لێـــوش وێنەی لـەعل دندان چوون گـــەوهـەر

وه بـاڵا وێـنـــەی بــەڵـقـــــــــــیـس پـەری
بەکـــشـــمـــەی چاوان زوهـره و مـوشـــتـــەری

نسف نیـــمـــەشــەو بێــدار بی جــه خـــاو
پۆشـــــا وه باڵاش دیبـــــای بۆ گــــوڵاو

شەو کەرد وه دوو نیم ڕەوشەن کەرد دوو شەم
بـەرگش کـــه پۆشـــا بـه وێنەی ئـەرقـــەم

وێنەی دڵبـــەران ئامـــا نیـــشـت جــــه لاش
وەپەنجـــەی بێگەرد مـــاڵا دەست و پاش

بێدار بی نە خاو بادە نۆشیدە
دیش کە نیشتە بێ یەک ڕوو پۆشیدە

واتش ئەی عەزیز پەی چێش ئامانی
مەتڵەبت چێشەن نەی جا مدرانی

واتش ئەی دڵبەر پەنەم ناسازەن
پەی چێش ئامانی چێشت نیازەن

وات نیازم ئیدەن ئەوەند نەمەردام
تەماشای باڵای ڕۆستەم بکەردام

تۆ ڕاگەی هەفت خوان بی هام دەم و یار
تەی کەردی تەمام وە تەنها سوار

هەفتاو دوو دێو ئاڵای زبردەست
ماباقی دێوان تەمام هەرچی هەست

شنەفتم گۆڕت وەبریان کەردەن
جە هونەرمەندی وەتەنها وەردەن

کەس نەدی وە چەم بەژن باڵای من
جەمین بێ گەرد بێگەرد خاڵ ئاڵای من

وەختێ وە سەردا بکێشووم نیقاب
مەشو نە حجاب شەمس چەنی مەهتاب

جەهان تا جەهان دونیا سەرانسەر
نیەن وێنەی من پێم بکەر باوەر

ها واتم وە تۆ گفتوگۆ تەمام
مروەت مەند وەتۆ باقی (وەسلام)

***

٢

مارەبڕینی تەهمینە بۆ ڕۆستەم

ئەر مـن جــــــە بـابـۆم تـەڵەب بکـەری
کـــــــار ڕەوای مـن بـە جــــــا بـاوەری

کناچە پادشــــای ســـەمــــەنگان منم
بەرگــوزیدەی خــاس ڕووی جــەهان منم

عــالەم حــەسـرەت مــەند خــاڵ ئاڵامــەن
شــاهان گـشت حـەیران بەژن و باڵامــەن

شــاهان حـــەسـرەتمەند پابۆس پامــەن
ســەراســەر توفــەیل زوڵف ســیــامــەن

فـــەرزەندێ جـــە من جـــە پشت تۆ بۆ
ئێـــران و توران گـــشت یەکێ مــــەبۆ

کناچە ئێـد وات شی بە جــاکــەی وێش
وە تـەنهـــــــا بمـانـد پور بـێ ئـەندێش

ڕۆستـەم چوون شنەفت جەو پەری ئەندام
تەڵەب کـەرد وەزیر ســاحـیب عــەقلو فـام

کــیــاســـتش وەلای شـــاه شـــەهریار
بیـــۆ وە جــامــــڕێز زەرورمــــەن کــــار

پادشــا شنـەفت بێــدار بی جـــە خـــاو
ئامــا وە جــامــڕێز وە تـەعـجـیل و تاو

تەمــام بەگلەران مــەرســـەعی کـەمـــەر
حــوکم کــەرد لێــشــان ئاوەرد وە نەزەر

شـا چەنی ڕۆســتــەم شـێـری کـارەزار
نشت وەبان تـەخت کـــورسـی زەرنگار

ڕۆستــەم چەنی شـا حــەکـایەت مــەکـەرد
حـــەرفـی مـــەواچوون وەنەت نـەبـۆ گـــەرد

بـۆ تـا مـن و تـۆ پـەیـوەنـدی کـــــــەریم
کـــاری وەنـدە پـیــــر پـەســـەندی کـــەریم

مـــاچان گـــوڵت هـەن نە پەردەی حـــەرەم
ئومـــیـــد هـەن جـــەلات بنمـــانی کـــەرەم

ئەو گـــوڵ وەلازم بـۆ بەخــشـــە پێــمــــان
تـا ڕای بزورگـــیت مـــەعلوم بۆ لێــمـــان

شـــا واتش ڕۆســـتـــەم ئـەر بەوت مـــەیلەن
تـەخـت و کنـاچـێم نـەڕات تـوفــــــەیـلەن

جـــــە هـەر دوو تـەرەف ئـەوەل بـین ڕازی
فـــتـــوای نکاح مـــەند ئاوەردن قـــازی

قـــازی تـەڵەب کـــــەرد پـادشـــــای دانـا
بـە ڕەسم تورکـــان عـــەقـــدشـــان وانـا

ئـاخـــر وە مـــەیلان کـــارســـاز کــــەرەم
ڕۆســـتــەم تەهـمـینەش ئاوەرد وە حـــەرەم

فــــیلـەتـەن خـــێـــــزا دانـەی لاڵش بـی
ئەشـــتــەهـای جـــەمین زوڵف و خـــاڵش بی

گـا بـۆی لەعل کـاڵ لیـمـۆی تەڕ مــەکـەرد
گـــا دەست نەمـــا بەین شـــەمـــامـان زەرد

....

....

تـا وەخت ســـــەحــــەر لەبـالەب کـــــەردن
جــە کـــەوســـەر لـەعل شـــەربـەت مـەوەردن

سـەحـەر جـە بازوی ڕۆسـتـەم ...
لـەعل قـەدیمـی گـەوهـەر لاڵ بـی

بـە تـاقـی جـە تـەرح دانـەی دەریـا بـی
لـەعل خـەزانـەی کـەیکاوس شـا بـی

بـەر ئـاوەرد جـە باڵ بداش وە دڵبـەر
ئـەگـەر منداڵێ، خـودا کـەرەم کـەر

ئـەر مـادینـە بۆ نـە گـیـسـوش ببـەند
وەلاش بمـانـۆ تـا بـە وەخـت چـەنـد

وەر نیـرینـە بی جـە بـازوش بەشـاد
هـەتـا جـە بـابـۆش بـاوەروش وەیـاد

حـوکـمش بـۆ سـام نـەریمان
جـە هونەرمـەندیش نیـیـەن وە جـەهان

وەخـتی کـە سـاڵش هەفت و هەشت یاوا
بنیـەش وە مـەکـتـەب ....

تا عـەقلی توفلش نەمـانۆ جـە سـەر
کـالای یـەزدانـی بکـەرو نـەوەر

ئەوسـا جـەو دمـا بـە گـورز و کـەمـەند
....

تـۆ هـەر ....
ئـینـە واتم پـێـت هـەنـی وێـت زانـی

ئـەوسـا هـۆرێزا وەخت سـوبحـدەم
پۆشـا خـوفـتـان ئـەسـپـابش نەودەم

حـسب الفـرمـودەی پەهلەوان کـار
ڕەخـشـشـان پەرێش کـەردە بی تـەیار

فـــیلەتـەن خـــێـــزا بـە ڕەخش بـی ســـوار
هیـمـەت خـواهی کـەرد جە لای شــەهریار

ڕۆســـتـــەم شـی وە لای پادشـــای ئێـــران
وە پێـــشـــوازش بـین تـەمـــام دلێـــران

شـــا وات فـــیلەتـەن نیـــیـــەنی دیار
وە بێ تۆ مـــوڵکم ببـــۆ یەخـــتـــەســـار

وە بـــێ تـــۆ بـــڕیـــان نـــوور دوو چـــاوان
تـەخـــتـــو شـــاهی من هـەر وە تۆ ڕەوان

ڕۆســـتـــەم وات ئەی شـــا نەداری خـــەوەر
چە مـــاجـــەرایەم ویەردەن جـــە ســـەر

جـــەو دەشت نەچیر شـــای ئەفـراسـیـاب
کـــەردە بیم خـــەیاڵ ئارەزووی کـــەباب

جـــەو شکار گـــۆڕێم بوریان کـــەردەبی
ســـەرنیـــام بە گـــورز خـــاوەم بەردەبی

هـۆرێزام وەپا ڕەخـش نـەمـــــــەندەبـی
ســـەری پەنج نـەفـــەر جـــە تەن کـــەندە بی

شیم نە کورەی خەشم هەم نە جامەی قین
ڕەخـــشم پەیدا کـــەرد نە تـوران زەمـین

کـــەیکاوس شنەفت ئەو باســـو ئەحـــواڵ
کـــــــەردش ئافـــــــەرین وە ئەولاد زاڵ

ڕۆســـتـــەم گـێـلاوە شی بە ســیـســـتـــان
بەو مـــوڵک مـــەسکەن بەو مـــاوامـــەکـــان

ئـامـــــــاوە لای زاڵ بـەبـر بـێ ئـەندێش
نمانا جـــەلاش عـــەرزەو حـــاڵ وێش

زاڵ زەڕ نەوەد شـــاد بی وەجـــەمین
کـــەردش شـــوکـــرانەی ڕەبەلعـــالەمین

جـــە شـــاری توران چەنی ئەحـــواڵان
تەهمینەی نەجیب شای سۆسەن خاڵان

....

گـــەردونای گـــەردون پاســـە کـــەرد کـــارێ

نۆ مـــاهەو نۆ ڕۆژ جـــەمـــابەین ویەرد
فەرزەندێ ئاوەرد ....

ڕۆســـتـــەم چوون شنەفت شـــادی نمانا
گەوهەر ئەفشان کەرد حەمد حەق وانا

فـــەرمـــا بە گـــەنجـــوور بشکەن خـــەزانە
بارکـــەران لێـــشـــان قـــەبای شـــاهانە

چەند دانە یاقـــــوت دوڕدانەی دڵکێش
کیاست پەی تەهمینە هەم فەرزەند وێش

تەمام خەرج کەردەن ئەو نە سەرکارش

....

وە یەک ســـاڵەگی چوون دوو ســـاڵە بی

....

مـــەنیـــاوە زەمین کـــودەکـــان چین چین
مـــەبەست دەست و پای پەهلەوان وە قین

چونکە جـــە ئەولاد ئەسڵ ڕۆســـتـــەم بی
یەکێ چوون زۆراب نە عـــالەم کـــەم بی

وەپەنجـــەی پڕ زۆر مـــەکـــەندش ســـەران
کـــەس نەوەی هەمـــتـــاش جـــە نام ئاوەران

تورکان عـاجز بین یەکسـەر جـە دەستش
هـیچ کـــەس نـەتاوا بکـەرۆ قـــەســـتش

واتـشـــــان ئـەی زۆڵ وێـڵ هـەر جـــایی
بێ بـابۆ بـێ کـــەس مـــادەر خـــەتایی

کــــەس نمەزانـۆ ئـەسـڵ تـۆ جـــە کـــۆن
توخـم کـێـیـەنی، بێ شـەرت و بـێ شـۆن

زۆراب ئێـد شنەفت شـی نە جـامـەی قـار
شـی وەلای دایەش خـــــرۆشـــا وە زار

واتـش ئـەی دایـە پـەنـەم واچـە ڕاسـت
رازی مـــەپەرســـون پۆســـەی دڵم واست

وە پـەنجـــەی پڕ زۆر هـونـەرمـــەندەنـان
جـــە هـونـەرمـــەندان وێم پەســـەندەنـان

نـیـیـــەن جـــە تـوران مـــوناسب بۆ پێم
جـــە تـوران زەمـین من جـــە پشت کـێم

ئەگـــەر تـۆ مـــەبوت جـــە مـن بوینی کـام
بـە وێم زۆرابم بـابـۆم چـێـــشــــەن نـام

دادێ جـــــواب دا ئـەی بـەرگـــــوزیدە
فـــــەرزەنـد عـــــەزیز هـەم نـور دیـدە

جـــە واتـەی ڕەقـــیب بـەدوازان جـــەنگ
وێت مـــەدەر وە غـــەم دڵ مـــاوەر وە تـەنگ

کـێ بـۆ چـەنـی تـۆ پـەنجـــــــە بـوازۆ
ســـــەر لـە جـــــەنگ دارو وە کێ بنـازۆ

بـابـۆت ڕۆسـتـەمـەن شـای کـەمـەر لاڵان
شـێـران جـە تاو شـەت گـورزش مـەنالان

جــه ڕاگــەی هەفت خــوان تـا مــازەندەران
خــاڵی کــەرد زەمین جـــه جــادووگــەران

وه زۆر هونـەر جــه عــەرســەی مـەســاف
تـارنـا دێوان تـا بـه کـــــوهــی قـــــاف

جـــەرگ دێوســـفــیــد بـەر ئاوەرد وه بـەر
پۆست بەور خــەفــتــان کــەلەی دێو نه ســەر

نـەوەی نـەریمـان ســــــام ڕۆژ جـــــەنگ
بـەور بەیـان کــوش ســـەرکـــەند ئەرژەنگ

بـاش بـاڵا دەست تـەمـــــام ســــــەروەران
کـــوشـــەندەی دێوان ڕای مـــازەندەران

گـــــەوارەندەی جـــام بادەی بۆ گـــــوڵاب
کـوشـەندەی شـێـران شـای ئەفـراسـیـاب

گــورز گـــاوســــەر مــــەگــێـــرۆ وه دەس
هیچ بیـمش نییـەن ئەسـڵـەن نـه هیچ کەس

وەخــــتی دێو شکاف مـــەشـــانۆ وەقـــار
مـــەجـــۆشـــۆ وه جـــۆش پـەهلـەوان کـــار

نـه دۆست نـه دوشـــمن نـه فـــەرزەند پـدەر
نـه وەخت دەعـــوا نـەکـــەردش گــــوزەر

هیچ کـەس خـەلاسـیش نیـیـەن نـه بەندش
نەداران تـاو شــەت حــەڵقــەی کــەمــەندش

شــێــر و دێو و بەور ئـەژدەهای کــۆســـار
هـیـــچکام جـــــه بـەندش نەبین پایـەدار

سەر گرد و سورەت گرد ڕیش سیا و دوو فاق
کـــەمـــەربەند باریک ســـینـه پڕ فـــەراق

سوب سـەحـەر نـە دەم هـەنگامـەی خـروس
خـێـزا جـە تورکـان سـەدای تەپڵ و کـوس

زۆراب دلێــر کـــەمــــەر بـەست وە تەنگ
ئـیـــرادەش ئێـــدەن بشـــۆ پەری جـــەنگ

ســـــوار بـی وە ئەسپ کــــەڕەنا ژەنیــــا
لەشکەر گشت نـە پای سـای سـەرا کێشا

ئارۆ کــە زۆراب کــەمــەر بـەست وەتـەنگ
ئیــرادەش ئێـــد بی بشـــۆ پەرێ جـــەنگ

برادەرێ داشـت تـەهـمــــــینـەی نـازدار
نـامـــــیش زنـدەڕەزم بە ڕوی ڕۆزگــــــار

بانـوو وە ســـەد ناز ســـەدا کـــەر وە لێش
خـــەیلی نـەســیــحـــەت ئەو وانـا پەرێش

ئەمـــــانـەت فـــــەرزەن برای نـامـــــدار
زۆراب جـــــە ڕۆســــتــــــەم بکەر ئاشکار

ئـارۆ کــــە نەبـەرد جـــەنگ شـــێـــرانـەن
هـەیـا هـوی تیـــــر دەنگ دلێـــــرانـەن

لازم کـــەیکاوس ئەو مـــیـــر کـــەیان
مـــاوەرۆ لـەشکەر بێ ســـەر و ســـامـــان

....
.... وە جەخت و زۆر

....
.................نـە خـــاک قـــەدەم گـــاش

قـبـوڵ کەردش حـەرف بانـوی مـوحـتـەرەم
.... لـوا چـە نـیـش زنـدەڕەزم

....

.... نەکەردش درەنگ

سـپـای بێ سـامـان ئارۆ تا ئیـوار
لوان وە جـاگـەی سـەبزە و مـێـرغـوزار

یاوان وەجـای خـۆش دڵ نشـین بی
یەک قـەتعـە زەمـین توران زەمـین بی

یەک دوخـتـەرێ دهـقـان سـالار
مـەنشـور بی حـوسنش نە روی رۆزگـار

زۆراب چوون شنەفت نام ئەو دوخـتـەر
عـاشـق بـی وەنەش مـەرد دلاوەر

دەردەم دەرسـاعـەت مـەرد دلاوەر
کـەفت نە کـارسـازی مـەحـبـوبی دڵبـەر

چەن جـبـهـەو خـەلعـەت مـەردان پڕدان
کـیـاسـتش وەلای سـالار دهـقـان

پەسـەند کـەرد خـەڵات دهقـان وێنەی شێر
دەردەم قـبـوڵ کـەرد ئەو مـەرد دلێـر

وە حـوسـن و ڕەزا بە سـوڵح و سـیـلاح
دوخـتـەر پەی زۆراب کـەردشـان نیکاح

کـەردەن ئارایش مـەحـبـوب دڵبـەر
پۆشـان سـەرتاپاش بادلەی جـە زەڕ

نـازدار باوان ئـەو شـۆخ دڵبـەر
مـەدرەوشـا وێنەی خـورشـیـدی خـاوەر

مـەحـبـوب بێ عـەیب...............
نـازدار بـاوان نـامـش بـی شـرو

ئەو شــەو هــەردووشـــان یاوان بە مـــراد
غـــەمـــان ئەیام گــشت داشـــان وەباد

ســـەحـــەر خـــیـــزیا ســپـــادار زۆراب
ئەســـبـــابش پۆشـــا وە تەعـــجـــیل و تاب

ســوار بی وە ڕەخش بێ خـــۆف و ئەندێش
ڕاهـی بـی نـەودەم ڕاهـان گـــــرنـە پـێش

ڕاهی بی وە ڕا ســـپـــای بێ ســـامـــان
پەی مـــولّـک ئێـــران تەعـــجـــیل دا دەوان

واتشـــان زۆراب کـەمــەر بەست وە جـەنگ
هـا شـی وە ئێـــران نـەکــــەردش درەنگ

هێـــمـــا کـــودەکـــەن نـادیدە ســـالّەن
مـــەیلش وە شـــمـــشـــێـــر گـورز و گۆپاڵەن

ســا کە ئێد شنەفت شای بولّند ئیـقبـالّ
شـــادی نمانا خـــەیلێ بی خـــوەشـــحـــالّ

فـــەرمـــا خـــــەزانـە بشکین بێ دەنگ
بارکـەران ئەسـبـان تـازی بە ســەد ڕەنگ

چەند ئـەسپ و شـتـر مــەرسـەعی کـەمـەر
کـــیـــاســت پەی زۆراب نەوەی نامـــوەر

فـــەرمـــا وە هـومـــان چەنی بارەمـــان
بپـــۆشن ســـیـــلاح کـــەمـــەند و کـــەمـــان

ســـان دا بـە ســـپـــا چل هـەزار ســـوار
ســـپـــەردش بە دەست هـومـــان ســـالار

شـــا وات بـە هومـــان بزانە چێـــشـــەن
من هـەر جـە ڕۆســـتـــەم خـــاترم ڕێشـــەن

ئەمـانـەت فـەرزەن زینهـار سـەد زینـهـار
ڕۆسـتـەم جـە زۆراب نەکـەری هۆشـیـار

ئـارۆ کـە نەبـەرد جـەنگ شـێـران بۆ
مـەیدان نـەبـەرد دەنگ دلێـران بـۆ

کـارێ بکـەری ڕۆسـتـەم وە غـەمناک
وە دەسـتـی فـەرزەند وێش ببـۆ هـیـلاک

هـومـان پڕ زۆر کـەمـەر بەست بە تـاو
بەرشـی جـە ئەیوان شـای ئـەفـراسـیـاو

هـومـان بە فـەرمـان شـای لەشکەرشکەن
شـی وەلای زۆراب نـەوەی فـیـلـەتـەن

شـی وە لای زۆراب هـومـان پـڕ زۆر
تـەمـام خـەڵاتـان ئـاوەرد وە حـزوور

هـومـان خـەڵاتـان ئـاوەرد وە نـەزەر
پەسـەند کـەرد خـەڵات شـێـر نـامـوەر

ڕاهـی بـی وە ڕا شـێـر پـڕ هـونـەر
نـەکـەردش ئـەندێـش مـەرد دلاوەر

گـوزەر کـەرد جـە ئاب وە سـاحـل یاوا
خـەیمـە و بارەگـا کـەردشـان وە پـا

یەکێ جـەو حـەسـار کـەردە بی مـقـام
هـەجـیـر گـۆدەرز مـەبەردشـان نـام

خـەبەر جـە قـاسـد یاوا وە هەجـیـر
واتـن پـەیدا بـی گـەرد زمـهـەریر

هەژیر هەم شنەفت سـیـا بی جـە قـار
پۆشـا وە ئەندام جـامـەی کـارەزار

ئەسپش کەردش زین کەمەربەندش بەست
ئاما وە مەکان وێنەی شێر مەست

کێشا وە تورکان نەعرەی گرانی
بەیووە مەیدان یەک پەهلەوانی

ئاخر سپای کێن، کێن یارتان
نە سپا مازو نە سەرداتان

زۆراب چوون شنەفت سیا بی جە قار
ئاما وە مەیدان بەزم کارەزار

هەژیر وات ئەی شەخس تۆ چێش نامەنی
وەپای وێت وەدام نەهەنگ ئامەنی

ئەگەر تۆ نە دەست من بەرشی وەبەر
ئەوسا عەزم تەخت کەیکاوس بکەر

زۆراب چوون شنەفت واتش دلاوەر
نام تۆ چێشەن جە عەرسەی خەتەر

وات نامم هەژیر بابۆم گۆدەرزەن
شێر ڕووی مەیدان هەم ساحیب گورزەن

دایم نەی حەسار مەنیشین وە شاد
وە فەرموودەی حوکم شای کەیان نژاد

پەی جەنگ و جەدەل شای ئەفراسیاب
نیشتە نیم نەی جا وە تەعجیل و تاب

ها واتم وەتۆ ئەحوالات تەمام
هەرچی پێت مەیۆ باقی و سەلام

زۆراب و هەژیر بە یومن داوەر
تۆ مەبی زەلیل کەیکاوس بێ سەر

ئەر بدۆ تەوفـــیق بێ هـەمـــتـــای داوەر
ئێـــران و تـوران مـــەکـــەم مـــوســـەخـــەر

ئەو پـەهـلـەوانـان دانـای هـونـەرمـــــــەند
مـــاوەروم وەگـیـــر وە حـــەڵقـەی کـەمـــەند

هـەژیر گـــۆدەرز ســـیـــا بی جـــە قـــار
دەست دا وە تـیـــــر پەهـلـەوان کــــار

ئـامــــــــا نـە پـێـش زەربـێ دا وەنـەش
دەســـــتــــەپاچە بی ڕەهـا بی چەنـەش

جـە مـــەودای ئەڵـمـــاس تیـــر پڕ خـــەتەر
ئـەســـــڵـــــەن وە زۆراب نـیـــــاوا زەرەر

نۆبـەی زۆراب بی ئـەو شـــێـــر دەســـتـــان
پـانیـــا وە ئـەسپ ڕەها کـــەرد عـــەنان

ئـەوەڵ ئـیـــــــسم زات ئـاوەردەش وە یاد
وە پەنجـــەی پڕ زۆر بـازو کـــەرد گـوشـــاد

داش نە کـەمـــەربـەند هەژیر ســەرمـەست
کەندش نە ڕوی زین دەست و پاش ببەست

بەردش پەی هومـــان وە دەست بەســـتـــە
زەنجـیـــر نە گـەردەن وە ســـەر شکســتـــە

یاران پەی هـەژیر شـــیـــوەن کـــەردن داد
کـــــەردشـــــان فـــەریاد وە داد و بێ داد

خـــاهـەر چونکە دی مـــاجـــەرای هەژیر
ســیـــا بی جـە قـــەهر وێنەی ســیـا قـیـــر

شـی وە لای بابـۆش دەروون پڕ جــــە دەرد
پۆشـا بەرگ جـەنگ ئەسـڵـەحـەی نـەبەرد

واتش ئەی بابۆ هەژیر گـــــیـــــریا
چی سـەردەمـەنە ڕوومـان بی سـیـا

ئەسـپش کـەرد وە زین سـەرتا پا تەیار
لەجـام لاجـیـوەرد کـار زەڕەنگار

دوو زوڵفش بە زیر کولاَ (کەر هوشیار)
ئاما نە مـەیدان عـەرسـەی کـارەزار

تەکش بەست نە پشت سەدوچل خەدەنگ
هەر یەکێ وەزنش سێ مەن بی وە سەنگ

ئاما نە مـەیدان خـرۆشـا وە جـەخت
چوون شێر و بەوران کێشا بانگ سەخت

خـرۆشـا وە قین دەرەندەی شکار
کـێـشـا وە تورکـان نەعـرەتە وە قار

واتش ئەی تورکـان ئەبڵـەی ناتەمـام
سـواری پەی جـەنگ حـازر بۆ جـە لام

ئارۆ وەخت جـەنگ ڕوی کـارەزارەن
کـێشـان هونەرمـەند جـویای شکارەن

زۆراب ئێد شنەفت غەزەب کەرد خەیاڵ
ئاما نە مـەیدان نەوەی توخم زاڵ

وەخـەشم خـرۆشا دەست بەرد وە کەمان
ئاما وە هەمـدا ئەژدەهای دەمـان

دوخـتـەر ئێدش دی پێـچا وێنەی مـار
دەست دا وە گـۆپاڵ خـەیاتەی تاودار

سـەد و چل خـەدەنگ مـەودای موشکاو
ساختـەی ئوستـادان توحفەی تازەساو

دا نە ڕووی کـــەمـــان یەکـــایەک وە قـــار
پـێـکـا وە زۆراب خـــــــــەدەنـگـان ژار

تەرکش خـــاڵی مـــەند خـــاڵی بی کـــەمـــان
نۆبـە کـــەفت وە دەست ئـەژدەهای دەمـــان

نـۆبەی زۆراب بـی نـەهـیب دا ســـــەمــــەند
وە پـەنجـــەی پڕ زۆر هـەوادا کـــەمــــەند

جـە بەرکـۆی تـەرکش کـەردش نگونســـار
وە حـــەڵقـــەی کـــەمـــەند ئاوەردش بە وار

پیـا بـی جـە زین دەست بەرد پەی کـەمـەر
جـــە ناکـــا کـــڵاو بگێـــڵاش جـــە ســـەر

دوو زوڵف قـەترانـی گیسو چوون کـەمـەند
شـــێـــر ژن ئـێـــران چابوک هـونەرمـــەند

دوخـتــەر خـجڵ مـەند جـە مـەیدان کـار
بە حـــیلەبازی ئامـــا بە گـــوفـــتـــار

واتش پـەهـلـەوان شـــــێـــــر پڕ هـونـەر
بـواچم پـەرێت تـەمـــام ســـــەرانســـــەر

تۆ شـــــــێـــــــر شـکـار پڕ زۆر و زاتـی
کـوشـەندەی شـێـران ڕوی سـەر بسـاتـی

شـێـر هـونەرمـــەند بەرەندەی روی کـــار
نـامت بەد مـــەبـۆ جـــە ڕووی ڕۆزگـــــار

مـــاچان پاڵەوان شـــای ئـەفــراســـیـــاب
چـەنـی یەک دوخـــتــــەر نمانا عـــەتاب

جـــە لای هـامـــســـەران خـجڵ مـــەمـــانی
مـــورەی بەند مـولـک تورکـــان مـــەشـــانی

وڵات پڕ مـــەبۆ جـــەی واتەو خـــەبەر
چەنی ژن جـەنگ کـەرد زۆراب سـەروەر

هەژیر ها جـە لات ئەسـیـرت کـەردەن
مـن یـار تـۆنـا تـا وە ڕۆی مـــــەردەن

تۆ بۆ چەنی من شـــەرت و وەفـــا کـــەر
کـەمـــەندت نە پشت باهووم ڕەها کـەر

هەرچی گـەنج و مـاڵ خـەزێنەم تەمـام
مـــاوەرۆم پەرێت تـا وەدمـــای شـــام

زۆراب چوون شنەفت خەیلێ بی خۆشحاڵ
عـاشـق بی وە زوڵف قـەترانی نۆ خـاڵ

هۆرکێشا کەمـەند ساختـەی چەرم خام
دوختـەر بەو دەسـتـوور ڕەها بی جـە دام

جـــە دەست زۆراب خـــەلاس بی بەندش
شی وە لای ئەقـوام خـێش و فـەرزەندش

شی وە تۆی حـەسـار باڵای سـیـمین ڕەنگ
کـێـشـان بە داخڵ باڵا شـۆخ شـــەنگ

واتش ئەی زۆراب خـــاکت وەســـەر بۆ
نیـشـــانەی شـــادیت وەخت خـــەتەر بۆ

هۆرگـێـڵـە وە پەس خـاکت بۆ وەســەر
مـەکـیـانم خـەبەر پەی ئێـران یەکـسـەر

هۆرگـێـڵـە وە پەس خـاکت وە سـەر بۆ
وەلای کـەیکاوس مـەکـیـانوم خـەبەر

ڕۆسـتـەم جە ئەولاد دەسـتـان سـامـەن
ئەو بۆ خـــەوەردار کـــارت تەمـــامـــەن

زۆراب چوون شنەفت سـیـا بی جـە قـار
واتش ئـەی دوخـتــەر بێـڕای جـادووکـار

نەی وەخت خۆ تاریک سەر وەخت شامەن
جــە لای عــاقــڵان کــۆشش حــەرامــەن

بەڵێ گـــەر مـــــەندم بە ئیـــزن داوەر
ئەی قــەڵای عـەزیم مـوحکەم مـوسـەخـەر

وە زۆری بـازوو وە زەرب گــــــــــۆپـاڵ
ئەی قـــەڵای عـــەزیم مــەکـەرمێ پامــاڵ

ئەوسـا مـەوینی مـەعـرەکـەی شـێـران
مــەعلووم بۆ جـــەلات پادشــای ئێـران

دوختەر ئێد شنەفت شی وە جاگەی وێش
نشـست وە بان تەخت هیچ نەوی ئەندێش

بابۆ وات فـەرزەند ڕووت سـفـیـد کـەردان
وە نامـووس بەرشـیت نە دەست شـێـران

دوخــتــەر وات بابۆ هەرگــیــز نەدیمان
مـــەواچی ســـامـــەن یا خـــۆ نەریمان

وێنەی ڕۆسـتـەمـەن نە جـەنگ کـەردەنش
کـەس نیـیـەن نەی جـا هەمـا وەردەنش

ســـەردار گــران ســـەهـمـناک وێشـــەن
یا نوتفـەی سامـەن یان سام هەر وێشـەن

بابۆ ئێـد شـنەفت خـەیلێ بی سـەرسـام
ڕوو کـەرد بە دەبیر سـاحـێب عـەقڵ و فـام

فـــەرمـــا ئەی دەبیـــر نامـــە بەنا کـــەر
ئیـبـتـیـدا بە نام مـوشکوڵ گـوشـا کـەر

قـەڵەم گـرت بە دەست دا نە روی تـەحـریر
نـویـســــــــا بـە نـام بـیـنـای بێ نـەزیـر
***

٣

نامەنووسینی گوردەرز بۆ کەیکاوس شا

تـەرقـــیـم کـــەرد نامـــە نام کـــردگـــار
کـــیـــانا درووود ســـەنای بێ شـــمـــار

بەڵێ کـــــەیکاوس پادشـــای ئێـــران
ســـالار ســـەرهـەنگ جـــەنگی دلێـــران

مـــەعلووم بۆ جـــەلات شـــای ئێـــران زەمین
شـــەهنشـای ســـەردار ســپـای ســەهمگین

ئومـــێـــد هـەن بە زات جـــەهان ئافـــەرین
بمانـی بـە شـــــاد نـە ڕووی ســــەر زەمین

ها جـــە لای تورکـان شـــای ئەفـراسـیـاب
ئامـان وەی مـەکـان سـپـای بێ حـەسـاب

چەند خـێـمـە گـوڵ ڕەنگ ئەبریشـەم تاف
سـەحـرا و سـەر زەمین بی وە دانەی سـاف

جـــــوانی جـــــە سنع یازدە ســــاڵەن
ســـالار ســـەرکـــەش کـــەمـــەربەند لاڵەن

هـەر کـا مـــەکـــێـــشـــۆ تێغ هندی کـــار
نـەهـــەنگ نـە دەریـا نـەدارۆ قـــــــــەرار

جـــە توران ئامـــان پەی شــــەهریاری
قــــەڵامـــان بە زۆر گـــرتەن بە خـــاری

هەژیر شی پەرێش بەندش کەرد وە قەست
نیاش وە زەمین دەست و پاش ببەست

هەنی نەمەندەن جەنگ سواران
بشین بە مەیدان پەی کارزاران

عەرزە نویسیا سەرتا پا تەمام
نویسا مۆر کەرد گۆدەرز پڕ فام

داش بە دەست پەیک پەڕەندەی پڕ دەو
وێشان کۆچ کەردن هەر بە نیوەشەو

کێشان گەنجوو و ماڵ خەزانە تەمام
بەرشێن جەو مەکان بێ سەبر و ئارام

سەحەر چوون خوەرشید نوورش بی ئیزهار
سپای قەتران پۆش جبهەش بێ قەرار

جەهان پۆشا وە کالای نۆ ڕەنگی
بێدار بی جە خاو ئەژدەهای جەنگی

سیلاح ڕۆی جەنگ تەمام دا نە وێش
شی وە کۆڵ ڕەخش بێ خۆف و ئەندێش

سپای بێ سامان خێزا پەی نەبەرد
زەمین بی بە قیر هەوا لاجیوەرد

جەولان دا وە ئەسپ نەوەی نامدار
لەشکەر ڕوو کەردن وە دەروازەی شار

سواران شەڕ جویای ڕەزم جەنگ
دیشان خاڵییەن قەڵای تەخت تەنگ

گێلان پەی دوختەر جە سەر تا بە وار
نەوی نیشانەی نەوەی نامدار

کێـشـان گـەنج و مـاڵ بـارخـانەی وێشـان
نشـتن جـەو حــەسـار خــاتر پـەرێشـــان

قـــاســـد گـــۆدەرز چوون تـەیر تێـــژباڵ
یـاوا وە ئێـــران وێنـەی بـای شـــەمـــاڵ

مـــــەنـزڵ بـە مـــــەنـزڵ لـوا بـە ڕاوە
نـامـــە دا بە دەست کـــەیکاوس شــاوە

ســـەراســـەر ئـەحـــواڵ وێشـــان نمانا
جـــە لای کــــەیکاوس پادشــــای دانا

کـــــەیکاوس وانـا نـامــــەی دلێـــــران
خـــرۆشـــا وە قـــار پادشــــای ئێـــران

نیـــا بـە نـای بـەزم یاران تـەڵەب کــــەرد
بیـــژەن چەنـی گـیـــو، گــورگین مــیــلاد

تـوس و فــــەیبـــورز شــــازادەی کـــەیان
شـــیـــدوش شــــاپور نـەوەی دلێـــران

جـــەم نە حـــزووری شــای ئێـــران دیار
تـەکـــــدان وە باڵین کــــورسـی زەڕنـگـار

خـــێـــزا نـۆشـــا نۆش پیـــاڵەی بێگەرد
ڕەهـام و بـەهرام گـــۆدەرز و کــــەشـــواد

شـــا وات وە یاران خـــاترم ڕێشــــەن
ســـپـــایێ ئامــان عــەداوەت پێـشــەن

شـــا قـــســـەی زۆراب یـەکـایـەک تەمــام
وانـا پـەرێشـــان ئـاخــر ســـەرئەنجــام

واتش پەهلـەوان جــەنگیـــتـــان کــامــەن
کـێـــتـــان هـونـەرمــەند پڕ زۆر و ســامــەن

سـەحـەر سـپـاهی مکەمـەڵ تەیار
ڕاهـی بـۆ بەو جـا وێـنەی ئـەبـر تـار

بەو تـەور سـپـای تورک کـەرو قـەتڵ و عـام
هـەر بـواچـان تـا وە دەور ئـەیـام

جـەو پـەهـلـەوانـان ئـاڵای پـڕ هـونـەر
هیـچکەس پەری جـەنگ نەبەسـتش کـەمـەر

تەمـام گـشت مـات بین سـەراسـیـمـە وار
ئاخـر سـەرئەنجـام ئامـان بە گـوفـتـار

واتـن پادشـا جـەوانـێ وەی تـەور
وە (نیکی) مـەدۆ شـمـشـێـر نە ڕوی هەور

نە جـاگـەی هـەژیر کـەردەن وە بـەند
وە یـەزدان پاک یەکـتـای خـوداوەند

مـەگـەر هەر ڕۆسـتـەم جـە زابۆل زەمین
بـەیو وە جـەنگ وە مـەیدان کـین

وەرنـە هـیـچ تـەور نمـەبـۆش وە چـار
کـەس نیـیـەن هەمـتـاش نە ڕوی ڕۆزگـار

کـەیکاوس شنەفت خـەیلێ بی سـەرسـام
تەڵەب کـەرد وەزیر سـاحـێب عـەقڵ و فـام

وەزیر حـازر بی جـە لای کـەیکاوس
تـەک دا وە کـورسـی سـاف ئـابنوس

***

٤

نامەنووسینی کەیکاوس بۆ ڕۆستەم

قـەڵەم گـرت بە دەست دا نە ڕوی تـەحـریر
نـویـســـــا بـە نـام بـیـنـای بـێ نـەزیـر

ئەوەڵ ئـیـسـم زات یەزدان ئـینشــا کــەرد
بـەنـام بێ چون بـێ هـەمــتـــای بێگەرد

دوعـــــای فـــــراوان نـویـســــا وە زاڵ
وەنەت مـــەعلـووم بۆ پـیــری کــۆنە ســاڵ

دووهـەم بە ڕۆســتــەم نـەوەی زاڵ ســـام
بمـانـی بـە شـــــاد نـە دەوری ئـەیـام

بـەڵێ ئـەی ڕۆســتــەم نـەوەی پـورســـام
بـاش بـاڵادەس دڵـێـــــران تـەمــــام

دایم ســپــەهدار جــەرگــەری ســەروەران
جـــــەلاد دێـوان ڕای مـــــازەنـدەران

بـەور بەیـان پۆش کـــەللـەی دێو نەســـەر
شــێــر ســەهمگین کـوشــەندەی ئەژدەر

ســاحــیب زۆر و زات گــورز نۆســەد مـەن
نەوەی زاڵ زەڕ بێــخــۆف جـە دوشــمــەن

جـــە دوشـــمــــەن نەتـەرس بـە ڕۆژ داوا
جــــەرگ دێو شکـاف وە تێغ مــــەودا

مــــەعلـووم بۆ جـــە لات پـور نـامـــوەر
جـە توران ئـامــان ســپــای پڕ خـــەتـەر

ئـیـســە جـە توران شــای ئەفـراسـیـاب
ئـامـان وەی مـەکـان سـپـای بێ حـەسـاب

سپاهدار زۆراب زەنەندەی دەمان
هێمان گوڵبەرگش نەو ڕەستەی ساوان

جوانێ جە سنع یازدە ساڵانەن
سالار سەرکەش کەمەربەند لاڵەن

نە وەقت مەیدان مەعرەکەی نەبەرد
کۆی خارا بە دەست ئەو مەبۆ وەگەرد

چەند پەهلەوانان جەنگی هەمڕاشەن
گشت کەمەر بەستە حازر جە لاشەن

سپای تورانی عەداوەت پێشەن
یەک زۆراب نامی سەردار وێشەن

سپا سالارەن نەوتوول نەمام
سالار سەرکەش پڕ زۆر و سامەن

هەرچی پاڵەوان سەرحەد نشینەن
یەکایەک مەحبووس خاتر غەمگینەن

هەژیرش بە زۆروە زۆر کەردەن قەست
بەتاو نە مەیدان دەست و پاهش بەست

هەنی نەمەندەن جەنگی سواران
بشین وە مەیدان پەی کارەزاران

ئامانت فەرزەن زینهار سەد زینهار
وەختی مەوێنی نامەی شەهریار

بپۆشە سیلاح جەنگی وە ئەندام
وەتاو تەعجیل حازر بەر جە لام

نامە دا بە دەست گیو هونەرمەند
پەهلەوان چوون تیر جەهەندەی کەمەند

کــــەبووتەر فـــراز ڕاهـی بی وەجــــەخت
دە شــــــەوانـە ڕۆژ بـە وەخت و بێ وەخت

ڕۆژ یـازدەهـەم وەخت ســـوب ســـەحـــەر
جــە زابل زەمـین ســـەرکــێــشـــا وە دەر

گوزەر کـەرد نە ئاب سـەحرای سـەهمناک
ڕوو نیـــا بـە دەشت پوور ســــینـە چاک

نـاگـــا دیدەبان جــە بالآی حــــەســـار
نگا کـــەرد جــە دوور پـەیدا بـی ســـوار

شـی وە لای ڕۆســـتـــەم نـەوەی زاڵ ســـام
واتـش پـەهلـەوان دونیـــــات بـۆ وەکــــام

ســـواریێ بـە تەعــجــیل مـــەیۆ وە ڕاوە
هـا وە کــــۆڵ ئـەسپ جـــەهانپـــەیماوە

مـــەیو وە تـەعـجـیل نمـەز یە چێـشـــەن
جــە ئێـران ئامــان ئـەحــواڵێ پیـشـــەن

ڕۆسـتـەم چوون شنـەفت دەردەم بی سـوار
ئـامـــا وە بیـــرون دەروازەی حـــەســـار

نگا کـــەرد واتش نەوای دوشـــمـــەن بۆ
جــویای جـــەنگ کین جــای فـیلـەتـەن بۆ

نگا کـــەرد جــە دوور دانـای هۆشـــیـــار
ئاوەرد وە نـەزەر ڕەفــــتـــاری ســــوار

زانـاش تـاج کـــلاو تـەلاش نـە ســــەرەن
بـەرگـــوزیدەی وێش گـــیـــوی ئـەژدەرەن

ئامـا وە پێشـواز دەست وست نەگـەردەن
دیدەم ڕەوشن بـی تاســـەی تۆم کـــەردەن

دەست گـــرت بە دەست لـوان وە ئـەیوان
خـدمــەتش مــەکــەرد بـە ڕۆح و بە گـیـان

وات پادشــا وە کــەیف گـۆدەرز وەکــارەن؟
جــــە پـەهلـەوانـان کـێ خــــاتر دارەن؟

وات شــوکـور وە تۆ گــشت وە دەمــاغــەن
قــەڵا گــیـریان هـەجـیـر دووســاخــەن

شــاهنشــا کـیـاست وە تەعـجـیل و تاو
زینهـار سـەد زینهـار شـەو نەکـەری خـاو

ســەرداری گــران ســەهمناک ئـامــان
پـەهلـەوانێـــوەن زۆرش بـێ ســامـــان

ســەد و دوو هـەزار ســوار جــە لاشــەن
چەند پەهلەوانان جــەنگی هـەمـتــاشــەن

بـەڵـێ وێنـەی ئـەو شــێــر ســـەهمگین
نیــیــەن ناپەیدان نە ڕووی ســەرزەمین

ڕۆســتــەم وات گــێــلام بە زات و هـونەر
نـەدیم پـەهلـەوان جــــــە وێـم زیـاتـەر

بەڵێ جـە دوختــەر شــاهی سـەمــەنگان
بـە وێم مــــەزانو فــــەرزەندێم پـەیدان

ئەگـــەر ئەو بیــەن منداڵیش کــەردەن
ئـابڕو و حــەیای هـەجــیــرش بـەردەن

هێــمــا کــودەکــەن نادیدە ســاڵەن
بێ خـــەبـەر نە ڕەزم گــورز و گــۆپاڵەن

گــیــو هـونەرمــەند نامــەی شـــەهریار
ئـاوەرد دا وەدەست پـەهلـەوان کـــــار

ڕۆستەم گرت بە دەست خەیلێ نگا کەرد
لەرزیا وێنەی بید خۆفش نە دڵ بەرد

واتش وە یەزدان کارساز بێ چوون
وە زەربی تێغم مەبۆ سەرنگوون

یا وە زەرب گورز مەکەروم قەستش
یا نە جای هەجیر مەبەندم دەستش

ئەو کە دەعوای تەخت کەیکاوس کەردەن
چارەش مەردەنەن هەر مەبۆ مەردەن

ئیمشەو وە هامراز جامی بنۆشیم
سەحەر جامە خەشم غەزەب مەنۆشیم

مەیل کەردن بە جام شەونیشتن بە شاد
غەمان دونیا یەکسەر دان وە باد

خدێ دان وە کەیف نشتن وە دڵشاد
کەیکاوسشان هیچ ناما وە یاد

نیاشان مەجلیس سێ ڕۆژ و سێ شەو
پەی بەزم بسات کیانی نەو

جە مەستی شەراب هیچ نامان وەفام
ڕۆژی چوارەمی ئاخر سەرئەنجام

گیو وات بە ڕۆستەم ڕادەی سەبر چەند
ئەو ڕۆ سێ ڕۆژەن منت کەردەن بەند

یا خۆ سوار بەر یا دەستوورم دەر
نەوای پادشا قەستم کەرۆ سەر

کەیکاوس پەی جەنگ جەختش وەتاوەن
هیچ نییەن وەفام مەستی شەراوەن

لێرەدا چیرۆکەکە لە نوسخەی ئەمینیدا تووشی دابڕانی بەربڵاو دەبێ و سەرجەم ٥ لاپەڕەی ناتەواوە. چاو لە وەبەردانی دوو نوسخەی گۆدەرزی و ئەمینی لە لاپەڕەکانی پێشووتردا بکەن.

چیرۆکەکە دوای دابڕان بەم شێوەیە دەست پێ دەکاتەوە:

واتشـــان زۆراب نمەز کێ کـــەردەن
تۆ سـەلامـەت بی زندەڕەزم مـەردەن

هۆرگـرتن نە خـاک ئاوەردن پەرێش
پەشـێو بی جە حـاڵ مـەرگ خاڵۆی وێش

زۆراب ئێـدش دی سـیـا بی جـە قـار
بێـزار بی جـە نۆش بادەی خـۆشگەوار

ئامـا نگا کـەرد خـەیلێ عـەجـیب مـەند
جـەو مـەرد پڕهۆش دانای دڵ پەسـەند

کـەفـتـە بی نـە خـاک چوون مـینای بێگەرد
مـەجـرووح مـەقـتـوول جـەمین لاجـەوەرد

واتش ئەی یاران ئیـمـشـەو تا سـەحـەر
چەند کـەس دلێـران جـەنگی پڕ هونەر

بگێـلان نە دەور لەشکر وە بێ غـەم
چوون عـەسـەس داران بداران وەچەم

سـەحـەر بە تەوفـیق دانای خـاس و کـەست
هەرکـەس ئێد کـەردەن مـاوەروش بە دەست

من پەرێ خـاڵۆم نەبوون خـاتر تەنگ
بەی تەورە کـەردەن چەرخ مـینا ڕەنگ

ئەوسـا چوون ڕۆسـتـەم شی بە دمـاوە
یاوا وە ئوردوی کـەیکاوس شـاوە

گـیـــو ئەو پەهلەوان پایتــەخت شـــا بی
ئەو شـــەو پاســەبان ئێــران ســـپـــا بی

ئەو دەم وە شــمــشـێـر بەڕەندەی دوودەم
ئـامـــا بشـــانۆ بە فـــەرق ڕۆســـتـــەم

...... مـــەســـتـــان نوور دیدەی من
ســـوار گـــران بەرگـــوزیدەی من

واتش بە ڕۆسـتــەم جـە كـۆ بیـیـەنی
وەتەنهـــا ســـوار وە كــۆ شـیـیـەنی

شـــیم تەمـــاشـــای زۆرابم كـــەردەن
كەمەر بەستەی جەنگ جە مەردان مەردەن

بە بالاّ جـــە تەرح نۆبەر نەمـــامـــەن
چمـــان هەر جـــە توخم ئەولاد ســامـــەن

حــــــەیـف پەهلـەوان تـوران ولاّتـەن
ڕۆحش جـــە قـــەیران یومـــولەمـــاتەن

مـەزانون نە جـەنگ شـمـشـێـر مـەشـانۆ
حـــەیف كـــە پەهلەوان بێ ســـەر مـــەمـــانۆ

ســـاتێ حـــەكـایەت پەری گـیـو مـەكـەرد
ئامـــا بە جـــای وێش دەروون پڕ جـــە دەرد

ســـەرنیـــا بە رەخت شی نە جـامـەی خـاب
نەنۆشـــا بە شـــاد پیـــاڵەیێ شـــەراب

ســـەرنیـــا بە ڕەخت دەروون مـــاتەم بی
كــۆكــۆ پەژاران جـــە لای ئەو جـــەم بی

سەحەر شوعلەی شەمس دانە ڕووی زەمین
بە ئەمـــر فــــەرمـــان ڕەبلعـــالەمین

بێـــدار بی نه خـــاو زۆراب جـــەنگی
تەن پۆشـا وە زەرع سـاخـتـەی فـەرەنگی

خـێــزا و خــرۆشـا هـەر دوو سـپــاهان
دان جـە تەپڵ کـوس (خـشـمـەت پەناهان)

سـیــلاح ڕۆی جـەنگ هەرچی بی تەمـام
پـەرێـش ئـاوەردن پـۆشــــا بـە ئـەنـدام

پا نیـــا وە ئەسپ جـــەهانپـــەیماوە
ڕوو نیـــا وە تیپ کــەیکاوس شـــاوە

یاوا وە ئوردو کـــەس نامـــاش نەوەند
پەنجـا مـێخ نە چەتر کـەیکاوسش کـەند

بوزورگـان نـە دەور خـێـمـەی شـەهریار
گـــورێزان جـــە ترس نەوەی نامـــدار

ڕوو بـە کـــەیکاوس بانگ ســـەهمناک
زهرەی دلێـــران تەمـــام مـــەبی چاک

واتش کـــــەیکاوس ئـەر پادشـــــانـی
ســالار ســـەرهـەنگ ئێــران ســپــانی

بۆ وە ڕووی مـەیدان ڕەزمگای شـێــران
نگا کـــەر وە ڕەزم جـــەنگی دلێـــران

بەنام بێـــچـــوون بەنای بێـــتـــەناف
ئارۆ نـە مـەیدان مـەعـرەکـەی مـەسـاف

تا جـە خـێـمـــەی وێت ناوەروت وە بەر
نەکـێـشـوت نەخـاک سـیـای پڕ خـەتەر

شـەو جـە پای بەیداخ نەکـێـشـوت وەدار
نەشـــوون وە جـــای وێم بگیـــرۆ قـــەرار

کـەیکاوس شنەفت، گـیـوش کـەرد ڕەوان
یاوا وە ڕۆسـتـەم چوون شـێـر غـوڕان

ئامـا پـەهلـەوان شـۆخ زەبـەردەست
کـەس نـەدارۆ تاب چـەنیش کـەرۆ قـەست

گـیـو کـە هاناش بـەرد ڕۆسـتـەم بی ڕەوان
وسـتش نـە باهو کـەمـەند و کـەمـان

غـەلغـەلەی عـەزیم فـەریاد و زاری
خـێـزا جـە مـابەین مـەردان کـاری

واتشـان ڕۆسـتـەم کـەی مـەیۆ دێرەن
شـا خـەریک وە دەست چنگاڵ شـێـرەن

ڕۆسـتـەم عـەجـەب مـەند واتش یە دێوەن
سـپـا وەی تەوره خـاتر پەشـێـوەن

شـا واتش ڕۆسـتـەم کـەی مـەیۆ دێرەن
لـەشکر ها خـەریک چەنگاڵ شـێـرەن

نەو دەم کـە ڕۆسـتـەم نەکـەردش درەنگ
ئامـا بـە مـەیدان وێنەی شـێـر جـەنگ

ڕوو کـەرد وە زۆراب کـوردەک خـەرامـان
کـەفـتی نە دەریای بێ سـەر و سـامـان

مـەگـەر نەشنەفـتی جـەی وەرتەر نـامم
بـە پـای وێت ئـامـای کـەفـتی نـە دامم

مـسکین سـەرسـام خـەیاڵ پەرکـەندە
مـسـەخـەر مـەبی وە گـورز بەندە

زۆراب وات ئـەی پیـر جـەهان دیدەکـار
چەمـیـدەی دەوران جـەفـای ڕۆزگـار

جە لای عاقلان دانای هونەرمەند
نالایەق وەتۆن واتەی ناپەسەند

ئەر تۆ چوون دەریا من چوون بادەنان
جە هونەرمەندی هونەر زادەنان

ئەر شێر ئەر بەور ئەر ئەژدەهانی
ئەرسام دەوران نەوەی کەیانی

بە حەڵقەی کەمەند مەکێشوت وەخاک
سینەت وە ئەڵماس هندی بکەم چاک

ڕۆستەم وات زۆراب واتەی چەرم گەرم
خاستەرەن جە ڕاز ئاواز بێ شەرم

بەڵێ تۆ کودەک نادیدە ساڵی
بێ خەبەر جە ڕەزم گورز و گۆپاڵی

هێمای گەرم و سەرد دنیای پڕ ستەم
نامان بە گۆشت نەدیەنت وە چەم

من شێر پڕ زات نادرەی دەورم
من پیر پڕ زۆر کوشندەی بەورم

ستارەی ڕووی زات گەردوون گەوامەن
مەزانۆ من زات شێران جە لامەن

بینای بێ زەواڵ شوکرانەم وەتۆن
دەفتەرخانەی ئەسڵ گشت وە دەست تۆن

بەڵێ چوون ڕۆستەم دانای دوڕ شکاف
ئارۆ نە مەیدان مەعرەکەی مەساف

بەو تەور نە فەرزەند وێش بی هەراسان
هەر چەند نگا کەرد یەکتر نەناسان

ئاخـر سـەرئەنجـام سـەرکێشـان وە جـەنگ
بـە ئـەمـــر تـەقـــدیر چەرخ مـــینا ڕەنگ

داشـــان وە هـەمـــدا نێـــزەو گـــورز و تێـغ
جـــــە زەخـم ئـەنـدام نـەکـــــەردن درێـغ

جـە مــەودای ئەڵمـاس نێـزەی خـەتـەرناک
حـەڵقـەی زرێشـان جـە تەن بی چاک چاک

شکیـا چوون سنان سـەرنێـزە کـەم بی
قەترەی خـون جـە فـەرق گۆناشـان جـەم بی

گـا تێـغ و گـا گـورز گـا خـەدەنگ شـانان
دلێـــران ئـەو ڕۆژ زەربـەت مـــــەنمانان

دوو کۆی بێ سـامـان نەلەخشـان نە جـەنگ
نـە ئێـــد زویر بـی نـە ئـەو خـــاتر تـەنگ

ڕۆســـتـــەم فـــراوان خـــۆفش نە دڵ بـەرد
واتش یـا یـەزدان تـاک تـەنـیــــا فــــەرد

من هـەر جـە توفـڵـیم جـەنگئـازمـا بیم
کـوشـــەندەی دێوان شـــووم گـومـــڕا بیم

چەند جـــەنگ دێوان جـە لام بـی ئاســـان
هـەرگـــیـــز وەی تـەورە نـەویم هـەراســـان

خـەیلێ فکرش کـەرد سـیـا بی جـە دەرد
جــــەولان دا وە ئـەسپ پـارەی ڕەهنـەوەرد

وە پـەنجـــەی پڕ زۆر کـــوشـــەندەی هـەزار
گـــرتش کـــەمـــەربەند زۆرابی ســـالار

فـــــــراوان بـە زۆر بـازووی بـێ ئـەندێش
کـێـشـــا نـەلەخـشـــا نە ڕووی زین وێش

نۆبەی زۆراب کـەفت گـورزی کـەرد نە کـار
ڕەخش تا وە زانوو غـــەرق بی نـە غـــوبار

داش بە دوو شـــانـەی دوش ڕۆســـتـــەمـــدا
قـەڵخـان بی خـاشـخـاش ڕێزا وە هەمـدا

ڕۆسـتـــەم بازووش نەلەخـشـاش نـە گـەرد
نـە کـــــەردش ئـەندێش نـە نـالا جـــــە دەرد

واتش چوون جـــە زەربی گـــورزم نـە ناڵی
بێـــــشـک ڕۆســـــتـــــەمـی ئـەولادی زاڵی

ڕاســـــەن مـــــەواچـان فـــیلـەتەن تـۆنـی
جـــــە ئـەولاد زاڵ هـونـەر بـێ شـــــۆنـی

هیچ نامـا نە گـۆش قـســـەی فـەرزەندش
نەکـــەردش قـــبـــوڵ گـــوفـــتـــار و پەندش

وات ئـەر تـۆ بگنی بە چنگ ڕۆســـتـــــەم
هـەنـی زنـدەگـی مـــــــەوینـی بـە چـەم

ڕۆســـتـــــەم پاڵەوان پڕ زۆر و ســـامـــەن
کـەی چوون من بە جـەنگ تورانی ئامـەن

جـــەلای فـــیلـەتەن من کـــەمـــتـــەرینەم
نـا لایەق بـە جـــــەنگ مـــــەیدان کـــــینـەم

زۆراب ئێـد شنەفت هـەنی دەنگ نەکـــەرد
دەست پێکا بە تێغ خـــێـــزا پەی نەبەرد

ئـاڕۆ مـــــەعـــرەکـــەی گـــورز گـــران بی
زەمـین چـوون بـازاڕ ئـاهـــەنـگـەران بـی

قـەڵخـان بی خـەشـخـاش ڕێزیا نە دۆش
سـواران سـەرسـام ئەسـپان شین نە هۆش

ڕۆستـەم جە ڕەخش خـەسـتـەو سـەرنگوون
مــەلەرز جــە بیم چوون کــۆی بێـســتــوون

سنـان و گــورز و تیــر هیچ نامــا وە کــار
غــەمگین بین نە جــەبر جــەفــای ڕۆزگــار

ئـاخــر بـە فـــەرمـــان جــەهـان ئـافــەرین
هەر دوو جــە ئـەسـپــان ئـامـــان وە زەمین

وە عـــەزم کــوشـــتی دەست وەهەم بـەردن
تـەن و گــیــان بـە زات یەزدان ســپـــەردن

دەست پێـچان وە پێچ حـەڵقەی کەمـەربەند
وسـتـشــان نە تـەرز کــەمـان و کــەمــەند

لەجـام ئەسـپـان بەسـتـشـان نە ســەنگ
حـــەڵقـــەی زرێشـــان پارە بی بە چەنگ

لادی بە دەســتــوور کــوشـتی نەکــار بی
دنیـــا جـــە لاشـــان تاریک و تار بی

زۆراب بـە تـەوفـــــیـق حـــــەی لایـەنـام
کــێــشـا کـــەمـــەربەند نەوەی زاڵ سـام

بەردەش تا بـە دۆش خـەسـتـەی دڵ غـەمگین
هەواش دا نـە خـــاک ســیــای ســـەرزەمین

ئـامـــا وێنەی شـــێـــر دڕەندەی شکار
نشت نـە ســینەی بـەورکــۆنەی ڕۆزگــار

دەست پێکا وە تێغ حـەڵقـەی سـەهمناک
ســینەش وە ئـەڵمــاس هـندی کــەرۆ چاک

ڕۆســتــەم وات زۆراب کـودەک خــەرامــان
حـــەرفێ مـــەواچـون مــروەتـەن ئـامـــان

مــەویر جــە قــانوون گــەردەن فــەرازان
وەخــتێ جــە مــەیدان کـوشــتی مــەوازان

هەر کــەس ئەوەڵ جــار مــەبۆ ســەرنگوون
مــەبەخـشــاش نە ڕای کــارســاز بێـچـوون

وەخــتێ دووهەم جــار نگوون بی وە خــاک
ئەوســا وە ئەڵـمــاس ســینەش مــەبۆ چاک

وە ســەد مــەکــر و فــەن حـیلەبازی وێش
خــەلاس بی جــە دەس شــێــر بێ ئەندێش

هەردووشــــان غــەمگین خــاتر پەرێشــان
ڕوو کــەردن هەر کــەس وە خــەیمەی وێشــان

هومــان کــە پرســا ڕۆســتــەم چە کــەردی
جـــە مـــەیدان ڕەزم دەعـــوای نە بەردی

واتش ئـەی هومــان بێـشــەک ڕۆســتــەمــەن
ســەد گورز دام وەنەش هێـمـا پێش کەمـەن

نەکــەردش ئەندێش نەلەخــشــا نە جــاش
زرێش ڕێزە بـی بە وێنـەی خـــاشــخـــاش

بە گـورز و شـمـشـێـر بە حـەڵقەی کـەمـەند
هـیـچ نەوی عـــەلاج بگـیـــرون جـــە بـەند

ئـاخــر وە کــوشــتی دەست وەهەم بەردیم
تەن و گــیـــان وە زات یەزدان ســـپـــەردیم

بەنام بێـــچـــوون پـادشـــای جـــەبـار
وســتم بـە ڕووی خــاک ئەو شــێــر ســالار

بە حــەرف و ئەفـسـوون بەرشـی جە دەسـتم
هەنـی جــە مـــەیدان کــوشــتی نە وەســتم

سینەش وە ئەڵماس نەکەردم خەتەر
بەخشام وە بێچوون دانای کەرەم کەر

هومان وات زۆراب یە تۆ چە کەردی
پەری بەخت وێت فرە بەد کەردی

تۆ ئەوت نەکوشت ئەو تۆ مەکوشۆ
غارەت سپات وە توران مەشۆ

شێری وەی دەستوور کەفتەن نە دامت
ڕەها دای جە بەند کەم بیەن فامت

زۆراب بە خەندە ئاما بە گوفتار
واتش ئەی هومان سەرتیپ سالار

سەحەر وە تەوفیق جەهانئافەرین
ئیم جار نە کوشتش تەقسیر نەکەرین

ڕۆستەم جە زۆراب هۆرگێلا جە دەرد
ئاما وە دەروون خەیمەی لاجەوەرد

کەیکاوس پەرساش فیلەتەن چۆنی
چێشەن مەوینوت جگەر پڕ خوونی

یەک تەنها جەوان نەبەستی دەستش
یا بە گورز وێت نەکەردی قەستش

ڕۆستەم وات شاهم پەشێوەن حاڵم
مەشۆ وە تاراج گورز و گۆپاڵم

خجڵ مەندەنان بە دەستی کەسێ
مەگەر فەریاد ڕەس وە فەریاد ڕەسێ

چەند ساڵ و چەند وەخت من پەهلەوانم
کوشەندەی دێوان مازەندەرانم

نەتەرسـام جـە ڕەزم دێوان جـادوو
سـفـید دێوم کـوشت بێ خـۆف و ئەرجـوو

ئارۆ مـن خـەریک یەک نەوڕەسـیدەم
جـە زۆر بـازووش قـامـەت چەمـیدەم

مـەر هەم خـوداوەند یاری بۆ جـە سـەر
وەرنە جـەی مـەیدان کێ مـەشـۆن وەبەر

بە دیدەی ئەسـرین کـەردش مناجـات
نـالآ وە دەرگـای قـازی الحـاجـات

سـوجـدەی زەمین بەرد نە ڕووی سـەرزەمین
وات شـوکـورم بە تۆن ڕەبەلعـالەمین

ئەو سـەد مـەن قـوەت من بەخـشـام بە تۆ
(بـدری وەنـەم نـەجـاتم پەی بـۆ)

چونکە ڕەزاش بی خـودای کـەرەم کـەر
ئەو سـەد مـەن قـوەت سـپـەردش وەبەر

سـەحـەر چوون سپـای خـوەرشـید خـاوەر
جـە بەر کـوهـی قـاف سـەرکـێـشـا وەبەر

سـپـا دەشـت و کـۆی هـامـوون پۆشـا بێ
جـە نەعـرەی فـیلان زەمـین جـۆشـا بێ

هـەرچـی پـەهـلـەوان زۆر زبـەر دەسـت
یەک یەک سـوار بـین چوون فـیلان مـەست

گـوگین و مـیـلاد، بەهـرام و قـوباد
شـیـدوش و شـاپوور گـۆدەرز و گـوشـاد

گـیـو هونـەرمـەند بێـژەن چەنی ئەو
سـوار بین وە ئەسپ سـالار خـوەش ڕەو

ڕەهـام و بـەهـرام ئـەولاد و گـــــــــۆدەرز
شـــاهـزادەی کـــەیان تـوس و فـــەریبـــوز

سـیـلاح ڕۆی جـەنگ سـەراسـەر تەمـام
پـۆشـــــــا وە ئـەنـدام نـەوەی نـیـکـنـام

ئارۆ هـەرچەنـد سـەنگ نە ڕووی سـارا بی
پولاد حـــەفت جـۆش نە کـۆی خـارا بـی

بەڵاو بـی پـەی ڕەزم ئـەو نـە ڕووی ســـــارا
وێنەی شـێـر مـەست دڵ جـە غـەم دارا

یەکسـان بی جە سم ئـەسپان سـەرمەست
سـواران جـــەنگ ڕاهـی بـین بە قـــەست

جــــە هـەردوو تـەرەف کـــەڕەنا ژەنیـــا
ســـەدای تەپڵ و کـوس ئێــرانـی سـپـــا

دانـە تەپڵ و کـوس سـپـــای تورک و چـین
بانگ ڕەسـتـاخـیـز کـەفت نـە ڕووی زەمـین

نـەیەک لا تـەرتیـب ئێـــران ســـپــــا بـی
درەفش بێ خـــــەوش کـــــەیان وەپا بی

ڕۆسـتـەم پەی نەبەرد بێدار بی جـە خـاو
تـەن پۆشـــا وە دەرع جـامـــەی تازەســـاو

ســـیـــلاح ڕۆی جـــەنگ تـەمـــا دانەوێش
شی بـە کـۆڵ ڕەخش بێ خـۆف و ئەندێش

جـــــەولان دا بـە ڕەخش پـەڕەنـدەی تـەیار
ئامـــا وە مـــەیدان عـــەرســـەی کـــارەزار

جـــەو تەرەف زۆراب پـۆشـــا دەرع جـــەنگ
ئـامــــا بە مـــــەیدان نـەکــــەردش درەنگ

ڕۆســــتــەم وات زۆراب کــودەک خــەرامــان
کــەفــتی نـە دەریای پڕ ســەر و ســامــان

تۆ نـە ڕاگــەی چەفت غــەڵەت کــەفــتــەنی
بـە زۆر مـــەردان ئـەمـــجـــار ڕەفـــتـــەنی

زۆراب وات ئەی پیر خەستەی پەشێو حاڵ
ئـارۆ فـــراوان مــــەپرســــوون ئەحـــواڵ

ئـەر ڕۆســـــتـــــەم تـۆنـی نـام وێت ببــــەر
نـەوا کـــە حـــەیفـــەن بمانی بێ ســــەر

هـیچ نـامــا نـە گــۆش قــەول فــەرزەندش
نەکــەردش نە گــۆش گــوفـتـار و پەندش

واتش ئەی بەدبەخت دوور جـە عـەقڵ و فـام
بێ خـــەبەر جـــە حـــاڵ دونیـــا نا تـەمـام

یە وەخت مـــەیدان کـــوشـــتی بـازییـــەن
چە جـای مـــەکـر و فـەند حـیلەبازییـەن

نمەیۆ بـە کـــار گــــەزاف و خــــەلاف
مـــەردانە دەســـتـــوور بۆ بە ڕووی مەســاف

دوو جـــەنگی ســـوار جـــە هەم جـودا بین
جــە کــۆڵ ئەســـپـــان جـەنگی پیــا بین

***

٥

کوشتنی زۆراب بە دەستی ڕۆستەمی زاڵ

نـام حـــــەق بـەردەن ئـەڵاهـوئـەکـــــبـــــەر
جـــە هـەردوو تـەرەف گــرتشـــان کـــەمـــەر

وەخـــتـێ ســـتـــارە لێـــشـــان مـــەبۆ گـــوم
قـــەزای ئاســـمـــان مـــەکـــەرۆ مـــەعلـووم

دوو کـــۆی بێ ســـامـــان پێـــچـــیـــان وەهەم
پێـــچـــیـــان چـوون پێچ مـــاران ئـەرقـــەم

فـــیلـەتەن چـوون شـــێـــر دڕەنـدەی شکار
نـام یـەزدان بـەرد ســـیـــا بـی جـــە قـــار

زۆرابـش کـــێـــشـــا وست نە ڕووی زەمـین
دەست بـەرد ئـەو مـــیـــان قـــەبزەی تێغ کـین

هـەرچـی ئامـــان وات هـیـچ نەداش ئـامـــان
خـەنجـەر شـەند وەنەش شـێـر بێ سـامـان

بـە مـــەودای ئـەڵمـــاس بەڕەنـدەی خـــەتـەر
جـەرگش پارە کـەرد جـە پشت گـوزەر کـەرد

بـاڵا چـوون نـەمـــام ســـاوای زەڕســـتـــوون
پـارە بـی جـــە تـەن ڕەنـگـین بـی بـە خـــوون

زۆراب وات ئەی پـیـر گـومـڕای دڵ جـە سـەنگ
مـن کـــوشـــتـی وە تێغ ژارئـالـووی فـــەرەنگ

بـەڵـێ تـۆ بـە وێـت نـەدرای خـــــــەبـەر
جـــە دەست بـابـۆم چـۆن مـــــەشـی وەبـەر

وات بـابـۆت کـــــــێـن؟ نـامـش گـنـو نـام؟
تـۆ وەی کـــودەکی چـۆن ســـتـــەن نـە دام

زۆراب چوون شنەفت ئامـا بە گـوفـتـار
واتش ئەر هەی پیـر کـۆنەی ڕۆزگـار

بابۆم ڕۆسـتـەمـەن شـای کـەمـەر لالآن
شـێران جـە تاو شـەت گـورزش مـەنالآن

ئەر مـەبی وە مـورغ پەرەندەی شکار
وە حـەڵقـەی کـەمـەند مـاوەرۆت بە وار

فـیلەتەن شنەفت شـادی کـەرد بە تاڵ
سـەرسـام بی جـە سـام نەوەی توخم زاڵ

واتش نیـشـانەت جـە ڕۆسـتـەم چێشـەن
پەنەم واچە ڕاست دڵ وە ئەندێشـەن

واتـش لالـێـوەن بـاهـو بـەنـد بـاڵ
نیـشـانەی ڕۆسـتـەم نەوەی توخم زاڵ

دایەم جـە توران بەسـتـەن وە باڵم
نگا کـەر بە وێت پەشـێـوەن حـاڵم

ڕۆسـتـەم نگا کـەرد دانەی لاڵ وێش
شناسـا جـە باڵ فـەرزەند دڵ ڕێش

دەست دا بە خـەفـتـان قـوبای چینی کـار
پارە پارە کـەرد خـرۆشـا وە زار

هـۆردا وەسـەردا وە ئـاواز بـەرز
دیش کـە گـیـو ئامـان بەهرام و گـۆدەرز

واتن فـیلەتەن ئاخـر یە چێـشـەن
پەی چێش وەی دەسـتـوور خـاترت ڕێشـەن

ڕۆسـتـەم وات گـۆدەرز مـەپرسـە حـاڵم
پشـتم شکسـتـەن شـادی بەتاڵم

بی وه غــــــەزەب پێم دەعــــــوای نـەبـەردم
جگەرگــــای فـــەرزەند وێم پاره کـــەردم

خـەنجـەر هـۆرکـێـشـا وێش بکەرۆ قـەست
گـیو مـەکەرد زاری، گـۆدەرز مـەگـرت دەست

بوزرگـان کـێـشـان خـەنجـەر جـە دەسـتش
نـالاّ پـەی فـــەرزەند نـە ئاوات وەســـتش

گـۆدەرز وات ڕۆسـتـەم ئارۆ وێت مـەکـوشی
فــایدەش نـیــیـەن ئەو جــە دەست بەرشی

بـەقــــا نـەدارۆ ئەی دونـیــــای فـــانی
ئەر ســـەد ئەو مـــەردەن تۆ وێت مــەمـانی

فـەڵەک وەی دەسـتـوور نویشـتـەن جـە سـەر
فــــەرزەند جـــــە بابـۆش بـوینـۆ زەرەر

شــاهـان، هوشــەنگ، جـــەمــشــیـد و دارا
کـێش نـەکـەرد نـە پای ڕووی ســـەنگ خـارا

کـــــۆ شـی فـــەریدەوون زوحـــــاک تـازی
نمـەز وه ئەفـــســــوون کـــێش نـەدا بازی

ڕۆســــتــــەم وات گــۆدەرز تۆ وێت مـــەزانی
کێ چوون مـن بێ ڕەحم جـەی دونیـای فـانی

بـە مـــــەودای ئەڵـمـــاس هـەتا کـــە تاوام
جگەرگـــای فـــەرزەند جـــەنگی شکاوام

هـیـچ کــــەس وێنـەی مـن نـە ژێر گـــــەردوون
وێش وه دەست وێش نەکـــەرد ســـەرنگوون

بەڵێ هەم وه حـــوکم دۆعــای خـاســـان بۆ
شـــەفـای ئەی زامــە مـــەگــەر نوش دار بۆ

هـا جــــه خـــەزێنـەی کــــەیکاوس شــــاوە
جــه گــۆشـــەی ســـەندووق توحــفــەی تەڵاوە

ئومــــــێـــــدەن جــــــه لای گــــــۆدەرز دانـا
ئـیــــمـــــجـــــار پەی زۆراب مــــــروەتـەن هانـا

شـــۆ وەلای کـــاوس شـــای کـــەمـــەر لاڵان
عـــەرز بکەر جـــه لاش وەی تەور ئـەحـــواڵان

واچە جــەی دونـیـا ڕۆســـتــەم خــەتا کــەرد
فــــەرزەنـدش وە تێغ جگەر جـــیـــا کـــەرد

وێش ڕوو ســـیــا کـــەرد پەی قـــەتڵ فـــەرزەند
بـکـیـــــــــــانـۆ دەوا وە بـێ چـوون و چـەنـد

یـەکێ چوون زۆراب شـــۆخ دیدە مـــــەست
نـە پـای تـەخـت شـــــــــاه نمـەیـۆ بـە دەسـت

ئـەر بدۆ شـــەفـــاش خـــودای کـــەرەم کـــەر
ئـەویش شــــێـــــرێ وەن جـــــه مـن زیاتـەر

هـەتا کــــه زیندەی ڕووی ســــەر بـەســـاتـەن
کـەمــەر بەســتــەی جــەنگ حـازر جــه لاتەن

گــۆدەرز شـی واتش ڕۆســـتــەم کـیـــاناش
خــواجــه و غــوڵامـیم ئەر مــەندەن جــه لاش

زەڕەی نـۆشـــــــــــــدارو بـدەر پــەی زۆراب
لەب تشنـه و هیــلاک بێ خـــورد و بێ خـــاب

کـــاوس وات گـــۆدەرز جـــه وێت بۆ خـــەبـەر
دێت واتم وە توس ڕۆســــــتــــەم وەدار کــــەر

چە گـفـتـوگـۆش کـەرد بە ســەد قــار و قین
توسـش وست نە خـــاک ســیـــای ســـەرزەمین

ئارۆ جـــەو دەمـــــدا چۆن بێ دەمــــاغش
هێـــمـــان ها نە جـەنگ کـۆ مـــەدەن داغش

ئەوســـا ڕۆســـتــــەم بی وە تەنهـــا ســـوار
یەکــــا یەک مـــــەوات نـە ڕووی شـــــەهریار

ڕۆســــــتـــــــەم و زۆراب ئەریەک بگێـــــران
ئێـــــــران و تـوران مـــــــەکـــــــەران وێران

گـــــۆدەرز وات ئەی شـــا ســــالار ئێـــران
ڕۆستـەم وە تەنها هەفت خـوان کـەرد وێران

نمـــەدی وە چـەم ڕەنج قـــــــــــــەدیمـــان
نە چەرخ گــەردوون دوشـمـــەن فـــەریبـــان

ڕۆستـەم جـەو دەمـدا بەر مەشـۆ جـە دین
پەی تەخت تۆ کـەرد فـەرزەند کـوشت بە کین

چەرخ چەپی واز دوشـــــمـــــەن مـــەکـــرباز
مـــــەیۆ نە دیدەت قـــــەترەی خــــوون بە تاز

نەواچی گـــــــۆدەرز تەدبیــــرش نەکــــــەرد
مـــــەکـــێـشـی ئەی ئاخ مـــەوێنی ئەی دەرد

هۆرێزا گــــــــۆدەرز بێ ســـــــــەبر و ئارام
شـی وە لای ڕۆســـــتــــــەم نەوەی زاڵ ســـــام

واتش کــــەیکاوس بێ عـــــەقڵ و فـــامـــــەن
دێوانەی بێ هۆش، شـــێت ســـەرســـامـــەن

کــــــەردەن خــــەیالات بێـــــهـــــودەی باتڵ
نۆشــــدارو جـــە لاش هیچ نەبی حـــاسڵ

هـەرویێت حـــــــــــازرەن ئـەر بـشـی وەلاش
بســـتـــانی داروی دەرمـــان پەی شــەفـــاش

ڕۆستـــەم چوون شنەفت کـەرد شین و زاری
فـــەرمـــا غـــولاَمـــان خـاســـەی دیاری

لەحـــافێ جـــە فـــەرش دیبـــای بۆگـــولاَو
ئاوەردن پـەرێش وە تـەعـــــجـــــیـل و تـاو

دەست کـێـشـا لاشـەی فـەرزەند شـیـرین
نیـــا جـــە مـــابەین، دیبـــای کـــار چین

هۆرگــرتن نـە خـاک سـیـــای پڕ غـوبار
بەردشـــان وە ســـەحن خـەیمەی زەڕەنگار

زۆراب جـــــە مـــــەیدان ئـاوەردن وە بـەر
هەرکـەس زۆراب دی خـاک مـەکـەرد وە سـەر

خـــێـــزا پـەی مـــاتـەم نالَەی دلێـــران
سـپـای سـیـسـتـان سـەرکـەردەی ئێـران

بوزورگــان چوون گـیـو، گـۆدەرز و گـوشـاد
زەوارە و بەهـرام، شـــیـــدوش و فـــەرهـاد

گـــورگین و ئـەشـکۆش شـــاپوور و بێـــژەن
گـشـــتـشـــان جـەم بین جـە دەور شـیـوەن

ســـەفـا ســـەف جـەم بین یاران خـرۆشـــان
بـوزورگـــان تـەمـــام قـــەترانی پۆشـــان

ڕۆسـتـەم پەی جـەسـتـەی فـەرزەند مـەنالاَ
نـالَـەش مــــەیـاوا وە عـــــەرش بـالاَ

زۆراب وات ئـەی پیــــر نـەوەی توخـم زالَ
وەس کـــەرە زاری، وەســـەن پەشــێـو حـالَ

پۆســــە بـی تـەقــــدیر حــــەی لایەنام
بـابۆ جـــە فـــەرزەند نیـــاوٚ بە کـــام

بەڵێ سپای من نشتەن نە سارا
نشتەن وە غەمناک دڵ جە غەم دارا

من ها وە ئەڵماس پارە بی جەرگم
ئەمانت فەرزەن جە دمای مەرگم

مازە کەیکاوس بە ڕۆژ یا شەوان
بوازۆ بە قەسد جەنگ چەنی ئەوان

بشان بە توران خاتر پەرێشان
ساکن بان جە موڵک مەنزڵگای وێشان

ئەوسا گورز و تێغ ئەساسەی جەنگم
خەفتان چینی دەرع شەو ڕەنگم

بکیان پەی دایەم حاڵم پەشێوەن
خەفتانم جای زام فیلەتەن پێوەن

بناڵۆ پەی بەخت تاڵەی زەبوونم
پەی زامان سەخت قیمەی دەروونم

سەرنیام وە خاک ها من ویەردم
بێزام جە دین یاران فەردم

سەرم شی وەتەوق دڵم بی وە خوون
من جە ئێرانی هابیم سەرنگوون

سەرنیام بە خاک پای سەنگ خاران
بێزارم جە دین ئازوردەی یاران

خەیلێ حەرفش وات حەکایەت وانا
شەو ئاما بە وار ئەرواحش دانا

گیان سپارد وە ژار مەودای پڕخەتەر
بێزار بی جە عەیش دونیای ستەمگەر

شکورمـــــان بـه زات تاک تـەنـهــــای فـــــەرد
ئـەرواح جـــــە بـەدەن نـە هـەم جـــــودا کــــــەرد

ئارۆ خــــــەســـــتـــــەی تێغ زام کـــــاری بی
ئـەرواح ســـــــــــپـــــــــــــەردە نـادیـاری بـی

ســـەحـــەر نـە هەنگام گــوڵبـانـگ یا حـــەی
شـــا فــەرمـــا کـــێــشـــان قــــەتاران کـــەی

داشــــــــان وە هـەمـــــدا نـەو دەشـت کـــــینـە
کـــۆچ کـــەردەن جـــە شـــار کـــابـوڵ زەمـــینـە

بـارخــــــانـان بـار، کـــــێـــــشـــــــان بـە ڕاوە
ســـپـــــای وێش هۆرگـــــرت شین بـه دمـــــاوە

چـەنـی ســـــــــواران ســــــــپـــــــــــای زابـولـی
چـەنی قـــــەوم خـــــوێش ســـــپـــــای کـــــابڵـی

دەروون وە غــــەمناک خـــاتر جــــە غـــەم کـــەیل
ڕێزان پـەی زۆراب ئەســـرینان چوون ســـەیل

ڕۆستـەم عەجـەب مـەنـد بێ هۆش و سـەرسام
ســـەرا پەردەی چـەتر دیبـــای عـــەنبـــەر فـــام

ســتـــوون ســـــەیوان ڕەنجـــیـــدە کـــەمـــــەند
چەند فـەرش و چەند ڕەخت کورسی دانەبەند

ئـاهـیـــــرێ نـەو دەشـت ســـــەحـــــرا فـــــرووزا
تەمـــامی جـــەم کــەرد وە یـەک جـا ســـــووزا

ئـەوســـا لاشــــەی ســـاف فــــەرزەند دڵبـــــەر
جـای زامش پڕ کـەرد جـە مـیشک و عـەنبـەر

هـۆرگــــرتن نـە خـــاک ســـیـــــای پڕ غـــوبـار
بـەردن وە لای زاڵ کــــــــۆنـەی ڕۆزگــــــــــــار

خـــەبەر شـی پەی زاڵ کـــۆنەی زەمـــانە
ســـەرسـام بی جـە سـام خـێـزا جـە یانە

چەنـی ئـەهـل بـەیت بـەرشـین جـــە ئـەیوان
زەڵـزەڵـەی زاریـش یـاوا وە کـــــــــەیـوان

دیشـــان کـە ڕۆســتـەم پەیدا بی جـە دەشت
ئـەســرین چـوون ســەیلاو نـەدیدە مـەوشت

زاڵ زەڕ ئـامــــا دەروون پـڕ جــــە دەرد
دڕی یـەقـــەی وێش جـــەمـین لاجـــەوەرد

فـــەرمـــا کـــە تـابـووت ئـاوەردن پـەرێش
بـوێـنـو جــــە نـاو جگـەرگـــۆشـــەی وێش

سـەیر کەردش جە زام بێهۆش بی چوون سـەنگ
تـاســـاو تـەواســـا هـیـچ نـامـــا بـە دەنگ

وە ســـەوهـان مـســـمـار ئـەهـەن پارە کـەرد
تەمـاشـای ڕۆخـسـار ئەو بێـچـارە کـەرد

بـە باڵا چـوون ســام شـــای کـەمـــەر لالان
وە هـەیبـــەت چـوون بـەور دەڕەنـدەی ســالان

ڕوو کـــەرد وە ڕۆسـتـــەم زاڵ زەڕ وە جـــەخت
وەنـاڵەی زەبـوون کـــێـــشـــا بـانـگ ســـەخت

واتش ئەی فـــەرزەنـد شـــووم نـاپـەســـەند
شـەرمـەندەی ڕوو زەرد جە عـاڵەم ڕیشـخـەند

نەترسـای جـە خـۆف ڕۆی یومـەلـەحـشـەر
فـــەرزەنـدت وە تـێـغ ژارئـالـووی خـــەتـەر

کــوشـــتت وە بـێ ڕەحم شکاوات جـــەرگش
ڕەنگ کـــەردی وە خــوون ســـەرتای بـەرگش

دەستت پارەی تێغ مەودای خەتەر بۆ
ماوات زمهەریر یومەلمەحشەر بۆ

چەند ڕۆژ جە زابول شین و زاری بی
واوەیلا و ڕۆ ڕۆ بێ قەراری بی

ئاخر سەرئەنجام لاشەی نۆجەوان
سپەردن بە خاک بە ئەمر سوبحان

نە شادی نە عەیش نە کامەرانی
بێزار بین جە گشت، سپای ئێرانی

ئەو دەم فیلەتەن بە ئەندوھ و دەرد
ئوستادی مەعمار عارف تەڵەب کەرد

سازا گونبەدێ جە سەنگ مەڕمەڕ
خاکش زەعفەران عەترش چوون عەنبەر

چوار ئوتاق ئەیوان توحفەی تەڵابەند
خاستەر جە قیرتاس خاسەی سەمەرقەند

دەرگاش دانەبەند لەعل مرواری
بمانۆ نە ئەیام پەی یادگاری

دەرگاش دانەبەند لەعل زەڕین تاب
پەی یادگاری نشانەی زۆراب

تاریخ تەقویم زیبای زەبر جەد
ساڵنامەی مەرگش نویسان جە مەرقەد

ساکن بی نە خاک نەوەی دلێران
فارغ بی جە فەتح توران و ئێران

مەنزڵ گرت نە خاک ئەژدەهای ئەژدەر
مەواتت هەرگیز نەبی جە مادەر

عومر جوانیش نیاوا وه کام
بێزار بی جه عەیش دونیای ناتەمام

مات و مەلوول بی مەقتوول و مەدفوون
نه خاک خاری خار و سەرنگوون

زەبوون بی زەلیل بە زام کاری
(هاشە نامەش مەند) پەی یادگاری

ئەگەر هەزار ساڵ عومرت بۆ تەمام
عاقیبەت مەرگەن ئاخر سەرئەنجام

لەشکر توران نه جەیحوون ویەرد
هومان پەی زۆراب شین و زاری کەرد

گورز و خەفتان و کەمەند و کەمان
کیاست پەی دایەش وه شار توران

داخڵ بی وەشار شای ئەفراسیاب
تەڵەب کەرد هومان وه تەعجیل و تاب

واتش ئەی هومان خەستەی پەشێو حاڵ
زۆراب چێشش کەرد بەیان کەر ئەحواڵ

هومان وات ئەی شا حاڵم بەد حاڵەن
زۆراب مەزڵووم شادیش بەتاڵەن

سێ ڕۆژ نه مەیدان چەنی فیلەتەن
دەعوا کەردشان به گورز و کەمەن

ڕۆژ چوارەم چەنی بابۆی وێش
کوشتی گرتشان بێ خۆف و ئەندێش

هۆرگرت فیلەتەن تاوه فەرق سەر
وستش به زەمین سیای پڕ خەتەر

وە حـیلـە و ئـەفـسـوون ئـامــان سـەد ئـامــان
زۆراب بـەخـــشـــاش نـە ڕاگـــەی یـەزدان

چوون ڕۆژ پەنجـــەم ســـەر ئـەنجــام ویەرد
فــیلـەتەن زۆر ســـەند زۆراب زەبوون کـــەرد

هـۆرگـــــرتش وەقــــار تـا وە فــــەرق دوون
وســــتش بـە زەمین ســیـــای ســـەرنگوون

هـەرچەند ئـامــان واست هیچ نـەداش ئـامــان
خــەنجــەر شــەند وەنەش زۆر بـێ ســامــان

دانە ڕووی سـینـەش جـە پشت کـەرد گـوزەر
پـەشــێـــو بی حـــاڵش زۆراب ســـەروەر

خـــەســـتـــە بی وە تێغ ژارئـالووی خـــەتـەر
مــەنـزڵ بەرد بـە خــاک سـیـــای پڕ خــەتەر

ئەی خـــەبەر شنـەفت شـــای ئـەفــراســیــاب
پـەی مــــەرگ زۆراب جــەرگش بی کــەباب

چەند ڕۆژ زاری کـــەرد شـــووم کـــینـەخـــا
ڕەسم تـەعــــزیەش بـەرئـاوەرد بـە جـــــا

ئـەو ســـا پـەی دایـەش بـەردن ئـەحـــوالان
واتـشــــــان زۆراب نـادرەی ســــــالان

نـە مـــەیدان وە تێغ ڕۆســـتــــەم زەبوون بـی
ســــەرتـاپای بـالاش ئـالوودەی خــــوون بـی

یانەش بـی نە خــاک پای ســـەنگ خـــاران
بـێـــــزار بـە جـــــە ڕووی دیدار یـاران

دایـە چوون شنـەفـت وەی تـەور ئـەحـــوالان
وە ناخــوون مــەکــەند پـەی فــەرزەند خــالان

دایە چوون شنەفت ئەحـــواڵ فـــەرزەند
کەفت نە ڕووی زەمین دەردەم بی (هۆشمەند)

ئامـــاوە بە هـۆش وەخـــتی نیـــمـــەڕۆ
خـــرۆشـــا وە شین جـــەمین مـــاە نۆ

خـــرۆشـــا وە قـــار وە ناڵە و حـــەزین
دەست کـــەرد بە فـــەریاد وە زایەڵە و شین

***

٦

شیوەنکردنی تەهیمنە بۆ زۆراب

ڕۆڵـەی نـازەنـین ســـــــەهـمگـیـنـم ڕۆ
جـــە نەوەی شـــێـــران دڵ پڕ قـــینم ڕۆ

ڕۆڵەی گـــوڵ دەمـــاخ گـــوڵ باخـــانم ڕۆ
سنەوبەر قـــامـــەت (لێـــلا خـــانم) ڕۆ

فـــــەرزەند عـــــەزیـز نۆجـــــوانم ڕۆ
ســـالار ســــپـــای شـــای تورانم ڕۆ

چـراغ دیـدەی جـــــــەهـان بـیـنـم ڕۆ
قـــــرە لـعـــــیـــــون نـازانـیـم ڕۆ

زینـەت مـــــەجلـیس بـوزورگـــــانم ڕۆ
مــــەرد هـونەرمـــــەند پەهلەوانم ڕۆ

ســاحـیب گـورز و تێغ شـۆڕ و شـەڕم ڕۆ
چـالاک مــــــــەیدان پـڕ هـونـەرم ڕۆ

ســـاحــیب دەست و برد زرێ پۆشم ڕۆ
مـــــەرد مـــوبـارز پڕ خـــــرۆشم ڕۆ

مــەرد مــەیدان گـیــر ئێــران شــارم ڕۆ
نـادرەی زەمـــــان شـــا ســــوارم ڕۆ

فــــەدای ئـایـەنـەی پـشت شـــانـت بـام
فــدای ســـەرکـــەشـی ڕۆی مـــەیدانـت بـام

فـــدای تیـــر و تێـغ بـێ نازمــــەندت بـام
فـدای ڕەم و گـورز دوشــمــەن ســەندت بـام

فـــدای دوو گـــۆنـای شـــەو چـراغـت بـام
فـــــدای زام ســــــەخـت دڵ پـڕ داغـت بـام

فـــدای نەوخــێــزی بـاڵای ســـەوڵت بـام
فــدای گــوڵ غـونـچـەی دەور لـەعلت بـام

فـــدای تـاج و تـەخت دایـەرەی شـــاهیت
دایـە وە فــــدای جــــەهـان مــــەتـاهـیت

ڕۆحـم بـۆ فــــیــــدای ڕۆح شــــیـــــرینت
سـەد جـار وە سـەر گـەرد دیدەی ڕەنگینت

ســــەرم بـۆ فـــدای بـەرگ شــــەو ڕەنگت
دایـە وە فــــدای ئـەسـپ گــــوڵ ڕەنگت

دایـە وە فــــدای تـاج خـــــەســــــرەویت
بـابـۆ بـە فــــــــدای بـازووی پـەهـلـەویت

فــــــــــدای بـاڵات بـام نـەو نمـام نـۆ
ســــاتـێ نەمــــانۆ عـــومـــرم وە بـێ تـۆ

فــەرمــان دەر وە قــەتڵ چـابوک ســواران
دەست ئـەندازی کـــەر چـەنـی دلێـــران

بفــەرمــا ئـەســپــان پـەرێت کــەران زین
وەخـــوون دشـــمــەن ڕەنگین کــەر زەمین

بێ کـەیفـیـشـان کـەرد نە ڕووی ڕۆزگـار
وێنەی شـەهـیـدان جگەر خـەسـتـەی خـار

بینای عـومـرشـان بەر ئـاوەر جـە بێخ
نـە ڕای لوتف و ڕەحم مـــەکـــەرە دریغ

ئومـیـد هەن بە زات جـەهـان ئافـەرین
ئەو کەس کە تۆ کوشت وە شـمـشێر کین

بگنۆ وە دەسـتم پـارە کـەم جـەرگش
نـە سـەر تـا وە پـا خـونـین بـۆ بـەرگش

چەند ڕۆژ تـا شـەوان شین و زاری بـی
یانەی تـەهـمـینە جـە زەوق خـاڵی بـی

چل ڕۆژ جـامـەی بـەرگ ئازیـەتی پـۆشـا
شـەو نە جـای تەعـام زووخـاو مـەنۆشـا

ئاخـر سـەرئەنجام کـەمـەر بـەست بە قـار
قـەسـەم وەرد بە زات یـەکـتـای کـردگـار

سـوب چوون عـەیاران مـەپۆشـۆ جـەمین
لەشکر مـەکـێـشـون وە ئێـران زەمین

زابوڵ و سـیـسـتـان چەنی زاڵ سـام
بـسـووزون وە نـەفت سـوزان بـۆ تـەمـام

جـە تەنخـوای قـەسـاس خـوون فـەرزەندم
ئەر ڕۆسـتـەم جـە دوور بـەیۆ نە وەندم

شـەرت بـۆ من وە تـێغ بشـکاوم جـەرگش
ڕەنگین کـەم وە خـوون سـەرتاپای بەرگش

زاڵ زەڕ چـەنـی فـیـلـەتـەن هـەر دوو
بـگێـرم نە گـەچ هـەفت شـەوانە ڕۆ

ڕۆیێ تـەهـمـــــینە نـشت وەبان تـەخت
تەڵەب کـەرد وەزیر وە تەعـجـیل و جـەخت

هـەرچـی جــە تـوران تا بـە مـــوڵک چین
لـەشکـەر مـن هـەن نـە ڕووی ســـەرزەمـین

مـــەبۆ جـــەم کـــەران تـا وادەی هـەفت ڕۆ
ئـاوازەی ســـوپـام وە تـوران مـــەشـــۆ

وەزیر هـۆرێزا ئـامــــا وە جـــای وێش
تـەڵەب کـــەرد ســـەردار تـورانـی وە پێش

هەفت ڕۆژ و شـەوان قـەڵەم گـرت بە دەست
نـویســـا نـامـــە تەمـــام هـەرچی هەست

پەری هـەر ســـەرحـــەد کـــاغـەز کـیـــانا
وەزیـــر عـــــــــاقـڵ ئـەمـین دانـــا

بـە وەعـــــــدەی چـل ڕۆژ لـەشـکـر تـوران
جـەم بەست نە پای تـەخت شـۆخ بێ ئامـان

هـەرچـەند پـەهلـەوان ســـەرحـــەد نشـین بی
یەکـــا یەک نە پای تەخـتش غـــەمگین بی

دڵبـــــەر وات یاران تـورانـی مـــــەکــــان
دیتــان چێـــشش کـــەرد زۆراب جـــوان

غـــیـــرەت نەمـــەندەن جـــە توران زەمـین
ئەگـەر نەکێـشـتـون سـپـای سـەهـمگین

ئـەر حـــــــەق زۆراب نـاوەرون بـە دەسـت
بـەد نـام بـۆ تـوران تـا بـە ڕۆی ئـەلـەست

واتشـــان بـەڵێ ســـەرچەشـــمـــەی توران
بـە تەوفـــیق حـــەق دانـای لامـــەکـــان

کاری بکەرون بەو موڵک ئێران
بێخ و بنچینەش بکەرون وێران

ئەو شەو قەرار دان سپای توران شار
سوب سەحەر پۆشان جامەی کارەزار

***

٧

لەشکرکێشیی تەهمینە بۆ سەر ئێران

سپا خرۆشا زەمین بی وە گەرد
تەهمینەی بێ عەیب خاڵان لاجەوەرد

وە تاب و تەعجیل لەشکەر تەڵەب کەرد
بەر ئاما خرۆش زەڵزەڵەی نەبەرد

لەشکرێ جەم کەرد جە تورکان چین
دانە تەپڵ کوس پەی زابول زەمین

دەهەزار سوار جەنگی دلێران
حازر بی پەی جەنگ پادشای ئێران

تەهمینە چەنی سەد نامی سوار
بی وە چەرخچی سپای بێ شمار

لەشکر ڕوو نیا بە دەشت سارا
جە دیدەش سەیلاو خوناو مەوارا

نەزدیک بی وە مەرز ئێرانی زەمین
هۆردانە ڕووی دەشت چەند خەیمەی ڕەنگین

خەیمە ڕەنگاڕەنگ کەردشان وەپا
دا نە دەبدەبەی کوس و کەڕەنا

جــە ناڵەی نەفــیــر چل تار پڕ جــۆش
زەمین و زەمـــان ئامـــا بـە خـــرۆش

خەبەر شی پەی زاڵ کۆنەی جەهان گەرد
واتن تەهمـــینە جـــەمین لاجـــەوەرد

ئامان پەی قەساس جگەرگۆشەی وێش
سەفدان لەشكرش بێ خۆف و ئەندێش

شمشێر پەی جەنگ كەردەن نە وەرا
بەند كەردەن نەوەر حەڵقەی كەمەرا

سەوگەندش واردەن وە یەكتای یەكتەن
مەشانۆ نە حەڵق سینەی فیلەتەن

ئەوسا هۆرێزا ڕۆستەم چەنی زاڵ
بەرشین جە ئەیوان خەستە پەشێو حاڵ

ئامان وە پێشواز تەهمینەی بێگەرد
یەقەو دامان چاك جەمین لاجەوەرد

تەهمینە جە دوور ڕۆستەم دی وە چەم
خرۆشا وێنەی ماران ئەرقەم

دەست بەرد وە ئەڵماس نێز پڕ خەتەر
بشانۆ بە فەرق نەوەی زاڵ زەڕ

زاڵ زەڕ ئاما دەستش گرت بە دەست
فراوان جە لاش عوزر ڕۆستەم واست

ڕۆستەم وات پدەر مەند زەمانە
بە حەق بێچوون یەكتای یەگانە

بازە یەك شمشێر بشانۆ بە وێم
قەتڵم واجبەن هەرچی بەیۆ پێم

هەر گـــەور و تـەرسـا مــەواچان بیــرام
کێ فـــەرزەند وێش کـــەردەن ناتـەمـــام

زاڵ وات فـــەرزەند تـۆ چێش مــــەزانـی
پەوســـە بی تەقـــدیر ئـەمــر ســوبحـــانی

حـــــەریفــــان دەور مــــــەردان عـــــاقڵ
کـــەس کـــار تـەقـــدیر نەکـــەردەن باتڵ

دونیـــا تا وە ســـەر نەمـــەندەن وە کـــەس
شـوکـرمـان بە دەست فـەرد فـەریاد ڕەس

پیـاد بی جە ئـەسپ خـەسـتـەی دڵ زوخـاڵ
گـــــۆش دا بـە ڕازان واتـەی پیــــرە زاڵ

ئـەوســـا جـــەو دمـــا زاڵ زەمـــانـە
دەســـتش گــرت وە دەست بەردش وە یانە

شـــەونیـــشـتن بە شـــاد چەنی فـــیلەتـەن
شکاوان جـە تەرح گوڵ غـونچـەی چـەمـەن

یەک هەفـتـە جـەو قـەسـر ئـاڵای دڵگوشـاد
خـــدێ دان وە عـــەیش غـــەمـــان دان وەباد

دیســـان هەم جـــە نۆ بینای بێـــهـتـــەرین
نـیـــــــــا وە ڕەحــم چـوون ئـەوەڵ وەریـن

نۆ مـــــاه و نۆ ڕۆژ چونکە بی تـەمـــــام
ڕۆشـن بـی چـراغ نـەوەی زاڵ ســـــــــام

نـامش فـــلامـــەرز جـــەنگی نیـــاشـــان
وەنـاز و ئەعـــزاز جـــەم بی جـــە لاشـــان

ڕۆســـتـــەم چەنی زاڵ تـەهمـینـەی بێگەرد
کـــەردن شـوکـر زات تاک تەنیـای فـــەرد

ئەمــجــار بە شــوكــور گـوشــادی جــەمین
کـــەردن شـــوكـــور زات ڕەبـەلـعـــالـەمـین

شــوكــور وە یەزدان حـــەی ســـوبحـــانی
تـەمـــام بی داســـتـــان لـەفــز گــۆرانی

ئەر ســەد مــەزمــونش مــاچان گــۆرانی
ئەی لەفــز گــۆران شــەكــەرفــشــانی

سـەیر كـەر جەی دونیـای بێ بەقـای فـانی
دۆست كـــەس نیـــیـــەن بە جـــاویدانی

غــەیر جــە زات تـوحـفــەی كــەرەم كــەر
هیچ كـــەس نمـازۆ دونیـــای پر خـــەتـەر

بێـهـۆش مـەگێـڵـون جـەی دونیـای فـانی
هیچ كـەس ســەرئەنجـام، دونیـا نـەزانی

ئەگــەر قــەهرەمـــان ڕووی ســەرزەمـینی
ئـەگـــــەر پـادشـــــای دارا نـگـینـی

خــەســتــەی جگەرسـۆز ڕۆزگــار مــەبی
ســەرنگوون ژێر ســـەنگ و خـــار مــەبی

بـەدەن پـەروەردەی نـازداران شـــــــەنگ
ئاخـر سـەرئەنجـام جاش مـەبۆ نە سـەنگ

زینهـــار وەی دونیـــای پـەلیـد ئەخــزەر
حـــوب مـــاوەر وەنەش مـــەبەدە كـــەمـــەر

چەند ڕۆژێ وە مـێــهـر دونیـا شــادەنی
ئاخـــر ســـەرئەنجـــام ڕەنج وە بادەنی

ئەی دونیـای فـانی بێ وەفـای بێـهـوود
سـەرئەنجام پووچ سـەرمـایەی بێـسـوود

مــەشــغــوڵ بە زکــر ڕاگــەی قــیــامــەت
خــەم پیکە نـە ڕای قــیــامـــەت قــامــەت

تۆشـــەی قــیــامــەت پـەی وێت بکـەر جـەم
بەڵکەم جــە مــەحــشـــەر نەوینی ســتــەم

گـۆشـەگـیـری کـەر پـەی وێت بە ڕاحــەت
جـــە ڕەنج دونیـــا ببـــە فـــەراغـــەت

مـــــەزانی دونـیـــا ئێـــــدەن ئـەتوارش
ئـەگـــەر مـــەردەنی مـــەکـــەر بازاڕش

هەنـی کـافـیـەن نـەسـیـحـەت بـەس بۆ
حــەرفێ کـافـیـەن ئەر کـەسێ کـەس بۆ

بـە تەوفــیـق حـــەق ڕەحـــیم و ئـەرحـــەم
تـەمـــام بی کـــتـــاب زۆراب و ڕۆســـتـــەم

تەمــام بـی داســتــان زۆراب و ڕۆســتــەم
هـەر کـــەس بوانـۆش مـــەبۆ دڵ مـــاتـەم

**

یاڕەب بـە حــاجــەت پێـغــەمــبــەرانت
ببــەخــشــە گـونای بەندەی عـوسـیـانت

بەندە ڕوو ســیــا کــەفــتــەی دەرگـــاتم
چەمـــەڕای ڕەحــــمـــەت دەفع زوڵـمـــاتم

ئـەگـــەر نەبـەخــشی بەندەی ڕوو ســیــا
مــائیــوس مـەمــانۆ تـا یەومــەل عــەتا

ئیلتــیــجــام ئێــدەن پادشـــای جـــەبار
بەبەخــشــە گـــونای جــەمع گـــوناکـــار

خسووس ئەی مەجلیس جە پا تا وە سـەر
سـەعـیـد و شـەقی ئەر خـەیر و ئەر شـەڕ

سـەغـیـر و کـەبیـر ئەنسـا و مـوزەکـەر
ببـەخـشـە بـە نوور پاک پێـغـەمـبـەر

عـەفـوکـەر گـونای مـەجلیس ئەحـبـاب
کـــاتب و قـــاری (ســـامع لکتـــاب)

فـــــردەوسـی توس دانـای پڕ فـــــەهـام
بـاعس ئیـــجـــاد شــەهـنـامـــەی ئەیام

هەم سولّتان مەحـمـوود غەزنەوەی مـقـام
عـەفـوی ڕەحـمـەت بان جـە یەومـەلقـیـام

دایە و بابـۆمـــان ئەجـــداد و ئوســـتـــاد
ڕۆحشـان بە ڕەحمەت ڕەحـمـان ببۆ شـاد

هــەزاران درووود هــەزاران ســـــــــــەلام
زمـا بەر مـوحـمـەد عــەلـەیهـو سـەلام

١٣٢٩ هجری قەمەری

سێهەم

شاهنامە کردی "ڕووسەم و زووراو"

ئیرەج بەهرامی

تێبینی:

ئەم نوسخەیەی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب یان ڕووسەم و زووراو تەنیا دووبارە نووسی چیرۆکەکە بووە ئەویش بۆ سەر ڕێنووسی فارسی بەڵام بە هەندێک لێ زیادکردنی سەر و ژێر بۆ ئاسان خوێندنەوە. لێرەدا چیرۆکەکەم سەر و بەر لە بنەوە جارێکی دیکە خستووەتە سەر ڕێنووسی کوردی و هەڵەکانیش ڕاست کراونەتەوە.

١

بـه نـام بێـــچـــوون بینـای لامـــەکـــان
نـگارنـدەی نـەقش زەمـین و ئـاســـمـــان

پـادشـــای بێـــبـــاک لامـــەکـــان مـــاوان
ســـونـعـش پـەشـــێـــوەن زاتـش فـــراوان

شـــەوان شـــەم ئـەفـــرووز ســتـــارەکـــانـەن
هـەر رۆ ســـەبەب ســـاز بێـــچـــارەگـــانـەن

ئـاگـــا ژە کـــردار بـەنـدەی ڕووســـیـــان
بەخـشـەنـدەی تـەقـسـیـر گـونـای عـاسـیـان

دانـای دانـشـــمـــەنـد ڕاز کـــاف و نـوون
عـیلمـەلـئـێـحـسـان شـای کـەرەم بێـشـوون

جـــە دمـــای مـــەدح یەکـــتـــای یەگـــانـە
گـــۆش دەن وە دەســـتـــان کـــۆنـە زەمـــانـە

بـەی گـــۆنـە دۆســـتـــان خـــاتر شـــادکـــەریم
جـــەنگنامـــەی ڕووســـەم و زووراو یادکـــەریم

**

ڕۆژێ نیـــشـــتـــە بـی ڕووســـەم وە خـــەمناک
هـــۆرێـزا وەپـا بـەور ســـــــیـنـە چـاک

تیـــار کـــەرد ســیـــلاح و پۆشـــا دەرع جـــەنگ
بـە ئـەنـدام وەهـەم کـــەمـــەر بـەسـت وە تـەنـگ

تورکـەش بـەست نە پشت کـەمـەند و کـەمـان
هۆر گـێـرت و ڕووش کـەرد بـە مـڵـک توران

ســـــوار بـی وە ڕەخـش ئـەژدەهـا پـەیکـەر
جــــــەولان دا بـە ئـەو بـارەی پـڕ هـونـەر

چەنی و نەو عــەرســەی دەشت پڕ جـە گـور
نێــچـــیــرگـــای دائیم ســـواران تـور

چەند ڕەم جـە گـوران وەحـشی دیش وەچەم
ژە کـــەلـەش بەرشی تـەمـــام دەرد و خـــەم

یـەکێ ژە گـــوران وەحـــشـی کـــەرد دیار
ڕەکــــــاو دا وە ڕەخـش پـەڕەندەی تـەیـار

تونـد و بێ ئـەمـــان هـەوا دا کــــەمـــەند
ئـەو گــور وەحــشـی دەر دەم کــەرد نـە بەند

ســــەر گـــــور بڕی چـەنـی و بێ مـــــدار
چـەرمـش هـەوا دا پـاڵـەوان کـــــــــار

ئـاهـرێ نـەو دەشـت بـەی پـێ ئـەفـــــــروزا
چەنی و شـاخــە وشک وە یەکـجـا سـوزا

دارێ هـەم وە زۆر کـــەند جـــە بیـــخـــەوە
دا وە لاشـــەی گـــور وێنـەی ســیـــخـــەوە

جـــەو دەم لاشـــەی گـــور چـەنی و بێ تـاو
دانـە ڕووی ئـاهر ســـا کـــەرووش کـــەواو

لادی چـەرخنـاش تـاکــــــــە بـوو بـریـان
پـەوســـە بوەردش گــۆشـت چەنی و زقـــان

زین جـــە کـــۆڵ ڕەخش هـاوردەش بـە وار
ڕەخــشـش ڕەها کــەرد نـە ڕووی مــورغـزار

چەنی وە فکر خـاو بـە ســەر کـەردش جـا
چەم دا نـە ڕووی دەشت جای خاو کەرد پەیدا

ئەسلەحـــەی ڕۆی جـــەنگ ژە وێش کــردەوە
چـەم نیـــــا بـە هـەم خـــــاوش بـەردەوە

٢

دزرانی ڕەخش لە نەچیرگە و چوونی ڕۆستەم بە دوای ڕەخشدا بۆ سەمەنگان

ئەو مـەکـان کـە خـەفت شـێـر بێ هـەمـتـا
دەور و نـزیـکش ڕەخـش مـــەکـــەرد چرا

نـاکـــاو ژە تـورکـــان دە نـەفـــەر ســـوار
ئامـــان بـەو مـــەکـــان بـە عـــەزم شـکار

ژەو دەشـت پـەی نـەچـیـــر چـەنـی و ویـەردن
نـاگـــا نـیـــشـــان شـــون ڕەخـش بـەردن

ئامـــــان وە نـزیـک ڕەخـش وە بێـــــدرەنگ
ڕەخش هـەم ئێـد بدیش ڕوو نـیـا وە جــەنگ

شـین وە نـز ڕەخـش تـورکـــان وە بێـــدەنگ
ڕەخش هـەم نگا کــەرد ڕوو نـیـا وە جــەنگ

ژە دەروون کـێـشـا شـەحـەنەی سـەهـمناک
ســـا کـــەرۆ بـیـــدار بـەور ســـینـە چاک

دیش نـەبـی بـیـــدار چـەنـی و بـێ ئـامـــــان
کــەفت نـە دلـیـشـــان چـووین شـێـــر ژیان

ســـواران و لادی ســـتـــشـــان کـــەمـــەند
بـاوەروون وە بـەنـد ڕەخـش هـونـەرمـــــەند

سێ تەن کوشت لیشـان تورکان سـەرئەنجام
بـە حـــەڵقـــەی کـــەمـــەند وســـتنش نـە دام

چەنـی و بێـــدرەنگ تـورکـــان ڕەخــشــشـــان
وە یـەدەک کـــێـــشـــان بـەردن وە تـوران

جــە دومــای تورکــان ڕەخش بەردن بـە تاو
ڕووســەم هـەم چەنی و بخــێــزا جــە خــاو

ســـــاکـــــە بیـــــدار بـی هـۆرێـزا وەپا
دیا کــە ڕەخـــشش نەمـــەندش بەو جـــا

هـەرچـە نـگـا کــــــەرد ڕەخـش نـەبی دیـار
بگێـــلا ژە ڕەنگ شـی نـە جـــامـــەی قـــار

دەس بەرد پەی خـەفتان ساختـەی چەرم بەور
پـۆشـــــــــا بـە ئـەنـدام پـاڵـەوان دەور

تێخ بەست نە کەمـەر قـەڵخان وست نـە شـان
هۆرگـێـرتش گـورز و کـەمـەند و کـەمـان

تێـخش بەست نە پشت کـەمـەند و کـەمـان
ڕوونیـــا نە مـــڵک پادشـــای ســـەمـــەنگان

زین و بەرگ ڕەخش گـــێـــرت بە کـــۆڵەوە
ڕوونـیـــــــــا نـەو ڕێـی چـەنـی و چـۆڵـەوە

وات شــــوکـــــرم بە زات پاک ئیـــــلاهـی
ژەی شـــەرمـــەندەگی و هـەم ڕووســـیـــاهـی

خـــــــەریکم نـەی ڕێـی بـیـــــــاوان چـۆڵ
سـەحـەر پشت نە زین ئـیـســە زین وە کـۆڵ

فـرێ کـەس مـاچان ڕووســەم چە مـــەردەن
تورکـــان پێش یاوان ڕەخـشــشـــان بەردەن

ژە لای هامـســەران بیـیم وە شــەرمـەسـار
هـەم بـیـــــیم وە پەند واتـەی ڕۆزگـــــار

ئیـســەیش وە بێ ڕەخش پەشـێـوەن حـاڵم
کێ پەریم کـــێـــشــۆ گـــورز و گـــۆپاڵم

ژە ڕاگـەی هـەفـتــخـوان گـیـانم وە ئـەو بی
ڕەفـــیـق ڕێـی چـۆڵ و هـەمـــڕاز شـــەو بی

ئـێـــــد وات و ڕووســـــەم پـاڵـەوان پـێـش
لادی کـــەفـت نـە پـەی شـــون ڕەخـش وێـش

مـــــەنـزڵ بـە مـــــەنـزڵ ژە تـوران زەمـین
تەی مـەکـەرد ڕاهـان خـەسـتـەو دڵ خـەمین

نـە وەخت سـەحـەر خـێــزا شـەوق هـوور
شـــار ســـەمـــەنگان دیاردا جـــە دوور

***

٣

ئاگاداربوونی شای سەمەنگان لە هاتنی ڕۆستەم

یـەکـێ ژە تـورکـــان نـە بـان حـــەســـار
ڕووســـەم دی و خـــەوەر دا بـە شـــەهریار

واتـش ژە ســـارا شـــەخـــسـێ مـــیـــاوا
بـێ یـاڵ و کـــۆپـاڵ کـــەس پـێـش نـەتـاوا

ســـەرتـاپـاش وە بـەرگ ئـاهـەن پـۆشـــەوە
ســـیـــلاح و زین و بـەرگ هـا نە دۆشـــەوە

یـەکـــیـش شـنـاســا واتش ڕووســـەمـــەن
دەلیـــر چـووین ئەو نـە عـــاڵەم کـــەمـــەن

ئـەو نـە ڕووی دەشـت نـەچـیـــرش کـــەردەن
ســـەرنـیـــا وە خـــاو ســـا ڕەخـــشـش بـەردەن

پـادشـــا ئـێـــد شـنـەفت هـۆرێـزا ژە تـەخت
چەند تـەن ژە ئـەعـیـان خـاسـە هـەم و جـەخت

ڕوودان نــه ســــــارا ســــا وه بـێ مــــدار
لوان وه پێــشــواز شـێــر عــەرســەی کــار

شـــا پـەرســــا جــــە لێش پوور زاڵەنـی
پـەی چێش پا پیــا و پەشــێـــو حـــاڵەنی

پـێم واچـە ڕاسـت ئـینـە کـێ کــــــەردەن؟
ژەو دەشت نەخـچیر ڕەخشت چووین بەردەن؟

یـە کـێ بـی چـەنـیـت پـەنجــــــە بـوازۆ
پـشـــــتش هـەن وەکـێ بە کـێ مــــەنـازۆ

ڕووســـەم وات یەکی گــوڕم کـــەرد کـــەواو
وەردم جـــەو دمـــا ســـەر نیـــام وه خـــاو

بیــــــدار بـیم نـه خــــاو هـۆرێـزام وه پا
دییــام کــە ڕەخــشم نەمــەندەن نەو جــا

شــــــونش هـاوەردەم تـا وه شـــــار تـۆ
نه جــای ڕەخش، شـارت یەخـتـەسـار مـەبۆ

خــاســتـر هـەر ئێـدەن ڕەخـشم پیـا کــەر
یا شـــون ڕەخـــشم نـەی شــار جـیــا کـــەر

ئـیـســە مــەهـتـەران هـەمـڕای کـەهتــەران
بفـــــەرمــــا ڕەخــــشـم پەیا بکەران

وەرنـە بـە یـەزدان پـاک بـێ هـەمــــتــــا
کــــــاری بـکـەروم هــوون ببــــــۆ وه پا

ئەی ئـەیوان و قــەســر و دەروازەو حـــەســار
وه زەرب گــــورزم مـــەبۆ یـەخـــتـــەســار

پادشـــا ئێــد شنـەفت ترســا فـــەراوان
لـەرزا وێنـەی بـیـــد نـە ڕووی شـــەتاوان

واتش پاڵەوان خـــــاتر وە شــــا بۆ
بەزان و تاقی ڕەخـــــــشت پەیا بۆ

کـــار وە قـــار و قین نەبۆ مـــەیەســـەر
وە لەفــز شــیــرین مـــار مـــەیۆ وە بەر

مـــــەیمان عـــــەزیز نوور نوور دیدەنی
تەشـــــریف هاوەردەی بەرگــــوزیدەنی

ئیــمــشــەو وە هاودەم بەزم وە پا کــەرێم
ســەحــەر وە تەعــجـیل ڕەخش پەیا کــەرێم

ڕووســـەم چوون ژنەفت ســاکن بی ژە دەرد
ڕوو کــــەرد بە ئەیوان ئاڵای لاجــــەوەرد

هــەوا بــی تــاریک ڕوژ بــی وە پــەیــوار
کــەردشـــان ڕۆشن فـــانووســـان هەزار

تەمـــام کـــەنیـــزان دیبـــای چینی پۆش
کـەمـەر بەســتــەگـان دانەی دوڕ نە گـۆش

ســەفــدان نە مـــەجلیس توند و بێ مـەدار
ڕووســـەم نیـــشت نە بان تەخت زەڕەنگار

تەکــدا وە پشـــتی دیبـــای چینی کـــار
دەســـدووز ئوســـتـــادان زوبدەی ڕۆزگـــار

نەغـمـەی خـۆشـخـوانان ناڵەی ساز تەرز
مـــیـــاوا نە ڕووی کــــەهکەشـــان بەرز

ســـاقی پڕ مـــەکـــەرد پیـــاڵەی شـــەراو
مـــەنۆشـــان پەی پەی مـــەوەردن کـــەواو

ڕووســەم عـەجـەب مـەند هەم بی وە حـەیران
ژەی بەزم و مـەجلیس پادشـای ســەمـەنگان

دەنگ نـەغـمــەو ســاز ڕەخش نە یـادش بەرد
وەخت نیـــمــەشـــەو مـــەیل خـــاوش کـــەرد

ژەو بـەزم مــــــــەجلـیس هـەورێـزا وە پـا
لـوا وە جـــامـــرێز خــــەڵوەتخـــانـەی شـــا

مــــــەس بادە بی، بێ خـــــۆف و ئـەندێش
شـی نـە خـــامــــەی خـــاو پـاڵـەوان پیش

***

٤

هاتنی تەهمینە کچی پادشای سەمەنگان
بۆ لای ڕۆستەم

نـە پـشـت پـەردە پـادشــــــای ســـــەروەر
داشــتش کـەنـاچـەیی جـەمین وێنەی خـوەر

دوو قـــەوس ئـەبرۆش بە وێنەی کـــەمـــان
چەمش ســـیــــاتـەر چەنـی و ژە قـــەتران

برژانـگش وێـنـەی ئـەڵـمــــاس هـوونـڕێز
چەنی و خــــەم وەردەن زوڵـفـــان شـــەودێز

خـــاڵان چووین زوخـــاڵ گـــۆناش گــوڵناری
لـێـــــــوش وێـنـەی لاڵ دنـان مــــــرواری

وەخت نیـــمــەشـــەو بێـــدار بی ژە خـــاو
وە ســـــەردا ســـەروین دیبـــای بۆگـــوڵاو

وە پەنجـــەی بێ عـەیب ئـاڵای بۆ عــەمــبـەر
شـەمعێ گـرت بە دەست وێنەی شـەوق خـوەر

نــە ســــــــــەرتـا وە پـا وە بـەرگ دڵـواز
ئـامــــا وە بـالـین ڕووســـــەم نـە ڕووی نـاز

چەنی وە بێدەنگ نیشت نە سەرینش
دەس کێشا وە نەرم نە ڕووی جەمینش

بیدار بی ژە خاو بدییش پوور زاڵ
نە بالین وێش حۆری بێ میسال

ڕووسەم پەرسا ژەو حور سەرئەفراز
چووین ئامای بەی جا، چێشتەن نیاز؟

نامم تەهمینە گوزیدەی خوبانم
نازار کناچەی شای سەمەنگانم

شاهان گرفتار زولف سیامەن
سەران وە ئاوات پابووس پامەن

بییەم وەی ئاوات تاکە نەمەردام
تەمەشایێ ڕووسەم بکەردام

شنەفتم تەنیا بێ خۆف وێنەی شێر
نە ملک توران مەکەردی نەچیر

تەی کەردی هەفتخوان وە تەنیا سوار
مڵک دێوسفید کەردی یەختەسار

نە مازندەران دێوان پڕ فەند
ئەرژەنگت کوشت و ئەولادت کەرد بەند

ژەو ساوە سەودای تۆم کەفت نە خەیاڵ
وە خەم ویەردم ڕۆژ و مانگ و ساڵ

ژە دەور قەدیم هەرتا و ئیسا
جفت من پەری تۆ نمەبۆ پەیا

ئەر کوڕێک ژە من ژە پشت تۆ بۆ
سەرانسەر عالەم وەهەم مەکۆ بۆ

تەهمـــینە ئێـــد وات شی نە یانەی وێش
تەنیـــا مـــەند نە جـــاش پاڵەوان پێش

ڕووســـەم ئێـــد شنەفت ژەو پەری ئەندام
ســەحــەر تەڵەب کـەرد وەزیر خـاوەن فـام

کـــیـــاناش نەو دەم وەلای شـــەهریار
بیـــۆ وە مـــەجلس زەرورەمـــەن کـــار

پادشـــای ســەمــەنگان بێـدار بی ژە خـاو
ئامـــا بە مـــەجلس بە تەعـــجـــیل و تاو

تەمـــام بەگلـەران مـــەرســـەعی کـــەمـــەر
ئامـــان وە خـــدمـــەت پادشـــای ســـەروەر

پیلەتـەن ڕووش دا وە شـــای ســـەمـــەنگان
حـــەرفێ مـــەواچووم با نەبۆ پەنـهـــان

مـــــەبۆ مـن و تۆ پـەیوەنـدی کـــــەرێم
کـار و شـەرت قـانوون، پەسـەندی کـەرێم

گـــوڵێ ژە باخت ببـــەخـــشـــۆ وە پێم
ســـاکـــە بوزورگـــیت مـــالووم بۆ ژە لێم

پادشـــا وات ڕووســـەم ئەر تۆ مـــەیلتـــەن
تەخت و کناچەم ســـەر توفـــەیلتـــەن

قـازی تەڵەب کـەرد پادشـای سـەمـەنگان
مـــارەشـــان بڕی هـەر نە ئەو زەمـــان

ڕۆژ بی وە پیـــوار وە بێ چەند و چووین
ڕووســـەم تەهمـــینەش بەرد وە ئەندەروون

پیلەتـەن حـــەیران زولف و خـــاڵش بی
ئاشـــفـــەتەی جـــەمین بی مـــســـالش بی

گـــا چـەنـی وە بۆســــە لێـــوان بێگـەرد
گـــا دەس نە مـــا بەین شـــەمـــامـــان زەرد

ئـەو شــــەو تـا وە ســـوو ڕازان مـــەکـــەردن
نـە جـــام هـەم وەسـڵ شـــەربەت مـــەوەردن

جـەی دومـــا ڕووســـەم وە بێ چووین و چەند
بـەر هــاوەرد وە بـەر ســـــا ژە بـاهـوبـەند

دانـەی قـــیـــمـــەتـی چەنی و بێ قـــەرین
بـی ژە خـــــەزانـەی شـــــاهـان وەریـن

بـەراورد نـەبـاڵ واتـش ئـەی دڵبـــــــــەر
حـــەرفێ مـــەواچـوم ئـیـســـە گــۆش بکەر

ئـەر پـەروەردگـــــار بدا پێت فـــــەرزەند
فـــەرامـــۆش مـــەکــەر هەرگـیـــز نوای پـەند

ئـەر مـــــادینە بۆ بوەند بـە گـــیـــســـــوش
وە نـاز بـدارۆش تـا بـە وەخـت شـــــــوش

ئـەر نـێـــــــرینـە بۆ بـوەنـد بـە بـاهــۆش
تـا نیـــشـــــانەی بۆ چەنی و نە بابۆش

نـــە ویـــرت نـــەوەر زووراوش نـــام بـــۆ
بـەوتـەور بپـــــەروەر چـەنـی و تـەمـــــام بـۆ

وە زۆر و هـــونـەر بـە وێنـەی ســــــــام بـۆ
هـەم چەنی و دانـا و پڕ عـــەقڵ و فـــام بۆ

جـــەی دمـــا ڕووســـەم نە وەخت ســەحـــەر
خـەفـتـانش پۆشـا و تێخ بەست بە کـەمـەر

هـیـمــەت خـواهـی کـەرد سـا ژە شـەهـریار
ڕەخـــشـــشـــان هاوەرد وەنەش بی ســـوار

شی وه پایتـــەخت پادشـــای کـــەیان
ئامـــان وه پێـــشـــواز تـەمـــام دلێـــران

داخڵ بی وه قـــەســـر ئالای زەرەنگار
ســـوجـــدەی ئەو بـەرد نه ڕووی شـــەهریار

شـــا پـەرســـا ڕووســـەم واچه بێ مـــدار
وه کـــوو شـی ئاڕۆ بە تـەنیـــا ســـوار

وه بێ تۆ نـەبۆ عـــومـــرم نـەی دنیـــا
ئەی تەخت و ئەی مـــڵک وه تۆ هان وه پا

ڕووســـەم وات ئەی شـــا نەدراوت خـــەوەر
مـن چه مـــاجـــەرایم ویردەم ژه ســـەر

نـه دەشت نـەچیـــر شـــای ئەفـــراســـیـــاو
نـــه دڵ کـــــەردەنم ئـاوات کـــــەواو

گـــورم کـــەرد کـــەواو وەردەنم بـه تـاو
چووین کـه خـەسـتـه بیم دیدەم شی نه خـاو

بێـــــدار بیم ژه خـــــاو هـۆرێـزام وه پا
ســا دیم کــه ڕەخـشـم نیـیـەن نه ئەو جـا

ژه پەی ڕەخش وێش؟ نـه ڕووی قـــار و قین
ڕوو بـــدام نـــه ڕێـــی ژه تـــوران زەمـــین

داخڵ بیم وه شـــار پادشـــای ســـەمـــەنگان
نه قـەسـر جـامـرێز ئەو کـەردەم مـەکـان

مـــارەی کناچەی شـــا نـه ئەو زەمـــان
بـــڕیم پـــەری وێـــش؟ وه ڕەســـم دەوران

ســـەحـــەر دا دیار وه ڕەخش بیم ســـوار
ئـامـــام بێ مـــدار خـــدمـــەت شـــەهریار

ئێــــد بشنەفت ژە ئەو ئافـــــەرین وانا
تەڵەب کــەرد گــەنجــوور پادشــای دانا

واتش باوەرە خــــــەڵاتی تەمـــــام
بپـــــــۆش بە ئەندام پور زاڵ ســــــام

هەم چەنی و گــەوهەر دانەی بێ شــمــار
کــەردش وە خــەڵات ڕووســـەم بێ مــدار

ڕووسەم نە ئەو دەم سوجدەی ئەوش بەرد
هەم ژە شای کەیان ڕەخسەت تەڵەب کەرد

ئیــزنش واست دەرلاد پادشــای کــەیان
ســا بشــۆ وە لای پوور سام دەســتــان

پانیـــا وە ڕەخش وە ئەندەک زەمــــان
یاوا وە زابوڵ ئەو شــــــێـــــر ژیان

ئامـــا وە لای زاڵ بووســــا ڕووی زەمین
چەنی وە پوور ســـام واناش ئافـــەرین

ســـەرانســـەر حـــەواڵ ژە پا تا وە ســـەر
بە تەفـــــســـــیل وانا پەری زاڵ زەڕ

***

٥

وتن لە سەر لەدایکبوونی زۆرابی سەمەنگانی

ئیسە ژە توران بشنۆ حەواڵان
تەهیمەی بێ عەیب شای سۆسەن خاڵان

دایم پەی مناڵ مەناڵا ژە دەرد
گەردوونای گەردوون ئاخر لوتفش کەرد

نۆ مانگ و نۆ ڕۆ ویردش تەمام
کوڕێک هاوردش زووراو کەردش نام

مزگانیشان بەرد پەری پوور زاڵ
کوڕێک داوە پێت حەییە بێ زەواڵ

ڕووسەم چووین شنەفت شادی نمانا
گەوهەر ئەفشان کەرد شوکر حەق وانا

فەرما وە گەنجوور سا وە خەزێنە
بار کەرد وە ئەسپان کاڵای وەرینە

چەنی و گەنج و ماڵ پاڵەوان پێش
کیاست وە توران پەری پوور وێش

تەمام خەرج کەروون سەر کارش
هەم چەنی و یەزدان بۆ نگەهدارش

زووراو بی یەکساڵ چووین دە ساڵان بی
هەم چەنی و سەر خێڵ گشت مناڵان بی

مەدا وە زەمین ژە ئەو مناڵان
وە زۆر باهووش چووین بوزورگ ساڵان

چووین ژە ئەولای شەخس ڕووسەم بی
نە ڕووی سەرزەمین بە وێنەش کەم بی

به زۆر باهو ژه لای هامـــــــــسـه‌ران
كـــه‌س نه‌بی هه‌مـــتـــاش ژه نام ئاوه‌ران

خه‌ڵكان عاجز بین یه‌كسه‌ر ژه ده‌ستش
كـــــه‌سێ نه‌تاوا بكه‌روو قـــه‌ســـتش

واتشـــــان ئه‌ی زۆڵ وێڵ هه‌رزه‌كـــــار
بێ بابۆ و بێ كـــه‌س دایه‌ش خـــه‌تاكـــار

كـــه‌ســـێك نه‌زانا ئه‌و ژه چه جـێــهـــه‌ن
چه‌نی وه بێ شـــۆن نه پشت كـێـــهـــه‌ن

زووراو ئیـــد شنه‌فت ژه قین و به قـــار
شی وه لای دایه‌ش خـــــرۆشـــــا به زار

واتش به دایه وه بێ كــــه‌م و كـــاس
حـــه‌رفێ مـــه‌پرســـوون په‌نه‌م واچه ڕاس

وه په‌نجـــه‌ی پڕ زۆر هونه‌رمـــه‌نده‌نان
ژه هونه‌رمـــه‌ندی ویم په‌ســـه‌نده‌نان

كـــه‌س نیـــیه‌ن هه‌مـــتـــام به‌ی یاڵ و باڵم
وه زۆر كـــــامـــــڵم گـــــه‌رچه مناڵم

خـــاســـتـــه‌ر هه‌ر ئێـــده‌ن ئاگـــام بكه‌ری
وه‌رنه غـــــه‌یر به‌ڵا، ســــزا نه‌وه‌ری

ئه‌رخـــواهی ژه من ســـا بیـــاوی وه‌كـــام
بواچه په‌رێم بابۆم چێـــــشـــــه‌ن نام

دایه‌ش دا جـــــــواو وات نوور دیده‌م
فـــه‌رزه‌ند عـــه‌زیز دڵ په‌ســـه‌ندیده‌م

به واته‌ی ڕه‌قیب شووم دڵ جه ســـه‌نگ
مـــه‌بۆ به‌د گـــومـــان دڵ مـــاوه‌ر به ته‌نگ

بابۆت ڕووسەمەن شای کەمەر لاڵان
شێران ژە تاو تیغش مەناڵان

هەر جە کۆی ئەلبورز تا مازەندەران
فەنا کەرد بە تێغ گشت جادووگەران

زووراو ئێد شنەفت ژە دڵ دەردا خەم
ژە شادی سەر بەرد وە چەرخ هەفتەم

وات من زووراوم ڕووسەم بۆم پدەر
ئێران و توران کەرۆم مسەخەر

ئەربدۆ تەوفیق جەهان ئافەرین
لەشکەر بکێشوم بە ئێران زەمین

نە شای کەیکاووس و توس نەوزەران
نە گیو گۆدەرز و زەنگەی شاوران

هەم چەنی و بەهرام شێر خاوەن نام
یەکێ نمازۆم ژە ئێران مەقام

جەو دوما مەیوم وێنەی فیل مەس
شای توران زەمین ماوەرۆم بە دەس

ئەوسا ژە دایەش لەشکەر تەڵەب کەرد
جۆشا و خرۆشا لادی پەی نەبەرد

سپاهی جەمع کەرد ژە تورکان چین
ژە سم ئەسپان مەلەرزا زەمین

ساندا وە ئەسپان شێر پڕ هونەر
بەخشا وە سپاە دایەش سیم و زەڕ

وەختێ تەمامی لەشکەر کەرد تەیار
پەرسا ژە دایەش سا چێش بۆم سوار؟

دایەش فەرماندا چەند ڕەمە ئەسپان
هاوەردن پەرێ پوور پاڵەوان

کەمەند گێرت بە دەس شی نە دلێشان
مەوەست و مەگێرت یەکیەک ژە لێشان

دەس مالانە پشت ئەسپان سەر مەس
سوس مەبین تەمام جە ئەو زۆر دەس

جەو ڕەمە ئەسپان هیچ ناما بە کار
دەس پاچە کەفت، ساچێش بو سوار

ژە ناکاو ئاما شەخسێ نەوجەوان
واتش بە زووراو بە شاد نەو زەمان

ئەوشەو کە ڕەخش ڕووسەم نە ماڵ بی
ماینێ داشتم نەو دەم وە فاڵ بی

سا ژە توخم ڕەخش ئەسپی بی پەیا
لایەق وە سەرکار خاسەی پادشا

پەڕەندە چووین مورغ، جەهەندە چووین باد
مەگەر خاترت بە ئەو ببۆ شاد

زووراو وات پەنەش باوەر بە نەزەر
ئەو ئەسپ ژە توخم ڕەخش نامەوەر

دەس هاوەرد نە بان تەخت پشتشا
زەڕەی نەلەخشا نەو زۆر مشتشا

زووراو فەرماندا سەحەر غولامان
سەمەند زین کەران پەرێش باوەران

پۆشناش خەفتان نە وەخت سەحەر
سوار بی وە ئەسپ پوور پڕ هونەر

٦

لەشکەرکێشانی زۆرابی سەمەنگانی بۆ ئێران و گەیشتن بە قەڵای سنووری لە سپی حەسار

فەرمان دا تەپڵ و کەڕەنا ژەنیا
لەشکەر نە شار سەمەنگان کەنیا

یاوا وە جەیحوون کەشتی وست نە ئاو
لادی خەوەر دان وە ئەفراسیاو

واتشان زووراو کەمەر بەست پەی جەنگ
بشی وە ئێران نەکەردش درەنگ

سا کە ئێد شنەفت شای توران زەمین
کیانا پەرێش هەزار ئافەرین

فەرماندا هومان هەمڕای بارەمان
بپۆشان سیلاح کەمەند و کەمان

سان دا سپاهی سەد هەزار سوار
سپەردش وە دەس هومان هوونخار

چەند ئەستر و ئەسپ، زین و بەرگ ژە زەڕ
کیاست پەی خەڵات پوور نامەوەر

شای ئەفراسیاو فەرما بێدرەنگ
زین کەرون ئەسپان تازی عەجەب ڕەنگ

هومان هۆرێزا نە ئەو دەم بە تاو
بەرشی ژە ئەیوان شای ئەفراسیاو

ساهر و یلغار دلێر پڕ فەن
سپاه بەرد وە لای پوور پیلەتەن

چەنی و بە ئەسـپـان جـەنگی بێ مـەدار
ڕەکـاو دان تا شـین بە سـفـیـد حـەسـار

ژە دەریای جـەیحـوون تا سـفـید حـەسـار
دنیـا بی زەڵـمـات ژە گـەرد و غـوبـار

جـەو قـەڵای مـەرزی گـێـرتە بێ مـەقـام
هەجـیـر گـۆدەرز شـێـر خـاوەن نـام

وە فـەرمـان شـای کـیـانی تەبار
ئەو بی نگەهبـان نە سـفـیـد حـەسـار

خـەوەر زووراو شی وە لای هـەجـیـر
مـەدرا ئینتـزار گـورد بێ نـەزیر

***

٧

شەڕی زۆرابی سەمەنگانی لەگەڵ هەژیر و گوردئافەرید و گرفتاربوونی هەردووکیان بە دەستی ئەو

جـەو دەم دیش سـپـای تورکـان بێـدرەنگ
سـوار بی و ڕوو کـەرد بەو سـپـای پەی جـەنگ

کـێـشـا وە تورکـان نـەعـرەی گـرانی
وات بیـۆ مـەیدان سـا پـاڵـەوانی

ئـەر مـن نـەزانـان چێـشـەن کـارتـان
نـە سـپـا مـازۆم نـە سـەردارتـان

زووراو ئێـد شنەفت غـەزەب کـەرد خـەیاڵ
سـا شـادی هـەجـیـر بکەرۆ بـەتاڵ

پـەرسـا ژە زووراو تـۆ چێش نـامـت هـەن
پەی چێش ئامـایی، چێش مـەقـامـەت هـەن

ئـەر ژە دەس مـن ســــــا بشـی وە بـەر
ئـەوســـا داوای تـەخت کـــەیکاوس بکـەر

وەســــتش وە زووراو نـەیزەی پڕ خـــەتـەر
هـیـچ وە نـەوەی زاڵ نـیـــــــاوا زەرەر

نۆبـەی زووراو بـی دەس بـەرد پـەی ســـەنـان
مـەهـمـێـز دا مــەرکـۆ، ئەژدەهـای دەمــان

نـام زات پـاک لادی کــــــەردش یـاد
وە پەنجــەی پڕ زۆر باهـوو کــەرد گــوشــاد

دا نە کــەمــەرگـای هـەجـیـر بێ ئامــان
هـۆر کـــــەنـدش نـە زیـن پـوور پـاڵـەوان

بـەرد وەلای هـومــان وەیســـەی نەو زەمــان
وەســتش نە ڕووی خــاک تـوند و بێ ئـامــان

یـاران پـەی هـەجـیـــر نـە بان حـــەســـار
کـــەردشـــان فـــەریای و بنـالان بـە زار

دوێت کـــەژدەهـەم گـــوردئافـــەرید نـام
دیش هـەجـیـر نە جــەنگ زووراو بی ناکـام

ســـەرتـاپا پۆشـــا ئـەسلـەحـــەی نـەبـەرد
شــی وە لای بـــابـــۆش دەروون پـــڕ ژە دەرد

واتش ئـەی باوە هـەجـیـــر خـــۆ گـیـــریا
جــەی ســـەرزەمـــینە ڕوومـــان بۆ سـیــا

لادی پـەرێ جـــەنگ ئـەســپش کـــەرد تەیار
زین و بـەرگم لـەغـــاو و ڕەکـــاو زەڕەنگار

ســـوار بـی وە ئـەسپ گـــوزیدەی ســـالان
ئـامـــا بـە مـــەیدان شـــای کـــەمـــەر لالان

واتش ئەی تورکـــان دوور ژە عـــەقڵ و فـــام
دەلیــــرێ پەی جـــەنگ حـــازر بۆ ژە لام

ئارۆ وەخت جـــــەنگ نـە ڕووی شـکارەن
کـێـتـــان هـونەرمـــەند ڕووی کـــارزارەن؟

زووراو ئێـد شـنـەفت هـۆر گـێـــڵا ژە ڕەنگ
مـەهمێـزدا مـەر کـەو پەرێ عـەرسـەی جـەنگ

سـا دیش زووراو دەس بـەرد پەی کـــەمـــان
خـــــرۆشـــا وێنـەی ئـەژدەهـای دەمـــــان

گـوزین کـەرد خـەدەنگ ژاردار و مـووشـکاو
هـەم چەنی و نیـــاش نە کـــەمـــان بە تـاو

ڕووش کـــەرد بە زووراو نـە ڕووی قین و قـــار
پێـکا وە ســـــوهـراب خــــــەدەنـگان ژار

زووراو جـــــەنگی پوور هـونـەرمــــــەند
وە پەنجـــەی پڕ زۆر هەوا دا کـــــەمـــــەند

نە ڕووی کـۆهەی زین کـەردش گـرفـتـــار
ئـەفکەندش نە خـــاک توند و بێ مـــــەدار

نەو دەم کـــەفت نە خـــاک نە ڕووی زین زەڕ
ژە نـاکـــاو کـــڵاو پۆڵای کـــەفت ژە ســــەر

زولفـــان شــــەودێز لادی بی ئەفـــشـــان
زووراو دیش ژنەن چەنی و بی حــــــەیران

وەخـــــــتـێ دیـی ڕازش بـی وە ئـاشـکـار
نە پەی ڕێی نـەجـات حـیلەش بەرد نـە کـار

واتش ئـەر تۆ من نـەی مـــــەیدان کـــــار
بـکـەری وە بـەنـد نـە ڕووی ڕۆزگـــــــــار

مـــــەواچان ســـــا ئەی گــــورد بێ نـەزیر
نە عــەرســەی مــەیدان ژنێک کـەرد ئەسـیـر

ژە لای هـامـــســـــەران خـــجڵ مـــەمـــانـی
مـــــەبی وە ســـــەرژان خــــەڵک ئێـــرانی

هەجـیـر هەن وە لات چەنی و نـە زەنجـیـر
سـا خـاسـتـــەر کــە من نەکــەری ئەسـیـر

زووراو ئێـد شنەفت خـەیلێ بی خـوەشـحـاڵ
عـــاشـق بوی وە زولف قـــەترانـی زوخـــاڵ

هۆرکـێـشـا کـەمـەند سـاخـتــەی چەرم خـام
دوێت پەی دەســـــتـــــوور ڕەهـا بی ژە دام

شــی وە لای بـابـۆش دوێـت نـەو زەمـــــــان
وات ئەی شــەخس ســامــەن یا کــە نـەریمان

وێنەی ڕووســـەمـەن ئەو نـە عـەرسـەی جـەنگ
کـەس نـیـیـەن حـەریف ئەی شـێـر زۆر چەنگ

پــڕ زات و زۆرەن هـــەم چــەنــی و بــێ بــاک
ژە وێنەش نـیـیـەن نە ڕووی عـەرسـەی خـاک

بـە گــــورز و گـــۆپاڵ چەنی و هەن تـەمـــام
یا نوتفـــەی ســـامـــەن یا هـەر مـــەبۆ ســـام

زولفـــــان نـە ژێر کــــڵاو ســـــا پـیـــوار
کـــــەردەنم چەنـی و نە عــــەرســـــەی پەیکار

خــــەدەنگ ئەڵمـــاس پێکام نە گــیـــانش
ســـا جــیـــا کـــەرۆ گـــۆشت ژە زوقـــانش

نـە ئەو دەم کـــڵاو ژە ســــەر کـــەفت بـەوار
زولفـم دادیـار بیـم وە شـــــەرمـــــســـــار

ژە حــەڵقــەی کــەمــەند ئەی شــێــر ژیان
ئاخــر بە حــیلە ســا دەربەردم گــیــان

هەجــیـــر هەن نە بەند چارەی بکەریم
مــەر ژە دەس ئەی شــێــر، گــیــان دەربوەریم

با تا بزانی ئەی گـــورد بەی ســـپـــا
بە عـــەزم کــوشتن کـــەیکاووس ئامـــا

کــەژدەهەم واتش ڕووم ســفـــیــد کــەردی
نامــووست ژە دەس ئەی شــێــر دەر بەردی

وە گـــوردئافـــەرید چەنی و ســـەرســـام
واتــش بـواچـە دەبـیـــــــر بـای وە لام

قـــەڵەم گــرت بە دەس دەبیــر کــۆنەکــار
نویســـا بە نام بینای کـــــردگـــــار

بەڵێ کـــەیکاووس پادشـــای ئێـــران
ســالار و ســەرخــێڵ تەمـــام دلێــران

ئینە چەند وەخـــتـــەن جـــە توران زەمین
ئامـــا بەی مـــەکـــان ســپـــای ســەهمگین

جــــوانێ وە بـەرگ ڕووی مـــــەیدانەوە
وە گـــورز و گـــۆپاڵ بێ ســـامـــانەوە

جــــەنگی ســــواران توران بێ ئەمــــان
هەم چەنی و هومـــان وەیســـە و بارەمـــان

ئامــان ئەی قـــەلا کــەرون یەخـتــەســار
هەجــیـــر گـــۆدەرز کـــریا بەند بە زار

ســا کـــەسێ نەمــەند وە تەنیــا ســوار
بشـــۆ بە مـــەیدان کـــەرو کـــارزار

ئێختیار وه تۆن هەر چە ڕەزات هەن
مەیلتەن ئاشتی یا عەزم غەزاتەن

عەریزەی جانسور چاکر بی تەمام
کیانام خدمەت شای والامەقام

نامەش دا وەدەس قاسد نەو زەمان
تا بوەر وه خدمەت پادشای کەیان

جەو دما کێشان گەنج و ماڵ بە تاو
بەرشین جەو قەڵا بە قەترەو شەتاو

قاسد بە وێنەی شەهباز تیرباڵ
یاوا بە خدمەت شای بڵند ئیقباڵ

وه شەرت قانوون مەدرا بە پاوه
نامەش دا وه دەس کەیکاوس شاوه

نامەی کەژدەهەم جەنگی مەرزەبان
واناش خرۆشا پادشای ئێران

لادی شێران ئێران تەڵەب کەرد
ئامان بە خدمەت شێران ڕووی نەبەرد

بەهرام و ڕەهام و شیدوش و فەرهاد
زەنگەی شاوران و گورگین میلاد

شا قسەی زووراو سەرتاپا تەمام
وانا پەرێشان تەمام بین سەرسام

ژ لێتان حەریف ئەی گورد کودامەن
کێتان هونەرمەند پڕ زۆر و سامەن

سەد هەزار سوار جەنگی مەدۆم پێش
ڕاهی بۆ وه جەنگ بێ خۆف و ئەندێش

وەهەم دەی سپای شای توران زەمین
نە جوان مەمانۆ نە مەردان کین

نەو پاڵەوانان نە پای تەخت شا
کەس نەبی نەو دەم هۆرێزۆ وەپا

گشت مات بین چەنی و سەراسیمەوار
ڕووداشان بە شا ئامان بە گوفتار

واتن پادشا جەوانێ پەی تەور
شمشێر مشانا هەم نە ڕووی هەور

شێرێ چوون هەجیر ئەو کەردش نە بەند
قەسەم وە زات یەکتای خوداوەند

مەگەر هەر ڕووسەم نە ڕووی سەرزەمین
بۆ وە حەریفش نە مەیدان کین

هەر وە بەی دەستوور مەبۆ چارەی کار
وەرنە قەرینەش نییەن نە ڕۆزگار

شا فەرما دەبیر حازر بی وە لاش
ئاما سوجدە دا نە ڕووی خاک پاش

سەرلەوحەی نامە دەبیر ساڵخوەرد
نویسا بە نام تاک تەنیای فەرد

بەڵێ هەر ڕووسەم پاڵەوان کار
کوشەندەی دێوان نە ڕووی ڕۆزگار

سا وە فەرمان شا ئەفراسیاو
ئاما پەرێ جەنگ سپای بێ حەساو

جوانێ چووین سەوڵ نەو خێز ساوان
ساڵش بە دە ساڵ فیشتەر نەیاوان

سەرتاپاش سەڵای (سیلاح) مەیدان کینەن
جویای جەنگ خەڵک ئێران زەمینەن

هەجیر پاڵەوان سەرحەد نشینەن
ئیسە نە بەندش خاتر خەمینەن

زەنهار سەد زەنهار نییەن جای درەنگ
زوو سوار بەر ڕەخش ڕوو کەر نە پەی جەنگ

گیوم سا کیاست بە تەعجیل و تاو
ئامان سەد ئامان شەو نەکەری خاو

بپۆشۆ سیلاح جەنگی بە ئەندام
بە تاو تەعجیل حازر بوو وە لام

***

٨

ناردنی گیو لە لایەن کەیکاوس شا بۆ زابولستان و گەیاندنی نامەی شا بە ڕۆستەم بە مەبەستی هاتن بۆ شەڕی زۆراب

نامەش دا وەدەس گیو هونەرمەند
نیشت نە بان زین جەهەندە سەمەند

بەرشی ژە ئەیوان ڕاهی بی وە جەخت
سێ شەوانە ڕۆ بە وەخت و بێ وەخت

نە ڕۆیی چوارەم نە وەخت سەحەر
ژە زابول زەمین سەر کێشا وە بەر

نەو دەم دیدەبان ژە بان حەسار
بدیش سوارێ نە دوور دا دیار

شی وە لای ڕووسەم توند و بێ مەدار
سا کەرۆ خەوەر شێر عەرسەی کار

ســـــواری نـه کـــــۆڵ ئـەســـــپی باد پا
مـــەیۆ وە تـەعـــجــیل ســـا یاوا قـــەڵا

مـالووم نییـەن ژە لێم ئەونـە پەی چێشـەن
شـــایەت حـــەواڵ پایتـــەخت پێـــشـــەن

ڕووســـــەم ئێـد شنـەفت دەردەم بی ســوار
بەرشـی ژە ئەیوان وە دەروازەی حـــەســـار

دیش ســـوار کـــڵاو زەڕین نـه ســــەرەن
پور گــــۆدەرزەن، گـــیـــــو نامـــــوەرەن

ئامـا وە پێشـواز دەس کـەرد بـه گـەردەن
وات دیدەم ڕەوشـن تاســەی تۆم کـەردەن

ســـا پەرســـا حـــەواڵ پادشـــای کـــەیان
نـەوزەر نـژادان و هـەم گـــــــۆدەرزیـان

گـیـو بداش جـواو گـشت وە دەمـاخـەن
تەنیـا هەجـیـرەن سـا وە دەســتـاخـەن

ســـەرداری ئامـــا پەی جــەنگ ژە توران
کەس هـەمتاش نییەن نـه عەرسەی مـەیدان

ژە قـــامـــــەت وێنـەی پیلـەتـەن مـــانا
مـەوا چوون شـمـشـێر نـه هـەور مـەشـانا

هەم یەکسـەد هەزار سـوار هەمـڕاشـەن
چەند تەن وەیسـەگان جـەنگی جـه لاشـەن

ڕووســـەم شی نەی دەم نه یانەی خـــەیاڵ
ڕوو کـەردش وە گـیـو شـێـر بێ مـســاڵ

وات قـــەســـەم وە زات پاک خـاوەن فـــەڕ
نـــەدیـــم پـــاڵـــەوان ژە وێـم زیــاتـــەر

من ژە کناچەی شـــای ســـەمـــەنگان
کـــورێک داوە پێم بێـــچـــوون یەزدان

پەوســـە مـــەزانۆم ئەو خـــوردســـاڵەن
نیـیــەن ئەوی پاڵەوان چووی کـە مناڵەن

ئەگـــەر کـــە ئەو بۆ شـــوون من بەردەن
شـــایەت وە بەلێی هـەجـیــرش گــەرتەن

ژە ئەی دەم هـەم گـیـو نامـەی شـەهـریار
دا وە دەس ڕووســـــەم پاڵـەوان کـــــار

ڕووسـەم گـرت بە دەس وەندش سـەراسـەر
خـۆفش شـی نە دڵ هۆشش شـی ژە سـەر

واتش بە یەزدان کـارســـاز بێـــچـــوون
وە زەرب گـــورزم مـــەبۆ ســـەرنەگـــوون

ئەو کـە داوای تـەخت کـەیکاوس کـەردەن
چارەش مـــەردەنەن هەر مـــەبۆ مـــەردەن

یا بە زەرب گـــورز مـــەکـــەرۆم قـــەسش
یا نـە جـــای هەجـیـــر مـــەوەندم دەسش

ئیـمـــشـــەو بێ خـــەم جـــامێ بنۆشـــیم
نە ســـەحـــەر جـامـەی غـەزەو بپـۆشـــیم

شـەو نیـشـتـەن وە شـاد بنۆشـان شـەراو
تا وە ســـەحـــرگـا هیچ نەکـەردن خـــاو

گۆش وە نەغمە و ساز دەس وە جام مەی
بنوشــــان وە یاد کـــــەیانان کـــــەی

سێ شـەو تا سـەحـەر مـەجلس نیـاشـان
بە غــــــەیر ژە بادە نەبی ژە لاشــــــان

ژه مـــەی شـــەراو بێ هۆش و بێ فـــام
نه ڕۆیی چوارەم سـەحـەر سـەرئەنجـام

گـیـو وات وه ڕووسـەم دلێـر زوورمـەند
ئیـمـڕۆ سێ ڕووژەن منت کـەرد جا بەند

سـوار به وه ڕەخش ئیـسـه به زەروور
فکر نه کـرۆ شـا، من کـەردەم قـوسـوور

ڕووسـەم وات وه گـیـو وەس کـەر خـەیاڵان
شـێـران ژه تاو تیـغـم مـەناڵان

کـەیکاوس نـه لام چووین مـشـتێ خـاکـەن
چه پەروام ژه حـوکم شـای بێـبـاکـەن

فـەرمـا غـوڵامـان زوبدەی کـەمـەر زەڕ
ڕەخشش زین کـەروون پەرێ شـور و شـەڕ

گـیـو و پیلـەتـەن لادی بـین سـوار
بـه تاو و تـەعـجـیل بداشـان یەڵغـار

***

٩

توورەبوونی کەیکاوس لە ڕۆستەم و بەجێهێشتنی سپای ئێران لە لایەن ئەوەوە

نـەکـەردن درەنگ هـەم نـه هـیچ مـەکـان
داخڵ بین وه قـەسـەر پادەشـای کـەیان

سـوجـدەو سـەلام کـەرد شـێـر هونەرمـەند
کـەیکاوس ژه قین عـەلـەیکش نـەسـەند

جـەی دمـا چەنی و شی نه جـامـەی قـار
ڕوو کـەرد وه ڕووسـەم وات ئـەی هـەرزه کـار

دنیـــات هەن وە کـــام ژە مــــورغ تا مـــاهـی
نمـەیـۆت وە چـەم چـوون مـن گـــــــــەدای

گـــیـــوم کــیـــاســـتـــەن نە لات بـێ مـــەدار
هەجـیـــر هەن نە بـەند قـــەڵاش یەخـــتـــەســـار

وە دایم نـــە فـکـــر بـــەزم و ســـــــــــازەنـــی
ژە حـــــــوکم شـــــــاهـان بـێ نـیـــــــازەنـی

ئـەگـــەر جـــەی دەمـــدا تێخ مـــەبـی وە لام
ئـەوســـــە وە تـاقـی مـــــەزانـی مـن شـــــام

وە یـەزدان پـاک بـەو تـەور مـــــــەشــــــەندم
ســـــەرت چـوویـن تـرەنج ژە بیخ مـــەکـــەندم

شـــا فـــەرمـــا وە گـــیـــو ڕووســـەم کـــەر بەدار
ژە فـــــەرمـــــان مـن ســــەر پـێـــچـــا وە قـــــار

یـو زەڕکـــــــــڵاو ئـێـــــــد شـنـەفت بـە دەرد
چەنی و نـە دەروون کـــێـــشــــا ئـاە ســـەرد

فـــــەرمـــــان دا وە تـوس پادەشـــــای کـــەیـان
ڕووســــــەم کـــــەر بە دار تـونـد و بـێ ئـامــــــان

هـەم چەنـی وە گـــیـــو گـــۆدەرز بـێ مـــەدار
بـە وێنـەی ڕووســــــەم بکێـــشــــوش بـە دار

تـوس ئـامـــــا بە قـین تـونـدی کـــەرد بـە کـــــار
کـــەمـــەربـەندش گـێـــرت کـێـــشـــوش بە دار

ڕووســـــەم ئـێـد بدیش شـــادیش کـــەرد بـەتاڵ
خــــــــرۆشـــــــــا ژە قـین چـەنـی و پـور زاڵ

واتش کـــــەیکاوس وەســـــــەن قـین و قــــــار
ســـــا نـەدەر وە باد جـــــەفــــای ڕۆزگـــــار

من چەنی و جەفا ژ پەی تۆ بەردم
هەم ڕاگەی هەفتخوان پەرێت ویەردەم

نە بەند دێو سفید مەندە بین خەجڵ
گرە گوشای گشت من بیم قین نە دڵ

جەرگ دێو سفید ژە بێخ بەرکەندم
چەنی وە جادوان سەر ژە تەن کەندم

چەنی و ژە دێوان بێ دین و ئیمان
فەنا دام بە تێخ نە مازندەران

من ژە تۆ چەنی و نیکی و چەم داشت
بەدار کەردەنم ژە تۆ نەپەنداشت

ئەر تۆ مەردەنی ژە رووی قین و قار
سەردار سوپای توران کەر بە دار

نەو دەم کە گوفتار ڕووسەم بی تەمام
توس سپەهدار زۆر دا بە ئەندام

ڕووسەم ژە غەزەو مشتێ دانە توس
وەستش نە ڕووی خاک ڕووش بی سەندەروس

وات من ڕووسەمم ئەولای زاڵم
کێ دارۆ تاو شەت گورز و گۆپاڵم

ئەر من نەترسۆم ژە یەزدان پاک
چە کاوس نە لام چە یەک مشتێ خاک

پانیا وە ڕەخش سوار بی وە قار
بەرشی ژە ئەیوان ئالای زەڕەنگار

هەر چەند پاڵەوان کورسی نشین بی
یەکایەک پەرێش خاتر خەمین بی

واتن وە گۆدەرز تۆ ڕەهنمانی
ئەرکان پڕ هۆش پای تەخت شانی

شا ژە پیلەتەن خاتر کەردش تەنگ
مینای تەخت وێش سا بدا وە سەنگ

واتشان کاوس شێت سەرسامەن
هەم چەنی و بێهۆش و کەم عەقڵ و فامەن

گۆدەرز ئێد شنەفت نەکەرد مەدارا
لادی شی نە پای تەخت پادشا

وات مەر پادشام نەدارۆ خەوەر
یەلی چووین ڕووسەم وە زات و هونەر

بکێشا پەرێت جەفای فەراوان
پەهلوی دێو سفید بە تێخ شکاوان

ئیسە جە لای تۆ چوون گوناکاران
سا پێش حەرف پووچ خەڵاتش داران

نەی وەخت کە ئاشووب جەنگ شێران هەن
مەعرەکەی نەبەرد جەنگ دلێران هەن

بە غەیر ژە ڕووسەم ئەو شێر ژیان
کێ مەشۆ وە جەنگ سەردار توران

پادشا ژە گۆدەرز سا کە ئێد شنەفت
کیاست وە دمای پاڵەوان وە جەخت

واتش بە ڕووسەم بەی تەور بواچان
من ژە گوفتەی وێم بییەم پەشیمان

***

١٠

پەژیوانبوونەوەی کەیکاوس لە توورەبوونی لە ڕۆستەم و ناردنی گۆدەرز و پاڵەوانەکان بە شوێنی ئەودا

جــەی دمــا فــەرمــا پادشــای کــەیان
گــۆدەرز و بەهرام و زەنگەی شــاوران

توس و فـەریبـورز و گـیـو و گـەسـتـهـەم
ژە پـەی پـیـلـەتـەن ڕەوان بـین وە هـەم

یاوان وە ڕووســەم دلێــران تەمــام
وە شــەرت قــانوون کــەردشــان ســەلام

واتن پاڵەوان کـەمـەر بەسـتـەی جـەنگ
هـەرگــیــز نەوینیم تۆ بیت وە دڵتــەنگ

واچە دڵتـــەنگی تۆ پەرێ چێـــشــەن
پەی چە بەی دەســتــوور خـاترت ڕێشـەن

ئیـــســـە بزانا پادشـــای کـــەیان
ژەو تونـدی کـەردش بی وە پەشـیـمـان

بـاش بـاڵاس گـــــشــت پـاڵـەوانـانـەن
بکەر فــەرامــۆش واتەی شــای کــەیان

ئـامــا بە گــوفــتــار پور زاڵ ســام
وات بەو دلیــران ســاحب عــەقڵ و فــام

سـا من وە رووی سـدق ئێـقـرارم کـەردەن
هـەنـی ژەی دومــا تا وە ڕۆی مـــەردەن

هــەر تا زنـی بووم نە ڕووی ڕۆزگــــار
بێـــزارم ژە دین ڕووی شـــــەهریار

تا من گـورز و تێخ و ڕەخـشـم وە لام هـەن
چە پـەروام ژە قین کـــەیکاوس شــام هـەن

گــۆدەرز هـەم ژە نـۆ ئامــا بە گــوفــتــار
وات ئـەی پـاڵـەوان جـــــەهـاندیدەکـــــار

هـەر چـە مـــەواچـی درووســـەن تەمـــام
حـــەرفێ مـــەواچۆم باقی وە ســـەلام

ژە ئـەی مــەترســـووم ســا کــە دلێــران
بـواچان ڕووســـەم تـەرســـانی جـــەوان

تا کــە ئێـد شـنەفت شـێـر ســەف پـەنا
ئـەلتـــجـــای یاران هاوەردش وە جـــا

وە هـەمــڕای شـێـران خـاوەن زۆر و جـا
گـــێـــڵاوە ئـامـــا نـە پای تـەخت شــا

کـــەیکاوس شنـەفت ئامــا وە پێــشــواز
دەس کـەرد نە گـەردەن گورد سـەرئەفـراز

واتش مـــەزانـۆم منت کـــەرد وە شـــا
چەنی وە جـــەفـــات بەرد ژە ڕاە و بێ را

بـە وێنـەی فـــــەرزەنـد و بـابـو پـاڵـەوان
بکەر فــەرامـــۆش تونديم نەو زەمـــان

ڕووســـەم وات ئـەی شـام گــوناکــارەنان
بوەخــشــە گــونـام شــەرمــەســارەنان

ئـەربدۆ تـەوفــیق شـــەهنشــای ســەتار
ئـەی ســـــــەردار تـور بـکـەرۆم وە دار

ئەو داوای تـەخت شــای کــەیان کـــەردەن
هیچ نـیـیـەن چارەش بە غــەیر ژە مـەردەن

شـــا وات بنۆشـــیم بادە تا ســـەحـــەر
ســەحــەر جـامــەی جــەنگ بکەریم نە وەر

ئەوەند بکێــشــوم ســپــا پەرێ جـــەنگ
دنیــا بـەی ســەردار جــەوان کــەرۆم تـەنگ

جـــەی دومــا ڕووســـەم و تـەمــام دلێــران
ئـامـــان وە ئـەیوان پادشـــای کـــەیان

گـشت گـێـرتن نە بان کـورسی زەڕ قـەرار
پشت دان وە پشـــتی دیبــای چینی کــار

تا وەخت ســـەحـــەر ســـادە ســـاقـــیـــان
بادە پـەیاپـەی مـــــەدان وە شـــــێـــــران

ســەحــەر زوو وەخـــتی شـــۆڵەی ئافـتــاو
خـێــزا شــا فــەرمــا وە توس ســا بـە تاو

تۆ هـەمــڕای گـــوردەز لەشکەر وەپا کـــەر
ســـەف دەر ســواران جــەنگی جـیــا کـەر

لەشکر نـویســــــان بـنـویسن تـەمــــــام
یـەکـــایـەک شـــێـــران خـــاوەن نام و نـام

جـەو دمـا فـەرمـا گـەنجـور جامـەی جـەنگ
بکەرد وە خـــەڵات شـــێـــران بێـــدرەنگ

شــــێــــران جـــەنگی فــــەریدوون فــــەڕ
دەر لا گـــشت پۆشـــان زەڕەی وشک زەڕ

ژە ســـپـــای عـــەزیم کـــەیکاوس شـــاوە
ســــەدای تەپڵ و کــوس لادی خـێـــزاوە

ژە سم ئـەســــــپـــــان زەمـین بـی زەبـەرد
هــەوا بـی تاریک ســــا ژە تـۆز و کــــــەرد

جـــەو تـەرەف هومـــان ژە بـان حـــەســـــار
مـــــەكــــــەردش نگـا دیار دا ســــــوار

شـی وە لای زووراو ســـەراســـیـــمـــەوار
واتش پاڵەوان نـیـــیـــەن جـــای مــــەدار

ســـپـــای بێ ســامــان ئـامــان ژە ئێـران
ســـپـــەهـدار كـاوس شـــای دەنگ دلێـران

فـــرەی مـــەترســـــوم خـــاترەم ڕێشــــەن
ژەی ســـپـــای عــەزیم دڵ بـە ئەندێشـــەن

زووراو وات هومـــان چـە وەخت بیـــمـــەن
ئەر ســــەد كـەیكاوس ســپـــاش عـــەزیمەن

قـــەســـــەم بەو خـــودای بینای لامـــەكـــان
گـشت وە دەس مـن مـەبون وە بـێ گـیــان

جـــــــەی دومـــــا زووراو پـور نـامـــــــدار
شـی نە بـورج بـەرز ژە بـان حـــــەســــــار

نەو جــا چەنیش چەم بە سـپـــای ئێـراندا
هەم بە خـــێـــمــەگـــای شـــا و دلێـــراندا

تـەمـــــام دەشت و دەر لـەشـكـر پـۆشـنـان
ژە سم ئـەســـــپـــــان زەمـین جـــــۆشـنـان

***

١١

پرسیارکردنی زۆرابی سەمەنگانی لە ناو و نیشانی پاڵەوانانی ئێرانی لە هەژیر

فـــەرمـــا تـا هـەجـــیـــر هـاوەردن وە لاش
ســا کــە بپـرســۆ چەنی و نەو سـپـاش

ســەرتاپاش خــەریک زەنجـیــر و بەند بی
مـلـش هـەم چـەنـی و نـە پـاڵـەهـەنگ بـی

زووراو وات بە ئەو خـەسـتـەی پەشـێـو حـاڵ
ئـارۆ مــــەپرســــوم فـــراوان حـــەواڵ

ژە گـــیـــو ژە گـــۆدەرز ژە بـەهرام ژە تـوس
ژە ڕووســـەم ژە زاڵ ژە شـــای کـــەیکاوس

هـەم چەنـی و حــــەواڵ نـە ئـەولاد ســــام
هـەر چە مـــەپرســـوم ڕاس واچـە تـەمـــام

ئـەر ڕاس بـواچـی ڕاس مـــــەیۆ نـە ڕێت
درۆ بـواچـی بـەد مـــــــــەیۆ پـەرێـت

هەجـیـر ئێـد شنەفت ئامـا بە گـوفـتـار
واتش پاڵـەوان عـــەرســـەی کـــارزار

هــەر چـە بـپـــــــرسـی ژە پـاڵـەوانـان
پـەرێت مـــەوانوم چووین دەفــتـــەروانان

پەرســاش ئەو خـێـمـەی نیلینگی زەڕباف
دیـلـکـش ژە زەڕ و هـۆرێـشـم تـەنـاف

شـەخـسـێک هەن وەبان کـورسی عـاجـەوە
نـە جـــامـــەی زەڕباف ســـەر وە تـاجـــەوە

بەیداخێ ژە تەرح چناران بەرز
سەر کێشاس نە ڕووی سەماوات ژە ئەرز

نە دەس چەپ و ڕاس تا وەپای عەلەم
سەف بەستەن مەردان جەنگی سا وەهەم

هەجیر وات خەیمەی کەیکاوس شاهەن
خاوەن تاج و تەخت و ئێران سپاهەن

پەرساش ئەو خەیمە هۆرێشم تەناف
خەیاتەش زەڕباف دیلک سیم ساف

سەراپەردە و چەتر وێنەی زەڕوەرەق
مەردەوشۆ ژە تەرح ستارەی شەوەق

سەر عەلەم ژە تەرح کەللەی ئەژدەها
لفکەش ژە ئەتڵەس و دیبای پڕ بەها

واتش سپەهدار سان و لەشکەرەن
نامش مەنشوورەن توس نەوزەڕەن

پەرساش ئەو خەیمە بە ڕەنگ لاجەوەرد
ستوون سیم ساف چەنی وە بێ گەرد

زەمزەمەی مەردان و هەم شەحەنەی ئەسپان
میاوا ڕووی چەرخ هەم نە ئەی زەمان

واتش خەیمەگای پیر گۆدەرزەن
ئاوازەی پوران چەنگیش هەم بەرزەن

شێران سەرئەفراز پابوس پاشەن
ئەولادش هەشتا و هەشت تەن نە لاشەن

پەرساش ئەو خەیمەی دیبای گوڵناری
چەنی و زەڕەنگار و جەواهێر کاری

تــەنــاف هــۆرێـشــم و دیــلــک دانــەبــەنــد
ئاوێزان ژە لێش چەند حــەڵقــە کــەمــەند

درەفـــــشش ژە تـەرح پـەیکـەر نـەهـەنـگەن
لەفکەش ژە دیبــای ســاخـتــەی فــەرەنگەن

وات خـێـمــەی گـیــو خـەنجـەر گـوزارەن
پور گــــــۆدەرزەن چـەنـی و نـامــــــدارەن

زاوای ڕووســـــەمـــەن دلێـــر و زۆر چەنگ
کـوشندەی شـێـران جـەنگی نە ڕووی جـەنگ

پەرساش ئەو خەیمە چووین وەفر سفید ڕەنگ
ســەف بەســتـەن نـە لاش ســواران جـەنگ

تەناف هۆرێشم و ســەر ســتـوون ژە سـیم
ســاخــتـــەی ئوســتــادان نـادرەی قــەدیم

ســەر عــەلەم ژە تـەرح کـەللەی شـێــر نەڕ
لـەفکەش دیبـــای چین تـەمـــام باڵ ژە زەڕ

جـــەوانـێ ژە تـەرح خـــونچـــەی وەهـاری
ســـەرتـاپاش وە بـەرگ جــەواهـێــر کــاری

نیـــاش نە ڕووی ســـــەر پەڕ تاووسی تاج
نیـشـتــە ســا وە شـاد نـە ڕووی تەخت عـاج

وات ئـەو فــــەریبــــورز زەڕین کــــولاهـەن
گــــوزیدەی ئێــــران فــــەرزەند شـــاهەن

پەرســـاش ئەو خـــەیمەی زەڕباف و تەنیـــا
کــــەردەنش وە پان وە گــۆشــــەی ســـارا

ســـتــوونش ژە عـــاج ئاراســـتــە ژە زەڕ
مــەدرەوشــۆ نـە دوور وێنەی شـۆڵەی خـوەر

بـەیـداخـێ نـە دەر خــــــەیمـە هـەن وە پـا
سـەر کـێـشـاس وە ئـەوج وێنەی شـەو سـیـا

وات خــــــەیمـەی بـەهـرام پـور گـــــۆدەرزەن
دەنگ دلـێـــــرانیش نـە عــــالـەم بـەرزەن

پـەرســاش ئـەو خــەیمـەی ســەوز زەڕەنگـار
تـەناف هـۆرێشم ســتــوون نـوقــرە کــار

شــــەخـــسێ وە بـەرگ ڕووی مـــەیدانـەوە
وە گــــورز و گـــۆپـاڵ بـێ ســـامــــانـەوە

ســـڵای ڕۆی جـــەنگ بـە وێش ئاراســـتـــە
خــــەفـــتـــانێ ژە چەرم بـەورش وراســـتـــە

نیشـتـە نـە ڕووی تـەخت بـە شـاد و سـەر مـەس
دلـێــــــــــران نـە لاش دەس وە بـان دەس

ئـەســــــپێ هـەم نـە لای خــــەیمـە دیارەن
ســـــــا زین و بـەرگـش چـەنی و تـەیـارەن

کـــــەمندێ ســــاخـــــتـــەی دەوران وەرین
بـەند کــــریاس وە زین ئـەسـپ بـێ قـــەرین

من چـەنی و خـــاوەن ئـەو ئەسـپ و کـەمـــەند
ژە ئـێـــرانیـــان ســـا کـــەردم پـەســـەند

مـەوینۆم ئـەی شـەخس چەنی و سـامـدارەن
واچـە نـە ئـێـــــــــران ئـەو چـە نـام دارەن

هەجـیـر ئـێـد شنەفت جـە ئـەو نەی زمـان
ســـا چەنـی و نـە دڵ بـی وە بـەدگـــومــــان

وات بــــە وێـــش دەرلاد ئــەی پــاڵـــەوانـــە
فـــرێ ژە ڕووســـــەم پەرســا نیـــشـــانـە

ئەرمن نیـــشـــانەی ڕووســـــەم بدۆم پێش
مـــــەترســـــوم نە ئەی بەور بێ ئەندێش

نە عـــەرســـەی مـــەیدان پور زاڵ ســـام
زەرەر بوینـۆ ژە ئەو ســـــەرئەنجـــــام

هەر ئێـد خـاسـتـەرەن نەکـەرۆم عـەیان
وێم بدۆم بە کـوشت بوگـزەرم ژە گـیـان

نە تایفەی گـۆدەرز و هەم نە لای خـوێشـان
با تا ژە هەجـیـر نەمـانۆ نیـشـان

هەجـیـر گـۆدەرز چەنی و شـەرمـەسـار
بە مـەکر و ئەفـسوون ئاما بە گـوفـتـار

واتـش پاڵـەوان خـــــــاتـر زویـرم
نامش نەمـــەندەن ئیـــســـە ژە ویرم

هەر ئێـد مـەزانۆم پڕ زۆر و سـامـەن
ئەو تازە ژە مـڵک بوخـارا ئامـەن

چەنی و غـەیر ژە ئەو جـەنگی دلێـران
ئامـان وە ئیـمـداد پادشـای ئێـران

زووراو وات هەجـیـر شـوم بەد ئاهەنگ
سا ژە کۆن ڕووسـەم شێر عەرسەی جەنگ

هەجـیـر وات ژە شـا چەنی وەن دڵـتـەنگ
شایەت هەن نە گەشت باغچەی عەجەب ڕەنگ

گـۆش دەی وە سـازان چەنی و دەف و نەی
ناما وە ئیـمـدای کـەیکاوس کـەی

زووراو وات هەجیر چە وەخت گوڵگەشـتـەن
جەی دەمدا باخان ئەر سەد بەهەشـتـەن

هـەر جـــاشـــا دیوەن ژەی دەم و خـــەمـــەن
گشت کـەمـەر بەسـتـە ئەی کین و جـەنگەن

یـەکێ چـووین ڕووســــــــەم ئـەو پـاڵـەوانـە
پـەی چە ناپیـــاس نـەی ســـپـــا و ســـانـە

ئێـــد وات و زووراو خـــــرۆشـــا وە قـــــار
واتش وە هـەجـــیـــــر پاڵەوان کـــــار

هەرچیک لێت پـەرسـام ڕاسـێت پێم نەوات
شــــەرت بۆ تـا زنـی زندان بۆ وە جـــــات

هـەجـــیـــر ئێــد شنەفت لادی بێ مـــدار
واتش بە زووراو شـێــر عــەرســەی کـار

ئـەر ژە کــــوشـــــتـــــەنم درێخ بکـەرید
نـامـــــەردی چووین تۆ خــــودا نـافـــەرید

زووراو ئێــد شنەفت گـــورد بێ مـــســـال
خـــــــرۆشــــــا ژە قـین لادی نـەوەی زاڵ

دەس پێکا وە پشـت مــــەرد هـەرزەکــــار
هـەواش دا نـە بورج بوڵندای حــــەســــار

هیچ نامـــاش بە چەم ســپـــای کـەیکاوس
زەڕەی خـۆف نەکـەرد نەو ســپـا و ژە توس

ڕۆژ بـی وە پیـــــوار شــــــەو بی دیاری
یـلان شین ژە پـەی بادە گـــــوســــــاری

جـەو تـەرەف نە خـەیمـەی کـاوس نـەو سـارا
شـــەو ئامـــا مـــەجلس شـــاهـی بی وەپا

ڕووسـەم وات ئیـمشـەو تەنیـا و دوور ژە جـەم
ئـەو پـاڵـەوانـە مــــــــــەوینـۆم وە چـەم

ئـیــمـــشـــەو مـــەوینۆم یـە چـە ســـەردارەن
پـەرێ چێش ئـامــــا ژە پـەی چـە کـــــارەن

شــــا وات وە ڕووســـــەم ئـینـە کـــار تۆن
گــــــەردانـای گــــــەردوون نـگـەهـدار تۆن

***

١٢

چوونی ڕۆستەم لە شەودا بۆ هوردووی تورانییەکان بە مەبەستی دیتنی زۆرابی سەمەنگانی و کوژرانی ژندەرەزم بە دەستی ئەو

شـــــەو ژە نـەســـــمــــــە دا پـاڵـەوان پێش
هــۆرێـــزا ژە بــەزم بـادەی بــێ ئــەنــدیــش

شـــی نـە خــــــــەیمـەی وێـش لادی بێ دەنـگ
پـۆشـــا بـە ئـەندام خـــوفــتـــان بێ درەنگ

شـــەو ڕەنگی پۆشـــا عــەیاران دەســـتـــوور
ڕووش نیـــا بـەو دەشت زوڵـمــات دەیجـــوور

تـەکــــدا وە ئـەیوان قـــــەســـــر ســــــەراوە
لادی نـگـا کــــــــەرد مـــــــــەدرا بـە پـاوە

ئـەو شـــەو بـارەمــــان مـــەجلس نیـــا بی
زووراو نشــــتـــــە بی هـومــــان وە پا بی

چـەند تەن دلێـــران ژە بادە ســــەرمـــەس
مـــــــــەدرا بـین نـە لاش دەس وە بـان دەس

ڕووســـەم عـەجـەب مـەنـد خـەیلێ نگاش کـەرد
واتش بە یـەزدان تـاک تـەنیــــای فـــــەرد

وە شـــان و شـــەوکـــەت بـە وێم مـــەمـــانۆ
بێ شـک تێخ نە چەرخ هـەفـتـەم مـەشـانۆ

وه بـالاّ وێـنـەی ســـــــــــام نـەریمـان
ڕووســـەم ئێـد بدیش چەنی و بی حـەیران

نـە ئـەو دەم زووراو ژە مـــــــڵک تـوران
کـەمــەر بەست پەی جـەنگ ئاما بە ئێـران

دایەش زنـدەڕەزم هـەمـــڕاش کــیـــانـا
فـــراوان وه پێش نـەســـیـــحـــەت وانـا

واتش ئامــــانـت مــــەشـی بـه ئێــــران
مــــەیـاوی بـه ڕەزم جـــەنگی دلێــــران

ئەگــەر کـه ڕووســـەم ژە دوور دییت بـه چەم
لادی بشــــۆ لاش هـەر بـه خــــاتر جـــەم

ســـوجـــده بەر نەو دەم هەم بـه خـــاک پاش
نیــشـــانەی فــەرزەنـد عــەرز کــەرۆ وه لاش

دەخــــیلم بـه تـۆ کـــــەم بنۆش شــــەراو
هوشـیـار بـه چەنی و کـەم کـەر خـورد و خـاو

چووین کــــه نەبی مـــەیل بینـای لایەنام
ســـا بابۆ و فـــەرزەند بیــاوان بـه کــــام

ئەو شـــەو ژە تـەقـــدیر کـــارســـاز کـــاران
زنـدەڕەزم نـۆشـــــا شـــــەراو فـــــەراوان

خـــێـــزا نـه مــــەجلس ئامــــا بـه ئەیوان
ڕووســـــەم دی بـه چەم چەنـی و بی حـــەیران

دەمـــێک فکرش کــەرد بانگ کــەرۆ زووراو
ســـا شی نـه ویرش ژە مــەســـتی شـــەراو

ڕووســـەم ئێـد بدیش بێ خــۆف و ئەندێش
تـوند و بێ مــــــدار پـا نیــــــا وه پێش

مــشـــتێ داش نـه فــەرق لادی وه ســـتــەم
ژەو مـشـت بێ مـدار مــەغـزش کــەفت نه دەم

جــەی دومــا ڕووســـەم شـێـر بێ مــســال
نـه قـــەڵا دادیشت وێنـەی وای شـــەمـــاڵ

وەخـــتێ هـومـــان وەیســـه و بارەمـــان
دیشـــان زندەرەزم ســا کــه هەن بێ گـیـان

شـین وه لای زووراو خـــــەوەرش کـــــەردن
تۆ بیت ســـڵامـــەت زندەڕەزم مـــەردەن

زووراو ئێـــد شنـەفت بی وه غــــەزەوناک
شـی نـه جـــامــــەی قین دلێـــر بێ باک

واتش ئەی یاران ئێـمـشــەو تا ســەحــەر
چەند تـەن ژه مـــەردان جــەنگی نامـــوەر

بگێــڵــون نـه دەور ئەی ســان و ســپــا
وێنـەی کــێـــشکچی ژه گـــاه و بێ گـــا

ســــەحـــەر به تـەوفـــیق بینـای لایەنام
هەر کـەس ئێـد کـەردەن مـەعلووم بۆ نه لام

جــــەو تـەرەف ڕووســــەم شـی وه دومـــاوه
یـاوا بـه ئوردووی کـــــەیکاوس شـــــاوه

گــیــو گــۆدەرز بی کـێـشکچی ســپــا
مــــەگـــێـــڵا نه دەور ســـەرا پەردەی شـــا

دەس بەرد پەی شـمـشـێـر یاوا وه ڕووســەم
ســـا کــــه بشـــانۆ بەو شـــێـــر دژەم

ڕووســـەم شناســـاش گــیــو زاواشـــەن
ئیـمـشـەو کـێشکچی سـان و سـپـاشـەن

سا واتش بە گیو نوور دیدەی من
زاوای عەزیز بەرگوزیدەی من

ئومید هەن بە زات جەهان ئافەرین
بمانی وە شاد نە ڕووی سەرزەمین

گیو پەرسا ژە لێش پاڵەوان کار
ئیمشەو وە کۆ شی وە تەنیا سوار

شیم تەماشای سەردار تور کەردەن
کەمەر بەستەی جەنگ ژە مەردان مەردەن

عەجەب پاڵەوان شۆخ ئالاّ بی
میانش باریک بڵند بالاّ بی

وە یاڵ و کۆپاڵ چووین سام سوار
بە هەیبەت چووین شێر نە وەخت شکار

بە زۆر باهۆ بە وێم مەمانۆ
بێ گومان شمشێر نە هەور مەشانۆ

ژە تورکان بەو تەور کەس نییەن تەمام
مەمانۆ وە نەسڵ چەنی و زاڵ سام

خەیلێ پەری گیو لێش حەکایەت کەرد
نەبی شک و دڵ شێر رووی نەبەرد

سەحەر چووین خوەرشید ڕەوشن کەرد سەما
بەرئاما خرۆش ژە هەردوو سپا

زووراو هۆرێزا ژە خەیمە بێ گەرد
ئەوەڵ هەم چەنی و یاد ژە یەزدان کەرد

سلاّی رۆی جەنگ تەمام کەرد تەیار
پۆشا بە ئەندام خوفتان ڕووی کار

ڕان نیــــا بـه ئـەسـپ جــــەهـان پـەیماوە
ڕوو نیــــا نـه ڕووی ئێــــران ســــپـــاوە

یاوا بـه ئـوردوو جـــــەولاندا ســــەمـــــەند
دەس بەرد چەند دیلک ژە خـەیمـەی شـا کـەند

بـوزورگـــــان نه دەور خــــەیمـەی شـــەهریار
ئێــد دییــشـــان دەر لاد ڕوودان نـه فـــرار

واتـش کــــــەیکـاوس تـۆ پـادشــــــا نـی
هـەم چەنی و ســـالار ئێــران ســپـــا نـی

ســـەوگـــەندم وه زات بێــچـــوون بێ گــەزاف
ئارۆ نـه مـــەیدان مـــەعــرەکـەی مـەســاف

تـا ژە خـــەیمەی وێت نەکـــیـــشـــۆم وه بـەر
نـەوزۆم نـه خـــاک ســـیـــای دەشـت و دەر

چـەنیـت وه خـــــاری نـەکـــــــرۆم وه دار
نـەشـــۆم نـه جـــای وێم نـەگـــیــرۆم قـــەرار

بیـــۆ بە مـــەیدان جــەولانگای شـــێـــران
نگـا کـــــەر نـەبـەرد جـــــەنگی دلێــــران

کـاوس ئێـد شنەفت گـیـوش کـەرد ڕەوان
شـی وه لای ڕووســـەم چووین پـەیک وه دەوان

واتش پاڵەوان ئـەو فــــیـل ســـەر مـــەس
مـــەترسـم بە گـــیـــان شـــا بکەرۆش قـــەس

ڕووســەم ئێـد شـنەفت سـیـلاح کـەرد تـەیار
پادا بـه ڕەکـــــاو وه ڕەخش بـی ســـــوار

واوەیـلای عـــــەزیم وه فــــــریـای زاری
خـــێــزا نـه ســـپـــا ژە بێـــقـــەراری

مــــەواتـن ڕووســــەم کـــەی مـــەیۆ دێرەن
ســــپـــا خــــەریک چەنگاڵ شــــێـــــرەن

ڕووســـەم عـــەجـــەب مـــەند واتش یە دێوەن
ســــپـــا ژە خـــۆفش خـــاتر پەشــێـــوەن

ڕکـــــــاو دا بـە ڕەخش لادی بـێـــــــدرەنگ
یـاوا بـە مـــــــەیدان دلـێـــــــر زۆر چەنـگ

نـەعـــرەتـەی کـــێـــشـــا واتش بـە زووراو
پەرێت ڕێی نـەجـات نـیـــەن ژەی گـێـــژاو

وێت نـە لای وێت خــــەیـاڵت کــــــەردەن
مـــەبۆ تـەخت و تاج شـــای ئـێـــران بـەردەن

زووراو وات ئـەی پـیـــر جــــەهان دیدەکــــار
ڕەنج بـەرد وە جــــەفـــا دیدەی ڕۆزگــــار

نـە لای عــــاقــــڵان دانـای هـونـەرمــــــەند
نـیـــەن لایـەق وە کـەس واتـەی ناپەســـەند

ســــا تـۆ وێت وێنەی دەریای تـۆفـــانی
منیـچ هـەم غـــەرق گـــێـــژاو مــــەزانی

ئـیـســـە بە تەوفـیـق شـــەهنشـــای بێ نام
هەر وە ئەی کـەمـەند سـاخـتـەی چەرم خـام

مـــەکــێـــشـــوم بە دار ژە پا ســـەرنگوون
نـە جـــای زندەڕەزم کــوژیا وە بێ شـــوون

ڕووســــەم دا جـــواو بـە گـــوفـــتــار نـەرم
خـــاســـتـــەرەن ژە من وێت بکەری شـــەرم

بـەڵـێ تـۆ مـنـاڵ نـادیـدە ســــــــاڵـی
چە لایـەق نـە زەرب گـــــورز و گـــــۆپاڵی

چەنی وە سەرد و گەرم دنیای پڕ ستەم
نەشنەفتی بە گۆش نەدینت وە چەم

من پیر زەنهار نادرەی دەورم
کوشەندەی شێران سەر کەن ژە بەورم

یەزدان بێچوون ژەی حەرف گەوامەن
هەر کە من زات و زۆر شێران وە لامەن

بینای بێ زەواڵ شوکورمان پێشەن
نامەی کارمان هەر وە دەس وێشەن

شەکاکان دەور مەردان عاقڵ
کەس کار تەقدیر نەکەردش باتڵ

وەرنە مەل و مۆر وەحشی هەم تەمام
مەناسون فەرزەند ژە ڕووی عەقڵ و فام

یەکێ چووین ڕووسەم دانای دوڕشکاف
ئارۆ نە مەیدان مەعرەکەی مەساف

بەو تەور ژە فەرزەند وێش بی هەراسان
هەر چەند نگاش کەرد فەرزەند نەناسان

***

١٣

یەکەم شەڕی ڕۆستەمی زابوڵی لەگەڵ زۆرابی سەمەنگانی

سەرئەنجام مەردان جەنگی بە ناچار
ڕووداشان بە هەم نە عەرسەی پەیکار

وەستشان نە شان ئەسپەران بە تاو
دەس دان بە قەبزەی شمشێر مووشکاو

داشـــان بـه هـەمــدا نێــزە و گــورز و تێخ
ژە هـوون فـــشــــانـی نـەکـــەردەن درێخ

ژە زەرب مــــــەودا و نـێـــــزەی ژاردار
حــــەڵقــــە ڕێزشــــان مـــەڕێزا بـە وار

شکیـا شـمـشـێـران سـەر سنان گـوم بی
مــــەیدان پڕ ژە گـــەرد تـاریک و تـەم بـی

دوو نـەڕ ئەژدیـهـا دوو کــۆی بێ ســامــان
مــــەداشــــان بـە هـەم تونـد و بـێ ئـامــــان

خـــۆفش شـی نـە دڵ ڕووســــەم فـــەراوان
نـاڵا بـە دادار کـــــارســــاز کـــاران

مـن هـەر ژە تفـــڵـی جـــەنگئـــازمـــا بیم
کــوشــەندەی دێوان شــووم گــومــڕا بیم

جــــەنگ جـــادووان ژە لام بـی ئـاســــان
هەرگـیـز بـەی دەسـتــوور نەبیم هەراســان

پـیلـەتـەن ژەی دەم تـونـد و بـێ مــــــدار
جـــەولان دا بە ڕەخش نـە ڕووی قین و قـــار

دەس بەرد کـەمــەربەند زووراو گـێـرت بە قین
وە پـەنجـــەی پڕ زۆر هـورگـــیـــرۆش ژە زین

فــــەراوان وە زۆر بـاهـۆ شــــێــــرە نـەڕ
کــێــشــاش نـەلەخـــشــا پـور نامـــوەر

نــە ئـەی دەم زووراو پـور نـامــــــــدار
دەس دا بـە گـــورز بشـــــاناش بـە قـــار

ژە زۆر بـاهـۆش قـــــەڵخــــان بـی وە چاک
ڕەخش تـا زڕانـی لادی نیـــشـت نـە خــــاک

سـا کـه دیش ڕووسـه‌م شـێـر ڕووی نـه‌به‌رد
نـه‌کـه‌ردش ئـه‌نـدێـش نـه‌نـاڵا ژه ده‌رد

واتـش ئـه‌ر ژه زه‌رب گـوورزم نـه‌نـاڵـی
بـێـشـک ڕووسـه‌مـی ئـه‌ولادی زاڵـی

پـه‌وسـه مـه‌زانـۆم پـیـلـه‌تـه‌ن تـۆنـی
ئـه‌ولاد ده‌سـتـان پـڕ ژه فـه‌ن تـۆنـی

پـیـلـه‌تـه‌ن واتـش هـه‌رکـه‌س مـه‌زانـا
کـه ئه‌ی حـه‌رف هـه‌ن پـووچ و بـێ مـانـا

ڕووسـه‌م پـاڵـه‌وان پـڕ زات ده‌وره‌ن
کـوشـه‌نده‌ی دێوان و شـێـران و بـه‌وره‌ن

ژه لای پـیـلـه‌تـه‌ن مـن کـه‌مـتـه‌ریـنـم
نـالایـه‌ق ژه ڕه‌زم مـه‌یـدان کـیـنـم

چووین کـه گـورز و تێـخ هـیـچ نـامـا بـه کـار
خـه‌مین بین شـێـران عـه‌رسـه‌ی کـارزار

سـه‌رئه‌نجـام هـه‌ر دوو شـێـر بـێ قـه‌رین
ژه پـشـت ئـه‌سـپـان ئـامـان بـه زه‌مـین

ڕوودان بـه کـوشـتـی لادی بـێـدره‌نگ
حـه‌ڵقـه زرێـشـان بـڕیا بـه زۆر چـه‌نگ

زووراو کـه‌ردش یـاد بـیـنـای لایـه‌نـام
گـێـرتـش کـه‌مـه‌ربـه‌ند پـور زاڵ سـام

بـه‌رد وه بـان سـه‌ر پـیـلـه‌تـه‌ن بـه قـین
وه‌سـتـش نه ڕووی خـاک سـیـای سـه‌رزه‌مین

ده‌ست پێـکـا مـه‌ودای هـنـدی وه بـێ بـاک
تـا پـه‌هـلـووی ڕووسـه‌م هـنـدی کـه‌رۆ چـاک

ڕۆستەم وات سوهراب کودەک خەرامان
حەرفێ مەواچوون مروەتەن ئامان

بەی تەور بەی قانوون گەردەن فەرازان
وەختێ نە مەیدان کوشتی مەوازان

هەر کەس ئەوەڵ جار مەوەستن نە خاک
مەوەخشان نە ڕێی کردگار پاک

ڕووسەم بەی حیلە کەرد نە کار وێش
ڕەها بی ژە دەس بەور بێ ئەندێش

جەی دوما هەر دوو خاتر پەرێشان
ڕوو کەردن نە ڕێی خەیمەگای وێشان

هومان وات زووراو ئیمڕۆ چێش کەردی
چەنی و ژە مەیدان ئەو شێر ویەردی

واتش بە تاقی ئەی شەخس هەن ڕووسەم
ئینە مەزانۆم هەر وە خاتر جەم

بە گورز و شمشێر و بە حەڵقەی کەمەند
کەس نییەن وە پێش باوەر وە گەزەند

ئاخر پەی کوشتی ڕوو بەهەم هاوەردیم
سەروگیان بە حوکم یەزدان سپەردیم

نەو دەم بە تەوفیق بینای کردەگار
وەستمش نە خاک وێنەی سەنگ خار

بەرشی ژە دەستم ئاخر بەی گوفتار
مەوەخشۆن ئەو کەس کەفت نە خاک یەکجار

هومان وات زووراو فرە بەد کەردی
بەخت بە وێت ڕوو کەرد چەنیش ڕەد کەردی

شێری بەی دەستوور هاوەردی وە دام
ڕەها دای ژە دەس سا بەی گوفتەی خام

تۆ ئەوت نەکوشت ئەو تۆ مەکوشۆ
هاوار سپات وە توران مەشۆ

ئەر بدات تەوفیق ئیجار کردگار
سا ژە کوشتەنش هیچ مەکەر مدار

ڕووسەم ژە زووراو نە عەرسەی مەساف
جیا بی و ئاما بە خەیمەی زەڕباف

کەیکاوس پەرساش پیلەتن چووینی
پەوسە مەوینۆم خاتر زەبوونی

ڕووسەم وات ئەی شا پەشێوەن حاڵم
مەشۆ وە تاراج گورز و گۆپاڵم

ئیسە چەند وەختەن من پاڵەوانم
کوشەندەی دێوان مازەندەرانم

نەترسام ژە ڕەزم دێو جادووکار
تەی کەردەم ئەو ڕێ وە تەنیا سوار

ئارۆ نە مەیدان ئەی نەوڕەسیدە
ژە زۆر باهۆش قامەت چەمیدە

مەر هەر خوداوەند یاوەر بۆ ژە سەر
وەرنە ژە مەیدان نمەشۆم وە بەر

سەحەر نە ئەو دەم خورشید خاوەر
ژە بورج کۆی قاف سەر کێشا وە بەر

دان نە تەپڵ و کوس سپاهان بە قار
بانگ ڕەستاخێز خێزا بێ مدار

نە هەر دوو تەرەف سـان سـپـا بی
ئالای تەوق جـەنگ کـەیان وە پا بی

***

١٤

شەڕی دووەم، کوژرانی زۆرابی سەمەنگانی بەدەستی ڕۆستەمی زابولی

ژە سـپـای ئێـران ڕووسـەم بێ مـدار
ئامـا بە مـەیدان پەرێ کـارزار

جـەو تەرەف زووراو پۆشا ڕەخت جـەنگ
ئامـا بە مـەیدان ڕووسـەم بێـدەرنگ ...

ڕووسـەم وات بە ئەو دلێـر بێ باک
بێـشک سـەرئەنجـام مـەکـەفی نە خـاک

چووین نە دڵ خـەیاڵ باتڵ کـەردەنی
هەم نە ڕاگـەی چەفت چەنی و ڕەفـتـەنی

فرێ کـەس پەی جەنگ من هەن کینە کێش
ئاخـر سـەرنگوون مـەبۆن بێ ئەندێش

زووراو وات ئەی پیر خـەستەی پەشێو حاڵ
پەنەم واچە ڕاس مـەپەرسـون ئەحـواڵ

مـەزانۆم کـە تۆ نەوەی سـامـەنی
ژە جـەنگ شـێـران هەم بێ باکـەنی

بەی گـورز و گۆپاڵ و خـەفـتـان ڕووی جـەنگ
ئارۆ نـە مـەیدان دڵ مـاوەر بە تـەنگ

ئـەرکـە ڕووسـەمی نـام وێت بـوەر
وەرنە بێ گـومـان مـەمـانی بێ سـەر

ئەی جـــار هەم ڕووســـەم واتەی فـــەرزەندش
نـەکـــــەردش قـــــەبوڵ هەم چەنـی و پەندش

واتش ئەی جـــوان دوور ژە عـــەقڵ و فـــام
حــــــەرف بێ مــــــانا بکـەرۆ تـەمــــــام

ئـەی مــــەیدان پەرێ کـــوشـــتی بازییـــەن
نـە جـــای حـــەرف پووچ و زوان درازییـــەن

زووراو ئێـــد شنـەفت ســـیـــا بی ژە قـــار
پیـــــا بین ژە زیـن هـەر دوو بـێ مـــــدار

هـەر دوو واتشـــــان ئـەڵاهـوئـەکــــبـــــەر
گێـرتشـان بە چەنگ کـەمـەربەند یەکـدگەر

پێـــچـــیـــان بە هـەم بە وێنەی ئـەرقـــەم
زۆر داشـــــان نـە ڕووی قین و قـــار بە هـەم

چووین بەرگـــەشت بەخت، ژە نـەوەی زاڵ بی
نـــە ئـــارۆ وە زۆر بـــاهـــۆش بـــەتـــاڵ بـــی

ڕووســــەم کـــەرد ژەو دەم یاد ژە کـــەردگـــار
زۆر دا بـە ئـەنـدام زووراو بـێ مـــــــــدار

وەســــتش نە ڕووی خــــاک لادی و بێ باک
دەس بەرد پەی خـەنجەر پەهلووش کەرۆ چاک

هـەر چەند واست ئامـــان، پێش نەدا ئـامـــان
بـشـکـاواش پـەهـلووی پـور نـەوجــــــــەوان

ڕووســـەم بە مـــەودای ئەڵمـــاس وە بێ باک
نزاناش پەهلووی فــەرزەند کــەردش چاک

زووراو وات ئەی گـورد بێـڕای دڵ ژە ســەنگ
مـن کـــوشـــتی بە تێـخ نـەکـــەردی درەنگ

بــه تــاقــی ژه وێــت نــەدارۆت خـــــــــــەوەر
کـــــــــــە ژه دەس بــابــۆم نمــەشــی وه بــەر

بــابــۆی مــن ڕووســــــــــــەم ئــەولاد زاڵــەن
ئـەو هــەم پـاڵـەوان خــــــاوەن گــــــۆپـاڵەن

وه هــەوا چووین تەیر نه ئاو چووین مــاسـی
یا چوون ســـتـــاره شـــەو نه ســیـــاهـی

ئـەربشـی پـەیدات کـــــەرۆ بـێ گـــومــــان
مــــەشکاوا پـەهلووت بـه تێغ بـێ ئامــــان

پـەرســا ژه بابۆت نیــشــانـەت چێــشـــەن
بـواچـه پـەرێـم دڵ بـه ئـەنـدێـشــــــــــەن

واتــش لاڵــێـــــــــــــــوەن بـاهـۆبـەنـد بـاڵ
نیـــشـــانەی ڕۆســـتـــەم نەوەی توخم زاڵ

دایـەم ژه توران بـەســــــــتـــــــــەن نـه باڵـم
ســــا بکەر نگا، مـن پـەشـــێــــو حـــاڵـم

ڕووســـــــــەم نـگا کــــــەرد دانـەی لاڵ وێش
شـنـاســــــــا نه باڵ فـــــــەرزەنـد دڵ ڕێش

دەس دا بـه خـــــەفــــتـــــان دڕیش تا بـەوار
کلـەی دێو ســــفــــیــــد هـەوا داش بـه زار

نـالا و بـه ســـــــــەردا بـه فــــــریـایـی بـەرز
تـا نـەو دەم ئـامـــــا گـــیـــــو پـور گـــۆدەرز

واتش بـه ڕووســـــەم ئـاخـــر یه چێـــشـــەن
نـه پـەی کـێ بـەی تـەور خـــاترت ڕێشـــــەن

ڕووســـەم وات بـه گـیــو مــەپرســۆ حــەواڵ
ســـا پشـــتم شکیـــا شـــادیم بـی بەتاڵ

نه عەرسەی نەبەرد و بێ مەدارا
پەهلووی پور وێم بە تێخ شکاوا

هۆرگێرت ژە زەمین خەنجەر بێ مدار
قەست وێش کەرۆ شێر عەرسەی کار

لادی ئاگا بی گیو نە قەستش
توند ئاما و خەنجەر بگرت ژە دەستش

گیو وات وە ڕووسەم ئارۆ وێت بکوشی
نییەن چارەی کار ئەو ژە دەس مەشی

بەقاش بە کەس نییەن ئەی دنیای فانی
ئەرسەد کە ئەو مرد یا وێت نەمانی

نویسان بەی دەستوور نامەی کارمان
کەس ژە دەس ئەجەل نەبۆ گوریزان

کۆن فەریدوون شا و زوحاک تازی
چارەی مەرگ نییەن بە ئەفسوون بازی

شاهان چووین جەمشێر و هوشەنگ و دارا
خەفتەن نە ژێر خاک نەمناک سارا

ڕووسەم وات بە گیو کە وێت مەزانی
کێ کەسێ چووین من نەی دنیای فانی

بە مەودای ئەڵماس هەر تاکە تاوا
پەهلووی پور وێش بە توند شکاوا

ئیسە شیفای ئەو نۆشداروو مەبۆ
ئەرکەسێ بە توند پەرێم باوەرۆ

مەواچان نە دل سنووقچەی تەڵا
هەن ژەی دەوانە خەزێنەی شا

ڕووسەم وات بە گیو مدارا مەکەر
بشۆ بە خدمەت پادشای سەروەر

بواچە ژەی دەم ڕووسەم کەرد خەتا
بە مەودای هندی فەرزەند کەرد فەنا

زەڕەی نۆشدارو ئەگەر ژە لاش هەن
بکیانۆ پەرێم دیدەم نە ڕاشەن

بینای بان سەر ئەر بدۆ شەفاش
ئەویچ وێنەی من سەر مەدەی نەراش

هەر تا کە زنی ڕووی سەر بسات بۆ
کەمەر بەستەی جەنگ نە ئەی وڵات بۆ

گیو وات بە کاوس ڕووسەم نەی زەمان
من کیاست وە لای پادشای کەیان

مەدرا ئینتزار ئیسە بێ تاو
زەڕەی نۆشدارو بدەی وە زووراو

کاوس وات بە گیو دارۆت خەوەر
فەرماندام بە توس ڕووسەم بە دار کەر

بەد واتش بە شا ڕووسەم ژە ڕووی قین
توس هەم وەست نە خاک سیای سەرزەمین

ئارۆ ڕووسەم بی وە تەنیا سوار
بەی تەور بەد مەوات نە ڕووی شەهریار

وەختێ سارێژ بۆ زام فەرزەندش
مەوەڕی نە شای ئێران پەیوەندش

گیو گۆش کەرد گفتەی کەیکاوس تەمام
شی وە لای ڕووسەم پور زاڵ سام

واتش کـــەیکاوس کـــەم عـــەقڵ و فـــامـــەن
هـەم چەنی و بێ هۆش و شێت و سـەر سامەن

کـــــەردش خـــــەیاڵان بێـــــهـــــووده باتڵ
نۆشـــــدارۆ ژه لێش هـەم نـەبی حــــاسڵ

نمـەن خــــاســـــتــــرەن وێت بشـی وه لاش
بگیـــر وێت زەڕەیی دارو پـەی شـــــەفــاش

ڕووســـەم ئێـــد شنـەفت شین و زاری کـــەرد
واتش بـه یـەزدان تاک تـەنیــــای فــــەرد

ئـەگـــــەر نـەواچان ســـــەرزەنش نـه عــــام
بـه گـــورز و گـــۆپاڵ هـەم وه تێخ ســــام

هـەر نه ئەی زەمـــان ژه تەخت وه بێـــبــاک
مـــەکـــەردم کـــاوس ســـەرنگون نه خـــاک

چووین دین پیلـەتەن بـه ناڵـه و ئـەفـــغـــان
لادی غـــولامـــان خـــاســـەی بێ ئـەمـــان

پارچـەی ژه دیبـــــای ئـالای بۆ گــــــولاو
هـاوردەن پـەرێش بـه تـەعــــجـــــیل و تـاو

پـیلـەتـەن لاشــــــــەی پـور بـێ قـــــــەرین
پێـــچـــاش بەو پارچەی دیبـــای کـــار چین

هۆرگـــێـــرتش ژه خـــاک ژەو دەم بـێ مـــدار
بـەردش بـه خــــــــەیمـەی ئـالای زەڕەنـگـار

زووراو ژه مـــــــــەیـدان هـاوردەش وه بـەر
هـەر کـەس ئەو بدیش خـاک مـەکەرد بە سـەر

بـخـــــێـــــزا نـاڵـەی زاری دڵێـــــران
شـیـوەن کـەفت ژەو دەم نـه سـپـای ئێـران

لادی بوزورگان و شێران ئێران
تەمامی بەرگ عازییەتی پۆشان

ئامان بە خەیمەی ڕووسەم ژەو زەمان
سەفبەستن نە لاش ژە دەرد خرۆشان

ڕووسەم ژە داخ فەرزەند مەنالاٚ
نالەش میاوا بە عەرش بالاٚ

زووراو وات ڕووسەم شێر عەرسەی جەنگ
ژە کار تەقدیر دڵ ماوەر بە تەنگ

هەرگیز وە بێ مەیل بینای لایەنام
زووراو ژە ڕووسەم نیاواش بە کام

هەر بە ڕەزای ئەو پارە بی جەرگم
ئیسە بوگزەریم ژە دومای مەرگم

ئامانت تەمام ئەساسەی ڕۆی جەنگ
هەم چەنی و ئەسپم سا وە بێدرەنگ

بکیانە پەرێ دایەم بێ مدار
تا ژە حاڵ وێم ببۆ خەوەردار

بنالۆ ژە پەی تالع زەبوونم
هەم وە زات سەخت جەرگ پڕ هوونم

سەردام وە ئەڵحەی وە پیم چووین جاران
مەیسەر نەبی دیدار یاران

زووراو ئێد وات وەسا گرینش
بەرشی ژە قالب گیان شیرینش

تەمام سوران سپای کابولی
هەم قەوم و خویشان زال زابولی

دەروون پڕ ژە دەرد وە خاتر ژە خەم کەیل
مەڕێزان ئەسرین پەی زووراو چووین سەیل

ڕووسەم بە دڵڕێش ژەی داخ سەر سام
سەرپەردەو چەتر ئاڵای عەمبەر فام

پشتی قانم دۆز و کورسی زەڕەنگار
هەر چەند بی نەو جا جەمع کەرد بێ مدار

ئاهرێ نەو دەشت لادی فرووزا
تەمامی هاوەرد وە یەکجا سوزا

جەو دوما لاشەی زووراو پڕ زۆر
شۆردەنش بە ئاو زەمزەم و کافوور

پێچان بە دیبای چینی بێ مدار
نیان بە تابووت ئاڵای زەڕەنگار

سەحەر نە وەخت گوڵبانگ یاحەی
خێزاو فەرماندا پاڵەوان کەی

هۆرگێرتن ژە خاک سیای سەرزەمین
تابووت زووراو پور بێ قەرین

بار کەردەن قەتار کێشان وە ڕاوە
سپای وێش هۆرگێرت شی وە دوماوە

سپای زابولی کۆچ کەردن تەمام
بشین وە سیستان وە لای زاڵ سام

خەور شی وە زاڵ نە ئەی زەمان
بانگ واوەیلاش بەرشی ژە کەیوان

قەومان و خوێشان و تەمام فەرزەندان
بە زاری و ئەفغان خاتر پەرێشان

ئـامـــــــان بـه ئـەیوان ئـالای لاجـــــــەوەرد
مـــــەنالان بە زار و خـــــرۆشــــان بـە دەرد

بـدیشــــــان ڕووســـــەم ژە دوور بـێ قــــەرار
پـیـــــــا بـی نە دەشـت مــــــــەنالا بـە زار

زاڵ زەڕ ئێــــد دیش خـــیــــزا بـێ مـــدار
یـەخــــــــــەی زەروەرەق دڕیـش تـا بـە وار

فــــــەرمــــــا تـابـووتـش هـاوردەن پـەرێش
تـاکــــە بـوینـۆ جگـەر گـــــۆشــــــەی وێش

ســـێ ڕۆ نـــە زابــــوڵ شـــین و زاری بـــی
بـانگ ڕەســــتـــــاخـــێـــز و بێ قـــەراری بی

ســەرئەنجـام تەمــام خـەسـتـە و ناتەوان

***

١٥

ئاگاداربوونی تەهینە لە کوژرانی کوڕەکەی بە دەستی باوکی، لەشکەرکێشانی بۆ زابولستان بە مەبەستی تۆڵەکردنەوەی کوڕەکەی و...

ژەو دومـــــا بـە دایـەی زووراو خــــــەوەردان
واتشــــان کـــە ئەو شـــێـــر ڕووی مـــەیدان

نـە مــــــەیدان بـە تێـخ ڕووســــــەم زەبـوون بـی
ســـــــــەرتـاپا بـەرگش ئـالوودەی هـوون بـی

ســــەر نیـــا بە خـــاک ســیـــای ســـەرزەمین
بـــــشــــــی وە دیـــــدار یــــاران وەریـــــن

دایـەش چووین شـنەفت تـەمـــــام ئەحـــوالان
بـە نـاخـــــون هـۆرکـــــەند فلفلـی خـــالان

بـەرگ عـــــازیـــــەتـی وە بـالاش پۆشـــــا
چـل شـــــــەوانـە ڕۆ نـالا و خــــــرۆشـــــا

سـەرئەنجـام دايەش كـەمــەر بەست ژە قــار
قـــەســـــەم وەرد بـە زات بينـاى كـــردگـــــار

بپـــۆشـــوم جـامـــەى جـــەنگى دلێـــران
لـەشكەر بكێـــشـــــوم بـە خـــاک ئێـــران

ئـەوســـا پەى قـــەســـاس هوون فـــەرزەنـدم
ئـەركــــــــە پـور زاڵ بـيـــــــۆ نـە بـەنـدم

شـــەرت بـۆ ســا بـە تێخ بشكاوم جـــەرگش
ڕەنگ كــــەروم ژە هـوون ســــەرتاپا بەرگش

چەنى و گـــەنج و مـــاڵ بەخـــشـــا بێ مـــدا
لەشكەر پـەى قـەســاس زووراو كـــەرد تـەيار

ژە چوار جـــــانب لـەشكـر خــــــرۆشـــــا
ســـا چەنی وە ســـوار ڕووى هامـــوون پۆشــا

جـــامــــەى ڕۆى جـــەنگ پـۆشــا بـە ئەندام
خــــــــرۆشــــــا ژە داخ نـوەى زاڵ ســـــــام

ئەسـڵـەحـەى جـەنگى تەمـام كـەرد تـەيار
پـا دا وە ڕەكـــــــاو لادى بـى ســــــــوار

خــێـــزا ژە لەشكر ســـەداى دار و گــيـــر
ڕوو كــــــەردن نـە ڕێی يانـەى زاڵ پـيـــــر

سـى هـەزار ســوار كـەمــەر بەســتـەى جـەنگ
ڕووداں وە زابـوڵ ســــــــا وە بـێ درەنـگ

فـــەرمـــاندا لـەشكر تـا وە ســيــســتـــان
وە هـەرجـــــا ياوان خـــــاپـوور بكـەران

خــــەور دان وە زاڵ دانـاى ســـاڵخـــوەرد
واتـن تـەهـمـــــــــينـە دەروون پـڕ ژە دەرد

ئەسڵەحەی ڕۆی جەنگ بکەردش تەیار
هەم چەنی وە هاوەرد سی هەزار سوار

ئاما پەی قەساس جگەرگۆشەی وێش
سەف بەستەن نە دەشت بێ خۆف و ئەندێش

هورێزان ژە جا ڕووسەم و هەم زاڵ
بەرشین ژە ئەیوان خەستە و پەشێو حاڵ

ئامان وە پێشواز تەهمینەی بێ گەرد
سا وە یەخەی چاک و هەم دڵەی پڕ دەرد

دایەی خاتر ڕێش توند و بێ ئامان
ڕکاودا وە ئەسپ تا یاوا پێشان

هۆر کێشا مەودای ئەڵماس بێ درەنگ
بشانۆ نە فەرق پاڵەوان جەنگ

زاڵ زەڕ بە توند دەستش گێرت بە دەس
عوزر ڕووسەم واست نە لاش و بێ قەس

ڕووسەم وات بە ئەو پیر زەمانە
قەسەم وە بێچوون یەکتای یەگانە

ڕازیم تا ئەو تێخ بشانۆ بە توند
لادی نە فەرقم وە بێ چووین و چەند

کەس وێنەی ڕووسەم پور زاڵ سام
وێش نەکەرد وە پەند واتەی خاس و عام

یا ڕەب بە حاجەت سەید سەروەر
مەکەر ئازارم ڕۆیی مەحشەر

مانگی ڕەمەزان ساڵی ١٢٤٦ی هجری قەمەری

چوارەم

دەسنووسی چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب
نووسخەیەکی دیکەی بڵاونەکراوە

STAATBIBLIOTHEK ZU BERLIN
PREUSSISCHER KULTURBESITZ
ORIENTABTEILUNG
Ms. Or. oct. 1187; voll

تێبینی:

ئەم نوسخەیە بەو ژمارەیەی لە سەرەوە ئاماژەی پێ کراوە، لە کتێبخانەی دەوڵەتی بەرلین لە ئاڵمانیا ڕاگیراوە. ئەم دەسنووسە لە شێوازی مایکرۆفیلمدا لە لایەن شانامەناس کاک بێهرووز چەمەنئارا بە دەستم گەیشت. دەسنووسەکە بە دوو خەتی جیاواز نووسراوەتەوە. لە ناوەڕاستی دەسنووسەکەدا دابڕانێکی بەرفراوان هەیە و بەشی کۆتاییی دەسنووسەکەش بە باشی ناخوێندرێتەوە.

بسم الله الرحمن الرحیم

بنام دانای بزرگ جلال | جهان آفرین تنهای لایزال

نظمی جدید گشت خاطر سازگار کریم | و نخش رستم سهراب دلیر کریم

روی نشسته با رستم و غمناک | هو ریزاد باور سینه چاک

کمند و کمان جنبی و پیچ خنک | پوشا بلندام کمر بست و تنگ

پاینیا و خش پابره نور و | برشی ... دده برجدرد

کمند بست پشت جنبی کلاه نگان | سوش کرد مسکن شهر نکون

چه نیز دا خرش بور ... | سوار گران تیز و مور

یاده حمو الیش خش کور | کمند وست نقار کرد آوند زور

سهراب براه کرد جنبی بادقت | سرش کرد بتود هوادا لقصت

درخت بزور کند چون بخو لاشه لور اورد داش به جو

درخشی تو دشت صحرا درد را چند هیزم آورد و یک جا نوزا

خیلی چرخاش نگرفت زنگ آورده‌ش نیار کندش به روی سنگ

تمام گوشت و پوست بتنجا ... نوردش با مرباز شنای سبحان

شیر زرده کباب شغرش جا کرد اما بری خواب جای پیدا کرد

صلاح بوی خلق تجم کردو سر نیا تمر نشاد رش بکردو

چند فصح سبز زمین بند زر رها دارو دشت رخش عماهو

نیای مرغزار ریلان جا کرد رخش آما منعد ستم قرار کرد

ناگاه چه ترکان ده نفر نو آ آمان بو مکان تکرو شکا

چه دشت نخجیر آیان وردان چه ناگاه دیشان تون رخش ترکان

نیش و کرته رخش ترکان دید خشنهم نگاه کرد سو نیا بجنگ

گمیش بر رستم نعرهٔ سهناب   هیچ بید از نهیب او به سینه جاب

سواران پی رخش بستن نکند   تا و دار ترکان رخش بر بند

دلیجا صد تیر کان چو زنگ دلیران   یا سر کند چون نرهٔ شیران

سه تیر سر کند آخر سر انجام   و حلقهٔ کمند بستن ان مدام

در دم بود ساعت کرد ن شاد   به دل ان و توران نو کردن شاد

رستم چو داد ان لشاد خیز ر   هو ریز و پا چون بوستیز ر

چندور پی تکاو هو ریز و با   دی اله خنجش بستن تو جا

هر چند نگاه کرد خنجش   هو رکیلا چه زنگ بنی انجامه قار

دست در و کمان ... جرم بر   پوشید و اندام ... کود از

تیغش لب ... نیت کند و کمان   هر و نشا چون تیز ... کمان

... حبر گرز کرد و پهلوه   رو نیا ...

خریک منده بی بیابان چول   کام تشت بزین کام زین بکو

وات شکرانم تحفه بابار اکهی   جر شرمنده نی جر روشنیایی

جلالی ناهم سران بابجم زمساک   هم وسرزنشت ولته روزکار

فریکس ما جوان یه رستم مردن   جه سرنیش یاوان ترشان ابرن

منبرو بی رخش بیستون حالم   کی کیخسرو خلک کرز و کوپالم

جه سر اکر مبقیچوان لیانم ورا وبی   رفیق زر ز جیب نامم ز ارزم ازوبی

کفت رو وما رخون رخش وینی   کمر بست وجانک بهلوان

منزل و منزل وتوران زمین   زوی خشناک خاطر پرکین

جه زور بازو ضرب کران کرز   دهر کوشش نی عیب مدار در رز

مناجات کردن رستم بنجه ورزان

یارب بحاجت مقربانت — بعرش عظیم ملائکانت

بر فرق سوار عرصه لامکان — بشوق پابوس آغه خراسان

بدلدل سوار جلو لافتا — برشن نازل بد سوره هل اتا

بیامان تون غریبلار ۶ نا — ارندی تاقت منین تورنا

جه د صلحه سنکین کرزو کوبالم — منندن تاقت بنیون حالم

جوجاو آتش غریبلارس ۶ نا — منندن تاقت منین تورنا

منا جانش کرد جود ماسنم — صد من زور جه باهوستم نبا کم

منزل بمنزل طی کردش د رفتین — مهر تاکریا ور تبوران زمین

صبح صحر نودشت نودشت خوله شوق تور — شهر سهمناک دیار رود جه

تکه او جصار خاطر جشم نیل — عرق جه باللاش مرزا جو سیل

رجندکس بز رکیاوکه صینه جه کا — خبر بر دستا علای شنبار

واتن جه صحرا کاری دیارن — یقین بی والی خنجر کذارن

سرتاپا ورک آسن پوزه — زنیش حینی کر رما بدونوه

پادن و اتش یار را نشتمن — ادتنیاجوان درون بی چمن

ادونت خنجر نکار نش کردن — سرنیاتخ ادخشتان بردن

پادشاه اید شنفت نوبرزا تخت — نبین و پاید ادربلقن و حجت

سرتاپاش وبستا رهن زمین جلا — لفتن نماین ریزه خاک با

پادشا ورت ستم نوی زدلن — بی چینش بدستور شیوحالنی

واتن ستم اینه کی کردن — بدنشت خنجر زخش تنش بردن

کی بو چنی تو بجه بو ا زد — زور چند داره بلی مناز و

ورت پوله وکورم بریان کرده بی — سرنیام نکرز خادم بره بی

سرسلام بیم جه خوا دهو ریزایم — دیم کرزخشم بنمندن وجا

تو نام آوران حشمت ستمگر تو نعمت تیغ ستمگر قبل و عالم

و حلم عظیم خرش پیدا کره یا شوران خشم چه شاردر کره

هر چه کهتران با ستمگران سفت طبق زمین زحش پیدا کران

و یزدان پاک خدا ستماه غمزه مگردم خون زبراه

تنیم بود ستور جگر پرچه خون زخم شمشیر مبر سر بلون

طلاب دیوان دروازه حصار بزرب لرزم هیو بخیار

پادشاه دولت امین خاطر شاد کریم سحر تحیل زحش پیدا کریم

بستند و تیزی کار نبو سیه والفظ شیرین مارسیو و بر

مهمان عزیز برای نور دیدم قدم آوردی بر لذیذ م

هر چند گنج و مال تقصه شاکن هر چند کنیزان حبشی جلابن

تمام عمر باندازه تن هر چه مودعی بدلو از تن

ایشو مهمان بر تا صبح منا زنک — سنی پر پرخش دل مادر تپب

رستم چون شنفت ساکن جه دردو — رو کردنه ایوان الای لاجورد

چند کس جه ترکان و پیای جنادون — کمر بسته کان وانه در تلوش

نیار صف جم پیش پرمانشه — رستم نشت و بان تحت پادشاه

هوا ئی تاریک نو آما قلار — چراغان کریا فانوس هزار

ایوان لاجورد جا جا صفت — خشت بو کلاب کنج بدصفت

مطلا و بالش دیباجی هاف — عنبر کلاو زجه بوی مشک ناف

جه هر جا فانوس مشعل نهاده — و بیه پر خمار لب مست باده

ارکان دولت بور بزاد و باه — تا نشی و جام ریز خلوتی پادشاه

کش دواب تران ساکن جه دردو — وقت بنه نو میل خاوش کرد

مست باده و لاو خاو دسا کرد — نوق و انجام ریز و بنه کنک در

آمدن تهمینه دختر پادشا بدیدن رستم

کناچه پادشاه جوانش لقب نسر — جبینش وینهٔ ماه منور

جه ابروی قطران قلم کشیده — مژان چون الماس سر به جگر دیده

خالان چون جوهر لف جبین چم — لبش وینهٔ لال دندان چون گوهر

بالا وینهٔ پری زای پری — نگاه بدار بی زهره و مشتری

وحشت نیه شو سیدار به تخت او — و شاد و بالاش و بهای و کلاو

بنه کرد به ونیم لوا رستم — برقش کرد و نشان بلای رستم

وینهٔ دلیر لخت آ آنت بلاش — و بیچه بی عیب و تمالله پاکش

سیدار بی جه خواب شراب نوشیده — دیاش و بالین یا خوش شیوه

رستم وردت شخص دیم فرزند — بی جنس آ آنه خیستن نیاز

وتش نبازم ایدن کردم — تماشای بالای رستم کردم

شنفتم کورتب بریان اودن | جه هنر سندیت به تیغ آورت

توران ده هفت خوان کردی تخت | نه کردی زبین به تیغا سوار

نه اللوس ترک نه فراسیاب | هیچ کس جه میدان ونکرو شعن زنت

ایرانن و تورانن آورد کی بد بت | سقبار و سغت دیو زدر دستت

جو ساده بود ایلن تخم کفن خیال | دخمم موبر دلیم روز و ماه و سال

جه ایرانن توران هر تونی پیدا | جفت من جهن تو نبو بیدا

هیچ کس ندیدن بیرزن بالای من | جمن بیلر دخاک آللارمن

ارمن جه با نجم طلب بکری | کام من رواجی جهان بیلری

نه چه یار نا سهمکی ان منم | بر لذیذ کرنت در جهان منم

ناحان حسرت منده باوی بابا من | سر ایرن طفیل زلف سیاه من

فرزندی جه من جه تبت تو بو | ایرنن و تورمن بکشتم تو بو

کنا چه اید ورت لولا کجای ویش   و شها منبد پهلوان پیش

رستم چین شنفت جه جر ایدازام   طلب کرد وزیر صاحب عقل و نام

کیاستش ولار شاه و شهریار   بهو بجام ریز زر و درمن کار

بلاشاه رید شنفت بیدارب جه خواد   لا فی مجلس و تعجیل و تاب

تمام یکی لیفن مر صح کمر   حکم کرد لیت آن آورد بنظر

رستم چینی شاه حکایت بکرد   حرف سواحیم ولت بنوکرد

گل جه بافت بیخته بیان   تا رای زرکت معلوم ولیان

بادشاه ورت ستم استو میتین   تخت و کنجایم کرد طفیلتین

ر قاضی طلب کرد بازبای دنا   رستم در دم قصدش نما نا

آخر و میلدلین کلد سارم   رستم مسلیش کرد ادر دیجکم

سیلتن جیر لین دستگلاش بی   آشفته جمبن زلف خاشخ دی

کا بوسهٔ لبان آلای لاجورد　　کا دست نمابین شماهان زرد

او خو کر جم بین و نساکامے　　کام سار و چین دل حستن جامی

هر تا وقت صبح سازلا کرد　　جه گوشهٔ لبان شربت مورد

صحبت صبا سحر بلالے　　لال قیمتی عجایب مالے

صاف ترجه ترنج دانه دربه　　لال عقربه کیکاوس شاجبه

بر آورد لال خرما بدبر　　ار بد و هر زند کرمدار جه سر

ار زند بوسه کیوش بیند　　و نازباور تا وقت جند

لا فرزند و به با هوش به　　نت نه باوش زد بدوش بند

حلمش بو سینه سام نریمان　　جه هنر سندیش نبو در جهان

او سا هور رز او وقت صبح　　به لیت ختان به بستن کمر

رخشان آورد و نش بدوار　　همت خدایی کرد جه لادن بهار

نو ماه و نوروز چو ملہ بے تمام	فرزندشان بید ابی نسرین خوشن کلام

رستم چون شنفت شاری تماما	گوهر فرزان کرد آفرین وداما

فرما گنجور روانه جا هر	بار کرد و گرشاسبا چون سنگ بام

چند دانه یاقوت چند گنج و گنجش	کیاست و توران بفرزندش بین

تمامی خرج کرد او چه لردکانش	ملهدارانش توجی ملهداران

دلشید یا لیش چون ده سالہ بے	و پنج سالی سر قبالہ بے

منیا زمین جه منا لان خند	منت دست و باز پهلوان چند

چو شد چه اولاد که رستم بے	کس وینه سهراب نبی عالم تمام

و پنجه پر زور مکند شیر سران	کس بکم تاش نبا جه نام اوران

ترکان عاجز بینا بگیر چد رستش	هیچکس ز رت نداشت برو قصش

کس نمزانو اصل تو چه گونن   چه تخم کینی ای بی شرط و تون

سهراب ارد شفقت نشی نجا چار   نشی بلای و دلش خروشا تقا

واتش ای دایه بیم واچه راست   حرف مپر بیم بیم واچه راست

و نیج بازوی هنرمندنان   چه هنرمند زحق پسندنان

کس نمشناسم من فرزند کیم   چه توران زمین من چه جنسیم

حالا کس نیش هوشیارم کری   بالله چه دستم سزا وینی

اگر تمات اینجا چه من دی بیگانم   دیم سهراب بچه بچیش نام

دایه وا چواب ای بگریزم   فرزند نازدار و سهم تور دیم

چه ولاته رقیب جنب دوازدان   مپر بد گمان دل ماقلب

بابت جوت رستم شای کمر زلان   شیران چه تابنت تیغش مالان

هر چه ردی سفت خوان تا مازندران   تی کردن نیش چه جادو گران

سهراب ایدی شفقت مالکن بیجم جه نسار سیر بر د بیچ خ هفتم

دات من فرزند رستم بو پدر ایر لهن و توران گردان دربدر

اربه و توختی جهان آفرین لشکر ملکوتم و ایران زمین

نه گیو نه گودرز نه زواره نه برزو نه طوس نه فلامرز نه بهرام او

توران نه ترکین نه کاوس کی تمام گشتنشن جون دوران بلی

وحتشنی توران منمالکم منیم و تخت شاهی افراسیاب

فرمانا تاو الش لشکر طلب کرد بر آماخر وخش سزایده نبرد

سپاهی جمع کردن ترکیان جه شتم سپاه ملزره زمین

وارش نه طبل کوس بادشاه داوری تخت کردی کج [illegible]

ترتیب د لشکر مرتبه شمار ورتش ایدر ایچیش بو [illegible]

کمند گرت بست نمی بدلیتان   موات و کمند گیر مدلیتان

دست عنیا و نیت اسپان بریت   ست میبن تمام جنی زر دت

جو اسپان خاص ہیچ ناماکار   دسته باچه کف و جیش بلک

ناکا بید ار یک نو جوانی   من ارسی داررم جه مال دنیای

دسیم جه اولاد رخش رستمن   نمن نابید آن لعالم کمن

دو نوکه من رخش رستم ولایم   ماوی بانی دانتم اورنو و فال بی

بسه جو تحمه دیسا بیدان   لالی لبر سا رخت بلاشان

بربندن چون شیر جهنیان چو باز   مکر خا طمرت جه اوبو بو شاد

سهراب بفرما اسب آوردن ظهر   جه تخم رخش بی وی نامور

دست آورد بیجا رخش دا   زره تلخ تزترمشتد ا

سهراب بفرما بزین کردن تن   یا ناز و دم جه مردان کمن

لشکر کشیدن سهراب به ایران زمین

صبح صحر نوقت هنگام خروس — خبر اجه ترکمان صدالن طبل کوس

بیدار ایدی سهراب وقت صبح سحر — بوشان خفتان به بستش کمر

دالدی طبل کوس لرزانه زنیا — لشکری جبه شهر سهمناک کیناه

باوار جیحون لشتی وقت بتی — خبر ور دنان جی افراسیاب

وارتن ان سهراب پشت بستن تخنک — منو به ایران سزار دوارنک

دمان کورد کین تاذره یالن — سیلش وشمیش گرز و کوپالن

ساکر ایدی شنفقت شای توران زمین — کیانانش برش هزار دوز غرن

قرما هومان خیی سهرمان — بپوشان صلاح کمند و کمان

سان سپهد ارستی هزار لکرک — سپرپوش بدست هومان خنجر

فرما کچ رخزانه نش لن — بار کران ...

چند تیر بر چند زین ملکم | لیاقت و پیشکش [illegible] بود

شاوات سهو مانم ز آب بیتش | اگر چه رستم خاطرم [illegible]

آمانت فرزند زینهار صد تنها | رستم بسهراب نگران از ظهار

او رو معرکه جنگ دلیران | هیاهی نبرد رنگ دلیران

کاری نگران رستم بوغمناک | بدست فرزند او بیو هلاک

نمی بلاریکان سهراب بزور | خیزا چون صدای بانگ نور

تمام تیکنان آورد نظر | بسند کرت بسند کمربست کمر

سپاهی مان رامین بجنگ | سالار توران نگردش ز رنگ

سه رو تا توان کردش ن یغما | یادران بسر جدر ار سفید حصار

رزم سهراب با هجیر و گرفتار شدن هجیر

یکی جمله حصار کرته بی مقام | هجیر گودرز بود زندان نام

خبر چه سهراب شی بلای هجیر | وازان بید ابی کو ز مهریز

چه دریای جیحون تا سفید حصار | همه جای تاریک چنی گرد تار

هجیر اید شنفت نی گجاره قار | لوش با بندرم جا میه گارزار

اسپر و کمان کمر بندش بست | آما نمید ان نیزش گرت بدست

آگر کین کمین بار تا لت | نه سیاه مازون نه سر دردنان

سهراب اید شنفت چنی جار | لوش با بندرم جامه گارزار

اسپ و دست مندش کمر کش چین تیر | اسپش رها کرد لوا دنه هجیر

هجیر و دت ز شخص تو چینه تا مت | و با بیم بر زور بهرام مت

۴ اگر تو جدت من ز شیت در بر | لوس وا اوری تخت کیکاوس ...

چه موبدی الماس نیزه و خنجر — اصلا به سپهر ایب نیاد و اخضر

و به سپهر ایب دست برد کمان — زان نیا باب سلاحی کرد جهان

و نیجه گرز ور باز و کردکنه — اصلی زات حق آوردن نیاند

و دش نه کمر بند هجر بربست — کندش زهر زین دلخسته

بروش ده هو مان بدبسته — زنجیر نگردن لب شکسته

یار رن هجر چه بالا حصار — کردش ن فریاد خروش برار

خلیجه چگونه دشت ماجرای هجر — کسایی چه قار و دینه نیک قیر

شی بلای بدبر درون درد — دوش با ندام سیاه نبرد

و رتنش با و هجر کمر با نی — جوشن زمینه رو حال پیدا بی

دستش زین کردستوه تیغ — لجام لا جورد و رکابش زرنگار

چه بودی الماس نیزه و خنجر   اصلابه سپهر ایب بنا و اخر

و به شمشیر زیب دست برد کمان   زان بنا باب سلامی کرد خیبان

و نیچه گرز ور باز و کردن   احسن زرت حق آوردن بیان

وردش نه کمر بند بهجر برست   کندش زرهٔ زرین دلش و باش

بردش چه بهو مان بدست بسته   زنجیر نکردن لب خشک شد

یاری زن بهجر چه بالای حصار   کردش ان فریاد خروش بزار

خالص چنگه دش ماجرای بهجر   سپاه چه قار و دهنه تنگ قبر

سنی بلای بدر درون درد   دوش باندرم سیاه شه نبرد

ورتنش با دو بهجر کبر بانی   جبر زمینه رو ما بسیانی

دستیش زین کردن بر تا با نیا   لجام لا جور و رکاشن زرکا

دختر خجل ایندی جه بید انکار | نجه بازی آما بلقشار

و آتش سپهر ابراهیم ذراری عالم | نامت بد میو ز وی کارزار

ما جان بیچه سنگ و اتشای اقران | جنگیک دختر نمانا عطاب

ولات پر مو جه وارته خبر | حتی زن خنک کرد سهراب سر

جلالی نام سران حجب ممالکی | سپاهی بو ارته ملک ایرانی

پیچه ها حلات زنجیر نکردن | منات ملکران دا بری مردن

اگر یک عقت مو ازیم دستور | شهم بو حصار فرار اولانلر که

شهم کنج مال خزینه تمام | مادرون بیت بصبر و آرام

سهراب بیر شفقت خیلی دخو شیحا | عاشق بی زلف قطره ذخلر

هو ریف کمند سخت چرم خام | دختر بو دستور ر ها جدا

صدست سهراب اخلاص دیندشت | شی بلال او قوم بخشیش دلبدش

پیا جے رستا لالاں شوخ شنگ — شتی دبرج بر قلال بخت تنگ

کیتا نعرہ شخت سوں سیم اندام — (قائم) وارت ری پھیلو ان در رجہ عقد و

ہور کیلہ حی ملک حاکش بر دو — نصیب شادیتی وقت خطر لو

در نہ جے کیکا دس ملکیا فم خبر — سپاہی پیا مان بلیوت پیر

رستم جہ اولاد دستان سان — اربیول بسکن عمرت تمان

سہراب لیعنی شنفت سپاہی جہ قاکا — و دانش ری سپر لم توم جادر کا

تر نام بکلر قونت و د نا — وگر نہ جہ مند منب ر نا

آدو خوتا ریک سر وخت نامن — جہ لای قما قلدان کو نشن حران

بلی توفیق جہان آفرین — سحر من بزدر بازوی سھکیق

(حصا) ری قلای سنگین در وآوزہ و — وزرب لرزم میوبخیت ر

اور سہ مز از نی معرکہ شیران — مسپر بو صلابت رزم شای ارل

دختر ایدشنفت آغا نجابای ولش ستی ملاکیا باوش پی خوف واینش

باوو وارت فرزند روپی تقصید کران وناموس وییت جه جنگ پریشان

دختر وارت باوهی کیز بندیان مواجی سامن یا خوزیمان

ودیه رستمن بجنگ کردنش نمبو چاره دوای بردنش

هیچ کس پاکه یلین نبازیم چارمان ایدن تخت وه جابه‌تیم

سردار کران سهمناک پیشن باتخم سامن یا سام خودشن

و بازوی قوی دو دمن جاکن و زور بر هنر و چین باکن

و هنرمندش نن عور جهان و عظیم کشته نجم گیکاوس اعیان

هیچ پر تنش قصمش تیغ قوت نیا نزوی خاک دستو باش بت

و زلفش نز تیر کلاه کرد موشیار شیم بزوی میدان عرصه کارزار

صد هزار خدنگ بیکام پیکانش یک یک چون نشتر تنش بنجه ازن

اسیر قلم کرد و تیغ آبدار   کلاه‌خود کنیا زلفم داد بار

اوند جنگ کردم بهم بند کیان   وقند جه ستش اسپه برکشیان

باوش ایند شنفت خیلی رسام   طلب کرد وزیر صاحب عقد وفا

نامه نوشتن به جهره به کیکاوس شاه

ای نسیا نام دارای ذوالجلال   پادشای شاهان روز و ماه و سال

با کی کیکاوس پادشای ایران   سالار سرهنگ جنگ دلیران

رسید هن برات جهان آفرین   نجالب دنروی سرزمین

تالاجه ترکان شای افراسیاب   آمان جه مکان سپای جهاب

جه خیمه حمل رنگ ابریشم تناب   سار رو سرزمین به دود جهان

جو زی جه صنع با زنده سان   سالار سرکش شای کمرلان

هرگاه بگیو تیغ هندی کار   نهنگ نه دریا مو به قرار

جه توران آمان دپ شهریارکیا قلعه‌لان دور حصارکی گرتن

هنی منندان خنک سوارکیا لشو نمیدان دپ کارزاری

اختیار بدست شاه بلندماوران محو اری تیغتان دشمن شکاوران

عرضه ذلیلی سراپا تمام ونیب لبو زیاده بانجام

داش بدست پیک برنده دو ونیان کوچ کردن هرجه نیه شو

کیتان گنج و مال کریز آبادو برشین نوسکان نوکردن خاو

سحر چون خورشید چو خیزاده سپاه قطران ونش هم گزیده

پوشان برک رخت کالای جنگ بیدار بجه خواب سهراب جنگی

صلاح روی خنک شاوهم اوش سنی ملحد خیش بجوف وراندن

سپاه ترکمان خیزد به نبرد زمین به وقت هور لاجورد

جولان دره به زیب زره نامدار شکستش بگرز درد زره و حصار

سواران وادوجو بای رزم جنگ — کیشان نما بین قلای سخت سنگ

گیلان پی دختر حیسر تا بوار ر — نی نت نه زوی نامدار ر

کیشان وحصار با رخانه وشان — نشتن و دمساک خاطر پریشان

قاصد چون شمال جنگا تنت نبات — یاور بی ایران و تیه بای شمال

قاصد تعجیل آما جلادوه — نامه واده بدست کیکاووس شاده

چون وانا عرضه جنگا دلیران — خروشا لقا ریاپ شای ایران

نیاشان ساز بزم یاران طلب کرد — خندی وا ن بجام تا نیمه زور کرد

نبرزان سهم جنی کر کین میلاد — رهام سهبرام گودرز کشواد

طوس فریبرز شازادکیان — شیبه وش قبلا نوی کیانیان

شاقصه سه [illegible] جام — وانا بی زنان سر سام بین جه سام

وارش پهلوان جنگا گفت من — کیشان هنر مند بزند و سامن

سیاکسا

سحر سپای خیل سپا روانه بید		زلزلی بو بی بزم و وینه‌ی تیرت

فرود ابری یکسوله آفتاب		ببر بو مکان سپای سحاب

بو تور سپای ترکان یکسر قطعه عام		هر ور جان برازنایم قیام

ار پهلوانان سپای تخت شله		تمام سرانشکر در زرین کلاه

تمام خسته هات بین سرچمه گر		آخر سرانجام آمان ملغار

ور تن پادشاه چه ازی بی تور		به کینه‌ی مدد شمشیر نزدی هور

وجای که نحجیر لترمنش نه نید		ویزدرف پاک یکتای خداوند

ملاهم رستم نز ابل زمیت		ببو بی جنگش میدان لعین

وگرنه سید ستو هیچ نداره جا		کس نین تمام تاش نزدی لکا

نامه نوشتن کیکاوس شاه رستم زال زر

شاه فرما وزیر حاضر بیش حلاش		سجده زمین برد نزدی کیانش

قلم گرفت بیت وارش بزدی جو   نویسا بنام عنایی بی زر

بلی بر رستم پهلوان جنگ   کشنده دیو ان زولادزر

هر که عجز زور روم شاه و ملک چین   مانت منشور ن بزدان بر زمین

پسه جبر ترکان شای اکبر نسب   آرمان به مکان سپاه جناب

چند کس پهلوان زننده دمان   هوماز قباد حینی پهلوان

چو آچه صنع یازده سالان   سالار سرکش کمر لالا ت

نوقت دعوی معرکه نبرد   کوی قاف کمرز روی صبو برد

هر چند پهلوان سر حد نشین   یکا یک محبوس خاطر حزین

امانت فرزند زنبها صدر سنهما   وقتی مو ونی نامه شهریار

بوشه صلاح خلکی باندرم   شاد تعجیل حاضر بر حللم

نامه ودجت یو شر مسند   سوار بی و اسب هندلی دانند

گیو سرافراز ز رای بی وجخت　　ده روژ تا توران او وقت و بخت

روی و هنگام نوله صبح　　جه زابل زمین سرکناد بر

مانگاه وینه بان جه بالای حصار　　نگاه کرد جهد و رسید ای کوار

سنی بلای رستم بی صبر و آرام　　ورت ری پهلوان لوی زال سام

کودرز جهد و میونمز او جوش　　جه ابر ون آمان هوالی خش

رستم چون شنفت در دم بی توزار　　آما و سر ون دروازه حصار

ژ رماش کلاه خود تلاش نیزن　　خلعیر زرده وش گونامون

آمان دمشور زدست جنگ کردن　　دجیم رو ش بی ماشه قیم کردن

دست گرتن سهم شمشیر پاولان　　هوجب ملردن بدیده ولیان

پادشاه ساقن کودرز چکان　　جه پهلوانان کی جم [illegible]

ولت نکرولت گشت بدمان خن　　فلاکبر باکر هجر دس خن

منیش نمی‌باستن تعجیل وه — زنهار صد زنهار ریز نکرو خو

سروار کران سهمناک آرمان — پهلوان خنک سهراب نامن

ده و ده هزار سوار رهم ارش — حیند پهلوانان خیلی قلاش

یکی چون سهراب پور سهمکین — نین ناپیدا ان ئی روی زمین

رستم وارث کیلیا کیم بزرب بنیر — نیم پهلوان چه ویم زیاتر

یکی چه خبر یار ناسی سهمناک — بویم مرزانم فرزندم بیدان

همان کور کس نادیده سالن — مام سوار نام مقام کشتن مان

اگر او بین ار کارش کردن — بروی ارشتا حیرش بردن

کیو منهر مندنامه شهریار — آورد درد بدست پهلوان کار

نامه کرت بدست خیانکاکرد — لرزدو منیه سید خوش نقل برد

و دانش بد زنای کارساز کاران — وضرب بتیغم مبو سرکردان

یاوزر

یاور ب گرز و گلر قصتش	یا بجای اهیچ مندون دستش

او که دعوای تخت کیکاوس کردن	جا ر نمردن هر موم مردن

ایمشو بهام ر ز جام دوکش کیم	صب جامه خشم غضب پوشیم

میل کردن یکی جام پر نشن شاد به	کیکاوس شان هیچ ناما بیاد

سه روز و رشب بنیاد مجلس	فیشتر جه ارکان خاص مجلس

جه مستی یاشر ا بیهیچ نین وفام	بی روی چهارم آخر سر انجام

کیو و رت بو رستم سرد لابیت جنید	ایمروسه روز و منت کردنید

یا خو ور بر یا چو ابهم بندر	نیا پادشاه کردم قصت سر

کیکاوس بی جنگ حجت نیان	هیچ نیت فامش مست غرر بان

مبادا جو قت مستی نزاب	بلا جو بیمان جه حرف ناصواب

رستم و رت بکیو وس کیخیالان	شیران جه تاب تیغم خالان

کیکاوس حلیم جون نشت محکم — جه پروارم محکم شای [illegible] کن

فرما غلامان آلالی اکمر زر — زین کردن [illegible]

سران وار [illegible] — [illegible] ران ملای بادشاه

کودرز بهرام فرهاد قباد — زنکنه ور کرکین میلاد

حتی بواران هزاران هزار — آمان ومنوار فی نامند ار ر

رستم وتعجیل بیا بجه خش — رو کردنه ایوان الا عجب تخش

سجده سلام کرد وا ماهنر بند — بازان قنیش بی تعلیکش نسند

شئ نجامه قتین کیکاوس بقا — روکرد رستم ورت اری هزرگا

دنیا تو [illegible] وعلم شاهی — نبوت حکیم جه ان کن کردا هی

کیم کیاستن زنیا صدر بنا — هیچ پا نه بند قلا بخت ر

تو دانیم بعقو بزم ساز نی — جه حکم شاهان دنیا زنی

ادکه

اگر چه دمدار و سخت بدایم — اوسا بجقیق مزراڵی من کیم

ویزدان پاک وجتی شنفتم — ستر چون ترنج صبح ملکدم

شا فرما بگو رستم بدار گر — چه کفتار من بین سفر رر

کیوناما ندل دست وزار کرد — خلعم زاردش بکیناوه سرد

شاه فرما بتوس بشو تا رخش — رستم چنی گیو هرده بدار کش

وزر ب جو ماغ جهی بختبدرام — بریزرن ناخون دستو باش تمام

طوس آما بجخت شندی کردگا — کمر بندش گرت بکیشوش بدرگ

رستم چون شنفت شادی کرد پیل — خرو شا نجشم نوه نجم زال

وتش کیکاوس وسن قین تاو — ندار [illegible] مدرگا

چنی دیو سفید خجل منده بی — گره کشنات قوتش گرتبی

چند پهلوانان بلخ و بخوار دست — بدست بسته آوردم ولات

چند نره دیوان سرجه تن کنم   هیچ کس نیارا رات بو بنزنم

شاهیم ولاتو من نجیم وشت (رازم)   بدارا کردنم لازم نید شت

نوه تخم جمشید من نوه زالم   جیهان خاصتر ان بخت زالم

از من خنتر سام جه یزدان با   جه کیکاوس جلالم دست خاکن

سا که حکایت رستم بی تمام   طوس سهمدار ز ور ربا بدارم

کرش کمر بند سیلتن تقار   تا که جه او ان بکنو بدار

رستم بغضب بستی د لطوس   دستش بزوی خاک وسینه ریا کوس

با نیا برخش بو لر بی زین   بزنی جه اوان کاصد قار و قیق

هر چند پهلوان کرسی نشین بی   یکا یک برخش رها تا غمگین بی

وز تن بلو در گه تو پهلوانی   ارکان دولت گذیده شانی

واجه کیکاوس شیت سرسان   ذیوانه مبهوش بی عقل و بی مین

رستمش بی جنبش خاطر گرفت   بنای تخت و دیش پا ره کرد به سنگ

گودرز چون شنفت نکرد مدارا   آما بنای تخت پادشای درگذر

و آن پس پاشام ندارد چنین سر   پل چون رستم شیر بر سر

گیتی ان پیت جهان روزگار   چند جادوی تیغ هندی نگاه دار

چند نوبت شی افراسیاب   چه چون مردان زمین گرد

ای چون جلای کشته کاران   مالش نوچ به خلاش داران

پادشا اید شنفت آماجگای بیش   کیاست او در مای پهلوان

عمرم رستمش نوی تازیان   من چه گفته با هم پشیمان

گودرز و بهرام غرنا دقبا   بشنویت بور گرگین میلاد

طوس غر بیژن جنگی گستهم   چند کس دیگران ره آمدند بهم

پادوان جستم باران گشت تمام   شربت قانون گرودشان سلام

واتش رستم آخر چنین   تو چه شای ایران خاطرنشین

سواری گران برگزیدهٔ جنگ   بی تو عمرمان نبویت درنگ

دلیران پریت خاطرتنگین   تمام سران ز دیرمات چند بنگین

بانش با لاوت جنگی دلیران   گوشتم دار جنگ با شای ایران

پادشاه سهو شن ست تریاکن   لاذی تیندی کرد دشش هم پاکن

رستم واتش گودرز جب عقل و خام   دسن حرف پوچ مایهٔ ناتمام

من و حرف صاف اقرارم کردن   هنی جه مدتا برجای مردن

هرتا که زندم نزدی روزگار   بیزارم جه دین دیدی شهریار

دسن گرز و تیغ زخم جلاکن   چه پر و دام جه قفین کیکاوسنان

گودرز هم جه تو آما بکشار   وات ای پهلوانان عرصهٔ کشار

هرچی مواجی راستن تمام   مل حرف دیدن آخر سرانجام

دلیران ندن طعنهٔ بیحساب — مواجهان رستم زنا چه سهراب

رستم چون شنفت ساکن چه قین — رتا چه تانهٔ منا و منوی مین

خاطر کوورز آورد وش بجا ه — کیلاده آما سای تخت شاه

پادشاه ابد شنفت آما و چوار ناز — دارت من حرف واتم و بلینه ر

هیت وادو بمن منت کرد شله — مسو تا لبر سر یش بر آ ه

و فرزندیم کردت وست به آمانت — لادی شندی کردم جه دیر آمانت

اسر نیمان خاطر غمی نم — نشندن پر بت زنگ منیم

رستم ورت ای شاه من گناکار ایمان — ببخشه گنام نرسه زنان

هر تا که زنده روی زرب ساتم — بنده گمترین رفت شاده یاتم

منیچ بکیا چه گردن کریت — چه ظلم گناه چه خلقه بخت

رر بد و توفیق جهان کار دسار — بری شاه سهر سب بلکم بدار

اوسه داوران تخت کیکاوس کردن	چارش مردن هر بوش مردن
پادشاه وارت دکو جلبم ملی یوم ستیم	صب جامه خشم غضب بپوشیم
هر اوند بکیشون سپاه بیتما	دنیا تاریک و جنگی تار و مار
میاکی کردان بجام بد عرق خام	کوش دران به سازان دلیران تمام

لشکر کشیدن کیکاوس شاه بجنگ سهراب نامدار

سحر چون برآمد لعد آفتاب	فشه ماه توس هی داد و داد
اوحینی گودرز خسرو باکرد	صف صف سواران خیل جابجا کرد
چابک دلیران صد هزار آر	ندا انسپا خاصه شهریار
لشکر وتیب عاجز بس جام	قلم هیچ نمندکا تند به تمام
سواران شاه فریدون فر	سرانسرشون جامه خز زر
ولرنه طبل کوس رزمی به جنگ	جهان بود تو ز ظلمات نور تنگ

اور و هر چند سنگ زوی باره   ازو پولای صفت جوش کوه خاره

سه روز نتوان کردن یلغار   تا یاوران قلعه رای سفید حصار

هوا بی تاریک چنین و گرد تیر   روی جهان ظلمات بی بدریای قیر

چو طرف هومان چه بالای حصار   نگاه کرد چه در بید ابر غبار

شنی ملال سهراب آن زالکیر جنگ   وز آن پهلوان همین جاو درنگ

سپاهی بیتاما آمان جه ایران   سنی هنر زر سوار جنگ دلیران

فرزنت سهم خاطرم رشن   چه سپاه عظیم دل باندشن

سهراب ورات هومان چه و چیست بیمن   ازحد کیکاوس سپاهش عظیم

ویز دران پاک سنبالی لاسکان   گشت بدست من هم پناه دکیان

زره خوف نکرده نامدار   شنی و یرح بر زبارونه حصار

دیا لشکر سپاهی پدر زند ا   و خیمه صدرنگ رنگ دلیر زندا

تمام دشت و کوه ها مولان گوشی بی   جه لغوو گشتاسب زمین جوشا بی

چند هزار زرید راخ سر گشتاسب باوچ   صحرا جه رخشام لشکر مدا اوج

پلنگان جه کوه نکیس تیز ران   شیرا جه فریاد لشکر گریزان

دریا ماهی حاضر بی جلاش   سجدهٔ زمین بر دروی خاش

سرتا پاش غرق حلقه کمند بی   گردنش ترق حلقهٔ کمند بی

سهراب و رستم بسر کرا حوال   آر و فراوان بسام هول

جه گیو جه گودرز جه بهرام طوس   جه رستم جه زال جه شای کیکاوس

جه تخم گودرز جه اولاد سام   هر جه بسیر کهم زرشت واجه تمام

اگر تو سو کار رشت لوا جو شتر   هر جه بسیر کهم جه زال بد ختر

اگر زبرشت وا جی رشت آمسو براد   اگر بد باجی بد بسو جه رشت

هجر اید شنفت آما بلقشا   دارش رنجان نوه نامدار

هرچه میرسی جاجه پهلوانان
چیت مو ارچم چون رقیب ورانان

احوال رسیدن سهراب از نچیر کوه دز

پرساش او خیمه یملکی زرباف
سترک زرستون ابریشیم طناف

چند فرش زرباف دیبای چینکا
دستن نماین کرسی زرنگار

خیلی چادران بیشمار بدو
جمله جا زرین بنیای تخت او

نشتن پیت هزار ستاجوه
ترستن و بان کرسی جاجوه

جلالی وت رست دیاران بهم
صف صف سواران خیلی بی حجم

او سام سهمنا فرکی سام واران
نام او و اجه فرکی سام واران

پچو ارث خیمه گیگاوس شاهن
صاحب بزم و رزم تیپ سپاهن

پرساش او خیمه سرخ اطلس خام
تناف خیاط ستون سیم خام

ستون نقره و بند الای زرقا
مدور و نوک زرتاج ستاره شمشاه

سر علم چه ترنج کله از دهان   کالاش قیمتی دیبای پرنیان

بپای علم در پشتی جوانی   صف پیکان چلبکش چند پهلوانی

وز آتش سپید از سپای لشکرن   تابش موزبان طوس نوذرن

برپاش از خیمه زرد لاجورد   تیرک زرستون بو خوش دیلد

زمزمه سازان صدا کوی جنگ   بر سو چه بوز چه خیمه گلرنگ

ور ات خیمه گودرز بلم سهمانک   چه رزم نشتر هیچ هدار و باک

شیران سر افکند وجات باشن   فرزندان سفیار سعت کس جلال شن

برپاش او خیمه سرخ گلناری   ستون نقره بند لاجورد دکاری

شاف ابریشم بشیر سرشه ور بند   بند گردان نیاز چند حلقه کمند

سر علم چون باز زنده طوا   بند ورش هدلا سو ریسان هر ار

قیش جش گو خو ...   فرزند گودرز بهم نامداران

داراد ستم شیر پر زر ا تن — کشنده دیوان روی رباتم

بر ساش او خیمه شاف صفیدرنگ — صف بستین تیغدار لوازمان جنگ

طناف ابریشم ستون سیم — خشت سیتا دوان نادره قدیم

جوانی چه ترح کلغچه بیناز — کوش دلاف و آهنگ صدای سوز ساز

طاوس پر پیکان مذور اف تاج — ویش نشتن و باکرسی چوب عاج

و آتش خر سبز زرین کلامن — گزیده شیران خرز ندش یمن

بر ساش او خیمه دیزه بیارک — قتاره رسیان جنی کرز جنگ

بستن مذورش یکا یک تمام — جنی جند سیان مرصع لجام

سبدافی چه ترح خبادر اف نیزه — سرکیشان باوج سماورت لزه

سر تغنم چه طرح کله شیر نره — منیو دباد الای عجب طرز

وارت خیمه بهرام اخگم کور دزان — دنگ نشکنا میش نغاتم برزان

هرچه مپرسی جه پهلوانان پنت مواچم چون دفتر وانان

احوال رسیدن سهراب نزد خیمه گودرز

پرساش او خیمه مملکی زر بافت شش ترک زرستون ابریشم طناف

چند فرش زربفت دیبای چینی وستش نماین کرسی زرنگار

خیلی جا درآن بشمار ربه و جمله جا زرین نپای تخت او

نشت پیت هزار زرین تاجوه نشتن دبان کرسی جا جوه

جه لای دست راست دیارن بهم صف صف سوارن جنگاوین جم

او سام سهمنا فرزند سام وران نام او واچه فری نامداران

بی پروا زات خیمه شکاور شیان صاحب بزم و رزم طیب بسیار

پرساش او خیمه سرخ اطلس فام طناف تای خیاطه ستون سیم خام

شش نقره مند آلای زر قا مدور نخ ستاره شمعها

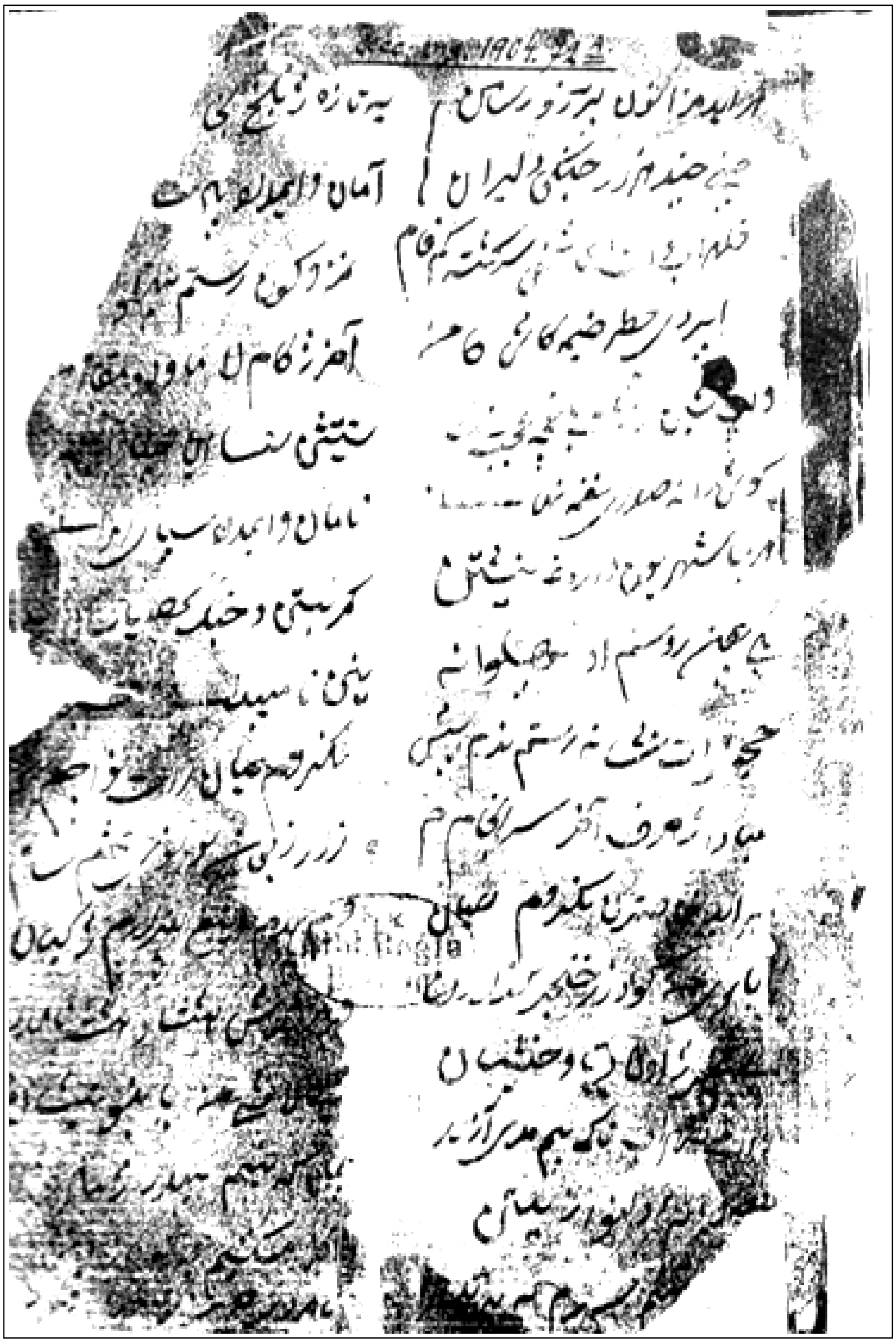

acc: 1404. 72

چو ابدم ز اشکال برتر ز رستم | به تازه ز تاریخ [illegible]

چنین صید هر در حبشی لیران | آمان و امید لطف [illegible]

[illegible] سرگشته گم نام | نزد کس و رستم [illegible]

ابر در حظر ضیمه کانی کاهـ | آمد ز کام او ما و دو مقام

و [illegible] | شتیش سنا [illegible]

[illegible] صدر [illegible] | ناماں و امید [illegible]

امر [illegible] شهر [illegible] | کر [illegible] و خند [illegible]

[illegible] رستم [illegible] | [illegible]

[illegible] رستم [illegible] | [illegible]

[illegible] | [illegible]

[illegible]

کرد جبال ا — خروش نجشم ... درکرد بطال

... پرده ... — هو دارشنتش ... بر حضرت حق

... چهارشنبه و ماه ... — شو آما کیکاوس مجلس ...

... اعظم — ای پهلوانه بو بیوده ...

... ن ن — بر حبش آمین آنه حقا ...

... تو را ... دستور — رو نیا ندیت ظلمات ... جور

... بی خوف اندیشی — لادن نکا ... پهلوان ...

... رزم توران و بابل — فلدراب ... فلکر جام شرابی

... جو مان مدرا ... — ... شهراران مجلس ...

... سرهت — حاضر بی زالش ...

... حنفی سوررسی — وهیت حیز ... چیار ...

... مصطفی که — بیناد یزدان نک ...

... منه نق — خنجر ... مفضم

... شام ... ل — حیران اولی ...

... ظهراب و ... دیدی — کمر بست خنک آ ...

... حنت ... — ... زالبس مصر

آتشین آماننت مشنی و ایران
ار رستم و جرزو بیغی و جم
چونکه به تقدیر بیم کی رجا بک
در ساکی برنوز خاک باشی
نکاه قز دود جنبزا زنده رزم
زمستی سناب اردو بو عنبر
کوردشی تماشاه سنجقی دن و جم
کور بندرش کورکیب و رندیشی
وعظ مشتی دار ونشی رستم
آسمان و زرانی جنجی سهرابه
واقفی ان صهراب عزتمه کویلا
وارشکی و دربهر مینیشی مورو
صفوری [illegible] آرالاشب سکر
بکیشان [illegible] وندو رنجه و بله غم
[illegible] رخاص سلطنت
[illegible] دها وه وه

میادی [illegible]
لادرشی ولاتش [illegible]
سهراب یم ورت [illegible]
[illegible]
آماز ناجیل و رمزا [illegible]
[illegible]
مدد او باب جبل [illegible]
رستم وغضب [illegible]
آما ول [illegible]
[illegible]
توسلا [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

وکشو با سپاهان ایران [illegible]
[illegible]
وکشو پهلوان دل به اندیشه [illegible]
سوار [illegible]
[illegible]
کمر بسته جنگ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ساخته [illegible]
نام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

گیوگرانی برد رستم با سوار — اسپروت نندونی [illegible]

واو طلاب عظیم خنزاد زار — خنزا زمردان شیران [illegible]

واتش سار رستم که مود ریه — ن کهر گشت ضربت جنگال [illegible]

رستم حبیب شفقت نکر [illegible] رنگ — آماده بیت باز نمبدان جنگ

رستم دات طهراب کوهک خرامان — کفّی نذر با سروستان [illegible]

طهراب دات ای سپر حیها نند بدگار — جبید خنجرا جفا [illegible]

بے سبز مرد دیوانه کم [illegible] — آورد کهند خسته جرم خام

ز برشور [illegible] مور دوت [illegible] — سبنت داتا بسی [illegible]

رستم صدت کود کن رند سال — به جنب ز رنب [illegible]

[illegible] گرم دنیا [illegible] رستم — ناما وکوشت نذبنت [illegible]

حسن سبز [illegible] زنا درد — کے دارو تا [illegible] کرد کوه [illegible]

ت رن روی جیر کرده کسرا [illegible] — مزانه [illegible] شیر [illegible]

بینار لانام شکرانم سبتمی — دقط نخانه [illegible]

ورنه مارمور و حسن کشت تمام — [illegible] ماه قدرت [illegible] عقل [illegible]

سنگی چونت رستم دانا [illegible] موشنگ [illegible] — آورو [illegible] معرکه [illegible]

[illegible] با حراب [illegible] — هر چند [illegible] گس [illegible]

[illegible] — آخر [illegible]

[illegible] که گمرد که گفتند شنا / دلیران ببرد و ضربت [illegible]

[illegible] سامان عاجز بین در جنگ / نه امید زنبلاج به نه در خاطر تنگ

[illegible]ستم و تیر و قلعه‌اب نظر تیر / دستبرد زره‌اش جبه جامه درس

[illegible] کمر زر کجه نکو / رخش تا او زنگی نیز [illegible]

[illegible] از درش قلبی به دکه / نکرد رش اندیشش [illegible]

[illegible] نظر کمر زم نشالان / ببینگ رستمی زخم [illegible]

[illegible] بیاتی تو نے / ز اولاد زال [illegible]

[illegible] فرزندش / بکفش قبول کنف [illegible]

[illegible] درخت ور ستم / سے زندگی تو [illegible]

[illegible]ستم [illegible] ترز دماکی / کے حبنه و حنبه تونکی

ز [illegible] کمتر [illegible] / نه لایق و تیغ میدان [illegible]

[illegible] میلاد [illegible] آمد زمین / در هر دو اسپان آمان [illegible]

[illegible] سیان و تنک [illegible] / و ستی [illegible] خاک کی [illegible]

[illegible] و زرد و بند [illegible] / بکشته و قو [illegible]

[illegible] کو شخه با [illegible] / دلیران [illegible]

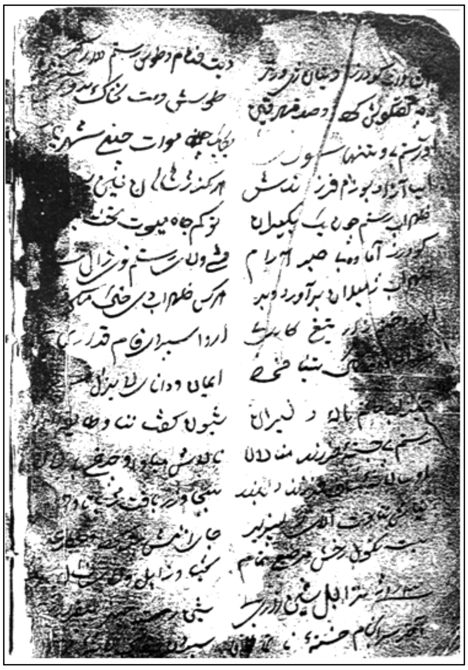

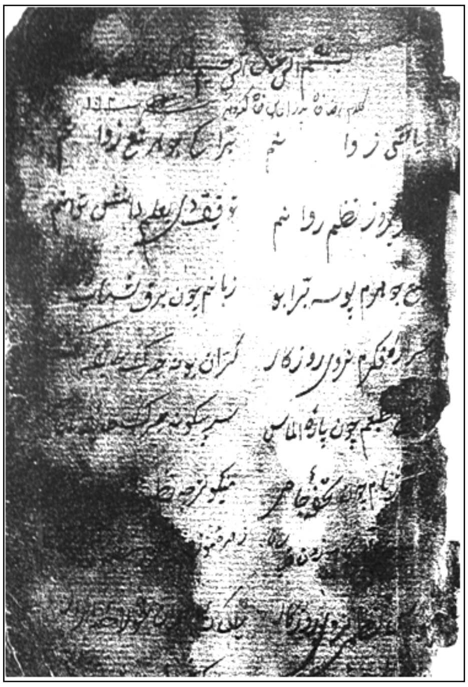

٥

فەرهەنگۆگی ناو و وشە

ئاغەی خوراسان: مەبەست ئیمام ڕەزا، ئیمامی هەشتەمی شیعەکانە.

ئەرژەنگ: ناوی سەرلەشکەری دێوان لە دێوانی دێوسفید کە لە شەڕی مازەندەراندا بە دەستی ڕۆستەم کوژرا.

ئەژدەهای دەمان: ئەژدیهایەک لەو پەڕی تووڕەیی و ترسناکیدا گڕی ئاگری لە دەم دێتە دەر.

ئەرقەم: ئەبلەق، ڕەش و سپی، ماری ڕەش و سپی.

ئەسپەر: قەڵغان، کەرەستەی بەرگری.

ئەلکوس: پاڵەوانێکی تورانی بووە، کە بە پێی میتۆلۆژی ئێرانی بە دەستی ڕۆستەم کوژراوە.

بەور: بەبر، پڵینگ

بەهرام: پاڵەوانێکی سەردەمی ڕۆستەم و کەیکاوس شا کوڕی گۆدەرز.

بەهرەمان: یان بارەمان پاڵەوانێکی دیکەی تورانیی ناو شانامە و سەردەمی ڕۆستەم.

بەردی خارا: بەردی هەر سەخت و خۆڕاگر.

بەیرەق: وشەیەکی تورکییە بە مانای ئاڵا، بەواتای بەیداخ و ئەو پارچەیە دێت، کە لە شەڕدا بەرز دەکرێتەوە.

بێژەن: کوڕی گیو، نەوەی گۆدەرز و خوشکەزای ڕۆستەم یەکێک لە پاڵەوانانی سەردەمی ڕۆستەم. لە چیرۆکەکانی دیکەی شانامەی فیردەوسیدا بێژەن لە شوێنێک بارەمان و لە شوێنی دیکەش هومان پاڵەوانی تورانی دەکوژێ.

پیلەتەن: فیلەتەن ناسناوێکی دیکەی ڕۆستەمە لە شانامەدا.

تازی: عەرەبی، ئەژدەهاکی تازی یانێ زوحاکی عەرەبی.

ترنج: مێوەیەکە لە نارنج گەورەترە و پێستەکەی دەکرێتە مرەبا، بە عەرەبی پێی دەگوترێ تفاح مائی.

حەفت خوان: یەکێکی دیکە لە چیرۆکەکانی نێو شانامەی کوردییە و وەک یەکێک لە شەڕە هەرە پڕ مەترسییەکانی ڕۆستەم دەژمێردرێ. ئەم چیرۆکە لە خوێندنەوە یان گێڕانەوەدا لە شانامەی فیردەوسی و شانامە کوردییەکاندا وە پێش چیرۆکی ڕۆستەم و زۆراب دەکەوێ. لە پەندی کوردی و ئێرانیدا ئەگەر کارێک بە زەحمەت بێت دەڵێن وەک هەفتخوانی ڕۆستەم وایە.

توس: کوڕی نەوزەر. پاڵەوان و سپاسالاری کەیکاوس شا. بنەماڵەی "زەڕین کەفش" لە سنە خۆیان دەبەنەوە سەر بنەچەی توس. بە پێی شانامەی فیردەوسی سەرلەشکەری سپای ئێران لە

سەردەمی شایانی کەیانی کەیقوباد، کەیکاوس و کەیخوسرەو شادا بووە.

توفەیل: تفڵ، منداڵ، زارۆک، بچووک، کۆیلە.

جەیحوون: لە فارسیی کۆندا بە مانای چۆم و ڕووباری گەورە هاتووە. هاوکات گۆیا چۆمێکیش بووە لە تورکستان کە لە فارسیدا ئاموودەریا و لە فارسی زۆر کۆنیشدا وەخشابیان پێ گوتراوە.

حەکاک: ئەو وستایەی نەخش و نیگار لە سەر بەرد یان جواهێر هەڵدەکەنێ.

حەوت جۆش: ئاسنێکی قایم و خۆڕاگرە، کە لە تێکەڵکردنی حەوت فلزی وەک ئاسن، مس، زێر، زیو، سرو، جست و ئەرزیز دروست دەبێ.

خواجە و غوڵامی: ئاغا و نۆکەری، لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا مەبەست لە مافێکی دوولایەنەیە لە نێوان دوو کەسدا بەرانبەر بە یەکتری ئەگەرچی یەکیان دەسەڵاتدار و ئەوی دیکەیان بێدەسەڵات.

خەدەنگ: جۆرە دارێکی زۆر سەخت و قایم بووە، کە لە ڕابردوودا تیر و کەوانی لێ ساز کراوە.

خەفتان: یان خوفتان، قەڵغان یان جلی تایبەتی شەڕ.

درەفش: درەفش کەیان یان کاویانی" ئاڵای ئێرانییەکان بوو کە هەتا سەردەمی هاتنی ئیسلام و شکانی لەشکەری ئێران هەر مابوو.

دیبا: جۆرێک قوماشی حەریری نەرمە کە لە هەورێشم دەچندرێ.

دەستان: دەستان مانای داستان، چیرۆک و بەسەرهات دەدا. بەڵام هاوکات "دەستان" ناسناوی ڕۆستەم و بنەچەی ڕۆستەمە. بێجگە لەوە دەستان یانی مەکر و فرت و فێڵ و گۆیا لە "سام" باپیرەی ڕۆستەمەوە هاتووە. لە شانامەی کوردیدا هاتووە: ڕۆستەم جە ئەولاد دەستان سامەن.

دوڵدوڵ: ناوی یەکێکی دیکە لە ئەسپەکانی حەزرەتی مەحمەدە.

دیز: یان دێز مانای ڕەنگ دەدا. ناوی ئەسپی خوسرەو پەرویز شەبدیز بووە یان ئەسپی ڕەنگ ڕەش.

دێو سفید: ئەو دێوەی کە بە دەستی ڕۆستەم لە مازندەران کوژرا. لە داستانی حەوت خوانی ڕۆستەمدا لە شانامەی فیردەوسی بە درێژەی باسی کوشتنی دێو سفید کراوە.

ڕۆژی کەربەلا: مەبەست ڕووداوی کەربەلا و کوژرانی حەزرەتی حسەین و هاڤاڵەکانیەتی.

ڕەخشی ڕۆستەم: هەروەک ڕۆستەم خۆی بوونەوەرێکی ئەفسانەیی بووە. ڕەخش تەنیا ئەسپێک بووە، کە دەتوانیوویەتی قورساییی ڕۆستەم هەڵبگرێ، وەک ئینسان هۆش و ئاوەزی هەبووە، لە قسەی ڕۆستەم تێ گەیشتووە و شەڕی لەگەڵ شێر و ئەژدیها کردووە. بە پێی شانامەی فیردەوسی ڕۆستەم و ڕەخش هەموو کات پێکەوە بوون و ئاخرەکەیشی هەر پێکەوە مردوون.

ڕەفەرف: ناوی یەکێک لە دوو ئەسپی حەزرەتی مەحمەدە.

ڕەستاخیز: پێکهاتوو لە ڕەست بە مانای مردوو و خیز بە مانای هەستانەوە، هەستانەوەی مردووان، ڕۆژی حەشر، کۆتایی جیهان و قیامەت.

ڕەهام: کوڕی گۆدەرز و نەوەی کەشواد، یەکێک لە پاڵەوانانی سەردەمی ڕۆستەم و دواتر سەرلەشکەری بارامی گۆڕ.
زاڵ: باوکی ڕۆستەم کوڕی سام کوڕی نەریمان.
زمهەریر: بە مانای سەرمای یەکجار سەخت دێ. تۆز و باوەهۆی بەفرە لە کاتی سەرمای زۆر و لە ڕادەبەدەردا.
زەڕ: یەکێکی دیکە لە ناسناوەکانی زاڵ باوکی ڕۆستەمە. بە پێی بۆچوونی عیمادەدین دەوڵەتشاهی زەڕ لە ئەوێستاشدا هەیە و وشەیەکی کوردییەوە و مانای زێڕین یان ڕەنگی وەک زێڕ دەدا.
زەنگەی شاوران: زەنگە کوڕی شاوران یەکێک لە پاڵەوانانی سەردەمی ڕۆستەم و کەیکاوس شا.
زوهرە: ئەستێرەی ناهیدیشی پێ دەگوترێ.
زەوارە: برای ڕۆستەم و کوڕی زاڵ، پاڵەوانێکی دەرباری شاکانی ئێران، کە زۆرجاریش لە شەڕەکاندا لەگەڵ ڕۆستەم بووە.
ژندەڕەزم: یان زندەڕەزم، خاڵۆی زۆراب و برای تەهمینە. لە ژمارەیەک شانامەی کوردیدا وەک تەنیا وەک پاڵەوانێکی ڕازدار و باوەڕپێکراوی تەهمینە و زۆراب ناوی هاتووە.
سام: بە پێی میتۆلۆژی ئێرانی بنەماڵەیەکی نەجیبزادەی ئێرانی لە سەردەمی 'هورموزهـ'دا بووە. سام باپیری ڕۆستەم واتە باوکی زاڵە.
سورمە: ئەو شتەی چاوی پێ دەڕێژن.
سەمەند: ناوی ئەسپی زۆرابە هەروەک ڕەخش ناوی ئەسپی ڕۆستەمە. ڕەنگی مەیلەو زەرد، تەنیا بۆ ڕەنگی ئەسپ بەکار دەبرێ.
شاپور: ناوی پاڵەوانێکە هاوکات شاهپور یان شاپور پێکهاتوو لە شا و پور، پور واتای کوڕ دەدا واتە کوڕی شا، شازادە.
شیدوش: کوڕی گۆدەرز و برای گیو، یەکێک لە پاڵەوانە ئێرانییەکانی سەردەمی ڕۆستەم.
عاج: ددانی فیل کە کەرەستەی گرانبەهای لێ ساز دەکرێ.
عەنان: هەوساری ئەسپ.
فەڕ: وەک، ئاسا، وێنا.
فەرق: سەر، تەوقە سەر، ڕاست خەتی ناوەڕاستی کەللە سەر.
فەرهاد: پاڵەوانێکی ئێرانی، کە لە سەفەری کەیکاوس شادا بۆ مازەندەران لەگەڵی بووە.
فەریبورز: کوڕی کەیکاوس شا کە بە پێی شانامە لە شەڕی "دوازدە ڕۆخ"دا "کەلبـاد"ی کوڕی "پیرانی وەیسە"ی تورانی کوشت.
قوباد: کوڕی کاوەی ئاسنگەر و برای قارن. یەکێک لە سەرلەشکرەکانی ئێران کە لە سەردەمی پادشایەتی نەوزەر کوڕی مەنووچەر لە شەڕ لەگەڵ پادشای توران ئەفراسیاب بە دەستی بارەمان کوژرا. دوو قوباد هەبووە یەک پاڵەوانی ئێرانی و یەک پاڵەوانی تورانی. بە پێی میتۆلۆجیایی ئێرانی ئەفراسیاب و بنەچەی تورانییەکان لەگەڵ ئێرانییەکان لە یەک بنەماڵە بوون و هەر بۆیە زۆر ناوی هاوبەش لە نێوان ئێران و تورانن‌دا لە چیرۆکەکانی شانامەدا دەبیندرێن.

قەساس: چەمکێکی ئیسلامییە بۆ "تۆڵە" .
کڵاوخود: کڵاوئاسنین، کڵاوی تایبەت بە شەڕ.
کەستەم: گستهم، گەستهەم، پاڵەوانێکی سەردەمی ڕۆستەم.
کەی: کەیان، بە پادشا گەورەکان وتراوە. بە پادشایانی وەک کەیکاوس و کەیقوبادیش گوتراوە پادشاکانی کەیانی، یان کەی.
کەهتەر: بچووک، نۆکەر.
کەیکاوس شا: دووەمین شا لە زنجیرەی شایانی ساسانی و یەکێک لە چوار کوڕی کەیقوبادشای کەیانی.
کورسی زەڕەنگار: ناوێکی ئاساییە بۆ کورسییەک کە پادشاهان لە سەری دانیشتوون. لە گێڕانەوەیەکی لەکیدا لە شانامەی لەکیدا هاتووە: لە میوانداری پادشای سەمەنگاندا هەر کورسییەک بۆ ڕۆستەم دێنن لە بەر قورسایی ڕۆستەم لە ژێریدا دەشکێ، ئاخەرەکەی تەختی زەرەنگار کە زۆر قایم و خۆراگر دەبێ بۆی ساز دەکەن هەتا ڕۆستەم بتوانێ لە سەری دانیشێ.
گوردئافەرید: کچی کەژدەهەم. ئەو کچە پاڵەوانەی بۆ ڕزگارکردنی هەژیر چووە شەڕی زۆراب بەڵام گیراو دواتر بە فێڵ خۆی ڕزگار کرد. لە شانامەی فیردەوسیدا لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا فەسڵێک بۆ شەڕی گوردئافەرید و زۆراب دیاری کراوە.
گۆدەرز: پاڵەوانێکی دیکەی سەردەمی ڕۆستەم کوڕی پاڵەوان کشواد. بە پێی میتۆلۆژی ئێرانی دوو گۆدەرز هەبوو، یەک گۆدەرزی کوڕی کەشواد و باوکی گیو، واتە ئەم گۆدەرزەی لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا ناوی هاتووە کە لە سەر یەک ٨٨ کوڕی هەبووە. یەکی دیکەش گۆدەرزی کوڕی قارنی کوڕی کاوەی ئاسنگەرە واتە باوکی هەژیر.
گۆڕ: گۆڕ یان گور ناسناوی بارامی پێنجەم کوڕی یەزدگرد بوو، کە لەگەڵ پاڵەوان بارامی سەردەمی ڕۆستەم و کەیکاوس شا جیاوازی هەیە. هاوکات کوترکراوەی گورەخەر، کەرە کێوەییە. لە هێندێک تێکستی دیکەدا گۆڕ وەک ئاسک وەرگێڕداوە.
گورگین: ناوی پاڵەوانێکی ئێرانییە کوڕی میلاد کە بە گورگینی میلاد بەناوبانگە.
گیو: پاڵەوانێکی ناوداری سەردەمی ڕۆستەم، کوڕی گۆدەرز و مێردی خوشکی ڕۆستەم.
لاجەوەرد: ڕەنگی شین، بردێکی بەنرخی شین کە موروو و ملوانکە و ئەنگوستیلەی لێ ساز دەکرێ.
لاڵ: لەعل، یاقووت، گەوهەر، جەواهێر
مادیان: ماین، ناوی تاک بۆ ماین لە زمانی فارسیدا.
مشتەری: ئەستێرەی سەعدی ئەکبەر و بەرجیسیشی پێدەگوترێ.
موشکی ناف: بۆنێکی خۆش کە گۆیا لە ناوکی ئاسک دەگیردرێ.
مەردەنان: مردووم، مەگەر من مردووم. لە کۆی ئەم چیرۆکەدا چەن جار وشەی "مەرد" بەکار هاتووە، کە هێندێک جار مانای "پیاو" دەدا و هێندێک جاریش مانای مردوو.
مەهتەر: گەورە، پیاوماقووڵ.

مێش: مەڕ، پەز.

نۆشدارو: دەرمانی جیڤانۆکی گۆیا مردووانی چاک کردووەتەوە. لە فەرهەنگی دێهخودادا هاتووە: دەرمانێکی سرووشتی، کە گۆیا لە داری سەروی کێویی دروست کراوە.

وەیسە: وەک پاڵەوانێک لە چیرۆکی ڕۆستەم و زۆرابدا ناوی هاتووە. بە پێی بۆچوونی عیمادەدین دەوڵەتشاهی "وەیسە" یەکێک لە پیاوچاک و گەورەکانی ئاینی زەردەشتی بووە و لە هەمان شوێن (لە سەر ڕێگای نێوان کرماشان – ڕەوانسەر)، کە ئێستا وەیسەلقەرەنی پێ دەگوترێ، نێژراوە. هۆکاری ناودێرکردنی شوێنە پیرۆزەکانی زەردەشتی و گۆڕینەوەیان بە ئەسحابەکانی ئیسلام ئەوە بووە کە بەو شێوەیە تواندراوە، شوێنە پیرۆزەکانی زەردەشتی لە ترسی ڕووخاندن بپارێزرێ. ئەمەش نەک تەنیا لە وەیسە بەڵکو بە پێی تێڕوانینی دەوڵەتشاهی زۆربەی شوێنە پیرۆزەکان لە کوردستان کە ناوی ئەسحابەیەکی لێ نراوە، دەگرێتەوە و ئەوانە لە بنەڕەتدا شوێنی پیرۆزی زەردەشتی بوون.

هاموون: دەشتایی بە بێ کێو و تەپۆڵکە، دەشتایی بە بێ بەرزایی و نەوی، لە چیرۆکەکەدا مەبەست ئەوەیە لە بوونی ئەو هەموو لەشکەرە شیو و دۆڵ پڕ کرابوون و هەموو وڵات وەک دەشتی هاموون تەخت دەینواند.

هەجیر: یان "هەژیر" لێرەدا کوڕی گۆدەرزی کەشوادە. بەڵام لە میتۆلۆژیایی ئێرانیدا هەژیرێکی دیکە هەیە کە کوڕی قارنی کوڕی کاوەی ئاسنگەر بووە، دیارە ئەمیش هەر لە سەردەمی ڕۆستەمدا ژیاوە.

هومان: پاڵەوانی تورانی نێو شانامە، برای پیران وەیسە و سەرلەشکری سپای شا ئەفراسیاب، هەر بە پێی شانامە دواتر بە دەستی بیژەن کوڕی گیو کوژراوە.